

HUKUK MERCEĞİ

KONFERANS VE PANELLER
2003

4

ANKARA BAROSU YAYINLARI

Ankara Barosu Yayınları
Konferanslar Dizisi : 4

© Ankara Barosu Başkanlığı 2003
Tüm Hakları Saklıdır

ISBN 975 – 6689-42-0

Bu kitapta ileri sürülen görüşler yalnızca katılımcılara aittir.
Ankara Barosunu bağlamaz.

Baskı
İnteks Basım Yayın Ltd. Şti
(312) 229 64 81
e-mail:inteks1@ttnet.net.tr

İletişim adresi:
Ankara Barosu Başkanlığı, Adliye Sarayı Kat: 5 Sıhhiye/Ankara
Tel: (312) 310 21 91 (Pbx), 310 55 26 Faks: (312) 309 22 37
http://www.ankarabarosu.org
e-mail:ankarabarosu@ankarabarosu.org.tr

LawScope

Conferences and Panel Discussions
2003

4

ABA PUBLICATIONS

ABA Publications
Series of Conferences : 4

© 2003 by Ankara Bar Association
All Rights Reserved
ISBN 975 – 6689-42-0

Opinions expressed in this book are those of discussants and not necessarily those of Ankara Bar Association.

Ofsett Preparation Printing by
İnteks Basım Yayın Ltd. Şti
(312) 229 64 81
e-mail:inteks1@ttnet.net.tr

Corrspondes Adress :
Ankara Bar Association, Adliye Sarayı Kat: 5 Sıhhiye/Ankara-Turkey
Tel: (312) 310 21 91 (Pbx), 310 55 26 Faks: (312) 309 22 37
http://www.ankarabarosu.org
e-mail:ankarabarosu@ankarabarosu.org.tr

SUNUŞ

Katılımcı, etkin ve üretken bir baro anlayışı ile çalışmalarını sürdüren Baromuz, 2003 yılında yapılan panel, açık oturum, konferans ve sempozyum türü etkinliklerimizi "Hukuk Merceği" adı altında sizlere sunmaktadır. Romalılardan günümüze gelen "söz uçar yazı kalır" özdeyişinin en güzel örneğini yansıtan Baromuzun gelenekselleşen bu uygulaması ile bilgiyi ve birikimi yaymayı, gelecek nesillere aktarmayı ve araştırmacılarımıza katkıda bulunmayı hedefliyoruz.

Hukuk Merceği'nde yer alanlar, çoğunlukla kurullarımızın yoğun uğraş ile yaşama geçirdikleri etkinliklerde çok değerli konuşmacılarımızın izleyenlerle paylaştıkları görüşleri, katılanların sordukları soruları ve konuşmacıların yanıtlarını içermektedir. Kurullarımıza bu çalışmalarından dolayı şükranlarımızı sunuyoruz.

Baromuzun ulusal Kıbrıs davasının savunulması ve Kıbrıs davasının hukuksal boyutu ile tanıtılması amacıyla ilgili olarak yürüttüğü çalışmalar dizini kapsamında 2002 yılında Türkiye Barolar Birliği ve İstanbul Barosu ile İstanbul'da birlikte gerçekleştirdiği, Annan planının ele alındığı paneli, güncelliğini yitirmeden halkımıza iletebilmek amacıyla "Gündemdeki Kıbrıs" adı altında ayrı basım olarak sunmuş bulunuyoruz. Yine aynı etkinlikler kapsamında 06.06.2003 tarihinde Gazi Magosa'da düzenlediğimiz "1960 Antlaşmalarının Işığında Kıbrıs'ın Bugünkü Durumu" konulu panelde sunulan tebliğleri, soru ve yanıtlarını da aynı nedenle Hukuk Merceği'nden ayrı yayınladık.

Bu iki etkinliğimizin yanı sıra değerli meslektaşımız Av. Talih Uyar'ın İcra ve İflas Kanununda yapılan değişiklikleri ele aldığı konferansımızın bant çözümlerini de aynı nedenlerle Hukuk Merceğinden ayrı olarak meslektaşlarımızın ve ilgilenenlerin yararlanmalarına sunduk. 6 – 10 Ocak 2004 günlerinde yapılan Uluslararası Hukuk Kurultayı 2004 etkinliğimizi de ayrı kitaplar halinde ayrıca yayınlayacağız. Bu çalışmamızda ise, arzettiğimiz üç etkinliğin dışındaki etkinliklerimizin bant çözümlerini sunuyoruz.

İlki, 1998 - 2000 yılları arasında yapılan etkinlikleri kapsayan ve 2000 yılında yayınlanan Hukuk Merceği'nin 4. sayısını hazırlayan Yayın Kurulumuza ve yayımı gerçekleştiren Tacettin Usta ve çalışma arkadaşlarına teşekkürlerimi sunuyor, Hukuk Merceğinin yararlı olmasını diliyorum.

Av. Semih GÜNER

Ankara Barosu Başkanı

İÇİNDEKİLER

Sayfa No:

MİLLETVEKİLİ DOKUNULMAZLIĞI VE YOLSUZLUKLAR

AÇIŞ KONUŞMASI : **Av. Hüseyin ERKENCİ**
Türkiye Barolar Birliği
Başkan Yardımcısı

YÖNETEN : **Av. Semih GÜNER**
Ankara Barosu Başkanı

KONUŞMACILAR : **Doç. Dr. Metin FEYZİOĞLU**
A.Ü. Hukuk Fakültesi Öğretim Üyesi
Prof. Dr. Birgül Ayman GÜLER
A.Ü. Siyasal Bilgiler Fakültesi
Öğretim Üyesi
Tuncay ÖZKAN
Gazeteci - Yazar
Avukat Talay ŞENOL
Türk Hukuk Kurumu Başkanı **1-52**

BİLİRKİŞİLİK

AÇILIŞ KONUŞMASI : **Av. Semih GÜNER**
Ankara Barosu Başkanı

YÖNETEN : **Av. Bahattin YAVUZ**
Ankara Barosu Üyesi

KONUŞMACILAR : **Av. Aydemir ERSOY**
Ankara Adli Yargı Adalet Kom. Bşk
Orhan ERASLAN
Niğde Milletvekili
Atilla KART
Konya Milletvekili
Av. Ender DEDEAĞAÇ
Ankara Barosu Üyesi **53-92**

SAVUNMA GÜNLERİ 2003'TE SAVUNMA

AÇILIŞ KONUŞMASI : **Av. Semih GÜNER**
Ankara Barosu Başkanı

YÖNETEN : **Av. Atila SAV**
Ankara Barosu Önceki Başkan

KONUŞMACILAR : **Prof. Dr. Zeki HAFIZOĞULLARI**
A.Ü. Hukuk Fak. Öğretim Üyesi
Av. Hakkı Suha OKAY
Ankara Barosu Önceki Başkanı
Av. Yıldırım AYCAN
Denizli Barosu Önceki Başkanı **93-140**

Sayfa No

SİVAS KATLİAMI VE İRTİCAİ FAALİYETLER
AÇILIŞ KONUŞMASI : **Av. Semih GÜNER**
Ankara Barosu Başkanı
YÖNETEN : **Av. Basri BİLECEN**
Ankara Barosu Başkan Yardımcısı
KONUŞMACILAR : **Prof. Dr. Sina AKŞİN**
A.Ü. Siyasal Bilgiler Fakültesi
Öğretim Üyesi
Mustafa BALBAY
Gazeteci - Yazar
Av. Hakkı Suha OKAY
Ankara Barosu Önceki Başkanı **141-172**

AVUKATIN VERGİLENDİRİLMESİ, VERGİLENDİRMEDE YAŞANAN SORUNLAR VE ÇÖZÜM ÖNERİLERİ
AÇIŞ KONUŞMASI : **Av. Semih GÜNER**
Ankara Barosu Başkanı
YÖNETEN : **Av. Kamil AKDOĞAN**
KONUŞMACILAR : **Prof. Dr. Şükrü KIZILOT**
G.Ü. İktisadi İdari Bilimler Fakültesi Öğretim Üyesi
Av. Bekir BAYKARA
Ankara Barosu Üyesi
Rıfkı ERGÜN
Ankara Bölge İdare Mahkemesi Başkanı **173-246**

MADENLERİMİZ VE MADEN YASA TASARISI
AÇIŞ KONUŞMASI : **Av. Semih GÜNER**
Ankara Barosu Başkanı
YÖNETEN : **Av. Hakkı Suha OKAY**
Ankara Barosu Önceki Dönem Başkanı
KONUŞMACILAR : **Tacidar SEYHAN**
Adana Milletvekili
Sinan AYGÜN
Ankara Ticaret Odası Başkanı
Tahir ÖNGÖR
Jeoloji Müh. Odası Yön. Kur. Üyesi
Av. Dursun YASSIKAYA
Ankara Barosu Üyesi **247-302**

AVUKATLIK MESLEK ETİĞİ
AÇILIŞ KONUŞMASI : **Av.Semih GÜNER**
Ankara Barosu Başkanı
YÖNETEN : **Av. Süleyman ÇETİN**
Ankara Barosu Yönetim Kurulu Üyesi
KONUŞMACILAR : **Prof. Dr. Harun TEPE**
H.Ü.Felsefe Bölümü Öğretim Üyesi
Doç.Dr.Mahmut ARSLAN
H.Ü.İ.İ.B.F.Öğr.Üyesi ve Etik Mrk.Bşk.
Av. Erkan YÜCEL
Ankara Barosu Üyesi **303-344**

Sayfa No

KADINA KARŞI HER TÜRLÜ AYRIMCILIĞIN ÖNLENME SÖZLEŞMESİ

AÇILIŞ KONUŞMASI : **Av.Semih GÜNER**
Ankara Barosu Başkanı
YÖNETEN : **Av. Munise DAYI**
Ankara Barosu Üyesi
KONUŞMACILAR : **Semra UZUN**
Yargıtay 2. Hukuk Dairesi Tetkik Hakimi
Sebahattin Ali ERDEM
Ankara 5. Aile Mahkemesi Hakimi **345-390**

DURUŞMALARDA DOĞRUDAN SORU VE ÇAPRAZ SORU SORMA TEKNİKLERİ

AÇILIŞ KONUŞMASI : **Av.Semih GÜNER**
Ankara Barosu Başkanı
KONUŞMACI : **FRANK TOM READ**
Güney Teksas Hukuk Fakültesi Dekanı **391-462**

2003 YILI UYUM YASALARININ DEĞERLENDİRİLMESİ VE UYGULAMA SORUNLARI İLE 2003 İLERLEME RAPORU

YÖNETEN : **Av. Mustafa BOZCAADALI**
KONUŞMACILAR : **Dr. Hansjörg KRETSCHMER**
Büyükelçi Avrupa Birliği Türkiye Temsilcisi
: **Yrd. Doç. Dr. Nail AKLAN**
ATAUM Müdürü
: **Aslı ÜĞDÜL**
AB Genel Sekreterliği Daire Başkanı **463-516**

SOYBAĞI, TANIMA VE BABALIK, EVLAT EDİNME, VELAYET

AÇ. KONUŞMALARI : **Av. Esin ÖZBEY**
Ankara Barosu
Kadın Hakları Kurulu Başkanı
Av. Semih GÜNER
Ankara Barosu Başkanı
YÖNETEN : **Av. Jülide SOYBAŞ**
Ankara Barosu Üyesi
KONUŞMACI : **Mustafa ŞİMŞEK**
Yargıtay 2. Hukuk Dairesi Tetkik Hakimi **517-558**

AİLE KONUTU, DİĞER EŞİN RIZASINA BAĞLI İŞLEMLER, MAL REJİMİNE İLİŞKİN HÜKÜMLER, EDİNİLMİŞ MALLARA KATILMA HAKKI

YÖNETEN : **Av. Nazlı Özlem ATMACA**
Ankara Barosu Üyesi
KONUŞMACI : **Prof. Dr. Ahmet KILIÇOĞLU**
Ankara Üniversitesi Hukuk Fak.
Öğretim Üyesi **559-614**

Sayfa No

EVLİLİĞİN GENEL HÜKÜMLERİ BOŞANMA, BOŞANMANIN SONUÇLARI

YÖNETEN : **Av. Ferda BERBER**
KONUŞMACILAR : **Prof. Dr. Turgut AKINTÜRK**
Başkent Üniversitesi
Hukuk Fakültesi Dekanı
Hakkı DİNÇ
Yargıtay 2. Hukuk Dairesi Üyesi **615-664**

AİLE MAHKEMELERİ KURULUŞU, İŞLEYİŞİ VE YARGILAMA USULÜ

YÖNETEN : **Av. Munise DAYI**
KONUŞMACILAR : **Funda TÜMER**
Yargıtay 2. Hukuk Dairesi
Tetkik Hakimi
Muammer BIÇAKCI
Ankara 1 No'lu
Aile Mahkemesi Hakimi
İbrahim CILGA
H.Ü. Sos .Hiz .Yüksek Okulu
Öğretim Görevlisi
Fulya ÇAY
Sosyal Hizmet Uzmanı **665-716**

1934'DEN 2003'E TÜRK KADININ YURTTAŞLIK KONUMU

KONUŞMACI : **Dr. Firdevs GÜMÜŞOĞLU, Sosyolog**
M.S.Ü Sosyoli Bölümü
Öğretim Üyesi **717-744**

ULUSLARARASI CEZA MAHKEMESİ

AÇILIŞ KONUŞMASI : **Av. Basri BİLECEN**
Ankara Barosu Başkan Yardımcısı
YÖNETEN : **Av. Özden GAZİALEM**
Ankara Barosu Üyesi
KONUŞMACILAR : **Yrd. Doç. Dr. Levent KORKUT**
Hacettepe Üniversitesi Ü.İ.İ.B.Fakültesi
Doç. Dr. Metin FEYZİOĞLU
A.Ü. Hukuk Fakültesi Öğretim Üyesi **745-778**

ALTERNATİF UYUŞMAZLIK ÇÖZÜM YOLLARI (ADR) DURUŞMADA DOĞRUDAN SORU, ÇAPRAZ SORU SORMA TEKNİKLERİ

AÇILIŞ KONUŞMASI : **Av. Semih GÜNER**
Ankara Barosu Başkanı
KONUŞMACI : **Prof. John SONSTENG**
ABD William Mitchell Hukuk Fakültesi **779-846**

TABLE OF CONTENTS

Page

THE IMMUNITY OF PARLIAMENT MEMBERS AND IMPROPRIETIES

OPENING SPEECH : **Hüseyin ERKENCİ, Attorney at Law**
Vice –president of The Union of Turkish Bars

DIRECTOR : **Semih GÜNER, Attorney at Law**
The President of The Ankara Bar Association

LECTURERS : **Metin FEYZİOĞLU, Associate Professor**
Lecturer at Ankara University Law Faculty

: **Birgül Ayman GÜLER, Professor**
Lecturer at Ankara University
Political Science Faculty

Tuncay ÖZKAN
Journalist - Author

: **Talay ŞENOL, Attorney at Law**
The President of Turkish Law Institution **1-52**

EXPERTISE

OPENING SPEECH : **Semih GÜNER, Attorney at Law**
The President of The Ankara Bar

DIRECTOR : **Bahattin YAVUZ, Attorney at Law**
Member of the Ankara Bar

LECTURERS : **Aydemir ERSOY, Attorney at Law**
The President of the Justice Commission of Ankara Civil Law

: **Orhan ERASLAN**
Niğde Deputy

: **Atilla KART**
Konya Deputy

: **Ender DEDEAĞAÇ, Attorney at Law**
Member of the Ankara Bar **53-92**

THE DEFENCE AT DAYS OF DEFENCE DATED 2003

OPENING SPEECH : **Semih GÜNER, Attorney at Law**
The President of The Ankara Bar

DIRECTOR : **Atila SAV, Attorney at Law**
Ex- President of The Ankara Bar

LECTURERS : **Zeki HAFIZOĞULLARI, Professor**
Lecturer at Ankara University Law Faculty

: **Hakkı Suha OKAY, Attorney at Law**
Ex- President of The Ankara Bar

: **Yıldırım AYCAN, Attorney at Law**
Ex- President of The Denizli Bar **93-140**

Page

SİVAS MASSACRE AND REACTIONARY ACTIVITIES

OPENING SPEECH : **Semih GÜNER, Attorney at Law**
The President of The Ankara Bar
DIRECTOR : **Basri BİLECEN, Attorney at Law**
Vice-president of The Ankara Bar
LECTURERS : **Sina AKŞİN**
Ankara University Political Science Faculty Lecturer
: **Mustafa BALBAY**
Journalist - Author
: **Hakkı Suha OKAY, Attorney at Law**
Ex-president of the Ankara Bar **141-172**

THE TAXATION OF THE LAWYERS, THE PROBLEMS RELEASE FROM TAXATION AND RESOLUTION PROPOSALS

OPENING SPEECH : **Semih GÜNER, Attorney at Law**
The President of The Ankara Bar
DIRECTOR : **Kamil AKDOĞAN, Attorney at Law**
LECTURERS : **Şükrü KIZILOT, Professor**
Lecturer at Gazi University
: **Bekir BAYKARA, Attorney at Law**
Member of the Ankara Bar
: **Rıfkı ERGÜN**
The President of Ankara Regional Administrative Court **177-246**

OUR MINES AND MINE LAW PROPOSAL

OPENING SPEECH : **Semih GÜNER, Attorney at Law**
The President of The Ankara Bar
DIRECTOR : **Hakkı Suha OKAY, Attorney at Law**
Ex- President of Ankara Bar
LECTURERS : **Tacidar SEYHAN**
Adana Deputy
: **Sinan AYGÜN**
The President of Ankara Chamber of Commerce
: **Tahir ÖNGÖR**
The member of Geology Engineer Chamber of Board
: **Dursun YASSIKAYA, Attorney at Law**
Member of the Ankara Bar **247-302**

Page

ETHICS OF LAW PROFESSION

OPENING SPEECH : **Semih GÜNER, Attorney at Law**
The President of the Ankara Bar
DIRECTOR : **Süleyman ÇETİN, Attorney at Law**
Ankara Bar Board of Directors Member
LECTURERS : **Harun TEPE, Professor**
Lecturer at Hacettepe University Philosophy Division
: **Mahmut ARSLAN, Associate Professor**
Lecturer at Hacettepe University Economic and Administrative Sciences Faculty
: **Erkan YÜCEL, Attorney at Law**
Member of the Ankara Bar **303-344**

THE AGREEMENT ABOUT THE PREVENTION OF EVERY KIND OF DISCRIMINATION AGAINTS WOMEN

OPENING SPEECH : **Semih GÜNER, Attorney at Law**
The President of the Ankara Bar
DIRECTOR : **Munise DAYI, Attorney at Law**
Member of the Ankara Bar
LECTURERS : **Semra UZUN**
The Scrunity Judge of Second Chamber of Court of Appeals
: **Sebahattin Ali ERDEM**
The Judge of Ankara Fifth Family Court **345-390**

THE TECHNICS OF DIRECT EXAMINATION, CROSS EXAMINATION AT SESSIONS

OPENING SPEECH : **Semih GÜNER, Attorney at Law**
The President of the Ankara Bar
LECTURER : **Frank TOM READ**
Dean of East Texas Law Faculty **391-462**

THE EVALUATION OF THE ADAPTATION LAWS DATED 2003 AND THE 2003 DEVELOPMENT REPORT RELATED TO APPLICATION PROBLEMS

DIRECTOR : **Mustafa BOZCAADALI, Attorney at Law**
LECTURERS : **Dr. Hanjörg KRETSCHMER**
Embassador, The Turkish Representative of European Union
: **Nail AKLAN, Professor**
The head of European Union Research Application Center
: **Aslı ÜĞDÜL**
Chamber President of European Union General Secretary **463-516**

Page

LINEAGE, RECOGNITION AND FATHERHOOD, ADAPTION, GUARDIANSHIP

OPENING SPEECHS : **Esin ÖZBEY, Attorney at Law**
The President of the Women Rights Commission of the Ankara Bar
: **Semih GÜNER, Attorney at Law**
The President of The Ankara Bar
DIRECTOR : **Jülide SOYBAŞ, Attorney at Law**
Member of The Ankara Bar
LECTURER : **Mustafa ŞİMŞEK**
The Scrunity Judge of the Second Chamber of Court of Appeals **517-558**

LEGAL RESIDENCE OF FAMILY, THE TRANSACTIONS BOUND TO THE CONSENT OF THE OTHER SPOUSE, THE ASSUMPTIONS RELATED TO PROPERTIES STATUTE, THE RIGHT OF PARTICIPATION TO ACQUIRED PROPERTIES

DIRECTOR : **Nazlı Özlem ATMACA, Attorney at Law**
Member of the Ankara Bar
LECTURER : **Ahmet KILIÇOĞLU, Professor**
Lecturer at Ankara University Law Faculty **559-614**

THE GENERAL ASSUMPTIONS OF MARRIAGE, DIVORCE AND ITS RESULTS

DIRECTOR : **Ferda BERBER, Attorney at Law**
LECTURERS : **Turgut AKINTÜRK, Professor**
The Dean of Başkent Law Faculty
: **Hakkı DİNÇ**
The member of Second Civil Chamber of Court of Appeals **615-664**

THE ESTABLISHMENT OF FAMILY COURTS, ITS FUNCTIONS AND HEARING PROCEDURE

DIRECTOR : **Munise DAYI, Attorney at Law**
Member of The Ankara Bar
LECTURERS : **Funda TÜMER**
The Scrunity Judge of Second Chamber of Court of Appeals
: **Muammer BIÇAKCI**
The judge of Ankara First Family Court
: **İbrahim CILGA**
The lecturer at Hacettepe University Social Services High School
: **Fulya ÇAY**
Expert of Social Service **665-716**

		Page
THE CITIZENSHIP SITUATION OF TURKISH WOMEN FROM 1934 TO 2003		
LECTURER	: **Firdevs Gümüşoğlu, Sociologist** *Lecturer at Mimar Sinan University* *Sociology Division*	**717-744**
INERNATIONAL CRIMINAL COURT		
OPENING SPEECH	: **Basri BİLECEN, Attorney at Law** *Vice –president of the Ankara Bar*	
DIRECTOR	: **Özden GAZİALEM,** Attorney at Law *Member of the Ankara Bar*	
LECTURERS	: **Levent KORKUT, Associate Professor** *Hacettepe University at Economic Administrative Sciences Faculty*	
	: **Metin FEYZİOĞLU, Associate Professor** *Lecturer at Ankara University Law Faculty*	**745-778**
ALTERNATIVE DISPUTE RESOLUTİON WAYS : THE TECHNICS OF DIRECT EXAMINATION, CROSS EXAMINATION AT SESSIONS		
OPENING SPEECH	: **Semih GÜNER, Attorney at Law** *The President of The Ankara Bar*	
LECTURER	: **John SONSTENG, Professor** *America William Mitchell Law Faculty*	**779-846**

MİLLETVEKİLİ DOKUNULMAZLIĞI VE YOLSUZLUKLAR

AÇIŞ KONUŞMASI

Av. Hüseyin ERKENCİ
Türkiye Barolar Birliği Başkan Yardımcısı

YÖNETEN

Av. Semih GÜNER
Ankara Barosu Başkanı

KONUŞMACILAR

- Doç. Dr. Metin FEYZİOĞLU
  A.Ü. Hukuk Fakültesi Öğretim Üyesi
- Prof. Dr. Birgül Ayman GÜLER
  A.Ü. Siyasal Bilgiler Fakültesi Öğretim Üyesi
- Tuncay ÖZKAN
  Gazeteci - Yazar
- Av. Talay ŞENOL
  Türk Hukuk Kurumu Başkanı

TARİH : 31 Ocak 2003

YER : Ankara Adliyesi Konferans Salonu

MİLLETVEKİLİ DOKUNULMAZLIĞI

VE

YOLSUZLUKLAR

SUNUCU (Bay): Ve onlar önce insan dediler, sonra insan yanına ekmek, çiçek, gerçek çizdiler aysın, aydınlansın ortalık. Saklanmasın karanlığa kirli işler, bilinsin çalma denizde kutsanan yalan dolan, yağma talan bilinsin diye kelle koltukta gezdiler. Ama hiçbir zaman kalemlerinden eksik etmediler umudu...

SUNUCU (Bayan): Kuşkusuz tüm insanlar ölümlüdür. Kimi uzun, kimi kısa bir yaşam sürer. Etliye sütlüye karışmadan yaşar, hiç iz bırakmadan göçüp gider. Pek azı ise gerçekte göçüp gitmez. Daha yaşadığı dönemde topluma mal olmuş, geleceğe damgasını vurmuştur. 31-Ocak-1990'da evinin önünde kör bir kurşunla katledilen Prof. Dr. Muammer AKSOY ve 24-Ocak-1993'te arabasına konulan bomba ile öldürülen Uğur MUMCU düşünceleri, ilkeleri ve yapıtları ile topluma mal oldular. Onların

anılarını diri tutmak bizim için bir görev olduğu kadar, kendi yolumuzu açmak için de bir olanaktır. Onlar ülkemizin aydınlanma mücadelesinin neferleri oldular. Bugün burada konuşarak ve müzik dinleyerek onları anacağız. Hepinize hoş geldiniz diyorum. Şimdi sizler için hazırladığımız bir dinletimiz var. Trompette Erdem Bilgen, kemanda Tuğba Tamer ve Ebru Davran, viyolada Murat Cangel, konturbas'ta Tayfun Tümer. Şimdi sizleri onlarla baş başa bırakıyoruz.

DİNLETİ

SUNUCU (Bay): Bir kalem susar yerini bir başkası alır. Bu kalemler tükenmez. Ne kelepçeler, ne demir kapılar, ne iddianameler ve ne de beş yıldan yirmi yıla uzanan hapis cezaları. Bu kalemleri korkutmadı bundan sonrada korkutamaz. Kalemler vardır sömürünün, vurgunun zırhıdır. Kalemler vardır özgürlüğün ve başarının silahıdır. Kalemler vardır gençlerin idam kementlerinde kırılır atılır. Ve kalemler vardır resmi belgelere durmadan imza atar. Ve kalemler vardır yılmadan, usanmadan, eğilmeden, bükülmeden yazar.

SUNUCU (Bayan) : "Bağımsızlık Mustafa Kemal'den armağandı bize. Emperyalizmin ahtapot kollarına teslim edilen ülkemizin bağımsızlığı için kan döktük. Mezar taşlarımıza basa basa devleti yönetenler gizli emirlerle başımızı eğmek, kanlarımızı emmek istediler. Amerikan Üsleri kaldırılsın dedik, sokak ortasında sorgusuz sualsiz vurdular. Yabancı petrol şirketlerine karşı devletimizi savunduk. Ülkemiz bağımsız değil dedik, kelepçelerle geldiler üstümüze. Kurtuluş Savaşında emperyalizme karşı dalgalandırdığımız bayrağımızı daha dik tutabilmekti tüm çabamız" diyor Uğur MUMCU ve Muammer AKSOY. Şimdi toplantımızın açılışını yapmak üzere Türkiye Barolar Birliği Başkan Yardımcısı Avukat Sayın Hüseyin Erkenci'yi davet ediyorum.

Av. Hüseyin ERKENCİ : Türkiye Barolar Birliği, Türk Hukuk Kurumu ve Ankara Barosunun ortaklaşa düzenlemiş

bulundukları Muammer AKSOY-Uğur MUMCU'yu anma etkinliklerine onur veren siz değerli AKSOY ve MUMCU dostlarını sevgi ve saygı ile selamlıyorum. Aslında bu açış konuşmasını Türkiye Barolar Birliği Başkanı Sayın Özdemir Özok yapacaklardı. Fakat kendisinin ani bir mazereti çıktığı için bu görevi ben yerine getirmek durumunda kalıyorum. Bu hususu bilgilerinize sunuyorum. Türkiye gerçekten uzunca yıllardan beri çok kötü günler geçirdi ve gerçekten bundan sonrada iyi olacak mı diye insanın içinde tereddütler var. Ocak ayı deyince uzun yıllardan beri hep içimiz burkuluyor. 31- Ocak-1990'da değerli bilim adamı Prof. Dr. Muammer AKSOY'un hain ellerce öldürülmesinden sonra artık Ocak ayı hep bizde bir burukluk yaratıyor çünkü bu Ocak ayının ardından 24-Ocak-1993'te değerli yazar, araştırmacı, hukukçu Uğur MUMCU'yu da kaybettik. Aslında bu Ocak ayında Muammer AKSOY ve MUMCU'nun şahsında simgeleşen anma haftası Türkiye'de faili meçhul kalmış ve öldürülmüş birçok insanı anmamızı da gerektiriyor. Türkiye'de 1980 öncesi ve 1980 sonrası diye bir ayırım yaptığımızda 1980 den önce bir kardeş kavgasını bütün boyutları ile yaşamış olduğumuzu görüyoruz. O dönemlerde gazeteci, bilim adamı, sendikacı, siyasetçi, yazar çok insan öldürüldü çok canlar kaybedildi. Çok genç öldü. Değerli yazar Abdi İpekçi bunlardan bir tanesi, değerli bilim adamı Cavit Orhan Tütengil bunlardan bir başkası ve daha sayamayacağımız çok sayıda insanımız, aydınımız hain eller tarafından hep öldürüldü. 1980 yılında bir süre durulan bu öldürme süreci daha sonraki yıllarda boyut değiştirerek PKK terörünün ortaya çıkması ve faili meçhul cinayetlerin artmasından sonra sistemli bir şekilde çağdaş, demokrat ve laik insanları teker teker aramızdan aldı, götürdü. Sürece şöyle bir baktığımızda şunları görüyoruz. 31-Ocak-1990 akşam evine girerken başına sıkılan bir tek kurşun ile öldürülen Muammer AKSOY. Aradan tam 13 yıl geçti. Ardından 9 ay sonra çağdaş bir Türk Kadını Doç. Dr. Bahriye Üçok, 6-Ekim-1990 günü yine kendisine gönderilen bir bombalı paketin patlaması sonucu yaşamını yitiriyor. 24-Ocak-

1993'te gazeteci yazar Uğur MUMCU arabasına konulan bir bombanın patlaması sonucu yaşamını yitiriyor. Bundan iki yıl öncede Prof. Ahmet Taner Kışlalı, geçtiğimiz günlerde de yine Doç. Dr. Necip Hablemitoğlu yine bir cinayete kurban gidiyor. Tüm bunlar gösteriyor ki çağdaş, Atatürkçü, laik Türk aydınları sistemli bir şekilde öldürülüyor. Muammer Aksoy, Bahriye Üçok, Uğur Mumcu, Ahmet Taner Kışlalı laikliğin sarsılmaz birer kalesi idiler. Karşıt güçler tarafından kuşatılan bu kaleler birer birer düşürülüp aramızdan alınıp götürüldüler. Bazı insanlar vardır, toplumun esenliği ve mutluluğu için kendi can güvenliklerini önemsemezler, toplum düşmanlarının boy hedefi olmaktan korkmazlar, kendileri için bir şey istemeyi küçüklük, namertlik sayarlar. Sunulan dünya nimetlerini ellerinin tersi ile geri çevirirler. Bu soylu insanlar alçak gönüllülüğü ve sadeliği bir erdem bilirler. İnsanlık tarihi bu soylu insanlara, bu yurtseverlere baş sayfada ve baş köşede yer açar. Bu örnek insanlar ölümlerinden sonrada toplumun ve sevenlerinin belleğinde ve yüreğinde yaşarlar. Arkalarında ideallerini, onurlarını ve örnek yaşamlarını bırakırlar. Yıllar geçse de sanki hala atan bir kalp, üreten bir beyin ve yazan bir el gibidirler. Bu özellikleri ile kendinden sonra gelenlere de esin kaynağı olurlar. Hele bizim toplumumuz gibi kendisinin yerine bir başkasının düşünmesini, yazmasını, davranmasını, mücadele etmesini ve özveride bulunmasını bekleyen insanların çoğunluk oluşturduğu bir yapıda aydınlık yarınlar uğruna kara topraklara giren bu kahramanlara olan borcumuzun ödenemeyeceği kanısındayız. Belki onların savunduğu değerlere sahip çıkararak bizlere düşen görevi bir parçada olsa yerine getirmiş olabiliriz. Bugünlerde bu iki yiğit insanı yokluğunu ve eksikliğini çok daha ağır hissetmekteyiz. Ulusallık adına, egemenlik adına, Atatürk ilke ve devrimleri adına, laik cumhuriyetin kazanımları adına, çağdaş değerler ve aydınlık yarınlar adına yaşadığımız tüm olumsuzluklar nedeni ile AKSOY ve MUMCU'yu özlemle ve biraz da sıkılarak, utanarak anıyoruz. Uğur Mumcu, Muammer Aksoy'dan söz ederken "tek başına bir siyasal parti kadar etkili"

derdi. Muammer Aksoy'da Uğur Mumcu için "tek başına bir ordu kadar etkili" derdi. Bu iki ölümsüz insanın benzer yanları da çoktu. Onlar duyarsızlığın, fırsatçılığın kol gezdiği çağımız koşullarında insanlığın en yüce birikimlerinin pırıltılarını birer yıldız gibi göründüler ve gözümüzden uzaklaştılar. Yılmadılar, sahte değerler karşısında eğilip bükülmediler. En dayanılmaz en çileli koşullarda dahi yüreklerindeki yurt sevgisinin ateşini bir an bile söndürmeden yiğitçe ve onurlu mücadelelerini sürdürdüler. Neme lazımcılık, vurdumduymazlık onlara yabancıydı. Özgürlük, eşitlik, kardeşlik ilkelerini kendilerine bayrak yaparak insanlık tarihinde yepyeni bir çağın açılmasında öncülük etmiş ve çağının tüm sorunlarını yüreğinin derinliklerinde duymuş olan devrimcinin üstün sorumluluk bilinci de onlarda yaşıyordu. Yakın tarihimizin hiçbir önemli toplumsal sorununu Aksoy'suz veya Mumcu'suz düşünemeyiz. Bu insanlar kolay yetişmiyor. Demokrasiye, çağdaşlığa, laik cumhuriyete inanmış ve yaşamını bu yola adamış değerli insanların ölümü toplumda derin infiale neden olmuş ve yüreklerimizi dağlamıştır. Demokrasiye karşı olan karanlık güçlerin senaryosunu yazdığı bu cinayetler birer insanlık suçudur. Terör nereden ve kime karşı gelirse gelsin her türlüsüne karşıyız ve karşı olmalıyız. Teröristin sağcısı, solcusu, dincisi, ırkçısı olamaz. Bu insanları öldüren kurşun, bomba demokrasiyi, laik cumhuriyeti, özgür düşünceyi kundaklamıştır. İnsan öldürülmek için değil, yaşatılmak için vardır. İnsan en yüce varlıktır. Toplumsal düzensizlikler demokrasinin ve insan haklarının yüceltilmesine engel olmamalıdır. Demokrasiden yana olan, laik cumhuriyetten yana olan, özgür düşünceden yana olan herkes bu güne sahip çıkmalıdır. Onlar aydınlıktan yana olan insanların, ülkesini seven insanların bir araya gelmelerini sağlamıştır. Bu bir araya gelişler yalnız ölümlerde değil her zaman olmalıdır. Gün; birlik ve beraberlik günüdür. Yurdumuz namuslu ve yürekli insanlarını, aileleri ise canlarının bir parçasını yitirmişlerdir. Yüreklerimizin yandığı ve onları yüreklerimize gömdüğümüz şu anda onlara karşı görevimizi

yaparken bizlere düşen onların aydınlık düşüncelerine sahip çıkıp, daha çok yaymaktır. Bizlere düşen demokrasiye ve laik cumhuriyete sahip çıkmaktır. Hepsinin aziz anıları önünde saygı ile eğiliyor ve onları selamlıyoruz.

SUNUCU (Bay): Düşüncemi susturamaz senin kalleş tabancandan çıkan kurşun, benim asil kanımın bulaştığı kılıcın. Başımı hain mızrağına da taksan ve dolaştırsan yedi düveli dik durur başım. Ve sen kesik başımdaki cansız gözlerimden bile korkarsın. Çünkü sen şerefinle ölmeyi bilmezsin. Düşünceme yönelmiş silahına ben gövdemi siper ederim. Yüreğimden vurdun diye ışıldar haince donuk gözlerin. Oysa ben ardımda yürekler bırakırım, benimle çarpan...

SUNUCU (Bayan): Yüreğimiz onlarla çarpıyor, onlar bize yol göstermeye ve önder olmaya devam ediyor. Şimdi yaşamlarından kısa bir kesiti birlikte izleyelim.

SUNUCU (Bay): 1917 yılında Antalya'da doğan Muammer Aksoy, 1939 yılında Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesinden mezun oldu. Doktorasını Zürih Hukuk ve Devlet Fakültesinde yaptı. Yurda dönüşünde İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Ticaret Hukuku asistanı oldu. Daha sonra Ankara Siyasal Bilgiler Fakültesi Medeni Hukuk kürsüsünde Doçent olarak görev aldı. Demokrat Parti iktidarının üniversite yasasında yaptığı değişikliğin, üniversite özerkliğini zedelediği gerekçesi ile istifa etti. 27-Mayıs-1960'tan sonra yeniden üniversiteye dönen Aksoy, Siyasal Bilgiler Fakültesinde Anayasa Hukuku Profesörü oldu. Ardından 1960 yılında Antalya temsilcisi olarak girdiği kurucu mecliste Anayasa Komisyonu sözcülüğü yaptı. Aksoy belki çok kısa bir süre milletvekilliği yaptı ama uzun soluklu bir siyasetçi idi. Demokrat Parti döneminde 1960 sonrasında ve hatta 12 Eylül sonrasında siyaset, hukuk ve mücadele kulvarlarının ön sıralarında koşan enerjik ve yorulmak bilmeyen bir atlet gibiydi. Muammer Aksoy petrollerin millileştirilmesi ve madenlerin

devletleştirilmesi konusunda da öncülük yaptı. Ateşli bir hatip, inanmış bir laik ve kararlı bir Atatürkçü. Muammer Aksoy'un 1950'li yıllardan beri taşıdığı kimliği ve kişiliğini yakından tanıyanların onu tanımlarken kullandığı üç sıfattır bu. Türk Hukuk Kurumu Başkanlığı ve 1980 yılından itibaren dört yıl Ankara Barosu başkanlığı yapan Aksoy karanlık bir dönemde aydın bir başkandı. Muammer Aksoy üçüncü Hukuk Kurultayına katılmış, kurultayda Atatürk'ün Türk Hukuk Devrimindeki çok yönlü mimarlığı ve Atatürk'ün hukuk devriminin temeli, laik hukuk ve laik devlet anlayışı bildirilerini sunmuştu. Tek başına bir örgüt olan Muammer Aksoy, ateşli bir konuşmacı, kararlı ve tutarlı bir Atatürkçüdür. Yaşamı boyunca Atatürk devrim ve ilkelerini savunmuş, Atatürkçü ~~düşünceyi~~ toplumun tüm kesimlerine ulaştırmaya çalışmış ve bu amaçla Atatürkçü Düşünce Derneğini kurmuştur. İlerleyen yaşına rağmen idealleri uğruna durmadan koşan Muammer Aksoy 31-Ocak-1990 da karanlık bir kurşunun hedefi oldu. Eğer 31-Ocak'ta öldürülmemiş olsa idi ertesi gün bir basın açıklaması düzenleyecek ve gazetecilerin sorularını yanıtlayacaktı. Bu toplantıda söyleyeceklerinden bir bölüm şöyle " Türkiye Cumhuriyeti bugüne kadar görülmemiş ölçüde ciddi bir yok olma tehlikesi ile karşı karşıyadır. Bunu görmemenin korkunç bir yanılgı hatta gaflet olduğunu dile getirmeyi bir görev biliyoruz. Özgürlüğe, hukuk devletinin güvencesine kavuşmuş, ulusal iradeye dayalı çağdaş ve uygar bir devletten yana olan tüm vatandaşlarımızı laiklik ilkesinin uyanık bekçiliğine çağırıyoruz."

Ailesi Ankaralı olmasına karşın babasının görevi nedeni ile 22-Ağustos-1942 de doğdu Uğur Mumcu. Tapu Kadastro memuru Şinasi Hakkı Beyle Nadire Hanımın dört çocuğundan üçüncüsüdür. Öğrencilik yıllarında bilgi sahibi olunmadan fikir sahibi olunamayacağını kavramış etkin, coşkulu bir gençti. Hukuk Fakültesi Öğrenci Derneği başkanı iken onun öncülüğünde yapılan toplantılara zamanın politikacıları, bilim ve sanat insanları çağrılıyor, katıldığı münazaralardaki başarısı ile

dikkat çekiyordu. Daha 20 yaşındaki iken "Türk Sosyalizmi" başlıklı yazısı ile Yunus Nadi makale yarışmasını kazandı. Mumcu'nun dikkate değer asıl özelliği ise insan ilişkileri idi. Ailesine çok düşkün olan Mumcu, yakın çevresi içinde hasta olan için hastanede, yargılanan için mahkemede, tahliye olan için cezaevi kapısında. Birisi pasaport mu alamamış kim olursa olsun o işin peşinde diye bilinen bir dosttu. Hatta tanımadığı insanların sorunları ile de yakından ilgilenir, doğrudan yada köşesi aracılığı ile çözüm bulmaya çalışırdı. Susmayı, kendi kabuğunun içine çekilmeyi çağın suçu olarak niteleyen Mumcu "cesur bir kere, korkak bin kere ölür" diyordu. Demokrasi ve insan hakları savunucusu olarak ülkü ve ilkelerinden hiç ödün vermedi. Katilleri yakalanmayan gazetecilerin, bilim ve sanat insanlarının, tüm insanların kanı yerde kalmasın diyerek savaşını verdi. Terörün silah kaçakçılığı ile ilişkisini, giderek artan gerici örgütlenmenin iç ve dış boyutlarını belgeleri ile gözler önüne serdi. Araştırmacılığında telefon numaralarından uçak biletlerinin tarifelerine, Resmi Gazeteden Ticaret Sicil Gazetesine dek hiç bir şeyi gözden kaçırmayan Mumcu, aynı zamanda haber için ödün veremeyen, hiç kimsenin özel yaşamı ile tek satır yazmayan, haber kaynağını her şeye rağmen koruyan ve belgesiz yazı yazmayan örnek bir gazeteci idi. Siyasilere yönelttiği eleştiriler yüzünden yazıları aleyhine bir çok dava açıldı. Hepsinde de Mumcu'nun haklılığı kanıtlandı. Uğur Mumcu adalet kavramı üzerine şunları söylüyordu "Bir toplumu ayakta tutan temel dayanaklardan biri adalet duygusudur. Bu duygu bir kez sarsıldı mı bir daha düzelemez. Adalet bağımsız mahkemeler eliyle dağıtılırsa adalet duygusu güçlenir. Devletin görevi adam öldürmek değildir. Devlet sanıklar kim olursa olsun, suçları hangi türden olursa olsun suç belirtileri bulunan kişileri sağ olarak mahkemelerin önüne çıkarmakla yükümlüdür." Mumcu katledilmeden önce bomba gibi bir dosya üzerinde çalışıyordu. Bu kitap bomba gibi patlayacak diyordu. Kitabı değil arabası patladı. Uğur Mumcu'nun dökülen kanlarının her bir damlası karanfil oldu

üzerimize yağdı. Evet hayatın özünde kırılmıştır mayası, renkleri ondan solmaz. Bin afetten bir mısra damıtılır sırasında, sırasında bir beyit doğar bin kıyametten sonra büyür ha, büyür gece gündüz yürekte o cehennem kahır. Nasıl görmeze gelinir, nasıl kanıksanır. Bu kardeşi kardeşe kırdıran, dağları sarsan deprem, bu gözyaşı, bu kan, bu hıçkırık, çığlık, açlık. Yıkılan dam, yakılan orman. Bu rant, rüşvet, hortumlu servet, vurgun, soygun, arpalık. Önce nereden kokmaya başlar balık.

SUNUCU (Bayan): Balık nereden kokmaya başlamıştır? Şimdi bu sorunun yanıtını aramak üzere "Milletvekili Dokunulmazlığı ve Yolsuzluklar" konulu açık oturumu sunacak. Açık oturumu yönetmek üzere Ankara Barosu Başkanı Avukat Sayın Semih Güner'i davet ediyorum.

Av. Semih GÜNER : Türkiye Barolar Birliği Sayın Başkan Vekilim, Ankara Adli Yargı Adalet Komisyonu Sayın Başkanı, Ankara Cumhuriyet Başsavcı vekillerim, Atatürkçü Düşünce Derneği Sayın Genel Başkanı, değerli meslektaşlarım, değerli konuklar, basınımızın seçkin temsilcileri 10. Adalet ve Demokrasi Haftası Etkinlikleri kapsamında, Türkiye Barolar Birliği, Türk Hukuk Kurumu ve Ankara Barosunca düzenlenen "Milletvekili Dokunulmazlığı ve Yolsuzluklar" konulu açık oturuma hoş geldiniz. Hemen konuklarımızı buraya davet özür dilerim konuşmacılarımızı kürsüye davet ediyorum. Sayın Feyzioğlu, Sayın Özkan, Sayın Ayman, Sayın Şenol. Kuşkusuz tüm insanlar ölümlüdür. Kimi uzun kimi kısa bir yaşam sürer. Çoğu kez de iz bırakmadan yaşamdan ayrılırlar. Pek azı ise yaşadığı dönemde topluma mal olmuş, geleceğe damgasını vurmuştur. Bugün andığımız Muammer Aksoy o pek az dediğimiz insanlardandı. O düşünceleri, ilkeleri ve yaptıkları ile topluma mal olmuştu. Bugün aramızda olmasa da aynı görevi fazlası ile yerine getiriyor. Değerli Hocamız ve Başkanımız Prof. Dr. Muammer Aksoy'u yitirişimizin 13. yılındayız. Değerli gazeteci, yazar ve meslektaşımız Uğur Mumcu'nun katledilişinin ise 10. yılı. Her ikisi de Cumhuriyet devriminin ve

ulusal bağımsızlığın savunucusu idiler. Halkçılık ve yurtseverlik temel ilkeleri idi. Muammer Aksoy yaşamını petrollerimizin millileştirilmesi, madenlerimize sahip çıkılması ve Kıbrıs sorununun ulusal bakış açısı ile temelden çözülmesine atadı. Laik, demokrat ve insan haklarına dayalı, hukukun egemen olduğu bağımsız bir Türkiye onun özlemi oldu. Bugün O'nu katledenler yeni cinayetler işlemeye devam ediyorlar. Ülkemiz onun bıraktığı ortamdan daha geriye gidiyor ve karanlıklar daha da koyulaşıyor. Savunduğu değerler bir bir ortadan yok edilmeye çalışılıyor. Kıbrıs, ver, kurtulcu bir düşünceyle çözüme kavuşturulmak isteniyor. Petrollerimiz, madenlerimiz hala onun düşündüğünün çok gerisinde. İşte bu koşullarda Muammer Aksoy'un savunduğu değerleri daha yüksek sesle savunmaya gereksinim var. Katillerin arkasındaki güçlerin kim olduğunu açığa çıkarmadığımız sürece ülkemize ve katledilen aydınlarımıza karşı sorumluluğumuzu yerine getirmiş olmayacağız. Muammer Aksoy ve Uğur Mumcu cumhuriyet devriminin namus çizgileridir. Bizler bu çizgideki sorumluluğumuzun bilincindeyiz.

Katılan saygıdeğer konuşmacılarımızı takdim etmek istiyorum. İlk sözü Prof. Dr. Birgül Ayman Güler alacak. Kendisi Siyasal Bilgiler Fakültesi Kamu Yönetimi Öğretim Üyesi. İkinci sözü Doç. Dr. Metin Feyzioğlu alacak. Kendisi Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Ceza Hukuku Öğretim Üyesi. Üçüncü olarak Tuncay Özkan üstadımız söz alacak. Yolsuzluk yapanların korkulu rüyası. Çukurova Medya Grubu Başkanı. Ve son olarak Türk Hukuk Kurumu Başkanı meslektaşımız Avukat Talay Şenol görüşlerini açıklayacak. Değerli konuşmacılarla yaptığımız görüşmeye göre bu sıralamanın ardından 20 dakikalık sürelerin kendilerine yeter olduğunu söylediler. Konuşmacılar sunumlarını yaptıktan sonra siz değerli konuklarımızın sorularını yanıtlamak için ikinci kez söz alacaklar ve değerli konukların görüşlerinizi talep ettiğiniz takdirde sizlere sunulacak kağıtlara yazarsanız hem zamandan tasarruf edeceğimiz hem de konuyu bütün olarak sunma

olanağını yakalayacağımız için teşekkür ediyorum. Ve ilk sözü Sayın Güler'e bırakıyorum. Buyurun efendim...

Prof. Dr. Birgül Ayman GÜLER : Sayın Başkan, teşekkür ederim. Aslında konuşmak gerçekten zor. Son bir saatten buyana izlediğimiz müzik, dinlediğimiz şiirler, dia gösterisi insana ister istemez bir duygusal bir ağırlık ve inanılmaz bir sorumluluk altına sokuyor. Burada olmaktan, bugün burada olmaktan onur duyduğumu söyleyerek başlamak istiyorum. 20 dakikanın içerisinde ben yolsuzluk kavramına doğrusu düşünsel bir açılım getirme iddiasında değilim ama yolsuzluk kavramına ilişkin bir genel geniş bakış sahibi olmamız gerektiğini düşünüyorum. O nedenle hukuksal boyutları ile değil genel yargılama süreçleri ve incelikleri ile değil yolsuzluk kavramını bugün şu anda çok canlı yaşadığımız bir sürece bağlayarak kamu yönetiminde reform sürecinin bir parçası olarak görmeye ve o genel bağlamı göstermeye çalışacağım. Hemen şöyle başlayalım; hepimizin aslında çok yakından bildiği bir genel durum var. Türkiye bir kurumsal kuşatma altındadır. Kurumsal kuşatma altı küresel yada bölgesel örgüt. Üçü yaşlı, üçü görece genç. Yaşlı örgütler üçü de iki paylaşım savaşının ardından doğmuş olanlar. Birleşmiş Milletler, IMF, Dünya Bankası. Diğer üçü biraz daha genç örgütler, ikinci, paylaşım savaşından sonra doğmuş olanlar. Ama 50'lerde 60'larda doğmuş olanlar. OECD, Avrupa Birliği ve en genci Dünya Ticaret Örgütü. Bu altı kurumsal örgüt adeta yalnızca Türkiye'yi değil küreselleşme adı verilen bu süreçte tüm Dünya'yı kuşattılar. Kurumsal kuşatma araçları ile beraber gözlerimizin önünde. Niyet mektubu, stand-by antlaşmaları, yapısal uyarlama kredileri, Dünya Ticaret Örgütünün dört büyük antlaşması, mal liberazisyonu antlaşması GAT, hizmet liberazisyonu antlaşması GATH, fikri ve sınai mülkiyet ticari haklarını koruyan TRİPS, yatırımcı haklarını koruyan TRİM. Avrupa Birliğinin katılım ortaklığı belgesi, üyelik süreci içerisinde Avrupa Birliği tarafından yazılan Türkiye ilerleme raporları, Birleşmiş Milletlerin çok taraflı yada Türkiye

Cumhuriyeti ile yaptığı ikili antlaşmalar, OECD'nin Regulasyon Reformu adını verdiği, Türkiye içinde özel olarak hazırladığı ülke raporları. Kurumsal kuşatmanın altı örgütü kurumsal kuşatıcı örgütlerin araçları bunlar. Bunları çok yakından tanır hale geldik. Biz son 25 yıldan bu yana ikinci bir kuşatmanın altındayız aslında. O da kavramsal kuşatma. Kurumsal kuşatma, kavramsal kuşatmanın cisimleştiği nokta. Hemen elle tutuvermesi, gözle görüvermesi, eleştiri vermesi pek kolay kurumsal kuşatmayı. Ama kavramsal kuşatma bizi büyük ölçüde etkili muhalefetten, en başta dünyayı anlamaktan sonra etkili muhalefetten hep alıkoydu. Devlet köftecilik yapmaz dendi doğru ya niye yapıyor diye düşündük. Arkadan Türkiye'de hayvancılık sektörü çöktü. Türk tekelleri, yabancı tekellere sırası gelince ellerindeki zenginliği terk etmek üzere o sektöre girmişlerdi. Ona benzer şekilde günümüzde şimdi özellikle hukukçuların, kamu yönetimi alanında çalışan bürokratların, siyasetçilerin birebir baş etmek zorunda kaldıkları kavramlar var. Aynı "Devlet köftecilik yapmaz ki" basitliğinde karşımıza gelen günlük, küçük müdahalelerle giderebileceğimiz sorunların sanki ortadan kaldırılamaz sorunlar haline gelmesine neden olan şeylermiş gibi. Bir kısmı yalan, bir kısmı yanılsama. Kimi saptamalarla çıkış yolu burada diye önümüze konulan kavramlar. "Kısaca o kavramların dökümünü yaptığımda diyeceksiniz ki ha televizyonlardan bana gelen bu, gazetelerden bana gelen bu, benim dost sohbetlerimde konuştuklarım da bu. Ama işte o basitlikleri ile o gündelikleri ile bu kavramlar gerçek bir kuşatma altına aldılar bizi. Hızla geçecek olursam kamu yönetimi ve hukuk dünyasındaki kuşatıcı kavramları. Şemsiye, küreselleşme, özelleştirme, yerelleşmedir. Aşırı merkeziyetçilik, hantal devlet örgütlenmesinden kurtuluşun yolu olarak özelleştirme belki muhalif olabilirsiniz ama muhalif sayısı azalacak yerelleştirme. Küreselleşme, özelleştirme, yerelleştirme yeni dönemin şemsiye üst kavramları. Bu kavramlar son 20 yıldan bu yana başka teknik kavramlarla hayatı yönlendirdiler. Teknik kavramlardan birisi devletin yasama erkine dönüştüren,

onun anlamını dönüştüren de-Regulasyon ve Regulasyon kavramlarıdır. Geleneksel yasa, yönetmelik, tüzük ve onların anlamlarını de-Regulasyon, Regulasyon kavramları içinde yeniden tanımlama. Yargı sisteminde Türkiye'nin hele hele kamu hizmet alanında görmediği, alışık olmadığı tahkim, uluslararası tahkim. Yürütme erkinde küresel iktidarın unsurlarına yer açmak üzere yönetim lafı yerine gelen kavram. Yönetişim. Küreselleşme, özelleştirme, yerelleşme en tepede 21. yüzyıl için yeni bir iktidar yapısı kurmaya girişirken hem yasamayı hem yürütmeyi hem yargı erkini yeniden, kimi yeni kavramlar kimisi eskide içi yeniden doldurulmuş kavramlarla de-Regulasyon, regulasyonla, tahkimle ve yönetişim kavramı ile yönlendiriyor. Yasamanın Regulasyon, yargının tahkim, yönetimin yönetişim haline getirilmesi çok önemlidir. Devletin üç kuvvetinde özü bakımından değişiklik yapıldığını gösterir. Ve bu öz değişikliği biraz daha günlük yaşama ait kavramlarla yürütülür. O daha günlük olan kavramlar personel, personel yönetimi dediğiniz şeyin cevheri emek olan şeyin insan olan şeyin insan sermayesi diye tanımlanışı yeni kavramsal kuşatmada çok önemli bir noktadır. Emek dahi sermayeleştirilmiştir. Artık dünyanın sol yada sosyal demokrat bakış açılı düşünce adamlarının gidip sığınabilecekleri bir maddi zemin kalmamacasına. Personel yönetimi insan kaynaklarının yönetimi olmuştur. İnsan sermayesini yönetmenin becerisi. İş günü ve iş saatini birim alan bir eşit işe eşit ücret ilkesi vardır. Eşit işe eşit ücretin yerine tembelliği azdırdığı gerekçesi ile ve ilginç eşitsizlik yarattığı gerekçesi ile performansa dayalı ücretin erdemlerinden söz edilmeye başlanmıştır. Yani işin değil doğrudan doğruya işçinin değerlendirilmesine dönük yeni bir ücretlendirme sistemi açılmağa başlanmıştır. İki milyon yedi yüz elli bin kamu çalışanı var Türkiye'de. Büyük yalanlardan biri. Hemen yeri gelmişken söylemeli bunu. Toplam nüfusun % 4 ü etmiyor, % 3.5 falan, o düzeyde. 65 milyona hesaplayın iki milyon yedi yüz elli bini. OECD ülkeleri ile karşılaştırdığınızda toplam nüfusunun % 4 ü kamuda çalışan biziz. % 8-9-14

oranlarını sergileyenler günümüzün gelişmiş kapitalist ülkeleri. Türkiye'de sayısal olarak aşırı büyük devlet sorunu yoktur. Türkiye'de iki milyon yedi yüz elli bin memur çalışır, aaa pardon kamu personeli çalışır. Bunun bir milyon yedi yüz elli bini memurdur. Lütfen oranlayın. %63 mü, % 65 deyin. Memur yani kamuda çalışma anayasal hakkına sahip olan kişi. Son derece önemli bir statü. Fransa'da kamu çalışanlarının % 92 si memur düzeyinde çalışıyorlar. Türkiye'de KİT'lerde sözleşmelilik, belediyelerde geçici işçilik yoluyla anayasal hak anlamına gelen memuriyet statüsü son 20 yılda fiili olarak % 60 düzeyine geriletildi. Yani kamu personel rejimi esnetildi. Sözleşmelilik denilen sistemle KİT'ler, geçici işçilik denilen sistemle belediyeler genel olarak taşeronlaştırılan kamu hizmetleri ile genel idare kurumları temel bakanlıklar inanılmaz boyutlarda küçültüldü ve etkisizleştirildi. Hiç kimse bugün kalkıp 10 sene öncede iki milyon yedi yüz elli bin kamu çalışanı vardı şimdi de hatta belki biraz daha fazladır ne küçülmesi canım kamu büyüdü dememelidir. Kamunun işlevi emeği insan sermayesi yapan yasayı Regulasyon-deregulasyonla sınırlandıran, yargıyı tahkime sıkıştıran yeni bir sistemin içinde çok önemli anlamlar taşır. Kavramsal kuşatmaya devam edeyim. Norm kadro uygulamaları 1995 yılından bu yana bütün kamu kurumlarını alt üst ediyor. Norm kadro öğretmenleri var Milli Eğitim Bakanlığında. Gezen işsiz öğretmen demek. Norm kadro fazlası öğretmenlere norm kadro öğretmeni deniyor. Okula bağlı çalışan öğretmen bir sistemdir. Sizin eğitim hizmetiniz o ilkenin üzerinde bütün diğer ilkelerini bulur. Norm kadro ülkeye eğitim bölgeleri uygulaması ile beraber geldi. Türkiye'de 1889 tane yeni bölge var. Özel amaçlı eğitim bölgesidir, bunlar eğitim bölgelerinde norm kadroya göre öğretmenler bir günde dört ayrı okulda derse girebilir yada boşta gezebilir. Norm kadro uygulaması bir yandan zemin etüdünü yaptığı bir yandan da sözleşmeli istihdam için piyasa tipi öğretmen istihdamı için aslında sözleşme metinlerini şu anda hazırladı. Milli Eğitim sisteminde büyük reform adı verilen Milli Eğitim sisteminin

özelleştirilmesi ve yerelleştirilmesi çabasıdır. Norm kadro gibi teknik bir terim, eğitim bölgeleri gibi teknik bir kurumlaşma, eğitim bölgeleri danışma kurulları gibi yörenin sermaye sahiplerinin söz sahibi olacağı kurullar biçiminde yönetişim yönetimi Türkiye'de eğitim sektörünü çok derinden tehdit edecek boyutlara ulaştı. Kavramsal kuşatmaya devam ediyorum. Stratejik planlama. Türkiye'nin ulusal sosyo-ekonomik kalkınma planlaması ilkesinin yerini stratejik planlama terimi aldı. Stratejik planlama ulusal vurgusu kalkmış planlamadır. Stratejik planlama amacı küresel stratejilere uygun yerli taktikleri geliştirme planlamasıdır. Stratejik planlama DPT'nin ortadan kaldırılışı demektir. Nitekim DPT ve DİE'nin birleştirilmesinden bunların strateji planlama örgütüne dönüştürülmesinden Devlet Bakanlarından Ali Coşkun geçtiğimiz günlerde söz etmişti. Standart, standart son derece teknik suratı ile ve bazen de evet üretimde, hizmette uluslararası standart iyidir. Bizim kötü arabalar, yerli kötü arabalar yerine uluslararası standartlardaki o iyi arabalara binme hakkımız yok mu? Bizim dünya standartdında eğitimi halkımıza eriştirme hakkımız yok mu diye savunulur. Standart, küresel iktidarın kendini inşa ediş aracıdır. Şöyle somutlayalım, az zaman içerisinde diğer kavramlara da özellikle yolsuzluk kavramına da yer bırakabilmek için. Örneğin belediye zabıta hizmetleri. Bir kolluk kuvveti ama kamu hizmeti çok da önemli değil. Kentsel hizmet. Türk Standartları Enstitüsü oturur "Belediye Zabıta Hizmetleri Standardı" çalışır. Orada o hizmeti kim yapabilir, o personelin işe alınması için nasıl bir sınav sistemi gerekir, iş yapılırken nelere dikkat edilir, iş nasıl örgütlenir, yetki çerçevesi nedir bütün bunlar yazılır şöyle bir belge ortaya çıkar. Dönüp bakarsınız belediye zabıta hizmetleri Türkiye Büyük Millet Meclisinin onayından geçmiş olan bir yasada Danıştay vesaire gibi kurumların denetiminden geçmiş bir tüzükte yargı denetimine açık yönetmeliklerde düzenlenmiştir. Oradaki ilkeleri çok da kaale almadan, kendini sınırlandırmadan uluslararası zabıta hizmetleri, Avrupa Birliği zabıta hizmetleri

ilkeleri doğrultusunda standartlaştırıldığını görürsünüz. Çok açıktır ISO adı verilen hizmetler alanına, yönetim alanına dönük toplam kalite yönetimi kavramsal kuşatmanın bir yeni terimini söylüyorum, toplam kalite yönetimi gibi yapılanmaları kuran standart küresel sermayenin, küresel iktidarında yeni yasa tipidir. Tüm dünyanın bir örnek kolay denetlenebilir kamudan özele bir çırpıda geçirilebilir yapılar haline getirilmesini sağlar. Etkinlik, şeffaflık yolsuzluk. Bu genel kavramsal kuşatmanın içerisinde karşımıza çıkan biraz daha geniş kapsamlı hep birlikte kullanılan üç terim. Etkinlik şöyle tanımlanır genel olarak; kamu hizmetlerinin hızlı, ucuz nitelikli sunumudur. Sanmıyorum ki kimse buna karşı olsun. Evet kamu hizmetleri etkin sunulmalıdır. Kaynaklar kıttır. İşler çoktur. Ama bu bir şey demek değil ki. Eee tamam hepimiz paylaşıyoruz. Burada bir şey demek şurada başlayacak. Nasıl? Kamu hizmeti etkin, verimli, hızlı nasıl sunulabilir? Neo-liberal modelin çok açık bir programı vardır. Cevap şöyledir:

Kamu hizmetlerinin piyasa mekanizmasında yada piyasanın ilkelere göre örgütlenmesi ile somut olarak vergi ile değil fiyatla finanse edilmesi ile, arz temelli değil talep temelli sunulması ile tercihen özel sektör eli ile anayasal güvenceli memurlukla değil esnek istihdamı öngören sözleşmelilikle yerine getirilirse kamu hizmeti etkin görülebilir. Çok açık bir programdır. Devletin tasfiye programıdır. Ulusal ve sosyal devletin tasfiye programıdır. Eğer siz kamu hizmetini piyasa mekanizmasının kurallarına göre organize eder iseniz, finansmanda vergilendirmeyi deyip doğrudan ürettiğiniz hizmetin fiyatını koymayı öne çıkarırsanız talebe bakarsınız. Talep varsa hizmeti verme dürtüsü, piyasa dürtüsüdür bu. Arzı dikkate öne almazsanız hizmet, kamu hizmeti etkin olarak sunulabilir. Bunun karşı cevabı var ben karşı cevabın yanındayım. Etkin kamu hizmeti toplumsal eşitsizlikleri gideren ülkenin kalkınma projesine destek veren hizmettir. Eğer eşitsizlik ve kalkınma problemine dönük yürütülen hizmet ise ucuz, etkili vs hizmet piyasa ilkelerine göre organize

edilmemelidir. Kamu mekanizmasının kendi kurallarına göre organize edilmelidir. Piyasa mekanizmasına göre kamu hizmeti vermek etkinlik hedefine bizi eriştiremez. Bunun ardından yolsuzluk kavramı aynı değerde karşımıza çıkan bir kavram. İlginç bir şey ben konu yolsuzluk olduğu için kendi sözcüklerimle değil doğrudan başbakanlık genelgesinden ve Dünya Bankası metinlerinden hareketle tanımlayayım. Yolsuzluk; yolsuzluk yozlaşma, iltimas, rüşvet ile eşanlamlı kullanılır. Yolsuzluk hukuk devleti ilkesini zayıflatır, vatandaşların yasa önünde eşitliğini ortadan kaldırır, siyasi otoriteye güveni zayıflatır, toplum vicdanını rahatsız eder. Yolsuzluğun artma nedeni kamuda iş ve işlemlerin yoğun olması, yeterince saydam olmaması, hesap verme sorumluluğunun tam olarak işlememesidir. O halde çözüm belli. Başbakanlık genelgesi etkinliğin ve saydamlığın arttırılması prensip kararıdır/2001. Bir önceki hükümetin, bu hükümette benimsedi onu. Çözüm idarenin işleyişinde ve kaynakların dağıtımında saydamlığı sağlamak ve hesap verebilirliği sağlamaktır. Saydamlık, hesap verebilirlik. Yine paylaşabiliriz. Olması gereken ilke. Ama aynı etkin kamu hizmeti nasıl verilir deyip sorduğumuzda nasıl zıt cevaplar üretiyoruz, zıt cevaplar üretiriz. Bakın aynı resmi doküman da diyor ki; Türkiye'de en fazla şikayet edilen ve vatandaşın haksız işlemle sıklıkla yüz yüze kaldığı bazı çok önemli kamu hizmetlerinde başlayarak hizmet standart ve süreleri sorumlu olacak kamu görevlileri tek tek belirlenecektir. Fena değil. Peki öncelik önemli. Öncelik ne, hangi alanlarda yapacağız bu işi? İmar işlemleri, yatırım teşvikleri, şirket tescilleri. Bir sorun var. Doğrudan doğruya sermaye kesimine iş dünyasına dönük bir saydamlık mı yürüyecek? İkinci madde geliyor. Aşırı düzenleyici işlem yükü yani yetkisi, devlete verilmiş yetkiler, aşırı düzenleyici işlem yükü yolsuzluğa yol açar devleti hafifletelim. Bu nedenle yatırımın ve özel teşebbüsün üzerindeki idare-i işlem yükünün azaltılması temel amaçtır. Yurttaş yok burada! Tüm toplumu kuşatan bir genel bakış yok burada! İş dünyası hedefli bir

saydamlaşma amaçlanıyor. Yatırımcı sermaye önündeki engellerin standart hizmet sunum süreleri ile eşgüdümlü hale getirilmesi mümkünse işlerin bir tek merkezden toplanması, yürütülmesi biz bunu biliyoruz. FİAS raporu. Dünya Bankasının FİAS raporu bunu istiyordu. Yabancı sermaye yatırımlarının teşvik raporu doğrudan yabancı sermaye yatırımları kanun tasarısı vardı geri çekildi. Şimdi yine meclise sunulduğunu görüyoruz bunu hedefliyor. Buradaki dert yurttaş değil yabancı sermayeye karşı devletin saydamlığı ve az sorun çıkarması. Nitekim son ikisi. Hesap verilebilirlik. Kamu görevlilerini caydırıcı disiplin ve cezai yaptırımlar uygulanması birde iç hiyerarşik denetimle vergi ödeyenler açısından dış mali denetime sahip yeni bir denetim örgütlenmesi çok kritiktir. Ne demek iç ve dış denetim sisteminin değiştirilmesi? Şu demektir: Kamu kurum ve kuruluşlarının ve tek başına Sayıştay'ın doğrudan özel uluslararası mali denetim şirketleri tarafından denetlenmesi hedef budur. Bu hedef açıkça dile getirildi. Çıkarsama üzere söylemiyorum. Sayıştay ben Türkiye Büyük Millet Meclisi adına denetim yapıyorum dedi. Beni nasıl denetler Arthur Anderson? ENRO'nun denetçi şirketi gelecek Sayıştay'ı denetleyecek, temsili demokrasi, demokratikleşme süreci büyük sorunlar var. Son olarak şöyle diyelim. Ya biraz telaşlandım varsa bir beş dakika harika olur. Çok fazla değil.

Av. Semih GÜNER : Sayın Özkan kendi süresini size takdim etti efendim. Buyurun efendim.

Prof. Dr. Birgül Ayman GÜLER : Sağ olun. Neo-liberal devlet reformu temel olarak kavramların kuşatıcılığı üzerinden yürüyor ve özetlersem yolsuzluk sorunu ile mücadele neo-liberal reform açısından üç anlam taşıyor. Bir: kamu kaynakları ile kamu hizmetlerinin daraltılması tasfiyesi. İki: kamu sisteminin piyasa mekanizmasına çalıştırılmaya başlanması. Üç: Kamu sisteminin özel mali denetleme kurumlarınca denetlendirilmesi. Günümüzde sürekli olarak işlenen etkin, şeffaf, yolsuz kamu yönetimi demek bu demektir. Bunun dışında bizim kendi

aklımızda kurduğumuz genel yapı burada yoktur. O nedenle tartışmaya başladığımız zaman sormamız gerekiyor. Sana göre etkinlik ne? Aman canım etkinlik. Hayır, hayır gel tanımlayalım. Sana göre şeffaflık ne? Kime, neden şeffaflık ve evet sana göre yolsuzluk ne? Yolsuzluk kimin problemi? Önce bunları bir ortaya çıkarmak gerekiyor. Öyle bir şey oldu ki bu genel kavramların hepsi beraber kamunun tasfiyesine ve yeni bir model olarak yönetişim devletinin kuruluşuna doğru ilerliyor. Eğer yolsuzluk meselesini bu bağlamın dışında insani, etik. Bizi rahatsız etmiyor mu, ediyor hepimizi rahatsız ediyor beni de çok ediyor. Tek tek olaylar üzerinden görüp konuşursak tuzağa düşüyoruz. Aynı ya bu Et Balık Kurumu hakikaten çok verimsiz diye ya karşımızdakine yada kendi kendimize söylediğimiz gerçekler gibi. Ama ya ne yapacağız? Bu neo-liberalizm bunu getirdi diye biz yolsuzluklar konusunda susalım mı? Böyle bir panel yapmayalım mı? Böyle bir sorun yok. Elbette bu paneller yapılacak çünkü iki seneden bu yana neo-liberalizmin reformcuları hem ulusal hem uluslararası panellerle durmadan gündemi tanımlamaya çalıştılar. O panellerin bir tanesi 21-Eylül-2001 mesela. İki gün sürdü. Devletin bürokratları orada idi, iş dünyası oradaydı, uluslararası örgütlerin temsilcileri orada idi. Medya bu konferansın sonuçları ile beslendi altı ay boyunca neredeyse. Elbette bu toplantılar yapılacak ama bu toplantıların sorunu konunun çok net ortaya koyması şartı ile. Bir başka şey de gelebilir akla. Yani iyi de kamu temiz mi? Şu çok açık. Rüşvet kayırmacılık dediğimiz şeyin patladığı alan şu anda kamu. Ama nedeni kamu değil. Devlet yada kamu hizmeti doğası gereği yolsuzluk üretmez yok böyle bir şey. Eğer biz bir kronolojik bakış gerçekleştirsek göreceğiz ki yolsuzluk sorunu küreselleşme, özelleştirme, yerelleşme çağının sorunudur. İki: yolsuzluk sorunu yalnızca az gelişmiş ülkelerin az gelişmiş insanlarının açgözlülüğü sorunu değildir. Yolsuzluk sorunu gelişmiş kapitalist ülkelerden kaynaklanmak üzere dünyaya dalga dalga yayılan bir sorundur. İki şeyi temizleyeceğiz. Bir; azgelişmiş ülkenin yurttaşı olarak üzerimizdeki şu aşağılık

duygusunu atacağız, yok öyle şey çünkü. İki: kamu yönetimini devleti doğası gereği yolsuzluk üreten diye görmekten vazgeçeceğiz. Kronolojik inceleme ile beraber kim yolsuzluğun sorumlusu ve en büyük yolsuzluklar nerede diye baktığımızda kaynak ortaya çıkıyor. Dünya kapitalizmi tüm alanları kendine açtı. Sosyalizm diye bir şey var mı? Demir perde, demir perde diye anılıyordu kapitalist ilişkilerin giremediği alanlar. Yada ulusal kurtuluş savaşı vermiş ülkelerin alanları. Kapitalist üretim ilişkileri buraya giremiyordu. Yıkıldı o sistemler şimdi tüm coğrafi alan açıldı. Mekan bitti. Mekan bittiyse sermaye hareketine derler ki bisiklete binmek gibidir durursa düşer. Yürüyecek, derinleşecek, yoğunlaşacak. Coğrafi mekan bitti ama daha işlevsel, fonksiyonel mekanlar var. Kendi sisteminin parçası olmasına rağmen kamu alanı onun karlarını maksimize edebileceği bir saklı alan. Küresel sermaye bütün dünyadan, bütün devletlerden, bütün halklardan bu alanı talep ediyor. O yüzden devleti küçültüyor, özelleştirmeyi ve yerelleşmeyi üniter yapıların federalizme dönmesini o yüzden istiyor. O yüzden bu son derece kirli savaş nedeni ile bir, kaynağı küresel sermayenin kendisidir. Ülkelerin devletleri kamu örgütlenmeleri kamu hizmetleri değildir. İki: kaynağı gelişmiş ülke merkezleridir. Çünkü bu sermayenin mekanları o ülkelerdir. Az gelişmiş ülkeler değil. Eğer biz kaynağı itibarı ile ve ihtiyacı itibarı ile yolsuzluğun nerde durduğunu görürsek o zaman kendi tavrımızı geliştirmemiz çok kolaylaşacak buna bütün kalbimle inanıyorum. Mesela şunu bu toplumun demokratikleşmesi için devlet sırrı daraltılmalı, mümkünse kaldırılmalıdır. Devlet sırrı kavramı daraltılmalıdır, bütün kalbimle katılıyorum. Yalnızca bunu söylemek bunu söylemek bugün hiç bir şey söylemek değildir. Eğer ticari sır kavramına ilişkin kalemimiz yoksa bizim devlet sırrı kavramının kaldırılmasından bahsetmenin hiç bir anlamı yoktur. Bütün iş dünyası devlet sırrı kavramının daraltılması ile toplumların demokratikleşeceğini benimle beraber söylüyor ama bunun karşısında durmadan güçlenen ticari sır kavramına ben neden hiç dokunamıyorum. Kutsal

rekabet ve kar. Rekabeti kötü etkiler. Değil mi? Bütün regülasyon kurumlarımız, rekabet kurumlarımız kutsal rekabet için var değiller mi? Biz devlet sırrı kavramının daraltılmasını isteyelim. Ama aynı derecede ticari sır kavramının da dünya ticaretinin dörtte üçünü elinde tutan bu şirketlerin alanlarının daraltılması demektir. Onu talep edelim. Kar ve rekabet kavramlarının yerine toplumsal sorumluluk ve dayanışma kavramlarını getirelim ama toplumsal sorumluluk ve dayanışmayı devletten talep etmeyelim. Devlet zaten doğası gereği toplumsal sorumluluk sahibidir. Toplumsal dayanışmayı güçlendirmek zorundadır. Toplumsal sorumluluk ve dayanışmadan doğası gereği yoksun olan özel sektördür. Özel sektörün terbiyesine girişelim küresel düzeyde, ulusal düzeyde, yerel düzeyde, meseleyi böyle ele alırsak çok verimli politikalar geliştireceğimiz kanısındayım. Çok teşekkür ederim.

Av. Semih GÜNER : Sayın Güler'e teşekkür ediyorum. Konuşmacı niye, kime sorularını sordu. Bende Feyzioğlu Hocama dokunulmazlığın hukuksal boyutu ile aynı soruları sormak istiyorum. Buyurun Hocam.....

Doç. Dr. Metin FEYZİOĞLU : Teşekkür ederim. Sayın Başkan, değerli dinleyenler Sayın Hocamın benim çok istifade ettiğim bu renkli ve heyecanlı konuşmasından sonra korkarım benim anlatacaklarım fazlasıyla kuru ve sıkıcı gelecek. O yüzden affınıza sığınarak başlıyorum ama bana sayın başkanın verdiği görev de bu. Anayasanın malum 83. maddesi hem yasama sorumsuzluğunu hem de yasama dokunulmazlığını düzenliyor. Bu zaman zaman birbirine karıştırılıyor. Bizim konumuz yasama dokunulmazlığı. Yasama sorumsuzluğu birinci fıkrasında düzenlenmiş ve milletvekillerinin meclis çalışmalarındaki oy ve sözlerinden ileri sürdükleri düşüncelerden dolayı sorumsuz olduklarını hükme bağlıyor. Bir başka deyişle milletvekillerinin bu kapsamdaki fiilleri suç teşkil etmiyor. Bu çokta tartışılan bir konu değil zaten dünyanın hemen her medeni anayasasında da böyle bir hüküm var. Aynı

maddenin ikinci ve üçüncü fıkraları ise yasama dokunulmazlığı diye doktrinde adlandırılan kimi zamanda nisbi dokunulmazlık denen kurumu düzenliyor. Bunun ikinci fıkrası bir muhakeme engelini ortaya koyuyor maddenin. Üçüncü fıkrası ise bir infaz engeli getiriyor. Konumuz işte bu muhakeme ve infaz engeli olan dokunulmazlık. Şimdi yasama dokunulmazlığını yani muhakeme ve infaz engeli olarak yasama dokunulmazlığının amacı milletvekillerinin yasama işlevlerini engellenmeden yerine getirebilmelerini sağlamak. Dolayısı ile hep dokunulmazlık konusunu ele alırken bu amacı göz önünde tutmamız lazım. Eğer amaçtan şaşan bir düzenleme varsa bu takdirde ceza adaletinin gereklerine zarar veriliyor demektir. Bir menfaatler dengelemesi yapmak lazım. İkinci fıkra dediğim gibi muhakeme engelini hükme bağlamış. Buna göre dokunulmazlık kaldırılmadığı sürece milletvekili tutulamaz, tutuklanamaz, sorguya çekilemez ve yargılanamaz. Ancak milletvekilinin fiili suç olmaya devam eder, yani suç olmaktan çıkaran bir dokunulmazlık değil bu. Yani sorumsuzluk sağlamıyor. Şimdi bunlardan tutuklama ve yargılama gayet açık. Tutmadan neyi anlıyoruz? Tutma tutuklama dışındaki yakalama dahil kişi hürriyetini sınırlayan her türlü tedbir. Yakalayıp göz altına alamazsınız, zorla getiremezsiniz falan. Sorgu ise aynı zamanda ifade almayı da içeriyor yani şüpheli sıfatı ile savcının veya kolluğun milletvekilinin ifadesini alması da mümkün değil. Üçüncü fıkra da bir infaz engeli getiriyor ki kesinleşen cezaların yani dokunulmazlık diyelim kaldırıldı ve yargılama yapıldı bir ceza verildi mahkumiyet hükmü çıktı. Bunun infazını engelliyor ancak bu kesinleşen ceza çokta büyütmemek lazım zihnimizde milletvekilliğinin düşmesine neden olmayan bir ceza. Çünkü anayasanın 76. maddesine göre zaten pek çok mahkumiyet hükmü milletvekilliğini düşürmüyor. Burada esas itibarı ile bahsettiğimiz kesinleşen cezalar toplam bir yılı aşmayan cezalar. Yani her ceza değil çünkü diğerleri ve belli suçlardan mahkumiyetler. Rüşvet, irtikap gibi. Bunlar milletvekilliğini düşürüyor zaten. Milletvekilliği süresince ayrıca bu infaz

engelinde ceza zaman aşımı işlemiyor. Şimdi ben planı anlatmayı tabi ihmal ettim size. Önce ben bunu Türk Hukukundaki içeriğini kısaca sunmak istiyorum ondan sonrada bazı hukuklardan örnekler verip bir karşılaştırma imkanı sağlamak amacındayım. En sonunda eğer vakit kalırsa kendimce bir-iki bu kurumla ilgili öneri arz etmek niyetindeyim. Şimdi yasama dokunulmazlığının kapsamına girmeyen bazı durumlar var. Bunlara bakalım milletvekilinin telefonunun dinlenmesi anayasamıza göre bu kapsamda değil. Yani dokunulmazlık engeli yok. Postasının açılması, evinin, aracının, ofisinin aranması yine anayasadaki teknik düzenlemeye göre mümkün gibi gözüküyor. Ancak üstü aranamıyor. Neden aranamaz çünkü milletvekilinin hareket hürriyetini sınırlamak mümkün değil. Üst araması yapılırken de çok kısa da sürse hareket hürriyeti sınırlanıyor. Tanık olarak da dinlenmesi mümkün milletvekilinin. Ama gelmediği takdirde zorla getirilmesi veya beyanda bulunmadıysa zorlama hapsine tabi tutulması veya işte para cezası uygulanması, masrafa mahkum edilmesi söz konusu değil çünkü yargılama yasağı var milletvekilleri ile ilgili. İdari cezalarda yine mahkeme engeline takılmıyor vergi cezaları, trafik cezaları da yine anayasamıza göre uygulanmasında bir engel yok gibi. Anayasamıza göre bunlar kapsama girmeyen hususlar birde yasama dokunulmazlığının istisnaları var. Bu da ağır cezalık bir suçüstü halinde yasama dokunulmazlığı söz konusu değil. Örneklerini de gördük. Ne yazık ki daha önceki dönemlerde genel kurullarda veya kulislerde adam öldürmeye rastlamıştık biliyorsunuz. Bunlarda ağır cezalık meşr-u cürüm sınıfına sokulup yasama dokunulmazlığı söz konusu olmadı. Bir başka istisnası var ki diğer hukuklarda pek bir örneği yok bunun. Soruşturmasına seçimlerden önce başlanmış olmak kaydıyla anayasanın 14. maddesinde sayılan durumlara ilişkin suçlar. Bu da eğer seçimden önce soruşturma başlamış ise devam edecektir yargılama süreci. Ancak bu iki istisnanın söz konusu olduğu hallerde yetkili makamın derhal ve doğrudan doğruya Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığına bilgi vermesi lazım. Şimdi

geldik yasama dokunulmazlığının kaldırılması konusuna kapsam içinde. Milletvekilinin dokunulmazlığından feragat etmesi mümkün değil. Üç tüzük madde 134. İstese de istemese de bu dokunulmazlığı var ve kaldırılmadığı sürece de engelle karşı karşıyayız. Zaten infaz engeli dediğimiz yani kesinleşen ceza mahkumiyetinin infazını engelleyen dokunulmazlığın kaldırılması söz konusu değil. Bunun kaldırılması prosedürü yok. Kaldıramazsınız. Ancak muhakeme engeli dediğimiz dokunulmazlık yani tutmayı, tutuklamayı, sorgulamayı ve yargılamayı engelleyen dokunulmazlığı meclis kararı ile kaldırılması mümkün. Ve bir kere kaldırıldıktan sonra meclis bu kaldırmayı geri alamaz yani tekrar dokunulmazlık veremez milletvekiline ancak milletvekili yeniden seçilirse yeniden dokunulmazlık kazanır ve aynı prosedür tekrar tekrar bu şekilde devam edecektir. Şimdi dokunulmazlığın kaldırılmasını görüşürken meclisin, isnadın ciddi olup olmadığını, keyfi olup olmadığını dikkate alması lazım. Kamuoyundaki etkisini dikkate alması lazımdır deniyor doktrinde. Milletvekilinin şeref ve haysiyetinin korunması için yargılamanın gerekip gerekmediğinin yani aklanmasının gerekip gerekmediğinin bir şekilde zorunlu olması halinde yine dokunulmazlığın kaldırılması gerekir deniyor. Talebin, Sayın Başkan, değerli dinleyenler yani dokunulmazlığın kaldırılması talebinin doğrudan doğruya başsavcılık tarafından Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığına iletilmesi gerekir diye düşünüyorum. Bu uygulamada biraz farklı işliyor ve süreci de açıkçası yavaşlatan bir durum bu. Savcılık Adalet Bakanlığına gönderiyor ve Adalet Bakanlığından Meclis Başkanlığına geliyor. Sanıyorum bu uygulama eski senatonun mülga içtüzüğünün bir maddesinden kaynaklı. Ama artık böyle bir iç tüzüğümüz yok. Tam tersine malumlarınız olduğu üzere ceza muhakemesinde kural hükümlerin kıyasen uygulanması mümkündür. Böyle de ilkemiz var. Ve biraz önce arz etmiştim. Dokunulmazlığın istisnası olan hallerde Meclis Başkanlığına ki bu yetkili makam savcılık olacaktır. Doğrudan doğruya bilgi vermesi anayasa emridir.

Dolayısıyla bu emri kıyasen dokunulmazlığın kaldırılması taleplerine uygulayabileceğimizi düşünüyorum. Yani Adalet Bakanlığını bir aracı olarak kullanmaya gerek yok çünkü böyle bir hukuki dayanak kanımca yok. Meclis Başkanlığına gelen dokunulmazlığın kaldırılması talebi Adalet ve Anayasa Komisyonlarından oluşan bir karma komisyona havale ediliyor. Karma komisyon kendi içinden bir hazırlık komisyonu seçiyor. Şimdi buraya lütfen dikkat buyurun. Hazırlık komisyonu göreve başlamasından itibaren bir ay içerisinde raporunu hazırlaması lazımmış. Ve karma komisyonun raporunun da pardon hazırlık komisyonunun raporunun da karma komisyona intikalinden itibaren yani üst komisyona bir ay içerisinde kendi raporunu hazırlayıp, genel kurula bildirmesi gerekiyor. Yani süreç aşağı yukarı iki ay, belki işte biraz daha fazla iki ay bir hafta-on gün falan olacak en fazla. Ama böyle bir şey yok. Böyle işlemiyor uygulama. Daha sonra karma komisyonun raporu eğer dokunulmazlığın kaldırılmamasına ilişkin ise yani karma komisyon dokunulmazlık kaldırılmasın diyorsa bu genel kurulda okunuyor. On gün içinde itiraz gelmezse rapor kesinleşiyor. Yani dokunulmazlık kaldırılmıyor. Bu takdirde genel kurul karar veriyor. Yani iç tüzüğün getirdiği sistem dokunulmazlığın kaldırılmasını zorlaştırıyor kaldırılmamasını ise karara dahi bağlamıyor. Dokunulmazlığın kaldırılmaması kararı kesin buna karşı bir yasa yolu yok. Kaldırılmasına ilişkin genel kurul kararı ise bir hafta içerisinde başvurulduğu takdirde Anayasa Mahkemesi tarafından incelenecek. Şimdi müsaadenizle çok kısa olarak vaktim var değil mi? Karşılaştırmalı hukuka çok kısa olarak bakalım. Bitiriyorum zaten. 10 dakika, çok güzel- İngiltere'de ceza davalarında böyle bir koruması yok milletvekillerinin. İtalya'ya bakalım. İtalya örneği ilginç. Meclis kararı olmaksızın milletvekillerinin üstü aranamaz diyor anayasaları. Meskenleri aranamaz, tutuklanamaz, hareket hürriyetleri sınırlanamaz, iletişimleri, konuşmaları dinlenemez, postalarına el konamaz. Ama tutuklama kararı verilmesi zorunlu olan suçüstü hallerinde dokunulmazlık yok İtalyan hukukunda.

Kesin hükümle mahkumiyet halinde de dokunulmazlık bir infaz engeli değil. Bu kapsamı ile İtalyan hukuku bizden biraz daha geniş gibi gözüküyor. Daha bir geniş kapsam tanımış dokunulmazlığa. Fransa'ya bakalım, Fransa önemli çünkü 95 senesinde çok büyük bir değişiklik geçirdi dokunulmazlık Fransa'da. Meclis başkanlık divanının kararı ile dokunulmazlık kaldırılabiliyor. Eskiden meclis kararı ile kalkıyordu şimdi meclis başkanlık divanının kararı ile yani kolaylaştırılmış. Ama kaldırılmadığı sürece bir cinayet yada cünha nedeni ile ki Fransız ceza hukukunda suçlar üçlü tasnife tabii. Cinayet, cünha ve kabahat. Kabahatlerde zaten tutuklama yok. Cinayet ve cünha nedeni ile milletvekili tutuklanamaz, kişi hürriyeti sınırlanamaz veya sınırlayan herhangi bir tedbir uygulanamaz ama yargılanabilir. Yani Fransız hukukunda milletvekili yargılanabilir. Cinayet suçunda suçüstü halinde ise dokunulmazlık yok, kesin hüküm ile mahkumiyette dokunulmazlık yok. Ancak .....Milletvekili, Federal Parlamento izin vermedikçe, aynen resmi metinden okuyorum, bir suçdan dolayı hesap vermeye çağrılamaz diyor. Tutuklanan kişi hürriyeti sınırlanamaz. Suç üstü halinde ve en geç ertesi günü tutuklanması halinde milletvekilinin dokunulmazlığı yok. Şimdi, gelelim Türk Hukukuna ve bitiriyorum; Türk Hukukunda niye tartışıyoruz bunu, çünkü dokunulmazlığın kaldırılması dosyaları, talepler bir türlü sonuca bağlanmıyor ve adeta bir kişisel ayrıcalığa dönüşüyor yani milletvekili suç işler, nasılsa dokunulmazlığı kaldırılmaz, tekrar tekrarda seçilir ve bir şekilde engellenir süreç. Oysa açıkçası, Meclis iç tüzükteki emri yerine getirse işte iki ayrı bir kaç gün içerisinde incelemesini bitirse belki de bunu hiç tartışmaya gerek kalmayacak ama yapmıyor. Şimdi konu bakımından bakalım müsaadenizle bu dediklerimizden bağımsız olarak; konu bakımından kapsamının geniş olduğunu düşünüyorum. Kaldırılması usülüde zor, neden konu bakımından kapsamı geniş çünkü şöyle düşündüm kendimce tartışmayada açık. Paylaşıyorum sizinle; neden yargılama ve sorgulama engeli var milletvekilleri için? Şimdi

dedimki; dokunulmazlığın varlık nedeni milletvekillerinin yasama işlevlerinin engellenmemesi, peki yani rahat rahat Meclise gitsin, gelsinler, çalışsınlar falan. Peki, yargılama acaba neden bunu engellesin? Zaten işte ayda bir giderse duruşmaya gidecek, vareste tutulması istenecek falan. Ne kadar işinden, gücünden alıkoyabilirki yargılama, bu açıdan baktığınızda. Sorgulamada aynı şekilde. Haaa, ama diyebiliriz ki milletvekilinin ifadesini sadece savcı alsın, tabii hayhay. Hazırlık soruşturması sadece savcılar tarafından yapılsın, polis ve jandandarmaya yaptırılmasın hayhay bunlara varım ama yargılama ve sorgulamanın kapsamda bulunmasını çok haklı görmüyorum ama deniyorsa milletvekilleri hakkında keyfi yargılama, yok, dava açılır. Zaten Türkiye'de deniyorsa diyorum ben diyorum demiyorum, Türkiye'de zaten savcılar dava açmaya eğilimlidir falan, eee herkes için söz konusu bu veya deniyorsa yargı bağımsız değildir, eee buyurun, düzeltin milletvekilisiniz öyle diyorsanız düzeltin. Yani kendiniz yargılanması sözkonusu olduğunda aman aman yargı bağımsız değil diyorsanız, ben demiyorum, buyurun düzeltin benim için daha önemli. O yüzden kaldırsak belki şikayetleri de giderirler diye düşünüyorum, yargılamayı ve sorgulamayı engel olarak görmesek artık. Tartışalım. Ama hiç kuşkusuz tutuklama ve tutmanın donulmazlık kapsamında kalması lazım. Şimdi son birşey söyleyeyim bununla ilgili; Adalet Bakanı'nın dava aç emri vermesinin milletvekilleri açısından eğer yargılama kapsamı dışına çıkarılacaksa söz konusu olmaması lazım, onu da 148'de bir değişiklikle çözmek lazım. Şimdi, infaz engeline baktığımda infaz engelini çok büyük bir sakınca olarak görmüyorum çünkü dediğim gibi toplam bir yılı aşmayan hapis cezalarından bahsediyoruz, dolayısıyla zaten 76. madde bunları milletvekili seçilmeye engel görmemiş, demek ki bu kişiler milletvekili olsun demiş, cezalarını da infazın milletvekili sonralarına erteleyebiliriz diye düşünüyorum, o büyük bir sakınca gibi gözükmüyor bana. Şimdi, kaldırılmasına ilişkin usule iki cümleyle müsaadenizle gireyim; şimdi zaten önerdiğim

modeldir ve ya tartışmaya açtığım bu usulde bir tek tutma ve tutuklama kaldı, dokunulmazlık içinde, kapsamı daraltıldı yani ama milletvekilinin sorguya veya duruşmaya gelmeyerek muhakemenin yürüyüşünü engellemesi hala mümkün. Çünkü zorla getiremeyeceğiz, tutamayacağız, tutuklayamayacağız, bu taktirde dokunulmazlığın yine kaldırılmasının bir usule bağlanması lazım. Şimdi, bir öneri; tamam madem kapsamı daralttık usulü değiştirmeyelim aynen kalsın diyebiliriz, o zaman dokunulmazlık kaldırılmayacak uygulamadan eğer gördüğümüz doğrusuysa yani yapılanlar yapılacakların teminatıysa dokunulmazlık kalacak. Bir çözüm, kolaylaştırma yolu, dokunulmazlığın kalkmasını değil kalkmamasını oylamak yani sistemi tersine çevirmek. Nasıl olabilir bu? Başsavcılık tarafından Meclis Başkanlığına doğrudan gönderilen talep, Meclis Başkanı tarafından Genel Kurulda okutturulabilir. Okunduktan sonra on gün içerisinde eğer yazılı itiraz gelmezse, yazılı sözlü değil, yani imzasını atacak itiraz gelmezse dokunulmazlığın kalktığı kabul edilebilir ama yazılı bir itiraz gelir ise bu taktirde dokunulmazlığın kaldırılması talebi yine Karma Komisyona havale edilir, Karma Komisyon iki ay içerisinde karar vermezse yani Genel Kurula indirmezse raporunu yine dokunulmazlık kalkmıştır denebilir ve bu şekilde de sistem çok daha hızlı işleyebilir, tabii tartışmaya açık. Ayrıca İtalyan Anayasasındaki maden bu kadar daralttık belki bir şey ekleyebiliriz, bu da tartışmaya açıktır, iletişiminin denetlenmesini, postasına el konmasını da yine dokunulmazlık kapsamına alıp almamayı tartışabiliriz. Teşekkür ederim, saygılar sunarım efendim.....

Av. Semih GÜNER : Sayın Feyzioğlu'na çok teşekkür ediyoruz. Evet, Sayın Özkan, sizi dinleyelim....

Tuncay ÖZKAN : Memnuniyetle efendim.... yanlız birazcık yardım alayım. Efendim milletvekillerini hiç dokunmamak gerekir, onları öylece bırakmaktan yanayım. Birazcık havayı dağıtayım diyorum, iki değerli ustayı da

büyüğümü de yakından tanıma fırsatı bulmuş bir gazeteci olarak onlar böyle kasvetli konuları konuşurken, esprilerle süslemeyi yeğlerlerdi, ben de onların izinden gideyim izninizle. Bu milletvekillerini dokunmamak gerekir efendim, dokununca maazallah insanı fena çarpıyorlar, ben bir dokunmaya kalktım bir tanesine başıma gelmedik iş kalmadı, Ankara'da İstanbul'da dava dava sürünüyorum, Mustafa Bayram diye bir milletvekili efendim, Van Milletvekili. Kendisi namı diğer uyuşturucu kaçakçısı. Gülmeyin milletvekili, uyuşturucu kaçakçısı, Emniyette klasör klasör dosyası var, uyuşturucu kaçakçısı diye. Ben polisin yalancısıyım, İçişleri Bakanı orada, desinki hayır. Şimdi Beyefendi, Van'dan İstanbul'a kadar süren bir tarihi eser operasyonu sırasında tarihi eserleri yeğeniyle birlikte kaçakçılara satmak isterken, kaçakçı kılığındaki polislere satmak isterken suçüstü yapılmış. Polisler tam kollarına yapışmışlar, dokunamazsın demiş, niye dokunmayalım efendim demişler, milletvekiliyim demiş. Polisler şaşırmışlar, şimdi inanamamışlar önce hakikaten milletvekili mi, değil mi? Adam bir güzel çıkarmış kimliğini, şöyle ay-yıldızlı, Türkiye Büyük Millet Meclisi diye yazıyor, göstermiş, polisler tabi bu sahtedir diye düşünmüşler, Beyefendiyi karakola ihtiyatla davet etmişler hani böyle üstünü falan arayıp hareket özgürlüğünü sınırlamak maksadıyla falan değil, tamamen bu sahte kimlik olabilir, milletvekilinin şahsiyetine manevi şahsiyetine tahkim ve tevzirden hani gerekirse dolandırıcıya işlem yapalım diye bir de gitmişler ki gerçekten milletvekili. Hadi dokun dokunabilirsen, efendim ben bunu bir gece yarısı öğrendim, doğru kaynaklardan olduğuna inandığım için Milliyet Gazetesindeyim, Milliyet'te haber yaptık, ertesi gün adam ortalığı yıktı, vay efendim bana dokundular, ne varmış o iki, üç parçalık taş parçasında. Adam, toza alıştığı için taşa tabi zor alışyor insan, tozdan taşa geçişte o taş devrinden tunç devrine geçer gibi zorlanıyor. O zorlukla ben denize ağzına gelen herşeyi söyledi ve hatta aşiretimi getiririm bile dedi. Bendeniz Ankara'da, İstanbul'da savcılıklara ifade vermekten yoruldum, hakkımdaki davaların hangi aşamada

olduğunu bilmiyorum efendim. Her davada diyorum ki, evet efendim bu söylediklerimin doğru olduğuna inanıyorum, Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin manevi şahsiyetini yüceltmek amacıyla bu tür haberleri yapıyorum, bakalım Hukukumuz bana inanacak mı? Bir de başımdan geçen ilginç bir anı daha var; 1996 dönemin Başbakanı benim arkadaşım, birlikte yemek yiyoruz, sohbet ediyoruz falan, dediki ya senin bu yazdıkların var ya dedi, hani biraz önce Sayın Başkan dedi ya korkulu rüyası falan diye kimseden korktukları falan yok Sayın Başkan bana iltifat ediyor, onlar kimseden korkmadan yapıyor yapacaklarını, dediki senin bu yazdığın yolsuzluk dosyaları falan filan var dedi, evet dedim, bunlar hep senaryo dedi, dedimki ANAP'ın Genel Başkanına, ANAP'lı bir partinin Başbakanına başka bir söz yakışmaz zaten, farklı deseydin gocunurdum, dediki yok valla bunlar senaryo, Hollywood senaryosu dedi, iyi dedim birgün anlatayım dedim, peki anlat dedi. Efendim, bendeniz kendisine gittim Türk yeraltı dünyasını anlattım, akşam saat sekizde oturduk sabah saat sekizde kalktık, kalkarken yine aynı şeyi söyledi, bunlar senaryo dedi sonra biraz kafasına takılan yerler vardı demek ki çağırdı tekrar daha sonra tekrar anlattım kendisine. Daha sonra bir milletvekili, benim kapımda yatıyor İstanbul'da, Kanal D'nin önünde o zaman Kanal D'deyim, illaha görüşmek istiyorum diyor, bu milletvekilinin Devlet Güvenlik Mahkemesinde dosyası var Alaattin Çakıcı'nın kuryesi olmaktan. Şimdi, Alaattin Beyefendi, biliyorsunuz, gazetecilerde yeni alışkanlık var, bu Alaattin Beyefendi gibi Beyler, mahkemelerde falan filan girerken, çıkarken mesela geçen gün televizyonlarda gördüm, çok etkilendim, tecavüz sanığı bir muhterem beyefendiye gazeteci arkadaşım, muhabir arkadaşım şöyle; beyefendi belki siz tecavüz etmemişsinizdir, adam yer göstermeden geliyor. Şimdi onları gördükleri zamanda, muhterem beyefendi, Alaattin Bey, kendileri benim evimi de bombalatmak için adamda gönderdiler bir gece sabaha karşı, bu beyefendi, Türkiye'de şu anda biliyorsunuz kırkbeş günlük süresi dolmayan, kırk beş

günlük hani o Fransa'ya yazı yazdılar gelecek, gelecek daha hala o kırk beş gün altmış gün oldu hala dolmadı, o süre içerisinde İstanbul'da geziyor, bu beyefendi şöyle çalışır, bu beyefendinin milletvekili işadamı dokunulamayan sadece kendisinin dokunduğu, bir tanesi Emin Cankurtaran'dır, topuğundan dokundu kendisine, daha sonra bir cep telefonu verir dokundu bir işadamına, bu işadamı mesela ben bir işadamıyım İstanbul'da, Alaattin Çakıcı'yla görüşmek istemiyorum, bu muhterem işadamı, bu Alaattin Çakıcı tarafından topuğundan dokunulan işadamı cep telefonunu eline alır, diğer cep telefonuyla şeye gider, benim yanıma gelir, işadamının yanına gelir, ziyarete gelir. O sırada telefon çalar, aaa tabi Alaattin Bey der, siz görüşmek istemiyorsunuz ya, elimize verirler telefonu sonra haraç ödemeye başlarsınız. Bu milletvekilinin görevi budur.... Şimdi bu saygıdeğer milletvekili, bu saygıdeğer Başbakanı, benim arkadaşımı havaalanında görmüş, demişki yaa Sayın Başkabakanım siz bugünlerde garip garip konuşuyorsunuz, bu yeraltı falan filan diye, bunların hiçbiri doğru değil demiş. O demişki öyle şey olur mu? Nasıl öyle şey olur mu? Ben bunları çok emin bir kaynaktan öğrendim demiş. O da sormuş kimden diye, eee, Tuncay Özkan demiş, işte gazeteci yazıyor ya bana bütün bunları o anlattı demiş. Adam bir hafta kapıda bekledi, iki hafta sonra benim evi bombalamaya geldi, Alaattin Çakıcı'nın adamları. Türkiye'de bazılarına dokunup, bazılarına dokunmayacaksınız. Dokunmayacaklarınızın başında dokunulması en başta gelenler gelir. Şimdi, düşünün, Beyefendi anlatırken, ben Hocamı dinlerken çok etkilendim, hep diyorum ki bu yeni dünya düzenine karşı birşeyler söylemek lazım, yeni şeyler söylemek lazım. Hocam diyorki yenisini söylemeye gerek yok, eskisi bize yeterdi. Peki, biz niye eskisiyle idare edemedik, sorun bizden de kaynaklanıyor. Beyefendi ne diyor? Diyorki milletvekilleri çok alınacaksa dokunurken polis dokunmasın, jandarma dokunmasın, savcı dokunsun. Ne olur bana da savcı dokunsun yaa. Sıradan vatandaşa da bir savcı da dokunsunda

ifadesi, hazırlık soruşturmasını polis, jandarma değilde savcılarımız yapsında bizde Hukukun Üstünlüğü ilkesini her yerde göğsümüz kabara kabara söyleyebilelim.... Polisle jandarmanın dokunduğu yerde bazen gül bitiyor, dikeni acıtıyor. Savcılarımız dokunsun bize. Şimdi efendim, ben milletvekili denince bazı portreleri gözünüzün önünde canlandırmak istiyorum; Mustafa Bayram bunlardan bir tanesi idi. Son seçimde onunla ilgili bahsi kapatmak istiyorum, bir son hatıra; beyefendiyi milletvekili adayı yapmak istemişler, partinin genel başkanı demiş ki olmaz, niye demişler? O uyuşturucu kaçakçısıymış demiş. Yanındaki adam demişki, Beyefendi siz mahkememisiniz allah aşkına? Siz yargıçmısınız, siz savcımısınız, size ne? Adam yargılanır, batar, bu adamı alalım Van'da kazanalım. Adam demişki ya çok örseleniyoruz, geçen sefer aldık çok perişan olduk. Şimdi bakın siyasetçi kimleri teşvik ediyor, nasıl insanlar politikayla Meclise geliyorlar, Mustafa Bayram, dediğim gibi, ben bunu her yerde söylüyorum yalansam İçişleri Bakanlığı mahkemelere göndersin bu adam yalan söylüyor desin, uyuşturucu kaçakçı diye. Eğer siz uyuşturucu kaçakçısına yaa sorunu mahkeme çözsün diye adamı Meclise sokarsanız biraz önceki koruma bölümü dedin ya ona kimse dokunamıyor zaten ulaşılamaz hale geliyor. Ulaşılmaz hale getirdiğiniz bir adamın uyuşturucu kaçakçısı olduğunu bilmek acaba siyasi parti kavramı ile sivil toplum örgütleri ve baskı grubu kavramıyla ne kadar örtüşür. Bunları iyi düşünmek lazım. Mesela şöyle gözümü, kafamı kaldırıpta düşündüğümde; siz Pişkin Ömer'i çağırdınız mı? Aslında benim yerime Pişkin Ömer'i çağırsaydınız, Pişkin Ömer deyince hepiniz hatırladınız değilmi? Aaa Turban'ın eski genel müdürü, aaa hemen ne çabuk unutuyorsunuz, işte böyle çabuk unutmaya devam edersiniz her dönem yeni gelenler biraz daha soyar soyar giderler. Onlar yollu siz yolsuz olursunuz. Sayıyı sürekli yükseltiyorsunuz; şu partilere söyleyinde sayıyı düşürsünler. Kim tarafından, nasıl soyulacağımızı bilelim. Ama bir kavram olarak parlamentoyu her şeyin üstünde tutup, korumak gerekiyor. Bakın, Pişkin Ömer

falan filan diye söylediğimiz zaman milletvekilliği kavramını, parlamentoyu korumak bizim de en birinci görevimiz, ben çok üzülüyorum. Ben o siyasi parti liderleri falan buna dikkat etmiyorlar ama ben çok üzülüyorum. Çünkü üzüntümün kaynağını şu oluşturuyor; O parlamento Ulusal Kurtuluş Savaşını yönetmiş parlamento. O parlamento öyle alalale bir parlamento değil, O parlamento Tayland Parlamentosu hani birbirinin ağzına burnuna vuruyorlar ya öyle bir parlamento değil O parlamento. O parlamento top sesleri gelirken çalışmayı başarmış, çalışmasına ara vermemiş, Ulusal Kurtuluş Savaşında düşmanı denize dökecek kararları almış bir parlamento. Ben bu parlamentonun hala öyle bir parlamento olduğuna inanıyorum, ruhu, bakın içindeki unsurlar azalıyor, değerleri az diye, o kapın değeri azalmaz. Bazı şeyler zaten uçuyor, şimdi biraz önce Hocamın anlattığı şeylere değerlere sahip çıkarsak, kavramlarımızı korursak, o zaman o kabada sahip çıkmış olacağız. Parlamentoyu onların korumasından daha çok bizim korumamız gerekiyor. Nasıl koruyacağız? Şimdi biz İstanbul'daki bir panelde Sayın Özok burada. Birlikteydik, orada çok değerli birşey söyledi. Dediki; ben Hukukun üstünlüğü kavramına çok inanan bir insanım, çok üzülüyorum son zamanlarda, olağanüstü üzüntüler içindeyim yani Anayasa Mahkemesinin kararları, başka mahkeme kararları, farklı farklı uygulamalar bir mahkeme birşey diğer mahkeme başka birşey, artık mahkeme yapmak için ahırları bozmalar ondan sonra yerel ağaların, derebeylerin emirlerine neredeyse bir savcı bir yargıç vermeler, bunların hepsinden nefret ediyorum ben dedi ve Hukukun Üstünlüğünün ancak bunlar aşıldığı zaman sağlanacağına inanıyorum ben dedi. Sonra dediki memurlaşmış yargıçlar; Uğur Mumcu da diyorki; Nazi Mahkemelerinin yargıçlarının verdiği kararlar. Şimdi memurlaşmış yargıçlarla mafyanın, yerel ağaların, derebeylerin emrine girmiş mahkeme heyetleriyle, savcılarla, devlet memurlarıyla elbetteki devlet yolsuzluk üretmek için kurulmaz, teorisinde böyle bir kavram yoktur, böyle birşey aramamamız gerekir ama fiilen hırsızlar

vardır, fiilen satılmışlar vardır. Bakın, şu Cumhuriyetimizin seksen yıllık mücadelesine bakın bir dönemden sonra niçin bu duruma düştüğümüzü değerlendirelim hep beraber, niçin işte o uluslararası altı tane örgütün kıskancında inim inim inliyoruz, niçin IMF'yi sokağa dökemiyoruz, sokağa döküp atamıyoruz denize. Bunlara baktığımız zaman o devletin içindeki hırsızlar, hainler, işbirlikçiler nedeniyle bunu bugün yapamıyoruz. Onların zayıflattıkları devlet yapımız nedeniyle bunu yapamıyoruz. Hocam çok doğru birşey söyledi; Fransa'daki memur sayısıyla Türkiye'deki memur sayısını kıyaslayın. Fransızlar sekiz milyon, bizimki işte, bir milyon yediyüzbin yada birbuçuk milyon. Niye? Onların insanları, onların yaşam koşulları bizimkinden daha mı farklı? Değil, bizimde ihtiyacımız var bizim de yargıca ihtiyacımız var. Bir yargıç, günde yüz tane dosyaya niye bakmak zorunda kalsın? Bizimde hasta bakıcıya ihtiyacımız var, bizimde öğretmene ihtiyacımız var, ama bunların sayısını arttırmayıp milletvekili sayısını sürekli artıran bir Türkiye ne yazıkki bu sorunlara çare bulamaz bir yönetim biçimi içine düşmüş demektir. Bundan kurtulmanın yolu nedir? Ben hep söylüyorum; Goethe'ye sormuşlar, demişlerki bu sorunları biz nasıl aşacağız, çıkacağız, O da yanıt vermiş; demişki eğitime yatırım, insana yatırım. Demişlerki, aaa sen filozof, milozofsun ama boşa konuşuyorsun, yirmi beş yıl sürer o iş. Yirmi beş yıldan önce kurtulamazsınız demiş. Çare eğitilmekten geçiyor, eğer eğitimle biz insanlarımıza yeniden Ulusal Bilincimizi, yeniden insan olmanın erdemini, onurunu, değerini hatırlatamazsak, biz insanı böyle dışlamaya devam edersek, bir kısmına dokunur bir kısmına dokunmazsak, dokunduklarımızı kendi içinde gruplara, dokunamadıklarımızı kendi içinde basamaklara ayırırsak bu işin sonunda bizi böyle parçalar, böler, yönetirler. Artık yok etmiyorlar biliyorsunuz. Onların çöpçüye ihtiyaçları var, onların altlarını temizleyecek insanlara ihtiyaçları var, onların üst olarak kullanacakları topraklara ihtiyaçları var ve en önemlisi onların çocukları yerine ölecek çocuklara ihtiyaçları var. Saygılar sunarım efendim.

Av. Semih GÜNER *:* Teşekkürler, Sayın Özkan. Sayın Şenol, buyurun efendim.

Talay ŞENOL *:* Hemen belirtelim; demokratik hukuk devletine yapılmış en büyük saldırı, yolsuzluklardır ve eğer biz insanca yaşamak istiyorsak, demokratik, laik bir hukuk devletinde yaşamak istiyorsak, yolsuzlukların kırıntısı dahi bu toplumda olmayacak. Bu kesin. Yolsuzluk denince aklımıza hemen milletvekili dokunulmazlığı geliyor; hemen belirtelim milletvekili dokunulmazlığı olacaktır. Nitekim Sayın Hocam, niçin olması lazım geldiğinide söyledi. Sınırlarını tartışabiliriz; neler girecek, neler girmeyecek. Elimde 1967'da Türk Hukuk Kurumunun Yönetim Kurulunun verdiği bir karar, bir görüş var. İmzaları okuyayım size; Başkan Profesör Münci Kapani, Rauf Çapan, Prof. Hicvi Fişek, Prof. Turan Güneş, Cemal Reşit Eyüboğlu, Doç. Dr. Mümtaz Soysal, Yıldırım Uluer, Ergun Özök. Aktüel olan konu işçi partisi milletvekillerinin Mecliste dokunulmazlıkları kaldırılacak. Bir bölümünü okuyorum. Karşı çıkıyorlar. "Dokunulmazlık müessesesi siyasi görüşlerinden hoşlanılmayan parlamento üyelerinin adli kovuşturmalarla görevlerin aksatılmasını önlemek amacını güden bir teminattır. Bu teminat henüz kökleşmemiş parlamenter demokrasilerde rejimin gereği gibi işleyebilmesi için hayati bir önem taşır." Bir defa dokunulmazlık olacaktır. Sınırlarını tartışabiliriz diyoruz. Yalnız bir örneği hemen belirtmekte yarar var. Yakalamışlar bırakmışlar hayır o kişiler görevlerini suistimal etmişler. Dokunulmazlık engel değil, görev bilinci bilinçsizliği veya başka bir şeyler engel teşkil ediyor. Çünkü Anayasamızın 83. maddesi ikinci fıkrası çok açık söylüyor. Ağır cezayı gerektiren suçüstü hal. Herhalde kaçakçılık ağır cezalık bir suç. Herhalde adamı yakalamışlarsa bırakmaları daha büyük bir suç. Bunun dokunulmazlıkla falan ilgisi yok. Bir başka olay onu da hemen belirtmemiz lazım şimdi hep biz hemen diyoruz ki şu şunu işlemiş. Şu kişi özür dilerim şu kişi suçu mucu biliyorsunuz Anayasamızda teminat altına alınmış bir masumluk karnesi var. Biz hukukçular o karardan vazgeçemeyiz. Yüz tane suçlu

bırakılır gider, cezasız kalır ama biz hukuk devletinin en temel ilkesi olan masumluk karnesinden vazgeçemeyiz. Bu yolsuzlukları ortadan kaldıracağız ve buna da dokunulmazlıklar engel. Evet biliyorum. Konumuz milletvekili dokunulmazlığı ve yolsuzluklar öyle bağlantı kurmuşuz. Ama bana göre burada yolsuzluklar daha önemli bir faktör. Dolayısı ile acaba milletvekili dokunulmazlığı dışında ülkemizde başka dokunulmazlıklar yok mu? Dokunmamız lazım gelen alanlar, yerler, meslekler yok mu? Örneğin içinde bulunduğumuz yargı dokunulmazlığı. Bir yargıcın gerek cezai gerek hukuki sorumluluğu işletmeye çalışır. Adeta imkansızdır. Hatta yargıcın yaptığı işten dolayı istihdam eden olarak devleti sorumlu tutmaya çalışır. Arkanıza, önünüze, sağınıza, solunuza dağlar çıkar. Yargıda eleştiri dokunulmazlığı vardır. 80 yaşını aşmış bir eski Baro Başkanımız böyle karar olmaz dediği için üç aya mahkum oldu, unutmadım. Bilirkişi dokunulmazlığı vardır, sıyrılamazsınız. Yalvarırsınız, kanun burada açık diyor ki hukuki nedenlerle bir kişiye gidilmez. Bir meslektaşımız ismine de uzman avukat der, uzman hukukçu der daha dünkü çocuk karşımıza çıkar o bilirkişi dokunulmazlığını aşamazsınız. Yargıda zamanaşımı dokunulmazlığı vardır. Zamanaşımını aşamazsınız. Öyle şeyler olur ki sukut bulmuştur suç. Mahkum olmuştur ama dosyası iki buçuk yılda Yargıtay'a intikal etmez Antalya Ağır Cezasından. Yargıtay'a geldiği zaman ceza zamanaşımı dolmuştur, yapacak bir şey yoktur tesadüfendir bunlar hep işkenceci polislerdir. Masumluk karnesini unutmadım. Hüküm altına alınmış şeylerden bahsediyorum. O halde burada bir zamanaşımı dokunulmazlığı vardır. Bürokrasi memurin muhakematta biraz yumuşatılsa da dokunulmazlıklar vardır. İş dünyası hocam söyledi ticari sır, bankacılık, bankacılık sırrı. Bankalar zaten dokunulmazlığın dokunulmazıdır. En son BDDK'nın yaptığı işlerden dolayı siyasi irade diyor ki "ne yapayım, bağımsız kurum, ben denetleyemiyorum" Türkiye öyle bir hale geldi ki bağımsız eşittir denetimsiz eşittir dokunulmaz. Dokunamıyorsunuz. Medya. Medyaya da dokunamıyoruz. Niye

dokunamıyoruz? Çünkü medya karşımıza zaman zaman hakikaten basın özgürlüğünü kullanan yani halkın haber alma özgürlüğünü sağlayan yani halk adına kamu adına egemenin eleştiren denetleyen bir makam olmaktan çıkıyor karşımıza tüccar diye çıkıyor. Ticaret sırrı orada da işliyor. Ticari sır dönüyor. Bugünkü gazetede bakıyorum bir şeyler söylüyor dünkü, bugünkü. O medya grubu ile bu medya grubu savaşıyor. Biri diyor ki bunlar bunlardan öteki diyor ki külliyen yalan böyle bir şey yok. Şimdi bizim karşımıza bu nedenle dokunulmaz bir medya var. Çünkü o kadar güçlü ki! Yasal olmasa bile o gücü nedeni ile dokunamıyoruz. Dokunmaya kalktığımız zaman davalar açılmasa bile davaların açılmasını hasretle bekleyeceğimiz yazılar çıkıyor. Onları duruşmalarla bilmem nelerle engellemeniz imkansız. Eğer bana o çamuru atmışlarsa ben yüz tane mahkeme kararı getireyim, o çamurdan kurtulamam. O halde dokunulacak başka yerlerde var. Peki bütün bunlar var. Karamsar bir tablo çizdik. Çözüm ne? Mutlaka yasalarda bir takım değişiklikler yapılacaktır. Hocam söyledi tutuklamayı koruz o kapsamda alırız. Ama diğerlerini kapsam dışı bırakırız. Bankacılık sırrını kaldırırız. Artık öyle bir hale geldik ki devletler kendi gizli haber alma örgütlerinin dokunulmazlığını kaldırdılar, sırlarını kaldırdılar hatta bizim MİT bile şimdi internette sayfalar açtılar. O halde bir defa böyle bankacılık sırrı, ticari sır bütün bunlar bir şekilde eğer yasal engeller varsa yasal engeller kaldırılarak bunlar dokunulur hale getirilecektir. Ancak siz en mükemmel anayasayı en mükemmel yasaları getirin eğer o irade bu yolsuzlukla mücadele etme iradesi toplumda geliştirilememişse veya bu iradeye geçerlik kazandıracak olan ve her gün bir odak noktası, bir güç noktası olarak hatta iktidardan da pay almak isteyen sivil toplum örgütleri de var. Onlara da büyük görevler düşüyor. En başta kendimize soralım. Elimde bir kitap var. "Adli Yargıda Yolsuzluk Araştırması" Sayın Hayrettin Ökçin Prof. yazmış. İstanbul'da yapılan bir araştırma % 94 ü diyor ki bu hakimler, pardon tamamı diyor ki % 94 ü yolsuzluğa bulaşmış. Yolsuzluk

bir adli olay. Bizde adli olayın içindeyiz. Bizden gizli hiçbir yolsuzluk olmaz. Şimdi bu meslektaşlarımız hangi yüzle kalkıp hakimleri suçluyorlar. Eğer böyle bir şey var ise bu olayın içerisinde mutlaka bir avukat vardır. Şikayet etmekle bunları tespit yapmakla olmaz. Aktif hareket etmeniz lazım. Basın, basın nerede Water-gate gazeteciliği? Düşünüyorsunuz acaba diyorsunuz en çok söylenen örnekler olarak işte basın yolsuzlukların üzerine gitti, yolsuzlukları ortaya çıkardı. Susurluk kazası olmasa idi acaba Çatlı'nın gerçek hüviyeti ortaya çıkacak mıydı? Bir başka şüphemde ertesi günü kaza olmuş ertesi günü Mehmet Özer midir nedir adamın o gizli kalan kimliği birden ortaya çıkıyor ve düğünlerde şakır şukur bir takım insanlarla, polislerle çekilmiş resimleri hemen ertesi gün yayınlanıyor. Eee, bunlar herhalde arşivdeydi.

Tuncay ÖZKAN : Hemen ertesi gün değil canım. Ben yayınladım o alt yazıyı da geçtim açıklarım. Birazdan açıklarım.

Talay ŞENOL *:* Evet. Biraz da basına dokunayım. Dokunacağız tabi, hep beraber kendimize dokunacağız, basına dokunacağız. Peki İSKİ olayını ben duymuştum. Ben duymuştum İSKİ olayının kahramanının arkadaşı bir profesör hanım şöyle duymuştum ha bu çocuğun başı belaya girecek, yaşamında falan bir takım değişiklikler var bunlar pek maaşla olmaz diye. Eğer bir kadın çıkarlarını da hiçe sayarak, kadınlık gururunu ön plana alarak bazı şeyler söylemese idi acaba İSKİ skandalı çıkacak mıydı? Bu soruları da sormak zorundayız. O halde basından ki bu tür şeylerde en önemli unsurdur basın. Basın özgürlüğü onun için var. Yoksa bir takım kişiler bu sarı basın kartını veya gazeteciliğin getirdiği maddi manevi o hazdan veya çıkardan yararlansınlar diye değil. Tam tersi basın özgürlüğünün bulunmadığı bir yerde ne demokrasi vardır ne hukuk devleti vardır. Ama biz basından bu özgürlüğün bu şekilde kullanılmasını istemek durumundayız. Aramızda bulunan konuşmacı arkadaşlarımız bunun güzel örneklerinden bir tanesi. Ama bana sorarsanız nadir de örneklerden bir tanesi.

Soruyorlar diyorlar ki "Çatlı ile sen telefonla görüşmüşsün" çok ünlü bir genel yönetmene. Diyor ki "canım, Çatlı telefon ederde nasıl çıkmayız" nerede yürek? Çatlı çıkacak telefona ve siz ondan korkarak konuşmak zorunda kalacaksınız..... Böyle bir şey böyle bir gazetecilik olmaz. Bu arada unutmayacağımız bir şey var neticeden bütün bunlar bir başka olaydır. Şimdi bu bankalar soyulmuş paralar nerede? Bir kadıncağız çıkmış on üç trilyon götürmüş diyor ki akrabası eski vali "canım cezası ne ise çeksin" on üç trilyon gitmiş. Kadın cezasını çekse ne olur, çekmezse ne olur. Kim ödeyecek onu yine halk ödeyecek. On üç trilyon gitmiş. O halde gitmeden önce bir şekilde bir şeyler olacak ki engellenecek. Yani bankalara idari yönden de dokunulacak bir şekilde denetlenecek. Bize göre bütün bunlar hepsi doğru. Ama bir şeyi ortadan kaldıramayız. Neticeden bu işin yetkilisi ve sorumlusu Cumhuriyet Savcılarıdır. Dikkat ediniz; Cumhurbaşkanının dışında isteyenin önünde "Cumhuriyet" bulunan tek meslektir. Şimdi dedik ki sorgulanamaz. Efendim ne yapalım sorgulayamıyoruz diyorlar. Yapacağız bir çok şey ama milletvekillerini sorgulayamıyoruz. Beni de sorgulayamazlar şöyle beni çağırırlar giderim susma hakkını kullanırım. O gelmez konuşmaz, ben gelirim konuşmam. Ama siz onun dokunulmazlığını kaldıracak noktaya gelinceye kadar. Sayın Hocamız söyledi telefonunu dinlersiniz şunu edersiniz bunu edersiniz. Hazırlayın dosyanızı delilleri ile fezlekeye bağlayın hangi güç acaba kaldıramayacakmış onu görelim. Ama, gelen dosyalar yok efendim ne yapalım dokunamıyoruz bir önceki örnek gibi. İşte yakaladık ben milletvekili miyim sen milletvekili misin kimi kontrol yaptık. Anayasa açık; diyor ki suçüstü halleri ağır ceza suçları bunun dışında. Haa, hep söylenen bir şey var. Efendim demokrasi kahramanların rejimi değil. Şimdi biz savcılarımızdan da kahramanlık bekleyemeyiz. Bir sürü baskıları var üstlerinde. Siyasi baskı var, başka baskılar var. Demokrasi kahramanlar rejimidir. Demokrat olmak cesur olmaktır. Ama biz onlardan cesur olmalarını beklemiyoruz görev yapılmasını istiyoruz. Eğer

kişi görevini yapamıyorsa anlı şanlı bırakıp gidecektir.... Aç kalacaktır ama gidecektir. Ha bizler, bizler sivil toplum kuruluşunun başkanı olarak şunu diyorum "görevinizi yapınız biz size kalkan olalım, biz sizin arkanızdayız, biz size destek verelim ama sizler görevinizi yapmak durumundasınız". Bunun en güzel örneği bugün burada güzel konuşmalar yapıldı. Bugün, bir hafta önce Sayın, Sevgili Uğur Mumcu'nun, Sayın Hocamızın mezarı başında bir sürü şeyler söyledik. Dedik ki, Onlar yürekli idi yiğitti, korkaklar bin kere ölür yiğitler ölmez dedik. Peki bugün anarken burada biz bunları onların gösterdiği yiğitliğin kırıntısını biz gösteremeyecek miyiz? Bekleyeceğiz, yapacağız ve göreceğiz ki sonunda yolsuzluklar ne bir milletvekili dokunulmazlığı vesaire. Bizim irademizle ortadan kalkacak. Bunu biz halkımıza borçluyuz. Teşekkür ederim.

Tuncay ÖZKAN : Efendim, ben azıcık izninizle şu medyaya dokunayım da. Yolu ben açayım. Yoo, aynen katılıyorum. Her kelimesinin altına imzamı atarım aynen katılıyorum. Yo, yo medyaya dokunmak için. O tarafa değil medyaya dokunmak için. Şimdi sivil toplum örgütü olması gereken medya bir baskı grubu olarak hareket ettiği için ve sermaye grupları ile girdiği ilişkiler ile artık haberlerini bankaların aldıkları kredilerin denetler hale düşmesi nedeni ile bugün bir itibar kaybediyor. Yani Susurluk olayından sonra Abdullah Çatlı'nın kimliği Susurluktan çok önce Aydınlık Dergisi tarafından yayınlanmıştı. Mehmet Özbay diye. Biz Susurluk yakınında bir trafik kazası oldu üzerinden Mehmet Özbay kimliği çıktı yanında işte Sedat Bucak ve diğer polis şefi ve kız olduğunu öğrenince zaten onu takip edenler uzmanları onun Abdullah Çatlı olduğunu anladılar. O fotoğraflarda bana geldi. Bendeniz o şıkır şıkır fotoğrafları aldım. 750.000.000.-TL verdim efendim, hiçbir yerden almadım. Kendi arşivlerinden getirip teslim ettiler, para karşılığı sattılar. Yani kendi arşivlerinden getirip verdiler. İşte burada medyanın iyi örneklerinden biridir Susurluk çatışması. Ama bugün dediğim gibi o bankadan kredi al örneğin bir bankayı eleştiren ya bu kötü

yönetiliyor Türkiye Cumhuriyetinin en kötü bankasıdır böyle saçmalık olur mu, bak burada sen zarar ediyorsun niye sen zarar ediyorsun üstelikte bir sürü numara çeviriyorsun bilanço numarası iştiraklerine hisselerini devrederek zararını kapatmaya çalışıyorsun diye yayın yapıyoruz hemen bankalar kanununun 20. maddesine göre geeel diyorlar. Gidiyoruz efendim diyoruz biz bu bankayı çok seviyoruz. Bu banka bizim canımız Mustafa Kemal'in bize emaneti. Biz onun için bu banka ile ilgili çalışma yaptık. Aaa diyor yazmayacaksın kardeşim diyor. Ama ben yazmak zorundayım Anayasa bana yaz diyor, dokun diyor. Öyle olmaz, öyle dokunmayacaksın. Niye? Hemen bankanın genel müdürü patronu arıyor, patrona diyor ki, "ya sizin bizimle hiç krediniz yok, gelin biz size kredi verelim" diyor. Kredi aldınız mı dokunamıyorsunuz. Erol Evcil'le ilgili olarak Türk Medyası biz, epeyce bir yayın yaptıktan sonra Erol Evcil'le ilgili dosyalar açıldıktan sonra Erol Evcil konusuna dokunabildi. Bunun nedeni kredi ilişkileri. Türk medyası ne yazık ki bataklıkta birbirini gösteren çiçekler gibiyiz. Ben aynı bataklıktan beslenen bir orkideyim. Ben daha temizim, ben beyazım o bak sen daha kötüsün, sen siyahsın gibi bir yarış içinde. İçinde bulunduğumuz yer bir bataklık. Bu bataklığı kurutmak gerekiyor. Medya bir baskı grubu değildir. Medya bir sivil toplum örgütüdür. Yönetime katılmaz. Türkiye'de medyanın Ankara ile ilgili bir talebinin olması mümkün değildir. Olmamalıdır, olamaz. Yönetim içerisinde yer almamalıdır, alamaz. Denetim unsurudur. Parlamento dışı denetim organlarından biridir. Görevi denetlemektir. Denetim görevini yerine getirmektir. Ama Türkiye'de bugün bu medya anlayışı yeni yeni gelişiyor. Neden yeni yeni gelişiyor? Çünkü tekelden, tek seslilikten dağıtımda, reklamda, okuyucu tekelinden bugün çok sesliliğe doğru daha altı aylık bir, yedi aylık bir açılımı var. Türkiye'de ne yazık ki uzun süren yıllardan sonra ilk kez üç aylık bir dağıtım farklı bir firma kuruldu. Türkiye'den ne yazık ki yıllardan sonra ilk kez reklam tekeli kırıldı üç ay önce ve bir başka firma doğdu. İşte bütün bunlar yeni yeni gelişiyor. Medyanın hakikaten çok

inanılması güç bir despotizmi var. Nasıl bir despotizm bu? Şöyle bir despotizm. Şimdi eğer biz gazeteci olarak bir davanın beş yıllık sonucunu bekler haber yaparsak o zaman onu vaka-i nüvis olarak, tarihçi olarak yazarız. Ama ölçüsüzlük ben şahsen söylüyorum. Bugün Adalet Bakanı olsam ilk yapacağım şey kameraların ve fotoğraf makinelerinin adliyeye girmesini yasaklamaktır. Kamerayı gören yargıcın tutumu değişiyor, kamerayı gören savcının tutumu değişiyor, kamerayı gören avukatın tutumu değişiyor, kamerayı gören sanığın tutumu değişiyor. Sanık filozof oluyor. Yargıç bazen ürküyor, işte mermi manyağı yaparım yok şöyle dolandırırım böyle dolandırırım gibi vecizeler çıkıyor. Adliyede bu olamaz yani mümkün değil. Adliyelerde dosyalar açık olmalı. Duruşmaların üzerinde gizlilik kaydı yoksa bütün gazeteciler dosyaları alıp istedikleri gibi inceleyebilmelidir. Dava salonlarında gazeteciler mutlaka bulunmalıdır. Ama kameralar ve fotoğraf makineleri bence adliye salonlarına alınmamalıdır. Bunu ben medyadan birisi olarak söylüyorum. Alınmamalıdır. Bence hukukun tecellisini olumsuz yönde etkiliyor bu. Ha başka bir şey daha söyleyeyim. Türkiye'de dokunalım, dokunalım işte medyaya dokunalım. Medyaya dokunurken en önemli şey kişi hak ve hürriyetleri özel yaşam noktasında Türk medyasının olağan üstü eleştirisi var. Yani toplum tarafından eleştiriliyor pek çok programlar, pek çok yayınlar. Bunlarda bir gelişme var. Ama buna ilişkin yasaklamak dışında Türkiye'den herhangi bir ses yükselmiyor. Bakın bu da çok yanlıştır. Bununda götüreceği yer despotizmdir. Oligarşik düzenlemeler halinde Türk medyasının karşısına çıkmamak lazımdır ama Türk medyasının bir çalışanlarının örgütlenme sorunu vardır. Çalışanlar en önce patrondan gelen taleplere hayır diyebilecekleri bir mesleki örgütlenmeye kavuşmak zorundalar. Türk medyasında sendika yok, Türk medyasında cemiyet yok, Türk medyasında sandık yok, Türk medyasında her şey patronun iki dudağı arasında. Eee, bu düzeni değiştirmezseniz, o gazetenin sahibi patronsa patron ne derse o yazılıyor, eee, bu düzeni değiştirmek için

gazetenin yazılanında, çizilenin de benim hakkımın olması gerekiyor yani meslek mensubunun hakkının olması gerekiyor. Efendim, meslek mensubu muyum, yoksa gazeteci annemden doğdum ölene kadar gazeteciyim mi var. Böyle bir şey yok. Ben meslek mensubu olmalıyım, sendikam olmalı, eğer patron bana inanmadığım bir şey yazdırmaya çalışıyorsa orada ben patrona en önce patronuma hayır diyebilmeliyim. Ama bu ne ile olur? Örgütle olur. Hep konuşuyorlar, patronlar konuşuyor, politikacılar konuşuyor, herkes, sivil toplum örgütleri, yok ki böyle bir örgütlenme. Bunu gerçekleştirmeden yani çalışanların gerçekten o gazeteleri yapar hale gelmesini sağlamadan, onlara editöryan özgürlük hakkı sağlamadan Türk medyasında bir düzelmenin olmasını beklemeyin. Teşekkür ederim.

Av. Semih GÜNER : Değerli konuklar, konuşmacılar sunumlarını tamamladılar. Sorular varsa almak istiyorum. Soru ulaşmadı. Söyleyecek .. Bir soru var galiba. Fuat Bey.... Soru çok mu?

Buyurun...

Talay ŞENOL : Benim ki çok kısa isterseniz... Fikri Balcı meslektaşımız, herhalde. Lider mutlakiyetini madde de diktatörlüğünün kurulmasındaki hukuksuzluğunu hukukçular eleştirmeyecek mi? Bu hukuksuzluğun gelmesin de hukukçuların rolü yok mu? Ben zannediyorum, gerek yargının öteki tarafını gerek bizim tarafımızı en ağır şekilde eleştirdim. Tabii asıl yine söylüyorum; yolsuzluk olayı bir adli olay, adli olayın içinde de doğrudan biz varız. Dolayısıyla da bu işin ortadan kalkmasındaki en önde mücadele edecek olan bizleriz. Bu kadar yolsuzluk yaygın olduğuna göre biz görevimizi yapamıyoruz, bunu bir özeleştiri olarak da sunuyorum.....

Av. Semih GÜNER : Sayın Mustafa Gürbüz, sorunuz bana ama bu konuyla ilgili değil. Bugünkü çalışmamızın dışında bir konu, Baroyla ilgili bir konu ben daha sonra size bunu takdim edeyim. Buyurun.....

Prof. Dr. Birgül Ayman GÜLER : Aslında sorulara da cevap, diğer konuşmalara da belki tartışma zemini zenginleştirmek üzere katkı. Acaba biz eskisi daha iyiydi diye mi düşünmeliyiz yani bu yeniler iyi değil bunlar bizi öldürüyor. Eskisi daha iyiydi. Asla böyle düşünmüyorum. Neo-liberalizmin tasfiye etmeye başladığı şeyleri yüceltmek gibi bir tavır zekama hakaret olur. Türkiye muhalefetinin zekasına hakaret etmek olur. Öyle değil, neo- liberalizm daha büyük bir şey yapıyor. Parlamenter demokrasinin evrensel tanımı yapılmış kurumlarını by-pass ediyor. Kalkınma ve demokrasi hedefleri doğrultusunda yürüyebilecek toplumun en yüksek örgütlü gücü olan devlet olanağından kendi yurttaşını mahrum kılıyor. 79'daki varlığı savunmak gibi bir sorunum yok. Görmek zorundayız ki 21. Yüzyıl da yeni bir iktidar tarzı kurulmak isteniyor ve o iktidar tarzında sermaye çok aç gözlü. Aynı 18., 19. Yüzyılda olduğu gibi. Kimseye en küçük bir pay vermek istemiyor. İngiliz İşçi Hareketi, çartist hareketi olarak ayağa kalkmayaydı, Almanya'da, Fransa'da işçiler, köylüler, gençler yürümeyeydi, kapitalizm sosyal refah devletine doğru eğilmezdi. Söylemek istediğim şey, öyle bir basit, bizim kurumlarımızdaki hafif erime süreci değil. 21. Yüzyılın yeni toplumu yeni iktidar tarzıyla doğuyor. Dolayısıyla bence tehlike şudur; parlamenter demokrasi yani şimdi savunmayacak mıyız biz? Yani bu örnekler korkunç. Ama Sayın Özkan mesela dedi ki bundan vazgeçmeyeceğiz. Tarihi değeri olduğu için, büyük misyonu olduğu için. Vazgeçemeyiz, bu bizim hayatımız. Bizi kim yönetecek? Nasıl yöneteceğiz kendi kendimizi? Ya da bizi yönetécek olanlara vize vermek demek parlamenter demokrasiden vazgeçmek demek. Bunun düşünülmesi mümkün değil. Burada iki şey birbirine karışıyor; bir, parlamenter demokrasinin uygulamaları şimdi ki hali ile kullanılış tarzı ile varlık nedeni. Büyük tuzak burada aslında. Bugünkü uygulamaları eleştireceğim, bunu istemiyorum. Bunu neo-liberal politikalardan doğmuş görüyorum, bu eleştirim doğrultusunda çözüm ararken neo-liberal politikalara hayır

demediğim müddetçe çözüm olmadığını düşünüyorum. Bu nedenle yalnızca adli değildir yolsuzluk. Yolsuzluğun adli boyutu vardır. Son noktada ama yolsuzluğun kaynağı neo-liberal politikalardır. İstediğin kadar yargıçla, savcıyla, hukukçuyla mahkemelerde gözü pek basın mensuplarıyla, öğretim üyeleriyle yürüyeyim, hiçbir şey değişmeyecektir. Neo-liberal politikaların ürünüdür ve bu ürün şimdi bir taraftan hepimizi inciten, tek tek örnekler geliştirirken geri planda kendi iktidarının araçlarını yaratıyor. Ben konuşmam da bunu sergilemeye gayret ettim. Parlamenter demokrasi yerine getirmek istediği yönetişim, bakın üst kurullar. Türkiye'de devlet iktidarının yapısı değişiyor. Üst kurul dediğiniz şey Şeker Üst Kurulu çok bariz hepsi öyle olacak. Bir tarafta üç tane bürokrat temsilci var, iki tane sakaroz ve nişasta tabanlı üretim yapan en yüksek kapasiteli fabrikayı kurmuş olan, üretimi en yüksek kapasitede yapan değil, Kargil oturacak Şeker Üst Kurulunun sandalyesine. Şeker Fabrikaları Anonim Şirketi özelleşsin diye IMF ikinci, üçüncü gözden geçirme mektupları, neler neler, ne koşullar getirdi. Türkiye'nin şeker fabrikaları özelleştiği anda Bursa'da Kargil zaten girdi Türkiye pazarına, ele geçirecekler. Dünya tekelleri ve sizin üst kurul dediğiniz yapı, şimdiye kadar kamu tarafından yönetilen bütün şeker üretimi, dağıtımı piyasasına ilişkin her türlü kararı bu üst kurula verdi. O üst kurulda Kargil oturuyor. Özelleştirme ile beraber Türkiye'nin bütün şeker sanayiini kim ele geçirecekse onlar oturacak. ŞTK dediği şeyin temsilcisi öyle demokratik kitle örgütü falan değil. İşin içerisinde sermaye ilişkileri nedeniyle var olan Panko Birlik mesela. Panko Birlik doğrudan doğruya üretici sanayii ile iç içe çalışıyor. Düşünebiliyor musunuz? Bir üst kurul ki doğrudan doğruya kamuya ait bir alanda regulasyon yetkisine sahip yani yeni zamanın yasaması demektir. Gerçekleştirdiği düzenlemenin denetleme gününe sahip. Eğer kurallara uygun hareket edilmiyorsa yargılama, ceza verme gücüne sahip kuvvetler birliği sistemidir bu. Parlamenter demokrasinin en büyük hasbeti kuvvetler ayrılığı idi, şimdi siyasal güç parlamentodan,

uygulama gücü yürütmeden, yargılama gücü adalet mekanizmasından alınıp üst kurulda tek kuvvette birleştiriliyor ve dikkat sandalyede yalnızca bürokrat yok, katılımcılık adına şirket temsilcileri var. Toplumun temsilcileri değildir bunlar. Bu şunu gösteriyor bize; üst kurul sistemi genişleyecek yerel düzeyde de var. Yerel düzeyde kent-konseyleri vesaire vesaire ne denemeleri var bunların. Türkiye'de, genel olarak gelişmekte olan ülkelerde ciddi olarak siyasi ve idari mekanizmada yer değiştirme var. Bugün yaşadığımız yolsuzluk dahil iktidarın el değiştirmesi süresinde yaşanan büyük çarpışmaların sonuçlarından başka bir şey değil. Şimdi bu boyutu görmeden dönüp de eğer canım yolsuzluklar var şimdi biz bu yolsuzlukları görmeden edemeyiz, bunlarla da uğraşmak gerekiyor? Uğraşacağız. Uğraşacağız ama adli mekanizma da öfkelenmemiz de değil, onun kaynağı olan yeni iktidar tarzını kuran geri plan ile uğraşmak zorunda kalacağız. Sorular üç aşağı beş yukarı cevaplamış olduğum sorular böylece de. Teşekkürler.....

Av. Semih GÜNER *:* Buyurun....

Tuncay ÖZKAN : Şimdi Hocam müthiş şeyler söylüyor, ben de avuçlarım patlayana kadar alkışlıyorum kendisini, yetersiz kalıyor belki alkışım burada ama Sadettin Tantan örneğiyle hemen başlamak istiyorum. Biliyorsunuz yolsuzlukların kökünü kazıdı, bastık, kollarına kelepçe taktık, adliyeye sevk ettik, biraz önce adlarını burada geçtik, sanıkların tamamı beraat etti, çıktılar. Temiz toplum mücadelesi polisle, müfettişle falan yürütülen bir mücadele değildir. Kaynağında yürütmek demek, sistemimizi koruyacaksınız ve sisteminiz de yasama, sisteminizde en önemlisi parlamentonuzu koruyacaksınız. Bakın, Kemal Derviş geldi ne dedi? Siyaset ekonomiden elini çeksin dedi. Peki şimdi siyasetçi ne yaptı? İşte buradaki işleri yapsın. İşte uyuşturucu kaçakçılığı yapsın, gitsin altın kaçakçılığı yapsın, tarihi eser kaçakçılığı yapsın sonra gitsin işte sağda solda onu bunu dövsün, bana dokunamazsın

desin, gece pavyonlarda, barlarda gezsin, ekonomiye dokunmasın aman siyasetçiler. Ne demek ekonomiye dokunmamak? Siyasetçiden nasıl koparır alırsınız ekonomik uygulama misyonunu. O zaman siyasetçiye ihtiyaç yok ki. Biz onları niye getiriyoruz buralara? Bizi yönetmesinler de neyimizi yönetecekler? Tuncay, sabah saat sekiz de kalk, traş ol, dokuzda kızını öp, onda işinin başına marş marş. Yok böyle bir şey. Makro ekonomik ölçekte, mikro ekonomik ölçekle yatırım planı için buradalar. Türkiye Büyük Millet Meclisin de Plan Bütçe Komisyonları niye var? Niye bütçe yapıyoruz biz? Yolsuzlukla mücadele burada olur. Yolsuzlukla mücadeleyi polis kelepçesiyle, jop ile yapamazsınız. O kandırmacadır. Türkiye ne yazık ki bu süreçlerden geçerken bu temiz toplum mücadelesini, enerjisini başka kaynaklarda harcıyor. O nedenle Hocam'a çok katılıyorum, bütün söylediklerinin altına imzamı atıyorum ama en önemlisi keşke Hocam'ı her tarafta, bundan sonra televizyon programlarına çıkartalım da çünkü biz gazeteciler olarak..... biz, gazeteciler hoş ama boş konuşanları çok seviyoruz. Hocam gibi insanların biraz çok konuşması Türkiye'ye çok farklı şeyleri anlatması gerekiyor. Bugüne kadar görememiş olmamız, duyamamış olmamız...

KATILIMCI: Hangi kanalda?

Tuncay ÖZKAN : Show'da, Sky Türk'te, benim bulunduğum her yerde olacak. Bakın görürsünüz, her şey değişiyor Türkiye'de.

KATILIMCI: Siz hangi kanaldasınız?

Tuncay ÖZKAN : Ben Show'dayım. Yok ben o kadar çok yere gitmedim. On sene orada çalıştım sonra tekrar bu tarafa geçtim.

KATILIMCI : Show'u fazla sevmiyoruz.

Tuncay ÖZKAN : Yok yok koyun artık, kumandalardan çıkarmıştınız. Reha'yı gönderdik artık biz varız, koyun

kumandalarınıza yeniden..... Şimdi efendim sorulardan bir tanesi şu; 550 kişinin 550'si de kontenjanla girdi. Sayın Turgut Çamer sormuşlar yanlış okumuyorsam soruyu; Evet doğru.

KATILIMCI : Fadıl Akgündüz var bir de...

Tuncay ÖZKAN : Haa bir de o var değil mi? Doğru. Şimdi bu kapıkulu, köle anlayışı içerisinde yani lidere tapılan sistem içerisinde elbette ki sistemler kendi içinde oligarşilerini üretiyorlar ama o oligarşileri yok etmenin en önemli unsuru bence sivil toplum örgütlenmesinin denetleyen kurullar vasıtasıyla yönetime katılması. Yani ne demek o? Şimdi hepimiz burada keşke bende bir sivil toplum unsuru olmasaydım da bir yöneticisi olsaydım da size daha farklı bir konuşma yapardım, keşke hepimiz bir sivil toplum örgütünün bağları, halkaları olabilseydik ve bunlar baskı gruplarının karşısında gerçekleri söyleyebilme cesaretiyle, ekonomisiyle, zeminiyle donanmış olabilseler. Bunların sayısını arttırmak gerekiyor. Bence siyasi partilerde çok büyük gelişmeler ve değişmeler var, direnen güçler var. İşte IMF'nin niyet mektuplarına, yapmak istediklerine direnenler var, onları kabullenen, teslim olanlar var. Bunları iyi ayırt ederek Türkiye'de particilik ya da siyasi parti kavramını değerlendirmek gerekiyor. Yani gerekirse bu parti sisteminde bu düzenin, yeni düzenin dayatmalarına karşı parti cephe sistemine bile geçilebilir. Yani orada Türkiye bir ulusal mücadelesini siyasi partiler kanalıyla demokrasi içerisinde sürdürebildiği yere kadar getirir, getiremediği yerde mutlaka kuvay-ı milliye ruhu dediğimiz, başka unsurlarıyla birlikte bunu da güçlendirebilecek önlemler alabilir. Hangi durum da? Artık topraklarına fiili işgal noktasında yaklaşıldığı durumda. İnsanımızı nasıl eğiteceğiz? Bugünkü gibi eğitmeyeceğiz. İnsanımız nasıl eğiteceğiz sorusunu bu topraklarda çözmüşler. Nasıl çözmüşler? Çok kolay; diyor ki kırsal kesimdeki insanı köy-enstitüsünde eğiteceğim, bu taraftakini işte pratik kız meslek okullarıyla eğiteceğim, teknik okullarla eğiteceğim ama eğitimde neye dikkat edeceğim?

Eğitimde çağın ve geleceğin ihtiyaçlarının karşılayacağım. Siz onları kaldırıp atarsanız, söker toprağından koparırsanız köy-enstitüsü kavramını yok edersiniz. Bu toprağın ihtiyaçlarını Amerikalı gibi düşünüp, bu topraklar üstünde, yaaa, Newyork'ta bak, böyle güzel eğitiyorlar çocukları, ne güzel yapıyorlar, ben de bunu Türkiye'de uygularım derseniz çöker sisteminiz. Bu ülkede 1984 yılından 2000 yılına kadar felsefe eğitimi verilmedi, dikkatinizi çekmek istiyorum; müfredattan kaldırdılar, yaa şimdi böyle bir eğitim sistemine elbette ki karşı olacağız. Nasıl bir eğitim sistemi; modern, çağdaş, bu topraktaki insanın ihtiyacını karşılayan, evrenseli kucaklamaya dönük bir eğitim sistemi. Yine bir eğitim ile ilgili bir şey; tabi bu, laiklik bizim en önemli kavramlarımızdan bir tanesi ama din eğitimi noktasında bugün Türkiye'de gelinen şey bir içler acısı tabloyu gözümüzün önüne seriyor. Sadece imam hatipler değil, bir sürü hatip yetiştirdiler. Anadolu'nun her tarafında bunlar vaaz vererek geziyorlar.

KATILIMCI: Meclis'te de....

Tuncay ÖZKAN : Mecliste, her yerde. Şimdi bunu karşısında ne ile direnebilirsiniz? Nasıl dayanabilirsiniz? Diyorum işte; eğer bu ağacın yerine başka bir şey koyacaksak mutlaka eğitime yönelmek gerekiyor. Hepimizi değiştirir.

KATILIMCI: 10 milyon kişi okuma-yazma bilmiyor...

Tuncay ÖZKAN : Onlara ve bize, en önemlisi de Türkiye'de insanları yarı cahil bırakıyorlar; kimi alkışlayacağımızı, kimi yuhalayacağımızı, kimin yanında yer alıp kimin karşısında duracağımızı bilemiyoruz. Sağ olun.....

KATILIMCI: Şu Nazlı Ilıcak ile artık bir şey yapmayın...

Tuncay ÖZKAN : Şimdi şu Nazlı Ilıcak konusunu da söyleyeyim size sordunuz. Nazlı Ilıcak dahil o düşüncedeki, o fikirdeki her insanla, her zemin de, her koşulda, her şart altında kendi düşüncelerimi, duygularımı dile getirmek ve onların

görüşlerinden karşısında olma yada yanında olmak adına bir araya gelmeyi kabul ederim. Kendime o kadar güveniyorum ama kendisine sağlanan bir olanağı sadece küfretmek adına kullanırsa tabii ki o olanak kendisine sağlanmaz. Şu anki noktada da olanak kendisine sağlanmıyor efendim....

KATILIMCI: Nazlı Ilıcak ile beraber Mehmet Barlas mı?

Av. Semih GÜNER : 0 Evet. Teşekkürler değerli konuklar. Değerli konuklar aramızda meslektaşımız olan millet vekillerimiz var, Tuncay Ercenk, Atilla Emek ve Feridun Baloğlu. Çok haklı bir sitem diyeceğim; iletiyorlar, onlarında burada olması gerekiyordu galiba biz burada atladık. Bir başka etkinlikte birlikte olmayı arzu ediyoruz. Değerli konuklar çok uzun süren bir açık oturumu sabırla izlediniz. Bu tavrınız bize güç verdi, size çok teşekkür ediyorum. Bir başka etkinlikte buluşmak üzere diyorum ve kapanışı yapmak üzere Sevgili İdil ve Uğur. Buyurun.

BİLİRKİŞİLİK

AÇILIŞ KONUŞMASI

Av. Semih GÜNER
Ankara Barosu Başkanı

YÖNETEN

Av. Bahattin YAVUZ
Ankara Baro Üyesi

KONUŞMACILAR

- Orhan ERASLAN
  Niğde Milletvekili

- Av. Aydemir ERSOY
  Ankara Adli Yargı Adalet Kom. Bşk

- Atilla KART
  Konya Milletvekili

- Av. Ender DEDEAĞAÇ
  Ankara Barosu Üyesi

TARİH : 03 Nisan 2003

YER : Adliye Sarayı Konferans Salonu

BİLİRKİŞİLİK

SUNUCU: Saygıdeğer konuklarımız , kıymetli meslektaşlarımız, bizler için özel bir haftayı sizlerle paylaşmanın mutluluğunu yaşıyoruz. 5 Nisan Avukatlar günü münasebeti ile Ankara Barosu bir dizi etkinlik düzenlemiş bulunuyor. Bu etkinliklerden biri olan Bilirkişi Kavramı ve Hukuk sistemindeki yerinin inceleneceği panelimize hoş geldiniz.

Panelin açılış konuşmasını yapmak üzere Ankara Barosu Başkanı Sayın Semih Güner'i kürsüye davet ediyorum.

Av. Semih GÜNER : Değerli millet vekillerim, Ankara Adli Yargı Adalet Komisyonun Sayın Başkanı, Baromuzun önceki dönem Sayın Başkanı, değerli meslektaşlarım, değerli konuklar, 5 Nisan Avukatlar Günü kapsamında Baromuzca düzenlenen etkinliklerden bilirkişiliği konu edilen panele katıldığınız için teşekkür ediyorum, hoş geldiniz.

Avukatlar Gününü kutladığımız bu hafta içinde ülkemizin içinde bulunduğu durum maalesef bizim kutlama yapmamızı

gerektirmeyecek kadar kötü. Savaş hemen yakın komşumuzda bütün acımasızlığıyla sürüyor. İnsanlar, çocukların, kadınların, sivillerin parçalanmış cesetleriyle her gün yüz yüze. Böyle bir ortamda kutlama maalesef yapılamaz. Belki bir tesellimiz var; Barolarımızın, bu arada Ankara Barosunun uzun süreden beri "Savaşa Hayır" şeklindeki etkinlikleri, düşünce açıklamaları, toplumumuzun aynı doğrultudaki iradesi Meclise yansıdı ve biz bugünkü savaşta doğrudan taraf olmadık. Belki bununla teselli buluyoruz. Umarım bundan sonra bu kararlılık değişmez. Mesleğimiz açısından da çok güzel günler beklemiyor bizi. Özellikle sanki Avukatlar Haftasını bekliyormuş gibi Maliye Bakanlığının bürokratları, avukatları telefonla tehdit etmeye başladılar; Haftanız kutlu olsun diyorlar. Bu ülkede Türkiye Büyük Millet Meclisi'nden çıkacak yasaları en iyi yorumlayacak kişiler arasında ve başta avukatlar gelirken Maliye Bakanlığının bürokratları, vergi denetim elemanları avukatları arayarak; efendim yasa çıktı, bu yasa şöyle kurallar içeriyor, o yasadaki kurallara uymazsanız şöyle yaptırımlar olacaktır diye tehdit ediyorlar. Bunu Ankara Barosu olarak, Ankara Barosu avukatları olarak gayri ahlaki buluyoruz, gayri hukuki buluyoruz, bunu da değişik ortamlarda devamlı açıklıyoruz. Bize reva görülen işlem bu. Bunun dışında Maliye Bakanlığı'nın bürokratlarıyla da bitmiyor, Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde birini bugün tartışacağız, mesleğimizi yakından ilgilendiren ama kötü sonuçları olan yasalar beklemekte. Umarım bunlar, biz avukatları halkımızın güvencesini sağlayan biz avukatları daha zor günlere düşürmez. Bizim zor günlere düşmemiz demek halkımızın hukuksuzluk ortamına itilmesi demektir. Halkımızın hukuk sigortasının elinden alınması demektir ve sonuçta toplumsal barışın bozulması demektir. Umarım değerli parlamenterlerimiz ve Adalet Bakanlığı'nın sayın bürokratları uyarılarımıza, istek ve dileklerimize kulaklarını açarlar. Burada bulunan iki değerli meslektaşımız, iki avukat kökenli millet vekilimiz kredilerine özel şükran borcum var, her ortamda meslek örgütlerinin meslek adına dile getirdikleri görüşleri

parlamentoda rahatlılıkla , kararlılıkla ve bizden daha fazla çıkarak savunan iki meslektaşımız , o nedenle sözüm onlara değil kuşkusuz ki. Evet sayın meslektaşlarım, konumuz bilirkişilik, geldiğimiz noktada yargıcın çok özel durumlarda gitmesi gereken bir bilirkişilik kurumunun 2003 yılında ne hale geldiğini biraz sonra bu işin içinde olan değerli meslektaşlarımızdan dinleyeceksiniz. Artık değerli yargıçlarımız yazacakları kararın gerekçesini bilirkişilere yazdırmakta ve bilirkişiler de toplumda tepki gören davranışlarla rapor düzenlemektedirler. Tabi hepsi için bunu söylemek mümkün değil, aralarında çok değerli, çok saygın olanları var ama her geçen gün onların sayısı azalıyor yerine çok farklı nitelikleri olan değerli bilirkişiler görev yapmaya başlıyorlar. Ben bu konuyu uzmanlarına bırakıyorum. Değinmek istediğim bir başka konu; bugünkü çalışmamızın da ağırlıklı çalışması o olacaktır. O da, şu anda Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin gündeminde olan komisyon aşamasına gelmediğini zannediyorum, Hakem ve Bilirkişi Odası yasa tasarısıdır. Evet, hep sorguluyorum, bugün de değerli meslektaşlarımız sorgulayacaktır, hakemlik pardon, bilirkişilik bir meslek midir, hayır. O halde neden meslek haline getiriliyor, neden bağımsız yargıya bir odanın doğrudan ve ya dolaylı katılımıyla karar oluşturulmaya çalışılıyor, bunu anlayabilmiş değilim ama bunu uzmanlarına bırakalım, onlardan dinleyelim.

Etkinliğimize katıldığınız için sizlere teşekkür ediyorum, değerli konuşmacılara da katılımları nedeniyle teşekkürlerimi arz ediyorum. İyi günler efendim.

SUNUCU: Bilirkişilik kavramı son günlerde bütün yönleriyle tartışmaların içerisinde yer almakta ve meslektaşlarımızın sıkıntı çektiği konuların başında gelmektedir. Bu tartışmalarla birlikte yeni düzenlemelerin de gündeme geldiği Bilirkişilik konulu Paneli yönetmek üzere Ankara Barosu Meslek Kuruluşları Başkanı Sayın Bahattin Yavuz'u davet ediyorum. Ayrıca Panelimizin konuşmacıları Ankara Adli

Yargı Adalet Komisyonu Başkanı Sayın Aydemir Ersoy, Niğde Milletvekili Orhan Eraslan, Konya Milletvekili Sayın Atilla Kart ve Ankara Barosu Üyesi Sayın Avukat Ender Dedeağaç'ı yerlerine davet ediyorum...

Av. Bahattin YAVUZ : Değerli Başkanlarım, saygı değer meslektaşlarım, kıymetli konuklar, 5 Nisan Avukatlar Günü dolayısıyla Bilirkişilik hakkında düzenlemiş olduğumuz Panele hepinize hoş geldiniz diyorum.

Bilirkişilik denilince hemen aklımız sorun geliyor ve şu anda yaşadığımız ülkemizde bir tür sorunlar yumağının içerisindeyiz. Hayatın her alanında, sorun, sorun, sorun. Kısaca sorun nedir dersek; sorun, bir dert, bir sıkıntı. Peki, bu sorunları aşabiliyor muyuz? Evet, bugünkü bilirkişilik sorununda geldiğimiz nokta belli , aşamıyoruz. Bu bilirkişilik sorunundaki aşamadığımızın nedenleri var. Bilirkişilik sorununda öncelikle bir görünen, bugün, görünen sorunlar üzerinde tartışacağız, bir de görünmeyen sorunlar var. Bu görünmeyen sorunları hiç birimiz görmeyiz fakat esas bilirkişilik sorununa sebep olan esas neden de bu görünmeyen sorun. 1987 yılında bir Amerikalı Nelson adında birisi, bu sorunlar hakkında huni deneyi yapmış. Size kısaca huni deneyinin ne olduğunu bir iki açıklayıp lafı fazla uzatmadan kıymetli konuklarımıza söz vermek istiyorum. Huni deneyinde, şu şekilde gördüğünüz sabitleştirilmiş bir huni düşünün, bu huni yerden beş altı cm yüksekliğinde, yere de bir düzlem parçası ve huninin getirdiğimiz bu huniden bir yere atıldığında bir yere toplanacağı bir merkez düşünelim, bu huninin ağzından bir yere attığımızda esas hedefimizin şu merkezde bir yerlerde toplanmasını isteyelim, sağlayalım. Bunu kaç bilye yapalım, beş yüz bilye yaptığımızda acaba bu bilyelerin büyük bir çoğunluğu bir merkezde birleşir mi diye düşünelim. Nelson'da böyle bir deney yapmış, yaptığı o deneyde beş yüze yakın mil yaptığında ilk hedefe ulaşacağını var saydığında bu bilyelerin bu hedef merkezinde bulunmadığını görmüş bilyeler merkeze yaklaşık on beş yirmi santim mesafede

ve yirmi santimetre kare civarında büyük bir çoğunluğunun toplanmış olduğunu görmüş ve esas sorunu burada çözememiş. Bu sorunu çözmek için ne yapmak gerekir diye düşündüğünde mutlaka ben burada huninin konumunda hata yaptım demiş. Acaba huniyi düzeltirsem, ben bu merkeze bu bilyeleri toplarım diye düşünmüş. Bu deneyi bir değil beş kez on kez yaptığında hep hiç değiştirmeden bütün bilyeler aynı konumda toplanmış ve tekrar üçüncü bir deneyde huninin yönünü değiştirmiş, huniyi değiştirirsem buraya düşer demiş fakat bu tarafa gelmesi gereken olay çok daha fazla dağınık alanda deneyinin başarısız olduğunu görmüş. Tekrar düzeltmeye çalıştığında çok daha farklı alanlarda dağılmış olduğunu görmüş. Bunu birkaç kez tekrar ettiğinde sorunu çözemediğini anlamış.

Değerli meslektaşlarım sorunların sihirli bir değnekle çözüleceğine inanıyoruz. Burada şunu demek istiyorum; kararlı hale gelmiş sistemde ana parametrelerle oynamazsanız, sorunu çözemezsiniz. Ancak bir ana parametre ile değiştirseniz sistemi çözeceğiniz yere sorunları daha karmaşık ve daha çözülmez hale getirirsiniz. Esas sonuç kısmı bu ve Nelson bu, Huni Deneyiyle 1987 yılında Amerikan Dewing Ödülünü almış. Bu fizik kuralının sosyal olaylara da uygulandığını ispat etmiş. Bunu bilgilerinize arz etmek istedim. Değerli konuklar, Panelimizde konuklarımıza söz vermeden önce, ben kısaca kendilerini tanıtmak istiyorum; Değerli Niğde Milletvekili Orhan Eraslan, 1954 Niğde doğumlu Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi mezunu, Niğde'de serbest avukatlık yapmıştır daha önce ve şu anda da Türkiye Büyük Millet Meclisi Adalet Komisyonu Üyesidir. Yine Konya Milletvekilimiz Atilla Kart 1954 Konya doğumlu, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi mezunu, serbest avukatlık yapmıştır, aynı zamanda da Anayasa Komisyonu Üyesidir. Sayın Ersoy Ankara Adli Yargı Adalet Komisyonu Başkanı, bundan önce on yıl ağır ceza reisliği, çeşitli yerlerde asli hukuk amirliği, en son Asliye Ticaret Mahkemesi Başkanı iken Adalet Komisyonu Başkanlığına seçilmiştir. Ender Dedeağaç, Ankara Barosu Üyesi, meslektaşımız, Samsun

doğumlu Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi mezunu, kaymakamlık, şirket yöneticiliği yapmıştır, serbest avukatlığının yanında da bilirkişilik yapmaktadır. Konuşmacılarımızı kısaca takdim ettikten sonra, konuşmacılarla daha önce mutakıp kaldık, on beş dakikayı geçmemek üzere bu konudaki görüşlerini açıklayacaklar. Kendilerine başarılar diliyorum ve ilk konuşmayı da Orhan Eraslan'a veriyorum. Buyurun.

Orhan ERASLAN *:* Değerli meslektaşlarım, izin verirseniz meslektaşlarım demek istiyorum, ben avukatım, millet vekilliği bir meslek değildir, bir statüdür, geçici bir şeydir. Benim asıl mesleğim avukatlık, avukat olmaktan da her zaman gurur duyuyorum, bunun onurunu taşıyorum onun için meslektaşlarım diye hitap etmeme lütfen izin verirseniz memnun olurum.

Önce Ankara Baromuza çok teşekkür ediyorum, hakikaten yargının adaletin bu karar can alıcı bir sorunla geç kalmadan, zamanında bir müdahale amacıyla böyle bir panel düzenlenmesi ve bizlere de böyle bir fırsat verilmesini sağladıkları için teşekkür ediyorum.

Doğrusu şu ana kadar Türkiye Büyük Millet Meclisine Komisyonlara sevk edilmemiş bir kanun tasarısından söz ediliyor idi. Hakem ve Bilirkişi Odaları Birliği kanun tasarısı diye bunu inceleme olanağımız oldu; bu panel dolayısıyla inceleme olanağımız oldu. Elli üç ve iki de geçici maddeden ibaret ve toplam elli beş maddelik bir kanun tasarısı her maddesini üzerinde düşünerek, tartışarak inceledim, çok samimi kanaatimi söylüyorum; birisi şaka yapıyor zannettim. Böyle bir şey olamaz yani, yargıya yapılabilecek bundan daha büyük bir kötülüğü düşünemiyorum. Bazen insanlar espri ile şaka ile millet vekili arkadaşlar arasında şaka yollu sözde kanun teklifleri olur, onlardan birisi mi diye şey yaptım ama Adalet Bakanlığından alınınca tabi bu kanun tasarısı umuyorum sevk edilmez Meclise, umuyorum yasalaşmaz ve yasalaşmaması için

bir arkadaşınız olarak, bir meslektaşınız olarak elimden gelen her şeyi yapmaya çalışacağım. Şimdi, neyini düzelteceğiz bunun, bu tasarının, neyi üzerine konuşacağız bilemiyorum, bir fıkra var, bazen fıkralar uzun lafı özetlemeye yeterli; çok da dindar olamayan birisi hocaya sormuş hani demiş hocam bir evliya vardı, kızını Allah'a kurban edecekti de Mikail deve getirdiydi de kimdi o demiş, hoca bakmış, demiş ya nereyi düzelteyim bunun, o evliya değil peygamberdi, kızını değil oğlunu kurban edecekti, Mikail değil Cebrail getirdi, deve değil koyun getirdi demiş. Bu kanun tasarısı buna benzer bir şey yani düzeltilecek tarafı yok. Düzeltilerek işlevliğe konacak bir tarafı yok. Bir kere, değerli arkadaşlarım meslektaş olduğumuz için birbirimize çok şeyler söylememize gerek yok ama kamu oyununda bilgisine sunma açısından yararı olur diye düşünüyorum; bilirkişilik bir meslek değildir yani bir meslek olarak örgütlenmesi, bir meslek olarak odalaştırılması da mümkün değildir. İkincisi, bilirkişilik bir delil de değildir. Bilirkişilik, adli olaylarda bilgisinden yararlanılan kişilere bilirkişi denilir, bilirkişinin mutaalası da bir delil olmayıp, delillerin değerlendirilme vasıtasıdır. Yani hakimin kendisi o olayı bilebilir, çözebilir durumda olsa yani kendi özel bir tekniği, özel bir bilgiyi gerektirmese, özel bir eğitimi gerektirmese zaten hakimin bilirkişi kullanması söz konusu değil, o kendi değerlendirecektir. O delili değerlendirebilmek için özel bir bilgi gerektiği için, özel bir eğitim gerektiği için bilirkişiye ihtiyaç duyuluyor.

Bilirkişinin özü bu ama diyeceksiniz ki uygulamada hayır böyle de olmuyor, doğru, böyle de olmuyor. Gerek kimi mahkemelerimiz çekinceli davranmaları gerekse kimi zaman Yüksek Yargıtay'ımızın çok daha haklı sayılmayan nedenlerle bozma vermeleri sonucu her şeyde bilirkişi kullanılır hale gelmiştir. Bunu uygulamada yirmi yıla yakın meslektaşınız olarak görev yaptığım için on yedi on sekiz yıl çok iyi biliyorum, sizler de biliyorsunuz. Artık hakaretin aleni olup olmadığına kadar bilirkişiye incelettiriliyor, konut mudur

eklentisi midir, değil midir,ya mahkemenin başkatibi ya adliyenin polisi götürülür, hakim sanki bilemiyor gibi. Böyle bir tasarrut altında yani yargı. Şimdi bu kadar bilirkişi tahakkumu varken yargımızda çok da doğru olmayan biçimde bu kadar bilirkişi tahakkumu varken birde bilirkişi odası olduğunu düşünün artık o zaman bağımsız yargıdan söz etmek mümkün değildir. Değerli arkadaşlarım, uygulamada biliyorsunuz ilke şudur; hakim bilirkişiyi serbestçe tayin eder. Bilirkişi odası olunca bu serbestliğe bir engel konulmuş oluyor değil mi? Yani kimin ne kadar uzman olduğunu da hakim tayin edecektir, taraflar anlaşırsa gerek hukuk usulünde özellikle tarafların anlaşmasına, anlaşmadığı takdirde hakim tayin eder diyor, gerekse Ceza Usulünde hakim tayin edecek bunu. Eee, oda olunca hakimin tayini sınırlanıyor.

Bakın uygulamada bir sınırlı bilirkişilik olayı vardır, benim karşı olduğum, kamusallaştırma bilirkişileri listeden seçilir, her zaman için , her zaman için aksayan bir yoldur listeden seçilmesi. Serbest seçilememesi her zaman için aksayan bir yöndür, bilirsiniz listede belli kişiler vardır, onlar o işin kullandığım tabiri mazur görün, konpedanı olmuş durumdadırlar ve üzülerek ifade ediyorum, hiç ifade etmek istemezdim, bir miktarda vatandaşla pazarlıkla yapılan işlerdir, belli tarifesi olan iştir. Yani hakimin orada bu kadar sınırlanması bile ne kadar aleyhe bir durum yarattığını görüyorsunuz. Kaldı ki, böyle bir odanın olduğunu ve bu oda mensuplarından bilirkişi tayin edildiğini düşündüğünüzde o zaman doğrusunu söylemek gerekirse adliyelere, hakimlere pek ihtiyaç kalamayacaktır. Bilirkişiler bu işi çözeceklerdir, belki bunu Ankara gibi bir yerde Büyük Şehirde yakıcı olarak hissetmeyebilirsiniz ama küçük kentlerde motamot böyle olacaktır. Şimdi benim bulunduğum ilde örneğin çok müşahhas olaya girmek istemiyorum ama kamulaştırma bilirkişisi inşaat mühendisi beş kişi vardır listede, üçüncü keşfe heyet bulamazsınız. Beş kişi vardır, yani o beş kişi ne derse o olur durumundadır şu anda bile. Bu odayla birlikte bunun projeksiyonunu yaptığınızda,

açılımını yaptığınızda her alanda adaletin o şekilde tecelli edeceğini ve hukuk devletinden uzaklaşılacağını görmek için münecim olmaya gerek olmadığını düşünüyorum. Değerli arkadaşlarım, bir de tabi bir fantezi, bir fantezi ama bu kanun tasarısı, adalete zarar veren bir fantezi, bu fantezi kendi halinde olsa işte herkesin fantezi özgürlüğü vardır dersiniz. İş, adalete zarar verme noktasına gelince hassasiyetlerimiz oluşuyor, bu fantezi sonuçta adaleti ilgilendiren bir fantezi. Tasarının tümünü inceledim; bilirkişilik meslek olarak, anlayış olarak alınmış ve bilirkişi mesleğinin ilkelerini koymaya kalkıyor tasarı. Şimdi arkadaşlar bilirkişi bir meslek değil, içinde hukukçusundan mühendisine, doktorundan bilmem aklınıza gelebilen her alandaki mesleklere emlak komisyoncusuna kadar geniş bir projeksiyon gösterir. Her mesleğin kendisinin ilkesi var etik kuralları var, her mesleğin etik kuralları birbirinden ayrı, böyle bir şey olabilir mi, bunun uygulama bilirliği var mıdır, bunu çok ciddi olarak düşünmek gerekir. Sanıyorum düşünülmeden ya da işte işgüzarlık olsun diye hazırlanmış bir tasarı bu. Söyleyecek laf bulamıyorum. Mesleği, öyle garip şeyler var ki mesleği ilgilendiren işler hakkında teklifte bulunmak.

Bir de çok vahim şey var; bilirkişi ücret tarifesi hazırlamak yani oda bir tarife hazırlayacak artık bu otomatiktir yani yargıca hiçbir şey kalmıyor yaptığı, sarf ettiği emek ve mesaiye göre değil. O odanın hazırladığı tarifeye göre. Tabii, bunun başka yönleri de olacağını tahmin edersiniz, bu konuda avukatlar toplumun en erken aksaklıklarını görebilen insanlar çünkü bizim bulunduğumuz nokta farklı bir nokta, biz biraz muhalif noktadan bakma durumundayız mesleğimizin gereği. O yüzden de bizim mesleğimiz çok tepki çeker çünkü alışılmış kurulu bir düzen varken, siz birden "kral çıplak" diyorsunuz, tersini söylüyorsunuz. Bu kimsenin hoşuna gitmiyor ama doğruyu bulmakta farklı noktayı nazarlardan farklı bakış açılarından bir olaya yaklaşmakla mümkün. Bana göre Adalet Bakanlığı böyle bir oda teklifini, tasarısını getireceği yere, bilirkişilerin sorgulanmasını ve çapraz sorguyu getirirse daha

demokratik bir yargı sağlanmış olur, daha adil bir yargılama sistemi olur, meslektaşlarımız da o bilirkişi diye kendi kendine bilirkişi olduğunu söyleyen kişilerin ne kadar bilip bilmediğini yargı huzurunda sorgulayabilirler. Bunun pek çok müşehhas örneklerini vermek mümkündür. Hepinizin başından geçmiştir, işte raporu veriyor kendisini görmüyorsunuz, ne kadar biliyor, konuya ne kadar hakim, ne kadar neyin etkisinde kalmış, bunu bilmek mümkün değil. Öyle bir şey ki, teknik bilgisi nedeniyle başvurulan bilirkişilerin raporları bir birlerini hiç tutmuyor. Eee, teknik aynı teknik, olay aynı olay, bu sosyal olay değil ki çekip o yana bu yana uzatasın, fiziksel kuralların aynı sonucu vermesi lazım ama bütün bilirkişi raporları bir birini teyit eder noktada değil. Tam tersi nokta da, o zaman niye böyle olduğunu sorgulamak, yargılamak yerine, bunu daha da kalkana büründürmek sanırım bağımsız yargının önüne getirilecek en büyük engel olduğunu düşünüyorum ve temenni ediyorum ki bu Meclise sevk edilmesin ve temenni ediyorum ki böyle bir şey yasalaşmasın.

Hepinize teşekkür ederim.

Av. Bahattin YAVUZ : Teşekkür ederiz Sayın Eraslan. Değerli konuklar, şimdi ikinci sözü değerli Başkanımız Aydemir Ersoy'a veriyorum. Buyurun Aydemir Bey.

Av. Aydemir ERSOY *:* Değerli dinleyiciler, sözlerime tüm dinleyicilere ve toplantıyı düzenleyen Ankara Barosuna sonsuz saygılarımı sunarak başlamak istiyorum.

Bilirkişilik konusu, bugüne kadar çok söylenmiş, çok tartışılmış bir konudur. Bizim bu arada söyleyeceklerimiz de belki daha önce söylenenlerin bir tekrarı niteliğindedir. Bildiğim kadarıyla tabi Baro mensupları bunu daha iyi bileceklerdir; bu konu da en iyi toplantı 9- 10 Kasım 2000 tarihlerinde Samsun Barosu tarafından düzenlenmiş ve bu kitap haline de getirilmiştir. Burada çok değerli görüşler mevcuttur. Şimdi bilirkişiliği devamlı olarak konuşmamıza, tenkit etmemize

rağmen yıllar bir çözümde getirilememiştir. Halen yürürlükte bulunan bazı yasalarımızda ehli- hukuk , ehli- fen gibi isimlerle anılmakta ise de bilirkişilik kelimesi artık hukuk literatürümüze yerleşmiş durumdadır. Temennimiz Sayın millet vekillerimizde buradadır, yapacakları değişikliklerle de yasalara bilirkişilik kelimesinin getirilerek ehli-hukuk, ehli-fen gibi kelimeler artık yasalardan çıkarılmasıdır. Doktrinde değişik şekillerde tanımı yapılsa da bilirkişilik hakimin kendi bilgisinin yeterli olmadığı konularda bilgisine başvurduğu kişi olarak ifade edilmektedir. Az önce Sayın Milletvekilimiz tarafından tenkit edilen tasarıda da bilirkişilik, Türkiye Hakem ve Bilirkişilik Odası Birliği kanun taslağı şeklinde bu şey yapılmıştır. Bu taslakta 2. madde de bilgi ve uzmanlığı nedeniyle çözümü teknik bilgiyi gerektiren konularda tespit ve değerlendirme yaparak düşünce ve mütealasını sözlü ve yazılı vermesi için, görevlendirilen kişi olarak ifade edilmektedir. Beğenmesek de, ne kadar kötülesek de bundan vazgeçmemiz olanaksızdır. Çünkü hakimin her şeyi bilmesi mümkün değildir. Özellikle teknik bir eğitimi gerektiren konularda, bu konuda eğitim görmüş kişilere başvurması zorunlu hale gelmektedir. Bunun için Hukuk Usulü Kanununun 75.maddesinden başlayarak, 286.maddesine kadar ki bölüm ile Ceza Hukuk Muhakeme Usul Kanununun 65. maddesinden 75. maddesine kadar olan kısım bilirkişilik kurumu için düzenlenmiştir. Böylece usul yasalarımız bilirkişinin görüş ve düşüncesini yasal kanıt olarak kabul etmiştir. Her ne kadar Sayın Milletvekilimiz, bilirkişiliğin delil olarak sayılamayacağını beyan etmişse de Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunumuz bunu deliller arasında göstermiştir. Nitekim Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunumuzun 8. maddesinin başlığı deliller ve ikamesidir. Bu faslın üçüncü kısmı ise ehli-hukuk başlığını taşımaktadır yani bilirkişilik. Şaadet, tanıklık , senet, yemin, keşif gibi bilirkişilik raporu da yasal bir kanıt olarak usulümüze girmiştir.

Ceza Muhakeme Usul Kanununuzun 65. ve 70. maddelerinde yine aynı şekilde bilirkişiliği düzenlemiş ve

burada da yine delil olarak bilirkişi raporu kabul edilmiştir. Bu yasal düzenlemeler ve uygulamada karşılaştığımız gerçekler karşısında hakimin bilirkişilik kurumundan vazgeçmesi olanağı yoktur. Nitekim eski Yargıtay Başkanlarından Sayın Sami Selçuk bir kitaba yazdığı ön sözde bilirkişilik kurumundan vazgeçilemez ama bir kurum da bu denli kötü kullanıma açık ise insanları özellikle de yargıçları korkutur demek suretiyle bilirkişiliğin de vazgeçilmez bir kurum olduğunu belirtmiştir. Bugüne kadar da bilirkişiden tamamen vazgeçilmesini savunan hukukçuya ben şahsen rastlamadım. Tartışmamız gereken husus bilirkişilerin güvenilir ve inanılır bir duruma nasıl getirileceği hususudur. Son zamanlarda bu konularda gerek Adalet Bakanlığında gerekse Barolarımızda çalışmalar yapılmaktadır. Az önce bahsettiğimiz gibi Samsun'da yapılan toplantıda da bu konu uzun boylu tartışılmış ve gerçekten de güzel konuşmalar olmuş ve bu da kitap halinde yayınlanmış bulunmaktadır. Bir süre önce Adalet Bakanlığı az önce bahsettiğimiz yaşa tasarısı ile ilgili olarak Komisyonumuza bir yazı gönderdi; bu konudaki görüşlerinizi bildirin şeklinde. Biz bunu tüm hakim arkadaşlarımıza gönderdik, maalesef yüz doksan hakim arkadaşımızdan ona yakın bir kısmı görüşünü bildirdi. Bu görüşlerin çoğunluğu da kurumsallaşma şeklindedir yani bilirkişiliğin kurumsallaşması önerilmektedir. Bugün ülkemizde adli tıp kurumu resmi bir bilirkişi kurumudur. Ne yazık ki gerek kamu oyunda gerekse de görsel ve yazılı basında en fazla tenkit konusu yapılan kurum da adli tıp kurumudur yani bilirkişilik kurumu olarak. Esrarın nasıl kına haline geldiği bilmecesi halen çözülmüş değildir. Uygulamadaki durum itibariyle bunun çözülmesi mümkün değildir.

Çünkü esrar Hakkari'nin bir köyünde yakalanır, jandarma veyahut yakalayan polis bunu alır, götürür, Cumhuriyet savcılığındaki memura teslim eder, Cumhuriyet savcılığındaki memur emanet memuruna teslim eder, bunun bir süre sonra incelenmesi gerektiğinde o toz paketlenir, posta haneye verilir, Ankara Posta hanesi bunu İstanbul Post hanesine gönderir,

İstanbul Posta hanesi götürür, adli tıp merkezindeki bir memura teslim eder. Yani gördüğünüz üzere beş altı kanaldan geçen bir sistemle adli tıp kurumuna ulaşmaktadır. Bu durumda esrarın nasıl, kına haline geldiğini kimin yaptığını tespit etmekte mümkün olmamakta ve ancak kamuoyunda konuşulup gitmektedir. Bunun için yapılması gereken husus biran önce yani yakalandığı anda bunun tespitidir. Yani delillerin en iyi tespiti en erken yapılan tespittir. Bu bakımdan kurumsallaşmanın sorunları ne derece çözeceğini de şu anda tam olarak söylemek mümkün değildir. Ayrıca yine bir kurum niteliğinde olan ve reesen seçilen bilirkişiler kamusallaştırma bilirkişileri; şimdi bunlar kaymakamlık tarafından her yıl seçilir ve mahkemelere getirilir. Mahkemeler de bunlar arasından seçmek durumundadır ancak öyle bir hal almaktadır ki bu, Sayın konuşmacının da değindiği gibi aynı kişilere bakarsınız, her listede çıkar. Bir kişi bir sene Çankaya'da bilirkişi ise ikinci sene Etimesgut'ta olur, hatta son gelen bir ihbar yazısında diyor ki efendim filan kişi Çankaya'da oturmaktadır ancak hem Etimesgut'ta hem Yenimahalle'de yurt bilirkişisidir, bunun nasıl seçileceği yasada belirtilmiştir. Orada , o bölgede ikamet eden kişiler arasından mülk sahibi olan kişiler arasından seçilir şeklindedir bu ama her nasılsa bu kişi Çankaya'da oturuyor, hem Etimesgut hem de Yenimahalle'den bilirkişi oluyor. Bu tabii nasıl oluyor ayrı bir konu, bu idareye yetişebilen kişiler kendilerini bilirkişi olarak yazdırabiliyorlar.

Bu durumda bilirkişilerin bazı kurallara bağlı olarak tespit edilmesi zorunlu hale gelmiştir. Şimdi, Adalet Bakanlığınca hazırlanan az önceki kanun tasarısının ve yahut taslağının tartışıyoruz. Burada çok eksiklikler var, gerçekten de yasalaşmasının hukuka zarar getireceği konusunda ben de az önceki konuşmacının görüşlerine katılıyorum. Ancak hakimden bilirkişi seçerken başvuracağı bir şey olması lazım elinde. Neye başvurarak seçecek? Kartvizit ile adliye koridorlarında dolaşan bir çok kişi vardır. Ben bilirkişilik yapıyorum, biliyorum der ve hakim arkadaşlarımız bunlardan bakar ki makine mühendisidir,

bakar ki efendim ziraat mühendisi, bakar ki elektrik mühendisidir, seçer, gerçekten bu seçtiği kişi ehil midir, bu işi bilir mi bilmez mi bilemez ancak deneme ve yanılma yoluyla seçecek. Şimdi, bu öyle bir hal alıyor ki bazen çok şikayet edilen konulardan bir tanesi, bilirkişilik bazı kişilerin tekeline giriyormuş gibi bir durum oluyor. Şimdi, yeni gelmiş, Ankara'ya yeni gelmiş hakim arkadaşımız, çevreyi tanımıyor, bilirkişileri bilmiyor, ne yapacak? Daha önce gelmiş Ankara'da görev yapmış ve bilirkişilerin bir çoğunu denemiş meslektaşlarından soruyor; diyor ki kim şu konuda bilirkişilik yapabilir, o da şu yapar. Bu böyle derken uzuyor ve bakıyorsunuz, birkaç kişinin tekeline giriyor. Böyle olunca da o kişiler ben şu kadar dosya aldım, bunu hazırlayamam diye bir şey demiyor, gelen dosyanın hepsini topluyor ve öyle oluyor ki Usul Yasasının Ceza Usulünde belirtilmiş.

Bilirkişi raporunun üç ay içinde verilmesi gerekir. Üç ay içinde rapor alındığını hatırlayamıyoruz, uygulamada bu mümkün değil. Çünkü bir çok dosya almıştır o bilirkişi, bunun da hepsini birden hazırlaması mümkün olmuyor ve bu üç aylar bazen yılları da bulabiliyor. Bu da tabi ayrı bir sorun oluyor. Şimdi, peki, bu kanun taslağını kabul etmediğimiz taktirde nasıl bir yola gideceğiz, bunun çaresini nasıl bulacağız yani hakim Ankara'ya gelmiş yeni bir hakim veyahut İstanbul'a gelmiş, İzmir'e diyelim; bilirkişi seçecek bir konuda, bu elindeki doküman ne olacak, neyi değerlendirerek seçecek. Bir bilirkişi bir konuda eğitim yapabilir, makine mühendisidir, ziraat mühendisidir, elektrik mühendisidir, çeşitli şeylerde eğitim görmüştür fakat bilirkişilik meslek değildir diyoruz ama bilirkişilikte rapor yazmak ayrı bir deneyimi gerektirir. Benim başından geçen bir olay; az önce Sayın yöneticimizin ifade ettiği gibi, ben ceza hakimliği kökenliyim, on yıllık Ağır Ceza Başkanlığından sonra hukuk hakimliğine geçtim, sulh hakimi olarak Yenimahalle'de göreve başladık ve ideal olarak bilirkişiyi nasıl seçelim, bir dava var, dava efendim bir tahliye davası, iş yeri ihtiyacı nedeni ile bir tahliye davası, Ticaret ve Sanayii

Odasına bir yazı yazdım, bana iş yeri, iş yeri yapacakları yerde demir ticareti, demir ticaretinden anlayan üç kişinin ismini bildiren, bir liste geldi, biz hiç birini tanımıyoruz, içinden birini bilirkişi olarak seçtik, keşif mahalline gittik, Ostim'de, bilirkişi gitti, kimliği tespitten sonra bana döndü, dedi ki ben şimdi ne yapacağım dedi, Ona izah ettik dedik ki kardeşim bakacaksın etrafa şöyle, burada şu dükkanda demir ticareti yapılabilir mi yapılamaz mı gerekçeli şekilde bir rapor hazırlayacaksın diye izah ettik, peki dedi gitti, aradan bir hafta geçti, bir hafta sonra çok güzel bir rapor getirdi yani bir hafta içinde rapor almak bizim iş için büyük bir şey, sevinç oldu, baktık rapora, sulh hukuk hakimliğine, benim gördüğüm dükkanda demir ticareti yapılır, bir cümle. Şimdi kalkıp tekrar, o bilirkişi raporu diyoruz yetersizdir ama kalkıp tekrar keşfe gidecek olsan, ikinci bir keşif parası almak için hakim keşfe gitti diye o da şey olacak, biz oturduk, kendi bilgimize dayanarak, dedik ki Ostim adı üstünde küçük ve orta ölçekli sanayiinin gelişmesi amacıyla kurulmuş bir sitedir, buradaki dükkanlar da iki tiptir, bu yüz metrelik dükkanlardandır, Cumhuriyet Caddesi üzerindedir, etrafında demir sanayisi ile uğraşan bir çok işyeri vardır, bu bakımdan demir ticareti yapılabilir, her ne kadar bilirkişi raporu yetersizse de tarafımızdan yeniden keşfe gerek görülmemiştir dedik ama bu ben değil de, Ostim'i bilmeyen daha önce orada keşif yapmamış bir arkadaşımız olsa ne yapacaktı. Tabii zorunlu olarak yeniden bir bilirkişi kurulu oluşturulup yeniden keşfe gitmek durumunda da kalabilecekti. Bu bakımdan yani o işin tahsilini görmesi muhakkak o işi tam olarak bildiğini göstermez, bilir belki de ama bildiğini ifade etmek ve onu bir rapora dökmek de, hakimin istediği şekilde bir rapora dökmekde ayrı bir sanattır.

Uygulamadaki aksaklıklar dediğimiz gibi çok değişik nedenlerden kaynaklanmaktadır. Bunların başında bilirkişi seçimi ve görevlendirilmesinden doğan aksaklıklar gelmektedir. Hakim bilirkişi seçerken yasa hükümlerine uygun şekilde gerçekten bu işin ehli olan kişileri seçmelidir. Bugün adliye

koridorlarında demin de bahsettiğimiz gibi bir çok kişi bilirkişiyim diye dolaşmaktadır ama ehli olup olmadığını hakim bilememektedir. Hakimlerimiz gerek iş çokluğu gerekse bazen bilmemek veyahut acele etmek diyelim bir dosyanın bilirkişiye tevdiye edilerek rapor alınması şeklinde bir karar vermektedir. Bu yasaya uygun değildir. Bilirkişiye dosya verilirken bilirkişiden ne istediğinin ara kararıyla belirtilmesi gerekir.

Bilirkişi kişi seçimi Usul Kanunumuza göre öncelikle taraflara sorulması gerekiyor. Taraflara bilirkişi olarak anlaşabildiğiniz kim veya kimler var şeklinde sorulacak ama bugüne kadar bütün sormalarımıza rağmen anlaşan hiç taraf görmedim. Nedense bir anlaşamaz bir toplumuz, bazı konularda anlaşamıyoruz. Yaa, güvenebildiğiniz yok mudur, mesela avukat bilirkişisi seçiyoruz, iki tarafta avukat yani meslektaşlar arasında güvendiği bir avukat yok mu fakat maalesef hiçbir zaman bu anlaşmayla karşılaşmadık. Eğer tabi taraf yoksa, taraflardan biri yoksa hakim gene resen bilirkişiyi seçecek. Bu şeylerden sonra bir kurum oluşturulması zorunludur ama bahsettiğimiz kanun taslağı da gerçekten ihtiyaçlara el verir nitelikte olmadığı gibi çok eksik tarafları vardır. Başta bir kere oda oluştururken, bu odayı kimlerden oluşturacağız, kimleri seçecekler yasada açıkça belirtilmemiştir.

Bir sorun daha ücret konusu. Ücret tarifesi belirlensin mi belirlenmesin mi üzerinde tabi az önce arkadaşımız durdular. Şimdi, mahkemelere göre ücretler değişiyor, benim gibi biraz daha yaşlı olan arkadaşlar para kıymetini eskiye göre değerlendirdiği için aynı işe elli milyon veriyor, biraz daha genç arkadaşlarımız bunlar daha ekonomik şeyleri takip ettikleri için o aynı işe iki yüz milyon veriyor. Tabii, bilirkişide haklı olarak iki yüz milyon verenin işini daha çabuk yapıyor, onun raporu daha çabuk geliyor, az verenin ki biraz daha çok bekliyor. Yani bunun da bir kritere bağlanması zorunlu yani bence bunun avukatlık ücret tarifesi gibi bir şeye bağlanması gerekir. Şimdi, Türkiye Mimarlar ve Mühendisler Odasının tarifesine göre bir

hakediş raporunun hazırlanması değişmediyse, bildiğim kadarıyla binde iki buçuktur ayni hak edişin binde iki buçuğu, değişti mi Hasan Bey ? Değişmedi, evet, binde iki buçuktur. Şimdi anlaşamayan iki taraf bir serbest Mimarlık Meslek Odasına gittiğinde bir hak edişi çıkartmak için binde iki buçuk veriyor, bu da milyarlar tutan rakamlara varmaktadır ama mahkemelere gelip aynı işi işte üç bilirkişi seçilse, bir buçuk milyar veyahut da üç milyara hallettirebilecek. Şimdi bunun için bir baz olmalı diyorum ben yani ücret , avukatın ücret tarifesi gibi iki yılda bir ekonomik duruma göre hazırlanmalı, bu da yine ücret tarifesi gibi işte üç katına kadar arttırılabilir şeklinde maktu veya nisbi bir ücret tarifesi de olması gerekti, şahsi görüşüm tabii ki bu, bilmiyorum arkadaşların görüşleri de değişebilir. İkinci bir konu, avukatlar bilirkişilik yapabilir mi yapamaz mı konusu. Şimdi bu konu çok tenkit edilmektedir. Gerçekten avukatlıkların bilirkişilik yapması meslek etiği yönünden bazı sakıncalar doğurmaktadır. Ayrıca son zamanlarda kulağımıza gelen bir şey avukatlar bir grup oluşturmakta, bunlardan birisi davayı almakta diğer kişilerde bilirkişi olmakta yani böyle bir ekip çalışması şeklinde gidince tabi iş tamamen hem meslek etiğine hem de ahlaki davranışa uygun düşmüyor.

Şimdi bir de en çok tenkit edilen husus her davanın bilirkişiye götürülmesi sorunu. Yani öyle bir kanaat yayılmış ki hakim her davayı bilirkişiye götürüyor, bilirkişi raporuna göre de kararını hazırlıyor. Şimdi bunun değişik şeyleri vardır; özelikle Yargıtay uygulamasında, Sanık gelmiş ceza davasında, ben diyor adamın geceleyin evine girdim, yatak odasındaki sandığından şu eşyayı çaldım, mahkemedeki ikrarı, siz buna göre karar verdiğiniz zaman Yüksek Yargıtay'a dosya gittiğinde mahallinde keşif yapılarak mesken olup olmadığı tespit edilmemesi bozma sebebi sayılmıştır diye bozulup geliyor. Yine kendi başımızdan geçen bir dava konusu arkadaşlarımızdan bazıları da buradalar; PTT bir kurumdan alacaklı, alacak makbuzlarını ibraz etmiş, biz bunu aldık, yani bir hakim

herhalde her şeyi bilmez ama toplamayı, çıkarmayı da bilir herhalde ilkokulda görmüştür, şimdi makbuzları aldık, topladık şu kadar, kararı verdik, gönderdik Yargıtay'a, Yargıtay'dan dosya bozularak geldi, bozma sebebi diyor ki, efendim Yargıtay denetimi elverişsizce bilirkişi raporu alınmamıştır. Şimdi, hakim toplama ve çıkarmayı bilmiyor ama muhakkak getireceğiz mahkeme başkatibini veyahut da rast gele birini, toplatacağız, çıkaracağız, onu rapora dökeceğiz, o şekilde.

Bu durum yani mesela bir örnek daha, bir zamanlar biliyorsunuz, şeyden, arabanızı umumi park yerine park ettiniz veyahut evinizin önüne park ettiniz, arabanızdan bir eşya çalınsa, bu açıktan hırsızlık ama bunu bir çok mahkeme diretti, efendim, umumi, tevekkülen terk edilmiş yerdir diye ve sonradan bu birkaç Yargıtay Üyesinin arabasından çalınma olunca, değişti. Fakat her şeye rağmen bilirkişiliğin, tabi bu kanun teklifi de Yüce Meclis ne şekilde kabul eder veyahut Meclise gelir, gelmez, yeni bir tasarı hazırlanır, bunları bilemiyoruz ancak orada bir şey daha var; hakem ve bilirkişi odaları değil, bunun bilirkişi olarak ayrı bir kurum olarak düzenlenmesi gerektiği ve yani seçim zorunluluğu şu şekilde; hakime başvurabileceği bir kaynak olarak, böyle bilirkişilerin belirlenmesi gerektiği kanaatindeyim.

Teşekkür ederim.

Av. Bahattin YAVUZ : Sayın Ersoy, Pratik yerinden bizi aydınlattılar. Şimdi sözü Sayın Atilla Kart'a bırakıyorum. Buyurun Sayın Atilla Bey.

Atilla KART : Sayın Başkanım, saygı değer meslektaşlarım, sayın konuklar, hepinizi saygıyla selamlıyorum.

Değerli arkadaşların, yargıdaki tüm eksikliklere ve zorluklara rağmen görevlerini sorumluluk duygusu ile ve olağan üstü bir özveri ile sürdüren tüm yargı mensuplarını eleştirimin dışında tutarak yargı ve yargıcın bürokratlaşması ve bağlantılı

olarak da bilirkişi uygulamaları konusundaki görüşlerimi ana hatlarıyla, ana başlıklarıyla anlatmak istiyorum. Bu kapsamda da bazı temel konuları yine sonuçta bilirkişilik kurumunun uygulamasıyla bağlantı kuracak şekilde yargının bazı temel sorunlarına değinmek istiyorum. Birinci temel nokta bana göre; 1982 Anayasası ve bağlı mevzuatın getirdiği temel yanlışların belki de en önemlisi olan idari yargıda mevcut olan hukukçu olmayan hakim statüsünün yaygınlaşmasına yol açılmış olmasıdır. Bugün idari yargı yapılanmasında yüzde yetmiş beşlere varan hukukçu olmayan hakim sayısı söz konusu ve haliyle edindiğimiz bilgiler şu anda idari yargı yapılanmasında 2018, 2020 yılına kadar bir kadro yoğunluğu söz konusu. Hiçbir meslek grubunu eleştirme yaklaşımı ve anlayışı içinde olmadığımız ve olamayacağımız açıktır. Ancak kabul edilmesi gereken bir gerçek var; herkes kendi mesleğini icra etmelidir. Hukuk formasyonunu edinmenin temel ve öncelikli şartı, hukuk fakültesi mezunu olmaktır. Aslında hukuk eğitimindeki nitelik kaybında bu noktada ciddi sıkıntıların bulunduğu ayrı bir vaka. Gelinen süreçte idari yargı yapılanmasındaki bu yapısal yanlışlığın hukuk devleti anlayışının gelişiminde çok ciddi sakıncalar yarattığını uygulamadan biliyoruz. Kişi ile kamu otoritesinin arasındaki ihtilafı çözümleyen idari yargıda, tabi bu konuya temas ederken adli yargının hukuk devleti içindeki yerini elbette önemsiyoruz, o ayrı bir konu ama bürokratlaşma aşamasında yargının bürokratlaşması aşamasında idari yargının önemi daha da öne çıkıyor, o sebeple bu konuya öncelikle temas etmenin gereğini duyuyorum. İdari yargıda bugün neyi görüyoruz? Maalesef uygulamada mahalli ve ya mülki idareyi korumak, kollama eğilimi ağır basmakta, bunun yanının da madem ki idare böyle bir işlem tesis etmiş, doğrudur, anlayışı ağır basmaktır. Temel hukuki kavramlar arasında gerekli bağlantıyı kuramayan bu yapıda hakim inisiyatifi ve taktiri konusunda ciddi zaafiyetler ortaya çıkmaktadır. Hakim inisiyatifi, taktiri yerine olaylara hiyerarşik bir yaklaşım içinden bakan ve çözüm arayan bir anlayış gelmekte, gelişmekte adeta

bir ast, üst ilişkisi doğmaktadır. İdari yargıda sınırlı sayıda ve tamamen teknik yönü ağır basan konulara, vergi ve benzeri konulara yönelik olmak üzere ve yüzde onlar seviyesi ile sınırlı olacak şekilde bir yapılanmanın sağlanması zorunludur. Bu amaçla da yasal düzenlemelerin yapılması yolunda çalışmalar yaptığımızın bilinmesini istiyorum. İkinci temel nokta; şunu görüyoruz uygulamada idarecilik yapan savcıların Yargıtay'a üye olarak atanması hadisesi. Belki biraz somut şeylerden söz ediyorum ama bunlara temas etmek gerekir.

Uygulamada bakıyoruz, il Cumhuriyet başsavcıları, bakanlık üst düzey bürokratları ve yüksek mahkemelerde idareci konumunda bulunan kişilerin değişik sebeplerle, belli bir süreden sonra ve genellikle Yargıtay ceza dairelerine üye olarak görevlendirildiklerini görüyoruz. Uzun süre idarecilik yapan ve yargı uygulamasından uzak kalan bu kişilerin her ne sebeple olursa olsun, sonuçta geçmiş hizmetleri ve özlük haklarının korunması adına da olsa yargının en üst biriminde görevlendirilmelerinin doğru bir uygulama olmadığı açıktır. Bu şekilde görev yapan kişilerin karar oluşumuna doğrudan iştirak etmeleri ve katkı sağlamları maalesef mümkün olamıyor, bunları yaşıyoruz, biliyoruz. Bu anlayış ve uygulamanın artık değişmesi gerekiyor. Klasik olay, hepimizin şikayet ettiği konu; Hakimler ve Savcılar Yüksek Kurulu yapılanması, üçüncü temel konu bu diye düşünüyorum.

Bu yapılanma içinde Adalet Bakanı ve müsteşarın bulunması, özerk bir sekreteryasının olmaması keza müstakil bir bütçesinin olmaması, gündemi Bakanlık tarafından tespit edilmesi ve sonuçta kaçınılmaz olarak Adalet Bakanlığı ile Hakimler Savcılar Yüksek Kurulu arasında bürokratik bir hiyerarşinin doğması karşısında yargı ve siyaset ilişkisi, dönemim iktidarının yaklaşımına da bağlı olarak değişik ölçülerde ortaya çıkıyor. Bu hatalı uygulamada bürokratik yapılanmayı hızlandırıyor. Bir diğer temel konu, adli kolluk yapılanması. Ceza Usulü Muhakemesine bakıyoruz ve polis,

jandarma efendim, savcının nezaretinde hazırlık soruşturması yürütür ama uygulama da neyi görüyoruz? O hazırlık soruşturmasını yürüten polis ve jandarmanın adeta kendi başına soruşturmayı yaptığını, savcılığın çoğu zaman müzekkereleri yazarken dahi bir terettüd içinde olduğunu örüyoruz. O soruşturmayı yapan polis ve jandarmanın teknik bilgilere sahip olmadığını yani teknisyen vasfını taşımadığını görüyoruz ve daha da önemlisi o soruşturmayı yürüten polis ve jandarmayla savcı arasında sicil ilişkisi olayı olmadığı için, sicil amiri olayı ilişkisi olmadığı için görünürde savcıya bağlı olan yasal mevzuata göre ama uygulamada kendi başına hazırlık soruşturmasını yürüten bir yapılanmayı görüyoruz. Böyle bir süreç içinde gelişen yapılanmada, savcı ne yapıyor, savcı hazırlanan fezlekeyi veya teftiş kurulu raporunu iddianamesine aynen aktarıyor, bu şartlarda yapılan hazırlık soruşturması da yeterli olmadığından yargılama aşamasında adeta ve fiilen yeni bir hazırlık soruşturması başlıyor süreci başlıyor. Bu süreç içinde gelişen delillerin toplanması yine bu süreç içinde gelişen bilirkişi incelenmesinden de doğaldır ki istenilen yargının adil ve etkin olması amacı ve sonucu sağlanamıyor. Bu yapıyı, bu şekilde gelişen hazırlık soruşturması sonuçta hukuki esaslardan ziyade bürokratik yapılanmaya dayanan maddi gerçeği araştırmak yerine usulen ve belli hiyerarşilerde yürütülen bir çalışma olarak karşımıza çıkıyor. Bu yapılanmayı kırmamız gerekiyor, bu yapılanmayı kırmak için de artık şu adli kolluk hadisesini halletmemiz gerekiyor. Bunun da tabi ki bir siyasi karar olduğunu açık. Onunla da bağlantılı olarak bir yasama düzenlendirmesi gerektiği açık. Bunu ama her kademede dillendirmemiz, takip etmemiz gerekiyor. Sonuçta neyi görüyorsunuz, İçişler Bakanlığı veya Milli Savunma Bakanlığı belli bazı yetkilerini Adalet Bakanlığına devretmek istemiyor. Bu bir anlayış, bu bir süreç meselesi, bunu aşmamız gerekiyor, bu yapıyı kırmamız gerekiyor ve en nihayet bütün bu süreç içinde gelişen olaylarda dava dosyalarının bilirkişiye havale edilmesi eğilimini, bunu yaşıyoruz, bu uygulamada. Dava

dosyalarının belli aşamalarda, belirli aşamalarda olayın teknik özelliği ve hukuk usulü ve Ceza Muhakemesi ilgili hükümleri gereği bilirkişiye havale edilmesi doğaldır ve gereklidir. Bilirkişinin amaca uygun olarak yapacağı çalışma sağlıklı bir kararın elbette doğmasına yardımcı olacaktır. Bilirkişi bu yönleriyle hakimim yardımcısı olmaktan öte tüm yargılama makamlarının yardımcısı olma özelliğini taşıyor ama uygulamada bu oluyor mu sorun bu, uygulamada maalesef bu olmuyor. Özelikle yargılamadaki iş yoğunluğu karşısında dosyaların bilirkişiye havale edilme eğilimi yaygınlaşmaya başlamıştır. Burada biraz daha sorumluluktan kaçma kaygısı maalesef ağır basıyor. 1982 Anayasasının uygulanmasından sonra yargıda doğmuş olan o genel bürokratlaşma duygusunun yansımalarını görüyoruz. Belki ağır bir değerlendirme olacak, elbette olağanüstü bir sorumluluk ve özveriyle görev yapan yargıçlarımız, yargı mensuplarını bunun dışında tutuyorum ama uygulamada maalesef hepimizin sıkça yakındığı, bilirkişilerin hakimleşmesi, hakimlerin de maalesef noterleşmesi gibi süreci yaşıyoruz. Sorgulamayan, irdelemeyen, yüzeysel ve usulü incelemeyle yetinen bir yargılama süreci. Bu elbette hukuk devleti, gerçek anlamda hukuk devleti yapılanması içinde kabul edilebilir bir uygulama ve sonuç olamaz. Bakıyoruz, bilirkişilik kurumu denetleyecek merci sonuçta yargı, bilirkişilik kurumunu oda yapılanmasıyla denetlemek mümkün değil. Kabul etmek gerekir ki bilirkişilik kurumunu sonuçta denetleyecek, takip edecek, o kurumun amaca uygun olarak çalışmasını sağlayacak olan merci yargıdan başkası olamaz. Yargının bağımsızlığına gerçekten inanıyorsak, yargının bağımsızlaşma sürecini sağlamaya yönelik olarak yoğun çalışmalar yapılmasına gerçekten inanıyorsak, o denetim mekanizması da yargıdan başka bir kuruma vermemiz düşünülemez. Bu yaygın bürokratik yapılanma içinde yargı bilirkişiye yönelik denetim görevini gereğince yapamamaktadır, bu da diğer bir vaka. Bilirkişi heyetinin oluşumu sürecinde gerekli dikkat ve özen yargıçlar tarafından gösterilememektedir.

Özellikle talimat yolu ile yapılan bilirkişi incelemelerinde yargılama mahkemesinin eksik ve yetersiz ara kararının da tesiri ile talimat mahkemesi dosya sefaatini bilemediğinden uygun bilirkişi seçimini yapamamakta, bu iş uygulamada yazı işleri müdürlerine bırakılmakta ve bu alanda adeta ayrı bir sektör doğmaktadır. Bu kapsamda bilirkişiliğin kurumsallaştırılması hakkındaki yasa taslağına ilişkin çalışmalar konusunda ben, madde madde değerlendirme, eleştiri yapmaya dahi gerek görmüyorum, bu yasa tasarısının özü itibariyle, getiriliş amacı itibariyle sonuçta yargıda mevcut olan bürokratik yapıyı ve hakimiyeti daha da artıracağı, daha da yoğunlaştıracağı düşüncesiyle böyle bir çalışmanın mevcut sistemi de daha da işlemez hale getireceği görüşündeyiz. Yargının zaten sınırlandırılmış olan bu bağımsızlık alanı daha da daraltılmış ve müdahale edilmiş olunacaktır sonuçta. Esasen şunu görüyoruz; bu tasarının hazırlanması aşamasında bakanlık bürokrasisinin de etkili olduğu, yönlendirici olduğu yolundaki haricen edindiğimiz bilgiler de maalesef bu yoldaki düşünce ve endişelerimizi doğruluyor. Bu sebeple bu yasa tasarısına Meclis gündemine geldiği taktirde şiddetle karşı çıkacağımızın bilinmesini istiyorum. Görüşlerimi toparlamak gerekirse; şunları tekrar ifade etmek istiyorum; öncelikle Ankara Barosunu böylesine güncel ve önemli bir konuyu zamanlamasını gayet iyi bir şekilde yaparak, ciddi ve kararlı bir şekilde gündeme getirdiği için Başkanımızın şahsında teşekkür ediyorum. Bunun yanında hukuk devleti yapılanmasında temel sorumluluğu kendi konumumuz açısından açık yüreklilikle ifade ediyorum, elbette hepimizin sorumluluğu var ama başlangıçta bu sorumluluk yasama organına düşüyor. Ancak yine bağlantılı olarak bu aşamada ülkemiz gerçeklerinde ve işin esasında yürütme erkinin güçlü ve bağımsız bir yargıyı istemediğini, kendi güç ve yetkilerini aktarmak istemediğini de hep birlikte tanık oluyoruz, görüyoruz. Bu yaklaşım sadece günümüzdeki siyasi iktidarla da sınırlı olan bir yaklaşım değil, bunu da yine genel bir değerlendirme olarak ifade etmek istiyorum. Bu anlayış içinde,

anlayış ve sorumluluk içinde yasama faaliyetlerimizin sürdürüleceğinin bilinmesini istiyorum, yine sonuçta hukuk devleti yapılanmasının ilgili tüm kurumların müşterek çalışmalarıyla ve hukukun üstünlüğü bilincinin toplumda ortak anlayış olarak gelişimiyle sağlanacağı yolundaki görüşlerimi ifade ediyor, hepinizi tekrar saygıyla selamlıyorum.

Av. Bahattin YAVUZ : Teşekkür ederiz, Sayın Kart. Değerli konuklar, Sayın Ender Dedeağac'a söz vermeden önce iki hususu sizlerle paylaşmak istiyorum; Değerli konuşmacı, Sayın Milletvekili Orhan Eraslan'ın bugünkü genel kurulda Türkiye Büyük Millet Meclisinde bir konuşması var, son konuşma bittikten sonra mı ayrılmak istersiniz?.. evet son konuşmadan sonra aramızdan ayrılacak. Diğer konuşmacılara soru sormak isteyenler buraya sorularını iletebilirler. Evet, evet, ikinci bir hususta, değerli meslektaşımız Hüseyin Gökçeaslan, Sayın Ender Dedeağaç'ın konuşmasından sonra bir beş dakikalık bilirkişilik konusuyla ilgili bir tebliğ sunacaklar, onu da size söylemek istedim. Buyurun, Sayın Ender Dedeağaç, söz sırası sizde.

Av. Ender DEDEAĞAÇ *:* Hepinize hoş geldiniz derim. Öncelikle hatırlatmak istediğim bir şey vardır; bazen çocuklara aynı yumurta ikizi derler, hakim, savcı, avukat bana göre biz, bir yumurtanın üçüzüyüz, o yüzden bu konuşmamda zaman zaman yargıç olan meslektaşlarıma, zaman zamanda avukat olan meslektaşlarıma eleştiri yöneltirsem bağışlamalarını şimdiden dilerim. Bilirkişilik odası, bir meslek odası olarak önümüze getirilmek istenmektedir, bunun için gerekçe olarak bilirkişilik mesleğini disipline etmek, etik kavramlara bağlamak arzusunu taşıdıklarını söylemektedirler, yasa taslağını hazırlayanlar. Bilirkişilik hakimin yardımcısı ya da bir meslek değildir, bilirkişilik zaman zaman bir duvarcı ustasının, zaman zaman bir atom fiziği mühendisinin hakimin somut sorusuna cevap veren kişidir. Hiçbir şekilde yardımcı ya da ek görevli değildir, soruya cevap veren kişidir. Bunu bir defa için yapar, bunun

profesyonelliği de yoktur. Peki, meslek olmayan bu şeye meslek odası olur mu? Olmaz. Zaten bilirkişiler esnaf odalarından tutun, diğer meslek odalarına kadar çoğunlukla bir odanın üyesidirler. Bütün odaların etik kavramları temel noktalarda aynıdır. Her oda kendi mensubuna doğru ol, iyi ol demektedir, bunu değişik cümlelerle, değişik alternatiflerle anlatmaktadır. Ben, kendi odam da yani Baromda şerefsizliği kendime itaat edinmiş bir adam isem, bilirkişi odasında aynı huyumu sürdürmeyeceğime bir garantiniz var mı? Ben, burada ne kadar şerefli isem ya da burada ne kadar şerefsiz isem o odada da o kadar şerefli, ya da o kadar şerefsiz olacağım. Bunu oda ile düzeltmek mümkün değildir. Peki, neyi disipline edeceğiz? Bana göre burada disipline edilmesi istenen şey, bu benim kendi düşüncelerim, yargıya etki edecek davacı ve davalı ile yargı arasında köprü kuracak bir mesleği disipline etmektir. Ona da tahammülüm yoktur. Biraz evvel çok değer verdiğim Aydemir Ersoy'un, hakim arkadaşlarımızın bilirkişiliğin kurumsallaşmasından yana olduğunu beyan eden cümlelerini duydum. Yalnız burada hemen kendi gerekçelerini de söylediler; bilirkişi seçiminde kolaylık. Bilirkişi seçiminde kolaylığı, biz yargı bünyesi içinde hem de bugünkü usul kanunun verdiği yetkilerle çok rahat kurabiliriz, onun için başka bir odaya da ihtiyacımız yoktur. Bugüne kadar katıldığım bilirkişilik sempozyumlarında, çalışmalarda ya da birebir koridorlardaki görüşmelerde en çok yakınılan konun hukukçu bilirkişi yada hakim yerine bilirkişi raporu hazırlayan bilirkişi kavramından kaynaklandığını gördüm.

Bunun için zaman zaman yasa değişikliği bile öneren düşüncelere rastladım, bu tespit doğrudur, bu şikayette doğrudur, bizim gerek avukat olarak gerekse temsil ettiğimiz müvekkil yada müşteri dediğimiz davalı yada davacı sıfatıyla sizin karşınızda yer alan kişilerin en büyük şikayetleri bilirkişilerin yargıç yerine mahkeme yerine bilirkişi raporu düzenlemelerinden kaynaklanmaktadır. 1927 yılında yürürlüğe giren Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanununa baktığımızda 275. maddenin buna katiyen yol vermediğini, imkan tanımadığı

görmekteyiz. Ancak 1927 ile 1981 yılları arasındaki uygulamalar o kadar çığırından çıkmış ki yasa koyucu 1981 yılında yasa değişikliliğine gitmiş, aslında yasa değişikliğine gitmemiş yasa koyucu orada o güne kadar olan uygulamaları, lafımı mazur görün kedi pisliğini örtmek ister gibi örtmek ihtiyacını görmüş. Çünkü 275. maddenin 1927'deki yazılımı ile 1981'deki yazılımı arasında hiçbir fark yoktur. Sadece 1981 yılında çok daha açık bir şekilde hakimin hukuki konularda bilirkişiye gitmeyeceği vurgulanmıştır, yenilenmiştir, tekrar edilmiştir. Bu sorun yasa değişikliğine rağmen o günden bu güne kadar taşıdığımız ana problemimizdir, özünde çözülmesi gerekli problem budur. Demin de söylediğim gibi; bilirkişi hakimin yardımcısı değildir. Hatta yargının içinde bir unsurda değildir; bilirkişi kendisine öz mesleği ile ilgili sorulan somut soruya cevap verecek kişidir. Peki, bunu bu şekilde disipline edebilmemiz için neye ihtiyacımız var? Elimizdeki mevcut Usul Kanununu doğru okuyup, doğru uygulamaya ihtiyacımız var. Bir treni rayları üzerinde götüren lokomotiftir, Usul Hukukunu götürende yargıçlardır. Biz onların arkasında, onlara yardım eden diğer unsurlarız. O halde özellikle Usul Hukukunun özelliklerinin uygulanmasını yargıçlardan beklemek zorundayız. Bu, bizim üstelik hem kişisel hem de toplumsak menfaatimizdir. Eğer yargıç, dosyayı eline aldığı zaman dava dilekçesi cevap replik, diplik aşamaları tamamlandıktan sonra dosyanın taraflar arasında uyuşulan veya uyuşulamayan noktalarını usul hükümleri doğrultusunda tespit edip zapta geçmiş olur ise zaten bilirkişilik kurumuna olan ihtiyacın yani hukuki bilirkişi kurumuna olan ihtiyacın yüzde ellisi çözülmüş olur. Yargıç, duruşmayı açtığında hangi konularda uyuşulduğunu, hangi konularda uyuşulmadığını ara kararıyla bildirmek zorundadır. Bu, benim fikrim değil, bu Usul Kanunun emredici hükmü. Bu aşama yapıldıktan sonra yargıç uyuşulamayan konularda kimin delil yükü ile yükümlü olduğunu söylemek ve ondan sonrada bu yükün yerine getirilmesini talep etmek zorundadır. Elbette ki, ispat yüküyle yükümlü olan taraf önce kesin delillerini sunmak

zorundadır, tartışmaya yeri olmayan delillerini sunmak zorundadır. Bilirkişi delili gibi takdiri delili sona bırakmak durumundadır. Üstelik eğer taraf davasını gerçek anlamda ispat etmek istiyorsa yani avukat, biz, hata yapmadan bilirkişi istediğimiz olayı çok açık ve net bir şekilde söylemek zorundayız. Hangi konuyu ispat etmek için, neden bilirkişiye başvurduğumuzu ve hangi soruların yanıtını istediğimizi delil dilekçemizde yada dava dilekçemizde yargıca yardımcı olacak şekilde ortaya koymak zorundayız. Bunun öbür yüzü ise karşı taraf olarak diğer meslektaşımızın istemlerinin yasaya uygun olup olmadığını da denetleyip daha bilirkişiye gitmeden nelerin bilirkişiye sorulması gerektiğinde yargıca yardımcı olmak ve yargıç da yasanın emrettiği şekilde neleri bilirkişiye soracağı zaptına geçirmek zorundadır. Bu zorunluluk yalnız Usul Hukukunun bilirkişiye ilişkin kısımlarında da yer almıyor. Kesin kararı verinceye kadar her aşamada hatta kararın yazımını düzenleyen yasa maddesine baktığımızda bile yargıcın bu görevleri yapmış olmasını yasamız aramaktadır. Burada birlikte hareket etmemekten ve yasayı birlikte uygulamamaktan doğan toplumsal bir sorun yarattık; bu sorunu biz yapay olarak yarattık ve bu topluma karşı vebal borcuyla yükümlüyüz. Avukat olarak, savcı olarak, hakim olarak bu yük hepimiz sırtındadır. Yargıtay zaman zaman buna açık kapı bırakmaktadır; üç kişilik bilirkişiden birinin hukukçu olarak tayin edilmesine. Bu, Usul Hukukunun Yargıtay tarafından da ihlalinden başka bir anlam taşımamaktadır, ben başka bir anlam vermiyorum. Tanınan zamanın kısalığına dikkat ederek, bence ilk kez gündeme getirdiğim bir olayı sizlerle paylaşmak istiyorum; bana göre usule göre hükümler ister idari yargı olsun, ister ceza yargısı olsun, ister Hukuk Usulü Kanununa olsun, toplumun omurgasını, toplumun çatısını oluşturan yasa maddeleridir ve bunlar kamu düzenine ilişkindir, uygulaması zorunlu maddelerdir.

Ben, hakimin bağımsızlığına, hakimin vicdani sorumluluğuna o konuda dilediğince karar alabileceğine saygı

duyuyorum, destekliyorum ancak yargıcın yasanın emrettiği görevleri yerine getirmemesinden dolayı sorumsuzluk diye bir lüksü olduğunu da düşünmüyorum.

Usul Kanununu hükümlerini uygulayamayan yada uygulamayan bir yargıçın, benim kanımca Türk Ceza Kanununun 230. maddelerini ihlal etmiş herhangi bir memurdan farklı değerlendirilmemesi gerekir. Eğer biz, kendi görevlerimiz bu şekilde, sağlıklı bir şekilde yerine getirebilirsek ve bize karşı uygulanacak hükümleri de iyi bilebilirsek belki usul hükümlerini çok daha iyi uygular ve bilirkişilik yapay sorununda çok rahat ortadan kaldırırız. Ancak yargıçlara ilişkin bu sorumluluğu gündeme getirirken mevcut yasalarımızdaki birtakım boşlukları da hatırlamakta yarar var. Herhangi bir Bakanlığın müstahdemine karşı açılacak tazminat davasında Hazine sorumlu ama yargıca karşı açılacak tazminat davasında kişisel mal varlığıyla sorumlu, bu son derece saçma bir tutum. Bunu kabul etmekde mümkün değil; ne yargıç açısından mümkün ne de vatandaş açısından kabul etmek mümkün. Yargıç diğer devlet memurlarından farklı daha üst statüye sahip olabilir, bu onun hakkı ama onun kişisel mal varlığıyla sorumlu olmasını anlamak mümkün değil, bu ayrıcalığı kabul etmek mümkün değil. Bunun vatandaş açısında da sakıncası var; günümüzdeki davalar trilyonlarla ölçülen rakamlara geldiler, vatandaş olarak yanlış bir yargı kararından dolayı hakimin mal varlığıyla sorumlu olması beni rahatlatmaz.

O nedenle, yargıçların sorumluluğuna giderken bir yandan da yargıçların özellikle kişisel mal varlıklarından ötürü doğan haksızlığında ortadan kaldırılmasını dilemek zorundayız. Ben, bilirkişilik sorununda da bir yapay sorun olduğunu ve yapay sorunun da yargıda görev alan hakim, savcı ve avukatlar tarafından oluşturulduğunu düşünüyorum. Düzeltilmesinide usul hükümlerine harfiyen uyulmakta görüyorum.

Saygılarımla efendim.

Av. Bahattin YAVUZ : Teşekkür ediyoruz, Sayın Dedeağaç. Evet, sorularımız varsa Sayın Orhan Eraslan'a öncelik vermek istiyorum ve bu arada da beş dakika için, beş dakika yeterli mi Sayın Hüseyin Gökçeaslan?.

Haseyin ÇÖKÇEASLAN : O civarda....

Av. Bahattin YAVUZ : Evet, buyurun.....

Hüseyin GÖKÇEASLAN : Sayın Başkan, değerli konuklar, Ankara Barosunun bu çok önemli konuda düzenlediği bu panelden çok büyük yarar sağladım. Evvela, Sayın Baro Başkanımıza, değerli konuşmacılara ve değerli konuklara teşekkürlerimi, saygılarımı sunuyorum.

Somuttan soyuta gitmek gerekir, somuttan çözüm önerileri üretmek gerekir. Bilirkişilik müessesinin içinde bulunduğu durumu biz avukatlar her gün adliye koridorunda yakınırız, her gün bir çoğumuz bir çok değişik, şaşırtıcı örnekler söyleriz. Ben iki dosyadan kısa kısa örnekler sunarak bu işin çözümünü nasıl olacağı konusunda önerilerimi sunacağım; bir dosyada mahkeme bilirkişi heyetine dosyayı verdi, heyet kırk beş günde raporunu sundu, sayın mahkeme raporu beğenmedi galiba, tekrar bilirkişiye dosyayı gönderdi, ikinci bilirkişi heyeti sekiz ay sonra bir rapor verdi, raporun ilgili bölümlerinde, doğrudur yanlıştır tartışmıyorum ama şöyle bir hüküm var nitece kısmında; işte falanca alacağın belirlenmesi için ilgili bölümde belirtilen belge ve bilgilerin sunulması gerekir, ne zaman söylüyor bunu, sekiz ay sonra. Oysaki daha önce bilirkişi heyeti rapor vermiş, deliller dosyaya sunulmuş, eğer buna rağmen bir eksiklik var ise bilirkişilerin isteyeceği bir şey var ise bilirkişiler dosyayı alır almaz bunu istemesi gerekirken sekiz ay sonra ilgili bölümdeki belge ve bilgileri istiyor. Oysaki Usul Kanunumuzun 281. maddesi bilirkişilerine verilecek sürenin üç ayı geçemeyeceğini kesin bir biçimde belirtmiş, üç aydan sonra beş ayı geçmiş, beş ay sonra ilgili bölümdeki belgeyi verdiğiniz taktirde ek raporla konuyu düzelteceğini belirtiyor. Ek rapor için

dosya bilirkişiye gidiyor, bilirkişiler raporunu veriyorlar, dosya kaleme geliyor, aynı dosyayı anlatıyorum, iki gün sonra bilirkişiler dosyayı alıyorlar, ben mahkemeye kaygımı belirtiyorum, dilekçe veriyorum, ciddi kaygılar duyduğumu belirtiyorum, buna rağmen dosya gidiyor, on altı gün sonra bir ek rapor geliyor, bir sayfalık, güya yeni bir anlayışla rapor tanzim ediliyor görünümü altında, daha önce kendilerinin düzenlediği aşağı yukarı kırk milyara yakın bir alacağa indirerek ve rakamda tahribat yaparak, bir hak edişinin miktarının üç pardon, dört katı artırılarak, olmayan hak edişi ilave ederek bir rapor geliyor. Hak edişler toplama göre bir alacak belirlemez. Oysaki, Yargıtay'ın görüşü, yapılan işin tek tek belirlenip alacağın bulunması yönünde. Bu rapor geliyor, sonra biz buna itirazı yapıyoruz, üçüncü bilirkişi heyetine gidiyor, dördüncüye gidiyor, üçüncü ve dördüncü bilirkişi heyetleri bu bir sayfalık muhalefetteki yazıyı doğrulamaya gayret gösteriyorlar, biz diyoruz ki şu hak ediş değildir, içinde imzamız yoktur diyoruz, bilirkişiler diyor ki raporlarında imzası yok ama biz bu rakamı saymazsak alacaklının alacağı düşer, ben alacaklıyım diyorum, bu hak ediş değil diyorum, doğru diyor imzası yok ama bunu efendim, saymazsak alacak düşer. O zaman o bir sayfalık bizi cezalandırmaya yönelik olan raporun kıymeti harbiyesi kalmayacak, onu önlemek için olmayan hak edişi yazarak bizi ödüllendiriyorlar. Bir dosya bu, başka bir dosya; tabi zaman dar olsa bile çok kısa geçiyorum, ikinci bir dosyamız bir genel kurulun iptali; tüzükte diyor ki on beş gün önceden gazeteli ilan yapılır, toplantı gün ve saati belirlenir, aynı zamanda on beş gün öncede üyelere toplantının gün ve saati zaman belirtilerek bildirilir diyor, bilirkişiler diyor ki gazete ilanı kafidir ayrıca üyelere bildirmeye gerek yok. Şimdi bilirkişiye verilen görev nedir? Tüzük hükümlerine göre bu kongre normal yapılmış mı yapılmamış mı. Tüzük ne diyor; hem gazete ilanı ile yapılır diyor hem de ayrıca üyelere bildirilir diyor, bilirkişi bunun tam tersini söylüyor, biri kafi diyor. Yine, adaylardan bir kısmı, toplantı salonunu alınmıyor, bu dava konusu yapılıyor, bilirkişi

de diyor ki, her ne kadar bir kısım adaylar efendim salona alınmamış ve de isimleri listeye yazılmamış ise de yapılacak bir şey yok. Biz diyoruz ki işte Yargıtay kararı, işte Medeni Kanunun 2. maddesi, bunu uygularsınız diyoruz, ek raporlarında netice kısmına şunu diyorlar; bizde Medenini Kanunun 2. maddesini biliyoruz. Şimdi, gelinen noktada size bir gazetenin manşetini göstereceğim; adı; bilirkişi, soyadı; çete. Bu noktaya varan yayınlar yapılmaya başladı. Tabi ki, ben bilirkişilerimizin çok büyük bir kısmının, ekseriyetinin çok görevine bağlı olduğunu, dürüst raporu da verdiğini kabul ediyorum ama aksaklıklar olduğu da şimdiki konuşmalardan ve biz meslektaşların adliye içindeki konuşmalarından anlaşılıyor. Peki çözüm nerede? Şimdi bir kanun tasarısı var; gerçekten bir tasarıya ihtiyaç var mı, bu tasarı olmadan da düzenleme yapmak mümkün mü. Değerli arkadaşlar, son yirmi yılı aldığımızda milyonlarca dosya bilirkişiye gitmiştir sadece Ankara'da, peki, kaç bilirkişi hakkında mahkemesi suç duyurusunda bulunmuştur? Benim bildiğim yok. Peki, kaç dosyada Yargıtay, "bu bilirkişi raporu doğru değildir, bu bilirkişi hakkında yasal işlem yapılmalıdır". Demiştir?

Peki Baromuzun yaptığı bir iş var mı? Baromuz bu konuda veya Türkiye Barolar Birliği veya çeşitli Barolar, bu gibi keyfi raporlar karşısında ne yapıyor? O konuda da efendim, yakınmam dışında da bir şey olduğunu duymadım. Şimdi, ne yapılabilir? Bir,evvela avukatlar avukat olacak, önüne gelen keyfi raporlara karşı hukuki mücadeleyi sonuna kadar yapacak. İki, Barolar bu konuda izleme komitesi kurmalı, bir birim kurmalı, bu tür keyfi rapor veren kişilerin raporlarını yine alanında uzman kişilere izleterek rapor almalı, bunları Adalet Komisyonuna, Adalet Bakanlığına bildirmelidir. Üçüncüsü, Yargıtay'ımız dosyaları incelerken raporlarla ilgili suistimaller var ise o konuda görüşünü de belirtmelidir. Ne yazık ki bir yıl, iki yıl bilirkişide bekleyen dosyalar olduğunu duyuyorum, 281. madde çok açık, üç ayı geçemez diyor ama Yargıtay'ımızın bugüne kadar bozma kararlarında bu konuya dikkat

çekilmemiştir. Bilirkişiler hakkında uygulanacak yasal müeyyideler vardır, Türk Ceza Kanununun 240. maddesine göre memur gibi yargılanabilirler, üç aylık süre veya mahkemenin tayin ettiği süre zarfında raporunu vermeyen bilirkişi hakkında mahkeme suç duyurusunda bulunabilir, görevi ihmalden, görevi kötüye kullanmaktan yargılanabilir. Toparlarsak ; yargıç, avukat, Baro ve Yargıtay görevini yerine getirdiği takdirde hiçbir düzenlemeye gerek kalmadan bilirkişilik müessesesi hukuka uygun biçimde yürümeye devam eder.

Teşekkür ediyor, saygılar sunuyorum.

Av. Bahattin YAVUZ : Ben teşekkür ediyorum, Sayın Hüseyin Bey. Yalnız bir kişiye söz hakkı verdik, yazılı olarak iletebilir misiniz?

Enver İNAN : Sözel olarak ifade etsem daha kolay olur.

Av. Bahattin YAVUZ : Kaç dakikamızı alır efendim? Peki iki buçuk dakika içerisinde söz verelim.....

Enver İNAN : Teşekkür ederim Sayın Başkanım. Türkiye'de adaletin kanayan yarası hatta yüz karası diye nitelendirilen adalet konusunun her açılış konuşmasında hep bir tartışma açılması çok sevindirici olmuştur. Bu yönüyle memnunum. Şu yönüyle belirmek istedim; karanlığa küfür edeceğine bir kibrit çakmak, şikayet etmektense çözüm aramak, biz bu arayış içindeyiz. Bugüne kadar hep şikayet ettik. Şimdi, Samsun'da düzenlenen toplantıda ben de vardım, bir çözüm arayışı içinde bu konuyu tartıştık. Yine bu toplantıda yine tartışıyor, bir çözüm arayışı içindeyiz. Sayın Milletvekilimiz, bunun bir şaka olduğunu kanun teklifinin o şekilde bir değerlendirebileceğini söyledi, görüşlerine saygı duyuyorum. Ancak bu tasarının gerçekleşebilmesinde, Bankacılık ve Ticaret Hukuk Araştırma Enstitüsünün yıllar boyu süren bir araştırması, bir emeği vardır, bu bir şaka değildir. Onu belirtmek istiyorum. Şunu da belirtmek istiyorum; bilirkişilerin bilirkişi olmasında

yani seçiminde bazı sorunlar vardır. Yargıç, kendi bilgi dağarcığıyla, kendi bilgisiyle, bu seçimi yapmakta yeterli olamamaktadır. Bunun kurumsallaştırılması ve tutarlı hale getirilmesi gerekiyor. Gerçek aydınlarımız, ben bilirkişi olmak istiyorum diye talepte bulunamamakta, adalete hizmet etme olanağı bulunamamaktadır. Şimdi bir sorun, Sayın Ersoy belirttiler, bilirkişilik konusunda da bir deneyim gerekir, deneyimi olmayan kişiler ne kadar bilgiye sahip olsalar bile bilirkişilik yapmaktan çekinmektedirler. Bu ön eğitimin verilebilmesi içinde bir kuruma ihtiyaç vardır. Diğer taraftan Sayın Gökçeaslan'da çok güzel ifade ettiler, bilirkişilik adaletin denetimsiz olan bir alanıdır yani yargıç denetlenmekte, avukat denetlenmekte, bunu denetleyen kurumlar olduğu halde bilirkişiler denetimsiz kalmaktadır. Bu keyfi olarak kötüye kullanılabilecek, kötüye kullanıldığında çok büyük haksızlıklara neden olabilecek bu alanda bir denetim sisteminin kurulması, o nedenle kurumsallaşmaya gidilmesi gerekir. Bu kurumsallaşma, meslek birlikleri var ve onlarında bilirkişi gibi görevleri var ama bu ikinci bir görev olduğu için yeterince tüm istekleri yerine getirilemiyor. Bu nedenle, bilirkişiliğin ve hakemliğin bir bütün olarak bir meslek birliği içinde örgütlenmesi ve amacında hizmet vermesinin yararlı olacağını düşünüyorum.

Av. Bahattin YAVUZ : Bir açıklama için Sayın Orhan Eraslan'a mikrofonu veriyorum.

Orhan ERASLAN *:* Şimdi, değerli meslektaşlarım, iki noktada yanlışlık yapıyoruz gibi geliyor. Ben, özellikle seçerek kullandım. Bilirkişilik bir delil değildir; delillerin değerlendirilmesi için bir unsurdur, bir yöntemdir dedim, ondan yararlanılan bir şeydir. Kanunda delil sayıldığını biliyorum, kanunun düzenlenmesi hatalı kanun başka şey hukuk başka şey. Yani bu ikisini bilerek seçtim. Birde, hep mevcut sistematik içerisinde, elli, altmış, yüz , iki yüz dosya ile yargıcı duruşmaya çıkartıp, hiç davanın sonuna kadar önündeki dava dosyasının ne olduğunu, ne davası olduğunu bilmeden sürdüreceği var sayımı

ile hep bu usul içerisinde düşünülüyor. Arkadaşlarım, bilirkişi kanayan yara, doğru, yanlış yani her şeyi sonuna kadar kötü gidiyor, bunu hepimiz biliyoruz, uygulamadan ben de geliyorum, şunu niye düşünmüyoruz? Bir bilirkişiyi sorgulama, mahkemeye çağırıp, taraf vekillerinin sorgulaması gerekirse, kendi güvendiği uzmanların getirip, orada mütealasının aldırılmasının bir değişiklik, çapraz sorgu sistemi niye düşünmüyoruz?

Ben, mesela bu konuda diyorum ki bir avukat, ceza davasında otopsiye kendi bildiği, bulduğu, kendi tayin ettiği, tarafların vekili tayin ettiği doktorla, patalogla katılabilmelidir. O da otopsiye nezaret etmeli, mütealalarını zapta geçirtilmelidir, mahkemenin zapta. Şu tarafının vekilidir, bu tarafın. Bir keşifte en büyük hatalardan biri de efendim, az önce hakim Bey buyurdular, işte orada tutanağa yazılabilecek bir şey için bir rapor süresi veriliyor, tutanağa yazılsa, olayın sıcağı sıcağına daha doğru şeyler söylenecek, pazarlık marjı olmayacak ama iki satır şey için rapor süresi veriliyor, o iki satır rapor süresi içinde üç ayda rapor gelmiyor, başka arayışlar başlıyor. Orada, yine bir keşifte avukat, inşaat ile ilgili ise güvendiği inşaat mühendisini götürmeli, onunda kimliği tespit edilip keşif tutanağına mütealası geçebilmeli . Çağırınca, taraf vekilleri karşılıklı sorgulayabilmeli, o zaman hakimin şansı olmaz, hükmü gene hakim verecek. Uzman mıydı bu adam, beni kandırıyor muydu, kandırmıyor muydu diye yanılma şansı olmaz. Olaya bu şekilde bakmak lazım, çözümü doğru yerde aramak lazım. Çözümü, makamları yargının unsurlarını eşitlemekte aramakta lazım. Yani birini küçülterek, birini güdülterek demokratik ve doğru yargıya ulaşmak mümkün değildir.

Saygılar sunuyorum. Ayrılmak zorundayım.

Av. Bahattin YAVUZ *:* Teşekkür ederiz, Sayın Orhan Eraslan. Sayın Başkanlarım, değerli konuklar panelimiz kapatmadan önce kısaca bir açıklamada bulunmak istiyorum....

Şimdi, az önce konuşan Hüseyin Bey'di değil mi? Avukat arkadaşımız. Suç duyurusuna rastlanmadığı şeklinde beyanda bulundu. Zannederim kendileri duymamışlar, bir çok mahkememiz bu şekilde geç getirilen bilirkişiler hakkında suç duyurusunda bulunmaktadır. Cumhuriyet savcılıklarımızda da bu konuda soruşturmalar yapılmaktadır.

Hüseyin GÖKÇEASLAN: Ne zamandan beri böyle?....

Av. Aydemir ERSOY : Ben, bildim bileli birçok şeyde oluyor bu...

Hüseyin GÖKÇEASLAN : Ben ilk defa sizden duyuyorum.....

Av. Aydemir ERSOY : Şimdi, evet,tabi.....

Av. Bahattin YAVUZ : Tabi, Sayın katılımcı buyurun...

İbrahim IŞIK: Ben, Ankara Ticaret Mahkemesi Başkanı, İbrahim Işık. Bir tesadüf eseri, Hüseyin Bey'in bahsettiği dosya benim Mahkememden geçen bir dosya. Şahsi bir atışmaya girmek istemiyorum ama o dosyanın akıbetini de söylemeli ve neticelendirmeli. O dosya geldi, Yargıtay'dan onanarak geldi, oradaki işler hepsi yanlış mıydı? Karanlığa konuşulmasın, Enver Bey'in söylediği gibi, kibrit çakılsın. Şu, Hazreti İsa'nın söylediği gibi; ilk günahsız olan kalksın taşlasın insanı. Herkes sorumluluğunu yerine getirsin ender Bey'in söylediği gibi; işlerimizi kimse gereğince yerine getirmiyor, yeterince çalışmıyoruz. Avukatıyla,hakimiyle, savcısıyla özeleştiri yapmasını bilelim. Baki Hocamız diyordu ki, kulakları çınlasın hukuk davalarında öyle bir talepte bulunulmalıdır ki neticeyi talebi hukuk hakimi aynen hüküm fıkrası olarak yazabilsin. Sorarım, kaç tane dilekçesinde hele girift beş on tane dava dilekçesinde en baba yiğit, en bilgiliyim diyen, en iddialı avukatın bir tane dilekçesini ben hüküm fıkrası olarak yazamıyorum. Dört senedir Ticaret Mahkemesi Başkanıyım, ne yapacağız? Kendimizi eleştirelim, eleştireceğiz. Bir şey söyleyip

geçmekle meselemiz bitmiyor, Hüseyin Bey onu da söylemeli, saygı duyuyorum, bir bakıştır söylesin ama sonuçlarını da söylesin. Doğru muydu o söyledikleri hepsi? Değildi. Yanlışı geldi, ne yapacağız? Son söyleyen Yargıtay'dır, o dosya onanarak geldi.....

Av. Bahattin YAVUZ : Yalnız bir saniye Sayın Başkanım. Müsaade ederseniz panel yani kişiselleştirmeyelim. Hüseyin Bey, Hüseyin Bey, lütfen müdahale etmeyelim.

İbrahim IŞIK : Başkanım, ben kişiselleştirmiyorum, sonucunu da söylüyorum.

Hüseyin GÖKÇEASLAN : Beni itham ediyor. O gelen raporda söylediklerim var mıydı?

Av. Bahattin YAVUZ : Başkanım, sonucunu siz söyleyiniz, karşılık gelirse.

İbrahim IŞIK: Tartışıyoruz, tartışıyoruz. Herkes hükümlülüğünü bilmeli, ben onu söylüyorum. Sonucu Yargıtay'dan onanarak geldi.

Av. Bahattin YAVUZ : Bu konuda bir itilaf var mı?

İbrahim IŞIK: Tartışma sürer, Hüseyin Bey başka türlü söyleyebilir ama son sözü söyleyen makam, doğru olduğunu söylemiştir. Peki, bu söylenmeli değil mi? Bu söylenmeli değil mi? Ben bunu söylüyorum. Başka bir şey söylemiyorum.

Hüseyin GÖKÇEASLAN : Sayın Başkanı itham etmiyorum, o dosyadaki bilirkişinin bir tanesi, bağımlı olduğu oda tarafından üç ay süreyle meslekten men cezası aldı mı, almadı mı? Aldı mı, almadı mı?

İbrahim IŞIK : Alabilir. Bilirkişi raporu almışım. Ona da esas almamışım, tartışma bunun üzerine bir realiteyi ortaya koymak adına söylüyorum. Niyetim biriyle, sizinle tartışmak değil.

Av. Aydemir ERSOY : Müsaade ederseniz, eğer arkadaşlar bu konuyu böyle bir şey içinde tartışmak istiyorlarsa odam açık, buyursunlar, beraber orada bir değerlendirelim.

Av. Bahattin YAVUZ : Buyurun Sayın Başkanım, buyurun.

Av. Semih GÜNER : Mahluki hakikat, tesadüfü efkardan doğar. Ama esasında bir tartışma olarak görüyorsunuz, güzel şeyleri görüyoruz. Arkadaşımın bahsettiği bilirkişinin sekiz aylık süre içerisinde raporunu vermesi idi ama sonuçta doğru da olmuş Sayın Başkanım da onu söylüyor, güzel şeyleri de duyduk. Şimdi o tartışmayı noktalıyorum. Sayın İnan'a bir şey soruyorum; dedi ki Sayın İnan, kendisi Sayıştay Denetçisi, şu anda avukat, bilirkişi, kanuna taraftarsınız, oda kuruldu, Sayıştay'daki odaya mı dahil olacaksınız, Baroya mı dahil olacaksınız, çok güzel edebiyatçısınız, Edebiyatçılar Derneğini mi üyesi mi olacaksınız? Yoksa yeni kurulan bilirkişi odasının mı üyesi olacaksınız? Ben Sayın İnan'a bunu soruyorum.....

Av. Bahattin YAVUZ Evet, teşekkür ederim Sayın Başkanım. Değerli konuklar, bir saniye, sayın konularımız, bilirkişilik şu anda şu haliyle çok su götüren bir sistem haline geldi. Değerli konukları izledik; gerçekten gerek pratik hayattan, gerekse deneyimlerinden bize değerli bilgilerini aktardılar, bütün bilirkişileri töhmet altında bırakmak istemiyoruz. Yalnız ekonominin bir kuralı var; kötü para iyi parayı tedavülden kovar diye, bunu bir konuşmacımızda dile getirdi. Gerçekten kendi alanlarında uzman, yetenekli, kaliteli bilirkişiler olduğu halde maalesef her kurumda var, eğer bir yere kötüler dadandığı zaman iyiler oraya gelmekten kaçınıyorlar. Böyle bir sisteminde tersine işleyen yanı var. Şurası da bir gerçek; biz sorunları çözerken, hiçbir zaman çözümün içine girmiyoruz, sürekli olarak gerçek hayatta sorunları başkasına havale ediyoruz. Yani kendi sorunlarımızı diyoruz ki Ahmet Bey yapsın veya yargının sorunlarını diyoruz ki başka bir bölüm yapsın diye. Bu

bilirkişilik sorununu da biz yargıçlar olarak, avukatlar olarak, Adalet Bakanlığı olarak, yasama organı olarak çözemeyiz. Gelin biz bu çözememizi kabul edelim, bu bilirkişilik sisteminin çok daha güzel, gerçek anlamda, demokratik anlamda işlemesi için bu işin çözümünü Turizm Bakanlığına havale edelim, ne dersiniz? Evet bu duygularla konuşmamı kapatıyorum, katıldığınız için çok teşekkür ederim. Yine Uğur arkadaşımız size bilgi verecek. Teşekkür ediyoruz.....

SUNUCU: Efendim, Panelimize katıldığınız için çok teşekkür ediyoruz. Panelde yer alan Sayın Başkanımız Yavuz'a, Ankara Adli Yargı Adalet Komisyonu Başkanı Sayın Aydemir Ersoy'a, şuan ayrılan Niğde Milletvekili Sayın Orhan Eraslan ve Konya Milletvekili Sayın Atilla Kart ve Ankara Barosu Üyesi Avukat Ender Dedeağaç'a çok teşekkür ediyoruz.

Ankara Barosunun düzenlemiş olduğu Bilirkişi Paneli burada sona eriyor ama Avukatlar Günü etkinlikleri devam edecek. Bu etkinlikler hakkında bilgi vermek istiyorum; 4 Nisan Cuma günü Shearton Hotel'de Türkiye Barolar Birliği tarafından düzenlenen meslekte kırk ve ellinci yılını dolduranlara plaket töreni var, 5 Nisan Cumartesi saat 11'de Stajer Avukatlar Futbol Turnuvasının açılışı, 5 Nisan Cumartesi günü saat 19.30'da Türkiye Büyük Millet Meclisi tören salonunda resepsiyon ve 6 Nisan Pazar günü saat 1930'da Gazi Konferans Salonunda Ankara Barosu Türk Sanat Müziği Korusu konseri vardır. Evet , bugün bizlerle olduğunuz için bir kez daha teşekkür ediyor, 5 Nisan Avukatlar Gününüzü kutluyoruz.

SAVUNMA GÜNLERİ

2003'TE SAVUNMA

AÇILIŞ KONUŞMASI

Av. Semih GÜNER
Ankara Barosu Başkanı

YÖNETEN

Av. Atila SAV
Ankara Barosu Önceki Başkan

KONUŞMACILAR

- Prof. Dr. Zeki HAFIZOĞULLARI
  Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Öğretim Üyesi
- Av. Hakkı Suha OKAY
  Ankara Barosu Önceki Başkanı
- Av. Yıldırım AYCAN
  Denizli Barosu Önceki Başkanı

TARİH : 13 Mart 2003

YER : Adliye Sarayı Konferans Salonu

SAVUNMA GÜNLERİ – 2003'TE SAVUNMA

SUNUCU : Sayın Baro Başkanım, değerli katılımcılar ve saygı değer meslektaşlarım, hepiniz hoş geldiniz.

Değerli meslektaşlarımız, bizler Ankara Barosu Meslek Sorunları Kurulu olarak avukatlık mesleğinin sorunlarını ortaya koymak, çözüm önerileri üretmek, hepinizin katkılarıyla çözümleri yaşama geçirmek amacıyla sizlerle birlikte Savunma Günleri adını verdiğimiz toplantı, panel, sohbet, tartışma ve benzeri şekilde gerçekleşecek etkinlikler dizisi hazırlamayı planladık. Bugün burada bu etkinliklerin ilkini gerçekleştiriyoruz. Temel bir insan hakkı olan kutsal insan hakkının güvencede olabilmesinin avukatlık mesleğinin saygın, her tür baskıdan uzak icrasıyla mümkün olabileceğini vurgulamayı amaçladık. Bunun için hepinizin tanıdığı deneyimli, yetkin ve ülkemizde savunmanın yargının vazgeçilmez, eşit kurucu unsurlarından biri olmasını, mesleğin onurunu korumayı kendine ilke edinmiş konuklarımız var.

Değerli konuklarımızdan 2003'te savunma adını verdiğimiz savunma mesleğinin dünden bugüne yaşadığı evreleri, bugün bulunduğu ve bulunmasını istediğimiz konumu hakkındaki görüşlerini dinleyeceğiz. Önce, açış konuşmasını yapmak üzere Baro Başkanımız Sayın Semih Güneri kürsüye davet ediyorum.

Av. Semih GÜNER : Teşekkür ediyorum. Değerli meslektaşlarım, etkin, üretken ve katılımcı bir baro anlayışıyla çalışmalarını sürdüren baromuz bugün Meslek Sorunları Kurulumuzca düzenlenen 2003 Savunma adlı panelde mesleğimizin bugünümüzdeki fotoğrafını çekecek ve halkımızın hukuksal güvencesinin önünde varolan, getirilmek istenen engelleri değerli üstatlarımızın katılımıyla ve yönelteceğiniz sorularla sorgulayacaktır.

Değerli meslektaşlarım, siyasal iktidarın mesleğimizi adeta kuşatıp, daraltan yasa tasarılarını peş peşe Meclis gündemine taşımasını ibretle izliyoruz. Önce bir gecede çıkarılmak istenilen hayat standardı uygulamasıyla yaşadığımız sıkıntının giderilmesinin hemen ardından ceza ve tevkif evlerine girişte savunma hakkının özünü zedeleyen, adil yargılanma hakkına ciddi anlamda engel oluşturan ve sır saklama hakkını ortadan kaldıran yasal düzenlemeyle karşılaşmış bulunuyoruz. Meslek gündemimizi uzun süre meşgul eden ve edecek olan bu düzenlemeyle ilgi olarak Baromuzun ilgilileri uyarması, birebir görüşmesi hiçbir yarar sağlamamış, ikna ettiğimizi düşündüğümüz TBMM Adalet Komisyonu bir gecede ne olduysa görüş değiştirerek tasarıyı benimsemişler ve Meclis gündeminden de bu tasarı, bu ayıplı tasarı yasa olarak çıkmıştır. Değerli meslektaşlarım şimdi ümidimiz, ana muhalefet konumunda olan partinin konuyu Anayasa Mahkemesine götürmesindedir. Eğer bu da olmazsa neler yapabileceğimizi belki bugün değerli üstatlarımızın yakacağı ışığın doğrultusunda sorgulayacağız. Hukuk kurallarının tam olarak uygulanmasını istemeyen anlayışta olanlar bu başarılarına maalesef yenilerini eklemek için bütün güçleriyle çalışmaktadırlar. Meclisin

gündemin de Türkiye Adalet Akademisi yasa tasarısı, ceza ve tedbirlerin infazı hakkında yasa tasarısı değişik aşamalarda olup yasalaşmak için sırasını beklemektedir. Bir yandan devlet avukatlığına geçişin provaları yapılmakta diğer yandan bağımsız ve özgür düşünen insan haklarına saygıyı en üst düzeye çıkarmaya çalışan avukatlar köşeye sıkıştırılmak istemektedir. Sayısız olumsuzluklar arasında başkaları da bulunmaktadır. Hukuk mezunu olmayan marka ve patent vekillerine tanınan hukuksal işlem ve takip yetkisi bu kez daha da genişletilerek marka ve patent vekillerine kamu kurumu niteliğinde meslek örgütü kurarak avukatların hak ve yetkilerini kullandırmaya yönelmekte, diğer yandan çok değerli noter meslektaşlarımız avukatların tekelinde olan bir kısım yetkileri kullanmak için çok geniş lobi faaliyetiyle uğraş vermektedirler. Bugün için yargılamanın önünü tıkayan bilir kişilik meslek haline getirilerek, olumsuzluklar üzerine bina inşa edilmeye çalışılmaktadır. Bütün bunlar hak aramayı meslek edinen, hukuk kurallarının üstünlüğü için savaşan bizleri son derece üzmekte ve karamsarlığa itmektedir.

Değerli meslektaşlarım, 2001 yılında 4667 sayılı yasa ile meslek yasamızsa yapılan değişiklikle sevinmiş, halkımız yararına hukuk dolu günler olacağını ümit eder hale gelmiştik. Yorum yaparak sonuç çıkarmak istemiyorum ama kaygı duyuyorum. Bilmenizde yarar görüyor ve paylaşmak istiyorum; sıkıntılarımız sadece yasalaştırılmak istenen anlayıştan kaynaklanmamaktadır. Kazanımlarımızın önemli bir bölümü somut norm denetimi yolu ile Anayasa Mahkemesine götürülmüştür. Stajyerlerimizin ekonomik yönden önünü açacak olan pul Anayasa Mahkemesindedir. Avukatlık Yasasının 164. maddesinin son tümcesi yani avukatlık ücretinin avukata ait oluşuna ilişkin düzenleme Anayasa Mahkemesindedir. Avukatlık ücretinin hukuksal yardımın bittiği gündeki değeri üzerinden belirlenmesine ilişkin 168. maddesin son tümcesi yine Anayasa Mahkemesindedir. Daha da önemlisi bir çığır açıldığını

düşündüğümüz baro- hakem yargısı Anayasa Mahkemesinin raportöründen olumsuz yönde çıkmış, gündeme inmek üzeredir.

Öte yandan uzayan yargı süreci sayıları az da olsa fısıldaşarak yargılama yapan yargıçlarımız ve savcılarımız, yazacakları kararın gerekçesini oluşturmak için dosyayı bilir kişiye gönderen yargıçlarımız, saatlerce sonra girilen duruşmaların yaratığı stres ve zaman kaybı dün olduğu gibi bugün de güncel sorunlarımızın arasında maalesef yerini korumaktadır. Saygı değer meslektaşlarım, insanlık tarihi kadar eski olan avukatlık mesleği çok uzun uğraşlar sonucunda günümüzdeki seviyeye gelmiştir, gelebilmiştir. Bu uzun zaman dilimi içerisinde avukatlar bir takım egemen güçler tarafından sindirilmek, kendini hukukun üstünde gören siyasal güç tarafından yıldırılmak ve baskı altına alınmak istenmiştir. Savunma mesleğinin tarihsel geçmişi onur dolu, yılgınlık nedir bilmeyen uğraşlarıyla doludur. Bütün bunların bilincinde olan bizler, halkımız için halkımızın ulusal güvenliği için, ülkede hukukun üstünlüğü için, insan haklarının korunması için göreve hazırız. Kuşatmalar, daraltmalar, kısıtlamalar asla bizi korkutamaz, yıldıramaz. Bizler, en zor günlerde bir araya gelerek savunmanın önündeki engelleri aşmayı bilen, demokrasiye, hukukun üstünlüğüne, Cumhuriyetin temel kazanımlarına inanan kişiler olarak her türlü güçlüğü aşmaya kararlıyız. Bu duygu ve düşüncelerle Panelimizin mesleğimize yararlı olmasını diliyorum. Sözlerime son vermeden önce, onur veren bugün bizi birikimleriyle aydınlatacak olan değerli üstatlarımızı takdim etmek istiyorum.

Panelimizi Baromuzun önceki Başkanlarından, Barolar Birliğinin önceki Başkanlarından değerli meslek ustamız Avukat Atila Sav yönetecek. Panelist olarak Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Ceza Hukuku Kürsüsünden Profesör Doktor Zeki Hafızoğulları katılacaktır. Yine Panelimize onur veren Denizli Barosunun önceki Başkanı Avukat Yıldırım Aycan ve Baromuzun önceki Başkanlarından Avukat Hakkı Suha Okay.

Birikimlerini bizlerle paylaşan değerli üstatlarımıza şükranlarımızı arz ediyor, panele katılan konuklarımıza ve meslektaşlarımıza teşekkür ediyorum, saygılarımı sunuyorum ve panelistleri buraya davet ediyorum.

Av. Atila SAV *:* Sayın Başkanım, değerli meslektaşlarım; Ankara Barosunun düzenlediği 2003'te Savunma başlıklı açık oturumu yönetme görevini bana veren değerli arkadaşlarıma teşekkür ederek, gösterdikleri güvene layık olmaya çalışıp, toplantıyı en verimli, en yararlı bir biçimde götürmeye çalışacağım.

Toplantımızın konusu ve anlamı Sayın Başkanımızın da belirttiği gibi bellidir. Gerçekten avukatlık, insanlık tarihi kadar, insanlık demeyelim ama uygarlık tarihi kadar eski olan bir meslek ama Türkiye'de Cumhuriyetin hukuk devriminin kazandırdığı bir meslek. Cumhuriyetten önce avukatlık mesleği bugün anladığımız biçiminde bir temel uğraş olarak yoktu. 1876'da bir mehakimi-nizamiye dava vekilleri hakkında bir nizamname çıkartılmış ve bununla dava vekilliği yapmak isteyenler bir disipline alınmak istenmişti. Buna dayanılarak İstanbul Barosu Cemiyeti adı altında da bir örgütlenme yapılmıştı ama mesleğimizin gerçek anlamda yani bir meslek örgütüne bağlı olarak, bir meslek düzeni ve disiplini içerisinde savunma ve hak arama özgürlüğünün vekalet yolu ile kullanımı 1924 yılında çıkartılan 460 sayılı Muammat Kanunuyla olmuştur. Biliyoruz, 1920'li yıllar Türkiye'de hukuk devriminin yapılmış olduğu dönemdi. 1925'de Ankara Hukuk Mektebinin kurulduğu tarihti, Atatürk'ün Hukuk Mektebini kurarken söylediği " Cumhuriyetin müeyyidesi olacak bu kurumun, bu müessesesin küşatında duyduğum bu heyecanı başka hiçbir teşebbüste duymadım" sözcüğü de Cumhuriyetin kurucusunun veya Cumhuriyetin kurucularının hukuk mesleğine hukuka ve hukuk mesleğine verdikleri önemi gösteriyor idi. Mesleğimiz yasal açıdan çeşitli aşamalardan geçti; 1924'te 1340 tarihinde yürürlüğe giren on yedi madde ile bir madde-i muakakaden

ibaret olan Muammat Kanunu daha sonra 708 sayılı kanunla 1926 yılında muammat sözcüğü avukat sözcüğü ile değiştirilmek suretiyle gelişti. Kanunumuz Temmuz 1938'de 3499 sayılı Avukatlık Kanunuyla yeniden elden geçirildi. Bu suretle daha kapsamlı ve meslek örgütlenmesini de daha ciddi biçimde kurallara bağlayan bir düzenleme yapılmış oldu. Bundan sonraki aşama 1136 sayılı Avukatlık Kanunudur, 19 Mart 1969'da yürürlüğe girer; bu Kanunla mesleki açıdan, hem meslek örgütlenmesi hem mesleğin işlevi ve kurumsallaşması açısından çok önemli hükümler getirmektedir. Bunlara bir nebze başta gösterilen filmde de yer yerildi. Bence önemli hükümlerinden birisi Baroların ve Barolar Birliğinin örgütlenmesi ise bir başkası da meslek kurallarını kendisi düzenleyen ilk meslek örgütü olmasıdır. Gerçekten meslek etiği dediğimiz, mesleğin düzenini, disiplinini uygulayan kurallarını koyan ilk meslek Türkiye'de avukatlık mesleğidir. Daha önce meslek etiği diye tıp etiği, tabiplerin, hekimlerin bir meslek etik kuralları vardı, onu devlet koymuştu, yani Sağlık Bakanlığının hazırladığı bir metindi. Kendi kendini ahlakı kurallara tabi tutan bir meslek kuruluşu olarak avukatlık mesleğinin diğer meslek kuruluşlarına da örnek olduğunu düşünüyorum, kişisel görüşüm budur. Yani 1136 sayılı kanun çok önemli değişiklikler ve yapılanmalar getirdi. Tabii, her yasama işlemi gibi yapıldığından kısa bir süre sonra eksikleri uygulamacılar tarafından saptandı 1969'da Barolar Birliği ilk kurulduğunda kurulmuş olmanın getirdiği mutluluğu yaşarken yasamızda ve meslek düzenimizde bazı eksiklerin olduğunu saptamaya başladık. Bunlardan bir tanesi baroların bağımsızlığı idi. Yani Adalet Bakanlığının Avukatlık Kanununda bulunan sekiz maddedeki vesayet yetkisi bizim görüşümüze göre, bağımsız olması gereken savunmanın bağımsız meslek örgütü içinde örgütlenmesini engelliyor idi. İşte aşağı yukarı otuz yıllık; otuz küsür yıllık bir savaşından sonra 4667 sayılı yasa ile bu eksiklik yahut bu aksaklık kaldırıldı. Bununla beraber çok önemli kurumsal ve işlevsel düzenlemeler getirildi. Ben onları kendi kişisel yaklaşımımla

beş ana grupta topluyorum. Bunlardan bir tanesi Baroların bağımsızlığı, bir tanesi stajdaki yeni düzenleme, üçüncüsü sınavdı ama uygulamaya vakit olmadan ertelendi, dördüncüsü adli yardım idi, beşincisi avukatlık sözleşmesi ya da dia gösterisinde avukatlık hakem kurulu olarak düzenlenen hükümlerdi. Bunun dışında tek tek maddelerle de mesleğimizi niteleyen çok önemli düzenlemeler yapıldı. Bunlardan bir tanesi 1.maddedeki avukatlığın yargının kurucu öğelerinden birisi olduğunun kabul edilmesidir. Bunun dışında 35. maddede meslek, avukatların yapabileceği işleri gösteren meslek yetkisi ve kapsamını genişleten, düzenleyen hükümler ve diğer bazı hükümler, bu arada ortak çalışma düzenini getiren hükümler de kondu. Tabii her yasama işlemi gibi bu yasanının da eksiklerini daha yasanın yürürlüğe girdiği günden itibaren yaşamaya, görmeye, saptamaya başladık ve bunların düzelmesi için de örgütlerimiz, meslektaşlarımız gerekli mücadeleyi, savaşımı yapıyorlar. Biraz önce Sayın Başkan bu konuyla ilgili bazı görüşleri açıkladı. Şimdi bugün, Cumhuriyetten bu yana aşağı yukarı beş aşamada gelişmiş olan avukatlık mesleğimizi, 2003 yılında hangi konumda olduğunu, hangi durumda bulunduğunu değerli meslektaşlarım, bu işe çok büyük katkılarda bulunmuş, ömürlerini yatırmış avukat arkadaşlarımızın açıklamalarıyla yeniden irdelemek imkanını bulunacağız. Bana verilen izlenceye göre her konuşmacımıza yirmi dakikalık süre tanıyacağız. Kendilerinin bu özetlemeyi yapacaklarını umuyorum, ondan sonra bu açıklamalarla ilgili olarak soruları olan değerli meslektaşlarımızın sorularını yazılı olarak başkanlığa iletmeleri, yönetimimize iletmeleri halinde kime yöneltileceği dikkate alınarak bunları yanıtlamaya çalışacağız. Bu suretle konuyu olabildiğince paylaşmak yolunu seçeceğiz.

Konuşmacılarımıza arkada yazılı sıraya göre söz vermeyi düşünüyorum. Sayın Profesör Zeki Hafızoğulları, bildiğimiz üzere Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Ceza Hukuku öğretim üyesi, aynı zamanda meslektaşımız ve meslek sorunlarına olan ilgisini her zaman belli etmiş, çeşitli

çalışmalarıyla meslek sorunları üzerindeki görüşlerini açıklamış, bunları kamuya ve meslek kamuoyuna sunmuş bir arkadaşımız. Sayın Avukat Yıldırım Aycan Denizli Barosunun önceki dönem başkanı. Sanıyorum ki Sayın Aycan ağırlıklı olarak bu üçlü protokol adı verilen özellikle ceza evlerinde savunma mesleğini icra eden meslektaşlarımıza, arkadaşlarımıza yönelik meslek onuruna ve savunma hakkının mesleğinin özünü zedeleyen, uygulamaları eleştiren bir açıklama yapacak ve bu eleştirisini kendi deneyiminden yola çıkarak yapacak, çünkü benim bildiğim Yıldırım Aycan arkadaşımız kendini aratmamak suretiyle bir itilaf, bir uyuşmazlık yaratmış ve kendisi hakkında kamu davası açılmasını zorlayacak biçimde bir deneme şeyi gibi, bir denek gibi sunmuş ve sonunda da haklı çıktığı davadan beraat etmiş, aklanmış yani bu suretle meslek savaşının da kendi özgürlüğünün, meslek onurunu, prestijini ortaya koymaktan, bunu sınamaktan kaçınmamış bir meslektaşımız. O da bu konudaki görüşlerini ve deneyimini açıklayacak. Üçüncü konuşmacımız Sayın Avukat Hakkı Suha Okay geçen dönem, iki dönem önceki Baro Başkanımız. Hakkı'nın özelliği de 4667 sayılı yasa Meclisten geçerken Baro Yöneticisi olarak büyük emek harcamış bir arkadaşımız. Doksan dokuz madde ve üç geçici maddeden oluşan bu değişiklik bir tür Avukatlık Kanunun tümüyle elden geçirilmesi anlamını taşıyor idi. Türkiye Büyük Millet Meclisi'nden böyle yüz küsür maddelik bir kanun geçirmenin ne demek olduğunu her halde biliriz, bilirsiniz, değerlendirirsiniz. Bunun ne kadar büyük bir başarı olduğunu, buna rağmen onları tatmin etmeyen, meslek topluğunu tatmin etmeyen bazı eksikliklerin bulunduğunu sanıyorum ki anlatacaktır. Bunun gerekçelerini de sizin değerlendirmenize sunacaktır. Evet, sözü Sayın Profesör Doktor Avukat Zeki Hafızoğulları'na veriyorum. Buyurun Hocam söz sizin.

Prof. Dr. Zeki HAFIZOĞULLARI *:* Sayın Başkanım, değerli dinleyicilerim sizler söz ustasısınız, dolayısıyla ben sizin kadar sözlerine hakim olan insan değilim çünkü mesleğim dolayısıyla, fiilen de avukatlık yapmıyorum. Avukatlar değerli

söz ustalarıdır. Düşüncelerimi mümkün olduğu kadar anlaşılır biçimde açıklamaya çalışacağım. Yapacağım iş bir sistem analizi olacak, sistemi analiz edeceğim. Bu sistemi analiz ederken de ben bağlayıcı olmayan uluslararası bir metinden ve bağlayıcı olan diğer bir uluslar arası bir metinden hareketle avukatlık mesleğini savunmaya daha doğrusu ortaya koymaya çalışacağım, Baroları ortaya koymaya çalışacağım, Barolar Birliğini ortaya koymaya çalışacağım. Bu çerçevede değerlendirmelerimi yapacağım. Bir sefer bu 2. Dünya Harbinin acıları yaşandıktan sonra insanlık, bir İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi çıkarmıştır, buna baktığınız zaman biz avukatlık mesleğini savunmayı orada ismi avukatlık olmamakla birlikte savunmayı biz orada görüyoruz. Daha sonra bunun bağlayıcılık niteliği yok elbette. Daha sonra Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi çıkarılmıştır. Bu Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesine biz sanıyorum ki 1954'ler de taraf olmuşuz. Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesini incelediğimiz zaman şunu görürüz, 1954'te yürürlüğe girmiştir, mevzuat haline gelmiştir ama her nedense bu uluslararası sözleşmeler hukukunun temeli olan, Avrupa Birliğinin temeli olan bu belge bizde fazla ilgi görmemiştir, uzun süre fazla ilgi görmemiştir. Oysa biz o belgeye baktığımız zaman savunma dediğimiz olayı biz orada görmekteyiz, çeşitli biçimlerde görmekteyiz, ceza yönü ağırlıklı olmak ile birlikte bir 6. maddesi vardır ki bu çok önemli bir maddedir; doğru yargılanma hakkı yahut da adil yargılanma hakkı dediğimiz hakkın, 1954'ten beri ülkemizde yürürlükte olan bir temel insan hakkı olduğunu görürüz.

Bizim Anayasalarımız gerek 1961 Anayasası, gerek 1982 Anayasası inan haklarına gönderme yapmıştır. Şu veya bu şekilde; ister saygılı olsun ister bir başka şekilde olsun ama bizim Anayasalarımızda Türkiye Cumhuriyeti Devletinin insan haklarını tanıması şeklinde bir hüküm konulmuştur, bir gönderme, bir atıf hükmü konulmuştur. Şimdi atıf hükümleri soyut olmaz, soyuta atıf yapılmaz, bir mevzuata atıf yapılır. İşte o mevzuat Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesidir. Avrupa İnsan

Hakları Sözleşmesi Anayasanın 2. maddesi gereğince ki bu maddenin değiştirilmesi muhakkıp edilemez. Türk hukuk düzeninin, toplum düzeninin temelini oluşturmaktadır, çerçevesini oluşturmaktadır.

Türkiye Cumhuriyeti demokrasisinin kapsamı ve sınırlarını, içeriğini kapsamını ve sınırlarını oluşturmaktadır bu Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi. Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinin bu hükmü daha sonra Anayasamızın 36. maddesine eklenmiştir, yakın zamanda Anayasamızın 36. maddesine eklenmiştir. Dolayısıyla savunma hakkı bir temel haktır, vazgeçilmez bir insan hakkıdır, bunun devlete devri mümkün değildir. Bunun ancak devlet tarafından düzenlenmesi mümkündür, kısıtlanması mümkün değildir, etkin kılınması gerekmektedir. Devlet düzenleme yapar, insan haklarını kısıtlamak için değil, daha doğrusu savunma hakkını kısıtlamak için değil, bilakis savunma hakkını daha mükemmel hale getirmek için düzenleme yapar. Anayasanın 36. maddesinin emri de budur. Şimdi Anayasanın bu 36. maddesindeki husus bir noktayı akla getirmektedir; madem ki savunma bir insan hakkıdır, savunma da iki şeklide ortaya çıkıyor, cereyan ediyor: bir kişisel savunma, kişinin kendi kendisini savunması. Bu tarih kadar eski ama bu yeterli değildir. İnsanoğlu bir başka cihazı icat etmiştir. İşte o icatta kurumsal savunmadır. İster hukuk davası olsun ister ceza davası olsun, kişinin kurumsal savunmasının sağlanmasıdır. Bu liberal, demokratik devletlerde bu da bir temel haktır.

Avukatlık mesleği öyle sıradan bir meslek değildir, bu bir savunma mesleğidir. Bu mesleğin yapmış olduğu iş, bir temel hakkın ortaya çıkması, gerçekleşmesidir. Ben savunmanın bireysel yönü üzerinde durmayacağım, bizi ilgilendiren tarafı kurumsal yönü üzerinde duracağım. Gerçekten savunma hakkının mahiyeti ne? Kurumsal falan dedim de mahiyeti ne? Şimdi avukatlık tanımda bir hüküm vardı, buna göre savunma hakkı bir kamu hizmeti olarak değerlendiriliyordu ve servis

hizmeti olarak değerlendiriliyordu doktrinde. Daha sonra bu Avukatlık Kanununun 1.maddesi değiştirildi, bir 2. fıkra eklendi, düzgün bir hale getirildi fakat 1.fıkradaki arıza da giderilemedi. 1.fıkraya baktığınızda derki avukatlık bir kamu hizmetidir, kamu hizmeti falan değil, avukatlık kamu görevidir. İki kalıp birbirinden çok farklı. Kamu hizmeti derseniz erki bölüşemezseniz, o zaman belediyede otobüsçülük yaparsınız ama kamu görevi dediğiniz zaman erki bölüşürsünüz. Dolayısıyla avukatlık dediğimiz savunma olayı, avukatın meslek olarak yaptığı savunma olayı bir erktir, yargı erkin tezahüründe yer alan, orada bulunan olmazsa olmaz bir erktir. O nedenle bunu bir kamu hizmeti olarak değil bir kamu görevi olarak algılamak gerekmektedir. Zaten anayasamız 36. maddesini koymakla birlikte Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinin 6. maddesini aynen oraya getirdi, koydu. Avrupa'nın hiçbir ülkesinde avukatlık bir kamu hizmeti değildir, kamu görevidir. Bunun farklı sonuçları olarak, kamu hizmeti olmak ile kamu görevi olmak arasında büyük fark var, büyük sonuçlar var. Bu görülmemiştir, Avukatlık Kanununda bu görülmemiştir, başta bunun görülmesi lazım ve madem ki bir sistem var bir sistem içindeyiz bunun görülmesi gerekir. Böyle olunsa avukatlık erkten bir parça almak olunca, erkin bir parçası olunca avukat tıpkı hakim gibi, tıpkı savcı gibi yargı erkini kullanan bir yargı adamıdır. Bu yüzden avukatlık bir servis hizmeti değil, tali bir hizmet değil, yargı erkinin asli bir unsurudur. Avukat kamu hizmeti dediğimiz bu savunma görevini yerine getirirken kendisini bağlayan, bu görevin yapılmasını engelleyen düzenlemelerden arındırılmak zorundadır. Avukatın görevi o halde, avukatın görevi savunma dediğimiz olayın gerçekleştirmek zorunda olduğu görev, doğru yargılanmanın sağlanmasıdır.

Doğru yargılanmanın sağlanmasında yargı kararının düzgün, anlaşılır, doğru, yargılamaya uygun şekilde olup olmadığını denetlemede avukat, çok önemli bir görev üstlenmiş bulunmaktadır ve dolayısıyla bir ülkede doğru yargılama

hakkının teminatı yani benim teminatım, ayni kişi olarak herkes yargı önüne gelebileceğine göre kişilerin teminatı, doğru yargılamanın hakkının teminatı avukatlıktır.

Avukat dediğimiz meslek adamıdır. Bunun için avukata çok iş düşmektedir. Bu söylediklerim mevzuat olarak da Anayasanın 2. maddesinde, Avukatlık Kanunun 76. maddesinde, sanıyorum 106-6, 117. maddesinde yer almış bulunmaktadır. O halde avukatı noterlerle kıyaslarsak noter kamu hizmeti görmektedir, kamu görevi görmemektedir, servis hizmetidir ama avukat Cumhuriyet Savcısıyla, onun için rahmetli Hocamı da anacağım, Faruk Hocayı da anacağım, hep onun özlemi avukatla savcının aynı düzende oturmasıydı. O'nun asistanı iken o sözün anlamını o kadar anlamıyordum, Hocanın bu sözünü biraz da böyle avukatlık mesleğini yaptığı için abartmalı bir şey sanıyordum, oysa bugün baktığım zaman gerçekten savcının avukata üstün kılındığı bir yargı sisteminde insan haklarının gerçekleşmesinden her zaman kuşku duyarım. Avukatlar, birlik ve ortaklıklar kurabilir, bunu yeni kanun getirmiştir. Bununla birlikte bu 44. maddede bir sıkıntı ortaya çıkmıştır, bunu aydınlatmak gerekecektir. Avukatlık bireysel bir meslektir, avukat emir almaz, vicdani kanaatine göre aldığı davayı kendisi savunur, zaten davayı almak mecburiyeti de yoktur avukatın. Bu boşuna konulmamıştır; avukatı da eczacı gibi zorlardınız, eczacıya gittiğinizde ilaç istediğinizde vermek zorunda. Hekimden hizmet istediğiniz zaman yapmak zorunda ama avukat davayı almayabilir. Bir istisna getirilmiştir, kimse savunmasız kalmasın diye o da Baronun avukatı bazı görevlerde görevlendirmesi hariç avukat davasını kendi savunur, birey olarak savunur, birey olarak. Avukat tek adamdır, tek kişidir. Evrendir ama tek kişidir. Dolayısıyla bu maddeye baktığımız zaman bu ortaklıklar falan kurması güzel de gerçekten birey olarak avukat ne olacak? Savunma ne olacak? O sorunun beni bağışlayınız cevabını bulamadım belki de belki de ben bilmiyorum yani kanunu iyi algılayamadım. Avukat müvekkil de dahil buradan o sonuç çıkıyor, kimseden emir almaz.

Avukatın amiri Türk hukuk düzenidir, o hukuk düzeninde avukat hukuk düzeninin kurallarına göre değişmesini istemek, gelişmesini istemek temel hakkıdır. Gerek Avrupa Hukukunda gerekse bizde Barolar, Barolar Birliğinin görevi Türk hukuk düzeninin esenliliğini, evrimini sağlamaktır. Barolara verilen temel bir görevdir bu. Avukat Baro içinde vardır, Baro dışında avukat olmaz, o zaman avukatlık olmaz. Hani bizim bildiğimiz avukatlık liberal demokratik devlette avukatlık, Baro içerisinde avukatlıktır. Baro avukatın tabi ortamıdır. Bu yüzden avukatsız Baro, Barosuz avukat olmaz. Bizim hukuk düzenimizde devlet avukatlığı hiç olmaz.

Hukuk düzenimizde bir kural daha var; ben Baro dergisinde onu yazdım, bizim milletvekilleri ve Cumhurbaşkanı yemin ettiği zaman hukuk üstünlüğüne yemin ederler. Hukukun üstünlüğünün teminatı avukattır. Bizim hukuk düzenimizde bu kurallar var. O yemin edecek ama Onu ben denetleyeceğim, ben denetleyeceğim. Milletvekili yemin edipte yemini havada kalırsa, Cumhurbaşkanı yemin edipte yemini havada kalırsa bakın orada bir müeyyide koymamıştır, bu Anayasada bu normların müeyyidesi yoktur, müeyyidesiz normlardır ve doğrudurlar. Bunu kim kontrol edecek? Geldi, yemin etti gitti adam, bittimi bu hikaye? Türk Hukukunun bekçisi Barolardır, avukatlardır, avukatların örgütleridir.

O halde Baronun iki cephesi ortaya çıktı; bir meslek kuruluşudur, Baro yani mensuplarının işte geçimini, düzenini, düzgün yaşamasını temin eden bir kuruluştur. Bu gereklidir çünkü avukatın düzgün bir yaşantısı olmazsa savunma hakkını yerine getiremez. Sokakta para arayan, geçimini sağlamak için pazarda hangisi ucuz hangisi pahalı diye bir araştırma yani ekonomik sıkıntı içerisinde olan bir avukat, nasıl gidip de müvekkilini savunacak. Dolayısıyla avukatın geliri bir meslek erbabı olarak avukatın içinde yaşadığı ortamın düzenlenmesi Baronun bir görevidir, meslek kuruluşudur ama Baro bunun ötesinde bir şeydir. Onun için dedim Türk Hukukunun teminatı

Barodur. Haa, Baroyu teminatsız kılarsanız avukat her dem savunma yapamaz. Avukatın silahı yoktur, topu yoktur, tüfeği yoktur, hiçbir şeyi yoktur. Tek bir adamdır, bir çantası vardır, birde şey veriyorsunuz siz ona şey toyga, cüppe veriyorsun bu kadar, bu adam budur yani. Eğer böyle çok hevesli bir adam değilse avukatlarda böyle tabanca falan taşıma görüyor musunuz? Sıradan adamdır avukat, sokaktaki adamlardır avukat. Bu avukatın savunma hakkını gerçekleştirmek istiyorsanız onu teminat altına almak zorundasınız. Bu, bunu savunma hakkının temel hak olmasından ileri gelmektedir. Ancak Baronun avukat üzerinde emir vermek şeklinde bir erki yoktur. Barolar mensuplarına davalarını savunurken herhangi bir emir verme, davalarını savunmalarını zorlaştırıcı her hangi bir düzenleme yapamazlar. Savunmayı kolaylaştırıcı düzenleme yaparlar, savunmayı zorlaştırıcı her hangi bir düzenleme yapmazlar. Efendim, üç dakika kaldı hemen hızlı söyleyeyim. Baroların üzerinde Barolar tüzel kişilerdir, kamu tüzel kişileridir, üstünde Barolar Birliği, kendi iradeleriyle oluşturdukları Barolar Birliği vardır. Barolar Birliği de avukatın üzerinde ve Barolar Birliği Baronun üzerinde bir kuruluş değildir. Aralarındaki ilişki bir vesayet ilişkisi değildir. Ülkemizde Barolar, idari vesayet kalıbı, idari hukukun idare vesayet kalıbı içerisinde ortaya çıkmaktadır. Bu doğaldır, elbette idari vesayet olacaktır ancak bunda bir yanlışlık yapılıyor, özerk değildir, Barolar özerk değildir. Bu laf yanlıştır, üniversite özerktir. Genel idarenin dışında olmak anlamında. Barolar bağımsız olur, bağımsız olur. Bu ne demektir? Baronun bağımsız olması? Baronun bağımsız olması demek idarenin Barolar üzerinde hiçbir denetiminin olmaması, işlem denetimi, olur vermemesi, disiplin denetiminin olmaması, bir tek denetiminin, gözetiminin olması demektir. İki kavram birbirinden farklıdır. Gözetim ve denetim birbirinden farklıdır. Bugün gerçekten Adalet Bakanlığının Barolar üzerinde gözetimin ötesine geçen denetim niteliği taşıyan hükümlerini görüyoruz, bu yanlıştır. Baroları özgür olmayan bir toplumda demokrasi eksik kalır. Savunma hakkının sınırlarına gelince

bunu Anayasa göstermiştir zaten sebep suç ile sınırlıdır. Avukatların suç işlemek şeklinde bir hakkı, erki yoktur. Türkiye Cumhuriyetinde kimsenin suç işlemeye erki yok ki, avukatın olsun. Bu II. Dünya Harbinde getirilmiştir. Bizim de Anayasamıza yanlış girmiştir, doğrusu hiç kimse kanunsuz saydığı bir fiilin gerçekleşmesi emrini veremez, kimse de bunu yerine getiremez. Türkiye Cumhuriyeti devletin de hiç bir kabadayının suç işleme erki yok ki avukatında olsun. Savunma hakkı, suç işleme hakkı değildir. Erkle sınırlıdır, yargı erkiyle sınırlıdır. Yargı erki dışında avukatın isteyeceği başka bir şey yoktur. Dava ile sınırlıdır, davalarıyla sınırlıdır. Ancak dava söz konusu olduğu zaman Ceza Kanunumuzun tarihe mal olmuş bir hükmü vardır, buna biz savunma muafiyeti diyoruz. Avukat savunma muafiyetinden yararlanır. Eğer siz avukatın savunma muafiyetini kamil bir biçime getiremezseniz o zaman avukat davasını savunamaz, görevini yerine getiremez. O halde Türk Ceza Kanunun bu 486. maddesi galiba bir daha gözden geçirilmelidir. Bu savunma muafiyeti bir cezalandırabilme şartı değildir, bu savunma muafiyeti bir hukuka uygunluk demektir. Öte yandan efendim, bitiriyorum, duruşma disiplini vardır. Gerek özel, ceza muhakemeleri kanununda gerek hukuk mahkemeleri kanununda avukatlık disiplin hükümleri vardır. Disiplin hükümleri hiçbir zaman savunma hakkının yerine getirilmesini engelleyici nitelikte olamaz ve disiplin hükümlerine baktığımız zaman bunların çok kaypak, sınırsız olduğunu görürüz. Bunların yeniden düzenlenmesi temel hukuk kurallarına bağlanması gerekmektedir. Duruşma salonunda avukat serbest olmak zorundadır. Bunun yanında, bitiriyorum efendim, Sayın Başkanım bağışlarsanız efendim, savunma hakkını doğrudan doğruya aldım savunma hakkına baktım, birde savunma hakkının çevresini almak gerekir yani ilgili olduğu faaliyetleri, tali faaliyetleri almak gerekir. Eee , siz asli faaliyeti serbest bıraktınız, tali faaliyeti kısıtladınızsa avukat işini yapıyor ki. Nedir bu tali faaliyet? Bir sefer avukatın yazıhanesini koruyacaksınız.

Avukat sır saklayan adamdır. Ceza Kanunumuzda vardır, Avukatlık Kanununda da var ama bunu daha etkin hale getirmek gerekecektir. Şu var, avukat suç işler varsayımından hareket ederseniz siz yanlış yaparsınız. O zaman siz hukuk düzeninizi bozarsınız. Medeni Kanunun bir hükmü vardır; iyi niyet asıldır. Avukatın suç işlememesi asıldır, suç işlemesi değil. Siz Türkiye Cumhuriyetinde herkese hırsız gözüyle bakarsanız bitti bu iş. O zaman bu Medeni Kanun ve devrim kanunu olan bu Medeni Kanunu niye kullanıyorsunuz siz? Bizim hukuk düzenimizde hiç kimseye siz, herkesin hakkını iyi niyetle kullandığı asıldır, avukatda hakkını iyi niyetle kullanır. Avukatlık yazıhanelerinin niteliğini bozarsanız savunma hakkına zarar verirsiniz. Öteki taraftan avukat müvekkili ile konuşma ihtiyacı içindedir, konuşma ihtiyacındadır ve konuşması gizlidir, engelleyemezsiniz. Avukatın müvekkili ile konuşmasını sağlamak zorundasınız, kolaylaştırmak zorundasınız. Eğer avukatın müvekkili ile konuşması onu canından bezdirecek ise bu adam cezaevine gidip de müvekkilini görmez ki. Haa, nasıl cihaz koyarsanız koyun, bugün o kadar çok teknikler var ki, o teknikleri kullanarak avukatı kontrol edin. Suç işliyorsa, elbette avukat, avukat değildir ki bu adam eşkıyadır. Eşkıya ile avukatı karıştırmayacaksınız. Eee, dolayısıyla bu mevzuatı da tekrar gözden geçirmek lazım. Yazıhaneleri söyledik, müvekkili ile konuşmalarının açıklanmasını avukattan hiç kimse istemek hakkına sahip değildir. İşte ceza usul kanununda onun hükümleri var, şey yaparsa müsaade edilirse, müvekkili müsaade ederse açıklamada bulunur. Öteki taraftan bugün avukatı korumak gerekmektedir. Bunun dışında bir korumak. Madem bir kamu görevlisidir, savunma hakkını yerine getiriyor,savunma hakkını engelleyen kişilere karşı da avukatı korumak gerekmektedir. Madem kamu görevlisidir, öyleyse kamu görevlisine karşı işlenen suçlar, özellikle avukata karşı işlenen suçlar ağır bir şekilde cezalandırılmalıdır. Avukat tehdit altında olursa savunma hakkını yerine getiremez. Avukat korkmayacak, bir ülkenin avukatı korkuyorsa ki bizim Ceza

Kanunumuzda tehdit suçu var, Türk Hukuk sistemi vatandaşın bile korkutulmasını suç saymış, ve cezalandırmış. Eee, vatandaştan öte bir şeydir avukat, avukat vatandaştır doğru ama ondan da öte bir şeydir. Savunma hakkını engelleyen her çeşit baskı, tehdit nereden gelirse gelsin ağır şekilde cezalandırılmalı ve avukat korunmalıdır.

Hepinize teşekkür ederim.

Av. Atila SAV : Sayın Hafızoğulları'na çok teşekkür ediyorum, çok yararlı ve kapsamlı bir açıklama yaptı. Efendim eğer izin verirseniz bir ufak ekleme yapmak istiyorum.

Kamu görevi kamu hizmeti konusu gerçekten tartışmalı, yalnız bakın mesleğimizde bazı çalışma ilkeleri bakımından nerelerden nerelere ulaştık.3499 sayılı yasada şöyle bir hüküm var "mevzu irtica olan yahut milli vahdet ve şuurla tevhidi mümkün olmayan fiillere mütaalik davaları deruhte etmeyi itiyat edinenler disiplin takibatına lüzum kalmaksızın Baro İdare Meclisini talebi üzerine haysiyet divanı kararıyla meslekten çıkarılabilirler" idi. Bu, avukatın davayı almakta belli güdümlemeye tabi tutulmasına ilişkin bir hükümdü. Bu hüküm 1136 sayılı yasa ile kaldırıldı. Daha bunun gibi bir çok konularda avukatın çalışmasındaki serbestlik, bağımsızlık giderek gelişiyor. Elbette ki her şeyi tam, en geniş kapsamıyla ulaşılmış saymak kolay değil. Bunları zaman içerisinde görüyoruz, gelişmelerini değerlendiriyoruz. İkinci sözü Sayın Avukat Yıldırım Aycan'a veriyorum. Denizli Barosu önceki dönem Başkanı Sayın Aycan'ın konuşmasını dinleyeceğiz. Buyurun Sayın Aycan.

Av. Yıldırım AYCAN *:* Teşekkür ederim Sayın Başkan. Sayın Hocam Hafızoğulları, avukatlık mesleği ile ilgili geniş açıklamalarda bulundu, kendisinden çok yararlandım. Teşekkür ediyorum.

Değerli dostlar, 2003 yılında Avukatın durumu konumuz, şüphesiz Türkiye'nin konumumun içerisinde Avukatın konumu da ayrı bir yer teşkil ediyor. Bir defa avukat kimdir? Avukat toplumuna önder olan insanlardan birisidir, bir meslek mensubudur. Avukat seçkin kitle arasında değildir. Öyle bir ayırımcılık istemez ama bütün bunlara rağmen avukat seçkindir. Toplum içerisinde insanlara yol göstermek durumundayız, toplumda barışı sağlamak gibi ciddi bir işlevimiz var ve biz insan hakları savunuculuğunda profesyonel olarak görev yapan bir mesleğin mensuplarıyız. O nedenle avukatlar onurlu olmak zorundadırlar, avukatlar erdemli olmak zorundadırlar ve avukatlar itibarlı olmak zorundadırlar. Bu nedenle avukatlık mesleğinin korunması için dışarıdan gelecek her türlü baskıya elimizden gelen direnci göstermek zorundayız. Eğer bir ülkenin gelişmişliğiyle ilgili bir işaret varsa o ülkenin gelişmişliği ile ilgili olarak gösterilen işaret merhum Hocam, değerli insan Mümcü Kapani'nin bir sözüyle "o ülkenin gelişmişliğinin işareti o ülkedeki insan haklarına gösterilen saygı ile ölçülür" diyor. Ben de diyorum ki bir ülkede insan haklarına saygı gösteriliyorsa o ülkede mutlaka avukatlara da saygı gösterilir. Eğer bir ülke de avukatlara saygı gösterilmiyorsa bilin ki o ülkede demokrasi tehlikededir, bilin ki o ülkede insan hakları tehlikededir. Bununla ilgili somut laboratuar sonuçlar var; eğer Türkiye'de ne zaman ki demokrasi sekteye vuruldu, ne zaman ki anti-demokratik güçler kuvvetlendi, bilin ki avukatlara ciddi saldırılar meydana geliyor. O nedenle avukatlara yapılan saldırılar aynı zamanda da o ülkenin demokrasisine yapılan saldırıları ve o ülkede insan haklarına yapılan saldırıların göstergesidir diye düşünüyorum. Şimdi zannedersem beş altı sene kadar önce Türkiye cezaevlerinde ciddi olaylar olmaya başladı, Susurluk olayından sonra cezaevlerinde çeteler kendilerini göstermeye başladılar. Nereden girdiği belli olmayan silahlar cezaevlerinde insanların ölümüne sebebiyet verdi, Uşak cezaevinde ve Türkiye'nin diğer cezaevlerinde bir takım olaylar olmaya başladı. Devletin güçleri bu olayları engellemekte aciz içine düştü.

Bu sırada avukatlar bu olayların yatışması için üzerlerine düşen görevi yapmaya başladılar. Genellikle içeride müvekkili olan ve savunduğu insanları hukuka davet etmek için kendilerini feda ettiler. Onlar bu iyi niyetli çabaları içerisindeyken bir anda çok satan medyalarda, medyada, bazı gazetelerde ilanlar çıkmaya başladı. Cezaevlerinde silahları avukatlar sokuyor diye. Bir anda biz görevimizi yaparken bir saldırıyla karşı karşıya kaldık. Çok geçmedi hemen arkasından Üçlü Protokol yayınlandı. Üçlü Protokolle avukatlar aşağılanıyor, cezaevlerindeki tüm olayların sorumlusu avukatlar olarak gösteriliyordu. Bunu kabul etmemiz hiç mi hiç mümkün değildi. Bir defa şu olayı iyi görmemiz gerekir; yaklaşık elli bin avukat var, elli bin avukatın içerisinde elbette bizim kontrol edemediğimiz, Baroların kontrol edemediği hukukun dışına çıkan bazı insanlar vardır ama şunu unutmamak gerekir ki Türkiye'de hiçbir meslek grubu yoktur ki avukatlar kadar çok iç denetimini yapsın. Hiçbir meslek grubu yoktur ki avukatlar kadar çok disiplin kurulunu işleterek meslektaşlarına ceza versin. O bakımdan diğer meslek gruplarına göre çok daha iyi konumda olduğumuzu ben iftiharla söyleyebilirim. Bunu parantez içerisinde söyledim. Şimdi cezaevlerine avukatlar her hangi bir madde sokabilir mi? Hiç mümkün değil. Eğer böyle bir şey yapan varsa bir iki ceza yöneticilerinden ya da cezaevi görevlilerinden birisi ile birlikte iş birliği yapmak durumundadır. Bir defa cezaevlerine avukatlar girmezler, cezaevlerinde avukat görüşme odasına girer avukatlar. Orada davet ettikleri tutuklu yada hükümlü koğuşundan çıkarken cezaevi yönetimi tarafından aranır, avukatın yanına gelirken ikinci defa aranır, avukatla görüşmesini yaptıktan sonra dışarıya çıktığında yine aranır, koğuşuna girerken yine aranır. Yani avukat bir yolsuzluk yapacaksa cezaevi yöneticisiyle iş birliği yapmak zorunda. Eğer cezaevinin içerisindeki hükümlü böyle bir kişiyi teşvik edecekse niye avukatını kullansın? Zaten bir takım kamu görevlileriyle iş birliği yapmak zorundadır. Öyleyse buradaki hedef nedir? Avukatı aşağılamaktır. Maalesef bununla

ilgili olarak Türkiye Barolar Birliğinin Danıştay'da açmış olduğu dava ret edildi. Hem de Avukatlık Kanunu değiştikten sonra. Hem de Avukatlık Kanunun 58. maddesinde açık hüküm konulduktan sonra davayı biz kaybettik. Hangi gerekçeyle kayıp ettik? Genel güvenlik gerekçesiyle aranırmış, o nedenleymiş. Şimdi bir de Anayasanın 20. maddesi var; Anayasanın 20. maddesini okuyacak olursak bu gerekçeyle de avukatın üstünün aranması mümkün değil. Peki arkadaşlar, avukatın üstünün aranmasına bu denli neden itiraz ediliyor? Tahrik edici bir soruyla sormuştu bana gazetecinin birisi, ben gıdıklanıyorum demiştim. Gıdıklandığım için itiraz etmiyorum ama burada ki amaç avukat aşağılamak. Avukatı aşağılayarak savunmayı engellemek. İşte itiraz ettiğim nokta bu, avukatların itiraz ettiği nokta bu. Düşünün bir kere cezaevine girerken ayakkabınızı çıkarıyorsunuz, kemerinizi çıkarıyorsunuz, yetmiyor üstünüz aranıyor sonra da müvekkilinizin karşısına siz öylesine aşağılanıyorsunuz, serbestçe savunmayı yapacaksınız. Bu olacak iş değil, bu olacak iş değil. Değerli arkadaşlar şimdi iddia ve savunma, tez, an-ti tez ileri sürülecek ve sentez yargı karar verecek. Cumhuriyet savcısının emrindeki kişiler avukatın üstünü arayacaklar. Nerede bunun eşitliği? Bu koşullar altında iddia ile savunmanın eşit silahlarla yargının önünde bir olması mümkün mü? Kesinlikle mümkün değil. İşte o nedenle avukatın üstünün aranması ile ilgili konuda direnç göstermemiz gerekmekteydi. Denizli Barosu olarak avukatın üstünün aranmasıyla ilgili karar verilince, Cumhuriyet savcılığı bu uygulamayı koyunca bir karar yayınladık, yönetim kurulu kararı yayınladık; hangi avukat cezaevinde görevlilerin önünde elbisesini çıkarır, ayakkabısını çıkarır, kemerini çıkarırsa avukatlık mesleğini küçük düşürmüş sayılır ve bu bir meslek suçudur dedik ve bunu uygulamaya koyduk ama bu uygulamamızı Türkiye'deki tüm Barolara da bildirdik ama maalesef sonuçta Denizli Barosundaki avukat arkadaşlarımız davalara giremediler, dışarıdan, komşu Barolardan gelen arkadaşlarımız davalara girdi. Sonuçta Denizli Barosunun

göstermiş olduğu bu direnç maalesef kırıldı. Değerli arkadaşlar avukat bağımsız olmak zorunda, kime karşı bağımsız olacak müvekkile karşı bağımsız olacak, savcıya karşı bağımsız olacak, yargıca karşı bağımsız olacak, devlete karşı bağımsız olacak ve yalnız ve yalnız vicdanına karşı sorumlu olacak. Bir şey daha iddia ediyorum, söylüyorum; demin Hocam belirtti, avukat kendisine karşı da bağımsız olacak, zaaflarına karşı da bağımsız olacak. Ankara Barosunun eski Başkanı, ben o zaman Ankara Barosunda staj yapıyordum, Sayın Yekta Güngör Özden şöyle demişti; avukat evde oturuşundan yolda yürüyüşüne kadar dikkat etmek zorunda olan insan demişti, örnek insandır demişti. Öyleyse biz, yaşantımızda da örnek insan olmak zorundayız. O nedenle onur mücadelesinde üzerimize düşen görevi yerine getirmek zorundayız diye düşünüyorum. Şimdi bununla ilgili olarak maalesef üzerimize düşeni tam biz de yapmadık. Dışarıdan yapılan saldırıları belirtiyoruz ama üzerimize düşen sorumlulukları yerine getiriyor muyuz diye bakıyorum, inanın bana getirmiyoruz. Yalnız bu konuda örnek vermiyorum, başka konularda da örnek veriyorum. Örneğin Sayın Başkanım az sayıda olmakla birlikte dedi, ben katılmıyorum, çok sayıda olmakla birlikte Asliye Ceza Mahkemelerinin iki kişilik heyet biçiminde çalışmasına itiraz etmiyoruz. Ağır Ceza Mahkemelerinin dört kişilik heyet biçiminde çalışmalarına itiraz etmiyoruz. Biz çoğu zaman biliyoruz ki Ceza Mahkemelerinde esas hakkında Cumhuriyet savcısı görüşünü bildirdiğinde mahkemenin de görüşünün ne olduğunu biliyoruz biz. Çok yerde bir antlaşma var ama ona hiç birimiz itiraz etmiyoruz. Bu da bizim günahlarımız. Ben şunu söylüyorum; kendimiz için fedakarlıkta bulunabiliriz ama unutmayalım ki birileri bizden medet bekliyor, birileri bizim kendisini kuyudan çıkarmamızı istiyor. Biz bu konuda susarken yalnız kendimize değil başkalarına da zarar veriyoruz. Bunun için avukatın onur mücadelesinde asıl görev bizlere düşüyor diye düşünüyorum. Şimdi benim yargılanmam ile ilgili konuda Sayın Başkan bilgide bulundu. Artık bizim verdiğimiz karar uygulanamaz hale

gelince bir laboratuar sonuç almak gerekiyordu, ceza evine gittim, o gün hiç işim de yoktu, girdim, üstünü arayacağız dediler, aratmıyorum dedim, karar var dediler, biliyorum dedim, tutanak tutarız dediler, tutun dedim ve yargılanmak istiyorum dedim. Yargılandım. Sonuçta yargılandıktan sonra mahkeme Anayasanın 20. maddesi, Avukatlık Kanunun 58. maddesi varken o arama hukuk dışıdır, dolayısıyla Avukat Yıldırım Aycan'ın üstünü aratmaması da hukuka uygundur dedi. Ceza verilseydi ne olurdu? İftiharla taşırdım. Çünkü bu eylemi koydum. Bu bir kahramanlık mıdır? Hayır arkadaşlar. İnanıyorum ki bu hepinizin yapması gereken bir eylem. Bugün bir yasa çıktı; Üçlü kararname yasalaştı, Danıştay'da kaybetmiş olduğumuz dava şu an da yasalaştı. Şimdi bu yasa nasıl çıktı? Mutlaka avukatın üzeri aranacak, mutlaka avukatın üstü aranacak, hukuki bir temelde bulamıyorlar, Anayasanın bu 20. maddesine bu hükmü daha yeni yeni koydular, öyleyse bir yasa değiştirmek gerekiyordu ve işte bir duyarlı kapıdan geçme zorunluluğunu getirdiler. Avukatlar da buradan geçecek, yargıçlarda buradan geçecek, savcılarda, milletvekilleri de buradan geçecek, güya eşitlik sağlanıyor, yasa çıkalı bir aydan fazla oldu, biz cezaevinde nöbet tutuyoruz ama şunu görüyoruz ki savcı her gün geliyor ve arabayla giriyor içeri. Bunun aksini düşünmek mümkün mü? Oradaki görevlilerin sicil dosyasını o savcı tutuyor. Hiçbir şey söylemese bile, o insanların beynindeki korkuyu gidermek mümkün mü? Değil. Bu yasa doğrudan doğruya avukatlara çıktı. Bazıları diyor ki iyi canım elle aranmıyor ya, Anayasanın 20. maddesine bakalım, teşekkür ederim Sayın Başkanım, Anayasanın 20. maddesine bir bakalım, arama elle arama mı yasaklanmış aramama mı yasaklanmış. Ben şunu her zaman söylüyorum; elle arama da nihayet bir insanla muhatabız halbuki duyarlı kapıda laf anlamaz, söz dinlemez bir makine ile muhattabım, ona dert anlatmam mümkün değil. Tutun ki ayağımızda platin var, tedavi için gerekli, ayağımı kesip de mi gireceğim içeri, olacak iş mi bu ? Ben,şunu özellikle belirtiyorum, değerli Başkan uyardı süreniz bitiyor diye, ben

özellikle şunu söylüyorum; değerli arkadaşlar onur mücadelemizde yalnız kendi onurumuzu değil ülkemizin demokrasisine hizmet edeceğiz. Savunma hakkımızı savunmakla ülkede insan haklarına sahip çıkacağız. Bu bizim için kutsal bir görevdir diye düşünüyorum. Hepinize teşekkür ediyorum.

Av. Atila SAV *:* Efendim,değerli meslektaşım Yıldırım Aycan'a teşekkür ediyoruz. Ben yeri gelmişken bir ufak anımsatma yapmak istiyorum; şimdi başından beri belirledik ki avukatlık mesleğinin kaynağı Cumhuriyetin Hukuk Devrimidir. Hukuk Devrimimizin modeli de çağdaş uygarlığı temsil eden Batı uygarlığıdır. Üyesi olduğumuz Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi 2000 yılında bir tavsiye kararı yayınlamış, avukatlık mesleğinin serbestçe ifa edilmesine ilişkin, üye devletler Bakanlar Konseyinin tavsiye kararı. Baromuz son yayınladığı Avukatlık Meslek Mevzuatında buna yer verdi.Orada şöyle bir hüküm var; Kural 1, avukatın mesleğinin özgürce icrası ile ilgili temel prensipler, bunlarda bir tanesi şu; avukatlar mesleki standartlarına uygun olarak yerine getirilen görevin ifası esnasında herhangi bir müeyyide veya baskıya maruz kalmamalıdırlar. 5, avukatlar müvekkillerine özellikle hürriyetinden mahrum edilmiş kişilere, mevcut mesleki standartlarda temsil edebilme amacıyla ulaşma hakkına sahiptirler. Yani ceza evinde bulunan müvekkili ile görüşmesi avukatın bir hakkı ve bir standardı, mesleki standardı buna göre düzenlenecek ama Avrupa Birliğine üye olalım. Üye olurken işte Kopenhag Kriterlerine uygun davranalım, hukukumuzdaki bazı sınırlamaları, kısıtlamaları düzeltelim diye düşünürken, Avrupa standartlarından bir tanesi olan böyle bir tavsiye kararını da dikkate almamız gerekir diye düşünüyorum. Yani gayet tabii zaman zaman devleti yönetenlerin sakat bir düşünceyle yönetim ilkelerini düzenlediğini biliyoruz. Maliyeciler herkesi vergi kaçakçısı , güvenlikçiler herkesi potansiyel suçlu gibi, Silahlı Kuvvetler mensupları da hemen herkesi yani askerlik şubesine gittiğiniz zaman herkese asker kaçağı işlemi yapılıyorsa

maalesef cezaevleri yönetimlerinde görev yapanların da avukatlara böyle bakmalarını çok da yadırgamıyoruz. Burada değişmesi gereken kurallardan ziyade temel zihniyet ve anlayış olmalıdır diye de düşünülebilir. Teşekkür ederim. Evet, söz sırası Sayın Hakkı Suha Okay'da. Buyurun Sayın Başkanım.

Av. Hakkı Suha OKAY : Sayın Başkanım teşekkür ediyorum ve değerli dinleyiciler hepinizi saygıyla, sevgiyle selamlıyorum.

Böylesi meslek ustalarından sonra böylesi bir toplantının son konuşmacısı olmanın zorluğunu biliyorum ama açıkça şunu ifade edeyim, Sayın Başkanın da belirlemiş olduğu programa sadık kalarak gene de ekleyeceğim, ilave edeceğim bir şeyler olduğunu düşünüyorum. Ancak bundan önce, değerli Denizli Baro Başkanı, aynı dönemde de Baro Başkanlığı yaptığım sevgili Aycan'ın kendimize ilişkin eleştirisine katılmamak mümkün değil. Bu salonu Sayın Başkan doldurabilirdi, stajerlere zorunlu hale getirebilirdi ama toplantının başlangıcında burada olan doksan kişi şimdiler de yetmişe indi. Mesele şu; bizlerin dinlenip dinlenmeme değil, biz bunları zaten biliyor, biz bunların içinden geldik ve ben çok iyi biliyorum ki bu salonda bulunanların neredeyse üçte biri de değişik zaman dilimlerinde kimi avukatlık mesleği ile ilgili yapmış olduğum işte konuşmalarda yine göz aşinası olduğum isimler. Değerli meslektaşlarım, biz avukatlar nedense meslekten gelme bir alışkanlık mıdır bilmem önce eleştiririz, beğenmeyiz ve bilmeyiz ve de çok samimiyetle ifade ediyorum, bu mesleki sorumluluk anlamında Ankara Barosunda en uzun sorumluluk taşıyan isimlerden biriyim. Ankara Barosu Yönetimi, Başkan Yardımcılığı, Türkiye Barolar Birliği Yönetim Kurulu Üyeliği ve Ankara Barosu Başkanlığı vesaire vesaire on bir sene. Avukat arkadaşlarımın en az bildiği yasa bana göre Avukatlık Yasası ve avukat arkadaşlarımın en kolay söylediği şey bu yasa bana ne getiriyor? Ne getirdi? Şimdi bu yasa ne getiriyor, ne getirdi derken tabii bana göre ve çıkmasında değişiklik

çabasında önemli katkı verdiğim 4667 sayılı yüz iki madde de değişiklik yapan hatta 1969 yılı 1136 sayılı yasanın bana göre çok ciddi değişimini sağlayan bu yasadan bahsetmek zorundayım. O yasa kolay bir yasa değil, o yasa, o dönemin tesadüfen Baro Başkanı olan Hakkı Suha Okay'ın emeğiyle çıkan bir yasa değil, o yasa yirmi yıllık birikimin, çabanın ürünü, o yasa da birçok meslek ustası var ve o yasanın çıkmasında çok ciddi emek var, inkar edilemez emek var ve o yasa hasbel kader benim Başkan olduğum döneminde bir kez daha yani 21. parlamento döneminde, 19. parlamento döneminde de o yasa değişikliği vardı, 20. parlamento döneminde de vardı, 21. parlamento döneminde yüz iki maddelik değişiklik için Adalet Komisyonu kilitlendi. 21 Ekim 1999'da başlayan çalışma altı ay sürdü. Değerli meslektaşlarım, bin otuz maddelik Medeni Kanun o yasa kadar tartışılmadı. Haa, bu tartışmadan dolayı bir zafiyetimiz yoktu, bu tartışmaların temelinde Mecliste, Adalet Komisyonundaki parlamenter arkadaşlarımın yasanın daha iyi olması içindi, daha olgunlaşması içindi. Önemli katkı verdiler ama çok ciddi bir emeğin ürünüdür. Şimdi bunları ifade ederken, bu yasa değişikliği mükemmeldi, devrim mahiyetinde idi, harikulade idi demiyorum ama önemli değişiklikler getirdi. Şimdi Avukatlık Yasasının tarihsel sürecini Sayın Başkanım Atila Sav Bey ifade ettiler ama beş önemli başlık koydular, ben de beş önemli başlığı ifade ediyorum galiba başlıklarda biraz değişiyorum. Bana göre bu yasa avukatlara ve Barolara kişisel ve kurumsal çok ciddi saygınlık getirmiştir. Bana göre bu yasa meslek etiğinin güçlenmesini sağlamıştır, bu yasa avukatlığa layık olanların katılmasını sağlamıştır, bu yasa avukatların ekonomik güçlenmesini sağlamıştır ve bu yasa adli yardım müessesi ile vatandaşın hukuksal sorunlarında bir kamu hizmeti anlamında avukatın yardımını ve vatandaşa bir yeşil kart uygulamasını sağlamıştır.

Değerli arkadaşlarım, şimdi çok önemli olan bir şey bu yasanın getirdiği kişisel ve kurumsal saygınlık yani yargının

kurucu unsuru, bu laf o kadar önemli ki bizim için, inanılmaz mücadelesini verdiğimiz bir olay. Değerli arkadaşlarım bizim kimlik belgemiz, resmi belge hiçbir meslek mensubunun kimlik belgesi resmi belgesi değildir. Ama bu kabul edilmiyor, birileri direnç gösteriyor, çok doğal ama yasa böyle tanımlıyor. Değerli arkadaşlarım bizler bu yasada çok önemli bir şey yaptık, bu yasada bizler, bizlerin mensup olduğu kurumların yasama ve yargı yetkisi vardır. Yani biz yasamızı o yasadan aldığımız güçle kendi kurallarımızı koyuyoruz, yönetmelikleri çıkarıyoruz ve biz avukatlar olarak bu yasadan aldığımız güçle kendi yargımızı oluşturuyoruz. Yani Baro Hakem Kurulundan bahsetmiyorum. Avukatların bir araya gelip itilafı halinde yapacakları, oturtacakları uzlaşma tutanağı ilam niteliğinde. Şimdi bunlar çok önemli değişiklerdir yani delil toplama, ceza evi ve kollukta yer ayırtma yok efendim, vekalet bulup yani biz bir belge çıkartıyoruz ve bunun parasını biz tahsil ediyoruz. Yani PTT gibi hizmet edebiliyoruz, birisinin denetimi olmadan yapabiliyoruz. Bunlar yok sayılacak ve yahut da yani ne getirdi denilecek değişiklikler değil ve evvelce savcının Adalet Bakanlığının işte, tozlu raflarında kalan kimi genelgeleriyle avukatlarla ilgili sorgulama yapmasının ilgili açıklamasının yasal düzenleme haline getirdik. Artık avukatın evi ve bürosu savcı olmadan, Baro temsilcisi olmadan aranamaz ve Baroyu Başkanlığında yurt dışına gitmesinde Adalet Bakanlığından izin alınması gerekiyor, gerçi ben hiç almadım, hiçbir Baro Başkanının da aldığını düşünmüyorum ama o ayıp yasada vardı o kalktı ve sonucunda çok önemli bir değişiklikti.

Baroların, Türkiye Barolar Birliğinin hukukun üstünlüğünü ve insan haklarını savunma gibi yasal temele dayalı bir hakkı var, bu yasada yer alıyor. Tabi bu yasada yapılan kimi düzenlemeler doğaldır ki törpülenecekti, birilerini rahatsız edecekti ve birileri bunun için törpüleme için arayışlar içinde olacaktı. Biraz evvel Ankara Barosunun Sayın Başkanı ifade etti. Evet meslek etiğinin güçlenmesi için bizler, hakim ve savcıların son beş yıl içinde görev yaptığı yerlerde iki yıl süreyle

avukatlık yapamayacağına dair bu yasada bir düzenleme geldi. Sayın Cumhurbaşkanı bu maddenin iptali için Anayasa Mahkemesine başvuruda bulundu ve bu madde henüz kararı yayınlanmadı ama Anayasa Mahkemesi tarafından iptal edildi. Çünkü Avukatlık Yasası Meclisten geçtikten sonra Yargıtay'ın Ankara, özellikle Ankara hakimlerinin nasıl yoğun baskı içerisinde Cumhurbaşkanın bir daha görüşülmek üzere iade etmesi için çaba gösterdiklerinin çok yakın tanığıyım. Şimdi, biraz evvel Sayın Başkan ifade etti, özellikle ekonomik güçlenmeyle ilgili, avukatın ücretinin mahkemece hükmedilen ücretin avukata ait olacağı. Anayasa Mahkemesi yargısında aslında birileri de çok kolay benimsemedi, tarife uygulamamızı da benimsemedi, hükmün tesis edildiği tarihteki tarifenin uygulanabileceğini ama bu yasa ile avukatların ücret alacağının kendilerine ait olmasının yanı sıra örtülü sulhte dahi avukatın ücreti hak ettiğini takas ve mahsup edilemeyeceğini hatta rüçhanlı alacak olduğu kabul edildi.

Değerli arkadaşlarım, bunlar geçmişte de kimi böylesine toplantılarda da ifade ettiğim hususlar. Zamanımın çok sınırlı olduğunu biliyorum, aşağı yukarı bir beş dakikalık sürem kaldı, onun için Avukatlık Yasasındaki son değişikliklerle ne noktadaydık? Ne noktadayız? Bugün hangi aşamadayız ama avukatlık mesleğinin geleceği ne olacak? Bu çok önemlisi. Değerli Hocam Sayın Hafızoğulları, avukatlığı kamu hizmetinin de ötesinde kamu görevi olarak addediyor ama dünyadaki gelişim bunun tam aksine. Avukatlığı kamu hizmeti olmaktan da çıkarmaya yönelik bir eğilim var. Açıkçası şu; yani küreselleşme ve yahut globalleşme ile birlikte ulus üstü ve yahut da uluslar arasının da ötesinde ulusal üstü bir hukuk oluşuyor. Örneğin Avrupa Birliğinde oluşuyor.

Elli yılda üç tane büyük kanunlaştırmayı yaşadı. Biri Osmanlının son döneminde, bir diğeri Cumhuriyetin ilk yıllarında yani Atatürk'ün ilk yıllarında, Cumhuriyetin ilk yıllarında, laik hukuk düzenine ulaşmak için çağdaş yabancı

hukukun Türkçe metinler haline dönüştürülmesi idi ve şimdi bu 21. parlamento döneminde ve 22. parlamento döneminde Türkiye bir başka süreci yaşıyor. 21. parlamento döneminde en çok övünülen konulardan biri dört yüz civarında yasa çıkarttık, doğru. Şimdi bakıyorum parlamentoya aynı hızla çalışıyor. Bu çalışmanın temelinde de bu küreselleşmenin getirdiği yeni düzenlemelere entegrasyon sağlamak ve bu entegrasyon sürecinde bizim kaynak kabul ettiğimiz Avrupa Hukuku, Amerikan Hukukundan etkileniyor ve dünyadaki işte kıta Avrupa'sı sistemiyle Anglosakson sistemi arasındaki farklılıktan dolayı hukuk etkilenirken bizim mesleğimizde aynı şekilde etkileniyor. Bu tür toplantılarda çok anlatılan işte Arizona ve California örnekleri vardır, avukatların reklam yasağına aykırı açıklamaları ve bu açıklamalarına işte tabelasında işte hukuk kliniği demiş veyahut da uygun ücrete avukatlık yapılır demiş, sonra Amerikanın bir tanesi Federal Mahkemede biri Yüksek Mahkemede avukatlıktan ihraçları geri dönmüş. Çünkü Amerika'da her siren sesinin arkasından bir avukat arabası gider deniliyor. Çünkü o siren sesinin sonunda bir ihtilaf vardır, bir kaza vardır, bir niza vardır ve yahut da İngiltere'de t-shirtler de, poşetlerde avukat reklamları var. Şimdi bu sistem, bu sistem Anglosakson sistemi nasıl Kara Avrupa'sında hakimlik temel alınmışsa Anglosakson sisteminde temel alınan avukatlık ama avukatlığın bir ticari iş oluşu. Şimdi bu daha nasıl etkili oluyor diye baktığımızda uzmanlaşmayla etkiliyor. Nasıl etkiliyor diyoruz, ücrette etkiliyor. Çünkü saat başı ücret charge ediliyor veyahut da şube açmayla etkileniyor, reklam yasağının delinmesiyle etkileniyor ve bir başka şey bilgi teknolojisi. Çok önemli çünkü bir yıl içerisinde bilgi teknolojisinin gelişimi iki kat oluyor. Artık nasıl mimarlar projesini bilgisayarda çiziyorsa ve yahut da Amerika'da hukuk sistemindeki değişim o boyuta ulaştı ki artık verileri veriyor bilgisayara yüklüyor ve o verilerle bilgisayarın kararına göre hüküm tesis ediliyor, yani hukuk yaratıcılığı, adalet için tartışma bunları yok ediyor ve bir başka şey yeni bir sistem dayatılıyor. Hatta bu dayatılan sistemin kimi

başlıkları yabancı terimler olması lazım olmasına rağmen bizim kanunlarımızda yer alıyor; leasing, factoring, francising ve dünyada günde bir buçuk trilyon doların sirkule edildiği bir ortamda çok doğaldır ki ekonomi de kendi kurallarını dayatıyor. Şimdi böylesine avukatlık mesleğine yönelen bir baskı dünyanın dayatması ve değişimde ısrarcılık bizim Avukatlık Yasamızda kazanımlarımızın birileri tarafından türpülenme çabası. Süremin dolduğunun farkındayım, hemen kısaca geçeceğim. Evet, toplantının başında da Sayın Başkan ifade etti; Adalet Akademisi, Türkiye Adalet Akademisi yani avukatları memurlaştırmak bir başka şey, avukatlığın kimi hukuki münasebetlerinin tanziminde yetkili olduğu hususların başka meslek gruplarına transferi. Noterlik yasası, bir bakıyorsunuz patent, marka ve kimliği. Zaten bir kısmı da elden çıktı ama bunlar kurumsallaştırılıyor, ve biraz evvel Sayın Aycan'da ifade etti, Üçlü Protokole biz tepki gösterirken, o Üçlü Protokol yasa maddesi haline geldi ve orijinaldir hasbelkader izlediğim, bir parlamento görüşmesiydi; Ankara Barosunun değerli yöneticileri Meclis Adalet Komisyonun da katkıda bulundular, çalıştılar, yasa az da olsa isteğe uygun bir şekilde gelişirken bir anda AKP grup başkan vekilleri ve bazı milletvekilleri yeni bir öneri getirdiler, tamamen alt komisyondan Adalet Komisyonundan geçene aykırı bir öneri getirdiler ve bir anda ne olduysa oldu ve işte 5 Şubat'ta çıkan haliyle ceza ve tevkifhanelerin idaresi hakkındaki kanundaki değişiklik bizim o tepki gösterdiğimiz Üçlü Protokol yasa maddesi haline geldi. Değerli arkadaşlarım, gerçekten avukatlık mesleğinin geleceğine yönelik bugünkü çalışmalarda bu kapsamdadır, çok dikkatli ve titiz olmak zorundayız. Bir tarafta parlamentonun arzusuna rağmen dayatılan mesleğe ilişkin törpülenmeler, bir tarafta Anayasa Mahkemesinde 4667'de elde ettiğimiz kazanımların ortadan kaldırılması için yargısal başvurular, bir tarafta küreselleşmenin dayattığı yeni hukuk sistemi ve bir tarafta ülkenin içinde bulunduğu ekonomik krizden dolayı bizlerin yaşamakta olduğu ekonomik sıkıntı. Bana göre, gelin birilerine

ihanet etmeyelim hep birlikte bu mesleğe sahip çıkalım ve kazanımlarımızı kıskançlıkla koruyalım diyorum. Teşekkür ediyorum.

Av. Atila SAV *:* Sayın Okay'a teşekkür ederim. Değerli konuşmacıların da katkılarıyla öngörülen sürede tamamladık konuşmaları. Salondan de çok önemli ve değerli katkılar var. On bir tane yazılı soru geldi. Bunlardan bir kısmı Sayın Hafızoğulları'na, dört tanesi, iki tanesi Sayın Aycan'a, iki tanesi Sayın Suha Okay arkadaşımıza, iki sorunun sorulduğu kişi ve soran arkadaşımızın ismi yazılması unutulmuş.

Prof. Dr. Zeki HAFIZOĞULLARI *:* Efendim, Sayın Başkanım çok teşekkür ediyorum. Bana gelen sorulara cevap vermeden önce Sayın meslektaşıma Hakkı Suha Bey'e bir açıklamayı yapmak istiyorum; galiba birbirimizi yanlış anladık. Avukatlık dünyanın her yerinde bugünkü gelmiş olduğu çizgide Amerika Birleşik Devletlerinde dahil kamu görevidir, kamu hizmeti değildir. Memur ile memuriyet dediğimiz kamu görevi ile Ceza Kanununda tanımlanan kamu görevi, kamu hizmeti birbirinden farklıdır. Amerika Birleşik Devletlerinde de avukatlık kamu görevidir ve halen de bu kavramda aşılmış değildir. Avukatlar lawsell değillerdir, lawsell olmadıkları için kamu görevi şeklinde tezahür etmiştir. Mesela bizimkisi kesinlikle kamu görevidir. Mutlaka devlete bağlı olmak, devletin bir parçası olmak değildir. Kamu görevi erk kullanır, kamu hizmeti erk kullanamaz. Bu fark dünyanın her tarafında bu böyledir, böyle bir açıklama yapayım. İkinci bir şey bir sefer biz burada ben bir sistem analizi yaparken bugünü şey yaptım ama geçmişe dönmedim çünkü geçmiş konuşuldu. Şunu söyleyeyim; Ankara Barosu kurulduktan sonra bu Baronun Başkanları ve Yöneticileri çok büyük katkıda bulunmuşlardır özgürlüklerimize ve Türk Hukukuna. Onlara elbette ki her zaman şükran borcumuz var, elbette ki onlara her zaman minnettarız ve bugünkü gelmiş olduğumuz çizgiyle dün başladığımız çizgiyi kıyaslarsak büyük bir savunmanın büyük bir evrim geçirmiş

olduğunu görürüz ama evrim malümaliniz duran bir şey değildir, statik bir şey değildir. Bir dinamizmi ifade eder. Bir dinamizmi ifade ettiğindendir ki Hammurabi Döneminden bugüne kadar bir çok şey olmuştur. Biz bugün bu noktadayız. Sistem analizi yaparken geçmişi yermek değil, bilakis geçmişin yüceliğini geleceğe taşımak ama neyle sistemi her zaman yenileyerek. O nedenle ben katkısı bulunan herkese minnettarım, herkes bizim özgürlüğünüze hizmet etmiştir, bunu da böyle belirteyim. Şimdi ilk şeyden başlayayım, bir arkadaşımız soruyu bu şey 44. madde ile ilgili soruyor; avukatların birey avukatlarından çıkıp örgüt avukatlığı haline gelmek. Bir yerde bu Anglo- Amerikan sistemiyle daha doğrusu Amerikan sistemiyle kara Avrupa sistemindeki tartışma. Yani avukatlar tek mi çalışır bir örgüt olmalı mıdır? Bir şirket olmalı mıdır? Bu adi şirket olabilir veyahut isimi başka bir şekilde tezahür edebilir, şirket olabilmelidir tartışması her zaman var. Oradaki tartışma şu; benim karşı çıkmadığım, terettüd beyan ettiğim; avukatlar elbette ki ekonomik durumlarını düzeltmek için bu şekilde de örgütlensinler ona bir diyeceğim yok ama avukatlık mesleğini bireysel mi yapacağız korkumuz kitlesel mi yapacağız. Yani savcılığın bir durumu vardır; savcı ile hakim farklıdır. Savcılıkta nedir? Savcılığın tecelli edilememesi, bölünememesi vardır değil mi? Onun için de başsavcı diğer savcılara ne yapabilmektedir? Emir verebilmektedir. Şimdi eğer avukatın örgütü olursa örgütte hiyerarşi olacak mı? Emir olacak mı? Yani benim çalıştığım şirkette davamı gidip savunup döndüğümde bürodaki birileri bana kardeşim sen bunu düzgün yapmadın şöyle diyeceksin diyebilecek mi acaba. Benim terettüdüm bu, bunu dile getirdim ve bu 44. maddeye bu arkadaşımın yazdıktan sonra tekrar baktım, her şey düzenlenmiş, bu düzenlenmemiş. Bir bu, ikincisi acaba avukatın ihtisdamı mümkün mü? Memur olması memur, kamu görevlisi? Bir büro avukatı ihtisdam ederse acaba mümkün mü? Haa şimdi ben çok önce söyledim; Amerikan kaşığı ile Türk çorbası içemezsiniz. Biz Kara Avrupa'sı hukuk düzenindeyiz. Amerikalıların haa,

şunu söyleyeyim 1944'te sibernetiğin icadıyla birlikte bilgisayar dediğimiz olayı, 1971'lerde internetin ortaya çıkmasıyla birlikte bilginin akışkanlığı ve öteki taraftan bir bilim olarak bilgisayarın, bir teknoloji olarak bilgisayarın insan hayatına girmesi, bir matbaa nasıl bir değişiklik yaptı sanayii devrimini tetiklediyse aynı şekilde yeni bir tetiklemeyle yeni bir insanla bir toplumla karşı karşıya olduğumuz doğrudur. Gen mühendisliği var doğrudur, ne yapacağız, gerçekten insan yapıyor adamlar, bunların hepsi doğru. Burada bir doğru daha var; bu Kara Avrupası hukuk düzenini ne yapacağız? Kaldırıp atıp da Anglo-Amerikan hukuk düzenini mi alacağız? Bizim şimdiye kadar ürettiğimiz değerler bu Baroya katkısı bulunan kişilerin ürettiği değerler ne olacak? Acaba mümkün mü? Siz tutarsınız ağaca aşı yaparsınız tutar ama ceviz ağacına ben elma aşılandığını hiç görmedim. O nedenle, o nedenle ben kapalı değil, o bakmayın İngiltere'den o iki tane leasing, factoring dedi, aldı getirdi, ismini öyle koymakla bir değişiklik olmuyor. Siz Ticaret Hukukuna bakarsanız, Medeni Hukuka bakarsanız, o müessenin çekirdeğinin burada doğduğunu görürsünüz. Elbette ki bizim sistemimizle uyuşanı almak işimize yarar, işimizi kolaylaştırır ama acaba bu Kara Avrupa'sını atmak mümkün mü, ben atıldığını görmedim yani bir İtalyanların attığını, Fransızların, Almanların attığını ben görmedim ve Kara Avrupa'sında Sayın Başkanım da burada gösterdi, avukatlık bir kamu görevidir, memuriyetlik değildir. Memuriyetle kamu görevini karıştırmayalım, ben Ceza Kanunu anlamındaki kamu hizmeti, kamu görevini arz ettim.

Teşekkür ediyorum.

Av. Atila SAV : Hocam , izin verir misiniz ? 44. madde ile ilgili eleştiriler sırasında bir soru sordunuz. Ona şöyle bir yanıt bulunabilir diye düşünüyorum, yeri gelmişken katkımı yapayım; meslek kurallarının yanılmıyorsam 28. maddesi Eskişehir'de yapılan bir değişiklikle düzenlenmişti; orada bir kamu kurumunda birlikte çalışan avukatların birbirlerinin ast,

üst ilişkisi içinde olmadıklarını, meslektaş olduklarını, binnali birbirlerine emir vermek gibi bir durumlarının olmadığını düzenlemiştik, meslek kuralları arasında. Yani ve olay da İş ve İşçi Bulma Kurumundaki bir ilişkiden çıkmıştı, hukuk müşaviri, müşavir avukatları çağırıp talimatlar veriyormuş, şu dava da böyle yapacaksınız, şu davayı böyle savunacaksınız, şöyle yazacaksınız diye. Arkadaşlarımız bunun Avukatlık Kanunun avukata verdiği serbestliği sınırladığı görüşü ile başvuruda bulundular. O zaman konu incelendi ve böyle bir düzenleme yapıldı. Bu kamu kurumu içinde birlikte çalışan ve ücretlerini de bir devlet kuruluşundan alan avukatlar arasındaki iş birliği bakımındandı. Sanıyorum ki bir avukatlık şirketinde de bu hüküm uygulanabilir çünkü Avukatlık Kanunun 37. maddesidir sanıyorum işi reddetme hakkı, orada avukat haklı görmediği bir savunmayı yazmaz, haklı görmediği bir davayı almak zorunda bırakılamaz. Meslek kuruluşu içinde de bu hüküm uygulanabilir gibi geliyor. Özünde tabii 44. madde daha doğrusu avukatlık şirketi ile ilgili eleştirilerinizde haklısınız, benim de kişisel görüşüm o ama bugün yürürlüğe girdi. Bir başka şey daha söyleyeyim; Kara Avrupa'sında da avukatlık şirketlerinin yaygınlaşmaya başladığı belirtildi. Özellikle Almanya'da son dönemlerde Amerikan modeline uygun şekilde ortak avukat bürolarının kurulduğu ve yasal duruma da geldiği biliniyor. Bu bakımdan bunu böyle yeni bir gelişme mesleğimizde bir gelişme diye kabul etmek gerektiğini düşünüyoruz, düşünebiliriz. Teşekkür ediyorum.

Prof. Dr. Zeki HAFIZOĞULLARI *:* Sayın Sav orada da aynı problem var, efendim.....

Av. Atila SAV *:* Var efendim. Şimdi tabii avukatlık çok bireysel olarak yapılan bir iş benim kişisel görüşüm. Müvekkil iş sahibi ile avukat arasındaki ilişki de bir güven ilişkisidir. Yani bir kimse kendi işini uyuşmazlığını güvendiği tanıdığı avukatına verir, tıpkı hekimle hasta ilişkisinde olduğu gibi ama tabi şahsi, bireysel olan bu ilişki bugün kurumsallaşmalar karşısında

sürdürülebilir mi sürdürülemez mi bugün ulaştığımız evrim noktası bu, bunu değerlendiriyoruz. Bakalım uygulama ne gösterecek? Teşekkür ederim, özür dilerim, buyurun.....

Prof. Dr. Zeki HAFIZOĞULLARI *:* Efendim bir ikinci soru, Semih Bey'den geliyor Semih Güner Beyefendiden; bu duyarlı kapılardan avukatların geçmesi meselesi. Gerçekten de, gerçektende avukatlar cezaevinde müvekkillerini görürken hangi kurallara tabi olacaklar sorusu Kara Avrupa'sında tartışmalı. Şu bakımdan tartışmalı; deniyor ki avukatın müvekkili ile görüşmesinde hiçbir zorluk, hiçbir engel çıkarılmayacak, işini yapmasını zorlaştıran hiçbir engel koyamaz. Bunun için de üst aramasını kaldırdılar yani elle arayamazsınız dediler. Şimdi bu bir değer, hukukta temel bir değer ama bu temel değerin yanında hukukta başka bir değer var. O değer de güvenlik değeri. Kimin değerinin korunması? Sanığın güvenliğinin korunması. Sanıkla avukat arasında bizde olduğu gibi bir ilişki olmuştur, bir güven ilişkisi olmuştur ama avukatların müvekkilini öldürdüğü olayda vardır. O nedenle, o nedenle ben bir İtalyan uygulamasını gördüm, en sıkı cezaevlerinden birinde Bari'de bir hükümlüyü, bir hükümlüyü savunmak için gittiğimde bir sefer bana sadece Anakara Barosunun vermiş olduğu belgeyi gösterdim ve bana dediler ki siz Avrupa Birliğinin değilsiniz, bu belge olmaz dediler, bunun üzerine ben burada okuduğumu söyledim, orada okuduğumu söyleyince haa, bizde mi okudun dediler, beni soktular. Bir kapıdan geçirdiler, üstümü aramadılar, bir kapıdan geçirdiler ama bu hapishanede çok özel bir yerdi konuştuğumuz yer bu kişiyle konuştuğum yer, çok özel bir yerdi, kimsenin dinlemesinin mümkün olmadığı işte düzgün bir biçimde oturulacak yerler falan konmuş ve bir de avukatla şey arasında müvekkil arasında bir şey yok, demir falan yok. Böyle yüz yüze falan konuşabiliyoruz. Orada Semih Bey böyle bir uygulama gördüm, İtalyan uygulaması yani böyle bir makineden geçiriyorlar. Avukatı rencide etmek için değil tersine hem avukatı hem de öteki kişinin mahkumun getirildiği zaman aynı şekilde geçiriliyordu.

(KATILIMCI) : Benim sorum o değildi. Sanık örneğin Apo davasını bugün yaşıyoruz şimdi. Sanık avukatı içeriye alınmadı, şu nedenle üstünü aratmadığı için, görüşemedim diyerek adil yargılanma hakkının yapılmadığını iddia edebilir mi? Ve biz bunu sorunun devamı da o zaten Avrupa İnsan Hakları Mahkemesine götürebilir miyiz? Çünkü biraz önce konuşmakla arz etti, Cumhuriyet Halk Partisi, Ana muhalefet partisi bunu Anayasa Mahkemesine götürmezse artık Türkiye'de dere bitti, deniz göründü. Yurt dışında mı biz hakkımızı aramaya başlayacağız? Bunu öğrenmek istiyorum....

Prof. Dr. Zeki HAFIZOĞULLARI *:* Efendim, sanığın bir müdafiden yararlanma hakkının her kısıtlanması Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinin 6. maddesinin ihlali sayılır. Ona göre düzenlemenizi yapacaksınız. Makineden geçirir misiniz, geçirmez misiniz ne yaparsanız yapın beni ilgilendirmez diyor. Kullandığın teknoloji beni ilgilendirmez ama kullandığın teknik sanığın savunmasının engeli niteliğindeyse ben bunu kabul edemem diyor, olay budur. Haa, bu mesele de başka bir şey daha var, bir yargılamanın usulüne uygun olarak çünkü hakim değişikliğinden soruşturma yeniden başlar ilkesi var. Belki asıl sıkıntı oradan geliyor. Teşekkür ederim...

Av. Atila SAV *:* Hocam isterseniz öbür sorular için....

Prof. Dr. Zeki HAFIZOĞULLARI *:* Hemen bitiriyorum efendim,

Av. Atila SAV *:* Hayır, gene size söz veririm, söz veririm Hocam. Arka arkaya cevap vererek yorulmayın...

Prof. Dr. Zeki HAFIZOĞULLARI *:* İki tane kaldı ama peki siz nasıl takdir görürseniz...peki efendim...

Av. Atila SAV *:* Arka arkaya cevap vererek yorulmayın. Biraz Yıldırım Bey'de bir iki soru var, o versin. Sonra gene size döneyim. Belki incelemek imkanını bulursunuz.....

Av. Yıldırım AYCAN *:* Teşekkür ediyorum, Sayın Başkan. Sayın Avukat Şahin Ömür soruyor; 2000 yılından sonra elde edilen kazanımlar teker teker geri mi alınıyor? Diye. Açış konuşmasında Sayın Başkan bu soruya yanıt verdi; evet teker teker geri alınıyor. Maalesef bizden de yeterli direncin geldiğinden bahsetmek biraz zor diye düşünüyorum. Bu konu ile ilgili söyleyebileceğim şey şu; değerli arkadaşlar bizler, eğer örgütlü güçler isek mutlaka ama mutlaka her gün demokratik baskı grubu olarak bastırmamız gerekiyor. Biraz önce de söylediğim gibi Avukatlık Kanunundan elde ettiğimiz kazanımlar önemli kazanımlar ama yeterli kazanımlar değil. Devamlı ama devamlı istemek zorundayız, devamlı öneri götürmek zorundayız. Eğer bu bize yeter dersek verdiklerimizi geri alıyoruz demeye başlarlar ve şu anda geri alıyorlar. Örneğin Anayasa Mahkemesi Bu Avukatlık Kanunundan çok önemli bir maddeyi iptal etti, gerçek gerekçesi yayınlanmadı ama Denizli İdare Mahkemesinde bu iptal kararına dayandılar daha yayınlanmadı, Denizli Barosunun vermiş olduğu bir kararı iptal ettiler. Danıştay ne yapacak bakalım. Bir diğer arkadaşımız Sayın Avukat Gökhan Göksu, malum Üçlü Protokolün cezaevlerinin idaresi hakkında kanunuyla yasalaştığı günümüzde savunmanın kazanımları bir bir elden giderken, gasp edilirken ülkemiz genelinde meslek örgütü olan Barolar bu konuda sizce ne kadar duyarlıdır diyor. Burada örgütlere yönelik bir soru var. Peki, onunla ilgili hiç torpil yapmadan söyleyeyim kaygılarımı. Değerli arkadaşlar, şu elimizdeki yasanın çıkmasıyla ilgili olarak bu yasa komisyondan çıkmadan önce zannedersem on bir on iki tane Baro Başkanı, Sayın Adalet Bakanına olur verdi. Zannedersem de Türkiye Barolar Birliğinden de bir olur çıktı. Ben o gün çeşitli Baroları aradım, Sayın Başkanımı da aradım, bu haliyle çıkmasın, kavgalarımızı boşa atıyoruz dedim ama Barolar maalesef evet dedi. Bir olay daha söyleyeyim, bir tane arkadaşımız bir toplantıda dedi ki bir Baro Başkanı arkadaşımız bizim başsavcımız çok iyi dedi, bizim cezaevinin kapısına bolca terlik verdi dedi onlarla giriyoruz dedi. Şimdi burada bir olayı

belirtmek istiyorum, hiçbir arkadaşımızı kınamıyorum, ayıplamıyorum ama biz kendimizin kıymetini yeterince bilmiyoruz. Asıl sorun burada. Üzerimize düşen işlevi yeterince yerine getirmiyoruz. Bir konuyu özellikle belirtiyorum, yok efendim diyoruz. Efendim sözcüğü Rumca kökenli bir sözcükmüş, Türkçede iki anlamda gelir, bir kibarca çok tatlı bir biçimi vardır, bir de efendi sözcüğü biliyorsunuz, efendi anlamına gelir. Her iki sözcüğümüzden birisi efendim. Birileri bu sözcüğü yanlış yorumluyor, kendilerini efendi gibi yorumluyorlar. Halbuki biz kibarlık yapıyoruz. Avukatlar nazik olmak zorundadırlar, kibar olmak zorundadırlar, bu onlara yakışır. Naziklik ve kibarlığı birileri yanlış yorumluyorsa nezaketi bir başka biçimde gösterelim diyorum. Efendim demekten vazgeçelim, sayın yargıç diyelim, sayın hakim diyelim diyorum. Bu basit bir davranış gibi gelir ama sonunda da bir kazanımı bize getirir diye düşünüyorum. Bir örnek verdim; yine Cumhuriyet savcılarının konumu konusunda, işte o yukarıda oturuyorlar, aşağıda oturuyorlar, bir laboratuar sonuç alalım arkadaşlar. Bir arkadaşınız sizi bir yere davet etsin, bir masaya otursun, sizi beklesin, siz dışarıdan gelin, masaya oturun, cebinizden sigaranızı çakmağınızı çıkarın koyun, başınızı çevirin garson bakar mısınız deyin, bir anda o sizi davet eden arkadaşınız sizin masada konuk durumuna düşer. Bu bir psikolojik etkileşimdir. Eğer savcı yukarıda ise yargıçla fısıldaşıp duruyorsa bu çok ciddi bir sorundur. Biz buna tepki göstermezsek sonuç kötü olur. Bunu ben çok mekanda söyledim; çok arkadaşımda evet diyor ama artık buna, kahramanlara gerek olmaksızın kitlesel bir tepki gösterme zamanı geldi. Yassı Ada Mahkemeleri sırasında bir meslek büyüğümüz bunu söylemiş, aradan kırk dört sene geçti, artık beklemeyelim diyorum. Bir örnek; avukatlar başkalarının haklarını savunurken kendilerine ve mesleğe yönelen siyasi baskı, yasak ve kısıtlamalara ne kadar tepki, direnç göstermektedirler? Sizce avukatlar meslek onurunu koruma kültürüne sahipler midir? Zannedersem yanıtını verdim. Bir soru

daha, zannedersem bu arkadaşımız meslek dışından ama soruları çok can alıcı ve her zaman sorulan sorular. Üç soru sormuş; mahkemelerde hakim avukat münasebetlerinde küçümsemeler, horlamalar savunmayı aksatıyor mu? İhkakı hakka götürüyorlar mı? Çok haklısın diyorum bu arkadaşıma, çok haklı diyorum. Hiç kimsenin hiç kimseyi küçümsemeye hakkı yok. Bir konu daha var; bizim bir atalar sözümüz vardır; "adamın yüzüne bak be, hükümet duvarı gibi derler" Tabi, hükümet duvarı gibi derler. Kamu görevlileri maalesef nazik değiller. Halbuki biz avukatlar gerçekten nazik insanlarız ve öyle olmak zorundayız zaten ama nezaketi de bir biçimde bizim nezaket kuralları içerisinde birilerine hatırlatmamızda yarar var diye düşünüyorum. Mahkemelerde vatandaşın konuşma ve savunma hakkı yeterli veriliyor mu diyor. Ben bir şey söyleyeyim; bugün I. Ceza Dairesinde duruşmalara girdim ben, Yargıtay I. Ceza Dairesinde, otuz dokuz dava vardı, otuz dokuzuncu davanın savunmanı olmak tek başına baskıdır. Yargıç hiçbir şey demese bile. Senden sonra otuz dokuz avukatın konuşacak olması senin üzerine tek başına baskıdır. İki, yeterince konuşsam ne olacak, konuşmasam ne olacak. Eğer ben savunmamı yaptıktan sonra yargıç sümenin altından kararı çıkarıp da yazıyorsa, bu da yalnız şeklin tamamlanmasıdır, içeriğinin olmamasıdır. Bir soru daha; yazılı verilen talep ve savunmaların tam okunabildiğine inanıyor musunuz, diyor. Okunmasını diliyorum.

Av. Atila SAV *:* Teşekkür ederim Sayın Aycan. Evet, Sayın Hocam devam edelim.

Prof. Dr. Zeki HAFIZOĞULLARI : Efendim, Avukat İclal Hanımefendi soruyor; diyor ki, evet İlimoğlu, savunma görevimizi yapmamızın önündeki en büyük engellerden biri açıkça, usule ve yasaya aykırı bilirkişi raporlarıdır diyor ve bilirkişi raporları maalesef tüm itirazlarımıza rağmen mahkemelerce nasıl olsa yeni bir rapor sorumluluğu bilirkişiye ait, bilirkişi üstelik de bir profesör, anlayışı kabul edilebilir mi şeklinde bir soru soruyor ve İstanbul'daki bir somut olayı söylüyor. Şimdi İstanbul'daki somut olayın dava dosyasını

görmedikçe o konuda bir beyanda bulunmam mümkün değil ama sorunun birinci kısmını cevaplandırayım elbette. Şimdi bizim Ceza Muhakemeleri Kanununa baktığınız zaman, çok enteresan bir şey koymuş bilirkişi hakkında, o 66. maddenin ikinci cümlesi, hakimlik mesleğinin gerektirdiği genel ve hukuki bilgiyle çözümlenmesi gerekli mümkün olan konularda bilirkişi dinlenemez diyor. Bu kadar açık, bu kadar açık. Dolayısıyla hukukun uygulanmasına ilişkin bir bilirkişi bir profesör arkadaş, bana da geldi sıkça, böyle bir uygulama olamaz. Bu niçin geliyor? Bu çok çeşitli sebeplerle geliyor. Taa, 1926'dan beri biz, bu sıkıntı içindeyiz. Bir, küçük yerlerde hakimler karar vermekte sıkıntı çektikleri için o çevrede oldukları için bir bu nedenle, ikincisi bilgilerine hakim arkadaşlar küçük yerde bilgi edinme imkanları az olduğu için, hele bir bilirkişi ile kendisini bir denkleştirmek için genelde bilirkişiye gidiyor. Büyük yerlerde bilirkişiye gitmekte, gitmenin gerekçesi hakimlerin dosyası çok. Bir hakimin birçok davaya birden bakması çok sıkıntılı bir şey. Dosyayı okuyamayınca bu, yeterli sayıda hakim olmayışı, çok sayıda dava olması hakimi bu fiili uygulamaya, hukuka aykırı bu fiili uygulamaya götürüyor. Şimdi masanın bir tarafından bakarken bir öbür tarafından yani hakim açısından bakmak gerekiyor. Elbette ki burada hukukun bir ihlali var ama siz hakim olsanız nasıl çözersiniz. Ancak şunu söyleyeyim, Türkiye'de gerçekten yargı reformu yapılmadıkça hakimler değil bilirkişiler karar verecek, bu büyük bir yanlışlıktır. Bunun düzeltilmesi gerekir, bunu düzeltme çaresinin herhalde oturup, tartışılması gerekir. Yani şurada söyleyeceğim bir reçete herhalde mümkün değil. Gelelim bir başka soruya, arkadaşımızın bir başka sorusuna gelelim; şimdi ismini yazmamış, uzlaşma kurumu, Ceza Muhakemesi Kurumunda Uzlaşma diye bir kurum getirilmek isteniyor diyor acaba bu kurum bizim Ceza Hukuku Sistemiyle bağdaşabilir mi? Şimdi, bunun ortaya çıkması ilk önce Alman Doktrininde ortaya çıktı, bu Amerikalılardan geldi şeyle uyuşmaz, sanıkla uyuşmak ve orada delillerle, birinci derece, ikinci dereceden delil ayrımları falan vardır. Hatta bizde de sinema eserlerinde işte birinci dereceden delil diyor, filmlerde kullanıyorlar onu. Şimdi

Almanlar bunu yaparlarken amaçları şu idi; bir kabahat suçlarını mümkün olduğu kadar yargı dışına taşıyarak hakimin yükünü azaltmak. İki, bazı cürüm suçları uyuşmak suretiyle halledip hakimin yükünü azaltmak ve böylece yargıya fazla yer bırakmak. Bu amaçla Almanya'da bazı düzenlemeler yapıldı. Şimdi oradan da bize geldi, moda olarak geldi fakat bizim hukuk düzenimizde var bu, ismi o değil ama var. Size hemen arz edeyim, Türk Ceza Kanunun 119. maddesi, bir tür uyuşmadır, bir tür uyuşmadır. İncelerseniz bunu görürsünüz, enteresan bir uyuşmadır.Hayır, eleştirilebilir o maddenin kapsamı ama eleştirilebilir o ayrı, şu girsin, şu çıksın denebilir ama burada suç isnadı altında bulunan kişi ile Cumhuriyet savcısının bir uyuşmasını İdarenin bir uyuşmasını görürsünüz. Gene aynı şekilde Ceza Muhakemeleri Kanununun 344 ve devamında şahsi dava dediğimiz bir müessese getirilmiştir. Şahsi dava ile kamu davasının ağırlığı azaltılmak istenmiştir. Bir şikayet ile azaltılmak istenmiştir ama şikayette Cumhuriyet savcısı dava açmak zorunda, Cumhuriyet savcısını işgal ediyor. Oysa şahsi davada kişilere bırakmıştır, insanların hakim önünde uyuşması daha kolaydır, bu imkan sağlanmıştır. Yani bu da bir tür uyuşma mekanizmasını hazırlayan bir yargılama biçimi. Asıl önemlisi Ceza Muhakemesi Usul Kanununun 386. maddesinde sulh ceza hakiminin ceza kararnamesi var. Sulh ceza hakiminin ceza kararnamesi de hakkında isnad bulunan kimselerin nedir, bir uyuşmadır. Demek ki, bizim hukuk düzenimizde bu tür müesseseler var. Öyleyse sorun ne? Bunların hepsi 1926'dan beri var. Sorun şu; bunları daha işler hale getirmek, insanımızın daha ihtiyacına uygun hale getirmek ve bu mekanizmaları daha geliştirerek, evrimini sağlayarak mahkemelerin yükünü azaltmak, beceremediğimiz olay budur. Onun için dışarıdan getirelim evet ama kendi hukuk sistemimizin gereklerini ve imkanlarını iyi bilirsek bir çok sorunu biz bilgi çağının gereklerine uygun olarak çözmek imkanına sahip oluruz.

Av. Atila SAV : Teşekkür ederim Sayın Hocam. Evet Sayın Başkan, buyurun söz sizin....

Av. Hakkı Suha OKAY : Teşekkür ediyorum, Sayın Başkan. Evet, Kemal Tomak, Ankara Barosu önceki dönem Sayman Üyesi, değerli arkadaşım yeni infaz yasasını değişikliliğini de örnek vererek diyor, Ana Muhalefet Partisinin Anayasa Mahkemesine gitmesini istediğimiz bu zamanda Türkiye Barolar Birliğinin Anayasa Mahkemesine doğrudan başvurması hakkına ilişkin yasal düzenleme, savunmanın önemi demokrasinin yerleşmesi açısından düşünülmez mi? Düşünülmesi lazım, hatta bana göre şart ve kaçınılmaz. Görüşleriniz nelerdir diyor. Ben Egemenin görüşüne katılıyorum, ben kendisine teşekkür ediyorum. Evet, Avukat Nur Yılmaz Can; silahı konuşturmak için çocuğu rehin aldı başlığındaki bir haberden bahisle bu çerçevede hukuk tanımazlık savunmaya yapılan saldırıların 11 Eylül'den sonra dünyada yaygınlaşan güvenlik devleti anlayışıyla ilgisi olduğunu düşünüyor musunuz. Açıkçası düşüncem şu; Amerika için süper devlet deniliyor idi şimdi o tanım da değişti, hiper devlet deniliyor. Amerika dünyada tek gücüm ben diyor ve Amerika dünyada hukuksuzluğu, yolsuzluğu, kara parayı ve ekonomiyi ben denetleyeceğim diyor. Bu koşullarda kendi dayattığı hukuku ortaya koyuyor. Bu hukuk, hukuksuzluktur, hukuk tanımazlıktır ama Afganistan'dan üç bin kişiyi alıp Guatemela'ya götürüyor. Hangi sistemde, hangi hukuk sisteminde yargılayacağımız tabii meçhul. O bakımdan güvenlik devleti anlayışının ötesinde egemen gücün kendi hukukunu dayatması olarak düşünüyorum. Avukat arkadaşım Selami Yücel, savunma hakkının genişletilmesi, hak ve adaletin gerçekleşmesi, insan hakları ve demokrasi yönünden de gerekli ve kaçınılmazdır. Avukatlarda savunma hakkının gerçekleşmesi hususunun temel unsurudur. Avukat bu kadar gerekli olduğu halde bir öcü olarak görülmekte, avukatların birer öcü olmadığını, gerekli olduğunu objektif olarak ve örnekleriyle açıklar mısınız diyor. Bütün mesele şu; birilerinin kendi konumunu, görevini, yetkisini paylaşmak istememesinden, demokrasiyi içine sindirememesi, çoğulculuğu, katılımcılığı benimseyememesi, kültür eksikliği,

bunların hepsi bir gerçek ve bizde otorite gücünü paylaşmak istemiyor. Haa burada, o güç paylaşımında avukat ben de varım dediğinde hayır diyoruz, sen bu işi bozan kişi olursun. Hayır ben hukuku tanımlayacağım sana, hukuku ortaya koyacağım diyor, hayır benim hukukuma aykırısın diyor ama savunmanın mücadelesi bu mu, bu değil, bu devam edecek.

KATILIMCI : Şu açıdan demek isterim, topluma bunu yansıtmamız lazım, yani en azından bir avukata verilecek yetkilerin topluma bir faydası olduğunu, savunmanın verildiği yetkiler gibi bütün sisteme katkısı olduğunu toplumun büyük bir kısmına bunu açıklamak gerektiğini.....

Av. Hakkı Suha OKAY *:* Teşekkür ediyorum ama bütün sorun şu; biz bunu topluma anlatalım da toplum ilgi duyduğu noktada, ilgi duyduğu noktada ve haber olabilecek noktada onunla ilgilenir. Toplumun biraz evvel ifade etmek istediğim temel neden şu idi; avukatlar yasak eşyayı cezaevine sokuyorlar, toplum buna ilgi duyuyor. Birileri de avukatları böyle karalıyor, basında avukatları ve toplumun ilgisini avukatları karartıp toplumun ilgisini böyle yakaladığını zannediyor. Oysa oradaki elektronik sistem niçin kurulmuş ama bir başka şey var, cezaevine o yasak maddelerin asıl hangi, kimler tarafından sokulduğu zaten Bakanlıkça biliniyor. Bir, çok büyük bir kısmı havada anlatılıyor, iki jandarma var işin içinde, cezaevi görevlileri var ama bu konuda en masum olan ve hiçbir şekilde cezaevine yasak madde sokma şansı olmayan avukatlar karalanıyor. Çünkü toplumun ilgi gösterdiği, birilerinin de sistemini rahatsız edecek kesim savunma mesleği mensupları olduğu için onlar hedef gösteriliyor, sıkıntımız burada. Evet, değerli arkadaşlarım, avukatların verdiği hukuki mutealalar, dilekçeler denetlenebilir mi? Tabii devamında arkadaşımın sorusunda kamu avukatı olduğu intibaını ediniyorum, başından beri söylüyoruz, avukatlık mesleğinin özelliği bağımsız olarak icra edilmesidir, avukat devlete, topluma, müvekkile, Baroya karşı bağımsız hareket etmek zorundadır ama denetlenebilir mi.

Kamu görevi yapan avukat arkadaşım, denetlemek isteyen üst amirine hayır vermem derse ne olur, sıkıntı orada başlıyor. Devam ediyor, kamuda çalışan avukatların müfettişlerce denetlenmesi hakkında ne düşünüyorsunuz, müfettiş raporlarıyla dava açılması hakkında neler söylersiniz. İkisini de içime sindiremem çünkü müfettiş raporlarını gayet iyi biliyorum ki egemen olan siyasi irade ne ise müfettiş raporu da öyle.

Zaten burada tercih hakkının olması lazım. Avukatın bu davayı yanlış olduğunu ifade etmesi lazım ama ifade eden avukatların başına neler geldiğini de Baro Başkanlığım döneminden çok iyi biliyorum. Müfettişlerce denetlenmesini de hukuki işlemleriyle ilintili olduğu sürece doğru olmadığını düşünüyorum ancak tabi burada temel sorun şu; kamu avukatlarının sorunlarını böyle palyetif örneklerle değil, toplu çözülmesi gerektiği, bu yönde geçmişte de var halen de var, Ankara Barosunun kamu avukatları komisyonu konusunda ciddi çalışmaları var. Zannederim bu sorunun temelde aşılması kamu avukatlarıyla ilgili bir yasal düzenlemeyle bu sorun aşılır. Avukatlık hizmeti ihale yoluyla alınabilir mi.....

Av. Atila SAV *:* Hakkı'cığım affedersin, Anayasanın 135. maddesin değişmesi de gerekiyor bu arada....

Av. Hakkı Suha OKAY *:* Evet tabi, yargı içerisinde de yer alması lazım, evet doğru.

Avukatlık hizmeti ihale yoluyla alınabilir mi? Devlet kuruluşlarının yapacak bu hallerde kamu ihale kanununa göre Avukatlık Kanunu uygun mudur? Evet yani avukatlık ihale yolu ile alınamaz ama ben size bir şey söyleyeyim; biraz evvel ki konuşmamda da ifade ettim,Türkiye Cumhuriyeti Hazine Müsteşarlığı kimi dış krediler için yabancı avukatlık firmalarına ihaleyle onun hukuki prosedürünü hazırlamak için ihale açıyor ve milyon dolarlarla yapılan ihaleler bunlar yani o ekonominin küreselleşmenin dayatması bunlar. Bu açıklamayı da getirmek istedim.

Bir başka soru da isim yazmadığı için ifade edemiyorum, avukatlar hakkında vaki başvuruların yüzde doksan beşini savcılık, ağır ceza mahkemeleri ve Adalet Bakanlığı vasıtasıyla ağırceza da her türlü ceza başvurusunda avukatlar hakkında dava açılıyor ve de Devlet Memurları Kanununa bir paralellik sağlanarak acaba avukatlar hakkındaki ceza yargısını Barolar tarafından izin verilmesi, soruşturma izni verilmesi düşünülmez mi diyor. Arkadaşlar, yani şunu ifade edeyim, maalesef bu gerçek değil mi yüzde doksan beş, yüzde yüz yani avukat hakkında savcının önüne hangi şikayet giderse mutlaka o Adalet Bakanlığına gidiyor, Adalet Bakanlığı gerekli izini veriyor, en yakın ağır cezaya gidiyor, ağır ceza mahkemesi başkanı da mutlak ve mutlaka bu davayı açıyor. Yeter ki önlerine bir avukat şikayeti gelsin. Aslında tabii bu bir tek avukatla ilgili değil, savcılık makamlarının doğru dürüst takipsizlik kararı verdiği yok. Çünkü sorumluluktan kaçıyor. Ben davayı açayım da mahkemede aklansın deniyor ama en azından yargının unsurları olan işte sav, savunma, karar üçlüsünde savunmada yer alan avukatlar için daha titiz davranılması gerektiği düşülmesi lazım, fakat maalesef belki bir hınçla bu izinler veriliyor.

Avukat arkadaşlarım bu siteminde haklılar ancak şunu ifade edeyim, işte Devlet Memurları Yasasındaki gibi acaba Barolara, bu konuda yetki verilsin, soruşturma iznini Barolar versin ayni çok popülist bir yaklaşım içinde olmak istemiyorum yani sağlıklı değerlendirilmesi lazım yani tamam uzlaşma tutanağını tutuyoruz, ilam hükmündeki belgeyi düzenliyoruz, disiplin cezasını veriyoruz. Bu noktada Baroların ve yahut avukatların kimliğini savcılık makamıyla bağdaştırma ne kadar sağlıklı olur, onu iyi değerlendirmek gerekir diye düşünüyorum. Teşekkür ediyorum, Sayın Başkan.....

Av. Atila SAV *:* Teşekkür ediyorum Sayın Okay. Efendim Sayın Zeki Hafızoğulları bir ufak ekleme yapmak istediğini söyledi. Çok önemli bir konu.....

Prof. Dr. Zeki HAFIZOĞULLARI : Efendim, avukatlık dediğiniz meslek yahut da meslek adamının eğitimi meselesi bugün Kara Avrupası hukukunda tartışma konusudur. Gerçekten de bu Avrupa Birliği oluşumuyla birlikte sermayenin serbestçe dolaşımı, emeğin serbestçe dolaşımı kanunu getirmiştir. Emeğin serbestçe dolaşımı,eğitim sistemlerini etkilemiştir ve bu Avrupalılar orta öğretimi düzenlediler. Ben hukuk eğitimiyle ilgili parçasını biliyorum, onu size arz edeceğim. Avrupa'da bütün hukuk fakülteleri hakim odaklı eğitim yapıyorlar ve programlar buna göre düzenlenmiştir. Gerçekten de bizim Hukuk Fakültesinin programı şimdi tartışılabilir, benim mezun olduğum zamandaki program sanıyorum Hocamız Hirsch tarafından değerli Hocamız Hirsch tarafından yapılmış bir programdı. O programda da ağırlık hakim odaklı eğitim,öğretim yapmaktı. Şimdi Kara Avrupası Hukukunda, Avrupa Topluluğunda bu ilke değiştirildi, avukat odaklı hukuk eğitimi yapma kavramı getirildi ve Avrupa'da çok şiddetle tartışılıyor, Sayın Baro Başkanıma ben arz edeyim, dil bilen birçok avukat arkadaşımız var, ben de tam bilmiyorum onu, hukuk fakültelerindeki eğitimi tartışıyoruz ama ne olduğunu tartışmıyoruz. Acaba gerçekten avukat odaklı hukuk eğitimi nasıl olacaktır? Nedir? Bu konuda bilgi sahibi olsak sanıyorum ki savunmaya katkıda bulunmuş oluruz efendim.

Av. Atila SAV: Teşekkür ederim. Değerli meslektaşlarım, çok yararlı ve verimli bir tartışma yaptığımıza inanıyorum.

Güdümlü yargı, güdümlü savunmadan geçiyor. Eğer bir toplumda savunma bağımsız ise o ülkede yargıyı güdümlemek olanağı yoktur. Bunun için genellikle baskıcı ve toplamcı yönetim düşüncesi, savunmanın çok özgür olmasını, çok bağımsız olmasını pek istemezler ve yargıya ulaşmak içinde önce savunmayı güdümlemekten geçmek gerektiğini bilirler. Tartışmalardaki yakınmaların bir kısmının böyle bir düşünceden arta kalmış olduğunu da dikkate alalım diye düşünüyorum. Söz gelişi bunlardan bir tanesi ne yazık ki Anayasamızın 135.

maddesidir. 135. maddeyi koyan zihniyet meslek kuruluşlarının özellikle Baroların özerkliğini, bağımsızlığını pardon, Sayın Hafızoğulları haklı, bağımsızlık demek zorundayız zaten öyle diyoruz, dilim sürçtü. Bağımsızlığını zedelemenin bir yolu da avukatları bölmek olduğunu gördüler. Kamu avukatlarının Baroya yazılma zorunluluğu, meslek kuruluşlarına zorunluluğu kaldırıldı ve tabi diğerleri içinde söz konusu ama meslek iki ayrı grup tarafından güdümlü hale geldi. Başka sakıncaları da var, onları başka bir tartışma konusu yapma çekincesiyle hepinize katkılarınızdan ötürü teşekkür ediyorum. Ankara Barosu adına en iyi dileklerimi sunuyorum, saygılar sunuyorum efendim.

SİVAS KATLİAMI
VE
İRTİCAİ FAALİYETLER

AÇILIŞ KONUŞMASI

Av. Semih GÜNER
Ankara Barosu Başkanı

YÖNETEN

Av. Basri BİLECEN
Ankara Barosu Başkan Yardımcısı

KONUŞMACILAR

- Prof. Dr. Sina AKŞİN
  A.Ü. Siyasal Bilgiler Fakültesi Öğretim Üyesi
- Mustafa BALBAY
  Gazeteci - Yazar
- Av. Hakkı Suha OKAY
  Ankara Barosu Önceki Başkanı

TARİH : 02 Temmuz 2003

YER : Adliye Sarayı Konferans Salonu

SİVAS KATLİAMI VE İRTİCAİ FAALİYETLER

SUNUCU : Ankara Barosu Sayın Başkanı, önceki başkanları, sayın başkan yardımcısı ve yönetim kurulu üyeleri, değerli meslektaşlarım, sayın basın mensupları ve evlatlarını "Sivas Katliamı" nda yitiren, acılarına ortak olduğumuz aileler. Ankara Barosunun düzenlediği "Laiklik ve İrticai Faaliyetler" konulu etkinliğe hepiniz hoş geldiniz.

2 Temmuz 1993'den bu güne Sivas Katliamının üzerinden tam on yıl geçti. Sivas katliamının bu gün 10. yıl dönümü. Sivas'ta yananlar, öğretmenlerimiz, önderlerimiz, kardeşlerimiz, çocuklarımızdı. Onları son yolculuklarına uğurlarken gürüldeyerek akan ırmaklar gibiydik. Yatağına sığmayan gürül gürül akan ırmaklar gibiydik. Göz yaşlarımızın yüreklere aktığı, öfkenin sele döndüğü bir gündü. 35 insanın fotoğrafı hepimizin yüzü, hepimizin yüreği idi. Son yolcumuz olan Uğur Mumcu'dan sonra 35 insanımız aynı yangının kurbanı olmuştu. Ankara yasını insan seli ile bağırıyordu. Çığlık vardı, ses yoktu, acı vardı, baş eğme yoktu, öfke vardı, direnç vardı ve Ankara

ayağa kalkmış yürüyordu. Acı yalnızca Koray, Gülsüm, Behçet, Asım ve diğer değerlerimizin acısı değildi. Hepimize, hepsine bedel olan Cumhuriyet ilk ateşini aldığı Sivas'ta yeni bir yıkım provası ile karşı karşıya bırakılıyordu. Ama kararlıydık. Acıyı alt edecektik. Nevuda'nın deyimi ile ölüm toprağı örtüyordu ama ölümlerden doğuyordu tohum. Onları aydınlanma mücadelesinde ışığımız olacak 35 güzel insanı saygı ile anıyoruz. Şimdi sayın Can Dündar ve ekibinin hazırladığı Sivas Katliamını konu alan "O Gün" adlı dia gösterisi ile sizleri baş başa bırakıyorum.

Şimdi panelimizin açılış konuşmasını yapmak üzere Ankara Barosu Başkanı Sayın Avukat Semih Güner'i kürsüye davet ediyorum.

Av. Semih GÜNER : Saygıdeğer konuklar yüreğinin tam ortası yanan analar, babalar, eşler, çocuklar. Değerli meslektaşlarım, basınımızın seçkin temsilcileri görsel etki altında kalmamak mümkün değil. 10 yıl önce 2 Temmuz'da Sivas'a ünlü ozan Pir Sultan Abdal'ın anısına Kültür Bakanlığı ve Sivas Valiliğince düzenlenen etkinliklere katılmak üzere giden aydınlarımız, yazarlarımız, şairlerimiz, sanatçılarımız, ozanlarımızdan 35 can Madımak Otelinde tutuşturulan gericilik ateşi ile yakıldılar.

Bu değerli insanlarımız "gelin canlar bir olalım" diyen, "dönen dönsün ben dönmezem yolumdan" diyen Pir Sultan Abdal'a can oldular, yoldaş oldular. Olayı hukuksal boyutu ile anımsamak için Yargıtay 9. Ceza Dairesinin verdiği karara bakmak yeterli. Şeriat gelecek, zulüm bitecek cumhuriyeti burada kurduk, burada yıkacağız. Yaşasın şeriat, kahrolsun laiklik, şeriat isteriz sloganları ile önceden koşullandırılan ve örgütlenen kişilerin şehir içinde yaptığı etrafa saldırgan nitelikli yürüyüşün ardından Madımak Otelinde son bulan bu olay ile etkinliklere katılmak için gelen konuklar atılan yanıcı maddeler ile otelin yanması sonucu yanmışlar, 35 can burada yaşamını

yitirmiş, 105 vatandaşımızda yaralı olarak canlarını kurtarabilmiştir. Yargı bu eylemi Anayasal düzenin en önemli ilkelerinden olan Cumhuriyetçilik ve laiklik ilkelerinin ortadan kaldırılmasına yönelik olarak kabul etmiş ve sanıklarına Türk Ceza Yasasının 146. maddesi kapsamında ceza vermiştir. Cumhuriyet tarihimizde benzerleri görülen bu insanlık dışı gerici kalkışmaların en acısı olan Sivas Olaylarının üzerinden 10 yıl geçti. Bu süre içinde Cumhuriyet düşmanı laiklik ve çağdaşlık karşıtı olan güçler belki sokaklara dökülerek şeriat provaları yapmıyorlar, ama gizli ve yaygın bir örgütlenme yolunà seçerek siyasal yapılanma içinde yollarına devam ediyorlar. Bir gün ilk öğretimi kendilerine malzeme yapıyorlar ve devletin okullarını dışlayarak genellikle tarikat kökenli okullara devletin parasıyla öğrenci yerleştirmeye yöneliyorlar. Bir yandan gericiliğin simgesi haline gelen türbanı yine öğrenim yaşamımız içine sokmaya çalışıyorlar. Bunun için af yasaları hazırlıyorlar diğer yandan da bunca öğretmen açığı varken 15 bin imam kadrosu tahsis ederek göreve getirmek istiyorlar. Yada bugünkü haberlerde yer aldığı üzere Sivas Olaylarında yargılanıp suçlu bulunanları affetmek için çalışmalar yapıyorlar af önerileri hazırlıyorlar. Bütün bunların yanı sıra Cumhuriyetimizin ve laik yaşamımızın bekçisi ve güvencesi olan ordumuzu dışlayıcı yetkisiz hale getirici yasal değişiklik çabalarını ön plana çıkarıyorlar.

Değerli izleyenler, değerli konuklar bu ortamda ülkesini seven Atatürk devrim ve ilkelerine inanan Cumhuriyeti ve laik düşünceyi benimsemiş insanların 2 Temmuz gününü hiç unutmaması gerekmektedir. Bu yolda en küçük duraksama, kayıtsızlık, hoşgörü yeni Sivas olayları demektir. Ankara Barosu olarak olayların gerçek sanıklarının ortaya çıkarılması ve yitirdiğimiz 35 canın şeriatçı kalkışmanın sonucu olduğuna yönelik çabalarımız hukuk savaşımız yoğun biçimde sürmüş baromuz ve baromuza mensup değerli meslektaşlarımız davaya müdahil olarak da katılarak adaletin yerine gelmesi için yoğun uğraş vermişlerdir. Ardından yargı kararı verildikten sonra

baromuz Sivas Katliamı davası adı ile yayınladığı iki ciltlik eserini sizlerin beğenisine, takdirlerine sunmuş ve bu girişimi ile gelecek nesillerin yahut zaman içinde unutulma olasılığına karşı o günkü olayların belleklerimizden silinmemesi için tarihteki gerçek yerini alması için yayıncılık örneği vermiştir. Bunun baromuza düşen bir tarihsel görev olduğu bilincindeyiz. Huzurunuzda kitabın yayınlanmasına ve hazırlanmasına emeği geçen yönetimimize ve değerli meslektaşlarıma bir kez daha teşekkür etmek istiyorum.

Sivas olaylarının 10. yılı nedeni ile düzenlediğimiz bu etkinlikte Sivas olaylarını bir kez daha değerlendireceğiz. Ve bunun yanı sıra belki de daha önemlisi günümüzdeki irticai faaliyetleri ele alacağız. Yüce Atatürk'ün kurduğu Cumhuriyetle yaşıt olan baromuzun en temel işlevlerinden birinin de laik Cumhuriyeti korumak, yaşatmak olduğuna inanıyoruz. Bu amaçla etkinliğimize katılan değerli konuşmacılarımızla 10 yıl önceki ve günümüzdeki irticai faaliyetleri ele alacağız ve saptamalar yaparak sonuç çıkarmaya yöneleceğiz. Değerli konuşmacılarımıza ve etkinliğimize katılan siz değerli konuklarımıza teşekkür ediyor, insanlıktan nasibini alamayan yobaz canileri bir kez daha lanetliyor, canlarını yitiren aydınlarımıza Tanrıdan rahmet diliyor, en derin saygılarımı arz ediyorum. Teşekkür ederim...

SUNUCU : Şimdi panelimizi yönetmek üzere Ankara Barosu Sayın Başkan Yardımcısı Avukat Basri Bilecen'i ve panelimizin konuşmacılardan Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Öğretim Üyesi Profesör Doktor Sina Akşin'i, Cumhuriyet Gazetesi Ankara Temsilcisi Sayın Mustafa Balbay'ı ve Ankara Barosunun önceki başkanı Sayın Hakkı Suha Okay'ı konuşmalarını yapmak üzere kürsüye davet ediyorum.

Av. Basri BİLECEN : Sayın konuklar öncelikle Atatürk ve Sivas Olaylarında yitirdiklerimiz için 1 dakikalık bir saygı duruşuna davet ediyorum. (Saygı Duruşu) Teşekkür ederim.

Değerli konuklar, değerli meslektaşlarım, basının değerli mensupları Ankara Barosunca düzenlenen Sivas Katliamı ve İrticai Faaliyetler konusunun tartışılacağı panele hoş geldiniz. Tarih 2 Temmuz 1993, yer Sivas. Tarihte kara ve kanlı leke olarak hatırlayacağımız tarih ve yer. Türkiye Cumhuriyetinin 35 aydınının ve yurt severinin yakıldığı gün daha da önemlisi irticanın Laik Cumhuriyet ile hesaplaşmak istediği bir zaman. Cumhuriyeti, kurulduğu yerde yıkmak isteyen düşünce. 2 Temmuz 1993 de yaşanan olaylar bir başlangıç değildir. O noktaya gelinceye kadar Cumhuriyetin kurulmasından hemen sonra irtica benzer eylemlere baş vurdu. Bunları Menemen'de, Kahraman Maraş'ta, Çorum'da yaşadık. Siyasi iktidarların yanlışlıkları ve hatta destekleri ile gelişti. Cumhuriyet devrimleri ile çatışmaya başladı. Atatürk devrimleri ve laik Cumhuriyet onlar için bir düşman olmaya devam etti, bugün olduğu gibi. Peki neyin savaşıdır bu yaşadıklarımız? İşte burada karşımıza hemen bilinen gerçek çıkıyor. Ülkenin çağdaş uygarlık dünyasında yerini alması için bilime, demokrasiye, laikliğe inanan Cumhuriyet ile Sivas katliamını gerçekleştiren, şer-i düzeni teokrasiyi ve feodaliteyi savunanların savaşıdır. Kan dökmeyi kendine meslek edinmiş örgütlerin uygarlık ile savaşıdır. İşte bugün panelde Sivas Katliamını ve irticanın günümüzde ulaştığı boyutları tartışacağız. Sayın konuşmacılara söz vermeden önce panelin yönetimi ile de ilgili birkaç şey söylemek istiyorum. Konuşma süresinin ilk turunu 15 dakika olarak saptamayı düşünüyorum. İkinci turda ise 5 dakikalık süreler ile konunun aydınlatılması yönünü seçeceğiz. Sayın Profesör Doktor Sina Akşin buyurun efendim...

Prof. Dr. Sina AKŞİN : Evet arkadaşlar bu soruna çare bulmak için, önce o sorunu anlamak lazım. Yarım yüz yıldır başımıza gelen felaketleri anlamak için de önce bu felaketin niteliğini kavramamız gerekiyor. Ve biz bu kavrama işinde bir hayli yol aldık 1980 li yıllarda Türkiye' de Atatürkçülüğün ne olduğu anlaşıldı. Çünkü daha önce Atatürkçülük, işte Atatürk sevgisi idi, devrimcilik idi, altı oktu ama böyle derinlemesine

herhangi bir şey, bir anlayış yoktu. Bir çözümleme çabası yoktu. Değişik yorumlar vardı, Atatürk, Atatürkçülüğün ne olduğu konusunda. İşte mesela, kimisi diyordu ki bu devletçiliktir diyordu, mesela kadro hareketını devletçilik olarak yorumluyordu, yön hareketi işte iktisadi kalkınmadan bahsediyordu. Gerçek anlama sonra geldi. Bu konuda sanıyorum ilk adımı Bedia Akarsu attı. Bedia Akarsu felsefe tarihi profesörüdür. 1960 yılında Atatürk hareketinin bir aydınlanma hareketi olduğunu söyledi. Sanıyorum ilk defa bunu söyledi. Ama fazla yankı bulmadı. Daha sonra 1980 de Suat Sinanoğlu'nun Türk Hümanizmi kitabı çıktı. Ve bu kitap Atatürk hareketinin bir hümanizm hareketi yani işte aydınlanma hareketi olduğunu gösterdi. 83 de felsefe tarihi profesörü Macit Gökberk aydınlanma olduğunu söyledi. Ve böylece bir şey oldu. Bu konuda bir anlayış ortaya çıktı. Yine bunu ışığında eğer Atatürk hareketi bir aydınlanma hareketi ise bunun pratiğe dönüşmesi nasıl oluyordu, bu konuda da bütünsel kalkınma anlayışı geldi. Yani Atatürk hareketinin bir kalkınma modeli var. Bu kalkınma modeli yol, baraj, fabrika, bilgisayar, telefon kalkınmasından ibaret değil. Bu top yekun kalkınma yani her alanda. Ve bu her alan deyince işin içine bilim giriyor, sanat giriyor, kültür giriyor, ahlak giriyor, spor giriyor her şey giriyor. Top yekun kalkınma. Demek ki bu bir aydınlanma hareketidir, bu bir bütünsel kalkınma modeli getirmiştir. Her alanda kalkınılacaktır. Çünkü Suudi Arabistan'a gidiyorsunuz, orada muhteşem kentler var, muhteşem teknoloji var işte en son model aletler, edevatlar, bilgisayarlar her şey var. Ama adamlar orta çağda yaşıyorlar. Bütün o alet, edevat orta çağa hizmet ediyor. Bunlar ortaya çıktı, işte 80 li yıllara doğru. 80ler de. 89 da Atatürkçü Düşünce Derneği kuruldu. Bu çok önemli bir adımdı ve nitekim bir yıl geçmeden onu kuran Muammer Aksoy'u öldürdüler. Faili meçhul bir cinayetle öldürdüler. Bunun güya Umut Operasyonu ile geçenlerde aydınlattık falan dediler. Fakat ben pek de aydınlanmış olduğunu sanmıyorum. Çünkü buldukları adamlar işte ben bombayı koydum, ben tabancayı

sıktım diyen adamlar. Peki bunlara bu fikri veren kim? Bunlara emri veren kim? 10 senedir bunları koruyan kim? Arkadaşlar bu cinayetler Atatürkçülere karşı işlenmiş olan bu cinayetler, evet bu işlenen cinayetler umut davalarına rağmen, umut operasyonu ve işte onu, o davalara rağmen hala faili meçhuldür. Arkadaşlar Atatürkçülüğün ne olduğu anlaşılınca karşı devrim sırıttı, yani Atatürkçülüğün ne olduğu anlaşıldığı zaman neyin Atatürkçü olmadığı ortaya çıkıyor. O zaman anladık 1951'de Halkevleri niye kapatılmış. Muhteşem bir kültür örgütü. Bütün Anadoluda. 478 tane Halkevi. 4322 tane halk odası. Burada sinema yapılıyor, tiyatro yapılıyor, kütüphane var, işte sosyal çalışmalar var, köy çalışmaları yapılıyor. Bunların niye kapatıldığını anlıyorsunuz o zaman, sırıtıyor. 51 de niye Halkevleri kapatıldı. Ondan sonra anlıyorsunuz 1954 neden Köy Enstitüleri kapatıldı. Anlıyorsunuz. Neden? Neden bu kadar çok İmam Hatip okulu açıldı? Anlıyorsunuz neden Türk Çocuğu 5 yıla mahkum edildi? Çünkü biliyorsunuz Türkiye'de 8 yıllık eğitim ne zaman geldi?1997 de geldi. 6 yıl oldu sadece. Ve süngü zoru ile geldi. Hiçbir partinin çabası yok bunda. Süngü zoru ile geldi.

Türkiye Cumhuriyeti tarihi, hani böyle bir karpuza bıçağı vurursunuz, böyle lap diye ikiye bölünür ya, Türkiye Cumhuriyeti tarihi ikiye bölünüyor arkadaşlar. Türkiye Cumhuriyeti tarihi düz bir çizgi değildir kırık bir çizgidir. Bunun birinci dönemi Atatürk devrimi dönemidir bu 1945 e bilemediniz 1950 ye kadar devam etmiştir. 1950 den sonra ise Türkiye bir karşı devrim sürecine girmiştir. Karşı devrim kavramını ilk ortaya atan bildiğim kadarı ile Hıfzı Veldet Velidedeoğlu. 1990 da karşı devrim "12 Eylül ve Karşı Devrim" diye bir kitapla bu düşünceyi ortaya attı. Ben bunu destekledim. 98 de ve son olarak bu yıl Çetin Yetkin'in kalın bir kitabı çıktı. "Karşı Devrim" diye. Arkadaşlar Türkiye Cumhuriyeti tarihi artık iki bölüm halinde incelenecektir. Nasıl Osmanlı Tarihi işte yükselme, duraklama, gerileme falan gibi bir takım dönemlere ayırıyorsak Türkiye Cumhuriyeti tarihi de bu günden sonra sanıyorum bu şekilde iki dönem olarak incelenecektir. Biz bu

gün karşı devrim dönemindeyiz. Şimdi fakat bu karşı devrim tam karşı devrim değil. Tam karşı devrim olsa dört karı almaya başlardık, eski yazıya dönerdik, Cumhuriyet giderdi, saltanat gelirdi, halifelik gelirdi. Hayır bunlar duruyor, Medeni Kanun duruyor. Demek ki bu tam bir karşı devrim değil, bu kısmi bir karşı devrimdir. Devrim tersine çevrilmemiştir ama dondurulmuştur, durdurulmuştur. Aydınlanma durdurulmuştur. Bütünsel kalkınmadan vazgeçilmiştir. İşte biliyorsunuz bütün bu şey, bu dönemin, bu ikinci dönemin devlet adamları bütün dertleri baraj açalım, barajlar ve köprüler kralı oldu bir başbakanımız, işte öteki elektrik mühendisi idi o her yere telefonlar döşedi. Bunlar ile uğraştılar. İşte bir başkası makine mühendisi, o da fabrika yapan fabrikalar yapacağım dedi. Şimdi demek ki bu bir kısmi karşı devrimdir ve bir dondurma söz konusu. Atatürk devrimi dondurulmuştur. Şimdi bunu karşı devrimin kısmi oluşu şuna hizmet ediyor. Durum sezdirilmiyor. Herkes sanıyor ki Atatürk devam ediyor işte Atatürk devrimi yolunda falan. Hikaye, bunu işte olan biteni yani bu dondurma ve durdurma olayını gizlemek için tören Atatürkçülüğüne baş vuruldu. Tören Atatürkçülüğü işte biliyorsunuz her yere resmi asılıyor, bütün caddelere ismi veriliyor, büstler yapılıyor falan filan fakat bu bir, iki yüzlülüktür, bu bir gizleme olayıdır. Bu tarihin büyük sahtekarlığıdır. Tören Atatürkçülüğü tarihin büyük sahtekarlığıdır. Ve işte bilinçsiz olanlar bunlara seyirci kaldılar. Bütün bu gelişmelere seyirci kaldılar. Şimdi ortada demeki bir takım aydınlanma güçleri var, zinde güçler denilmişti bir zamanlar bunlara bir de karşısında, kim bu karşı devrimi yaptıran şeyhlik ve ağalık düzeni. Böyle bir kısmi karşı devrim sürecinde demek ki böyle bir dengelenme var, yani bir tarafta zinde güçle, ilerici güçler bir tarafta da bu şeyhlik, ağalık düzeni, gerici güçler. Ama onlar bu demokratik süreçlerden yararlanarak şeriatı getirmek istiyorlar, yani kısmi karşı devrimi tam karşı devrime döndürmek istiyorlar. İşte gericilik olayları işte bu patlak veren Kubilay- Menemen olayı, Madımak Oteli olayı bunların işte coşmaları ve bu arzularını ortaya koymaları

oluyor. Tabi geçmişte de 31 Mart olayı vardır. O da böyle bir gericilik olayıdır. Şimdi işte, fakat bunlar çok akıllıdır, bunlar ne yapacaklarını çok iyi biliyorlar, demokratik süreçlerden yaralanarak iktidar olmaya çalışıyorlar. İşte bu şeriatçı partiyi ilk kez kuran Türkiye'de Necmettin Erbakan ve arkadaşları. Onun kurduğu bütün partiler, sonuncusu hariç kapatıldı. Ama bir partiyi kapatıyorsunuz başka bir partiyi açıyor ardından. Ve Anayasa Mahkemesi görevini yapıyor bu partileri kapatıyordu çünkü bunlar şeriat partisidir arkadaşlar, düzen dışı bir olaydır. Şeriat partisi olamaz Türkiye'de. Eğer Türkiye, Cumhuriyet ise eğer Türkiye, Laik ise bir şeriat partisi olamaz. Ve bunu Avrupalıların, batılıların anlaması lazım. Bakın onlarda bakıyorsunuz Avusturya'da Hayder diye bir adam seçiliyor, sandıktan çıkıyor bu adam, fakat bu adam nasıl bir adam, ırkçı bir adam, işte herkesin lanetlediği bir adam. Bütün Avrupa cephe alıyor. Yahu bu adam sandıktan çıktı, niye saygı duymuyorsunuz buna? Hayır boykot ediyorlar. Hayder'e kök söktürdü bütün Avrupa. Ama bize gelince hayır diyorlar, ne münasebet parti kapatıyorsunuz onlar harıl harıl parti kapatıyor. Almanya'da komünist partileri, faşist partileri kapatılmıştır. Son olarak bu Hayder olayında ortaya çıktı. Çünkü arkadaşlar seçimde kimin sandıktan çıkacağı belli değil ki. Bakıyorsunuz Hitler'de sandıktan çıkabiliyor. Hitler sandıktan çıktı. İyi mi oldu yani. Sandıktan her çıkan doğru mudur? Yok böyle bir şey. Onlar da biliyorlar bunu, Hayder'e hayat hakkı tanımadılar Avusturya'da. Ama bize gelince hayır. Neyse ki Anayasa Mahkememiz görevini yaptı, bu şeriat partilerini bir bir kapattı. Fakat bu son partiyi kapatmadı. Necmettin Erbakan ve arkadaşları onlar açık konuşuyorlardı bu iş olacak diyorlardı, ya kanlı, ya kansız. Erbakan ağzından baklayı çıkardı biliyorsunuz, bir tarihte bu şekilde konuştu. Daha açık konuşuyorlardı sonra bir de batıya ters düşüyorlardı. Mesela Erbakan'ın en büyük şeyi, eleştirisi bunlar batı klüpçüsü, bunlar batıcı falan diye. İşte İslam alemini batıya karşı toparlamak falan gibi böyle bir takım şeyleri vardı. Bir takım niyetleri vardı. Bir takım söylemleri

vardı. Ve Erbakan şey edemedi, tutturamadı yani çok açık konuştu ve de sonra batıyı da karşısına aldı. Bunlar çok akıllı, dediler ki -hepsi halbuki Erbakan Hocanın çömezleri- "biz değiştik" dediler. Biz gömleği çıkardık dediler. Biz değiştik dediler ve de gittiler batı ile sıkı fıkı oldular. Avrupa Birliği ve Amerika ile sıkı fıkı oldular. Biliyorsunuz Recep Bey fır dönüyordu, Avrupa'da, Amerika'da. Seçimi kazandı, hemen hop tekrar gitti. Ve bu parti seçime girdi. Girebildi. Ve de çoğunluk oldu. Arkadaşlar bugün iktidarda olan bir şeriat partisidir. Bunun lamı cimi yoktur. Burada bana öyle geliyor ki Anayasa Mahkemesi görevini yapmamıştır. Yüksek Seçim Kurulu görevini yapmamıştır. Cumhuriyet Halk Partisi görevini yapmamıştı. Zaten Cumhuriyet Halk Partisi hep seyirci. Hep seyirci. Köy Enstitüleri kapatılırken seyirci, Halkevleri kapatılırken seyirci, 5 yıllık eğitim sürerken seyirci, İmam Hatip okulları açarken de seyirci. Maşallah çok iyi seyrediyorlar. Bu günde seyrediyorlar. Hatta işte Siirt seçimlerinde ay kolaylık göstereceğim diye kaç parça oldu Deniz Bey. Evet ben bu şekilde noktalıyorum.

Av. Basri BİLECEN : Sayın Akşin'e teşekkür ediyoruz. Ve kendisi Türkiye Cumhuriyeti tarihinde iki dönem olduğunu Atatürk Döneminin 1950 ye kadar, 1950 den sonrasının karşı devrim olarak tanımladıktan sonra devrimin dondurulduğunu bizlere anlattı. Efendim şimdi Cumhuriyet Gazetesi Ankara Temsilcisi Sayın Mustafa Balbay'ı davet ediyorum. Buyurun efendim.

Mustafa BALBAY : Teşekkür ediyorum başkan. Arkadaşlar ben Ankara Adliyesine İfade vermeye geliyordum. Şimdi ifade etmeye geliyorum. İlk defa onun için baroya teşekkür ediyorum. Ayrıca daha geçen hafta bir ifade vermeye geldik. Şimdi ana adı, baba adı, nerede doğdun sorularına yanıt vermeden ifade etmeye başlayacağız. İlk defa da bu salondayım, burada kayıt da çok efendim onun için şu anda gerek yok diyeyim. Şimdi sevgili dostlar ben Sivas Olayları sırasında

gazetemizin, Cumhuriyetin İstanbul merkezinde haber merkezi müdürü idim. Ve olayların olduğu günün akşamında gazeteden birkaç arkadaş ile akşam dışarıda oturalım hani Cuma idi de hani ertesi gün gazeteye biraz geç geliriz diye düşündüğümüz bir gündü ve o gün öğleden sonra bizim Sivas muhabirimiz Hatice Biçer biraz da heyecanlı bir ses ile burada garip şeyler oluyor ve bu olaylar büyür dedi ve o gün biz saat 3 de bütün programımızı iptal ettik ve o dönemin, Sivas'tan gelen haberlerin, yöneticilerin tutumlarını dikkate alarak gerçekten ciddi bir kaygı ile ve hükümet üyelerine de ulaşmaya çalışarak olayları izlemeye başladık. Bir gazete merkezinde saat 15:30 da fark edilen bir olayın devlet organlarınca fark edilmemesi gaflet, gaflet değilse delalet, delalet değilse de sizin takdirinize sunuyorum. Burada şeyde de gördük, biraz önceki belgeselde de gördük, yani olaylar herkesin gözü önünde ve dediğim gibi uzakta bir gazete bürosunda fark edilebilecek kadar açıktı. Ve tabii o günkü konuşmalar işte öğleyin, Cuma, işte ezan, öğle ezanı sırasında işte davul çalındı vesaire. Peki o zaman beş bin kişi önceden duyup, beş bin kişi önce davul dinlemeye mi geldi de sonra bu olaylara tepki gösterdi. Hayır, hazırlanmıştı bu olaylar, çok önceden planlamışlardı. O anlaşılıyor, çünkü yani herkes beş bin kişi, on beş bin kişi yarın öğleyin burada davul çalınacak mı diye geldiler. Hayır. Yine bizim oradaki arkadaşlarımızın çıkardığı o gün, bir gün önce otellerin çoğu doluydu. Çevre illerden gelmişlerdi. Yani burada bütün birbirinden farklı durumları yan yana koyduğumuzda gerçekten Sivas Olayının planlı, Sina Hocanın da vurguladığı gibi karşı devrim hareketinin çok önemli bir aşaması olduğunu görüyoruz. Peki 10. yıldayız, Sivas olaylarında bugün durum ne? Sivas Olaylarında suçluların avukatları bu gün mecliste arkadaşlar. 10. yılda geldiğimiz tablo bu. Suçluların avukatları diyorum yani gerçekten şu anda mecliste, evet devamı doğru Adalet Bakanı da. Artık bu ne olur? Adaleti herhalde dağıtma bakanı olur olsa olsa ve maalesef bu gün ve 10. yılda şu anda bugün, dün bizim arkadaşlarımız bir ucundan ayrıntısını almışlardı bugün öğle saatlerinde biraz daha kesinleşti bu sanıkların affedilmesini

öngören bir hazırlık var. Yani 10. yılda geldiğimiz nokta arkadaşlar. Yani Madımak Oteli yanmaya devam ediyor arkadaşlar. Ve şu anda pek çok özünde devrim hareketini yakmaya devam ediyor hepimizin gözü önünde. Tabi buna karşın bir başka saldırı da Sivas Olaylarının özelinde baktığımızda adam öldürmek serbest, ölene ağlamak suç. Bu noktaya getirmek istiyorlar. Ben geçen 10 yılda Sivas Olaylarında yakınlarını kaybedenlerin tavırlarını biliyorum. Bir kısmı aramızda, onların davranışlarını derleyip toparladığımızda hiçte abartmıyorum arkadaşlar onlar Nobel Barış ödülünü hak etmiş insanlar. Bunca kıyıma, bunca can yakmanın ardından insana kıyılmasın diye haykırabilmek evrensel barış değil de nedir? Ama şu anda onların ağlamasını dahi suç olarak kabul ettirmeye, yeter artık kaşımayın bu olayı, kaşımayın demeye kalkıyorlar. Gerçekten dönen duruma bakın arkadaşlar, çarkın dönüş şekline bakın 10. yılda gerçekten çok acı bir tablo ile karşı karşıyayız. Tabi burada kahrolarak düşünmek yerine kafa yorarak düşünmeliyiz. Yani burada bu yıl içinde hiçbir Sivas Olayında yakınını kaybeden öfke ile kalkmadı hep akılla, hep kanı kanla yıkamazlar diye kalktı. Ve onların bu sağduyusu hala şu anda göreceli olarak yani pek çok erozyona uğramasına karşın Anadolu'da toplumsal barış bir ölçüde varsa bu anlayış sayesinde var. Ama tabi bunu gelin hükümete anlatın şimdi bu günkü tablo sevgili dostlar ben panelin konu başlığına da dikkate alarak üç bölüm halinde düşüncelerimi paylaşmak istiyorum. Daha bir Sivas Olayları genel özeti aktardığım gibi benim gördüğüm tablo bu. İkinci yanı, irticanın bugün aldığı boyut, üçüncüsü Türkiye'nin Dünyadaki yeri ve şu anda bizim etrafımızda ne oluyor ve sonunda çözüm içinde neler yapabiliriz bunlara kafa yormaya çalışacağım. Şimdi arkadaşlar eskiden bu yasa dışı örgütler, daha doğrusu terör örgütleri ile ilgili, bu şeriat örgütleri ile ilgili ne kullanılırdı? Hücre. Bir hücre evi basıldı, bir bodrum katında yakalandı. Arkadaşlar artık hücre evi yok. Artık şeriat siteleri var. Hani hücre idi bir bodrum kattı onları aştılar. Biz şimdi Türkiye'de şeriatın yerleşmesi için bir yıl içinde harcanan para 15 milyar dolar arkadaşlar. Çok genel

olarak söylüyorum ve bütün harcamaları kabaca topladığımızda söylüyorum. Bunun 5 milyar doları yoksullar ve gecekondular için harcanıyor, 5 milyar doları okul çağındaki çocuklar için harcanıyor, 5 milyar doları da medya ve iletişim için harcanıyor. Bunun önemli bir bölümü de yurt dışından geliyor ama şu anda hani kabaca şu rakam diyecek durumda değilim ama sadece Gülen'in, Gülen ve etrafındaki şirketlerin yıllık cirosu 2 milyar dolar. Yani olayın mali boyutu tamamen Türkiye'nin ekonomisini de etkisi altına alacak bir düzeye ulaştı. Bu tabi özellikle tabii, Akşin Hoca sol partileri eleştirdi, genel olarak hani seyirci olarak değerlendirdi ki, bir ölçüde doğru. O şu anda gecekondu semtlerinde 1970 de 1 Mayıs mahallesinde olduğu gece kondu semtleri bugün şeriatın oy deposu ise burada düşünmemiz gereken bir şeyler var arkadaşlar. Bu gün Ümraniye'de 1 Mayıs mahallesi var. Ama Ümraniye Belediye Başkanı AKP'li. Bu yine 10 yıldayız, şöyle bir 30 yıl diyelim ki 50 den sonraki süreç diye baktığımızda gelinen tablo bu. Tabi bu para hareketinin yanı sıra şu anda 1940ların Anadolu aydınlanmasına en önemli katkıyı sağlayan, onun belki temel harcını oluşturan Köy Enstitüleri ne ise bugün karşı devrim içinde İmam Hatip Liseleri o. Ve şu anda bugün mecliste 200 e yakın imam hatip lisesi mezunu var. Yani genel bir şey olarak artık arka bahçeyi geçti, ön bahçe yani. Bu yani bir zamanlar yaptıkları değerlendirmenin ötesinde. Tabi şu anda iktidardalar dedik, bu iktidarın 1980 li hatta 90 lı yıllarda batıyı hani batı taklitçiliği, batı hatta işte batıl dedikleri batı şimdi batı taklitçiliği yok artık, batı taktikçiliği var. Şimdi oradan olan taktikle, orada var bizde de olsun ve her şeyi değiştiriyoruz mantığı ile çok değişik bir iktidar anlayışı ile karşı karşıyayız arkadaşlar. Öyle bir şey ki örneğin yine yeni, taze örneklerden birini söylüyorum. YÖK yasasını değiştireceğiz diyorlar. Şimdi aramızda üniversiteler ile ilişkisi olanları görüyorum. Yani YÖK'ün geçmiş yıllardaki tutumunu bilenleri görüyorum. Hayır denebilir mi? Denilir ki özünde evet değişsin. Ama niyet başka. Adam şu anda diyor ki YÖK yasasını değiştireceğim. Bizim arkadaşlar taslağı aldılar, tam açıklamıyorlar da kamu oyuna.

Şöyle bir madde var arkadaşlar bu yasa yürürlüğe girince ikinci kez seçilmiş rektörlerin görev süresi sona erer. Yani bunu dahi toplumun bir değişim özlemini dahi kendi amaçları için kullanıyorlar. Bu yasa yürürlüğe girince hani işte Anadolu'da şu anda 18 rektör ikinci kez seçiliyor, onların tümünün görev süresini sona erdirecek. Yine şu anda açıklamadıkları bir başka taktik, üniversiteleri ikiye ayıracaklar, diyelim ki Gazi Üniversitesi 55 bin kişilik. Bunu diyecek ki ikiye bölelim. Böldüğünüz an bütün yönetim yapısı düşmüş oluyor. Yasaya onu koyuyorlar. Böylece bütün kadroyu kendileri yeniden atayacaklar. Yani diyeceğim şu andaki iktidara gelen ve Sivas Katliamını yapanların avukatlarının iktidarı şu andaki güncel tanımı ile toplumun bu değişim özlemlerini de tamamen kendi hedeflerini içine katarak gerçekleştirmeye çalışıyorlar. Burada şu anda maddi boyutlarını paylaştık, şu anda iktidardaki durumu paylaştık. Peki toplumda yapı ne? Bir başka deyimle ne yapabiliriz? Tabii arkadaşlar, bu noktaya bir günde gelmedik bu yüzden bir günde çıkışı da yok. Burada ne yapıp edip iki unsuru bıkmadan usanmadan gündeme getirmek gerekiyor. Birincisi örgütlü olmak, ikincisi de eğitim. Şimdi bu örgütlü olmak tabi bu silahları deyim yerinde ise toplumsal güçleri onlarda kavradılar. Ve kendilerince şunu da kabul edelim bizden daha iyi kullanıyorlar. Bizden daha iyi kullanıyorlar. Pek çok ikinci Cumhuriyetçiye de tarikatların bir sivil toplum kuruluşu olduğunu kabul ettirdiler. Halbuki çok, hepimiz biliyoruz ki daha doğrusu aklı başında her insan birazcık durumu masaya koyduğunda görür ki yönetime seçimle girilmeyen hiçbir örgüt, sivil toplum örgütü değildir. Bu kadar basit tanım aslında. O tarikat ne ile geliyor yönetime, işte İskender Paşa Dergahı, işte baba ölüyor damadı geçiyor, damat ölüyor kayın biradere geçiyor. O gidiyor sülaleden kim var ona bırakıyorlar. Şimdi böyle bir şeyi sivil toplum örgütü kabul edebilir mi? Ama dediğim gibi ne yazık ki pek çok solcu arkadaşımızın da onayı ile öncülüğü ile onları da kendi sistemleri doğrultusunda bu sistemin içerisine kattılar. O zaman bizim de en az onlar kadar örgütlü ve onlar kadar da eğitimli olmamız gerekiyor. Şimdi

eğitimde, şu anda biz tabi cehaleti tanımlarken işte cahil, eğitimsiz insan diyoruz. Hayır arkadaşlar artık cehalet özel bir eğitimle veriliyor. Türkiye'deki bu günkü yapı, bu günkü cehalet gerçekten ancak çok özel bir eğitimle yapılabilir. Size şey, bu tarikat okulu diyelim, yada bunların kendi özel eğitim verdikleri kurumlardaki bir kütüphanedeki yer alan kitapların listesini okuyacağım, arkadaşlar özetle, Mülteka Tercümesi, Essahabül Azap, Tarikat Adiyede Rabıta-i Ceriye, Sevadül Azap Şerhül Azamı Ahkam, Maturdiye Akayidi bilmiyoruz ne biçim vaka idi. Avamil ve İzhar, Tevcih Kitabı, İmamı İslam İrsaleleri, pratik Arapça, Yeni ve İlaveli Ababil Tercümesi, İslam İnancını Temelleri Akayıd, Açıklamalı Emsire Sinai Maksut Metin Ve Tercümesi, Tam Kayıtlı Fenari ve Kavli Ahmet, İzmefumu ve İlaliler, Emsire Mevhumu, İrfan Ordusu, İlaveli Nafile İbadetler ve taatler irsalesi, Talu mevku mütailim, İmam Tarikatları, Fıkhı Ekber Serhül Emarül tercümeleri, havamat ve sıhhatı koruma yolları, Mektebül İrfan Talebe Karne, Makkuşye Kız Arapça Lisan Okulu benim bildiğim böyle gidiyor. Şimdi soruyorum arkadaşlar bu kitaplar ile eğitim mi olur, cehalet mi olur? Tabi ki bu tür kitaplar ne bileyim bir Arap Dili ve Edebiyatı bölümü yada bir İslam İncelemesi bölümü benzer bir yerde okutulabilir ama sekiz – on beş yaş grubu çocuklara bu kitapları okutursanız onlardan ne çıkar? İşte bu günkü iktidar çıkar arkadaşlar. Bu günkü iktidar çıkar. Bu yüzden tabi ki çok kolay değil işimiz. Ama bu cehalet eğitimine karşı da çok sistemli, örgütlü sadece yıl dönümlerini içermeyen bir kampanyada çalışmamız gerekiyor arkadaşlar. Burada tabi sanıyorum 15 dakikayı bulduk. Bir dakika başkan fazla şey almayacağım burada tabi Türkiye'nin bulunduğu yer derken bu IISS yani International Institue Search Strategy diye iki ay önce hani Ingiltere'de yayınlanan bir rapor vardı 15 sayfalık. Türkiye ile ilgili. O rapor, artı Bush yönetiminin raporlarında, Türkiye şöyle değerlendiriliyor arkadaşlar. "Türkiye'de şu anda İslam yaftalı bir yönetim bizim için gereklidir. Çünkü biz İslam ülkelerinde operasyonlar yapacağız. Türkiye'nin İslami görüntüde olması ve bizim Türkiye ile böyle bir bağımızın bulunması ile biz

Dünyaya diyeceğiz ki bakın, biz İslama karşı saldırmıyoruz, Türkiye'de Müslüman bir ülke, biz sadece terörün olduğu ülkelere saldırıyoruz, deriz "dediler. Ve bu mantıkla arkadaşlar Türkiye'ye bakıyorlar. Bir zamanlar hani demokrasi hani yılda 5 bin dolarlık kişisel gelir olmayan ülkede demokrasi yerleşmez diyorlardı artık demokrasi parayla değil sıra ile. Önce Afganistana'a getirdiler, Irak'a getirdiler adı her ne ise şimdi İran'a getirecekler, artık sıra ile oradan kime gelecekse, ama bu yolda işte Türkiye'yi bir lojistik üs, bir sağlam üzerine basacakları bir zemin gözü ile bakıyorlar. Ve bu zeminin diyorlar İslami görüntüsü gereklidir. Amerikasının, İngiltere'sinin umurunda değil, Türkiye'deki aydınlanma hareketi, insanlar öldürülmüş, yakılmış. Bu yüzden iş başa düştü. Tıpkı Kurtuluş Savaşında olduğu gibi. Ben sözlerimi bağlarken kesinlikle ve kesinlikle umutsuz değilim, şu anda herkesin suratını çok asık görüyorum tabi ki acı bir yıldönümü ve karşı karşıya tablo acı. Ama öfke ile kazanabileceğimiz bir şey yok. Ben Anadolu gücüne inanan bir insanım. Bu iki şeyde örgütlü olmak ve eğitime her gün yani gerçekten günlük yaşamımızın bir parçası haline getirmek bizi 21. yüzyılda daha aydınlık bir Türkiye'ye ulaştıracak diye düşünüyorum. Amerikanın bile Colorado Vadisinde yeni bir Atatürk aradığı, biliyorsunuz geçen hafta News Week dergisinde idi bir dönemde. Atatürk gerçekten 21. yüzyılda belki de 20. yüzyıldan daha güncel diyorum hepinize saygılar sunuyorum.

Av. Basri BİLECEN : Sayın Mustafa Balbay'a teşekkür ediyorum. Sayın Balbay 10 yıllık süre içerisinde irticanın kaynaklarının neler olduğunu vurguladı. Şimdi efendim sözü Ankara Baromuzun önceki dönem başkanlarından Sayın Avukat Hakkı Suha Okay'a veriyorum.

Buyurun Sayın Okay.

Av. Hakkı Suha OKAY : Teşekkür ediyorum sayın başkan. Değerli konuklar, değerli dinleyenler hepinizi saygı ile sevgi ile selamlıyorum. Ve aranızda 2 Temmuz '93 de

yakınlarını kaybeden analarını, babalarını, evlatlarını, eşlerini kaybeden bir çok kişiyi görüyorum. Bu insanlar ile 93 yılında Türkiye Barolar Birliği yönetiminde olduğum dönemde hep beraberdik. Yargılama sürecinde bu insanlar ile beraberdik. Aradan 10 yıl geçti ama aynı insanlar aynı dirençle yüreklerindeki acının dinmemesine rağmen buradalar. Ve o ailelere de hoş geldiniz diyorum. Onlara tekrar sevgi, saygı sunuyorum. Değerli dinleyenler 2 Temmuz 1993- 2 Temmuz 2003 aradan 10 yıl geçti. Yargılama süreci 2001 de sonlandırıldı diye düşünelim. Ama 10 yılda geçmiş olsa, onlarca yılda geçmiş olsa Sivas'ta yaşananlar insanların bir otel köşesinde diri diri yakılması unutulmaz, unutulması da mümkün değil. Aslında Pir Sultan Abdal şenlikleri bahane edilerek bu tarihin en önemli gerici ayaklanmalarından biri belki de en önemlisi 93 Temmuz'unda Sivas'ta yaşandı. Olaylarda yer alanların Madımak Oteli önünde attıkları slogana bakınca ne diyorlar? "Laik devlet, yıkılacak elbet.", "Kahrolsun laiklik.", "Laiklik gidecek, şeriat gelecek.", "Şeriat gelecek, yüzler gülecek.", Cumhuriyet Sivas'ta kuruldu, Sivas'ta yıkılacak." ve "Hizbullah geliyor." İşte bu sloganları atanlar vahşi emellerinin gerçekleşmesi için diri diri insanları yaktı. Bunun hiç tartışılır yanı yok. Esasen teokratik devlet özlemcileri şeriat isteklerini fütursuzca ortaya koymuşlardır. Sivas Olayının temelinde yatan Cumhuriyete başkaldırıdır, laik hukuk düzenine başkaldırıdır. Hedef Cumhuriyettir, hedef laik hukuk düzenidir, hedef Atatürk'ün aydınlanma devriminin kazanımlarıdır. Değerli dinleyenler, Türkiye'nin diğer İslam Ülkelerinden bir farkı var. Benimsemiş olduğu laik, demokratik bir düzeni var. Oysa Türkiye'ye şeriat dayatılmak isteniyor. Akşin Hocamın söylediği gibi, son 50 yıldır bu sistemli olarak yerleştiriliyor. Ama bu şeriat dayatması sadece Türkiye'nin kendi iç dinamiklerinden mi kaynaklanıyor. Hayır. Aslında Türkiye'de bir şeriat dayatmasının arkasında Dünyayı yöneten egemen güçleri görüyoruz. Projelerini görüyoruz. Ve bu egemen güçlerin insan kanı üzerinden nasıl ekonomik çıkar kavgası

yaptığını biliyoruz. Biraz geriye gittiğimizde Yeşil Kuşak projesini, kontrollü İslam projesini hatırlarız. Orta doğudaki egemenlik kavgasını hatırlarız. Orta doğuya egemen olanların Orta Asya'ya nasıl egemen olacakları kavgasını hatırlarız. Aslında bunların içerisinde örneğin ABD'deki eski CIA başkanı William Kesy'nin "İslam kartını açıyoruz" lafını unutmamamız lazım. Şimdi baktığımızda öylesine şeriatçı kalkışmalardaki kimi örgütlenmeleri veya kimi devlet yapılarının değişmelerinde de o egemen sermayeyi görüyoruz. Humeyni'nin arkasında ABD'yi görüyoruz. Ve belleğimizi biraz geriye götürdüğümüzde, Yarbay North yargılamasında Humeyni rejimi ile ABD'nin nasıl iç içe olduğunu biliyoruz. Ve bir nasıl kayıkçı kavgası olduğunu görüyoruz. Filistin'de Hamas'a nasıl destek verdiğini görüyoruz. Ve Mısır'da Cemaat-i İslam'a nasıl destek verdiğini görüyoruz. Libya'da İslam Savaşçılarına nasıl destek verdiğini görüyoruz. Taliban'ın arkasındaki gücü biliyoruz. Değerli dinleyenler aslında Sivas Olayının öncesinde Sivas yangını geliyordu. Bu görülüyordu. Etap etap görünüyordu. Evet, Maraş, Çorum ama sonrasına bakın, sonrasına bakın 1990 da Muammer Aksoy'u, Bahriye Üçok'u, Uğur Mumcu'yu katledenler, bunlar yurt sever olduğu için, bunlar Atatürkçü olduklarından, Atatürk'ün aydınlanma devriminin eserlerini koruma çabası içerisinde olduklarından katledilmişti. Bir ortak payda idi. Kişiler birer hedef alınmıştı. Sivas'ta bir toplu katliam yapıldı. 2 Temmuz 1993 Sivas Katliamı gerçekleştiği tarihlerde ben Türkiye Barolar Birliği Yönetim Kurulunda Sayman üye idim. Cumhuriyet tarihimizin en önemli olaylarından biri idi. Bu konuda Türkiye Barolar Birliği hem düşün yapısı itibarı ile hem sorumluluk anlayışı gereği ilk tepkiyi koyan kurumdur. Ve de o dönemdeki Türkiye Barolar Birliği Başkanı Sayın Önder Sav hemen akabinde bir basın açıklamasında bulunda. Ve dedi ki "bu olayda devletin, siyasal iktidarın, yerel yönetimin kusurun ötesinde kasta varan ihmali vardır, hatası vardır. Hiç kimse bunu bir masum inanç patlaması olarak göstermeye kalkmasın.ve laiklikten, Cumhuriyetten ödün verile verile bugünlere

gelinmiştir." Bunlar doğru tespitlerdi. Ancak o dönemde öylesine bir üst düzey hukuk kurumunun üzerine düşen bir görev vardı. Bu davanın tüm sorumluluğunu üstlenmek. Evet. Burada gördüğüm birçok arkadaşım, birçok dostum o günleri birlikte yaşadığım insanlar ve birçok avukat arkadaşım Türkiye Barolar Birliği bünyesinde oluşturulan bir hukuk komisyonunda bu çalışmalar içerisinde yer aldılar. Yargılama sürecini birçoğunuz yaşadınız. Ama ben o süreçteki bazı şeyleri hatırlatmak istiyorum. Bu süreçte bizim Türkiye'de bazı kurumlara güveniriz işte, Cumhurbaşkanı var deriz, kimi zaman Cumhurbaşkanının eşi var deriz, kimi zaman ordu var deriz işte ama yargı mutlaka var deriz. Ama o yargılama sürecinin başlangıcında yargı çok kötü bir sınav verdi. Şimdi hatırlayalım o süreçte başlangıçta üç ayrı dava açıldı. Sivas Asliye Ceza, Ağır Ceza ve Kayseri Devlet Güvenlik Mahkemesinde. Sonra Ankara Devlet Güvenlik Mahkemesine geldi, nakledildi o dosyalar birleştirildi. O süreçte görev alan müdahil vekil olan arkadaşlarım bunun devlete bir kalkışma olduğunu, örgütlü bir eylem olduğunu ileri sürdüler. 124 veya 120 yi aşkın sanığı olan bu davada mahkeme bunu sonuçta adiyen adam öldürme kabul etti. 22 sanık hakkında en fazla cezayı 15 yıl ağır hapis cezası olarak verdiler ve 15 yıl ağır hapis cezası yangın sebebi ile insanı öldürmekten mahkum etti. Bunları iştirakten mahkum etti. Ama bir başka, bir başka hukuk yanlışı daha görüldü. Aziz Nesin tahrik etti dedi, bir de Aziz Nesin tahrik etti diye cezadan indirim yapıldı. O yargılama sürecinde gizlilik kararı verildi. O gizlilik kararı verilirken sanıklar, öldürenler ve onların yakınları duruşma salonuna alınırken müdahiller, ölenlerin yakınları dışlanmak istendi. Hatta ilk duruşma gününü hatırlıyorum. Müdahiller, polis barikatı ile karşılaşmıştı. Zor aşılmıştı o barikat. Ve o yargılamada belki o zaman ki DGM'nin tek doğru kararı vardı. Refah Partisinin milletvekili, Adalet Bakanı olan Şevket Kazan'ın vekaletini reddedip, duruşmadan atması idi. Gerçi Şevket Kazan itiraz üzerine kaçmıştı ama mahkeme kaçmasına rağmen sabahki duruşmaya katıldın dedi bundan

sonra duruşmalara katılamazsın dedi. Çünkü milletvekilleri devlete yönelik bir suçta, vekalet üstlenemezler. Şimdi bu esasen bu yargı kararını tartışırken kararın bugün artık verilen cezanın miktarını çok fazla tartışmak istemiyorum. Ha sonra bunlar telafi edildi, biraz sonra onu da açıklayacağım ama bir şeye açıklık getirmek istiyorum. Bir rakam kargaşası yaşanıyor. Bugün Hürriyet de Emin Çölaşan'ın köşesin de okudum 37 kişi diyor, aydınımız, ozanımız, semah gösterisi yapan gençlerimiz, sanatçımız 37 kişi. Bu rakam 35. 37 kişinin iki tanesi göstericilerdendir. Onun için aslında iki tanesi de otel görevlisi idi. Ama orada yandılar. 37 veya 35 onlarda candır. Ama aydın, ozan, sanatçı dediğimizde bu rakam 35. değerli dinleyenler yine yargılama sürecinden devam edeceğim. Müdahil vekillerinin talepleri doğrultusunda Yargıtay 9. ceza dairesi bunun adiyen öldürme değil, Anayasal düzeni ortadan kaldırmaya, değiştirmeye kalkışmak olarak kabul etti. Yeniden yargılama süreci başladı. Bunlar sizin bilginiz dahilinde. Ama müdahillerin ve vekillerinin talepleri işte o zaman kabul gördü. Yoksa yargı iyi bir sınav vermedi. Ve yargı bu olayı örtbas etmek istedi. Gizlilik kararı ile örtbas etmek istedi, verdiği cezalar ile örtbas etmek istedi. 9. ceza dairesi kararından sonra gelişen yargılama sürecinde bir noktaya varıldı. İşte 30 küsur kişi 146/1 uyarınca ceza aldılar 30 küsur kişi, 146/3 ten ceza aldı. Sonuç şu: bu süreç bitti ama yargılama süreci bitti. Türkiye'de bu insanlar, bu yakılan insanlar Türkiye'nin aydınlanma devriminin birer meşalesidir. Bunu hiç kimse inkar edemez. Ancak bu noktaya gelince bu yargılama sürecinde gerçekten çok önemli katkısı olan, avukat arkadaşlarım var. Bugün onların bir kısmını burada da gördüm. Mehdi Bektaş'ı görüyorum, Kazım Genç'i gördüm, Süleyman Beyi bir yakını olarak orada idi. Avukat olarak oradaydı. Süleyman Ateş ama birilerinin de ismini ifade etmek istiyorum. Ali Sarıgül'den bahsetmek istiyorum, Necati Yılmaz'dan bahsetmek istiyorum, Şakir Keçeli'den bahsetmek istiyorum. Kolay süreç değildi bu. Yüzlerce sayfalık iddialar, dilekçeler yazıldı ve bu süreç içerisindeki çakışmalarda Ankara

Barosunun bir önceki yönetimi Sayın Sadık Erdoğan'ın başkanlığındaki yönetimi Sivas Katliamı davası diye tarihe ışık tutacak belgeler içeren bir Ankara Barosu yayını çıkarttı. Bu yayın nedeni ile Ankara Barosunun önceki yönetimini kutluyorum. Hem de Şenal Hanımı, çünkü; Şenal Hanım bu davada neredeyse kişisel husumeti de üzerine aldı. Hakarete uğradı, saldırıya uğradı, tehdit edildi. Değerli dinleyenler bu süreç devam edecek ama bir gerçek var ki Sivas Olaylarının üzerinden 10 yıl geçse de Türkiye'de din hala siyasete egemen, Türkiye'de din siyasallaştırılıyor, siyaset dinselleştiriliyor. Biraz evvel diğer değerli konuşmacılar ve Ankara Barosunun Sayın Başkanı Semih Güner kimi örnekleri verdi. Ve de bu örneklemelerden hareketle bugün Türk Halkından % 35 civarında oy alan bir siyasi parti, parlamenter adedinin %65 ine hakim olarak Türkiye'yi tek başına yönetiyor. Ve yönetirken de geçmişinden her ne kadar inkar ediyorsa da, geçmişinden kopmak istiyorsa da içinden geldiği milli görüşün anlayışından hiç ödün vermiyor. Ve her yasal düzenlemede, her idari tasarrufunda mutlaka ve mutlaka bir takiye yaparak kendi yandaşlarına nasıl bir farklılık yapabilir veyahut da dünya görüşünü nasıl daha sağlam temeller üzerine oturtabilir onun çabası içerisinde. Ve maalesef bu Türkiye'nin bir gerçeği. Ancak şunu ifade edeyim Türkiye'de biraz evvel değerli hocam dedi ki CHP hep seyirci. CHP nin seyirciliğini ikinci bölümde cevap vereyim ve konuşmamı sonlandırırken, evet Sivas olayları tarihimizin çok acı bir sayfasıdır. Ben burada Sivas Olaylarında yaşamlarını yitirenleri bir kez daha saygı ile anıyorum. Aziz hatıraları üzerinde saygı ile eğiliyorum ve bir daha böyle acı günlerin yaşanmamasını diliyorum. Teşekkür ediyorum.

Av. Basri BİLECEN : Sayın Okay teşekkür ediyorum. İrticanın bir başka boyutunu da dile getirdiniz ve dış kaynak dış dinamiklerinin bölge üzerindeki etkileri ile saptamalarda bulundunuz. Şimdi efendim panelimizin ikinci turuna geçiyoruz. Müsaade ederseniz yine konuşma sıralarını aynı şekilde verelim ve 5 dakika ile sınırlı tutalım. Buyurun sayın hocam...

Prof. Dr. Sina AKŞİN : Bu, arkadaşlar Atatürk'ün, Atatürk ile ilgili bir şey vardır bir anekdot, fıkra vardır. Şeyh Sait isyanı patlak verdiği sırada işte bir telgraf geliyor, daha işin başında, o sırada köşkte bulunuyorlar, yemekten sonra kağıt oynanıyor. Masalara dağılmışlar kağıt oynuyorlar. Atatürk'e geliyor telgraf, diyor ki işte adamına bunu diyor başbakan Fethi Beye verin, Fethi Okyar'a verin diyor. Telgrafı Fethi Okyar'a gönderiyor. Fethi Okyar telgrafı okuyor sonra yanına koyuyor ve oyuna devam ediyor. Bilirsiniz bu hikayeyi diyelim, bu fıkrayı. Sonra telgrafı geri aldırıyor Atatürk ve şeye gönderiyor, İsmet Paşaya. O da oyun oynanmakta olan bir başka masada oyun oynamakta. İsmet Paşaya veriyor, gönderiyor. İsmet Paşa telgrafı okuyunca oyunu kesiyor, ayağa kalkıyor ve şey sigara içmeye başlıyor falan. Ondan sonra işte bu görev yani başbakanlık görevi İsmet İnönü'ye, İsmet Paşaya verildi. Şeyh Sait isyanı üç buçuk ayda bastırıldı. PKK nın silahlı kalkışması 15 yıl sürdü. Bunu hatırlatayım dedim. Sonra tarih yine tarihçi olarak bir, ikinci Meşrutiyetten bir olay. Ekim 1908 tarihinde, 14 Ekim galiba 1908 tarihinde bir, şöyle bir olay. Bedriye diye bir kadın varmış Beşiktaş'ta oturan. Dul bir kadın, bu kadın işte Todoi diye bir Rum, Rum galiba bahçıvan ile sevişiyorlar ve evlenmek istiyorlarmış işte, sonra işte bir gün kalkıyor ki kadın işte o gün Todai'un evine gidiyor. Bunun üzerine babası, kızın babası, Bedriye'nin babası polise haber veriyor. Polis geliyor ve Bedriye ile Todoi yi alıp karakola götürüyor. Beşiktaş karakoluna götürüyor. Ondan sonra arkadaşlar Beşiktaş'tan işte bir sürü insan toplanıyor karakolun önüne. Ve şey istiyorlar bu iki kişinin verilmesini istiyorlar. Biliyorsunuz şeriata göre bir Müslüman erkek gayrimüslim bir kadın ile evlenebilir ama tersi olamaz. Yani Müslüman kadın gayrimüslim ile evlenemez. Şeriata aykırı bir durum var yani burada. Bu şeyi istiyorlar bu iki kişiyi istiyorlar. Polisler işte zor durumda kalıyor. Bunun üzerine haber gönderiliyor Yıldız'dan Binbaşı Osman Efendi komutasında 40 asker geliyor. Onlarda işte karakolun savunmasına katılıyorlar. Fakat dört saatin sonunda, dört saat

sürüyor bu kuşatma, dört saatin sonunda içeri giriyor, halk içeri giriyor ve şeyi parçalıyorlar, Todori yi parçalıyorlar ve Bedriye'de ağır yaralanıyor. Şimdi oradaki polis, oradaki asker karakolda bulunanların canını koruyamamış durumdadır. Tıpkı işte bu Sivas Olayındaki gibi. Polisin, güvenlik güçlerinin ilk görevi tabi can korumak fakat bunun için hazırlıklı olmak lazım, bunun için ideolojik bir hazırlık lazım. Ona komuta edenlerin buna uygun bir kafada olması lazım. Şimdi o sırada Cumhurbaşkanı Süleyman Demirel, Başbakan Tansu Çiller, Başbakan Yardımcısı Erdal İnönü, efendim İç İşleri Bakanı Mehmet Gazioğlu, Genel Kurmay Başkanı Doğan Güreş, Sivas'taki vali, Sivas'taki Tugay Komutanı bak mesela bunların hepsi gaflet içindeler. En azından gaflet içindeler. Yani orada işte İsmet Paşa nasıl oyunu kesti ise bu telgrafı okuyunca bunlarında derhal en kesin emirler ile- aa tabi bu teknik bir iş nasıl yapılacağı ama -en kesin emirler ile bu kalabalığı dağıttırmaları gerekirdi. Balbay dostum ne yapmalıyız diye bir soru sordu. Ona da kendimce cevap vermeye çalışayım. Birincisi buna Balbay sevinecek, herkes Cumhuriyet Gazetesi almalıdır. Evet. Herkes, her gün Cumhuriyet Gazetesi almalıdır ve Cumhuriyet Gazetesi bir takım para babalarına muhtaç olmamalıdır. Bu bir görev. Her gün Cumhuriyet Gazetesi alacağız. İki, Atatürkçü Düşünce Derneği yada benzer bir kuruluşta üye olacağız ve üye olmakla kalmayacağız ödentilerimizi muntazam ödeyeceğiz ve arı gibi çalışacağız, arı gibi çalışacağız. Üç, Atatürkçü bir partiye gireceğiz ve orada da ödentilerimizi ödeyeceğiz ve arı gibi çalışacağız. Hemen söyleyeyim bu Atatürkçü parti, maalesef Cumhuriyet Halk Partisi değildir. (konuşmalar) Propaganda yapmayın. Bir noktaya daha ilişmek istiyorum yine Balbay dostumuz çok önemli bir noktaya işaret etti. Emperyalizimin bu şeyle, gericilikle iç içe oluşuna dair ve çok ilginç, aydınlatıcı şeyler söyledi. Bir noktayı da ben ekleyeyim. Arkadaşlar Fethullah Kolejleri Amerikan Kolejleridir. Orada İngilizce öğretiliyor. Amerikan Kolejleri, yoksa kalkıp da Bangladeş'ten

Budapeşte'ye yüzlerce şey var, Fethullah Koleji var. Bizim Dış İşleri de seviniyor ne güzel Türk Kurumları falan diye. Arkadaşlar orada İngilizce öğretiliyor. Ve amaç, yani bir zamanlar Amerikan Misyonerlerinin yaptığı işi şimdi Amerika çok akıllı ve kurnaz olduğu için Fethullah'a yaptırıyor. Zaten orada oturmasından belli değil mi, orada domuz yiyen bir ülkede ne işi var bu şeriatçının, orada oturuyor, domuz yiyen ülkede çan sesleri dinleyerek oturuyor. Teşekkür ederim.

Av. Basri BİLECEN : Efendim Sayın Sina Akşin'e teşekkür ediyorum. Şimdi son konuşmasını yapmak için Sayın Balbay'a söz veriyorum. Buyurun...

Mustafa BALBAY : Sevgili dostlar gerçekten Sina Akşin Hoca çok önemli noktalara değindi. Tabi en önemlisi Cumhuriyetti. Ama ben konuşmamın birinci bölümünde hiç konunun bu yanına girmedim. O yanı, bu yönü ile gerçekten çok açık paylaşmak gerekirse yaralıyız. Çok yalnız hissediyoruz bazen kendimizi. Yani bunu dostça bir paylaşım olarak kabul edin. Evet, evet gerçekten öyle. Şimdi sadece, hatta aklıma da geldi bugün not koymuştum ama sonra girmemiştim ama Sina hocanın girmesi ile biraz daha cesaretlendim bu noktaya değineceğim. Sivas Katliamının 10. yılı. Hani 0, 5 ve 10 ile biten hani 0 ve 5 ile biten yıllarda bu anmalar biraz daha önem verilir, biraz daha aydınlatılır. Cumhuriyetin dışında hiçbir gazetede yok. Bilmiyorum dikkatinizi çekti mi? Bir Evrensel'de var. Ama bir dizi yazı anlamında günlük şey, hani Türkiye çapında iddiası olan bir yayın organı anlamında çok satışlı gazetelerin hiçbirinde yok. Burada tabi şu anda Cumhuriyetin tirajı 45 bin. Şu anda Yeni Şafak 110- 120 bin, Vakit- biliyorsunuz Akit idi, Vakit oldu ve işte hemen davalar artarsa haklarında hemen isim değiştiriyorlar, hukuka karşı da takiye yapıyorlar, bir yazarına haciz geldi diye iki gün tam sayfa yayın yapıyorlar ama, Sivas ile ilgili tam tersi bir yayın ile ve şu anda onlarda 80 bin satıyorlar. Bu acı bir tablo, yani bunu eğer bir yerde bir rahatsızlık eğer kötü bir şey varsa onu açıkça söylemek

lazım ki tedavi edelim. Ve gerçekten üyesi olduğum için söylemiyorum önemini, Cumhuriyetin, şu anda bu medya içinden tabi çok farklı önerilerde var. Yani Sina Hoca bahsetti. Para babalarına teslim olmaması ve şu an bazı planlar yaptık. Gazetenin isim hakkını vakfa devrettik, hiç kimse satın alamıyor, yani o tür düzenlemeler yaptık. İşte her üç-dört ayda birde, Cumhuriyet batıyor propagandası yayıyorlar. Doğru aslında Cumhuriyet pek çok kesime batıyor. Ama ayakta kalmamız için biz sırtımızı bir holdinge değil size yani Anadolu'ya dayamak istiyoruz. Yani bu en açık paylaşım şekli. Bu konuda bazı çalışmalarımız var aslında ara ara gazeteden de duyuruyoruz. Ayrıntılarına girmeyeyim. Bir özet daha Türkiye'nin nüfusu 35 milyon iken Cumhuriyet 120 bin satıyordu, şu anda nüfus 70 milyona yaklaştı biz yarıya düştük yani yarıdan da az şu anda yani işin bir başka realitesi. Burada bizimde hatamız olabilir. Yani bizde, bizimde yanlışlarımız var, yani tümüyle bizim okura, faturayı okura kesmeye hakkımız yok. Ama bir başka gerçekte şu arkadaşlar, Cumhuriyet Gazetesinde bir kuşağı yok ettiler. İşte Cumhuriyette şu anda bir yetmiş yaş kuşağı var, bir kırk yaş kuşağı var. Hani geleneksel olarak bir 50-55 yaş kuşağı olurdu. O kuşaktan bir temsilci Uğur Mumcu'yu katlettiler, bir başka temsilci Ahmet Taner Kışlalı'yı katlettiler, öteki yine aynı kuşağın Cumhuriyetçilerinin bazılarının da ruhunu boşalttılar onun için bedenlerini boşaltmanın gereği yoktu zaten. Böyle bir badireden de biz geçiyoruz. Yani bunu da paylaşma fırsatı verdiği için Akşin Hocaya çok teşekkür ediyorum. Tabii beş dakikalık süre içinde birkaç konuya daha değinmek istiyorum, yine ben Gülen'in yıllık cirosunun 2 milyar dolar civarında olduğunu söylemiştim, bu kuruluşların yıllık cirosunu. Bir örnek vereceğim. Sina Hocanın söylediğini tamamlamak ve olayın boyutlarını daha şey aktarmak üzere. Gerçekten arkadaşlar Gülen okulları Amerika'nın Asya coğrafyasını, sadece Orta Asya değil bütün Asya coğrafyasında öteki etkinlikleri kırmak ve Amerikan etkinliğini yerleştirmek üzere geliştirdiği bir model. Şimdi

Moğolistan'da nüfusun %94 ü Budist din olarak, %6 sı Kazak Müslüman. Moğolistan'da 12 tane Fethullah Gülen Okulu var. 4 tanesi, 3 tanesi başkent Ulan Batur'da. Şimdi ben Moğolistan'a gittiğimde büyükelçiliğe gittim, büyükelçilik bir bina falan alamamış, çok zor, bina yok doğru dürüst, ülke yeni bir dönüşümden geçiyor, iki katlı derme çatma böyle bir yer. Orada Fethullah Gülen okullarının Moğolistan temsilcisi de gelmişti. Beni de görünce dedi ki, bizim merkezimizi de bir tanıyın dedi. Bende bilmek istedim, kimdir, nedir bunlar? Kabul ettim davetini hadi dedim gideyim. Yarın şu saatte görüşelim dedik, tarif etti. Bizim büyükelçiliğimizin ki pek çok büyükelçilikte derme çatma binalarda idi. Böyle kalındığı bir ortamdá, Moğolistan'daki Gülen Okullarının temsilciliği, beş katlı uluslar arası ticaret merkezinin 4. katında idi, 250 m2 idi. Bu merkezin ikinci katı Arthur Andersan Danışmanlık-Amerikan yönetiminin temel danışma şirketidir- ikinci kat o. Üçüncü katı IMF Moğolistan bürosu, dördüncü katı Gülen Okullarının Moğolistan temsilciliği. Yoksa gerçekten hani bir emekli vaiz maaşı girişimi ile bu kadar okul mümkün değil. İşte şu anda zaten memleketinde yani orada şey yapıyor ve bütün bunları da kendi çabası ile gerçekleştirdiğini söylüyor. Yani bir emekli vaiz maaşı ile bütün bunları yapmak bilmiyorum, alın terinde boncuk mu var yani bu kadar şey yapıyor. Şimdi tabi biz solcular biraz mazoşistiz, kendimize de acı vermeyi severiz. Bütün eleştirileri ben tabi yanıt anlamında söylemiyorum, Sina Hoca bize yönelik eleştirileri söyledi, bende söyledim ama, bu realiteyi de paylaşıyorum ben sizinle ve karşı tarafın gücünü de bilmemiz gerekiyor. O anlamda söylüyorum bunları ve tabi bütün bunların ardından bu yapı iktidara geliyorsa ve %35 oy alıyorsa tabi insan bu Azizi Nesin'in hani % 60 da indirim yaptı, yoksa %60 söylerken kalan %40 ne idi onu söylemedi, onla ilgili başka bir görüşümü vardı doğrusu bilemiyorum. Ama şu anda karşı karşıya kaldığımız tablo hem içeride hem de uluslar arası arenada öyle bir tablo arkadaşlar. O yüzden ben konuşmamın birinci bölümünde iş başa düştü dememin yani tamamen böyle

tamamen dış destekli hatta Avrupa Birliğinin bize yardımıydı falan bütün bunlar hikaye. Onlar tamamen işte yanı başımızda Irak'ta olup bitenler adam kendisine zarar veren hareketlerin tümünü terörist ilan etti neredeyse bulacağım diyor, ama bize zarar veren teröristlerin tümünü affetmemizi istiyor. Bunu diyor üstelik siyasete sokun bunları diyor. Yani böyle bir dünya düzeni ile karşı karşıyayız. Yani bunu da bilmemiz gerekiyor diye, ben birinci bölümde vurgulamıştım.tabi bağlıyorum, beş dakikayı da çok aştık başkan. Ben sonuç olarak şunu söylüyorum. Birinci bölümde söylediğim eğitim ve örgütlenme gerçekten çok önemli. Önümüzde yerel seçimler var arkadaşlar AKP başladı. Ankara'da kimi aday göstereceğini saptamaya çalışıyor. Keçiören Belediye başkanının hemen ortaya çıkmasının sebebi buydu. Acaba beni gösterecekler mi bir bileyim dedi. Göstermeyeceklerini anlayınca hemen düzen kurdu. Yani karşı taraf çalışmaya başladı. İstanbul'da AKP Sadettin Tantan'ı ikna etmeye çalışıyor. Kim olursa olsun diyor, kim ile kazanacaksam onunla giderim diyor. İşte somut bir durum dediğim gibi önümüzdeki yerel seçimler. Yerel iktidarlar o kadar önemli ki örneğin Karayalçın'ın belediye başkanlığı dönemlerinde kitap fuarları vardı Ankara'da. Çünkü kitap fuarını kültür hizmeti deyip bedava veriyordu. Kültür hizmeti gerçekten sonuç olarak. Ama Melih Gökçek gelince m2 si 5 bin dolar dedi. Ve yapılamadı. Alın işte çok somut bir örnek. Yerel iktidar ile neler yapılabileceğine yönelik ve uygulamalar itibarı ile çok uzatmayacağım ama arkadaşlar tabloyu anlatmak için söylüyorum. Ben Demokrat Parti yönetimini yaşamadım ama okudum, büyüklerimden dinledim. AKP iktidarı Demokrat Partiden daha gerici. Çok teşekkür ediyorum.

Av. Basri BİLECEN : Sayın Balbay teşekkür ediyorum. Birde efendim konuklarımızdan özellikle rica ediyorum. Lütfen konuşmacıların konuşmasını kesmezseniz panelin sonunda konuşmalar bittikten sonra müsaade edin konuşmaları bittikten sonra ben sizlere soru sormak için belli bir süre tanıyacağım. Sayın Okay buyurun efendim...

Av. Hakkı Suha OKAY : Teşekkür ediyorum bu toplantı başlamadan önce Ankara Barosu Başkanı odasında toplantıyı yöneten arkadaşım, nasıl bir program uygulayalım deyince, ben, her bir konuşmacıya 20 şer dakika verilmesi yeterli olur, çünkü aynı ortak düşünceyi ifade edecek kişilerdir, farklı görüşler ortaya çıkacağına ihtimal vermiyorum, o nedenle de bir ikinci tura gerek yok demiştim. Sina Hocam, hayır dedi, bir tartışma ortamı yaratılır, mutlaka bir ikinci tur olsun. Şimdi aslında ikinci kez tekrar etmese idi, bu işi fazla uzatmaya gerek görmüyordum. Ancak Türkiye'de bir gerçek var. Bir seçim olmuş, iki parti şöyle veya böyle parlamentoda yer almış ve hiçbir seçimde hiçbir partiye aman bu parti iyi muhalefet yapsın diye oy verilmez. Bu parti iktidar olsun diye zaten partinin amacı da yönetmektir. Cumhuriyet Halk Partisi bu seçimlerde muhalefet gibi bir görev üstlenmiş, ama ne enteresandır ki seçim sürecinde soldaki muhtelif partilerle yarışa giren Cumhuriyet Halk Partisine, en acımasız eleştiri sol partilerden geldi. En acımasız. Seçim bitti. Cumhuriyet Halk Partisi muhalefet görevini üstlendi. AKP nin irticai tavırları ortada iken hani bizim boyalı basın dediğimiz basın dahi ki işte o medyanın ekonomik çıkar ilişkileri dahil, bizim saygı duyduğumuz kimi gazeteler dahil, herkes AKP yi, unuttu CHP ye muhalefet ediyor. Yani bizim temel sorunumuz şu. Biraz evvel sayın Balbay'da söyledi. Yukarıdaki hanımefendi de söyledi. Biz asıl hedefimizi değil kendimizi yemekle meşgulüz. Bu CHP olur, bir başka parti olur. Ama seçim noktasına gelindiğinde kimi bölgesel, kimi farklılıklar nedeni ile siyasi partiler ile pazarlık yapmak isteyenler, yahut da bazı partilerin yönetim kadrolarını beğenmediği için kendi özel partisini kurup sırf oralarda yer almadığı için tartışanlar, Türkiye'nin bu noktaya gelmesinde herkesin kusuru vardır. Cumhuriyet Halk Partisi olur, bir başka sol parti olur. Ama Cumhuriyetçi bir partide, ama Atatürkçü bir partide, ama güçlü olanında bir araya gelerek herkesin taşın altına eline sokma gibi bir sorumluluğu var. Ben köşemde oturayım, eleştireyim şimdi o noktaya geldi ki, Türkiye'de CHP

de muhalefet yapamıyor. Eh o zaman ordu ne derse doğru. Bir tarafta demokrasiye ilişkin değerlerimizi de göz ardı edip, muhalefetin sözcüsü olarak silahlı kuvvetleri görmeye başladık. Şimdi bir başka şey. Üniversiteler. Bir YÖK başkanı, bir İstanbul Üniversitesi Rektöründen başka üniversitelerden niye yoğun ses çıkmıyor. Yani birazda kendimize bakalım. Ama buna bakarken asıl hedefimizi, asıl korumakla sorumlu olduğumuz Cumhuriyetin değerleri için önce bir mücadele edelim. O mücadeleyi başaralım ki içe dönük kavgayı sonra veririz. Teşekkür ediyorum, saygı sunuyorum.

Av. Basri BİLECEN : Sayın Okay teşekkür ediyorum. Efendim panelimizin bu konuşmalar bölümü bitti. Anlıyorum ki konuklarımızın arasından konuşmacılarımıza soru sormak isteyenler var. Lütfen hangi konuşmacımızdan öğrenmek istediğiniz, sormak istediğiniz soruyu konuşmacının adını da belirterek sorarsa memnun olurum. Buyurun efendim, sormak isteyen var mı? Buyurun efendim.

KATILIMCI : Cumhuriyet gazetesinden bahsettiniz, şu anda insanlarımız, çevremizde öyle insanlarımız var ki değil Cumhuriyet gazetesi ekmeğini almaya gücü yok ama.. ... bu insanların bir araya gelmesi, bizim bir tek vücut olmamız için bunu bırakıp da ileriye nasıl bir adım atabiliriz? Nereden bir destek alabiliriz?

Av. Basri BİLECEN : Aslında bu soru ile bitirelim. Sayın Balbay buyurun her halde size, hocama şey.

Mustafa BALBAY : Şimdi ne yapalım diyor yani tabi Cumhuriyet 500 bin lira, çokta pahalı gerçekten öyle. Biz de bu şeyle karşı karşıya kalıyoruz. En son gazete 300 bin lira iken Konya Selçuk Üniversitesinden beş öğrenci birleşmiş mektup yazmıştı bana. Artık her gün alamayacağız beş gün alacağız, iki gün azalttık demişti. 400 bin liraya çıkınca tekrar mektup yazıp biz ikiye indirdik dediler. 500 bin liraya çıkınca da mektup kesildi. Belli ki pek çok okuru bu yüzden kaybediyoruz ama bu

yaşadığımız zorluklarda ortada. Şu anda bir Cumhuriyeti 7 kişi okuyor. Belki de hani daha çok kişiye okutma olabilir. Ben Cumhuriyet mensubuyum tabi ki çok konuşulsun isterim ama bire bir mevzunun Cumhuriyete gelmesinden de hani çok ta bu merkezde konuşulmak yada tek çözüm budur demekten de yana değilim. Örneğin bir arkadaşımızın elinde görüyorum. Şu Çarşamba günü verdiğimiz ek, gerçekten tam bir kültür hizmeti. Onları böyle bir araya getirip çoğaltmak ve dağıtmak bile önemli bir kültür hizmeti olarak, olur diye düşünüyorum. Ben iki ayda bir Ankara'da bir gecekondu semtine gidiyorum. İki ayda yada üç ayda bir çoğunuz biliyorsunuzdur. Oralardan tanıyanlarda vardır. 12 – 13 yaşına gelip, hatta 15 yaşına gelip Kızılay'ı bilmeyen Keçiören'li çocuk var, Kayaş'lı çocuk var. En azından bir gidelim bir kılcal damardır onlar, bir kaynaşalım. En azından onlar ile şöyle bir merhaba ile başlayalım diyorum ben. Teşekkür ediyorum, sağ olun.

Av. Basri BİLECEN : Değerli konuklar bu günkü panelimizde Sivas Olaylarının 10. yıl dönümünde olayların nedenleri, çözüm önerileri ve irticanın bugünkü boyutunu konuştuk, konuşmacılarımız bunları vurguladılar. Mutlaka bunlar karamsar olaylardır. Ancak ben umut ediyorum ki ve inanıyorum ki 1920 li yıllarda Atatürk'ün liderliğinde laik Türkiye Cumhuriyetini kuran bizler bundan sonrada irticanın üzerine bu Sivas'ta kaybettiğimiz insanlar bize birer ışık tutacağı ve onların ışığında, meşale gibi parlayan ışığında yolumuzu bulacağımıza inanıyorum. Katıldığınız için herkese teşekkür ediyorum, sayın konuşmacılara teşekkür ediyorum burada panele son veriyorum. Bugün bu Sivas Olayları nedeni ile saat 16:00 da başlaması gerekiyor değil mi efendim, yanılıyor muyum? Toros Sokakta miting var, bunu arkadaşlarımız duyurmamızı istediler. Teşekkür ediyorum.

AVUKATIN VERGİLENDİRİLMESİ, VERGİLENDİRMEDE YAŞANAN SORUNLAR VE ÇÖZÜM ÖNERİLERİ

AÇIŞ KONUŞMASI

Av. Semih GÜNER
Ankara Barosu Başkanı

YÖNETEN

Av. Kamil AKDOĞAN

KONUŞMACILAR

- Prof. Dr. Şükrü KIZILOT
  Gazi Üniversitesi İktisadi İdari Bilimler Fakültesi Öğretim Üyesi

- Av. Bekir BAYKARA
  Ankara Barosu Üyesi

- Rıfkı ERGÜN
  Ankara Bölge İdare Mahkemesi Başkanı

TARİH : 07 Temmuz 2003

YER : Adliye Sarayı Konferans Salonu

AVUKATIN VERGİLENDİRİLMESİ, VERGİLENDİRMEDE YAŞANAN SORUNLAR VE ÇÖZÜM ÖNERİLERİ

SUNUCU : Sayın konuklar, sayın konuşmacılar; Ankara Barosunun 79. kuruluş yıl dönümü nedeni ile düzenlenen etkinliklere öncelikle hoş geldiniz demek istiyorum. Ve şu an açılış konuşmasını yapmak üzere sayın Baro Başkanımız Avukat Semih Güner'i huzurlarınıza davet ediyorum.

Av. Semih GÜNER : Değerli konuklar, değerli meslektaşlarım Ankara Barosunun 79. kuruluş yıl dönümü nedeni ile etkinliklerimize başlıyoruz ve ilk etkinliğimize hoş geldiniz diyorum. İlk etkinliğimiz bildiğiniz gibi en ciddi meslek sorunlarımızdan biri "Avukatın Vergilendirilmesi" ve konuklarımız konunun en azından Ankara'daki en yetkin isimleri. Ben huzurunuzda etkinliğimizi onurlandıran değerli konuklarımıza şahsım ve Baromuz adına teşekkür etmek istiyorum. Bizimle birikimlerini paylaşan değerli konuklarımız önce bilgilendirecekler daha sonra siz meslektaşlarımız soruları ile konunun detayına ineceklerini tahmin ediyorum.

Değerli meslektaşlarım, yazılı ve görsel basında bir süreden beri avukatların vergi kaçakçısı olarak anlatıldığına tanık oluyoruz. Belki siyasal erki kullananlarında bunda katkısı var mı, yok mu bilemiyorum belki konuşmacılar bu konuda birikimlerini, görüşlerini açıklarlar. Herkesin vergi vermesi en kutsal görevlerin başında geliyor. Ancak vergi dediğimiz olayı kazançtan verilmesi gereken bir ödev olarak değerlendiriyorum. Kazanan vergisini vermeli. Daha işin başında kazanmadan, kazancı ne olduğu belli olmadan vergi konulması ve yahut yaşam standardı altında uygulamalar getirilmesi geçmişte yaşadığımız, bu sene de yaşamak üzere iken son anda yaptığımız girişimler ile engellenen benimsemediğimiz bir davranış modeli. Burada avukatların vergi ile ilgili olan sorunlarını, avukatın vergilendirilmesinin boyutlarını tartışacağız ve bu konuda en ciddi bilgilere ulaşacağız.

Değerli meslektaşlarım, yönetsel düzenlemelerde çok ciddi sıkıntılarımız var. Örneğin KDV olayı. Acaba avukatın serbest meslek makbuzunda gelir için, ücret için kestiği makbuzda KDV yer almalı mı, almamalı mı? Almalı ise nasıl almalı? Bu konu avukatlar ile mahkemeleri, avukatlar ile vergi dairelerini karşı karşıya getiren ve hepimizi üzen bir konu haline geldi son günlerde. Ve her gün bana değerli meslektaşlarım geliyorlar. Ben de değerli üstatlarımızın bugün burada olacaklarından yararlanarak bugün buraya gelmelerini rica ettim. Burada soruna en yetkin ağızlardan yanıt arayacağız. Evet yargıçlar karar verirken KDV' li mi karar verecekler, KDV dışında mı, içinde mi olacak yine bugün yanıt arayacağımız sorunlardan biri bu. Ben sözü daha fazla uzatmadan merakla beklediğim konuşmalarını dinlemek istediğim konuklarımıza bırakmak istiyorum. Hepinize panelimize katıldığınız için teşekkür ediyorum. Değerli konuklarımıza da Baromuz ve şahsım adına panelimize katıldıkları için şükranlarımı arz ediyorum. Teşekkür ediyorum efendim.

SUNUCU : Efendim, öncelikle bu veciz konuşmaları için sayın başkanımıza şükranlarımızı sunmak istiyorum. Evet, etkinliklerin bu ilk gününde Ankara Barosu İdare ve Vergi Hukuku Araştırma ve Çalışma Komisyonu tarafından düzenlenen "Avukatın Vergilendirilmesi, Vergilendirmede Yaşanan Problemler ve Çözüm Önerileri" konulu başlıklı bir açık oturum yapılacaktır. Evet şimdi açık oturumu yönetmek üzere Ankara Barosu İdare ve Vergi Hukuku Araştırma ve Çalışma Komisyonu üyelerinden Sayın Avukat Kamil Akdoğan'a ve konuşma sırasına göre Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Öğretim Üyesi Sayın Profesör Doktor Şükrü Kızılot'u, Ankara Bölge İdare Mahkemesi Başkanı Sayın Rıfkı Ergün'ü, ve Ankara Barosu üyelerinden sayın Avukat Bekir Baykara'yı huzurunuza davet ediyorum efendim.

Av. Kamil AKDOĞAN : Sayın Başkan, saygıdeğer misafirler ve değerli meslektaşlarım hepinizi saygı ile selamlıyorum. İdare ve vergi hukuku alanlarının biraz da teknik olması meslektaşlarımızın bu alanlara daha az ilgi duymaları sonucunu doğurmuştur. Bu alanlardan uzak durulması sebebi ile özellikle vergi hukukuna ilişkin sorunların çözümünde avukatlar yerine mali müşavirlerin söz sahibi olduğunu üzülerek görmekteyiz. Vergilendirme ilkelerine aykırı olarak vergilendirme yapan düzenleyici işlemlere karşı bile yargıya başvurmakta yine mali müşavirlere veya birliklere düşmektedir. Bu nedenlerle baromuz içerisinde oluşturulacak bir komisyon söz konusu alanlarda çalışmalar yapması düşünülmüş ve İdare ve Vergi Hukuku Araştırma ve Çalışma Komisyonu kurulmuştur. Komisyon olarak yapmayı düşündüğümüz çalışmalar idari yargılama usulü kanunu ve vergi usul kanunun ile ortaya çıkan problemlerin idari aşamada ve yargı yolu ile çözümü konusunda idare ve vergi hukuku alanında spesifik konular hakkında meslektaşlarımıza bilgi vermek, vergi kanunun tasarıları sırasında tasarılar ile ilgili tespit edilen aksaklıkların giderilmesine yönelik çalışmalar yapmak, değişen

kanunlar ve uygulamaları ile ilgili olarak yine meslektaşlarımıza konferans, panel, açık oturum ve buna benzer etkinlikler ile bilgi vermek olarak düşünülmüştür. Ancak vergi hükümlerini birer velinimet olarak değil potansiyel suçlu olarak gören vergi idarelerinin bu yaklaşım ile başlattığı vergi incelemeleri esnasında özellikle Maliye Bakanının sayın meslektaşlarımızı hedef göstermesi neticesinde yasaların verdiği yetkiler bir tehdit unsuru olarak kullanılmaya başlanmış ve gerek telefon ile aranarak ve gerekse bürolara bizzat gelinerek meslektaşlarımız taciz edilmiştir. Baromuz Başkanlığı'na meslektaşlarımız tarafından yapılan sözlü ve yazılı başvurular münasebeti ile meslektaşlarımıza genel olarak vergi hukukunun açıklanmasından önce kendilerinin vergilendirilmeleri fazla tehdit ve tacizler karşısında alınması gereken önlemler konularında, bilgilendirmek gerektiği inancı ile bir toplantı yapmayı uygun bulduk. Avukatın vergilendirilmesi, Vergilendirmede Yaşanan Sorunlar ve Çözüm Önerileri konulu Açık Oturumun düzenlenmesi Baromuz yöneticileri tarafından da uygun bulunduğundan şu anda huzurdayız. Konuşma sırasına göre Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Öğretim Üyesi Sayın Profesör Doktor Şükrü Kızılot, Ankara Bölge İdare Mahkemesi Başkanı Sayın Rıfkı Ergün, ve Ankara Barosu üyelerinden sayın Avukat Bekir Baykara toplantı davetimizi kabul ederek teşrif ettiler, kendilerine şükranlarımızı sunuyoruz. Her biri alanlarında birer uzman olan değerli konuşmacılar görüşlerini bizlerle paylaşarak, bizleri aydınlatacak ve gelecek soruları da cevaplandırarak tereddütleri gidereceklerdir. Değerli konuşmacılar kendilerinin de uygun bularak onayladıkları süre olan 20'şer dakikalık süre içerisinde konu ile ilgili bilgi sunacaklardır. Genel konuşmalardan sonra da konukların ve özellikle meslektaşlarımızın hangi konuşmacı tarafından cevaplanmasını istedikleri sorularını konuşmalar esnasında yazılı olarak iletmeleri halinde sorular da cevaplandırılacaktır. Ben şimdi biraz evvelde arz ettiğim gibi

konuşma sırasına göre sözü Profesör Doktor Sayın Şükrü Kızılot'a bırakıyorum. Buyurun hocam...

Prof. Dr. Şükrü KIZILOT : Teşekkür ederim Sayın Başkan. Öncelikle bu güzel toplantıyı organize ettiği için Ankara Barosu İdare ve Vergi Hukuku Araştırma ve Çalışma grubunu kutlamak istiyorum. Biraz önce açılış konuşmasında Başkanın da sunuş konuşmasında belirttiği gibi vergi hukuku ile ilgili konular giderek önem kazanmaya başladı ve görünen o ki bundan sonra da önemi daha da artacak. Neden böyle oluyor? Nedeni belli; ülkeyi idare edenlerin eğitim, sağlık, bayındırlık, savunma gibi hizmetleri yerine getirebilmeleri için harcamaya ihtiyacı var.

Bu harcamaları karşılayabilmesi içinde kaynak gerekli. Kaynaklara dönüp bakıyoruz; en sağlıklı kaynak vergi. Devlet yıllardan beri ya vergi topluyor ya borç. Topladığı verginin maliyeti %1, borcun maliyeti % 50, %55, %60 ayrıca topladığı verginin aslını iade etmiyor, karşılıksız alıyor, borcun ise aslını da tekrar iade ediyor. Zaten bundan dolayı bir kar topu yumağı gibi maalesef borçlarımız büyüyor. Sadece Mayıs ayı sonu itibarı ile beş ayda elli katrilyon Lira borçlandı Hazine, bu elli katrilyonun otuz katrilyonu önceki yıllardan gelen borçları ödedi ve mevcut borçlarda 20 katrilyon daha artış oldu ilk beş ayda. Onun için en sağlıklı gelir olan vergiyi toplamak gerekiyor. Vergi toplamak gerekirken de neyin, nasıl yapılması gerektiği konusunda zaman zaman çizgiden, hukuktan, yasalardan uzaklaşabiliyor. Her iki konuşmada da belirtildiği gibi örneğin özellikle bu yıl başlatılan avukatlara yönelik olay bütünüyle hukuka aykırı bir olay; gelir, gerçek kişilerin bir takvim yıl içerisinde elde ettikleri kazanç ve iratların safi tutarıdır. Hayat standardı esası diye bir uygulama vardı, bu uygulama deli dumrul benzeri kazansın, kazanmasın şu kadar vergi ödeyecek olayı hukuka aykırı olduğu için kaldırıldı. Şimdi beyanname veren mükelleflere özelliklede avukatlar ağırlıklı kesime çağrıda bulunuyor ve deniliyor ki geçmiş yıl kazancını arttır, ben seni

incelemeyeceğim. Arttırmazsan inceleyeceğim, incelersem de sen bilirsin. Devlet şantaj yapmaz ama devlet şantaj yapıyor ve bunu özellikle de Ankara, İstanbul gibi illerde ağırlıklı olarak yapıyor, diğer illerde de var ve bu konuda da ciddi bir ses çıkmayışı da olayın bir başka aksayan yönü olarak göze çarpıyor. Bu konuyu ben Hürriyet Gazetesindeki köşemde yazdım, olayı anlattım, eleştirdim ve bunun kesinlikle yanlış olduğunu ve devam edilmesi halinde devletin zedeleneceğini, bu uygulamanın biran önce durdurulması gerektiğini belirttim. İlginçtir, hiçbir avukattan bir tek satır dahi teşekkür ederiz diye bir mail, bir faks almadım, böyle bir kötü alışkanlığınız yok yani avukatların lehine çalışan, faaliyet gösteren kişilere yönelik ya doğru şeyler yapıyorsunuz devam edin diye insanların buna ihtiyacı var. Başka bir örnek vereyim; bakkalla, kasapla, manavla, şirketle avukatları kıyaslayan bir başka yazı yazdım, bakkal otomobil alıyor, kullanıyor masraf yazıyor, şirket alıyor masraf yazıyor ve tüccar alıyor masraf yazıyor, satarken de diyor ki bir dakika diyor bunun aldığın bedelini sen her yıl yükselteceksin diyor, TEFE'ye göre yükselteceksin, yeniden değerlendirmeye göre yükselteceksin diyor. Yükselttikten sonra diyor yani güncelleştikten sonra satış fiyatı ile kıyaslayacaksın kar varsa aradaki farkı beyan edeceksin diyor. Bunun istisnası avukatlarla ilgili, avukatlar dört sene önce aldıkları otomobillerini bugün sattıklarında sanki ülkede enflasyon sıfırmış gibi dört sene önceki fiyatı ile bugün sattıklarını kıyaslamak durumundalar. Diğer sektörlerde, meslek gruplarında böyle bir olay kesinlikle yok, bununla ilgili yasaya hüküm konmuş. Gelir Vergisi Kanunu madde 38, o var, Vergi Usul Kanunu mükerrer 238. madde maliyet bedeli artırımı getirmiş, yeniden değerleme getirmiş ama avukatlara yok. Ben bunu da yazı haline getirdim, bu uygulamanın, buradaki haksız uygulamanın aynı durumda olan mükelleflerin aynı vergilendirme rejimine tabii tutulmalarını belirttim. O konuda da hiç kimseden bir tek satır dahi, hiçbir avukatı kastediyorum bir teşekkür almadım, öncelikle huzurunuzda bunu söyleyeyim ve

çok sevdiğim bir söz var ' her toplum layık olduğu yönetime göre idare edilir 'diye. Bu ülkede hukuka aykırı çok sayıda düzenlemeler yapılıyor, örneğin; kararname çıkartılıyor, kararname ile kanun değiştiriliyor. Yatırım indirimi stopajında oldu, en az on tane yazı yazdım bu konuda, hukuka aykırıdır, kanuna kararname ile bir cümle eklenemez diye, hiçbir hukukçudan ses çıkmadı. Sonuçta Danıştay içtihatları birleştirme genel kurulu karar verdi ve iptal edildi olay. Genel tebliği ile vergi alınmak istenildi, Anayasa madde 73, vergi, resim, harç ancak kanunla alınır diyor genel tebliği ile de alırlar. Bektaşiye sormuşlar; abdestsiz namaz kılınır mı diye ben kıldım oldu misali. Genel tebliği ile de alındı, hiç ses çıkmadı ve yargı iptal etti. Genelgeyle alınıyor, yazı ile alınıyor yani bu konularda öncelikle hukukçuların biraz daha olayın içine girmeleri gerekiyor sadece şahsi konular için değil, ülkenin olayları içinde, örnekler vermeye kalkışsam saatler sürebilir. O nedenle gerek ülkenin sorunları açısından gerekse hukuk camiasının sorunları açısından bu konularla ilgilenmek gerekiyor. Toplantı öncesi kendi aramızda sorunlarla ilgili bir görev dağılımı yaptık.

Bana da kaçakçılık suçu özelliklede naylon fatura ihtilafları konusu düştü. Şunun rahatlığı içerisindeyim aslında anlatacaklarım bir saatten önce bitecek gibi değil ama burada yapacağım konuşmayı yazılı bir metin haline getirdim. Elimizde var dolayısıyla onları tek tek anlatmama gerek yok çoğu elimizde olduğu için işin ana noktaları açıkça belirtebilirim. Türkiye özellikle dört, beş yıldır naylon fatura sorunu yaşıyor, olay hafızalarınızı zorlarsanız 1998 yılında başladı. 1998 yılında kaçakçılık suçu ile ilgili vergi usul kanunun 344. maddesinde bir değişiklik yapıldı ve daha önce mükellef veya vergi sorumlusu tarafından kasten vergi ziyana sebebiyet verilmesi şeklinde düşünce vardı. Önce kasten kelimesi kaldırıldı, daha sonra vergi ziyanı yani vergi kaybı da kaldırıldı. O zaman vergi kaybı olsun olmasın, kasıt bulunsun bulunmasın herkes hapise girebilecek duruma geldi. Aslında kasten sözcüğünün kaldırılması çok eleştirilecek bir konu değildi. Çünkü kast unsurunun ceza

mahkemelerinde hakimlerin kendiliklerinden araması gerekiyor idi. Ama maliye denetim elemanlarının tamamına yakın kısmı birkaç istinası hariç, hukuk fakültesi mezunu değiller ve buradaki kasıt sözcüğünün kaldırılmasını kasıt kaldırıldığına göre kasıtlı olsun olmasın, herkes ceza mahkemesine sevk edilecek diye nitelendirdiler. Ben o dönemde bu kasten sözcüğünün kaldırılması sıkıntı yaratır, ileride inanılmaz davalar ortaya çıkarır ufak rakamlardan diye bas bas bağırdım. Ama maalesef bu kanun çıktı ve ondan sonrada olanlar oldu. Adeta mizah dergilerine konu olacak olaylar ortaya çıktı. Daha sonra bir daha değişiklik yapıldı ve 359. maddenin kapsamında kaçakçılık suçları ikiye ayrıldı; bir, üç aydan, pardon, altı aydan üç yıla kadar hapis cezasını gerektirenler 359. maddenin a bendinde yer alıyor bunlar, diğer gruptakiler ise on sekiz aydan üç yıla kadar hapis cezasını gerektirenler. Bunları tek tek sıralamayacağım., Dağıttığım yazılı metinde var, bu fiillerin durumuna göre hapis cezası uygulaması yoluna gidilmesi öngörüldü. Bu arada bildiğiniz gibi bir yıla kadar olan hapis cezalarında paraya dönüştürülme olayı mümkün. Olayın sıkıntılarından bir tanesi, sorumluluk olayında yani çok büyük işletmelerde alınan faturanın tamamıyla işletmenin sahibi tek tek ilgilenemeyeceği halde doğrudan şirketin yetkilileri bundan sorumlu tutuldular ve çok ciddi sıkıntılar ortaya çıktı. Bazı durumlarda da rakamsal anlamda bir ayırıma gidilmeksizin tutarı yirmi milyon, otuz milyon, kırk milyon dahi olsa da kaçakçılık suçu olarak nitelendirildi ve bu arada otuz bini aşkın kişi hakkında dava açıldı ki bu önemli bir rakam, bunların içinde öyleleri vardı ki olayla hiç ilgileri de yok, bilgileri de yok. Yorum yoluyla bu noktaya getirilmiş, nasıl söyleyeyim, adam halden almış meyveyi, sebzeyi yüklemiş kamyonete iş yerine götürüyor, irsaliye düzenlemiş, irsaliyede tek tek dökümünü yapmış, o da ne, yolda kontrol ediliyor, sekiz tane maydanoz çıkıyor, adamın irsaliyesinde yedi maydanoz yazıyor, yapışmış iki tanesi bir birine, onun için yedi yazmış, muhtelifi itibarıyla yanıltıcı vesika tanzim etmekten dolayı kaçakçılık suçundan

dolayı ceza mahkemesine sevk ediliyor. Ortada ne kaçırılan bir olay var, ne vergi kaybı var ama hiç birisi önemli değil, bu konuda sayısız örnekler var ama çarpıcı örneklerden bir tanesi şu idi. Bunu ben Maliye Bakanına anlattım, Maliye Bakanı da yasa çıkarken Meclis kürsüsünden anlattı; bir ihracatçı, otuz milyon Dolarlık ihracat yapmış, kamyonları var, defterlerini inceliyorlar ve iki tane kamyonuna alınan yakıtın sahte fatura olduğu ortaya çıkıyor. Biri altmış milyonluk, biri yetmiş milyonluk, yargılanıyor, on sekizer aydan otuz altı aya mahkum ediliyor. Altı ayı iyi halden dolayı affediliyor, otuz ay hapise mahkum ediliyor, Çubuk Cezaevinde cezasını çekmek üzere yatıyor. Bir gün oğlu geldi bana, Amerika'da NBA yapmış, düzgün giyimli birisi, dedi ki birde bizi dinlemenizi istiyoruz dedi ve olayı özetledikten sonra dedi ki, babam bu ülkeye otuz milyon Dolar getirdi, ihracat yaptı. İkisinin toplamı sadece yüz Dolar edebilecek bir faturadan dolayı şimdi otuz ay hapise mahkum edildi, iki aydır yatıyor. Bütün ailem gözünü dikmiş bana bakıyor, evdeki iki kız kardeşim bir annem var benden başka erkek yok. Gidiyorum Elazığ'a bir durum var mı, düzelen bir şey var mı, ilgileniyorum diyor, aslında yapacağım bir şey yok, kesinleşmiş yatıyor babam. Babamın yanına gidiyorum onu görüyorum, perişan oluyorum. Bir erkek çocuğunun annesine ve kız kardeşlerine veya babasına karşı böyle aciz duruma düşmesi o kadar zor ki, iki ayda on kilo zayıfladım. Bugün babama gittiğimde dedi ki oğlum satın bütün malı mülkü, şirketleri, gayri menkulleri her şeyi tasfiye edin, gidin Amerika'ya yerleşin. Ben bu ülkeye otuz milyon Dolar getirdim, sadece yüz Dolar için beni hapise attılar, o da benim almadığım şoförümün aldığı faturadan dolayı, gidin Amerika'ya yerleşin. Bende sağ çıkarsam bende gelirim dedi deyince, bundan etkilenmemek mümkün değil. Sadece böyle yaşanmış örnek olayları anlatsam birkaç saat sürer ve bunları ben gazetedeki köşemde bir kısmını yayınladım. Bazıları bilmiyorlar, iyi niyetli, gazetede yazdığı için söyleyebilirim; Emek Mahallesi, 8. caddede Falez pasta hanesi diye bir yer var, defterlerini incelemeyi istemişler, abisi

haber vermiş, oğlum defterleri hazırlayın inceleyecekler, niye ağabey demiş, el altından sordum demiş. Naylon fatura varmış bizde ona bakacaklarmış demiş, almış klasörleri gitmiş eve, gece yarısı abisini aramış, ağabey müjde, ne var, bizde naylon fatura yok, nasıl yok oğlum, ağabey aldın klasörü tek tek kontrol ettim, ondan sonra birde elimle tek tek baktım, hepsi kağıttan bir tanesi naylon yok ağabey bizde. Böyle iyi niyetli mükelleflerde var. Bir şeker faturası karışmış, otuz milyon liralık, bundan dolayı ceza mahkemelerinde yargılanıyor, işin ciddiyetini görünce ben tekrar Almanya'ya gideceğim dedi. Almanya'da üniversite bitirmiş, bu ülkede durulmaz, birde bunlar oldu maalesef. Şimdi hapis cezalarındaki sorumluluk konusu net olarak maalesef belirlenmiş değil, şirketlerde yönetim kurulu üyelerinin tamamı ceza mahkemesinde yargılanıyorlar, bu acı bir şey, bunun tek istisnası ki çoğu kişi bunu bilmiyor. Türk Ticaret Kanunun 317 ve 319. maddesine göre şirketin ana sözleşmesinde görev dağılımı yapılabileceğine dair bir özel hükmün bulunması, murahhas aza ve murahhas müdürlere devredilebileceğini dair ve daha sonrada bu anlamda bir görev dağılımın yapılması, bu da yapılmadığı için ciddi sıkıntılar oluyor ve çok kişi bırakıyor işi veya en azından yeni iş yeri açmıyor, hazine bonosuna yatırıyor. Sadece avukatlar değil, esnaflar, sanatkarlar hatta asgari ücret alanlar dahi belli bir vergiyi ödemek yönünden ciddi bir sıkıştırmaya tabi tutulurken, 2002 yılında hazine bonosu geliri elde edenlerde stopaj yüzde sıfır olarak uygulandı. Yani hiç vergi ödemediler, olsun efendim beyanname verecekler, beyan ettiklerinde ödeyecekler, bu ülkede asgari ücretli vergi ödediğine göre birkaç milyar kazancı olan vergi ödediğine göre bunlarda ödeyecekler. Üstelik sıfır stopaj ve rakam ortaya çıktı, altı yüz altmış milyar liraya kadar olan gelirler vergiye tabi olmadı, altı yüz altmış milyar lira sadece Türkiye'de değil dünyada da çok büyük para, dört yüz küsur bin Dolar ediyor. Bir trilyon Lirada, bir buçuk trilyon lirada da hazine bonosu geliri de vergiye tabi olmadı, adam yarısını eşine gösterdi, eee, eşine de altı yüz altmış uygulanıyor, olmadı çocuğuna gösterdi

dolayısıyla birkaç trilyon lira vergi dışı, bu devam ediyormu diyeceksiniz, evet hala devam ediyor, geçenlerde uzattılar bunu, böyle de bir garip çelişki yaşıyoruz. Anayasada her ne kadar verginin mali gücü göre alınacağı yazılsa da, vergi yükünün adaletli ve dengeli dağıtılacağı belirtilse de bu ne biçim mali güçse, ne biçim adaletli ve dengeli dağıtımsa asgari ücretli de var küçük esnafı da var, sanatkaarı da var, işe yeni başlayan bir meslek mensubu da var, öbür tarafta trilyon kazanana da yok, buda bir çelişkisi olarak göze çarpıyor maalesef. Şimdi bu şekildeki davaların yoğunlaşması üzerine gazeteler bu konuya el attılar, özellikle ben o dönem yazdığım Sabah Gazetesinde birkaç kez bu konuyu dile getirdim, örnekler verdim çünkü içlerinde sadece dört yüz altmış bin Liradan dolayı ceza mahkemesinde yargılanan altmış beş yaşında okuryazar olmayan yaşlı teyzede vardı. Ne yaptıklarını onlarda bilmiyorlardı, sorduklarında ceza mahkemelerinde ve Maliye Bakanlığı bir tebliği yayınladı, 306 numaralı tebliği ve tebliği ile bir açıklama yapıldı ve denildi ki o tebliği ile eğer mükellefin burada bir kastı yok ise bilmeden kullanmış ise, onun hakkında işlem yapılmayacak denildi, inanılmayacak bir şey. Ortada yasa var, Maliye Bakanlığı tebliği ile yasayı yeniden düzenledi ve bu yönde yeni bir açıklama yaptı. Kuşkusuz tebliği olayı mahkemeleri bağlamaz, bir avukat alsa tebliği, çıksa dese ki, efendim, hakim bey ceza kanununda öyle yazıyor ama bu konuda Maliyenin tebliği var, her halde ciddi bir eleştiri ve uyarı alır çünkü hukuk fakültesi birinci sınıfında okutuyorlar, tebliği ile kanun değişmeyeceğini ama Maliye bunu yaptı. Hiç kimseden de ses çıkmadı yalnız işin ilginç tarafı şu idi, yapılan tebliği ile yapılan tebliği düzenleme belli bir tarihe kadar olanını kapsıyor idi. Mahkemelerde yargılanmış, hüküm giymiş, içeri girmiş olanları kapsamıyordu. Onunla ilgili olarak da vergi barışı yasası kapsamında bir düzenleme yapıldı ve bu belgeleri kullananların vergi borçlarını ödemeleri kaydıyla cezalarının affedileceği açıklandı ve o yönde de kesinleşmiş hapis cezalarının infaz edilmeyeceği, açılmış olan kamu davalarının

ortadan kalkacağı açıklandı, bir kısmı da böyle çözümlendi. Ama şu anda Vergi Usul Kanunun 359. maddesi halen yürürlükte ve patlamaya hazır bir bomba olarak duruyor ve konuda herhangi bir düzenleme yapılmış değil, tekrar yine bu sorunlarla muhatap olmak mümkün. Maliye Bakanlığının denetim elemanı tebliğe uymak zorunda değil, bağlayıcılığı yok, hiç onu da göz önüne almaya bilir ve bildiği gibi uygulama yapabilir. Bunun bir an önce düzenlenmesi halinde bir tarafın, Maliye Bakanlığı kuşkusuz iyi niyetli mükelleflerin bilmeden kullananların hapise girmesini istemiyor ama yasa böyle olunca yukarıdan aşağıya doğru giderken Amerikan Ordusundaki tatbikat misali gibi öyle bir hale geliyor ki sonunda ortaya çıkana kimse tanımıyor. Kaçıranlar değil, hiç ilgisiz kişilerin yakalandığı ortaya çıkıyor, bugünlerde biliyorsunuz, Amerikanlılarla ilgili olay gündemde, ee, onunla ilgili bir anektod anlatayım. Amerikan ordusunda bir olay geçmiş ve albay binbaşıyı çağırmış, demiş ki yarın sabah 09:00'da güneş tutulacak, bu çok önemli bir olay güneş tutulması, onun için bütün askerleri talim elbiseleri ile topla, hep beraber seyir edeceğiz, eğer yağmur yağarsa o zaman askerleri kapalı talimgaha alın orada ben izah edeceğim demiş bu güneş tutulması olayını, çünkü çok önemli demiş Binbaşı da emredersiniz komutanım dedikten sonra yüzbaşıyı çağırmış gitmiş, o da ona aktarıyor, demiş ki yarın albayın emriyle güneş tutulacak, bu her zaman görülen bir olay değil, eğer yağmur yağarsa manevra yapılacakmış, kapalı talimgaha alsın adamları diyormuş, o da emredersiniz komutanım demiş. Yüzbaşıda teğmeni çağırmış, o da ona aktarıyor, demiş ki albayın emriyle saat 09:00'da güneş tutulması açılış merasimi yapılacaktır, bu her zaman görülen bir olay değildir, askerlere söyleyin talimgah elbiseleri ile gelsinler, eğer yağmur yağarsa talimgahta merasim yapılacak demiş, emredersiniz komutanın demiş. Teğmende çavuşu çağırmış, demiş ki yarın demiş albay tutulacaktır, dolayısıyla bu törende bütün askerlerin hazır bulunması gerekiyor demiş, o da emredersiniz komutanım demiş, artından

da askerler çavuş bunu açıkladıktan sonra konuşmaya başlamışlar ve demişler ki yarın baş çavuş albayı tutuklayacakmış, bizde hazır bulunalım, kaçırmayalım bunu. Bakın nereden nereye. Şimdi bu vergi uygulamasındaki olayda aynen askeriyedeki Allah'tan Amerikan Ordusunda oluyor bu, olayda olduğu gibi nereden nereye gidiyor. Şimdi acilen bu konuda bir takım yasal düzenlemelerin yapılması gerekiyor. Onları anlatarak konuşmamı noktalamak istiyorum. Birincisi, birkaç yüz milyar Liralık hatta birkaç trilyon Liralık cirosu olan bir işletmenin yüz ,iki yüz milyonluk, beş yüz milyonluk, bir milyar Liralık bir faturaya tenezzül etmesi pek mümkün değil Vergi kanunları değiştirilirken cirolara bir ilginin kurulması ve cirosunun %birini, % ikisini aşmıyorsa oradaki sahte fatura çünkü bilmeyebilir, yakındaki adamlarda alıyor yine verginin alınması, yine cezasının alınması ama hapis cezası uygulaması yoluna gidilmemesi yönünde bir hüküm konabilir. Böylelikle yanında çalışan elemanın aldığı faturadan dolayı sanık durumuna düşülen, ceza mahkemesine yargılana kişiler kurtulmuş olur. Diyeceksiniz ki, efendim, bunlar yargılanıyor da hapise mi giriyorlar, hayır, kuşkusuz hapise girmiyorlar ama bugün bir iş adamı için ceza mahkemesinde yargılanmak dahi onur kırıcı bir olay. Ankara vergi rekortmeninden bir ahbabım Diyarbakır'dan alınan ve cirosunun on binde biri kadar olan bir faturadan dolayı ceza mahkemesine sevk edilmişti, ceza mahkemesi olduğu içinde duruşmaya katılması gerekiyor, diyor ki, korka, korka gittim diyor. O gün diyor pardesünün yakasını da kaldırdım ki diyor, beni kimse görmesin diyor, gittim diyor orada bekliyorum diyor, mübaşir bağırıyor diyor orada diyor, işte falanca, baktım diyor benim sıra on beşinci, sıra bana yaklaştı diyor, onuncu da falan, mübaşire dedim ki bak benim adım falanca diyelim ki benim adım Hüsamettin Kesekağıdı, sıra bana gelince ben burada duruyorum, beni bağırma. Hemen ben içeri dalarım, sıra on üçüncüye geldi diyor, tekrar mübaşire hatırlattım, iki kişi kaldı ben buradayım, böyle baktı diyor, on dördüncü girdi diyor, sonra ben gireceğim, dedim ki bak bu

adam çıkınca ben gireceğim beni bağırma. Adam çıktı diyor, ben tam içeriye dalacağım diyor, bu hemen bağırdı, sanık Hüsamettin Kesekağıdı diye koridoru inletti diyor, hemen adama yapıştım, yav ne bağırıyorsun kardeşim dedim ya ben buradayım diye, döndü bana dedi ki, yav benim buradan bağırdığımı içeriden hakimin duyması lazım, beni işimden mi edeceksin sen hakimden azar mı işittireceksin. Yaa, diyor o kadar ezildim ki diyor, oraya girdim, çıktım ama diyor mahvoldum diyor yani o da önemli bir olay. Bu arada çek sisteminin alışverişlerde nama yazılması, hamiline yazılı olmaktan çıkartılıp nama yazılı olması bir başka önlem olarak düşünülebilir. Açıkçası ülkemiz, hamiline yazılı sisteme çok alışık değil, bunun özellikle ticari alışverişlerde yada belli tutarı aşanlarda mutlaka nama yazılı hale dönüştürülmesinde yarar var. Bir başka açıdan, vergi kanunlarına defter ve belgelerin yanması ve kaybolması ile ilgili herhangi bir düzenleme yer almıyor, Türk Ticaret Kanunun 68. maddesinin 4. fıkrasında var; bu da kötü niyetli bazı mükelleflerin başvurduğu yol, bunun vergi kanunlarında yeniden düzenlenmesi, baştan düzenlenmesinde yarar var. Bir başkası, bu konuda şirket kuruluşlarıyla ilgili, bir kısmınızın bildiği gibi 1995 yılına kadar şirket kurulurken sermayenin dörtte biri bankaya bloke ediliyor idi, daha sonra işlemler bittiğinde yazı alınıyor idi, blokaj çözdürülüyor idi, bu kaldırıldı. Bu kaldırılınca, bir trilyonluk, beş trilyonluk dahi bir şirket kurmak mümkün, blokaj yok ayrıca çoğu yerde kişilerin maddi durumu vesaire araştırılırken şirket kuranlarla ilgili hiçbir araştırılmaya gidilmiyor. Özellikle hayali ihracat yapanlar, naylon fatura düzenleyenler, amele, odacı, kapıcı, şoför, çoban ve hatta akıl hastası kişileri vergi mükellefi yaparak onlar adına şirket kurarak bu işleri götürüyorlar. Daha sonra olay ortaya çıktığında bunlar şirketinde yönetim kurulunda olduğu için sonuçta hiçbir şey olmuyor. Mesela bunların engellenmesi gerekebiliri, şirketin kuruluşuyla ilgili sermayenin yüklü olduğu durumlarda bir mali durum araştırılması, kişilere yönelik bir araştırmanın yapılması, yönetim kurulunun

oluşumunda asgari koşullar aranması, denetçilerde asgari koşul aranması. Biliyorsunuz, anonim şirket denetçilerinde okuryazarlık koşulu bile yok, ben ilk kez öğrendiğimde yıllar önce hayret etmiştim, Petkim'de yönetim kurulu üyesi idim, Petlas'ı denetlemeye gitmiştim, bakıyordum. Denetçisini çağırdım sordum bir takım soru, cevap veremedi, dedim acaba çekirdekten yetişme mi, muhasebeci falan mı diye, dayanamadım sordum, sen ne iş yapıyorsun dedim. Dedi ki ben Kırşehir düğün salonlarında türkücülük yapıyorum dedi, adam türkücülük yapıyor, ilkokul mezunu ama koskoca yüz trilyonluk şirketinde denetçisi, neymiş, bir siyasetçi partinin delegesiymiş, iyi çevresi varmış, oradan dolayı olmuş. Devlette bunun sayısız örnekleri var ama özel sektörde de en azından okuryazarlık şartının dahi aranmaması önemli bir eksikliktir. Anonim şirket denetçiliğinde de örneğin mali konulara yatkınlık, hukuki konulara yatkınlık diye bir koşulun aranması önemli olur diye düşünüyorum. Bu arada sahte fatura ile muhtelifi itibarı ile yanıltıcı faturayı alanlar, kullananlar vesaire bunlarla ilgili 359. maddenin sadece düzenlenmesi değil, hukukçularında bu konuda bir yasa taslağı önerisinde bulunmalarında yarar var çünkü Maliye Bakanlığında çalışan kişilerin içinde hukuk eğitimi görenler yok diyebiliriz. Hukuk eğitiminden kastettiğim hukuk fakültesi mezununu kasıt ediyorum yoksa okutuluyor biliyorsunuz, iktisadi idari bilimler fakültesinde, siyasal ilimler fakültesinde çeşitli hukuk dersleri var ama bu iş bu kadar kolay değil. Yani bu işin çekirdekten yetişme hukukçusu olmak gerekiyor. Burada Barolara da, bilim adamlarına da görevler düşüyor. 359. maddeyi yeniden bir alternatif bir tasarı olarak hazırlanmasında Maliye Bakanlığına sunulmasında ve bu konuda yaşanan sorunlarla ilgili olarak öneriler getirilmesinde yarar var. Maliyenin buna ihtiyacı var, bunu bekliyor. Evet, ben süremi biraz da aştım, diğer konuşmacılar da bu konuyu farklı açılardan ele alacaklar. Hepinize sabırla dinlediğiniz için teşekkür eder, saygılar sunarım.

Av. Kamil AKDOĞAN : Sayın Kızılot'a teşekkür ediyorum. Öncelikle bir hususu açıklamak istiyorum; bazı konulara avukat meslektaşlarımızın duyarsız kalmalarından dolayı biraz Sayın Hocam sitem ettiler ama ben ilk başta konuşmamı yaparken, avukat meslektaşlarımızın duyarsızlığından değil, çok teknik nedenlere dayandığı için ilgisizliğinden bahsetmiştim. İlgilenmedikleri için sadece bakmadıklarını yoksa sayın meslektaşlarımız her hal ve karda memleketin bütün meselelerine karşı olduğu kadar vergi hukuk alanına da duyarlıdırlar. Bunu avukatlık mesleğini icra eden bir kişi olarak şu anda söylemeyi uygun buldum, affınıza sığınıyorum. İkinci konuşmacımız, siz, hay hay, efendim, konuşmacılarımız kendi arasında bir değişiklik yapmışlar, o halde, ikinci konuşmacımız Ankara Barosu avukatlarından Sayın Bekir Baykara. Buyurun efendim.

Av. Bekir BAYKARA : Sayın Başkanım, değerli meslektaşlarım, benim vergi mükellefi olarak avukat diye belirledik, genel olarak vergi mükellefi olarak avukatın ödevleri, hükümlülükleri, bu arada muhatap olunabilecek inceleme ve ceza ile ilgili hükümleri anlatmaya çalışacağım. Yalnız bu arada gerçi onu sorularda da yapabiliriz, şeyi dışarıda bırakarak, avukatlık ortaklığının vergilendirilmesini konu dışına bırakmıştım, gerçi fazla bir şeyi de yok, kollektif şirketlerin vergilendirildiği gibi vergilendirilecek yani ceza oraya kesilecek ama sonuç olarak vergiyi ortak ödeyecek şeklindeydi, fazla bir şeyi yok ama onu dışarıda bırakmıştım. Birde vekalet ücretinin daha doğrusu hüküm edilen vekalet ücretinin vergilendirilmesini burada konu dışında bırakmıştım ama onu da herhalde burada tartışmak gerekecek, beraberce tartışırız. Evet, vergi kanunları mükellefi kendisine vergi borcu tevettüd eden, düşen gerçek veya tüzel kişi olarak tanımlamış, vergi sorumlusu da kendisi vergi mükellefi olmadığı halde bazı durumlarda ödemelerinden kesinti yapıp vergi dairesine ödeyecek kişi olarak tanımlanmış. Yalnız vergi mükellefi dediğinizde, yalnız vergi ödeyecek kişi değil, daha doğrusu vergi mükellefinin ödevi sadece vergi

ödemek değil, bu ödemeyle ilgili, hesaplamayla ilgili bir takım ödevleri de var yani yan yükümlülükler dediğimiz, ek yükümlülükler dediğimiz yükümlülükleride var. Özellikle tacir, serbest meslek erbabı gibi devamlı mükellefiyetler de bu en az vergi ödemek kadar önem arz ediyor. Vergi mükellefinin diğer mükellef yani vergisini ödemesi ki avukat olarak vergi mükellefi; bir, bir defa gelir vergisi dolayısıyla vergi ödemek, iki, katma değer vergisi mükellefi, katma değer vergisini ödemek, üç, sorumlu olarak bazı ödemelerinden dolayı vergi kesip, bunu götürüp muhtasar beyannameleri ile beyan edip ödemek.

Bazı ödemeler var ki avukatlıkta rastlanabilecek şeyler, ücretlilere yapılan ödemeler, denk kesilen vergiler, diğer meslektaşlarından gördürdüğü işler dolayısıyla kesilen vergiler, kira ödemelerinden dolayı kesilen vergiler, bir de belki vergiden muaf esnafa...

Gider makbuzuyla ödediği vergilerden kestiği ödemeleri götürüp birer aylık eğer on kişiden az çalıştırıyorsa üçer aylık dönemler içinde ödemek gibi, görevleri var ama vergi ödemek dışındaki ödevleride en az vergi ödemek kadar önemli. Nedir bunlar, defter tutmak, tuttuğu defterlerin kayıtlarını belgelendirmek, bildirmelerde bulunmak ve incelemeyle ilgili belli ödevleri yerine getirmek. Pardon, daha önce söylemedim, avukat iki şekilde kazanç elde edebilir malum; ya serbest meslek erbabı olarak serbest çalışır yada ücretli olarak çalışır. Serbest çalışırsa bu anlattıklarımın hepsi, serbest çalışırsa. Eğer ücretli olarak çalışırsa zaten kendisi ücretlidir, ücret kazancından dolayı mükelleftir, bundan dolayı bütün sorumlulukları kim yapacak? Ona, kendisine ücret ödemesini yapan kişi vergisini kesip götürüp yatıracak. Ücretli avukatın kendi ile ilgili herhangi bir kazacından vergi ödemek dışında ki onda zaten kesilip veriliyor, herhangi bir mükellefiyeti, vergi ile ilgili herhangi bir mükellefiyeti, herhangi bir sorumluluğu yok. Avukatın mükellef olarak ödevleri, vergi ödemek dışındaki ödevleri kast ediyorum.

Bu, bildirmeler, avukat serbest olarak çalışmaya başladığını, işe başlamadan önce bildirmek zorunda. Yazıhane açmak, bulunduğu yere levha asmak, mesleki faaliyetlerde bulunduğunu gösteren duyurular yapmak, Baroya kayıt olmak işe başlamayı gösterir. Bunlar karinedir. Avukat iş ve yerleşim yeri adresi değiştiğinde bunları bir ay içerisinde bildirmesi gerekir. Avukat işi bıraktığında bir ay içerisinde bildirmek durumundadır, işi bıraktığını bildirmezse daha sonra vergi dairesince resen tarh yolu ile vergi tarh edilebilir. Bildirmeler yazılı olarak yapılır, posta ile taahhütlü olarak gönderildiğinde postaya veriliş tarihi vergi dairesine verilme tarihi yerine geçer. İşe başlamayı bildirmeyen avukata birinci derece usulsüzlük cezası kesilir, bu ceza 2003 yılı için otuz milyon. Diğer bildirimleride zamanında yapmamakta ikinci derece genel usulsüzlük cezası gerektiriyor, oda on beş milyon Lira. İkinci ödev, defter tutmak; serbest meslek erbabı olarak avukat defter tutmak zorunda. Tutacağı defter serbest meslek kazanç defteri malum muzaf sisteme göre bilanço esasına göre değil, gider ve gelir sayfalarını gösteren basit defter tutmak, işletme hesabı defteri gibi. Bu defterin sol tarafına giderler malum giderler, sağ tarafına gelirler kayıt edilir. Şimdi daha sonra belirtecektim ama avukatların muhasebeciye beyannamelerini imzalatma görevi, elli bir trilyon, 1998'de çıkmış genel tebliğ beş milyardı o zaman, şu anda elli bir milyarı aşmayan avukatlar defterlerini kendi tutup, beyannamelerini her şeyini kendi verebilirler ve bunları imzalatmak zorunda değiller ama bunu aşarsa bu mükellefler beyannamelerini bir serbest muhasebeciye veya serbest muhasebeci mali müşavire imzalatmak zorundalar, bütün işlemlerini de o yapacak. Yalnız serbest meslek kazanç defteri günlük tutulacağı için elbette büroda bulunması lazım, kendilerinin işlemesi lazım, ya her gün gelip muhasebeci işleyecek yada kendileri işleyecek. Çünkü günlük olarak işlenmemek müeyyideyi, usulsüzlük cezasını özel usulsüzlük cezasını gerektiriyor. Defterin malum sol tarafına giderler, sağ tarafına gelirler yazılır, aradaki farkta avukatın gelirini oluşturur,

aradaki farkında götürür vergisini verir. Tabii ki aynı zamanda bu deftere tahsil edilen KDVler sağ tarafına yazılacak, giderler dolayısıyla ödenen KDVler sol tarafına yazılacak, bir ay içinde tahsil edilen KDV ile ödenen KDV arasındaki fark vergi dairesine ödenecek KDV olacak, KDV beyannamesiyle ayın 25'ine kadar yalnız şunu da söyleyeyim, hem muhtasar beyanname hem de KDV beyannamesi 2004'den itibaren ayın 23'ünde verilecek, şu anda 25'inde veriliyordu, 2004 itibaren şu anda ayın 25'inde veriliyor, en geç ayın 25'inde verilmesi lazım, bir beyanname ile vergi dairesine verilecek bu. Defter tutmak, defterler Türkçe tutulur malum, mürekkep ile yazılır, yanlış kayıtlar üzeri okunacak şekilde çizilir. Üzeri okunmayacak şekilde silinmek veya daksil ile silinmek yasaktır. Eğer böyle yapılırsa tahrip etmeye girebilir, öyle yorumlanabilir, cezası da bayağı ağır. Defter kayıtları günlük yapılır. Defterlerin kullanılmadan önce tasdik edilmesi lazım, Ocak ayında tasdik ettirilir, kullanılmadan önce yada defteri birkaç yıl kullanacaksanız yani boşluk varsa Ocak ayında ara tasdik yaptırabilirsiniz. Avukat aldığı ücret için serbest meslek makbuzu düzenler, malum bu makbuz iki nüsha olarak düzenleniyor, aslı müşteriye veriliyor, koçanı bizde kalıyor. Nelerin itibar edeceği malum, müşterinin adı, alınan ücreti, adresi yer alacak zaten genelde matbuu oluyor bu. Bu makbuzların antlaşmalı matbaalarda bastırılması lazım, bir yönetmeliğe göre, tabii ki daha önce basılmış evrakın notere tasdik ettirilmesi de mümkün. Avukatların vergiden muaf esnafa yaptıkları işleri belgelemek için birde gider pusulası bastırmaları uygun olur ancak bununla teşkil edebilir. Bazen şu oluyor; ya adam vergiye tabi değil ki ben ne ile teşkil edeyim gibi bir sorunla karşılaşılabiliyor, bunlar için gene makbuzların bastırılması gibi bunlar içinde antlaşmalı matbaalara gider pusulası bastırmak mümkün, bunu bastırdığınız zaman ödemenizden %10 kesinti yapıp onu muhtasar beyannameyle beyan etmeniz gerekiyor. Avukatlar ödedikleri ücretleri ücret bordrosu ile belgeleyecekler. Ücret bordrosunda nelerin

yazılacağı, Vergi Usul Kanununda yazılmamış ama bana göre o konu SSK açısından dahada önemli. SSK müfettişleri ücret bordrosundaki en ufak bir farklı düzenlemeyi idari para cezası olarak vermek için bahane arıyorlar. O bakımdan SSK'ya uygun olarak düzenlediğiniz zaman SSK işlem önergesine uygun olarak düzenlediğiniz zaman vergi usul kanununa göre uygun olarak düzenlenmiş olur. Benim tavsiyem SSK işlem önergesine göre düzenlenmesi, ücret bordrosunun. Defter tutma ile ilgili yaptırımlar kısaca şöyle; defter tutmamak ve bu defteri tasdik ettirmeyen avukatın kazancı ve KDV vergisi resen taktir edilir. Resen taktirden maksat, defterler yok sayılıyor ve sizin defterleriniz harici karinelere göre, sizin kazancınız ve KDV'niz harici karinelere göre taktir ediliyor. Defter tutmamak aynı zamanda birinci derece, ilk kat birinci dereceden usulsüzlük cezasını gerektiriyor. Serbest meslek kazanç defterinin günü güne tutulmaması ve iş yerinde bulundurulmaması da seksen dört milyon Liralık özel usulsüzlük cezasını gerektiriyor. Serbest meslek makbuzu vermeyen veya farklı meblağlarda makbuz veren avukatlarda seksen dört milyon Liradan az olmamak üzere kesilmesi gereken makbuzun %10'u kadar usul cezası kesiliyor. 2003 yılı için yalnız bu kırk milyardan fazla olamıyor. Bir yıl içinde üç defa makbuz vermeyen avukatın bürosu bir haftaya kadar kapatılabilir, vergi usul kanunu 254. maddeye göre. Kayıt nizamına uyulmaz ise birinci dereceden usulsüzlük cezası kesiliyor, otuz milyon söylediğim gibi. Ücret bordroları gerekli bilgileri içermezse ikinci dereceden usulsüzlük cezası var. Defteri, belgeleri tahrip edenlere altı aydan üç yıla kadar hapis cezası veriliyor, 359. maddeye göre, içeriği itibarıyla sahte belge düzenleyenlere aynı ceza veriliyor. İçeriği itibarıyla sahte yani, naylon fatura dediğimiz fatura kullananlara da gene on sekiz aydan üç yıla kadar hapis cezası veriliyor. Defter ve belgeleri veya defter sayfalarını yok edenlere gene on sekiz aydan üç yıla kadar hapis cezası veriliyor. Tabi, bu idari cezaları vergi dairesi kesiyor, uzlaşması var daha sonra bahsedeceğiz veya 376. maddeye göre indirimi

var, ama hapis cezası dediğimizde malum tabii gene iş yeri kapatma cezasınıda gene idare veriyor, idari ceza şeklinde. Diğer cezalar adli ceza yani adliye mahkemeleri tarafından hüküm edilen cezalar. Antlaşmalı olmayan matbaalarca basılmış olan belgeleri bulunduranlara da aynı cezaya çarptırılıyor. Demin söylemiştim; avukatlardan yıllık hasılatı elli bir milyar üç yüz seksen milyonu geçenler defterlerini serbest muhasebeci mali müşavire tutturmak demeyeyim de beyannamelerini imzalatmak zorundalar. Beyannamelere imza atacaklar tabii defterin tutulması da ona bırakılabilir. Defter ve belgeden saklamalı ibraz ödevi, diğer ödevi, mükelleflerin ödevlerinden, avukatlar tuttukları defteri ve bunların dayanağı olan belgeleri beş yıl müddetle saklamak, bu SSK mevzuatına göre on yıl, beş yıl müddetle saklamak, süreyle saklamak ve istendiğinde bunları incelemeye arz etmek zorundalar. Bu yapılmazsa yani ibraz edilmezse gene hem iki tane hatta üç tane cezası var, üç türlü cezası var; bir, ibraz edilmeyen defterlerden dolayı resen takdir nedeni. Hem de usul cezası var, usul cezası önemli değilde, resen takdir nedeni iki kat otuz cezası var artı gene hapis cezasını gerektiriyor artı başka bir yaptırımı da bu açıkça yasada düzenlenmemiş ama 29. madde olacak KDV Kanunun, o maddenin yorumundan çıkıyor, indirdiğiniz KDV'yi Maliye Bakanlığı indirim olarak kabul etmiyor, size tahriyat yapıyor yani indirdiğiniz KDV'yi de tekrar gecikme faizli ve ceza olarak sizden talep ediyor, defterleri ibraz edilmediği zaman. Defter ve belgelerin incelenmesi inceleme elemanları tarafından yapılıyor. İnceleme elemanlarının kimler olduğu kanunda gösterilmiş; hesap uzmanları, vergi denetmenleri, maliye müfettişleri ve gelirler kontrolörleri incelemeye yetkili elemanlar. Tabi ki, ilin, ilin ve ilçenin en büyük mal memuru ile vergi dairesi müdürleri de incelemeye yetkililer. Son olarak birde merkez müdürlerini koydular ama onların fiilen inceleme yapması diye bir şey söz konusu değil. Diğer bir ödevde, buna diğer ödevler demiş Kanun ama vergi incelenmesi ile kontrolörlerle incelemelerle ilgili ödevler diye ben alıyorum bunu; burada inceleme için yer

göstermek, inceleme esas itibarıyla işyerinde yapılır. Kanun öyle diyor ama Maliye Bakanlığı elemanları işyerinde inceleme yapmayı pek sevmezler, o nedenle öyle bir zorunluluk kanunda var ama öyle bir mükellefiyet fiilen yok, yani yer göstermek gibi bir mükellefiyet yok. İstemezler zaten yapmayı artı incelemeyle ilgili bilgiler vermek gibi mükellefiyeti var mükelleflerin. Eğer bunlara uymazsanız sekiz yüz kırk milyon Liralık özel usulsüzlük cezası var. Yalnız bu özel usulsüzlük cezalarının bir özelliği var; her yıl yeniden değerlenme oranında artıyor, bu en son sekiz yüz kırk milyon dediğim, en son 2003 yılı için öngörülen ceza bu. Esas ödev, beyanname vermek ve vergileri ödemek ödevi; zaten diğer ödevlerin hepsi bu amaca yönelik ödevler, yani matrahın doğru tespitine yönelik ödevler diğerleri. Avukatların vereceği beyanname, dört tane diyeyim ben; yıllık gelir vergisi beyannamesi, üç ayda bir geçici vergi beyannamesi, KDV beyannamesi ve muhtasar beyannamesi. Yıllık gelir vergisi beyannamesi malum Mart ayı içerisinde verilen bir beyanname, 2. maddedeki Gelirler Vergisi Kanunun 2. maddesindeki bütün gelir unsurlarının toplanıp beyan edildiği bir beyanname türü bu. Yani bütün gelir unsurları burada toplanacak ve buna göre beyan edilecek yalnız 86. maddede beyannameye ithal edilmeyecek gelirler var ama esas itibarıyla sistemimiz üniter sistem, bütün hepsi bir beyannamede toplanacak ve artar oranlı olarak vergilenecek. Geçici vergi beyannamesi üç ayda bir verilen beyanname, bu beyanname ile hesaplanan vergi yıllık beyannameden mahsup edilecek yalnız geçici vergi beyannamesinden de tıpkı yıllık vergi beyannamesinde olduğu gibi tevkif yoluyla ödenen avukatlarda çok olan olay bu; çünkü serbest meslek erbabı 94. maddeye göre serbest meslek ödemelerinin hepsi tevkifata yani stopaja tabi, kesintiye tabi, ödeyen tarafından dolayısıyla bu kesinti yoluyla ödenen vergilerinde geçici vergiden mahsubu mümkün eğer fazlaysa, hesaplanan vergiden fazla ise zaten bunları mahsup edip hiç geçici vergi beyannamesi verilmeyecek duruma geliyor. KDV beyannamesi malum ayın 25'inde verilen bir beyanname,

tahsil ettiğiniz KDV'den ödediğiniz KDV'yi düşüyorsunuz, aradaki farkı götürüp vergi dairesine KDV beyannamesi ile ödüyorsunuz. Muhtasar beyanname ise muhtasar beyanname avukatın sorumlu olarak kendi vergisini değil, sorumlu olarak veya kesip ödemek zorunda olduğu hususların beyanına yarayan bir beyanname. Nedir bunlar? Ücret ödemelerinden, kira ödemelerinden, bir de başka ne olabilir? Ücret, kira tevkifata tabi, birde gider makbuzuyla ödenen giderlerinden kesilen vergilerin beyanına yarayan vergi bu. On kişiden az kişi çalıştıranlar üç ayda bir beyanname verebilirler, yalnız bunu önceden bildirmek gerekir, önceden bildirmezseniz her ay vermek zorundasınız, üç ayda bir beyanname verebilirsiniz, bu da Şubat 15'de başlıyor, ondan sonra Mayıs, Ağustos, Kasım galiba ayın 15'inde muhtasar beyannamelerinin verilmesi gerekiyor.

Av. Kamil AKDOĞAN : Mayıs, Ağustos, Kasım ve Şubat olacak zannedersem.

Av. Bekir BAYKARA : Evet, Mayıs, Ağustos, Kasım ve Şubat. Asıl konuya geleyim diyorum ben; gelir vergisi mükellefiyetine, gelir vergisi mükellefiyet malum gelir vergisi, elde ettiğimiz hasılattan, serbest meslek hasılatından giderlerinizin düşülmesi sonucundaki arasındaki farktan fark, matrah, bu farktan verdiğimiz bir vergi. Şimdi, avukatlık kazancı serbest meslek kazancı, serbest meslek kazancında kazancın elde edilmesi tahsilatla mümkün, halbuki ticari kazançta tahakkuk esası geçerli, burada tahsilat esası geçerli. Yani tahsilat yapmadıysanız makbuz düzenlemek zorunda değilsiniz. Yalnız KDV kanunundaki bir hükümden dolayı hizmet ifa edildiğinde katma değer vergisi alınacaktır hükmünden dolayı Maliye şey görüşünde yani fiilen Gelir Vergisi Kanununda hala o şekilde, yani tahsilat esası geçerli. Katma Değer Vergisi Kanuna göre hizmeti ifa ettiğinizde siz makbuzu düzenleyeceksiniz ve dolayısıyla da KDV'yi alacaksınız ama makbuzu düzenledikten sonra hasılatı

yazmamak mümkün olmadığına göre, fiilen tahakkuk esası veya hizmeti ifa ettiğinizde tahsilat yapsanız da yapmasanız da kazancı elde etseniz de etmeseniz de beyan edilme gibi bir durum söz konusu. Bu konuda değişik yargı kararları var, onu Sayın Başkanım biraz sonra değerlendirir sanıyorum. Bana göre vergi sistemi bir bütündür, tahsilat esası geçerli olmalı diyorum yani KDV'de de tahsilat esası geçerli olmalı diyorum. Yani tahsil etmeden makbuz kesilmemeli dolayısıyla ne KDV, ne de gelir vergisi beyan edilmemeli. Çünkü çok ciddi miktarlarda tahsilat yapıldığınızda vergisini ödemek için herkes zorlanacak çünkü serbest meslek erbabının tanımı çok güzel yapılmış bizim kanunumuzda. Sermayeden ziyada şahsi mesai ilmi veya mesleki bilgiye dayanan işlerin bağımsız olarak yapılması diyor. Şahsi mesaiye dayanıyorsa o zaman vergiyi kredi alarak ödemesi mümkün değil. Dolayısıyla tahsilat hesabının geçerli olmasının sebebi ondan diye düşünüyorum. Yalnız tahsilat esasının istisnaları var; ıtla diyor kanun, bilgi sahibi olmak şartıyla bankaya para yatırılması veya icra dairesine para yatırılması, müşterinin borcuyla ücretin takası ve alacağın temliki yani ücret alacağının temliki de tahsilat hükmünde. Hasılat olarak alınacak şey ücrettir esas itibarıyla ancak gider karşılığı olarak alınanlar da gene ücret olarak yazılması, ödenen giderlerinde gider yazılması lazım. Ancak kanunda o konuda bir istisna yapılmış, diyor ki şayet bilirkişi harç, vergi gibi sadece alınan vergi ödemek için alınan ve sadece bu hususlara harcanan paralar hasılat sayılmaz diyor. Siz götürü olarak yani şunu söylemek istiyorum; götürü olarak bir gider karşılığı almışsak bunun için makbuz düzenleyeceğiz ama adı belli gider karşılıkları için almışsak makbuz düzenlemeyebiliriz. Buradaki, hasılattaki ince nokta bu diye düşünüyorum. Giderler, serbest meslek erbabındaki giderler, ticari kazançtaki giderlere baktığımda 1980'den beri bayağı çok değişmiş, serbest meslek erbabında fazla değişiklik yok. Bu da serbest meslek erbabının, Hocanın da dediği gibi, bu konularda fazla ilgilenmediğini gösteriyor sadece avukatların değil diğerlerinin de fazla

ilgilenmediğini gösteriyor, daha doğrusu yasama organı zorlanmıyor ve serbest meslek erbabındaki giderler şeye göre daha dar hele hele birde Maliye Bakanlığı daha da dar yorumluyor. Bana göre gider sadece 68. maddedekiler değildir diye düşünüyorum. Maliye Bakanlığı şöyle düşünüyor; 68. maddede yazılı giderleri yazarsınız, diğer orada yazılmıyorsa ben gider kabul etmem diye düşünüyor. Halbuki kazanç, kazancın tanımı, 1. ve 2. maddede yazılmış, gelir bir gerçek kişinin bir takvim yılında elde ettiği kazançtır ve iratların safi tutarı, safi tutardan maksat nedir? Safi tutar o kazancın elde edilmesi için yapılan bütün giderler, elde edilmesi için yapılan bütün giderler düştükten sonra kalan gerçek ve safidir diyor. Gerçeklik götürü olmamayı, safilikte bütün giderler düştükten sonra o kazancın elde edilmesi için bütün giderler düştükten sonra kalan kısımdır. Dolayısıyla sadece 68. madde değil, gerçi zaten 68. madde, bir Danıştay kararı buldum, Danıştay kararında en son fıkradaki diğer müteferrik giderler lafını geniş olarak yorumluyor ve diğer giderler kazançla ilgili olmak şartı ile inilebilir gibi bir anlam çıkıyor, benim görüşüm o. Şimdi teker teker sayarsak; bir, mesleki faaliyetin icrasına tahsil edilen işyeri kirası, eğer burada kendi evinizse veya ikametiniz bir bölümü ise giderden yarısı, meslek kazancının elde edilmesi ve idame ettirilmesi için ödenen aydınlatma, ısıtma, telefon, kırtasiye giderleri, müstahdem ücretleri, meslek ilan, reklam vergileri ile işyeri ile ilgili aynı vergi, resmi, harçlar. Burada ilginç bir nokta var; mesela geçenlerde bir maliyeci arkadaşın yazısını okudum, diyor ki işçiye ödenen daha doğrusu yanınızdaki sekretere ödenen daha doğrusu yedirilen yemekler için ödenen para gider yazılmaz diyor, bana ters geldi, yazılması gerekir diye düşünüyorum, ücretini yazıyorsam o da ücretin bir parçasıdır, ayni ücrettir o diye düşünüyorum ben. Gerçi şeyde açıkça yazılmış, ticari kazançta, ibade ve iaşe giderleri diye yazmış ama burada da ücret olarak düşünüp yazmak gerekir diye düşünüyorum. Onu da tartışmaya bırakalım isterseniz. Keza gene eğer siz toplu olarak getirip, götürme gerçi pek avukatlarda

olmaz ama taşıma parası veriyorsanız onu da gider yazmak gerekir diye düşünüyorum. Taşıma parası veriyorsanız, onu da gider yazmak gerekir yani yanınızda çalışan kişiye otobüs parası veriliyorsa onunda gider yazılması lazım ama yalnız tek kişi olduğu için o gider istisnayı değil ama yemek parası istisna, ondan tevkifat yapmak mecburiyetimiz yok. Mesleki faaliyetinin ifasında başkalarına gördürülen hizmetler için yapılan ödemeler, tebdil nedeniyle ödenen paralarda gene serbest meslek ödemesidir ve bunlar da gider yazılabilir. Tabii ki, mükelleften veya müvekkilden alınan paralara hasılat tebdil dolayısıyla ödenen ücretleri de gider yazacağız.

Av. Kamil AKDOĞAN : Bekir Bey, süreyi bayağı aştık, istirham ediyorum.

Av. Bekir BAYKARA : Tabii, tamam, ben hemen bir şey yapayım. Alınan mesleki kitapların giderleri, mesleki faaliyetle ilgili seyahat giderleri yalnız mesleki faaliyetle sınırlı olmak suretiyle, mesleğin ifasıyla sınırlı olan her türlü maddeler demiş, bu daha çok bizi ilgilendirmiyor, mesleki faaliyette kullanılan tesisat ve demirbaş eşya için vergi usul kanununa göre ayrılan amortismanlar, yalnız bunları sattığımız zamanda demin Hocamda söyledi, bunları sattığımız zaman bunun parasını da hasılat yazacağız. Serbest meslek faaliyetleri dolayısıyla emekli sandıklarına ödenen giriş ve emekli aidatları, mesleki faaliyetle ilgili olarak kanun ilan ve mukavelenameye dayanan tazminatlar işle ilgili olarak şehir içi ulaşım, posta, telgraf ücretleri. Yaptırımları biraz önce bahsetmiştim, burada kısaca şeyden bahsedeyim, affınıza sığınarak, vergi ziya cezasına; değer kaybına neden olduğu zaman mükellef vergi ziya cezasına çarptırılır, vergi ziya cezası, ziya veya kayba uğratılan verginin bir katıdır yalnız buna gecikme faizinin yarısı da eklenir, şey bu. Vergi kaybı dolayısıyla ya uzlaşmaya girilir, uzlaşma sonucu ödenir, bu yada uzlaşmaya girmezsin 376. maddeye göre indirim talep edersiniz, ama uzlaşmak avantajdır. Ancak burada bir istisna var; 359. maddeye göre bulunmuşsa üç kattır ceza ve

uzlaşma mümkün değildir, uzlaşmada tarhiyat öncesi uzlaşma, tarhiyat sonrası uzlaşma diye iye ikiye ayrılıyor; tarhiyat sonrası uzlaşma, mahalli uzlaşma komisyonları yada merkez uzlaşma komisyonları tarafından yapılıyor. En son olarak şunu söyleyeyim; yeni çıktı bu; 04 Temmuz'da çıktı, onu da belirteyim, beş milyar Lirayı geçen tahsilat ve ödemelerin bundan sonra bankalar ve finans kurumları aracılığıyla yapılması zorunlu, bunları yapmadığınız zaman, sekiz yüz kırk milyon Liralık özel usulsüzlük cezası gerektiriyor her bir tespit için. Yalnız bu da, 01 Ağustos 2003 tarihinden itibaren geçerli yani gerek tahsilatlarınızı gerekse ödemelerinizi bundan sonra beş milyarı geçtiği zaman banka veya finans kurumları aracılığı ile yapmak zorundayız, bunu yapmaz isek sekiz yüz kırk milyon Liralık özel hukuk cezası var. ben teşekkür ediyorum.

Av. Kamil AKDOĞAN : Efendim ben çok teşekkür ediyorum. Sayın meslektaşım vakitten tasarruf etmek için bir konuyu geçiştirdi fakat ben çok önemsediğim için biraz açıklamak istiyorum; üç defa makbuz vermeyen meslektaşımızın cezalandırılacağına dair bir ifadesi oldu, üç defa makbuz kesmeyen değil makbuz kesmediği üç farklı zamanda tespit edilen manasında, üç farklı zamanda tespit edilen. İkinci tespitten sonra bir uyarının yapılması, yapılan uyarıya rağmen de halen ısrar ediliyorsa suçu tespitte de hapis cezası gündeme gelebiliyor.

Av. Bekir BAYKARA :Tabi. İşyeri kapatma

Av. Kamil AKDOĞAN : Affedersiniz, işyeri kapatma cezası, ceza deyince hep hapis aklımıza geliyor da ondan, efendim. Çok teşekkür ediyorum. Üçüncü konuşmacımız, Bölge İdare Mahkemesi Başkanımız, Sayın Rıfkı Ergün. Buyurun efendim.

Rıfkı ERGÜN : Teşekkür ediyorum, Sayın Başkan Sözlerime başlamadan evvel bütün izleyicilere iyi günler diliyorum. Bu vergi konusundan bir yıldır uzağım ama yirmi yıl

vergi mahkemesi başkanlığı yapmış bir kişi olarak konu vergi olunca dayanamıyorum. Bana böyle bir teklif geldiği zamanda zaten o sevgim nedeniyle bu toplantıya katılmayı kabul ettim. Şimdi vergi konusuna girmeden evvel bir gözlemim nedeniyle şu hususu bilgilerinize sunmak istiyorum; idari yargı biliyorsunuz 1982'de kuruldu, idare mahkemeleri, maalesef hala meslektaşlarımız arasında idare mahkemeleri kuruluş kanunu hakkında ve idari yargılamaları kanunu hakkında yeterli bilgi sahibi olmadıklarını müşahede ediyoruz açılan davalar dolayısıyla. O bakımdan kısa ve öz bir bilgi vermek istiyorum, bölge idare mahkemelerinin teşkilatı açısından; bölge idare mahkemeleri Türkiye'de yirmi beş merkezde kurulu. Bölge idare mahkemelerinin bulunduğu yerlerde idare mahkemeleri ve vergi mahkemeleri olmak üzere iki ayrı mahkeme görev yapmakta. İdare mahkemeleri kuruluş yasasına göre genel görevli mahkemeler, vergi mahkemeleri ise ihtisas mahkemeleri olarak düşünülmüş. Bu bakımdan bir kere vergi mahkemelerine dava açılırken avukat meslektaşlarımızın İdari Yargılama Usulü Kanunun 3. maddesinde açılacak dava dilekçesinde bulunması gereken hususlar konusunda ben dikkatlerini çekmek istiyorum çünkü bu nedenle gereksiz yere dilekçe ret kararlarıyla karşı karşıya kalınıyor, bu davanın hem çözüm süresini uzatıyor hem gereksiz yere zaman kaybına neden oluyor. Gene bizim Teşkilat Yasamıza göre idare ve vergi mahkemelerimiz bazı konularda tek hakimle karar verirler, bazı konularda heyetli karar verirler, tek hakimle verilen kararlara karşı itiraz yolu ön görülmüştür. Bu itirazları bölge idare mahkemeleri değerlendirir, heyetle verilen kararlar temyiz yolu açıktır, Danıştay'da sonuçlandırılır. Bunları niye söylüyorum; bu gene benim müşahedem, heyetle verilmiş kararlara karşı verilen dilekçelerde bölge idare mahkemesine hitaben dilekçeler veriliyor, bölge idare mahkemesi bu hitap nedeniyle bakmıyor, görevsizlik, yetkisizlik kararı veriyor, Danıştay'a gönderiyor, tersi de olabiliyor, tek hakimle verilen karar bölge idare mahkemesine itiraz edilmesi gerekirken Danıştay'a temyiz yoluyla gönderiliyor, bu sefer

Danıştay yetki yönünden ret edip bize gönderiyor, yani bu tür şeyler hem mahkemeler açısından hem taraflar açısından gereksiz yere zaman kaybına neden oluyor, bu konuları açıklamak istedim. Şimdi, tabi, konumuz vergi ve avukatların vergilendirilmesi ana başlığında düzenlenmiş bir toplantı, avukatların vergilendirilmesi konusunda zaten değerli meslektaşınız çok detaylı, çok teknik bilgileri verdi, o bilgiler zaten Gelir Vergisi Kanununun ilgili maddelerinde var, Katma Değer Vergisi Kanunun ilgili maddelerinde var. Yalnız ben, birkaç konuda açıklamak yapmak istiyorum; bu gider makbuzu stopajı konusu çok önemli, yani gider makbuzu düzenlenmesi mecburiyeti bizim vergi mevzuatımıza göre vergiye, gerçek usulde vergiye tabi olmayan kişilerle herhangi bir ilişkide bulunulursa o kişiye yapılan ödemelere karşılık gider makbuzu düzenlenecek. O gider makbuzu miktarı üzerinden vergi tevkif edilecek ve de yatırılacak. Şimdi bu konuyu niye açıklamak istedim; çok somut bir olay üzerinde bu konunun önemini belirtmek istiyorum; biliyorsunuz bu canlı hayvan ticareti ile uğraşan bir sektörümüz var, bunların esas temin kaynakları da müstahsilden canlı hayvan almak suretiyle sektörel faaliyetlerini devam ettiriyorlar, o sektörde görülen şu ki; müstahsilden alınmış olmasına rağmen, Sayın Hocamızın bahsettiği naylon fatura konusuylada dolaylı olarak ilgili bu, gidiyorlar gerçek olmayan tüccarlardan alınan faturalarla bu alışlarını belgelemek suretiyle işlem yapıyorlar, kayıt yapıyorlar. Şimdi bu hangi açılardan o kişi açısından yarar sağlıyor, bir, müstahsilden alsaydı vergi kesip yatırmak zorundaydı ondan kurtuluyor, iki, naylon fatura kullanmak suretiyle ödemediği o faturadaki katma değer vergisini kendi katma değer vergi beyannamesinde indirim konusu yapıyor. Dolayısıyla bu işlem çok cazip onlar açısından. Şimdi bu tür yargılamalarda da maalesef bazı yanılgılar olduğunu ben müşahede ettim. Açılan davalarda deniyor ki,biz bu canlı hayvan mamulünü aldık, defterimizi de kaybettik dolayısıyla herhangi bir vergi kaybı, kaçağı söz konusu değildir. Maalesef zaman zaman mahkemelerimiz defter

ve belgeler üzerinde inceleme yaptırıyorlar, ee, bu alınan mal gerçek bir mal alışı mıdır değil midir, gerçek bir mal alışıdır demek suretiyle davaları kabul ediyorlar. Halbuki burada davanın özü, işin esası o malın gerçekte alınıp, alınmış olup olmaması değil, o malın kimden alınmış olduğunun saptanması çok önemlidir. Dolayısıyla aynı sıkıntılar ileride serbest meslek faaliyeti dolayısıyla avukatlar açısından da söz konusu olabilir, mutlaka gerçek usulde vergiye tabi olamayan bir kişiyle olan ilişkilerinizde ödemelerinizi gider makbuzu karşılığında yapacaksınız, o gider makbuzu üzerinden tevkif ettiğiniz vergileri de sorumlu sıfatıyla götürüp bağlı olduğunuz vergi dairesine yatıracaksınız. Bir diğer konu, benim çok önemsediğim ama yeterince üzerinde düşünülmediğine inandığım bir konu; bu elli bir milyar Lirayı aşan beyannamelerin muhasebecilere tasdik ettirilmesi mecburiyeti; şimdi nasıl savunma mesleğinde herkesin kendisini savunma hakkı varsa, ee, muhasebesini kendi tutabilecek bilgiye sahip bir kişinin de kendisinin muhasebesini tutma hakkını tanımak lazım, bu hukukun çok tabii bir sonucudur bana göre, ee, böyle olunca beyannameyi illaha elli bir milyar oldu gidip muhasebeciye imzalattıracaksın mecburiyetini ben hukuk mantığı açısından pek kabul etmek istemiyorum, anlamıyorum. Başlangıçta zaten böyle bir istisnada yoktu, rakamlar yoktu, bilaistisna hepsi imzalanacaktı. Sanıyorum o dönemde Baroların girişimiyle o yöndeki tebliğlerin iptali istemiyle Danıştay'da davalar açıldı, bir ölçüde hafiflendirildi bu mecburiyet. Gene Hocamın söylediği bir konuda not almışım, bu yeniden değerlendirme ve maliyet bedeli artırımı esasının avukatlar açısından uygulanmaması, bunu da anlamak mümkün değil, gelir vergisi kanunu gelir elde edenleri kapsayan bir kanunudur ve o kanunda gelir unsurları teker teker sayılmıştır. Avukatlık faaliyeti de o kanun içerisinde sayılan serbest meslek faaliyetleri içersindedir ve gelir vergisi kanununa tabi bir faaliyettir. Şimdi biz bir tüccarın satın almış olduğu arabayı her yıl yeniden değerleme oranında maliyetini yükseltmek suretiyle

satış anında onun vergisi gerektiğinde sıfır noktasına indirme imkanı tanırken aynı kanuna tabi bir serbest meslek erbabının arabasının yeniden değerleme ve maliyet esasına göre değerini tespit etme imkanını tanımamakla satış halinde ödeyeceği vergiyi aleyhine çok büyük rakamlar haline getiriyorsunuz. Bu konu bence Anayasa Mahkemesine bile götürülebilecek bir dava dolayısıyla konudur çünkü eşitlik ilkesine aykırıdır. Netice itibarıyla müşterek başlık, gelir vergisi mükellefi olmaktır. Gelir unsurlarının farklı olması böyle bir önemli konuda farklı vergi sonuçları doğurmasını haklı kılmaz. Gene Hocamın özellikle üzerinde durdukları bir konu var; genel tebliğiyle vergi olur mu? Ben buna bir ilave yapıyorum, genel tebliğiyle ceza olur mu? Maalesef bugünkü Maliye Bakanlığı uygulamalarında görünen o ki, genel tebliği ile ceza ihdas ediliyor. Nasıl ihdas ediliyor ceza? Bir örnek vermek gerekirse deniyor ki, Vergi Usul Kanununa göre tutulması gereken bir belgede efendim şu bilgiler bulunacak yada bulunmayacak, bulunan bilgiler kaldırılacak, bulunmazsa ceza ön görüyorum. Ee, netice itibarıyla cezalandırıyorsunuz tebliğiyle, dolayısıyla şunu ifade etmek istiyorum; bu konuyu Anayasa Mahkemesiyle de Danıştay'lada zaman zaman tartışmışızdır yani bir dönem Türk Maliyesi gerçekten vergi kanunlarında değişiklik yapamamanın sıkıntısını yaşadı, 1970 yıllarda ama ondan sonraki yıllarda da artık iş o kadar kontrolden çıktı ki her konuda Maliye Bakanlığı yetkilidir, Maliye Bakanlığı yetkilidir şeklinde düzenlemeler yapıldı. Maliye Bakanlığına da bu kadar yetki verirseniz, Maliye Bakanlığı tebliğiyle vergi de getirir, Maliye Bakanlığı tebliği ile ceza da ihdas eder. Onun için bu konunun Anayasa Hukuku çerçevesinde ben değerlendirilmesi gerektiğine inanıyorum, bu konuda Barolara da önemli görevler düştüğüne de inanıyorum, bu konuların Anayasa Mahkemesine intikali için takip ettikleri davalarda konunun üzerinde ısrarla durmalarını yararlı olacağını düşünüyorum. Türkiye'nin vergi yapısı itibarıyla genel olarak benim gözlemim şu; Türkiye'de maalesef en kolay alınan vergiler dolaylı vergiler. Anayasamız derki herkes mali gücüne

göre vergi ödemekle yükümlüdür. Bu espri karşısında en adaletsiz, en haksız vergi dolaylı vergidir. Ee, örnek, bende arabamla gidiyorum benzin istasyonundan benzin alıyorum kazancın diyelim ki yüz milyon Lira aynı vergiyi ödüyorum, Vehbi Koç'un oğlu da aynı vergiyi ödüyor, hani herkes mali gücüne göre vergi ödeyecekti. Dolayısıyla yani ülkemizin bu dolaylı vergiler konusundan süratle uzaklaşması lazım. Eğer mali güce göre vergi ödenmesi isteniyorsa herkesin elde ettiği kazanca göre vergilendirilmesini sağlamak lazım. Bu niye sağlanamıyor? Benim tespitlerime göre bunun sağlanamamasının birinci nedeni; sistemimiz içerisinde bugüne kadar değişik denemelere rağmen kendi kendini kontrol eden bir sistem kurulamamıştır. Bu yolda bizim sistemimizde bir sürü denemeler yapılmıştır, yıllar önce belki biliyorsunuz, ortalama kar haddi esası diye bir sistem getirildi; ee, ne deniyordu? Sen yaptığın faaliyet itibarıyla efendim mal alıp satıyorsan şayet o malın maliyetine göre şu kadar kar etmen lazım, onun altında beyan etmişsen ben bunu kabul etmiyorum, buna göre vergi istiyorum. Bir başka esas vardı o yıllarda, gider esası ne diyordu? Giderlerini beyan edeceksin, deniyordu ki kazançla gideri mukayese edelim, giderin kazancından fazla ise aradaki farkın vergisini alırım, ondan da vazgeçtiler, bu sefer hayat standardı diye bir sistem getirdiler işte tekrar getirdiler, kaldırdılar, getirdiler tekrar kaldırdılar. Şimdi bütün bu sistemler bence Maliye Bakanlığının denetim görevini yeterince yerine getirmemesinden kaynaklanan çaresizlik nedeniyle başvurduğu yollardan ibarettir. Bunlar haklı şeyler değildir. Nitekim bunların başarılı olmadığı on yıllık uygulama, on beş yıllık uygulama neticesinde görülmüş, ortalama kar haddi esası kaldırılmış, gider esası kaldırılmış en son hayat standardı esası da kaldırılmış. Haa, ne oldu? Yani bu sistemler vergi tahsilatı açısından yararlı mı oldu zararlı mı oldu, tabi o da tartışmaya değer bir konu. Ortalama kar haddi esasının yürürlükte olduğu dönemlerde herkes daha da fazla kazansa gelirini o ortalama kar haddine göre ayarlayıp beyannamesini verdi, hayat standardı

esası geçerli olan dönemlerde herkes gelirini ona göre ayarlayarak verdi yani sanki bir askeri vergilendirilme sistemine geçilirmiş gibi bir hal söz konusu oldu. Eğer bizim sistemimizin esası beyana dayanıyorsa, eğer gerçek gelirlerin vergilendirilmesi esassa bu sistemler dışında Maliye Bakanlığının mutlak suretle vergi denetimlerini kanunun ön gördüğü ve verginin gerektirdiği biçimde yapması gerekir. Şimdi bu konularda da zaman zaman Maliye Bakanlığıyla olan ilişkilerimizde bize hep şu söyleniyor; efendim, biz vergi incelemesi yapıyoruz, hesap uzmanlarımız, denetmenlerimiz vergi incelemesi yapıyor ama mahkemeler bu vergileri kaldırıyor. Evet istatistiklere bakarsanız bu vergilerin %90 'ı kalkıyor ama lütfen o kaldırma gerekçelerini bir okuyun, o vergilerin kalkmaması için neler yapılması gerekiyorsa idari açıdan onlara uyun. Değerli meslektaşınız bir örnek verdi; işyerinizde inceleme yapılabilir. Kkanun diyor ki vergi incelemesi esas itibarıyla işyerinde yapılır, şartlar ön görmüş, diyor ki işyerinin müsait olmaması halinde yada ilgilinin istediği halinde ofisinde incelemeyi yapabilirsin. Bu çok basit bir usul hukuk kuralı, kişi geliyor diyor ki incelemeyi benim işyerimde yapıyordu, benim işyerimin müsait olmadığına yolunda bir tutanak tutmadı, benim rızamı da almadı, getir defter ve belgelerini dedi, efendim, ben de getirmedim, defter ve belgelerimin ibraz edilmemesi işte arkadaşımızın söylediği gibi taktir sebebi, bir sürü vergiydi, vergi ziya cezasıydı, işlem yaptı, açtığı dava da bunu iddia ediyor. Şimdi siz mahkeme olarak, yargıç olarak neyle sınırlısınız? Vergi Kanunları lafzıyla uygulanır diyor 3. madde, Vergi Usul Kanununda. Lafız nedir? İnceleme esas itibarıyla işyerinde yapılır, yapılmamışsa o inceleme raporu tarihata dayalı olarak kabul edilebilir mi hukuki açıdan? Ee şimdi bunu kaldırıyorsunuz, diyorlar ki bu nereden çıktı. Bu hiçbir yerden çıkmadı, kanunda var, biz söylerniyoruz, bunu kanun söylüyor. Diğer konulardaki yapılan incelemeler güncel olması itibarıyla söylüyorum, bu katma değer vergisi indirimlerinin reddi konusu;

Bitişiğindeki dükkanda yangın çıkmış, o yangın kendi dükkanında da yangına sebebiyet vermiş ve kendi dükkanında bulunan defter ve belgeleri de yanmış. Bu kişi gidiyor, vergi dairesine diyor ki efendim diyor, işte itfaiye zaptı, işte ticaret mahkemesinin tespit kararı, benim işyerimde çıkan yangın nedeniyle defter ve belgelerim yandı haber veriyorum. Şimdi vergi dairesi işlemine bakın, tebligat yapıyor mükellefe, defter ve belgelerini ibraz et. Adam diyor ki benim defter ve belgelerim yandı bende sana bilgi verdim, niye böyle yapıyor, idare taktir sebebi yaratacak çünkü 30. madde de diyor ki, herhangi bir sebep ile olursa olsun defter ve belgelerin incelemeye yetkileri elemanlara ibraz edilmemesi taktir sebebidir, şimdi bu sebebi yaratıyor, arkasından getir bakalım diyor vergi dairesi müdürüne o kişinin verdiği katma değer vergisi beyannamelerini, o yıl içinde ne kadar katma değer vergisi indirimi yaptın, hepsini ret ettim, niye, indirim yapılabilmesi için deftere kayıt edilmesi, belgede gösterilmesi lazım, defterde yandığına göre bu gösterilme, kaydedilme şartını kayıp etmiştir, ret ediyorum. Şimdi buyurun, size dava, hadi bakalım meseleyi hukuki açıdan değerlendirin. Şimdi yani vergi incelemesi yaparken de vergi incelemesinin de bir hukuk mantığı olması lazım. Bu kişi vergi dairesine hüsnüniyetle işyerinde yangın çıktığını bildirmeseydi bu işlemlerle karşı karşıya kalmayacaktı çünkü vergi dairesine yangın raporları istihbari bilgi olarak gitmiyor. Şimdi siz ne yaptınız? Hüsnüniyetli, dürüst mükellefi kanuna riayet etmeye çalışan mükellefi cezalandırdınız. Şimdi bu yargılama neticesinde bu vergiler kalkıyorsa, burada suçlu hukuk mu, yoksa Maliye mi, maliyeci mi? Dolayısıyla bütün ülkelerde olduğu gibi vergi denetiminin yaygınlaştırması gerekir ama yaygınlaştırılan vergi denetimlerinin de bizim yapmadığımız, kendilerinin uyguladığı, kendi usul kuralları içerisinde yapılması gerekir. İnceleme elemanlarının bu konularda eğitilmesi gerekir. Bir başka örnek, şimdi deniyor ki efendim, bu kişi katma değer vergisi indirimlerinin tespit edilmesini önlemek amacıyla aracı

yakmıştır. Bunlar hep yaşanan olaylardır, canlı olaylardır dolayısıyla indirimlerini ret ediyorum, şimdi dava açılıyor size; yakılan araba altmış milyarlık araba, istifade edilen katma değer vergisi indirimi beş yüz milyon. Şimdi siz hadi bilerek bir insan bu normal bırakın hukuk mantığını normal halk mantığı kabul eder mi? Ben beş yüz milyon Liralık katma değer vergisi indiriminin belgelerini inceleme elemanına göstermeyeceğim diye altmış milyarlık arabanızı yakar mısınız? tersi olmuyor mu? Evet, terside oluyor, onları biz tespit ediyoruz. Beş yüz milyonluk Anadol pikabı alıyor, Samsuna'a gidiyorum diyor, oradan itekliyor arabayı, milyarlarca Liralık katma değer vergisi içeren defter ve belgeler yakıyor, ee, orada tabi yargılama başka türlü olacak, öbür türlü başka türlü olacak. Şimdi şuraya gelmek istiyorum ben; bir kere Türkiye'de maliye sistemi maalesef daha hala bunca yıl geçmiş olmasına rağmen belli ilkelere oturtulmamıştır. Bu ilkelerin başında Gelir Vergisi Kanunumuzda ön görülen beyan esasını Türkiye şartlarında işler hale getirebilmek için ne yapılması gerekiyorsa yapılmalıdır. Bunları niye söylüyorum, bunları gene ben söylemiyorum, diyor ki Vergi Usul Kanunun 3. maddesi, vergilendirilmede vergiyi doğuran olayın gerçek mahiyeti esastır. siz bu gerçek mahiyeti yakalayamadıktan sonra bir takım farazi vergilendirmelerle sonuç almanız mümkün mü? Ondan sonrada ne yaparsınız? Dolaylı vergilere yüklenirsiniz, tüp gazın vergisini arttırırsınız, otomobil vergilerini arttırırsınız, ne bileyim bina vergileri arttırırsınız ondan sonra vergi tahsilatımız şu kadar arttı, hiç bir şey artmıyor bana göre. Şimdi önümdeki gündemde uzlaşmadan söz edildi, arkadaşımız bir ölçüde bahsetti, uzlaşma nedir? Uzlaşma kendisine tarhiyat yapılan kişinin dava açmadan önce başvurabileceği bir idari itiraz yoludur ama uygulamada ben şunu da müşahede ediyorum, adı uzlaşma komisyonu olmasına rağmen uygulamada uzlaşmama komisyonudur, olarak görev yapıyorlar, neden? Arkadaşımızda bahsettiği gibi zaten vergi usul kanununda 376. maddede bir ceza indirimi müessesesi var, uzlaşma talep eden kişiye deniyor ki verginin aslını öde, işte

376'daki sınırları içerisindeki cezanın o kısmını kaldıralım, gel uzlaşalım. Bbu adam uzlaşır mı? O zaten diğer hükümlerde yer alan ceza indirimi müessesinden yararlanma hakkı. Dolayısıyla da uzlaşma müessesesi de sistemimizde yeralan, yeralmakla beraber maalesef işler vaziyette değil. Şimdi, son yıllarda birde tarhiyat öncesi uzlaşma diye bir kurum getirildi; tarhiyat öncesi uzlaşma nedir, vergi inceleme elemanları tarafından yapılan incelemeler neticesinde tespit edilen matrah farkları üzerinde tarhiyat yapılmadan önce mükellefle inceleme elemanının bir anlamda pazarlık etmesidir. Şimdi bu konuda uygulamada hangi sorunlar çıkıyor? Biz şunları gördük; tarhiyat öncesi uzlaşma talebinde bulunulmuş ama uzlaşma olmamış, tarhiyat öncesi uzlaşma olmadı diye düzenlenen rapor ilgili vergi mükellefine verilmiş, şimdi vergi mükellefi bu raporun iptali için dava açıyor vergi mahkemelerine. Şimdi elbette bu konuda öncelikle dava konusu edilebilecek nitelikte bir işlem henüz olmuş mudur olmamış mıdır noktasında değerlendirilmesi gerekir. Vergi mahkemelerimiz başlangıçta dedi ki, bu bir ön işlem mahiyetindedir, asıl vergileme işlemi Vergi Usul Kanunundaki hükümlere göre ceza ve vergi ihbarnamesinin ilgiliye tebliği ile başlar, dolayısıyla bu hak her zaman mükellef açısından vardır, dava konusu edilebilecek nitelikte bir işlem değildir deyip davalar ret edildi ama temyiz üzerine Danıştay bunun dava konusu edilebileceğini yolunda karar verdi. Şimdi Danıştay'a ben şunu sordum; dedim ki eğer bu dava konusu edilebilecek bir işlem diyorsanız bu işleme karşı yani tarhiyat öncesi uzlaşma olmadığına dair işleme karşı dava açmayan bir mükellef yarın ihbarname kendisine tebliği edildiği zaman dava açtığı anda sana daha önce tarhiyat öncesi ihbar, inceleme, olmadığına dair uzlaşma olmadığına dair inceleme raporu tebliğ edilmiş, buna karşı dava açman gerekiyordu, açmamışsın, dolayısıyla aleyhine kesinleşmiş bu durum deyip davayı ret edebilir misin? Ret edemem, o zaman bunu nasıl dava konusu işlem olarak kabul ediyorsunuz, bu ikisi nasıl bağdaşır? Ben bunu anlamakta kendi adıma güçlük çekiyorum ama meslektaşlarımızın bilgilenmesi

açısından tarhiyat öncesi uzlaşma olmadığına dair inceleme raporlarının Danıştay'ın görüşüne göre dava konusu edilmesi mümkün. Ancak bu demek değildir ki ihbarname tebliği edildiği zaman yani bu tarhiyat öncesi uzlaşma olmadığına dair raporun tebliğinden sonra ihbarnameye karşı açılacak davada böyle bir tehlike konusu değil, elbette ona karşıda dava açılabilecektir. Tabi, burada şu çelişkiyi ben hala anlamakta güçlük çekiyorum; tarhiyat öncesi inceleme raporu iptal edildi, ondan sonra vergisi alındı, cezası alındı, orada tersine bir karar verirseniz bu iki karar arasındaki uyumsuzluğu nasıl çözeceksiniz oda ayrı bir soru işareti olarak duruyor. Birde bu uzlaşma biliyorsunuz kanunlarda belli süreye bağlanmış, kanunun ilk maddesinde otuz gün içerisinde der, ama son bendinde de dava süresinden bahseder, şimdi bu iki farklı ifadeden hareketle acaba adli tatil süresinde uzlaşma komisyonuna müracaat süresine uzar mı uzamaz mı konusu yargı aşamasında tartışmaya açıldı; başlangıçta bu dava süresi ibaresi yer almadığı için mahkemeler ve Danıştay otuz günlük süre Vergi Usul Kanununda yer alan bir süredir, dava süresi değildir, dolayısıyla İdari Yargılama Usulü Kanununda yer almayan bir süre adli tatilde uzamaz diye bir kararlar verildi ancak sonradan vergi usul kanunundaki uzlaşma hükümlerini dava süresi ibaresinin ilave edilmesinden sonra uzlaşma süresinin adli ara vermeye rastlaması halinde de uzayacağı yolunda Danıştay'ın kararları mevcut bulunmaktadır. Bu konuda, uzlaşma konusunda aktarmak istediğin diğer bir konu, bu da uygulamadan edindiğim bir bilgi olarak aktarmak istiyorum; uzlaşma konusunu, uzlaşma talebini süresinde değildir diye ret ediyor. Bu uzlaşma komisyonu kararına karşı da dava açılabilir mi? Elbette açılabilir, ancak burada da tartışmalı olan bir nokta var, oda şu, acaba vergi mahkemesi uzlaşma talebinin süresinde olduğunu tespit ettiği taktirde işin esasına girip sonuçlandırmalı mıdır yoksa uzlaşma komisyonun süre ret kararını iptal edip, kişinin uzlaşma komisyonuyla karşı karşıya gelip yeniden pazarlık yapma imkanını tanımalı mıdır sorusu gündemde tutuluyor. Benim kişisel görüşüm, ben bunları

kişisel görüşüm olarak çok rahat söylüyorum, bundan sonra vergi davalarına imza atmayacağım yani yarın böyle söylediniz diye gelemezsiniz karşıma, efendim benim kişisel görüşüm kişinin uzlaşma komisyonu ile karşı karşıya oturup pazarlık etme imkanını tanımak lazım yani süre ret kararını iptal edersiniz, bir iptal davası gibi kabul edip uzlaşma komisyonuna gider o iptal kararıyla kişi tekrar pazarlık eder, uzlaşamazsa zaten her zaman dava hakkı geçerlidir. Şimdi yer almamakla beraber özel görüşmemizde arkadaşlarla sohbet ederken yine mesleğiniz açısından önemli olduğuna inandığım vergi sistemimizde yer alan bir düzeltme, bir şikayet yolu var yani normal dava yolunun dışında olağan dışı bir dava yolu; orada da önemli olan şu, dava süresi geçtikten sonra yani birinci koşul düzeltme ve şikayet yoluna başvurulabilmesinin ön koşulu illaha dava konusu edilen işlemin tebliği tarihi itibarıyla dava süresi geçmiş olacak. Tabi yani bu arada dava süresi içerisinde düzeltme talebinde bulunabilir mi sorusu gündeme geliyor. 2577 sayılı İdari Yargılama Usulü Kanununun ilgilenen arkadaşlarımız hatırlarlar 10. ve 11.maddelerinde bu ilgilinin hakkında tesis edilen işlemin geri alınması, değiştirilmesi için davadan önce işlemi tesis eden makama müracaat hakkı var bu taleplerle. Şimdi aynı maddelerin son bentlerinde bu madde hükümleri vergi uyuşmazlıklarında uygulanmaz şeklinde bir sınırlama vardı, o nedenle o zamanki hükümlere dayanarak mahkemeler dava süresi içerisinde düzeltme talebinde bulunulmasını bir kanun yolu olarak kabul etmiyorlar idi ancak daha sonra benimde çalışmalarına katıldığım bir değişiklikle İdari Yargılama Usulü Kanununun son bendinde yer alan bu madde hükümleri vergi uyuşmazlıklarında uygulanmaz fıkrası maddeden çıkarıldı. Çıkarılma gerekçesi de şu; benim bir özel çalışmam neticesinde o bent çıkarıldı, ben o yılda vergi mahkemelerinde bir istatistik yaptım, açılan davalarda dava dilekçelerinin vergi dairelerine tebliğinden sonra beş yüz civarında davada ve vergi dairesi diyor ki evet, ben yanlış yapmışım işlemimi düzeltiyorum diye cevap veriyor, tabi vergi

mahkemeleri de kabul nedeniyle karara yer olmadığı nedeniyle kararlar veriyor. Gördük ki, bu bize şu işareti verdi; demek ki vergi davalarında da illaha dava açma mecburiyetinde bırakmayıp yine dava süresi içerisinde kişilere işlemi tesis eden vergi dairesine düzeltme talebi bulunma hakkı tanınırsa bir çok konu yargı önüne gelmeden idare aşamada biter. Yalnız uygulamada bu değişikliğe rağmen ne oldu? Vergi mahkemeleri bu konuda dava süresi içerisinde yapılan düzeltme talebini dava süresini durduran bir işlem olarak kabul etti. Talebin reddi halinde kalan sürede açılan davaları süresinde kabul edip işin esasına girdi ama Danıştay maalesef diyorum bu değişikliği o şekilde yorumlamadı, efendim verginin tekniği gereği otuz gün içerisinde tahakkuk etmesi lazım, kalan otuz gün içerisinde lazım, ödenmediği taktirde de 6183 sayılı kanuna göre tahsili gerekir dolayısıyla bunu böyle kabul edersek bu verginin teknik icapları yerine getirilmemiş olur diye davaların süresinde reddi gerekir diye kararlar verdi ama bu konu Danıştay'da hala tartışmalı, meslektaşlarımızın bu konu üzerinde açacakları dava üzerinde ben ısrarla durmalarını öneriyorum, isterlerse kanunun bu değişiklik gerekçesi bende var, gerekçesini de kendilerine verebilirim, bu konu halledilecektir diye umuyorum. Şimdi, düzeltme ve şikayet yolundan buraya bir saptama yapmıştık, düzeltme ve şikayet yolu dediğim gibi olağan dışı bir kanun yolu ancak normal vergi dava dışarısında buradaki önemli olan husus bir takım sınırların olması bu olağan dışı kanun yolunda. O sınırlarda nedir? Düzeltme ve şikayet konusu olan şeylerin bir vergi hatasına, açık bir vergi hatasına ilişkin olması yani düzeltme ve şikayet yolu ile mahkeme önüne getirilen bir konu, bir takım hukuki yorumların yapılmasını gerektiriyorsa o takdirde normal dava yolu ile o konunun çözümlenmesi gerekir dolayısıyla düzeltme ve şikayet yoluna gidilmesi mümkün değil. Bir örnek verelim; diyelim ki bir bakkal dükkanı bile yok, ben bu örneği hep eğitim merkezinde adaylara da veririm, kendisine bakkal dükkanı varmışçasına işlem yapılmış, bir vergi ihbarnamesi tebliğ edilmiş, kişi ihbarnameyi aldığı zaman diyor

ki nasıl olsa benim böyle bir faaliyetim, yırtıp atıyor, arkasından ödeme emri tebliği edilmiş, hiç ilgilenmiyor, ne zamanki evine haciz maciz filan uygulamaya başlıyorlar, adam işin ciddiyetini fark ediyor, bu sefer gidiyor o işlemi tesis eden vergi dairesine diyor ki, bunu düzeltin bu vergiyi, benim böyle bir bakkallık faaliyetim falan yok. Burada ne var? açık mükellefiyette hata var, böyle bir vergi mükellefiyeti söz konusu değil. Şimdi buna rağmen o kişiye siz dava süresi içerisinde ihbarname size tebliği edilmiş, dava açmamışsınız, aleyhinize kesinleşmiştir, olmayan faaliyetin olmayan vergisini alayım demek mümkün mü? Değil, işte bu yolu açmak için diğer iptal davalarında mevcut olmayan vergi davaları için olağan dışı böyle bir kanun yolu öngörülmüş, bu yolu meslektaşlarımızın bilgisine bu şekilde aktarmış oluyoruz.

Av. Kamil AKDOĞAN : Efendim, süremiz bir hayli geçti, bir toparlarsak.

Rıfkı ERGÜN : Evet, şimdi bir konu ile konuşmamı bitirmek istiyorum; Sayın Hocamda o konuya değindi, birde uygulamada maalesef kullanılan bir deyim var, naylon fatura deyimi, Hocamın çok güzel karikatürize ettiği gibi, faturaları karıştırıp naylon değil, hepsi kağıt anlayışıyla yaklaşılıyor. Naylon fatura diye zaten bizim mevzuatımızda bir deyim yok, sahte fatura var deyim olarak, muhteviyatı itibarıyla yanıltıcı belge var, iki kavram, 359. maddede sanıyorum bu tanımlar. Şimdi bunların arasındaki nüansı da kısaca belirttikten sonra konuşmamı bitireceğim, şimdi sahte belge nedir, kısaca ne bir hizmet alınmış, ne bir mal alınmış, belge alınmış. Muhteviyatı itibarıyla yanıltıcı belge de hizmet alınmış yada mal alınmış ama ya o hizmeti veren yada o malı satan kişiden değil alınan fatura yada ondanda alınmış olmakla beraber içeriği itibarıyla gerçeği ifade etmiyor. Bu ayırımı çok iyi yapmak lazım; bunun önemi ne yargılama açısından, hukuk açısından, oda şu; biliyorsunuz gelir vergisinde arkadaşlarımızda ifade etti, gerçek gelirin vergilendirilmesi esas ama katma değer vergisi gelir vergisi

niteliğinde bir vergi değil. Katma değer vergisinde nihai tüketici kimdir, nihai vergi mükellefi kimdir, hizmetten en son yararlanan malı en son kullanan kişidir. Dolayısıyla vergi incelemelerinde bu ayrıcalık dikkate alınmak suretiyle eğer o fatura içeriği mal alınmışsa, o bir gerçek mal alımına tahakkuk ediyorsa dolayısıyla gelir vergisi açısından, kurumlar vergisi açısından herhangi bir tahriyat yapılması mümkün değil çünkü orada verginin matrahı başkadır ama katma değer vergisi açısından bu böyle düşünülmüyor, neden düşünülmüyor? O faturada yer alan katma değer vergisi ödenmiş gibi görünen bir vergi aslında ödenmediği için ret ediliyor dolayısıyla açılacak davalarda katma değer vergisi ve kurumlar vergisi açısından bu sahte belge ile muhteviyatı itibarıyla yanıltıcı belge ayırımının dava dilekçelerinde iyi altının çizilmesi gerektiğine inanıyorum. Hepinize teşekkür ediyorum....

Av. Kamil AKDOĞAN : Efendim, biz teşekkür ediyoruz. Soruların cevaplandırılmasına geçiyoruz; şu ana kadar intikal eden sorular özellikle Sayın Prof. Dr. Şükrü Kızılot'un cevaplaması dileğiyle gönderildi. İlkini okuyorum; avukatlara yönlendirilen inceleme tehdidi sonucunda bir çok meslektaşımızın pişmanlıkla beyanname verdiği, altı yüz civarında meslektaşımızın da incelemeye alındığı duyumlarımız arasındadır, incelemeye alınan meslektaşlarımızın yararlanabileceği yollar nelerdir? Avukatlar için her yıl aynı konunun Maliye Bakanlığınca gündeme getirilmemesi için avukatlara tavsiyeleriniz olabilir mi?

Prof. Dr. Şükrü KIZILOT : Öncelikle bir konuyu belirtmek istiyorum; inceleme elemanları telefon ettiler ve telefonla çağırdılar, bir kez normal şartlar altında vergi incelemesi olayında yazı yazılıp tebliği edilmesi lazım, bu bilinç olarak yapıldı. Ardından mükelleflere denildi ki avukatlar konumuz, arttırın matrahınızı, sizi incelemeyeceğiz, nedir bunun ölçüsü? Örneğin % 10 mu, %20 mi? İki milyar mı beş milyar mı? Bu belli değil artı ardından denildi ki vergi dairelerinde siz

arttırın, ödeyin vergiyi de pişmanlıkla on beş gün içinde tamam, incelenmeyeceksiniz. Ben araştırdım, pişmanlıkla beyanda bulunan avukatların çoğu bu yönde hareket ettiler, şimdi pişmanlıkla beyanda bulunan avukatların hepsi bu anlamda ciddi bir sorunla karşı karşıyalar, hepsi, o da şu, sadece gelir vergisi değil birde katma değer vergisinin pişmanlıkla beyan edilip ödenmesi gerekiyordu. Çünkü ne diyorsunuz pişmanlıkla beyanda? Ben gelirimin şu kadarlık kısmını gizledim, tamam, avukatların elde ettiği gelir serbest meslek faaliyeti sonucu katma değer vergisine tabi, o geliri gizlediğine göre o gelirin %18' i olan KDV'de gizledin. Şimdi yarın örneğin, bir yıl sonra, iki yıl sonra, üç yıl sonra bir inceleme sırasında inceleme elemanının çağırıp KDV'sini ödemediniz deyip cezalı vergi istemesini, faiziyle birlikte istemesi tamamıyla hukuka uygun burada çünkü siz gitmişsiniz, pişman oldum, bu kadar gelirimi gizledim demişsiniz, efendim vergi dairesindeki memur veya inceleme elemanı böyle dedi biz buna göre hareket ettik dediğiniz an adama birde hukuk dersi veriyorlar. Evet, Ekrem Bey'in dediği gibi ilave birde geçici vergi ama geçici vergiyi beyan ettiğinde orada birde faizi var, burada verginin anası var. şimdi geçmişte hafızanızı zorlayın, Erbakan döneminde dedi ki, faiz gelirleri beyan edilmeyecek, daha sonra hükümet değişti, dönemin Maliye Bakanlığı Temizel'e sordular, faiz gelirleri beyan edilecek mi? Temizel şu açıklamayı yaptı; edilecek. Niçin? Sizden önceki Başbakan söz verdi, devlette devamlılık esastır, biz Başbakana itibar ettik, ee, sizde olma diyorsunuz devlette devamlılık esas değil mi? Temizel şu açıklamayı yaptı; Türkiye bir hukuk devletidir, siz siz olun başbakan dahi olsa ona değil yasaya inanın, yasa ne ise odur. Belki bunun en rahat anlaşılacağı yer bu salon, oradaki inceleme elemanının sözü de geçerli değil. Hoş, aynı Temizel, bir başka konuda da kendisi söz vermişti daha sonra, o zamanda ben yazmıştım, bu sözü hatırlatarak Maliye Bakanı dahi olsa siz itibar etmeyin yasa esastır diye. Şimdi bu pişmanlıkla verenler iyi niyetli olarak kendilerini sıkıntıya soktular, KDV'lerini ödemediler, birkaç

avukat arkadaşla konuştum, KDV'yi ne yaptınız dedim, yok KDV'yi istemiyorlar dedi. İstemiyorlar, falanca kişi istemedi olayı geçerli değil, yasa ne ise odur, pişmanlıkla beyanda bulundunuz, gelirinizi gizlediğinizi kendiniz imzanızla bildirdiniz, o halde KDV'sini ödemeniz gerekirdi, Ankara'da yaşanılan ciddi bir sorun maalesef. Şimdi gelelim diğer kısmına, yapılan işlem bütünüyle hukuka aykırı, niçin avukatlar, niçin başkası değil? Toplam vergi gelirlerinin %2sini ödüyor esnaf, sanatkar, tüccar yani hiç vergi ödemiyor neredeyse. Niçin onların üzerine gidilmiyor? Gazetelerde okuyorsunuz, adamın birisi çıkıyor, cebimden üç buçuk milyar Dolar kaybettim diyor yani harcadım diyor, bir başkası çıkıyor diyor ki altı yüz milyon Dolarım gitti bu işe diyor, dönüp bakıyoruz, ben bir listesini yaptım son beş yılda vergi ödeyenlerin, mesela bu sene vergi rekortmeninin ödediği vergi yaklaşık dört milyon Dolar, ondan öncekilerde iki, üç milyon Dolar yani Türkiye'nin en zengini,en varlıklısı, en kralı dört beş milyon Dolar vergi ödüyor, bir numarası. Dönüp bakıyorsunuz, internetten giriyorsunuz, listeye bakıyorsunuz, ilk yüz kişinin arasında adamın adı yok, kimleri kast ettiğimi tahmin ediyorsunuz, ilk yüz kişide adı yok, adamın beş yılda ödediği vergi yüz bin Dolar değil ama kalkıp gidiyor diyor ki ben beş yüz milyon Dolar kaybettim, yüz milyon Dolar kaybettim. Transfere, takımıma verdim elli milyon Dolar, bağışlıyorum, adama bakıyorsunuz listede adı yok, bırak milyon Dolar, yüz bin Dolar. Ağaçlarla uğraşırken ormanı görememek diye çok sevdiğim bir söz var aslında orada ama Nasrettin Hocanın anahtar hikayesi gibi, bir şeyler arıyormuş,ne yapıyorsun ben de yardım edeyim demiş, anahtar kaybettim, nerede kaybettin, şurada kaybettim diye dağın eteğini göstermiş, niye orada aramıyorsun, orası karanlık, orada aramak işime gelmiyor, burası aydınlık demiş. Asıl vergi kaçıranların, asıl gelirini gizleyenlerin, asıl itirafta bulunanların üzerine gidilmiyor, öbür taraftan iyi niyetli olan kişiler kandırılıyor. Şimdi pişmanlıkla beyanda bulunan avukatların hepsi bu tehlike ile karşı karşıyalar. İnceleme tamam, neyi inceleyeceksin?

Normal şartlar altında en zor tespit edilebilecek olanlardan birisidir. Çünkü aldım yüz birim, kestin elli birimlik makbuz. Bunu tespit etmek imkansız gibi bir olay ama bir şekilde konuşturarak, zorlayarak, giderleri kabul etmeyerek bir yere gelecek, olay bu değil ki. Ocak ayında bir toplantımız var idi, Maliye Bakanı da vardı, ben de kısa dönemde vergilerle ilgili alınabilecek önlemler konusunda brifing veriyordum, Bakan dahil, Maliyenin birkaç yetkilileri de vardı, Noavildis'in bir sözünü hatırlattım Bakan'a, sevgililer gününde doğdum demişti Bakanda, oradan çağrışım oldu. Dedim ki Noavildis demiş ki insan vergisini devlete verirken sevgilisine bir buket çiçek uzatıyormuş gibi sunabilmelidir. Bu ve benzeri uygulamalar Türkiye'de verginin sevgiliye bir çiçek uzatıyormuş gibi değil kaynanasına bir saksı kaktüs uzatıyor gibi veriyor hale getiriyor. Önce mükellef idare ilişkilerini sağlıklı bir zemine oturtmak lazım. Burada gücünüz var, hukukçuların gücü var, bireysel anlamda kast etmiyorum, Barolar var, bu konuda net bir tavır konması lazım. Niçin avukatlar, avukatlar incelemeye karşı değiller ama niçin avukatlar, özellikle niçin avukatlar? Çünkü diğerleri de var. Sen bir taraftan diyorsun ki kardeşim sen bir trilyon Lirada, beş trilyon Lirada servet edindiysen ben bunu sana sormayacağım, sormayı yasaklıyorum diyorsun, öbür taraftan geliyorsun anahtarı burada arıyorsun, bu sakat. Bundan sonra bu nasıl önlenir? Bundan sonra bunun önlenmesi için ses çıkarmak gerekiyor. Ben dikkat ediyorum, kim sesini çıkartırsa o alıp götürüyor yani o hakkını alıyor, sesini çıkarmayanın üzerine gidiliyor, sistem böyle işliyor yıllardan beri. Bir gün Mecliste bir toplantıda değişik sektörlerden gelenler vardı, bir tanesi çok dikkatimi çekti, otomotiv sektörü, adamlar hazırlıklı gelmişler, kitapçıklar bastırmışlar, renkli grafiklerle gelmişler, olaylarını anlatmışlar, herkes konuşurken onlar birde konuştuklarının kitapçıklarını dağıttılar, çok hazırlıklıydılar, o gün fark ettim otomotivciler biraz farklı çalışıyorlar, bilinçli gidiyorlar, o günden beri hep izlerim, otomotiv sektörü ile ilgili her zaman bir hapşırsalar anında ayağa kalkıyor ve

çözümleniyor, bugünde öyle. Yani biraz en çok sesini duyurabilecek olanlar biraz önce Sayın Başkan söyledi, Anayasaya aykırı, Anayasaya aykırı, aynı durumda olan mükelleflere siz farklı vergi rejimi uyguluyorsunuz ama ses yok. Ek vergiler, ortada Anayasaya aykırı, motorlu taşıtlar vergisi Anayasaya aykırı, listesini yaptım, iki kişiyi tartıyorlar kimi daha ağırsa daha çok vergi alıyorlar, olur mu? Olmaz ama arabalarda böyle oluyor. Adamın otuz milyarlık cipinden on milyar, öbür taraftan 1.4 katrilyon Liralık yani bir trilyon dört yüz milyar Liralık otomobilinden bir buçuk milyar vergi alınıyor, şu andaki vergi sisteminde. Yani insan şunu bekliyor, bu konularda bir takım araştırmalar olsun ve bu konularda bir takım duyurular yayınlansın, basına ve benzeri yerlere. Haa, bilim adamların da bu konuda üstüne gitmesi gerekiyor Öz eleştiride yapıyorum ama maalesef susan bir toplumuz, sustuğumuz içinde yapılanların hangisi doğru hangisi eğri farkına varılmıyor. Gelecek sene yine yapılır bu, ben size söyleyeyim; Maliye bir yerde bir gelir kaynağı buldu mu onun üstüne gider de gider. Taa ki ne zamana kadar gidemezsin olayını gördüğü ana kadar, gelecek sene olmaması için bu olaya çok net olarak bir tavır koymak lazım ama buradaki ince çizgide çok önemli, bizi incelemeyin çizgisi değil, herkesi inceleyin, bizi de inceleyin ama geçen listesini yayınladım ben, kürkçüler, askeri ücretlinin ödediği kadar vergi ödemiyorlar, şirketleri de dahil, diş hekimleri ayda otuz milyon Lira gelirimiz var diyorlar asgari ücretli kadar gelirleri yok ve böyle yukarıdan aşağıya bir bakıyorsunuz hayret ediyorsunuz, inanılmaz, sembolik rakamlar ve Maliye Bakanlığının internet sitesinde var, niçin onlara gitmiyorsunuz? Onlara da gidin avukatlara da gidin ama bir tanesi demiş ki efendim avukat ve doktor vergi kaçırıyor. Kolay, hazır hemen onun üzerine gidiliyor yani bu konuda belliki Baronun ciddi bir çalışma yapması gerekiyor, iki türlü, hem fiili durum olarak, hem de hukuksal yönü itibarıyla sonuçta incelemeden kaçmıyoruz ama bu olayın avukatlara odaklanması ve daha da önemlisi kamuoyuna açıklanması avukatları

kamuoyunda çok farklı bir konuma düşürüyor ki bu belki işin daha parayla satın alınamayacak olumsuz yönü. Oysa Türkiye'de kimin ne yaptığı, kimin neyi kaçırdığı, ne yaptığı çok net olarak biliniyor, işte birkaç örnek verdim size, her gün gazetelerde okuyoruz, ağzını açtın mı yüz milyon Dolarlardan aşağı konuşmayan insanları okuyoruz. Boğaz'da bir milyon Dolara satılan villalar tapu kayıtlarında yüz bin Dolar gösterilmiş, her bir evde adam dokuz yüz bin Dolar gelirini gizliyor, yüz tane sattıysa doksan milyon Dolar gizlemiş adam ama ağaçlarla uğraşıp ormanı görememek olayında olduğu gibi. Benim söyleyeceğim bu yani bu olayın üzerine Baronun gitmesi lazım.

Av. Kamil AKDOĞAN : Çok teşekkür ederim. Zaten idare ve vergi hukuku araştırma ve çalışma komisyonunun kuruluş gayesi ve nedeni bu. Sayın Başkanımızın önderliğinde inşallah tavsiye edilen bütün çalışmalar yapılacaktır. Biraz önceki soruyu yönelten meslektaşlarım, meslektaşım adını yazmadığı için burada okuyamadım. Şimdi ikinci sorumuz Sayın Bekir Baykara'nın cevaplanması isteği ile Sayın Avukat Okan Yılmaztürk tarafından yöneltilmiş, izin verirseniz ben ikisini birden okuyup cevaplamaları için Bekir Bey'e söz vereceğim ; avukatın takip ettiği davayı kayıp eden taraf bir şirket, mahkemenin avukata ödemesi için yükümlü kıldığı avukatlık ücretini avukatın banka hesabına yatırıyor, stopaj kesintisi yapmıyor, bu durumda avukat karşı taraf olan şirketin kendisine ödediği avukatlık ücreti için keseceği avukatlık ücreti, serbest meslek makbuzunda stopaj kesintisi gösterecek mi, gösterince stopaj kesintisini yapmayan şirket karşısında mükerrer ücret almış olmaz mı, birinci soru. İkinci soru; mahkeme yada icra müdürlükleri ayrıca KDV'yi göstermiyor sadece ücret taktirinde bulunuyorlar, bu durumda ücretin içinde KDV dahil kabul edilip serbest meslek makbuzu düzenliyoruz. Bu durumda asgari ücret tutarı KDV tutarı kadar azalıyor, bu çelişkili durum nasıl çözümlenebilir?

Av. Bekir BAYKARA : Bu konuda Ankara Barosu mu yoksa Barolar Birliği mi, Barolar Birliği Maliye Bakanlığına görüş sormuş, Maliye Bakanlığı ... 413. maddeye göre muhteva veya özerge dediğimiz sistemle cevap vermiş. Maliye Bakanlığının verdiği görüşe göre karşı tarafa yükletilen vekalet ücreti vergiye tabi, hem tevfikata tabi hem de katma değer vergisine tabi. Yalnız muktezada özellikle tevhikatın yani stopajın veya kesintinin kimin tarafından yapılacağı belirtilmemiş, kim yapacak bunu o belirtilmemiş, KDV'yi kim ödeyecek o da belirtilmemiş. Zaten eğer ikisinede tabi ise siz hüküm edilen ücreti aldığınızda katma değeride almış olursunuz yapısı gereği, stopajı da o kesmiş olur. Hatta kestiğinden fazla almış olursunuz yani %96 ya gelir. Mesela bir milyar Liralık bir şeyde bir ücrette anlaştıysanız brüt olarak, bir milyar Liralık antlaşmış iseniz biriyle size adam bir milyar ödemişse eğer fazla ödemede bulunmuştur. Ne kadar ödemesi lazımdı, dokuz yüz altmış milyon, bir milyarlık ücrette antlaşmışsanız bir şeyde size tevhikat olarak iki yüz yirmi milyon kesecek, %20 stopaj kesecek, %18de yani yüzsen milyonda ödeyecek KDV ödeyecek, bir milyar yüz seksen milyon olmayacak, bir milyar yüz seksen milyon ödeyecek, iki yüz yirmi milyonda kesecek dolayısıyla size dokuz yüz altmış milyon ödemesi lazım, dokuz yüz seksen mi ediyor? Dokuz yüz seksen neyse o kadarlık bir para ödemesi lazım bir milyar ödememesi lazım. Sizden bundan götürüp yüz seksen milyonunu vergi dairesine vereceksiniz, dokuz yüz seksen milyondan geri kalan sizin olacak ama sizinde iki yüz yirmi milyon Liralık verginiz ödenmiş olacak. Yani tevkifat dediğimiz sistem böyle işliyor. Ama karşı tarafa yükletilen vekalet ücreti kayıp edilen dava dolayısıyla çok farklı bir olay bana göre ilk önce hadisenin hukuki yani borçlar hukuku yönüyle ve usul hukuku, hukuk mahkemeleri usulüne göre hukuki niteliğini belirlemek lazım, bu nedir? Bana göre karşı taraf açısından davayı kayıp eden açısından nedir? Davayı kayıp eden açısından benim görüşüm tartışılması lazım diye biliyorum bana göre davayı kayıp eden açısından bu bir giderdir

yani tazminattır daha doğrusu, davayı kayıp etmiştir, tazminattır. Avukatla davayı kazanan tarafın avukatıyla bu kişi arasında davayı kayıp eden arasında herhangi bir ilişki yoktur. Asıl ilişki davayı kazanan tarafın avukatıyla avukatın ilişkili olduğu kişi davayı kazanan tarafla ilişkisi vardır, kayıp eden tarafla ilişkisi yok. Onunla avukat müvekkil ilişkisi var yani vekalet akit ile bağlı ona veya ücretle bağlı veya ücret eğer ücretli ise vekalet akit ile bağlı. Karşı tarafla da hiçbir bağı yok dolayısıyla katma değer vergisi açısından baktığımızda katma değer vergisi açısından olay bana göre açık; katma değer vergisinde vergiyi doğuran olay neyle doğar, mal teslim yada hizmet ifasıyla doğar. Ben karşı tarafa davayı kazanan tarafın avukatı olarak karşı tarafa herhangi bir hizmet ifa etmedim, ben kime hizmet ifa ettim, davayı kazanan yani müvekkilime hizmet ifa ettim. Dolayısıyla bana göre eğer KDV'ye tabi ise bu KDV ben şeyden almayacağım, kazanan taraftan almayacağım, pardon kayıp eden taraftan almayacağım, karıştı birbirine, kayıp eden taraftan almayacağım çünkü benimle alakası yok. Peki, ödemeyi, tevkifatı kim yapacak? Ödemeyi yapan yapacak ama karşı tarafın ödemesi, davayı kayıp eden tarafın yaptığı ödeme serbest meslek ödemesi değil ki yargılama gideri onun için, dava gideri, yargılama gideri. Serbest meslek ödemesini kim yapıyor? Davayı kazanan taraf yapıyor, benim müvekkilim yapıyor yani

KATILIMCI : Avukatlık kanununda bir hüküm var biliyorsunuz,

Av. Bekir BAYKARA : Şimdi, biliyorum Avukatlık Kanununda o da yeni geldi, eskiden yoktu o iş, Avukatlık Kanunundaki bu hüküm olmadığı sırada zaten sorun yoktu yani anlaşmazsanız zaten, davayı kazanan tarafındı, antlaştıysanız da size verilen bir ücretti. Şimdi bu durumda da gene biz buna, biz buna KDV'ye de tevhifaka tabi dersek Bumin Hocanın bir makalesi var; O, ikisine de tabi değil diyor bir kere. Yani ne KDV'ye tabi ne de stopaja tabi diyor. Sonuçta ama sonuçta ben

bunu eğer KDV'ye de stopaja da tabi değilse defterime nasıl yazacağım, defterimin bir defa makbuz safhasına gelelim, ben defterimin gelir tarafına tamamını yazacağım, bir defa gelir vergisine tabi olacak ama stopajsız olacak, brüt olarak yazmış olacağım, onun sene sonunda vergisini vereceğim, onda sorun yok ama tevkifata tabi hem de KDV'ye tabi ise eğer öyle dersek yani mukteza doğrultusunda sorunu çözeceksek, bir, makbuzu ben şeye keseceğim o zaman davayı kayıp eden tarafa değil müvekkilime keseceğim, müvekkilime keseceğim, KDV'yi de ondan talep edeceğim dolayısıyla da tevhikatı o yapıp yatıracak benim yerime, bana da ödense de. Peki, bu icra dairesinde ödenirse ne olur? İcra dairesinde ödenirse, bana göre icra dairesinin böyle bir mükellefiyeti yok çünkü

Ödemeyi yapan gerçi 94. maddede şöyle bir şey var; kamu idari ve müesseseleri diye başlıyor, icra dairesi, kamu idare ve müessesesi vesaire kurumları olarak mı görüyoruz yoksa aracı bir kurum olarak mı görüyoruz? Bana göre, oradaki 94. maddede sayılan kamu idare ve müesseseleri arasında icra daireleri yok bana göre 94. maddede sayılan. Dolayısıyla icra daireleri bir aracı. O zaman biz bunu eğer tabi ise diyorum, tabi ise makbuzu kendi müvekkilimize keseceğiz, tevkifatıda o götürüp yatıracak kendi ücretimizle birlikte tevhikatıda o götürüp yatıracak.

KATILIMCI : Avukata aittir diyor dolayısıyla ben vekalet ücretimi alıyorum ama diğer yandan siz müvekkile kestirdiniz, benim işim müvekkilimle ondan da ayrı bir ücret alıyorum...

Av. Bekir BAYKARA : Ama şöyle avukata aittir, biz şöyle yorumluyoruz...

KATILIMCI : Kurum avukatları ne yapacak? Kurum avukatları da bizden başka çalışan ...

Av. Bekir BAYKARA : Onlar özel..

KATILIMCI : Onlar sonuçta gene aynı şekilde bize katılırlar, katma değer var, KDV'sini nereye yatıracaklar?

Av. Bekir BAYKARA : Kurum avukatları zaten sorun yok ki. Kurum avukatları serbest meslek erbabı değil onlar.

KATILIMCI : Hayır, hayır. Onlarda sonuçta bir KDV ödeyecekler, bu mahkemelerin bir kısmı her ne kadar vekalet ücreti KDVlidir, bir kısmı da KDVsizdir diye kararlar veriyorlar ya, KDV birikti git ve al diyorlar, yüz milyon, yüz on sekiz milyon Lirayı gitti vezneden aldı, yüz on sekiz milyon Lirayı nereye yatıracak?

Av. Bekir BAYKARA : Yüz on sekiz milyon Lira o zaman ücret almış olacak. Yani ücret olarak, pardon eğer mesela kurum avukatı diyelim, icra dairesi dedi, ondan da tevhikatı gene kurum yapacak ücret olarak

KATILIMCI : Katma değer vergisi ?

Av. Bekir BAYKARA : Katma değer vergisi yok ki zaten onda

KATILIMCI : Hayır. Mahkemeler diyor ya,

Av. Bekir BAYKARA : Ama, anladım, tabi ki. Mahkemeler KDVli olarak yaptıysa bunu o kişi o KDV'yi ücret olarak alacak. Yüz on sekiz olarak alacak yani ücreti yüz on sekiz

KATILIMCI : On sekiz milyonu nasıl yatıracak ?

Av. Bekir BAYKARA : On sekiz milyon yatırmayacak. Zaten o KDV değil, o KDV'ye tabi değil o hizmet dolayısıyla ücret olacak. KDV'ye şimdi bakın KDV'ye tabi ise bu ama bir, şunu diyebiliriz, bu olayın yani şu karşı tarafa hüküm edilen vekalet ücretinin hukuki niteliğini usul hukuku açısından ve borçlar hukuku açısından iyi ortaya koyarsak vergi hukuku açısından sorunu çözeriz. Bana göre bağlı bir sorun bu, vergi

hukukuna ilişkin bir sorun değil ama ben diyorum ki karşı tarafla vekalet akdim yok benim, bu bir dava masrafıdır. Karşı taraf olmayacak, tevhikatı yapacak kişi yalnız şu sorun var, Sayın Başkan bana şey de verdi, 9.Daire galiba işe bakan hangisi idi?

KDV tabi değildir çünkü Baronun düzenlemesi bir yönetmelik idari tasarruftur, idari tasarrufla kanun düzenlenemez diyor, bana göre o mantık olarak yanlış, yani KDVli olmalı diye düşünüyorum.

KATILIMCI : 9. Hukuk Dairesinin bir kararı var. Sizin söylediğiniz mantığa uygun, demiş ki bu aradaki ilişkinin hizmet ilişkisi değildir dolayısıyla katma değer vergisi alınabilir ama Yargıtay'da yirmi tane Hukuk Dairesi var, bunların bir kısmı katma değer vergisi alınır diyor, iş idarelerinde alınmaz diye çıktı, ben de Defterdarlığa müracaat ettim katma değer vergisi alınır mı, alınmaz mı diye? Alıp kesmek gerekir diyorlar. Şimdi ne yapacağız? Kesecek miyiz kesmeyecek miyiz? Nereye yazacağız? Kanuni vekalet ücretlerini almış isek bunları nasıl yönlendireceğiz?

Av. Bekir BAYKARA : Zaten şöyle. Kurum avukatı değilseniz.

KATILIMCI : Değiliz, serbest meslek.

Av. Bekir BAYKARA : Serbest meslek erbabı isek zaten bunu da KDV'li olarak almış isek ne yapacağız? KDV'li olarak makbuz keseceğiz.....

Maliye Bakanlığının görüşü gibi düşünürsek, Maliye Bakanlığı görüş vermiş bu konuda, bunun manası şu; Maliye Bakanlığı böyle bir şeyi tespit ederse, bizim karşı taraftan aldığımız parayı tespit ederse, biz bunun için makbuz kesmemişsek, KDV yapmamışsak, KDV bize gelecek, makbuzu kesmeyen kişiye de muhtasardan dolayı kesinti yapmadığı için vergi ve ceza gelecek ve gecikme faizi yüklenecek ona. Gerçi o

gecikme faizini belli bir süreye kadar en azından ödenene kadar diye mahkemeler kabul ediyor ama ne olursa olsun bir ceza ve vergi gelecek ama Maliye Bakanlığının dediği gibi olursa diyorum ben eğer bunu kabul edersek veri kabul edersek Maliye Bakanlığının dediğini veri kabul edersek diyorum ki makbuz şeye kesilecek bizim müvekkile kesilecek, tevhikatı da o yapacak diyorum.

KATILIMCI : Bunun adı serbest meslek kazancı değilse..

Av. Bekir BAYKARA : Serbest meslek erbabının elde ettiği her kazanç serbest meslek kazancıdır...

KATILIMCI : Mıdır acaba? Yargılama gideridir.

Av. Bekir BAYKARA : Tabi ki öyle. Hayır ama yargılama gideri ama benim aldığım şey...

KATILIMCI : Eğer avukatlık ücreti ile olsa vergiye tabi ise, diğerleri de vergiye tabi olur.

Av. Bekir BAYKARA : Bakın yargılama gideri kimin için yargılama gideri bu?

KATILIMCI : Karşı taraftan tahsil edip, bir bölümüne kesip, gidip benim adıma tevhikat yap diye vergisini ben vereceğim. Vergi sistemi içerisinde bana öğütleyen hukuku doğru koyan böyle bir kural var mı? Yani ben icradan parayı aldım, vergisini öde diyeceğim ki bunun içinden aslında şu kadar benim gelir vergisi tevhikatımdır, buyur bunu yatır, gel vergimi vereceğim ve ona bir makbuz keseceğim, o da ödemediği bir parayı giderlerine yazıp vergisinde bir şeye sebebiyet verecek, şimdi iki tarafta bir vergi..

Av. Bekir BAYKARA : Hayır, bakın uygulamada ilk önce esasını belirleyelim olayın; uygulamada gerçekten sorun olacak ama bir, bu gelir midir değil midir? Bu bir geliridir yani avukat için bir gelirdir zaten tevhikata tabi olmasa da biz bunu alıp gelirler tarafına yazacağız, onda hem fikiriz. Sorun şurada;

KDV'ye tabi midir ve tevhikata tabi midir? Sorun şurada yani kesinlikle gelirdir ve defterimize yazacağız biz bunu, yazmak zorundayız.

KATILIMCI : Yazacağız.....

Av. Bekir BAYKARA : Gelir vergisine tabi dolayısıyla ama bir, bu KDV 'ye tabi midir, stopaja tabi midir? Eğer KDV'ye , stopaja tabi ise biz makbuzu kime keseceğiz, KDV'yi kim ödeyecek, şeyi de kim ödeyecek? Peki, soru bu, sorun bu. Eğer mahkemeler KDVli olarak keserse bunu, KDVli olarak yaparsa bunu KDV tarafını hallederiz, KDV'si mesele yok ve onu KDV olarak bir tür KDV olarak öderiz. Haa, tevhikat kim yapacak bunu? Tevhikatta kesinlikle davayı kayıp eden taraf yapmayacak, öbür taraf ödedi dersek, öbür taraf yapacak ama bana sanki öbür tarafında bu tür uygulama zorlukları dolayısıyla öbür tarafında olmayacağını düşünüyorum. Artı, bunun çözümü nedir? Bunun çözümü burada bulunmaz, bunun çözümü, Hocam çok fıkra anlattı, bende fıkra anlatayım, Fransa'da daha doğrusu Paris'te heykel çokmuş, orayı dolaşan yerlisi de bütün heykelleri biliyor ama bir tane heykelin kime ait olduğunu bilememiş, arkadaşına sormuş bu heykel kime ait? Bilmiyorum demiş, ee, nasıl biliriz? Git demiş burnunu kır ertesi gün bunun kime ait olduğunu ertesi gün gazeteler yazar. Şimdi bunun çözüm yeri bana göre yargı. Bunun için ne yapılır? Ya Maliye Bakanlığı ihtilaf yaratır yada avukatlar yaratır. İhtirazi kayıtla beyanname verilir, Sayın Başkanımın da mensup bulunduğu idari yargı çözer diye düşünüyorum yani öyle veya böyle çözer. Şu anda bunun çözüm yeri bana göre, Baro dese ki bu tevkifata tabi değil, stopaja da tabi değil diye bir genelge yayınlasa yarından sonra meslektaşlarımıza bir tarhiyat gelse sorun çözülmüş olmaz. Maliye Bakanlığı...

Av. Kamil AKDOĞAN : Efendim, aynı nitelikte sorularımız var onun için ben yazılı olarak alayım dedim. Aynı nitelikte şu an Avukat Sayın Ali Görkem tarafından yöneltilen

bir soru var; karşı tarafa kesilecek davalı yada borçluya makbuz nasıl düzenlenecek ve son Yargıtay kararı karşısında KDV nasıl tahsil edilecektir, bir dosya için iki makbuz mu kesilecektir,giderlerin arttırılması yolunda yasa çalışması var mı, tahsilat esası net değil mi, icra yada haricen tahsillerde diye aynı şekilde biraz evvelden beri sorduğunuz sorular, Sayın Hocam Şükrü Bey'in cevaplaması isteğiyle gönderilmişti, Hocam istirham ederim..

Prof. Dr. Şükrü KIZILOT : Şimdi Bekir Bey Maliye Bakanlığında hesap uzmanlığı yapmış başarıyla daha sonra daha başka görevlerde de bulunmuş, bu işi en iyi bilen arkadaşlardan biri..

Av. Bekir BAYKARA : Sağ olun .

Prof. Dr. Şükrü KIZILOT : O dahi bazı şeyleri yorumlamakta tereddüt ediyorsa buradan şu sonuç çıkıyor, bu olay açık ve net değil, bu kesin. Vergi kanunlarının, vergi uygulamalarının kolay, anlaşılabilir ve basit olması lazım. Şu düzeydeki insanlar bu ülkedeki vergi kanununu anlamıyorsa vatandaş ne yapsın. İlkokul mezunu, orta okul mezunu ve hatta hukuk eğitimi görmeyen vatandaş ne yapsın yani bir defa bu olayın bu düzeyde tartışılmış olması, tartışmalı olduğunu gösteriyor. Bunun bir nedeni de vergi kanunları hazırlanırken maalesef masa başında bürokratlar hazırlıyorlar, olayın taraflarını masanın etrafına almıyorlar, alsalar çözülecek. Ondan sonrada bu kez iş, Nasrettin Hocanın erkek adam fıkrasına dönüşüyor, sözünden dönmeme noktasına geliyor. Şimdi bana gelen iki soru var, yorumlarımı da belirterek yapayım; bunlardan bir tanesi şu tartışılan konu ile ilgili ama arada şunu bir çıkartayım; avukatların aylık ücret karşılığında çalıştıkları müvekkillerinin bu ücreti gider olarak beyan etmemiş olmaları veyahut da beyan ve tahakkuk ettirmiş olsalar dahi ilgili stopajı ödememiş olmamaları hali, avukat aylık ücretinin stopajı gelir vergisinden nasıl mahsup edilecektir, avukatın bunda bir

sorumluluğu var mıdır, vergi dairelerinin stopajı müvekkilce yatırılmış olduğunu ilişkin belge getirmediği taktirde stopaj mahsubunu kabul etmemesi yolunda fiili uygulama ışığında somut bir çözüm öneriniz var mıdır, müvekkilin vergi dairesinin Ankara dışında olabileceği göz önüne alındığında fiili uygulamayı nasıl değerlendiriyorsunuz, zannediyorum yaşadığınız olaydan bir kesit. Bununla ilgili Vergi Usul Kanunun 11. maddesi var, bu konu ile ilgili vergi kesenlerin sorumluluğu başlığı altında, 11.maddenin 3. fıkrası da 4369 sayılı kanunla değiştirildi, bir de o var. Aralarında zımni dahi olsa bir ilişki olduğunu hüküm edilen kişilerin müşterek ve mütesselsil olarak tevkif edilen vergilerin yatırılmamasından dolayı sorun olacağı belirtiliyor kanunda. Şimdi bunu okuduğumuzda sonuç belli ancak okumaya devam ediyoruz 11. maddeyi, 11. maddenin son fıkrasında diyor ki bu konudaki düzenlemeyi Maliye Bakanlığı bir genel tebliği ile yapar yani kimlerin müşterek veya müteselsiz sorumlu olacaklarını Maliye Bakanlığı bir tebliği ile belirler. Daha açıkçası, Maliye Bakanlığı tebliğinde avukatlarla ilgili bir düzenleme varsa bu konuda yapılmış bir vergi usul tebliği varsa avukatlarında sorumluluğu var, yoksa da yok, bu kadar açık, kanunda yazıyor çünkü. Bugüne kadar zirai kazançtaki stopajlarla ilgili bir düzenleme yapılmış ve bu konuda bir genel tebliği de yayınlanmış. Onun dışında kira gelirlerinin yatırılmasından dolayı mal sahibinin bir sorumluluğu yok çünkü Maliye Bakanlığı bu yönde görüş beyan etmemiş veya yıllara yaygın inşaat ve onarım işi yapanlarda stopaj yapılmamış, müteahhit firmanın sorumluluğu yok ki bu konuda ben Maliye Bakanlığından bir mukteza aldım, Danıştay kararları ve özergeler** kitabıma da tam metnini koydum, aynen böyle diyor, Karayolları idaresi büyük bir holdinge bugünün parası ile on trilyonlarca Lira ödeme yaparken yıllara yaygın inşaat ve onarım işlerinden dolayı Gelir Vergisi Kanunun 94. maddesinin 3. bendine istinaden stopaj yapmamış, inceleme elemanı a sorumlu tutmuş, Maliye Bakanlığı bu konuda bir görüş verdi,

dedi ki, 11. madde de vergi kesenlerin sorumluluğundan bahsediyor ama tebliği ile de düzenleneceği belirtiliyor yıllara yaygın inşaat ve onarım işleri ile ilgili bir tebliği yayınlanmamıştır sorumluluk yönünde dolayısıyla da inşaat firmasının sorumluluğu yoktur dedi. Benzer durum avukatlar içinde geçerli, avukatlara yapılan ödemelerin stopajının yapılmayıp, yatırılmamasından dolayı, avukatların bir sorumluluğu söz konusu değil. Dolayısıyla

KATILIMCI : Hocam affedersiniz, soruyu ben yönlendirmiştim, sormak istediğimi doğru anlatamadım galiba, avukatların sorumluluğu var mıdır yok mudur değil, serbest meslekte aldığım aylık ücret karşısında serbest meslek makbuzunu verdiğim müvekkilim hiç beyanname verme mecburiyeti ile yada beyannameyi verip tahakkuk ettirmesine rağmen o stopajı ödememek sureti ile önümüzdeki yıl Mart ayında ödeyeceğim vergiden benim bu stopajı mahsup etme imkanını ortadan kaldırıyor, vergi dairesi de ben bu mahsubu yapmak istediğimde benden müvekkilimin o stopajı ödediğine dair liste istiyor. Aylık ücretle sabit müvekkillerimden bir tanesi İstanbul'da öteki Hakkari, bir kere bana İstanbul ve Hakkari vergi dairesi gelip stopajların ödendiğine dair belge istiyorum. Bundan benim sorumlu olmadığımı söylediysem de bana şu cevabı veriyor, ben tahsil etmediğim bir stopajın mahsubuna izin vermem. Bu sorunun pratik çözümü nedir? Ben bunu sormak istedim, teşekkür ediyorum.

Prof. Dr. Şükrü KIZILOT : Ben, teşekkür ederim. Biraz önceki açıklamayı yapmasam devamını söyleyemem de onun için. O açıklamayı yapmam gerekiyor çünkü sorumlu tutuyor veya tutmuyor. Diyor ki aralarında bir iş ilişkisi varsa karşılıklı olarak sorumludurlar diyor kanun yani bunun yapılmamasından ve yatırılamamasından dolayı, yatırılmamasında dolayı da sorumlu. Avukatları sorumlu kılan yatırılmasından dolayı, yatırılmamasından dolayı sorumlu kılan bir düzenleme yok Maliye Bakanlığının. O halde siz yatırılmamasından yasalar

karşısında mevzuat karşısında sorumlu olmadığınız bir stopajdan dolayı vergi dairesindeki bir elemanın yorumu ile sorumlu olabilir misiniz, bunu hukukçu olarak sizlerde çok net yorumlarsınız. Ortada, benim söylediklerim yasa ve tebliği, kişisel görüş değişebilir ama hepiniz çok iyi biliyorsunuz ortada bir yasa hükmü varsa, ortada onu açıklayan tebliği varsa yorum biraz daha geriden gelir. Ben ilgili kanun maddelerini, ilgili fıkraları, hangi kanunla değiştiğini vesaire onları da konuşmamın arasına bilinçli olarak söyledim ki yorumum olmaktan çıksın çünkü bence dediğim an derler ki Profesör Kızılot'un görüşüdür, saygı duyarız ama biz farklı düşünüyoruz ama ben kanun bu deyince o zaman çıkartıp o ayrı kanunda o yazmıyor demesi lazım, 11. madde ve 11. maddenin 3. fıkrası yani yapılan uygulama tamamen memurun bir yorumu niteliğinde. Eğer Maliyenin bu yönde bir düşüncesi varsa, 11. maddenin kendisine verdiği tebliği doğrultusunda iş kolları bazında sektörler bazında, meslek grupları bazında bunları net olarak ortaya koyan sorumlu tutan bir tebliği yayınlaması gerekirdi. Öyle bir olay yok bugünün itibarıyla ama yarın çıkarsa farklı yarın dediğim yani gelecekte. İkincisi, şu tartışma konusu olayla ilgili; soru sahibinin ikinci sorusu ve diğerleri, avukatlık ücret tarifesi gereğince bizzat avukata taktir edilen örneğin yüz milyon Lira artı KDVlik bir vekalet ücreti için serbest meslek makbuzu stopajlı olarak kesileceği yolunda uygulamada bir tereddüt vardır, bu durumu nasıl değerlendiriyorsunuz diyor ve biraz önce Sayın Başkanım açıkladığı sorular, bir dosya için iki makbuz mu kesilecekler, giderlerin arttırılması yönünde çalışma var mı, bir de ayrıca sorular var, onları ayrıca geçeyim. Şimdi burada ödemeyi yapan vergi mükellefi, ödediği parada bir milyar Lira; tartışılan şu; bu bir milyarın içinde KDV var mıdır, yok mudur, varsa iç yüzde yoluyla yüzde on sekiz bölüp bunu düşecek miyiz yoksa ayrıca birde stopaj boyutu nasıl olacak, soru bununla ilgili. Şimdi bir milyar Lirayı ödeyen A anonim şirketi yasanın indirilebilecek giderlerle ilgili maddesine baktığımızda, orada diyor ki

mukavelenameye kanun emrine istinaden veya bir mahkeme ilamına istinaden ödenen zarar, ziyan ve tazminatlar diyor, buradaki ödeme mahkeme ilamına dayanarak ödeniyor ve 40. maddede yazıyor bu Gelir Vergisi Kanununun, aynı kanunun 14. maddesinin ilk fıkrasında da 40. maddeye atıf yaparak aynen geçerli olduğunu belirtiyor Kurumlar Vergisi Kanunun yani ister şirket olsun ister gerçek usulde mükellef olsun, 40. ve 14. maddeler uyarınca bu gider yazılabiliyor.şimdi öncelikle şu sorunun cevabını hep birlikte verelim; bir milyar Lira ödediğine göre, bir milyar Lirayı mı mahsup gideri yazacak yoksa örneğin KDV'sini bunun yüz elli milyon diyeyim yuvarlak olsun diyelim, sekiz yüz elli milyon Lirasını mı gider yazacak? Yani şirket bir milyar ödediğinde mahkeme ilamını istemeden, bir milyarı masraf yazıyor mu yazmıyor mu? Sorunun cevabı burada. Evet bir milyarı masraf yazıyor çünkü bir milyar ödüyor, eğer KDV ödüyorsa o zaman biraz önce belirtilen katma değer vergisi kanunun 29. maddesi tevsiye maddelerine göre indirim müessesenin çalışması hesabıyla bunun içindeki katma değer vergisini gider yazamayıp indirmesi lazımdı o zaman ödemeyi yapan ve yazan firmaların hepsi burada vergi ziyana sebebiyet vermiş olacaklar, KDV yönünden hem de gelir yada kurumlar vergisi yönünden. Gelir yada kurumlar vergisi yönünden fazla yazma, KDV yönünden de KDV'yi , ödedikleri KDV ile ilgili. Şimdi pratikte bu masraf yazılıyor, masraf yazıldığına göre bunun içinde KDV yok, bir. İki, katma değer vergisi ne zaman ayrıca gösterilir, ne zaman bedele dahildir? O da belirtilmiş; ödemeyi yapan kişi eğer vergi mükellefi ise KDV'yi ayrıca ödemek zorunda yani sizinle bir şirket anlaşmışsa ücret bir milyar Lira ise ayrıca yüz seksen milyon Lirada KDV ödemek zorunda çünkü siz düzenleyeceğiniz serbest meslek makbuzunda katma değer vergisinde ayrıca göstermek zorundasınız, ödemeyi yapan bensem de o belgeyi kabul edemeyeceğim, kabul etmem halinde de oradaki KDV 'yi indirim konusu yapamayacağım çünkü KDV'nin indirim konusu yapılabilmesi için faturada ve diğer belgelerde ayrıca

gösterilmesi gerekiyor. Bunun istisnası bedelin fiyatlara dahil olduğu bir takım tarifeli işler vardır odur, örneğin akaryakıt gideri, otobüs bileti gideri vesaire gibi piyango gibi ondan sonra bunlarda belli, belirtilmiş, bu açıdan baktığınızda katma değer vergisinin ruhuna baktığınızda, uygulama esaslarına baktığınızda her iki tarafında kayıtlarına baktığınızda katma değer vergisi yok ortada, olmayan bir katma değer vergisi ile ilgili serbest meslek makbuzunu düzenlediğinde karşı taraf o zaman gelirini düşük göstermiş durumuyla karşı karşıya kalacak, avukatında burada sıkıntısı var, bir milyar Lira geliri olduğu halde, bir milyar Lira değil o zaman örneğin sekiz yüz elli milyon Lira gelir göstermiş olacak. Sonuç itibarıyla mevcut sisteme göre KDV çıkmıyor. Benzeri durum stopaj içinde söylenebilir ancak ortada şöyle bir durum söz konusu; Maliye Bakanlığı bu konuda bir mukteza vermiş, mukteza vergi mükelleflerini bağlayıcı değil biliyorsunuz, idareyi bağlayıcı ve görüşü aksi de olabilir, defalarca verdiği muktezalar Maliye Bakanlığın iptal edilmiştir, tebliğine iptal edilmiştir, sayısız örnekleri vardır ancak şu anda ortada duranla bir mukteza var. Burada yapılması gereken şu, konuşmama başlarken de belirttiğim gibi bu işin uzmanları dahi tartışıyorsa ve bu işi ortalamanın üstünde eğitme sahip olan insanlar dahi anlamakta ve yorumlamakta zorlanıyorlarsa burada bir yanlışlık var. şu olabilir, Ankara Barosunun vergi komisyonu veya Barolar Birliği bu konuda bir çalışma yapar, açıkçası Maliye Bakanlığının elemanları bir çok konuda uzman değiller tıpkı bizimde olmadığımız gibi yani sektörün kendine göre bir özelliği var, lüle taşı imal ediyor, biliyor musunuz nasıl oluyor? Ben de bilmiyorum. Öbür taraftan adam ihracatla ilgili karar çıkarıyor, ihracatı bırakıyor, mobilya üretimindeki fire ile ilgili, öbür taraftan kumaş ile ilgili başka bir olay yani yüzlerce iş kolu ve sektör var ve hepsi ile ilgili düzenleme yapıyorlar. Türkiye'de veya dünyada bunların hepsini veya yarısını bilen insan yok ama biliyor var sayılıyorlar ve yapıyorlar. Burada yapılması gereken şu; fazlada böyle sert olamayan üslupla bu

konuyu bir anlatmak yani bilindiği gibi tarafınızdan da bilindiği gibi falan diye cümlelerle başlayarak burada alınan ücretin ne olduğunu, bir dava gideri, bir yargılama gideri veya neyse ne olduğunu ve olayın şu yasanın şu maddesinden kaynaklandığını eğer burada KDV olayının içinde olduğunun düşünülmesi halinde veya stopaj olayının düşünülmesi halinde ne gibi sakıncaların taraflar açısından ortaya çıkacağını belirtmek ve bu arada da stopaj olayının çok önemli bir olay olmadığını çünkü avukatların üç ayda bir gelirlerini beyan etmek suretiyle zaten kazançlarının vergilerini ödediğini yani sonuçta kayıp olan bir olay yok sadece biraz belki geciken bir şey olabiliyor, bunlara da değinerek bizim bu açıklamalar doğrultusunda geldiğimiz sonuç şudur deyip onu uygun bir üslupla anlatıp Maliye Bakanlığına vermek gerekiyor. Söylediğimle ilgili bir örnek vereyim; Maliye Bakanlığı bir tebliği ile bir düzenleme yaptı, efendim kat irtifaklığı gayri menkullerin cilt tasdiki için eğer Vergi Barışı Yasasına göre ödeme yaparlarsa cilt tasdiki harcından ceza vesaire alınmayacak diye , bunu böyle yazmışlar. Ben de bunu gazetede yazdım, benden de rica ettiler dediler ki bu çok önemli buradan iyi gelir bekliyoruz, bunu bir yazar mısınız, milletin haberi yok, ben de olayı yazdım işte, Türkiye'deki gayri menkullerin %90ı kat irtifaklı arsa tapusu çoğunuzun da öyle olabilir, açın tapularınıza bakın eğer böyleyse bir kolaylık geldi, bunun cilt tasdiki harcını yatırın diye. Yaşadığım olayı anlatayım size; bu yazı çıktı, yüzlerce faks, mail geldi, gelen şu, Maliye Bakanlığının dediği gibi biz gidip bunu ödeyemeyiz çünkü bunun kat irtifaklı tapunun işlemlerini yaptırabilmek için on beş tane formalite gerekiyor, bütün kat maliklerinin müşterek hareket etmesi gerekiyor, bir tanesini bulamazsanız olmaz, fotoğrafını çektireceksin, SSK ilişik kesme belgesini alacaksınız, bilmem şunu alacaksınız, çevre temizliği vesaire vesaire böyle sıraladılar. İtiraf edeyim ben bu kadar formalite olduğunu de o gelenlerden ben öğrendim ama belki benim öğrenip öğrenmemem çok önemli değil ama Maliye Bakanlığının bilmesi gerekiyordu. Açtım oradaki

arkadaşlara dedim ki durum böyle, yapma yahu, gerçekten böyle mi imiş, dedim kimse bunu alamıyor çünkü iskan mevzuatıyla ilgili apayrı bir uzmanlık işi. Yaa, onu bize bir fakslayabilir misiniz dediler, o belgeleri, onları da faksladım olay kilitlendi, bekliyor, şimdi bu kez insanlar diyor ki bu işi bir çözün, nasıl çözeceğiz? Kalmış bir hafta, çözüm imkansız gibi o belgelerin hepsini toplamak iki, üç aydan önce mümkün olmazmış. En son bir yazı yazdım, dedim ki bu işi Maliye Bakanlığı birkaç güne kadar çözüyor, bunu açıklayacağım. Maliye Bakanlığından randevu aldım, gittim, olayı özetledim, çözüm önerisini de everdim, dedim ki Sayın Bakanım, bu olayı Maliye Bakanlığı birkaç gün içinde çözecek diye yazı yazdım dedim. Dedi ki Hocam pratik adamsın, işte böyle olacak, bu bürokrasiyi çalıştırmak için böyle diyeceksin dedi, şimdi dedi sen bunu yazdın ya dedi bunlar toplanırlar bunu çıkarırlar dedi ve açtı telefon müsteşara, dedi ki böyle böyle bir konu var, çok önemli bunu hemen bir çözüme bağlayalım vatandaşı madur etmeyelim. Müsteşarda gereken talimatları verdi ve Maliye Bakanlığı bu konuda bir çözüm buldu, çok kesin, kalıcı bir çözüm değildi ama o sorunu çözdü. Yani biraz ben Maliyenin yapısını biliyorum, Bekir Bey benden daha iyi biliyor, olayların biraz üstüne gitmek gerekiyor burada ama üstüne giderken de ılımlı bir şekilde gitmek gerekiyor yani bu yapılan hukuka aykırıdır, normal değildir, tamamen keyfidir falan gibi üsluplar yerine yani şu şeyin tarafımızca gözden geçirilmesi sonucu, komisyonumuzca, Baromuzca, Barolar Birliğince şöyle bir değerlendirme yapılmıştır deyip, onu ortaya koyup, yukarıdaki açıklamalar doğrultusunda biz şöyle olacağını düşünüyoruz, söz konusu muktezanın bir kez daha gözden geçirilmesini istirham ederiz gibi böyle bir yazı. Böyle bir olay olursa ve takip edilirse Maliye Bakanlığı bunu gözden geçirir, bu arada sizin dikkatinizi çeken ama masa başındaki yetkilinin haklı olarak fark edemediği bir takım olaylarda ortaya konulur ve çözüm böyle olur yoksa buradan ne denilirse densin, stopaj vardır, KDV yoktur, şu öyledir, bu böyledir olayı bugün tartışmalı, tartışmalı

bir konuda ben dikkat ettim Bekir Bey, cümlelerini bitirirken hep bana göre diye veya başlarken bana göre diye anlattı, neden çünkü deneyimli bir bürokrat, biliyor cümleyi kurarken, sonucunu biliyor ve bugünkü durum karşısında da cümlelerin böyle kurulması gerekiyor çünkü açık, seçik, net olarak yazılmıyor. Bir tane dayanak var, yazılı olarak ilgili mukteza ama benimde konuşmama başlarken değindiğim ilgili yasa maddeleri var, benim tavsiyemde bu. Yoksa ..

Av. Bekir BAYKARA : Pardon, Sayın Hocam, ben şeyi, belirteyimde, bu stopajla ilgili, Maliye Bakanlığı böyle bir mukteza vermiş ama daha önceki bir muktezasında da hüküm edilen vekalet ücretinden tevkihikat olmaz çünkü vekalet sözleşmesi yoktur demiş, 25-06- 1996 tarihli bir muktezasında. Halbuki şimdiki muktezada tersi bir görüş vermiş dolayısıyla, hakikaten de öyle yani benim karşı tarafın, karşı tarafla bir vekalet antlaşmam yok, ona ben hizmet sunmadım dolayısıyla tevhikat yoksa o zaman KDV 'de yok. Avukatlık Kanunu o zaman farklı idi, bu 1996 yılında farklı idi, şu anda farklı, Avukatlık Kanunu diyor ki bu bedel avukatındır diyor. Dolayısıyla adamında değilse yani karşı tarafında değilse davayı kazanana tarafında değilse, avukatla şeyler arasında bir hizmet ilişkisi yok, vekalet ilişkisi yok herhangi bir tevhikat gerektirecek bir ilişki yok dolayısıyla tevhikatı gerçekten buradaki mukteza gibi tevhikata tabi değil. Gelelim KDV'ye eğer sorun şurada çıkar eğer mahkemeler KDV eklerse bu işe, biz o zaman makbuz düzenlemek zorundayız. Makbuzu da kime düzenlemek zorundayız, şeye düzenlemeyeceğiz bana göre davayı kayıp eden tarafa düzenlemeyeceğiz, bizim tarafa düzenleyeceğiz yani vekili olduğumuz kişiye düzenleyeceğiz diye düşünüyorum. O zamanda adam bir taraftan gelir yazacak, bir taraftan da gider yazacak bunu, başka çaresi yok. Ama ...

Av. Kamil AKDOĞAN : Bekir Bey affedersiniz, affedersiniz, bir saniye...

KATILIMCI : Bir şey soracağım, son çıkan Yargıtay kararlarının mahkemelerin katma değer olarak verdikleri vekalet ücret yönünden bozulmalar var..

Av. Bekir BAYKARA : İşte bozulmayı bahsediyoruz ama terside karar var ama bozmada var terside var ama. KDVli çıkarsa ne yapacağız, o zaman hiç, KDVli çıktığında, KDV 'ye tabi değildir dersek, o zaman brüt olarak yazacağız yani KDV yazmayacağız, brüt olarak yazacağız. Başak çaresi yok.

Av. Kamil AKDOĞAN : Efendim, Bekir Bey üstat diyor ki ben ücretimi karşı taraftan alırım ama kendi müvekkilime efendim, makbuzu keserim. Bende diyorum ki ben ücreti kimden aldıysam ona makbuz keserim, parayı kimden aldıysam, makbuzu ona keserim. Eğer bu konuda tereddüt varsa şu anda bir tereddüt var, o zaman bizim komisyon olarak yapacağımız şey bunu gidermek uğruna Maliye Bakanlığından bizzat randevu alıp bunu çözmek kardeşim,

KATILIMCI : Ama o ücret değil ki, ücret olmayan şeye nasıl makbuz keseriz?....

Av. Bekir BAYKARA : Ücret değil, gider bu.....

KATILIMCI : .. almak lazım bence de

Av. Kamil AKDOĞAN : Benim söylediğim söz, dikkat, bitiş cümlesi, bu konuyu bile aramızda çözebilecek durumda olamadığımıza göre bunu Maliye Bakanlığıyla çözmek durumundayız dedim. Şu an ücret mi gider mi gelir mi,....

Av. Bekir BAYKARA : Veya mahkemelerle Sayın Başkanım.

Av. Kamil AKDOĞAN : Ne olduğu hala tartışılıyor, bakın hala tartışılıyoruz,..

KATILIMCI:... o zamana kadar da ama bu hep böyle keseceğiz bu makbuzu.....

Av. Kamil AKDOĞAN : Bir şekilde makbuzunuzu kestiğiniz zaman iyi niyet esastır, hepimiz hukukçuyuz, sizi incelemeye gelene ben makbuzumu kestim kardeşim der işin içerisinden sıyrılırız. Efendim, özür dilerim, konu ile ilgili olarak Sayın Rıfkı Ergün üstadımız zaten söz istemişler idi, kendisi açıklamalar yapacak, buyurun efendim,

Rıfkı ERGÜN : Evet, deminden beri tartışmaları dinledim yalnız bu konu üzerinde tartışmayı iki ayrı yönden yapmak lazım. Birincisi, avukatın normal kendi müvekkil ile yaptığı vekalet akdinden doğan ücretlerin durumu, ikincisi, karşı tarafa yargılama gideri olarak yüklenen ve kendisine ödenmesi gereken avukatlık ücreti yönünden değerlendirme. Bunlar birbirlerine karıştırmamak lazım. Zaten vekalet akdine dayanan avukatlık ücretlerinin tabi olduğu statü belli, sistem belli, o konuda herhangi bir şey söz konusu değil, sorun anladığım kadarıyla karşı tarafın müvekkilin avukatına yargılama gideri olarak, yargılama gideri içerisinde ödemek zorunda olduğu avukatlık ücretinin hukuki durumu nedir, bu soruya cevap verirsek zaten bu sorunu da çözeriz. Şimdi, bir kere deminden beri söylendiği gibi bu tarafın avukatı olan kişi kendisine yargılama giderleri içerisinde avukatlık ücreti ödemek zorunda kalan kişi ile herhangi bir hukuki ilişkisi yok, davada kendi müvekkilinin avukatı olmasında öteye. Dolayısıyla bu açıdan bakarsak ilk sorun zannediyorum, gelir stopaj vergisi yönünden durum nedir, ondan sonra katma değer vergisi yönünden durum nedir. Şimdi, bizim vergi sistemimizde stopaj vergilerin farklı bir niteliği var; stopaj vergileri esas itibarıyla nihai vergileme için alınan bir ön vergileme sistemidir ama bazı ahvalde bizim vergi sistemimizde stopaj vergi nihai vergi olarak da kabul edilir. Şimdi bu itibarla da 94. maddenin başlangıç fıkrası ile diğer bentlerini şöyle birlikte okuyup tekrar bir değerlendirirsek, Sayın meslektaşınızın söylediği gibi kamu kurum ve kurumları arasında icra daireleri var mıdır, yok mudur filan tartışmasına gerek kalmadan o maddede ön görülen stopaj mecburiyeti ne

zaman doğar sorusuna cevap vermek lazım. Yani bir yapılan ödeme, her yapılan ödeme tevhikata tabi değil....

KATILIMCI : Serbest meslek mensubu

Rıfkı ERGÜN : Efendim, bir ödeme yapılıyor burada ama bu ödeme gerçekten 94. maddeye göre vergi tevhikatına tabi bir ödeme midir değil midir,şimdi bu soruya cevap vermek için 94. maddeye bakarsak, orada kast edilen tabi, burada bir detay daha var, bu ödemelerin daha önce söylendiği gibi karşı taraf tarafından bu tarafın avukatına elden ödenmesi yada icra müdürlüğü marifeti ile ödenmesi arasındaki nüanslarda var, onlara ben daha girmiyorum ama şimdi şu soruya cevap bulmak lazım, 94. maddeye göre yargılama giderleri arasında yer alan avukatlık ücreti tevhikata tabi bir ücret midir, değil midir? Eğer tevhikata tabi ücrettir denirse ondan sonra tevhikatın kimin tarafından yapılacağı, nasıl beyan edileceği konusunu tartışmaya açmak gerekir. Şimdi bu konunun tartışmaya açılabilmesi içinde ben, şimdi bir yargıç olarak tabi, öyle net görüşler ortaya koymaktan kaçınıyorum, ola ki yarın bizim önümüze de gelebilir ancak ben bu konunun Sayın Hocamız önerdiği gibi o genelge karşısında Barolar Birliğinin yada Anakara Barosunun Maliye Bakanlığıyla bu konuda bir görüşme yapıp yani 94. maddede vergi kesme mecburiyeti, bu ödemeler nedeni ile doğmuş mudur, doğmamış mıdır sorusuna cevap bulma açısından bir yazışmaya girmesi, o yazışma neticesinde sonuç alamazsa, bunun vergi mahkemesi çözer bence bunu, vergi mahkemesi önüne dava yoluyla getirmesi lazım. Şimdi kişisel kanaatimi söylemekten çekiniyorum ama bir şeyi de söylemeden geçemeyeceğim; yani her ödeme tevhikata tabi değil, bir kere buradan başlamak lazım meseleyi düşünmeye. Dolayısıyla bu nasıl bir ödemedir, benim onunla herhangi bir vekalet sözleşmem yok, benim onun lehine bir hukuki yarar sağlamamda söz konusu değil aksine ben müvekkilimi iyi savunmak suretiyle onun aleyhine bir hukuki sonuç doğurmuşum. Dolayısıyla benim aldığım bir hizmet yok ki

veyahut benim ona verdiğim bir hizmet yok ki onun bana yaptığı ödemeden dolayı bir tevhikat mecburiyetinden söz edilebilsin. Yani bu soruya iyi cevap bulunması lazım, bu bir, ikinci nokta, bence şu gözden kaçırılıyor; bir an için diyelim ki avukatlık ücreti yargılama giderleri arasında hüküm edildi, bu mahkeme ilamında bellidir, bu rakam üzerinde kimsenin oynama hakkı yoktur, o rakamı vereceksiniz. Tevhikata tabi dediniz ve dedik ki bu ödemeyi o yaptığına göre karşı taraf yaptığına göre o stopaj yapacak, ee, peki, diyelim ki yüz milyon Liralık avukatlık ücretine tabi tuttu, %10, rakamı bilmiyorum stopaj, on milyon Lira daha, şimdi ilamda olmayan bir rakamı karşı tarafa ödemek mecburiyetinde bırakıyorsunuz, bunun da hiçbir hukuki dayanağı yok. Yani o kişi derse ki ben ilamda avukatlık ücreti olarak yüz milyon Lira olarak ödüyorum, al sana yüz milyon lira derse, hayır bunun stopajı da var, on milyon Lira, bunu da bana öde derse, neye dayanarak bunu alabileceksiniz? Bunun hiç mi hukuki dayanağı yok. Dolayısıyla bence bu konunun bir şekilde demin Sayın meslektaşımızın söylediği gibi böyle bir beyan şekli yaratıp ihtirazi kayıtla vergi dairesine bu stopaja tabi değildir ama biz ileride herhangi bir sorunla muhatap olmamak için beyan ediyoruz deyip ihtirazi kayıt koyun, eğer vergi dairesi stopaja tabidir düşüncesi ile size tahakkuk fişi keser verirse, o tahakkuk fişine karşı otuz gün içerisinde vergi mahkemesinde dava açarsınız, dolayısıyla 94. madde çerçevesinde avukatlara yargılama giderleri içerisinde karşı tarafça ödenen ücretin tevhikata tabi olup olmadığını konusunda bir yargı kararı alma şansınız olabilir. Şimdi, gelelim katma değer vergisi yönüne; şimdi, katma değer vergisi, vergi kanunlarının yorumu çok enteresandır, diğer kanunlarla farklıdır yorumlamak, her ne kadar hani lafsıyla yorumlanır, lafsının açık olmadığı ahvalde diğer maddelerle ilişkileri göz önüne alınır derse de, burada çok ince yorum noktaları vardır. Bir kere bir vergi kanununda vergiye tabi olup olmadığının öngörülebilmesi için verginin konusunun çok iyi irdelenmesi lazım; yani vergiyi doğuran olay nedir? Bu sorunun çok iyi belirlenmesi lazım.

Şimdi, der ki Katma Değer Vergisi kanununun zannediyorum 1. maddesi; hizmet açısından, hizmet ifa edilmesi halinde katma değer vergisi doğar. Ee, peki şimdi soruyorum; ben karşı tarafın bana ödediği şeye karşı ona hizmet mi ifa ettim? Ee, dolayısıyla bakın meseleyi buradan tartışmaya başlamak lazım. Katma Değer Vergisi Kanununun 1. maddesine göre bu şekilde bana ödenen bir ücret, katma değer vergisi kanununun konuya ilişkin maddesi çerçevesinde vergiye tabi midir, yani bir vergiyi doğuran olay meydan gelmiş midir, gelmemiş midir?. Eğer gelmemiştir derse, denirse zaten diğer konuları tartışmaya gerek yok. Şimdi, o konuda da bence, demin söylediğim gibi bir yöntemle konu mahkeme önüne getirilebilir. Bence, bu konuyu Maliye Bakanlığı ile çözmeniz mümkün değil, bu konuyu mutlaka yargı yoluna getirip çözmeniz lazım. Şimdi, bu arada bir konuyu birlikte sohbet ettiğimiz arkadaşlara söyledim, deyinmeden geçemeyeceğim, işte, Yargıtay'ımız bu ücret tarifesindeki KDV hariçtir ibaresini bir sanki yeni vergi koymak gibi algılayıp, öyle bir yorumla, işte Anayasanın 73. maddesine göre vergi kanunla konulur gerekçesiyle o hüküm fıkralarını bozuyor. Bence, ona gerek yok, yani bu işi bilen,vergi mahkemeleri katma değer vergisi hariçtir ibaresini koymadılar, niye koymadılar? Böyle bir şeyin zaten tarife ile getirilmesi mümkün değil yani şunu söylemeye çalışıyorum; esas itibarıyla avukatların elde ettikleri serbest meslek kazançları katma değer vergisi kanununa göre katma değer vergisine tabi ama hangi koşulla? Hizmet verilen kişiden aldığı ücret nedeniyle katma değer vergisine tabi. Eğer meseleye bu açıdan bakarsanız, buradaki çarpık durum zaten bir anlamda bana sorunun cevabını da veriyor, katma değer vergisi kapsamında. Dolayısıyla bence, o Yargıtay kararlarını o şekilde algılamamak lazım. Belki şu faydası olur o Yargıtay kararının; katma değer vergisi hariç ibaresinin ilamlarda yer almasını bu şekilde önlemiş olurlar. Şimdi, bütün bu söylediklerimden ben şu noktaya gelmek istiyorum; tekrar tekrar belki söylemiş oluyorum yani meselenin özü ve üzerinde ısrarla durulması gereken nokta, stopaj

yönünden Gelir Vergisi Kanununun 94. maddesine göre bu ödemeden tevhikat yapma mecburiyeti var mıdır, yok mudur? Önce bu soruya cevap bulmak lazım. Katma değer vergisi yönünden de Katma Değer Vergisi Kanununun konusunu belirleyen madde uyarınca hiçbir hizmet ifa edilmeksizin karşı taraftan alınan bu ücret, katma değer vergisi konusuna giriyor mu, girmiyor mu? Bu soruya yanıt bulmak lazım. Bence, bu sorunun yanıtını da Maliye Bakanlığından almanız pek kolay değil, görünmüyor, bunu yargı yolu ile halletmeniz mümkün, gerekir diye düşünüyorum.

Av. Kamil AKDOĞAN : Çok teşekkür ederim. Farklı bir sorumuz var, izin verirseniz. Avukat Bekir Baykara üstadın cevaplanması üzerine sorulmuş. Avukat Gençer Hazır tarafından; vekalet ücreti olarak paradan başka bir şey kararlaştırılmışsa, örneğin bir muhasebecinin davasını yürütmek karşılığı altı aylığına ücretsiz muhasebecilik hizmetinden yararlanma gibi, bu durumda da gelir beyanında da bulunacak mıyız?

Av. Bekir BAYKARA : Zaten kanun açıkça şunu söylemiş; diyor ki, nakden veya aynen veya hizmet olarak alınabilir veya para ile temsil edilen hizmet olarak alınabilir. Dolayısıyla böyle bir şey yapıldıysa ücret olarak alacağız, makbuz keseceğiz, biz gelirimize yazacağız, öbür tarafta giderine yazacak yani böyle bir durumda veya aynen başka türlü bir hizmet olarak alınır, başka bir durumda mesela eğer avukatlık şeyi müsait ise

KATILIMCI : Meblağ olması lazım.

Av. Bekir BAYKARA : Meblağ olması lazım. Ben zaten onu çekince olarak söyledim de avukat etiği, Avukatlık Kanunu müsaitse olabilir şey uyar. Hatta mesela bir davaya baktınız, arsanın şu kadarı bana aittir diyebilirseniz ki diyemezsiniz bana göre de diyemezsiniz o zamanda aynen almıştır, emsal bedelini gelir yazarsınız.

Av. Kamil AKDOĞAN : Efendim, Borçlar Kanunumuza göre bir emek karşılığında alınan, alınması gereken parayı ücret olarak tabir ediyor ve ücretinde nakden alınması esastır, ayni olarak alınması mümkün değildir. Sayın Başkanımı teyit etmek açısından açıklamayı uygun buldum. Son bir sorumuz var, yazılı olarak gelenleri kast ediyorum, size söz vereceğim, size görüş, kısa olmak kaydıyla affedersiniz şu sorum var; iki tane soru aslında aynı nitelikte olduğu için tek soru olarak arz edeceğim; değerli meslektaşım Avukat Yıldız Köker tarafından diğeri de isimsiz olduğundan zikir edemeyeceğim affedersiniz, idari yargıda açılan davalardan dolayı avukatlık ücreti genellikle davalı idarelerden alınmaktadır, örneğin Başbakanlığa karşı açılan bir davada davalı yana hüküm edilen avukatlık ücreti nasıl vergilendirilecektir? Gerisi kişisel kanaatleri olduğu için okumuyorum, diğer soru yine aynı nitelikte ancak okuyacağım; resmi kurumlar aleyhinde açılan davalar neticesinde kurum aleyhine kurum adına vekalet ücretine hüküm edilirse kurum vekalet ücretini bankaya yatırarak avukata gönderiyor, avukat kimin adına makbuz kesecek, kurum adına mı, KDV ayrıca gösterilip vekalet ücreti KDV kadar az mı tahsil edilecek, teşekkür ederim denmiş, bunlar biraz evvelden beri tartışılıyor ama Sayın Hocam, siz açıklarsanız sevinirim.

Prof. Dr. Şükrü KIZILOT : Şimdi sorulardan bir tanesinde şu var; kurum vekalet ücretinin bankaya gönderiyor, avukat kimin adına makbuz kesecek, kurum adına mı, KDV ayrıca gösterilip vekalet ücreti KDV kadar az mı tahsil edilecek. Şimdi burada ödemeyi yapan kişi muhatap olan kişi kim ise onun adına belgenin düzenlenmesi ve gönderilmesi gerekiyor. Katma değer vergisi ile ilgili tartışmalar yapıldı, katma değer vergisinde, vergiyi doğuran olay, katma değer vergisi kanununun 10. maddesinde belirtilmiş, bir malın teslimi veya hizmeti ifası diye nitelendirilmiş, bir hizmet ifasının söz konusu olduğu durumlarda katma değer vergisi yönünden vergiyi doğuran olay vardır. Bir hizmet ifası söz konusu değil ise KDV yönünden vergiyi doğuran olay yoktur. Her olayı ait olduğu

koşullara göre ayrı değerlendirmek gerektiği için genel bir açıklama yapamayız. Burada ücreti alan kişi, ödeyene yönelik olarak bir hizmet ifasında bulunmuş ise katma değer vergisi yönünden vergiyi doğuran olay vardır. Bunun normali eğer katma değer vergisi ödüyor ise karşı taraf yatırırken bankaya, dekonta şu kadar Lira ücret, şu kadar Lirada katma değer vergisi olarak belirtmesiydi. Sonuç olarak şuan bakacağız; eğer bir hizmet ifası söz konusu ise katma değer vergisi de olacak yoksa katma değer vergisi olmadan yatırılacak.

Yıldız KÖKER : Biraz açabilir miyim efendim? O soruyu ben yönetmiştim.

Prof. Dr. Şükrü KIZILOT : Buyurun.

Yıldız KÖKER : Şimdi, idari yargıda Emekli Sandığı aleyhine diyelim dava açıyoruz ve davayı kazanıyoruz ve mahkeme yüz elli milyon Lira vekalet ücretine hüküm ediyor ve Emekli Sandığı karşı taraf adına avukatı adına en yakın bankaya Ziraat Bankasına o parayı, yüz elli milyon Lirayı gönderiyor ve avukat olarak o parayı ben gidip alıyorum, benim adıma geldiği için. Şimdi ben makbuzu kimin adına keseceğim? Emekli Sandığı adına mı keseceğim? Yoksa kendi müvekkilim adına mı ki olmaz dediler ve o yüz elli milyon Liradan ayrıca KDV.....

Av. Semih GÜNER : Bugün tartıştığımız KDV konusu, ağırlıklı olarak yön verdiğimiz KDV konusu avukatlık asgari ücret tarifesinin 21. maddesiyle karşımıza çıkmış ve elimizi kolumuzu bağlayan Maliye ile bizi karşı karşıya getiren bir konudur. Ondan önce böyle bir sorunumuz yok muydu, belki vardı ama avukat meslektaşlarım bunu bir şekilde kendi birikimleriyle çözüyorlardı. Örneğin Asliye Hukuk Mahkemesinin boşanma davası için verdiği yüz elli milyon Lirayı beyan ediyorsa ediyordu, etmiyorsa kendi yöntemiyle konuyu bitiriyordu. Beyan ederken de KDV'si içinde olarak bunu çözümlüyor idi. Barolar Birliği asgari ücret tarifesini yaparken Maliye Bakanlığından tahmin ediyorum,

arkadaşlarımızın gideri yargı gideridir çünkü Danıştay'ın içtihatları o yolda idi, yargı gideridir buna KDV'si olma z şeklinde idi, ona Beyefendi de değindiler, o görüşten esinlenerek, nasıl olsa oradan gelecek görüş KDV alınmaması şeklindeydi olacak diye düşündükleri için Maliyeye sordular 21 Ekim tarihinde, Maliyeden gelen yanıt belki de sorunun çok açık sorulmamasından kaynaklanan yanıt aleyhimize oldu. Bunun üzerine arkadaşlarımız, tarifeyi düzenleyen Türkiye Barolar Birliği, artı KDV dedi. Artı KDV dendiğinde yaşanan sorunları hepiniz yaşıyorsunuz, geldiğimiz nokta kilitledi bizi, bugünde içinden çıkamadık. Şimdi, bundan sonra en kısa zamanda yapılması gereken konuyu biz geçmişte yaptık, üstatlarım değindiler, Maliye Bakanlığı ile Baro Başkanı olarak ben devamlı görüştüm. Maliye Bakanlığının iki farklı dairesi birbirinden farklı görüş bildiriyor; Gelirler genel müdürü hayır KDV vereceksiniz diyor, muktezayı yazan daire, KDV dairesi hayır bizim konumuz değil kardeşim değil bu, KDV ödemeyin diyorlar ama muktezayı veren ve tarife hazırlanmasına neden olan görüş baskın geldi, bugüne geldik. Ankara Barosu olarak bir meslektaşımıza sava açtırdık, şu anda Anakara Barosu ona müdahil olarak düzenlemenin yargı giderleri bölümündeki yapılması için uğraşını veriyor. Ne çıkar bilemiyorum ancak konunun önümüzdeki dönemdeki çözümü şudur değerli meslektaşlarım; avukatlık ücret tarifesi bir yıl için yapılmaktadır ve 04 Aralıkta da süre dolacaktır. 04 Aralıkta arkadaşlarımla beraber çalışmaya başladık. 04 Aralıktaki tarife KDV ayrıca dahil edilecektir sözcüğü yerine KDVli rakamı biz ücret olarak belirlersek bu iş bitiyor. Nedir? Yüz milyon Lira mı? On sekizde KDV ise yüz on sekiz milyon Lira dediğimiz anda bu iş bitiyor. Yüz on sekiz milyon Lirayı alıp KDV'yi yatıracaksınız. Orada bir tek sorunumuz vardı; elimizi kolumuzu bağlayan nokta oydu, stopaj konusu idi, stopaj konusunda herhalde özellikle Şükrü Hocamın görüşü çok net, avukatların sorumluluğu yok. Siz nasıl olsa vergi kaçırmıyorsunuz, en geç üç ay sonra onun gelir vergisine tekabül eden kısmını ödeyeceksiniz veya yıl sonunda

ödeyeceksiniz, burada Maliyenin avukatı gelir kaçırıcı olarak görmesi mümkün değil. Belki gecikerek ödeyeceklerdir bunu ama onu da tarifeye koyacağımız hükümle çözmemiz mümkün diye düşünüyorum. Bizim kurumsal anlamdaki görüşlerimiz değerli meslektaşlarım bunlardan ibaret. Ben, tekrar konuşmacılarımıza önümüzdeki çalışma döneminde bizi son derece aydınlattıkları için ve zaman ayırdıkları için teşekkür ediyorum.

KATILIMCI : KDV konusunda çok kısa bir görüş belirtmek istiyorum. Sayın Başkanımdan buna yakın bir görüş belirtecektim, O'da açıkladı. Bu çözüm yapılırken KDV'nin avukatlar üzerinden atılması amacıyla, bu ücret konusu gündeme geliyor yani bu yapılırken onu biraz kırmak şeklinde yorumlanması lazım.

Av. Kamil AKDOĞAN : Çok teşekkür ederiz. Sayın Başkanım çalışmanın bu şekilde olduğunu zati Başkanım söylediler, onu, evet teşekkür ederim. Sayın Başkan, değerli meslektaşlarım, üç saati aşkın bir süredir bizi dinliyorsunuz, gerçekten sabrınızdan dolayı hepinizi kutluyorum, çok teşekkür ediyorum, saygılar, sevgiler sunuyorum.

MADENLERİMİZ
VE
MADEN YASA TASARISI

AÇIŞ KONUŞMASI

Av. Semih GÜNER
Ankara Barosu Başkanı

YÖNETEN

Av. Hakkı Suha OKAY
Ankara Barosu Önceki Dönem Başkanı

KONUŞMACILAR

- Tacidar SEYHAN
  Adana Milletvekili

- Sinan AYGÜN
  Ankara Ticaret Odası Başkanı

- Tahir ÖNGÖR
  Jeoloji Müh. Odası Yön. Kur. Üyesi

- Av. Dursun YASSIKAYA
  Ankara Barosu Üyesi

TARİH : 10 Temmuz 2003

SAAT : 14:00

MADENLERİMİZ VE MADEN YASA TASARISI

SUNUCU : Sayın Ankara Barosu Başkanı, sayın Milletvekilleri, değerli Ankara Ticaret Odası Başkanı, saygıdeğer hukukçu kardeşlerim, yargı organı mensupları, değerli meslektaşlarım, saygıdeğer konuklar hepiniz Ankara Barosunun kuruluş yıldönümü dolayısı ile düzenlenen etkinlikler kapsamı içerisinde yer alan panelimize hoş geldiniz. Parlamento, basın ve halkla ilişkiler konulu başkanı olarak gündemde böyle bir tasarıyı seçmemizin öncelikli amacını çok öz olarak anlatmak istiyorum. Malumunuz olduğu üzere şu sıralarda birçok yasa tasarısı meclis gündeminde yer almaktadır. Bu tasarıyı, maden ile ilgili tasarıyı seçmemizin amacı kamuoyunda fazla yer bulmamış olmasına rağmen ülke menfaatleri ile ilgili ve belki de biraz sonra panelistlerin izah edeceği ölçüde ülke menfaatlerini bir ölçüde zorlayıcı bazı değişiklikler getirdiği için ve izah edileceği ve çevrileceği şekli ile önemli belki ileride sorunlar yaratabileceği için bu tasarıyı sizlere arz etmek ve görüşlerinizi de alarak burada bu paneli

düzenlemek istedik. Her ne kadar bugünlerde bazı tebliğlerin yasalarında önüne geçtiği vaki ise de bu çerçeve içerisinde çok hassas bir konu olan maden ve madenlerimiz ile ilgili bu yasa tasarısını çok özenle izleyeceğinizi ve gerekli sualleri de sonunda panelistlere tevcih edeceğinizi düşünüyorum ve bir daha teşriflerinizden dolayı buraya hepinize teşekkür ediyorum. Ben açılış konuşmasını yapmak üzere Sayın Baro Başkanımız Semih Güner'i buraya davet etmek istiyorum. Buyurun Sayın Başkanım. Bu arada Sayın Yazıcıoğlu, Muhsin Yazıcıoğlu hoş geldiniz. Teşekkür ediyoruz teşriflerinizden dolayı.

Av. Semih GÜNER : Çok değerli konuklar, değerli meslektaşlarım Ankara Barosu 79.kuruluş yıldönümünü kutluyor bu yıl. Bir bakıma Cumhuriyetimiz ile yaşıt bir baro. Ve bu bağlamda da ulusal ve mesleki sorunlarımız, görevlerimiz olduğu inancındayız. Kuruluş yıldönümü etkinlikleri kapsamında geçirdiğimiz Salı günü bir mesleki sorunu tartıştık. "Avukatların Vergilendirilmesi ve Buradan Doğan Sorunlar". Değerli katılımcılar bize çok yaralı bilgiler sundular. Bugün ulusal bir sorunumuzu ele alıyoruz. Her geçen gün ulus devletinin yok olmak üzere olduğu bir ortamdayız değerli meslektaşlarım, değerli konuklar. Ulus devletimize sahip çıkabilecek miyiz? Bu bir yurttaşlık görevi.

Değerli meslektaşlarım, bu konu hukukçu olarak, aydın olarak bizlerin önemli bir sorunu hepimizin bu konuda özel görevleri olduğuna inanıyorum. Bugün birikimlerini bizlerle paylaşacak değerli konuşmacılar, panelistler tahmin ediyorum bu konuda çok ciddi eleştiriler ve görüşler sunacaklar, hepimiz bundan yararlanacağız. Arz ettiğim gibi ulusal bir konu ve küçülmekte olan ulus devletine ne kadar sahip çıkabileceğimizi bundan sonra yoğun biçimde tartışmamız gerekiyor. Gündemimizden hiç eksiltmememiz gerekiyor. Panelistleri heyecanla dinlemek arzusundayım bu nedenle sizleri daha fazla işgal etmek istemiyorum. Katılımınız için çok teşekkür ediyorum. Bu etkinliği düzenleyen Parlamento, Basın ve Halkla

İlişkiler Kurulumuza da teşekkür ediyorum ve sayın panelistlere teşekkür dileklerinde başarılar diliyorum. Sağ olun efendim.

SUNUCU : Sayın Başkana teşekkür ediyorum. Efendim izninizle ben sayın panelistlerimizi buraya davet etmek istiyorum. Oturumu Baromuzun önceki dönem başkanı Sayın Avukat Hakkı Suha Okay yönetecekler. Buyurun sayın başkan. Efendim Tahir Öngör, Jeoloji Mühendisleri Odası Yönetim Kurulu Üyesi. Sayın Sinan Aygün, Ankara Ticaret Odası Başkanımız, Sayın Tacidar Seyhan, CHP Adana Milletvekili ve Sayın Altan Karapaşaoğlu biraz geç kalacaktı herhalde birazdan gelecekler ve baromuzun değerli mensuplarından Avukat Dursun Yassıkaya. Yassıkaya kardeşimiz bu panelin düzenlenmesinde bir hayli yoruldu, kendisini de şimdiden teşekkür ediyoruz. Saygılar sunuyoruz hepinize efendim.

Av. Hakkı Suha OKAY : Saygıdeğer konuklar, değerli dinleyenler hepinizi saygı ile sevgi ile selamlıyorum ve hoş geldiniz diyorum. Ankara Barosunun 79.kuruluş yıldönümünü etkinlikleri kapsamında bugün "Madenlerimiz ve Maden Yasa Tasarısı" görüşülecek bu panelde. Barolar sadece meslek örgütü değildir. Barolar hukukun, yargının, ülkenin ve mesleğin tüm sorunları ile ilgilenmek zorundadır. Bu bağlamda Ankara Barosu da madenlerimizi ve meclis genel kurulunda olan maden yasa tasarısın bu panelde görüşmeye açmıştır. Halen meclis genel kuruluna gelmeyen ama komisyonlarda incelemesi süren maden yasa tasarısının Anayasaya aykırılığı, kimi yasalarla çelişkisi, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesine aykırılığı iddia edilmektedir. Ve doğal, tarihsel, kültürel zenginliklerimizin yok edileceği hatta bu yasanın bir yağmanın tehdidi olduğu ifade edilmektedir. Bu panelde bunlar konuşulacaktır. Ve inanıyorum ki bu yasa tasarısı ile ilgili çalışmalarda bu panelde ki görüşlerin ciddi katkısı olacak. Değerli dinleyenler ben lafı fazla uzatmayacağım. Ve biraz evvel değerli başkan ifade etti, panelistlerimizi takdim etti, mecliste grubu bulunan iki siyasi partiden Adalet ve Kalkınma Partisinden Altan

Karapaşaoğlu'nun ilerleyen zaman içerisinde katılacağını zannediyorum. Ve şimdi ilk sözü ben yine mecliste grubu bulunan Cumhuriyet Halk Partisi Adana Milletvekili Sayın Tacidar Seyhan'a vermek istiyorum. Ancak söze başlamadan önce ilk tur bir konuşmanın 15 dakika süre ile sınırlı olmasını rica edeceğim daha sonra panelistlerimizin ilave etmek istediği hususlar var ise bir beş dakikalık veyahutta biraz daha opsiyonlu bir süre ile ikinci bir tur konuşma yapacağız, ondan sonra kalan süreye göre katılanlardan, izleyenlerden soru sormak isteyenler var ise onların sorularını alacağım ve ilk sözü Sayın Seyhan'a veriyorum, buyurun Sayın Seyhan...

Tacidar SEYHAN : Sayın Başkan, Büyük Birlik Partisinin çok değerli genel başkanı, değerli baro başkanımız, meslek odalarının değerli temsilcileri, siz değerli arkadaşlarım hepinizi bu kuruluş yıldönümü etkinlikleri çerçevesinde saygı ve sevgi ile selamlıyorum. Şimdi değerli arkadaşlarım ben bu konuya girmeden önce bir şeye dikkat çekmek istiyorum. Her şeyden önce adalete ve hukuka ihtiyacımız olduğuna inanıyorum. Gelişmeye ihtiyacımız var ama her şeyden önce adalete ve hukuka. Günlerdir ben takip ediyorum tabi daha önce bu yasama döneminde önümüze gelen kanun tekliflerini ve diğerlerini her gün bir şeyi tartışır durumdayız. Maden politikalarını değerlendirmeden önce bir tespitimi sizlerle paylaşmak istiyorum müsaade ederseniz. Bildiğiniz gibi lenf bezi kanseri ve Hochkin gibi rahatsızlıklar var inpozitif ve Hochkin gibi direk öldüren hastalıklar değil. Bunlar vücudun doğal savunma sistemini çökertiyorlar, doğal bağışıklık sistemini çökertiyorlar, basit bir gribe yenik düşüyorsunuz ve Türkiye'de de bir endişem var benim bir gün maden tasarısı üzerinden hukuku, hukuksuzluğu ertesi gün kamunun güvenilirliğini, ertesi gün kamunun savurganlığını, ertesi gün dürüst devlet adamı anlayışını, bir sonraki gün çocuklarımıza bırakacağımız çevreyi, ormanlarımızı, doğal kaynaklarımızı tartışır hale geliyoruz. Ve burada ülke sevgisini temel alan, sürdürülebilir yaşam anlayışını hedef alan hukuksuzluğu da

beraberinde görüyoruz. Bizi bir arada tutan şey öncelikle sahip olduğumuz Cumhuriyet. Ve bu Cumhuriyetin üzerine oturmuş olduğu hukuk ve adalet sistemidir. Eğer biz her gün bunun böyle yıpratılmasına toplumun ahlaki, sosyal ve hukuki bağışıklık sisteminin çökmesine izin verirsek endişe ediyorum ki günün birinde bu tehditlere, Cumhuriyete yönelik tehditlerin farkına varmadan Cumhuriyetin hedef ve etki altına alınmasına göz yummuş olabiliriz. Sizlerin, hepinizin duyarlılığını bu noktadaki duyarlılığını kutluyor, tasarıya dönmek istiyorum. Bütün bunları yokmuş gibi sayamayız. Okuduğum ve paylaştığım bir sözü de size aktarmak istiyorum "Şeytanın en büyük hüneri kötülüklerin insanlara olmadığını göstermek ve bu konuda insanları ikna etmektir" derler. Bunu ruhani bir havada söylemiyorum ama böyle bir anlayış var biz de yanlışlıkların olduğunu kabul etmek zorundayız. İktidar iseniz, muhalefet iseniz, erkin başında iseniz herkes şikayet ediyor. Bu maden kanununa bakıyorum, kimse bu halini istemiyor, kimse Türkiye'ye bu kanunun faydası olmaz diyor. Peki bu kanunu kim yapıyor? Odalar öyle diyor, muhalefet öyle diyor, iktidar öyle diyor. Herkes Türkiye için iyi bir şey yapmak istiyor. Peki bunu kim yapıyor? Ee ne yapalım, aldığımız görüşler çerçevesinde elimizden gelen budur diyerek tasarıyı önümüze atıyorlar, bunun hakkında düşünce beyan etmeye çalışıyorlar. Değerli arkadaşlarım hepimiz bulunduğumuz alanda idari veya siyasi görev veya sorumluluklar alınan sorumlulukların yerine getirilmesi ve icraat merkezleridir. Kimsenin şikayet etme odakları yada mevkisi, makamı değildir. Yapacaksanız bunu yapacaksınız, sorun bulacaksınız. Soruna çözüm bulacaksınız hepsini bir arada çözeceksiniz. Birkaç açıdan değerlendirmek istiyorum. Önce madenlerimiz konusunda değerlendirme yapmak istiyorum daha sonra maden kanununa ilişkin değerlendirmelere girmek istiyorum. Değerli arkadaşlarım dünyanın hiçbir yerinde madencilik tek başına ham cevheri çıkararak ve bunu satarak gelişmemiş. Hiçbir ülke yok buna örnek gösterilen. Tek başına madenciliği algılayarak bir yere de varamıyorsunuz. Eğer

madenciliği değerlendirecekseniz o ülkenin sanayi politikasını, enerji politikasını ve geleceğe dönük planlamasını da birlikte değerlendirmek zorundasınız. Doğal kaynaklarımıza bakarken şöyle bakmamız lazım. Bugün Dünya Gıda Örgütü dahi 20 yıl sonra insanlara bir açlık tehlikesi olduğunu varsayarak gıda üretiminde ve tüketiminde bir denge kurmaya çalışıyor. Bildiğiniz gibi gıda tarım varsa, ekebiliyorsanız ve onu işleyen insan varsa süreklilik arz eder. Bir dönüşüm arz eder. Ama madenler öyle değil. Çıkardınız, kullandınız ve sürekliliğini öngörecek bir planlama yapamamışsanız madenler o noktada bitiyor. Ne çocuklarımıza bir şey var, ne bizden sonraki nesillere. Bu nedenle madenleri stratejik bir şekilde değerlendirip onların maksimum kullanım oranlarını ve değerlendirme oranlarını bilerek ülkede, sanayide dengeli olarak kullanımını sağlayacak politikalar geliştirmek zorundasınız. Madenciliği sadece topraktan çıkarıp o ham cevheri yollamak veya birinci ürün haline getirip örneğin kromu ferra-krom yapıp yurt dışına göndermek olarak algılamamak lazım. Burada yapılan en büyük hata odur. Birde son günlerde şu konuşuluyor. Sanki Türkiye'deki madenler çıkarılırsa, biran önce satılırsa bu ülkenin ekonomik, sosyal, siyasal sorunlarının hepsi bitecek ve Türkiye bir uçtan bir uca refah içerisinde yaşamaya devam edecek. Yok böyle bir şey. Arz-talep dengesidir bu. Eğer siz madenlerinizi kendi içlerinde işleyecek sanayiyi kuramazsanız, onda istihdamı arttırıcı tedbirleri alamazsanız ve dış ülkeler ile uluslar arası karteller ile rekabet edecek bir Pazar politikası uygulayamazsanız madencilikten aldığınız katma değer ülke ekonomisinde görülmeyecek düzeyde kadük kalacaktır. Burada gelişen ülkeler bakıyorsunuz, birde Türkiye'nin farklı bir yanı var. Biz Amerika Birleşik Devletleri gibi veya diğer ikinci, üçüncü dünya ülkelerinde madencilik faaliyetleri yapan ülkeler gibi Türkiye'de madenciliği değerlendiremeyiz. Orada devletin madencilikteki görevi farklıdır, burada devletin görevi farklıdır. Orada devlet madenleri çıkarmış, planlamasını yapmış ama kendi ülkesindeki Pazar dengesini korumak, diğer ülkelerde

madencilik faaliyetlerini sürdürmek için kendi özel sektörünü desteklemiş. Devlet kurumlarında eşdeğer hale getirmiş. Örneğin sadece Amerika'da faaliyet gösteren bir Biyotinto firmasını maden arama alanlarının toplamı Türkiye yüzölçümünün birkaç katıdır. Ama siz Türkiye'de var olan yer altı yer üstü zenginliklerinizi bir denge içerisinde koruyacak, kollayacak elde ettiğiniz ürünü uluslar arası pazarda rekabet edecek düzeye taşıyacaksınız. Bunu böyle değerlendirmek lazım. Ve şunu yapmamak lazım. Madenlerimiz mutlaka doğal kaynaklarımız, hiçbir arkadaşımızın bu madenlerin toprağın altında kalmasına izin verip bu ülkenin de sanayisiz, ihracata yönelmeyen bir yapı içerisinde kalmasına izin vereceğini zannetmiyorum. Yok böyle bir şey. Hepimiz istiyoruz. Bunları yerin altından çıkaralım, katma değere dönüştürelim, maksimum faydayı sağlayalım, meslek disiplinlerinden arkadaşlarımızı istihdam edelim, onları çalıştıralım, bu katma değeri ülke sanayisinde kalkınmaya yönlendirelim hepimiz bunu istiyoruz. Ama şunu yapmamalıyız. Bizim toprağın altından çıkardığımız değerler toprağın üstündeki değerleri yok etmemeli, ulusun hukuk sistemine, ulusun adalet ve yargı sistemine gölge düşürmemeli. Bir kamu kurumunun sorumluluğunu bir başka kuruma vererek o kamu kurumunun varlığını tartışılır hale getirmemeli. Ve hele hele plansız, programsız değerlendirmeden uzak bir takım tasarımlarla üç gün içerisinde bu işi çözeceğiz diyerek elimizdeki kaynakların savurganca toprağın altından çıkartılıp, uluslar arası kartellerin eline geçmesine izin verilmemeli. Peki bunu kim yapmalı? Özel sektör mü yapmalı, devlet mi yapmalı? Buda kötü bir tartışma. Kamunun yapacağı görevler vardır. Kamunun görevi özel sektöre rekabet edebileceği, ayakta durabileceği istihdamını ve üretimini devletin denetimi ve kontrolü altında sürdürebileceği sosyal, siyasal ve ekonomik alanlarda açılım yaratmaktır. Onları yönetimin, üretimin içine çekmektir. Ama bu kamunun görevinin bütününün özel sektöre devredileceği anlamına gelmemelidir. Madenciliğimize bakarken uluslar arası

piyasalarla rekabet edebilmek için özel sektörün mutlaka Pazar politikalarında ve üretim politikalarında ve alt yapılarının hazırlanmasında ciddi bir devlet desteğine ihtiyacı olduğu açıktır. Bugün yurt içine baktığımızda metal cevherlerimizin büyük bir çoğunluğu bakır, çelik, altın şu bu neye sayarsanız sayın hepsi, değerli arkadaşlarım uluslar arası büyük firmaların elinde. Türkiye'de faaliyet gösteren, özel sektörde faaliyet gösteren hiçbir teşebbüs bu alanlardaki kontrolü elinde bulundurmuyor. Ve maalesef bu kaynaklarımız yavaş yavaş tükenmeye başlamıştır. Elde olan kaynaklarımızı doğru değerlendirmemiz lazım. Paniğe kapılmadan, hukuk sistemimizi bozmadan ve bunu planlayarak, stratejik madenlerimizi ayırıp geriye kalan madenlerimizi ülkede belirlediğimiz sanayi politikasına da uygun olarak bazı ürünlerde teşviki öne çıkarıp, bazı yer altı zenginliklerimizde onları korumaya yönelik tedbirler alıp bir maden politikası geliştirmek zorundayız. Elimizdeki maden kanunu hiçbir şeyi desteklemiyor değerli arkadaşlarım. Ne özel sektörü destekliyor, ne kamuyu koruyor, ne kamu vicdanına hitap ediyor, nede kanunlar arasındaki dengeyi kurabiliyor. Hukuk içerisinde hukuksuzluğu öne çıkaran bir anlayış hakim. Kanun üzerinde değerlendirme yapmamız gerekirse değerli arkadaşlarım biz bu kanunu çok uzun süre tartıştık. Haksızlık etmeyelim. İktidar partisi milletvekilleri bizleri ve demokratik kitle örgütlerini dinledi. Ama sadece dinliyor olmak konunun özüne ilişkin bir şey yapmıyorsanız bir anlam ifade etmiyor. Dinlediğinizde onları dikkate alacaksınız. Ne dediğini algılamaya çalışacaksınız ve çözüm üreteceksiniz, orası çözüm üretme merkezi daha öncede söyledim. Özellikle maden kanunun son 11 maddesinin 7 sinde yapılan düzenlemeler değişik yedi bakanlığın kendi yasalarında hukuk dışı değişiklikler öngörüyor. Bakın burada maden kanunun, tasarının üçüncü, maden kanunun 7. maddesine göz atarsak defalarca ben komisyonda sayın bakana da rica ettim. Burada tanımlamalarınızda bakanlıkların yetkisini görüş alarak Enerji Bakanlığında kurulan komisyona devrediyorsunuz yapmayın

bunu dedim. Sayın Bakan dedi ki biz oralardan uygun görüş istiyoruz, görüş istiyoruz dedi. Oralardan görüş alarak maden arama ve işletme ruhsatlarını biz vereceğiz dedi. Peki madem görüş alıyorsunuz neden uygun görüş alınır kelimesini koymuyorsunuz oraya dedim. Bakan dedi ki tutanaklarda da var bu "biz kurumlarımıza söz geçiremiyoruz " dedi. Ya onlar uygun görüş vermezse ne olacak? Bu faaliyetleri yürütmeyecek miyiz? Dedi. Değerli arkadaşlarım böyle bir devlet yönetimi anlayışı olur mu? Kendi sorumluluğunuz ve yükümlülüğünüz altında olan kurumların size göndermiş olduğu görüşü yok sayacaksınız ve icazet içerisinde o yok sayarsa ben başka bir şey yaparım diyeceksiniz. O bakanlıklar uygun görüş vermese dahi onun yetkilerini alıp siz karara bağlayacaksınız. Bırakın avukatlıkla, hakimlikle veya adaletle, hukukla alakası olan bir kişiyi ilkokulda eğitim gören bir çocuğa bunu söyleseniz hukuksuzluğun temelini açıkça ortaya koyar. Hiçbir şey yapmak gerekmez. Değerli arkadaşlarım kurumlarınızı yaşatacaksınız, hiçbir kurumun üstüne basarak görev ve yetkilerini devrederek Türkiye'de hukuk sistemini geliştiremez, olgunlaştıramazsınız. Madenciliğin önündeki engel diyorlar, 19 yerden izin alması gerekiyor. En büyük engel budur. Biz bürokrasiyi kaldıracağız. Değerli arkadaşlarım her zaman söylüyoruz Amerika Birleşik Devletlerinde ve madenciliğin geliştiği birçok yerde kanunlara baktığınızda 13 kanuna uygun düzenleme yapmak zorundasınız ve 17 yerden izin almak zorundasınız. Buradaki sıkıntı izin merciler değil, sıkıntı yürütmededir, sıkıntı yönetmededir. Eğer siz doğru, düzgün, yapıcı, akıcı yönetim sağlayamazsanız ve buradaki işlevliği kazandıramazsanız, kamu kurumlarını hantal yapıdan kurtaramazsanız tek yere de bağlasanız burada bürokrasiye engel olamazsınız. E-devlet sloganları atılıyor. Yıllar önce ilk bilgisayara geçen kurum Maden İşleri Daire Başkanlığıdır. Şimdi bilgisayarlar daktilo gibi bile kullanılmıyor. Bu anlayışı göreceksiniz. Bu yönetim biçimini göreceksiniz. Orayı faaliyete geçirmeyeceksiniz aman efendim 19 kuruma niye yollayalım bunu da Enerji Bakanlığı uhdesinde

birer temsilciden oluşan bir kurulda hallediverelim, madencilikte kalkınıversin yok öyle şey. Dünyanın hiçbir yerinde bizim hazırladığımız taslağa uygun bir maden kanunu örneği görmedim. Bununla kaldı mı? Hayır, bununla da kalmıyor. Ne oluyor, bir kişi adına, madenci adına bir vatandaşın üzerine olan mal varlığını kamulaştırma yetkisini devlet alıyor, bir başkasına veriyor, bu hakkı veriyor. Hiçbir düzenleme yapmadan, hiçbir korumaya girmeden. Bunu dışında da gelişmeler var. Bakın özellikle bir maddeye dikkat çekeceğim. Geri döndüğümde diğer maddeleri irdelemek istiyorum. Eğer bu çevreye, doğaya sahip çıkmazsak oradan çıkaracağımız maden adına bizim solumamıza neden olan, bizim geleceğimizi kurduğumuz, kıyılarımızı, sahillerimizi, turizm alanlarımız, kültür varlıklarımız, tüm yer üstü zenginliklerimizi maden adına feda edersek bu ülkeyi yaşanamaz hale getiririz. Hiçbir ülke yoktur ki yer üstü zenginliklerini tahrip ederek, yer altı zenginliklerinden karlılığa geçmemiştir. Sadece bir madde rüyalarıma giriyor. Su ürünleri yetiştiriciliği ibaresinin yanına maden aranma ve sondaj faaliyetlerini eklemişler. Kıyı kanunu. Arkadaşlar ne alakası var? Su ürünleri ve orada balık yetiştiriciliği ile maden arama faaliyetlerini aynı çerçeveye nasıl sokarsınız? Hangi hukuk sistemi bu? Ve nasıl siz yer üstündeki ağaçların varlığını madenciliğin önünde engel olarak göstermeye çalışırsınız? Tek tutar dal, efendim zeytinliklerin kapladığı alan çok bir zeytinin sağında solunda üç kilometre mesafe var, böyle bir kanunla bir zeytin için madenciliği mi durduralım diyorlar, tutar dal burası ya.mesele bu değil arkadaşlar. Siz kendi alanınız içerisinde disipline edecek bir faaliyet alanı kurarsınız, kurumlarınız kurar, denetlersiniz ama ait olduğu kurumla. Eğer Tarım Bakanlığını ilgilendiriyorsa Tarım Bakanlığında. Bunun dışında çevre ve diğer bakanlıkları ilgilendiriyorsa o bakanlıklarda, kültür bakanlığını ilgilendiriyorsa o bakanlıkta çözeceksin. O kurul çözecek. O meslek erbabı çözecek. Onun, yer altı zenginliklerinin yer üstü zenginliklerinden daha değerli olduğunu, bu ülke menfaatlerine olup olmadığını o karar

verecek, yetkileri elinden almayacaksınız. Siz, yasama görevini yürüten insanların yerine bir başkası esnafı, sanatkarı koyabilir misiniz? Herkes işini yapacak. O kendi bulunduğu alanda hukuksal anlayışını ve yasama görevinin bakış açısını ifade edecek diğeri görevini ve sorumluluğunu yapacak. Ama bu işler birbirine karıştı. Daha büyük bir tehdide gelindi. Ve yavaş yavaş Türkiye'de çok değerli varlıklarımız olan "bor" madenleri üzerinde yurtdışı firmalarının etkisi altında bilinç düzeyimizde etkinlik yaratılarak tekel kırılmaya, özelleştirmenin önü açılmaya çalışıldı. Bildiğiniz gibi bor madenlerinin çıkarılması, ham cevher olarak yurt dışına ihraç edilmesi devletin tekelinde idi. Özel sektörün çıkarmasında ve konsantre hale getirmesinde bir engel yoktu, hukuken bir boşluk vardı ama ihracatına yönelik usul ve esaslar Bakanlar Kurulunca belirlendiği için bu alanda bir gelişme olmadı. Şimdi bu tasarı ile ve maalesef 2840 sayılı borların devlet tekelinde olan, olduğuna dair kanun delinmiş oldu. Nasıl delinmiş oldu değerli arkadaşlar? Birkaç tehlikeye daha dikkat çekmek istiyorum burada. Dediler ki 2840 sayılı maden kanununa, tabii madenler yani bor, toryum, uranyum vesaire gibi stratejik madenler arama faaliyetlerinde alan sınırlamasına tabi değildir. Bu devlet için değil, özel sektör içinde böyle. Gelip dediği zaman size ben bor arayacağım kardeşim, istediği kadar, sınırsız bir alanı kapatabilir. Bir yandan arama faaliyetlerini hızlandıracağım diyeceksiniz bir yandan da arama faaliyetlerine engel olacak büyük alanların özel sektör veya yurt dışı firmalar tarafından kapatılmasına izin vereceksiniz. Türkiye'de birçok alan zaten yurtdışı firmalar tarafından arama amacıyla kapatılmış durumda. 387 tane arama, faaliyet raporu var incelediğim. Almış yabancı firmalar bir tekinde işletme yapmamış. Yapan bazı firmalar var ama. Işletme yapmamışlar. Orada bekliyorlar. Neyi bekliyorlar bu tasarıyı bekliyorlar. Üst üste, toparlıyorum sayın başkan, üst üste ruhsat verilmez. Ciddi bir tehlike arz etmeye başlamıştır. Ve yine aynı kanunda bir değişiklik yaparak daha önce taksir edilen alanlar var idi. ETİ Holding tarafından, bırakılan alanlar vardı. Bu

alanlarda bulunan bor cevherleri ilgili kamu kurumuna iade ediliyordu. Şimdi bu kanunda taksir edilen alanlardaki bor cevherlerinin ilgili kamu kurumuna iade edilir ibaresini çıkardılar. Ne olacak peki iade etmediklerinde? Müktesep hak oluşacak, bu bor madenlerinin devlet ihracına da izin vermek zorunda kalacak, yurt içinde ETİ Holding dahi rekabet edemez hale gelecektir. Bu düşünceler ile diğer arkadaşlarımın vaktini almamak için hepinize saygılar sunuyorum, teşekkür ediyorum.

Av. Hakkı Suha OKAY : Sayın Seyhan'a bizde teşekkür ediyoruz. Evet süresini aştı, oysa mecliste bir alışkanlık var iç tüzük gereği kısa sürede her şeyi anlatacaksınız ve de uzatırsanız lafınız mutlaka otomatik mikrofonla kesiliyor. Biraz hoşgörülü davrandık. Tabi diğer parlamenterin gelmemesi nedeni ile de onun da kısmi hakkını aynı düşünceleri paylaşmasalar da kullanma imkanı verdik. Efendim şimdi söz sırası Sayın Aygün'de. Sayın Aygün malum medyadan, kamuoyundan çok yakından tanıdığımız, mücadeleci bir kimliği var, ulusalcı bir tavrı var. Bu konuda mutlaka önemli açıklamaları olacak. Sayın Aygün buyurun...

Sinan AYGÜN : Sayın genel başkanım, sayın başkan, değerli konuklar öncelikle baro olarak beni buraya davet ettiğiniz için teşekkür ediyorum. Sayın Başkanın da söylediği gibi biz Ankara Ticaret Odası olarak Türkiye'nin ne faydasına ise, Türkiye'nin ulusal çıkarları, milli menfaatleri neyi gerektiriyorsa konumuz olmasa da dalıyoruz. Çünkü ülke maalesef şimdiye kadar bu zihniyette, işte bana dokunmayan yılan bin yıl yaşasın, her koyun kendi bacağından asılır zihniyeti ile kimse, hiçbir şeye müdahale olmadan ve sayın Seyhan, milletvekilimin de söylediği gibi kanunlar geldi geçti. Maalesef şu anda Türkiye'nin toprakları gayri resmi olsa da, resmi olarak işgal altında. Nasıl işgal altında? Türkiye'nin yüzölçümünün 13 de 1 lik kısmı arama ruhsatları ile maalesef 30 yıllık, 40 yıllık, 60 yıllık, 100 yıllık anlaşmalar ile yabancı firmalara teslim edilmiş vaziyette. Burada maden araması yapılmıyor ama

rezervlerin üzerinde oturuluyor, maden çıkartılmıyor. Çıkarsa bile ne olacak? Anlaşmalar çok ilginç. Çıkartılan madenin %10 luk bir kısmı Türkiye'ye bırakılıyor, işte önümüze altın rezervleri var onlara baktığınız zaman Normandiya Madenciliğin, ne kadar altın çıkartıldı, Türkiye'ye ne kadar altın bıraktı belli değil. Çıkartılan altını işlemek için yurtdışına götürüyor, oradan da buraya ne kadar geliyor, ne geliyor maalesef belli değil. Tabi ki Türkiye'nin gelişmesi, Türkiye'nin büyümesi kendi ulusal kaynakları ile olacak başka türlü olmaz. Ama maalesef son 15-20 yıldır izlenen politikalara baktığınız zaman IMF'den para gelsin biz büyümeye çalışalım, dış borç alıp büyümeye çalışalım, içten borçlanalım büyümeye çalışalım vergi almayalım faize para alalım zihniyeti ile oynanan oyunun bir parçası maalesef yavaş yavaş Türkiye'de etkisini göstermeye başladı. İşte borcu vereceksin, borcun faizini ödeyeceksin, paran yoksa toprağını satacaksın. Nasıl biz iş alemi zamanında almış olduğumuz daireler, arsalar elimizde var. Şu anda krize girdiğimiz zaman nasıl arsamızı, dairemizi satıp borcumuzu ödüyorsak, Türkiye'de arsasını satıp, tarlasını satıp borcunu ödeyecek. Alacaklı kim burada, alacaklı burada IMF, çok uluslu şirketler veyahutta iç piyasada dış piyasanın yerli işbirlikçileri. Türkiye dört bir yandan çevrilmiş vaziyette. Eğer siz yer altı kaynaklarınızın gayri safi milli hasıla içinde %1 i ile %0.5 arasındaki oranı kullanıyorsanız, buna gelişmiş ülkelerde bu rakam %8- %9 hatta bu rakam %15 e kadar çıkıyorsa demek ki sizin sisteminizde bir yanlışlık var demektir. Bu bor konusunda da aynı sıkıntı var, altın konusunda da aynı sıkıntı var, petrol konusunda da aynı sıkıntı var. Baktığımız zaman Türkiye altın kaynakları bakımından, altın rezervi bakımından dünyanın yapılan çalışmalara göre, yapılan saptamalara göre ikinci büyük altın rezervi Türkiye'de var. MTA verilerine göre Türkiye'de 12 bin ton altın olduğu söyleniyor bu raporda Türkiye'de imtiyaz hakkı elde etmiş olan uluslar arası şirketlerde bunu uyguluyor. Zaten Türkiye üzerinde oynanan oyunlar Türkiye'nin yer altı kaynaklarını ele geçirmek bu vesile ile 1910larda

başlayan milli devleti yıkamama projelerini acaba bu şekilde kağıt üzerinde nasıl elde edebilirizin çabası devam ediyor. Ve Türkiye üzerinde altın kaynaklarına baktığınızda karşınıza hayret edici rakamlar çıkıyor. Dünyada bir altın madeninin rantabl olması için, verimli olması için tonda 2,5 gram dünya ortalaması karşımıza çıkıyor. Ama Türkiye'nin öyle maden yatakları var ki tonda 20 gram, 33 gram hatta Gümüşhane'de tonda 255 gram altın tenör rastlandığı gözüküyor. Baktığınız zaman Türkiye'de 81 tane altın yatağı mevcut ama bir tanesi çıkartıyor, bir tanesinin nasıl çıkardığı, ne yaptığı hiç kimse tarafından maalesef bilinmiyor ve dünyanın en büyük terörü yine 950 bin ton rezerv ile 255 gram tondaki tenör ile Gümüşhane'deki adı üstünde "Hazine Mağarası". Hakikaten Gümüşhane'nin adı da altından, altın madeninde dolayı geliyor. Altın ve gümüş yan yanadır. Hazine Mağarasında da rezerv olarak 255 bin ton 355 gram tonda tenör gözüküyor. Zaten Normandiya şirketinin asıl hedefi bu altın madenini ele geçirmekti. Tabi ki bu bilgilerin bir çoğu bana rahmetli sayın Hablemitoğlu yakın dostumdan not olarak verilmişti. Türkiye'deki altın yatakları ve tenörlerin ne olduğunu göstermek açısından onlardan size bana verdiği bilgi notlarını okumaya çalışıyorum ve baktığınız zaman da bu altın yataklarının bir çoğu altın aramak maksadı ile değil kömür aramak maksadı ile de olabilir. Bor aramak, bor müsaade etmiyorlar da diğer maden aramak maksatlı olabilir işte başta Eldorada Şirketi, Normandiya Şirketi, Anadolya Mit... Şirketi, City Bank, Tübrak, Comingo, Rio-Tinto Şirketi. Rio-Tinto biliyorsunuz City Bankın aynı zamanda sahibidir.Eouro Gold Şirketi ile maalesef çevrilmiş vaziyette. Tabi ki biz ulusal sermayemiz olarak ne yapmamız gerekiyor? Bizim buradaki yapacağımız en büyük sorun, açmaz daha doğrusu. Bu şirketler ile imzalanan anlaşmaları bir kere daha gözden geçirmek veyahutta bu şirketler ile imzalanan anlaşmaları doğalgazda olduğu gibi-hala Türkiye'de doğalgazın fiyatı belli değil- işte 135$ diyen var, gerçek fiyatı 45$ diyen var. Acaba bunlar % kaç ile anlaşma yapılmış? Mevcut

anlaşmalar nedir? Bunları bir kapalı kutu şeklinde göremiyoruz, bilemiyoruz. Tabi ki Türkiye üzerine oynanan oyunları bin yıldır oynanan oyunların aslında Türkiye'deki yer altı zengin kaynakları yatıyor. Bunun başında da bor madenleri geliyor. Aşağı yukarı Sayın Mustafa Çakı burada bor ile 3-4 yıldır ilgileniyoruz. Elimizden geldiğince de zaman zaman bu satılmasına hem kendisi hem ben kamuoyunda önlemeye çalışıyoruz. 57. hükümet zamanında ETİ Holdingin özelleştirmesi kapsamında bu bor yatakları da özelleştirme kapsamına alınmıştı ama büyük bir mücadele sonucunda bu bor yataklarını bu kapsam dışına çıkartmayı başardık. Tabi ki 59. hükümetin bunları satma niyeti olduğunu tahmin edemiyorum artık bu bor madenlerini satmak demek, ülkedeki, Türkiye'yi satmak demek diye düşünüyoruz. Tabi ki böyle yaptığımız bor madeninden faydalanıyor muyuz, hayır faydalanamıyoruz. Çünkü biz uç ürün yapamıyoruz, ham cevher olarak bunun bir kısmı gidiyor, bir kısmı da uç ürün olarak gidiyor ama değersiz uç ürün olarak gidiyor. Pasta payına bakıyorsunuz çok büyük, dünyanın % 63-65 e yakını burada bilinen rezervler, belki iyi bir araştırma yapıldığında %90 lara çıkabilir, %80 lere çıkabilir. Ama baktığınız zaman dünya pastasından %10 ile %15 arasında bir pay alıyorsunuz. Ve bu madenin değerli bir maden olmadığı, bunun kullanışlı olmadığı iddiaları devam ediyor. Ama gördüğümüz kadarı ile bundan 200 yıl evvel hangimizin arsasında petrol çıksa idi kendi kendimize kahırlanırdık, ya ben buraya buğday ekecektim, bak yağlı, kara pis bir sıvı çıktı. Bende şans mı var, kısmet mi var derdim, buğdaylarım gitti diye düşünürdüm. İşte bora böyle bakmak lazım. Eğer bor ürünleri bundan 50 yıl sonra, 75 yıl sonra veya 10 yıl sonra vazgeçilmez bir enerji ürünü olacaksa bunu oturup tartışmak lazım. Ben bu hidrojen ile çalışan arabalar üzerinde bayağı durdum. Onunla ilgili hidrojen bor yakıtlı arabalar üzerinde durdum. Hidrojenli arabaların çalışması için kesinlikle bor madeni, bor hammaddesi yada bor uç ürünü o arabada olması gerektiği kanısına vardık ki yanılmıyorsam 30 Ocak tarihinde Amerika Başkanı bir canlı

yayında konuşma yaparken bir gazetecinin petrol için Irak'a girmeniz, bu kadar insanı öldürmüş, öldürüyor olmanız, öldürecek olmanız uygun bir şey mi diye sordu." Hayır"dedi "biz, petrolle işimiz kalmadı, biz benzinle işimizi çözdük, biz hidrojen yakıtlı arabalar ürettik" dedi. Şimdi tabi ki Amerika'da üç bine yakın bu tür araçlar üretilmiş ve piyasada dolaşıyor vaziyette. Hatta elde ettiğimiz bilgiler çerçevesinde bunların benzinlikleri bile yani hidrojen akaryakıtını almak için, hidrojen enerjisini almak için benzinlikleri bile kurulmuş. Ve İngiltere'de otobüsler, şehir içi otobüsler, belediye otobüsleri daha doğrusu hidrojen yakıtlı arabalarla çalışmaya başlamış ve içine de bor hidrorlü parçacıklar, madenler olmadan bunu yürütmek mümkün değil. İşte Türkiye'nin üzerinde oynanan oyunlardan bir kısmına böyle kısaca anlatmaya çalıştım. Tabi bunun sonucunda Türkiye'nin yer altı kaynakları olduğu gibi işte Türkiye'nin tekeli, telekomu, elektrik şebekesi herhalde bundan bir beş-altı yıl sonra da aşağı yukarı 100 milyar dolara mal olacak yatırımlar olan doğalgaz şebekesi 3-5 milyar lira verecek. Kimi yargıları olduğu söyleniyor. Hepimiz özelleştirelim burayı, niye özelleştiriyorsunuz tekeli? Para lazım. Nedir 1.2 milyar dolar? Bu ülke şu gün için, bu gün için bahsediyorum yani 2003 yılı için haftada 1 milyar dolar faiz veriyor. Haftada 1 milyar dolar faiz veriyor. Bu gün ödeyeceğimiz para aşağı yukarı 51 milyar dolar, 52 hafta olduğunu varsayarsak ki onların iddiası işte 51 milyar dolar ama sene sonuna kadar bu açığın 60-62 milyar dolara çıkacağı söyleniyor. Faiz açığının, faiz rakamlarının. Bir haftalık faiz parasına, aşağı yukarı tekel kaç yılında kuruldu bilmiyorum ama 70-80 yıldır kuruludur. 70-80 yıllık tekele Philip Morris herhalde JTI, herhalde Tobokko firması şartname almışlar, bir haftalık faize bunu verecekler, Tekeli. Niye Tekeli veriyor? Zarar ediyor. Nedir zararı? Bunun zarar ettiğinin hesabı var mı? Bunun hesabını kimse veremiyor. Tütün yakılıyor deniyor, hayır tütün yakılmıyor, tütün yakıldığı falan da yok. Tekel de inkar ediyor aynı zamanda. Tekel adı üstünde. İstediğiniz fiyata, istediğiniz sigarayı satıyorsunuz. Karışan yok,

görüşen yok. Parada açığın oluyor, kalkıyorsun diyorsun ki ben tekele zam yaptım. Tabi bunun tam rakamları bende mevcut. Önümdeki .... açıklamasında bunu duyuracağız. Tekelin Türkiye ekonomisine katkısı sırf işte 250 bin liraya mal etmiş olduğu sigarayı 1,5 milyon liraya satıyor. Bu şirketin zarar etmesi mümkün değil. Peki zarar ediyorsa bu şirket yani böyle Philip Morris firması gibi firma çok mu Türkiye'yi seviyor? Ya zarar eden şirketi alayım ben, Türkleri sıkıntıdan kurtarayım, ben mi zarar edeyim diye düşünüyor? Hayır, oyunun bir parçası bu. Yani bu oyunu anlamak içinde çok geriye gitmemek lazım 1839, 1854, 1838e baktığınız zaman görüyorsunuz işte Tanzimat Fermanı, Islahat Fermanı o zaman da özelleştirme, devletin elindeki malların satılması, azınlıkları rahatlatalım tanınması, dinsel özgürlükler verilmesi, e-kümelik iddiaları, Papanın serbest irade belirtmesi, Feneryum Patrikhanesi aynı, okuyun. Tanzimat Fermanını bugünkü Kopenhag kriterleri, okuyun İçtihat Fermanını bugünkü Avrupa Birliği uyum yasaları aynı sistem devam ediyor. 1838de başlayan Balta Limanı Antlaşması Gümrük Birliği Antlaşması ile bugünkü bire bir, tıpa tıp aynısıdır. Üstünün Balta Limanı Antlaşmasını kaldırıp, öbürünün Tanzimatını , öbürünün İçtihadını kaldırıp aynı Türkiye 2003 yılındaki şu andaki hükümetimizin programı gibi program çıkıyor karşımıza. Oynanan oyun bu şekilde devam edecek, bu oyunun sonucunda da 1919, 1920li yıllara geldiğimiz zaman da elimizden o meşhur Arap yarımadası, İran- Irak'ın elimizden alınması, İran- Irak bölünmesi Türkiye'nin ... kaçması ve 11-12 tane devlete bölünmesi bu oyunun hep birer parçaları olarak gözüküyor. Ve hala Amerika Birleşik Devletleri Lozan Antlaşmasını tanımıyor, Sevr iddialarında bulunuyor. Hala Ermeni soykırımından bahsediyor. İşte bu, baktığınız zaman bunların altında yatan sebeplere bunların büyük bir çoğunluğunun Türkiye üzerindeki oyunlar işte oyunlardan bir tanesi de yer altı kaynakları. Ben yer altı kaynaklarının kanun, maden yasa tasarısı, maden tasarısı konusuna çok fazla bir şey konuşmak istemiyorum çünkü burada işin gerçekten sahipleri

var. sayın Başkan yanımda, Sayın milletvekilim kendisi bu konuda gerçekten büyük bir milli mücadele içerisinde bulunuyor, bunun savunuculuğunu yapıyor, onlar bu konuları savunacaklar ben sadece bir işadamı olarak, bir Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı olarak, Türkiye'deki maden kaynaklarının yeterince değerlendirilemediğini kısacası Türkiye üzerinde oynanan oyunların elindeki yer altı kaynaklarının ele geçirilmesi olduğunu hem bor, hem trona, hem boryum, hem altın, hem de petrol üzerine olduğunu net olarak yapmış olduğum çalışmalardan görebildim. İşin ekonomik yanını sizlere az da olsa özetlemeye çalıştım. Benim süremde buradan gördüğüm kadarı ile tabi üç oldu saat, üçe çeyrek kala başlamıştım. Fazla arkadaşların haklarına tecavüz etmiş olmak istemiyorum. O yüzden sözlerime son veriyorum, hepinize saygılar sunuyorum. Sağ olun.

Av. Hakkı Suha OKAY : Ankara Ticaret Odası Başkanı Sayın Sinan Aygün'e değerlendirmeleri ve açıklamaları için teşekkür ediyorum. Değerli dinleyenler bu panelin başlangıcında elime bir tebliğ geçti. Bu tebliğde maden yasa tasarısının getirdikleri yazıyordu. Hızlıca içeriğine baktım ve sonra şöyle bir değerlendirmede bulundum. Bu başlıkta bir yanlış var. içeriğine göre başlık "maden yasa tasarısının götürdükleri" olması lazımdı. Bu tebliği Sayın Tahir Öngör hazırlamış, Sayın Öngör Türkiye Mimar Mühendisler Odaları Birliği Jeoloji Odası yönetim kurulu üyesi. Şimdi söz sırası Sayın Öngör'de. Buyurun Sayın Öngör...

Tahir ÖNGÖR : Teşekkür ederim sayın başkan. Bu tasarı yeni değil. Yaklaşık üç yaşında 2000 yılında başlayan bir süreç. Belli çevreler, belli örgütler tarafından hazırlandı. Arkasından 2001'in sonunda önerildi, 2002'de meclise geldi, Kadük oldu, tekrar geldi ve sürekli tartışılan bir tasarı. Üzerinde sürekli çalıştığımız için söyleyecek çok şeyimiz var kendimi alamayabilirim. Lütfen süremin sonuna doğru beni uyarırsanız sevinirim. Tasarı savunulurken birkaç temel tez öne sürülüyor.

Türkiye'de madencilik yatırımları hızla azaldı, madenciliğe yönelik yatırımlar, dış yatırımlar özellikle yok, çekemiyoruz bunu ama bunun nedeni de bir; Türkiye'deki madencilerin önündeki aşılmaz, çok güçlü bürokrasidir, ikincisi; dünyada onlara çekici olan başka ülkelerde var, biz daha fazla teşvik, daha fazla çekici olalım ki gelsinler ama doğal kaynakları açısından çok zengin bir ülkeyiz, onları kullanarak biz bu borç sarmalından kurtuluruz savunuları esas. Onun dışındakiler tasarının maddelerine yansıyan ayrıntılar. Kimisi cin fikirli insanlar tarafından konmuş, kimi makul, kimisi hiçbir işe yaramayacak şeyler. O ayrıntılara gelmeden önce biz bu gerekçeler açısından bakmalıyız ama gerçekten doğal kaynaklarının işletilmesi ile tırnak içinde tüketilmesi ile kalkınmanın mümkün olup olmadığı küresel bakışla sorgulamak her şeyden önemli bence. O açıdan bol ve zengin veriye sahibiz. Nedeni de şu. Bunlar bir yılda olmadı. Eylül ayında geçtiğimiz yıl Dünya Bankası az gelişmiş ülkelerdeki madencilik yatırımlarını arttırmak ve oradaki mevzuatı liberalleştirebilmek için sürekli bir takım yayınlar yapılıyor. Global Mining adında ayrı bir masası var. Sürekli yayınlar yapıyor. O yayınlardan biride son 15 yıl içinde dünyada doğal kaynaklarını işleterek yaşayan ülkelerin nasıl gelişebildiklerini belgelemeye yönelik. Çok sayıda istatistik. Ardından hemen çok yaygın bir tartışma çıktı ve tartışmanın sonucunda anlaşıldı ki son iki petrol krizinden sonra dünyada doğal kaynaklar dış satımı ile ülkelerin nasıl geliştiğine ilişkin çok yaygın bir ekonomik araştırma literatürü var. Bunlar özellikle İngiltere'de bir üniversitede Birleşmiş Milletler Üniversitesi denilen, Finlandiya'da kurulu bir araştırma üniversitesinde Amerika Birleşik Devletlerinin bazı üniversitelerinde yoğun bir şekilde toplanmış ekonomistler tarafından yapılmış ve Dünya Bankasının o rakamlar ile nasıl oynayıp gerçeği nasıl saptırdığı kısa zamanda ortaya çıktı ama çok başka acı bir gerçek ortaya çıktı. Ben onları çok kısa özetleyip Türkiye'deki yasanın getirdikleri ile bağlantılar kurmaya çalışacağım. Her şeyden önce o sayılar, o araştırmalar

şunu ortaya koyuyor. Son 15 yılda doğal kaynaklar dış satımı ile kalkınmasını sürdüren ülke hemen hemen hiç yok. Bu doğal kaynaklar kavramı içine pamuğu da koyun, petrolü de koyun, maden yataklarını da, kahveyi de koyun ama özellikle daha ayrıntılı araştırmalar yapanlar bunlar içinde özellikle metalik madenleri çok üretip dış satımlar içinde buna ağırlık veren ülkelerin kalkınma hızlarının 80'den sonra ama özelliklede 85'den sonra sürekli eksi olduğunu ortaya koyuyor. Yani bu ülkeler özellikle de dış satımı içindeki doğal kaynakların payı 20'yi aşmışsa ki %50'yi geçen birçok ülke var. bu ülkelerin neredeyse istisnasız hepsi eksi kalkınma hızı ile gelişiyorlar son yıllarda. Bu beşer yıllık dönemler içinde incelendiğinde öyle, ortalaması da öyle. Daha çarpıcı araştırmalar var. Bu ülkelerde ulusal eğitime ayrılan kaynakların bütçe içindeki payı giderek azalıyor. Nasıl azalıyor. Doğal kaynağın dış satım içindeki payı arttıkça öbür ülke kategorisine geçtikçe bakıyorsunuz ilköğretime, orta öğretime, mesleki öğretime daha az kaynak ayrılıyor. Ama bakıyorsunuz bu ülkeler güvenliğe ve silah alımına öbürlerine kıyasla çok daha fazla kaynak ayırıyorlar. İstatistiğin koyduğu bir başka gerçek daha var. doğal kaynaklarının dış satım içindeki payı arttıkça iç savaş riski beş yılda bir iç savaş çıkma riski hızla artıyor. %30'dan daha fazlaya çıktığı zaman dış satım payı içindeki doğal kaynak payı, özellikle madencilik ürünlerinin payı beş yıl içinde iç savaş yaşanma riski %25 iken dış satım içindeki payı %10'dan az olan ülkelerde 0.5 bunun gibi çok sağlıkla ilgili, kadın emeği ile ilgili, örgütlenme ile, demokratikleşme ile ilgili, parametreyle ilişkin, parametrelerle bağlantılar kurulabiliyor. Hatta geçen hafta gazetelerimizde hani geriledik, Arnavutluğun da gerisine düştük denilen UNDP nin bir parametresi var. Human Development Index diye, insanı gelişme indisi. Orada çok net bir şekilde doğal kaynakların dış satımı içindeki payı arttıkça HDI indeksinin de hızla düştüğünü ortaya koyuyor. Bu gözle baktığımızda madenciliği nasıl yapmak gerek? Doğal kaynaklarımızdan yararlanmadan hiç kalkınmak, sanayileşmek,

gelişmek olur mu, güvenliğe, gönence, esenliğe ulaşılabilir mi bize dayanan, önümüze kendisini dayatan bir soru. Kuşkusuz öyle. Hiçbir ülkenin kalkınmasını sadece dış kaynaklar ile yürütmesi olanaklı değil. Hele sermaye birikimi elverişli değilse. Yoksa hiç dış kaynağı olmayan, doğal kaynağı olmayan Japonya'nın hiçte öyle eksi kalkınma hızlarına sahip olmadığı, doğal kaynaklarını dışardan ithal yolu ile dış alım yolu ile sağlamasına rağmen hızla kalkındığı da ortaya koyuyor. O zaman madenciliği nasıl yapacağınız çok önemli bir parametre. O araştırmalar içinde en tipiklerinden biri de özellikle Poinsors olarak adlandırdıkları daha az sayıda kaynak alıp, aynı türden dış satımda yaralanma yoluna gitmişseniz. Örneğin çok zengin, Gana'sınız, çok zengin altın yataklarınız var yahut Güney Afrika'da pesunuz çok, altın yataklarınızı ağırlıklı işletiyorsunuz ve onların dış satımına yöneliyorsunuz. Ne kadar az tür ürünü, az sayıda işletmeden ürünü üretip dış satım içinde bunun payını arttırırsanız doğan bu rantlar bu ülkenin başının belası oluyor. Işte demokrasi ile ilgi parametreleri ortadan kaldırıyor, şeyle ilgili correption ile ilgili şeyle yolsuzluklarla ilgili parametrelerde aynı öbürleri gibi. Ancak ne kadar çok sayıda türe, ne kadar çok sayıda işletmeye yayabilirseniz doğal kaynak işletmelerinizi, çıkarımınızı sanayinize o kadar daha fazla katma değer aktarabiliyorsunuz o kadar da kalkınmanız hızlanabiliyor. Bu gözle bakıldığı zaman dünyada madencilik birkaç şekilde yapılıyor. Her şeyden önce şunu göz önüne almak lazım. Maden kaynaklarını ülkenin üretkenliği içindeki yoğunluğu anlamında bir parametre var. o parametre kalkınmanın belli bir düzeyinden sonra Kuznes eğrisi denilen bir eğri, yükseliyor yükseliyor hızla düşüyor. O düşüm sürecini Amerika Birleşik Devletleri, İngiltere, Avrupa Birliği Ülkeleri, Japonya falan çoktan yaşamışlar. Onlar artık doğal kaynaklara çok daha az gereksinme duyuyorlar. Çünkü sanayilerini üçüncü döneme dönüştürmüşler, bilişim sektörünü hizmet sektörüne ağırlıklı bir hale getirmişler ve bir çok sanayilerinde artık kirli ve az verimli olduğu için az gelişmiş ülkelere, üçüncü dünya ülkelerine zaten

kaydırmışlar. Ancak örneğin Çin gibi, eski Sovyet ülkeleri gibi bir çok ülkede Afrika'da Türkiye'nin içinde yer aldığı orta gelişmiş ülkelerde bu eğrinin daha biz yükseliş dönemindeyiz. Giderek daha fazla doğal kaynak tüketmeye ihtiyacımız var. Bu özellikle 1985den sonra dünyada neden, özellikle de metalik maden aramalarına ayrılan kaynakların daha önceki dönemde olduğu gibi Amerika Birleşik Devletleri, Kanada yada Avustralya'ya değil az gelişmiş ülkelere. Birinci dönemde önce Güney Amerika'ya daha sonra Güneydoğu Asya'ya sonra Afrika'ya hele hele son dönemlerde eski Sovyet Ülkelerine, eski sosyalist ülkelere neden daha fazla arama ve geliştirme kaynaklarının oralara gittiğini hatta bu konuda dünyada tüketilen kaynakların %80'ine yakınını neden oralara gittiğini de ortaya koyuyor. Artık çevre ile etkileşimin konusunda çok daha gevşek koşulların geçerli olduğu. Hükümetlerin daha kolay baskı altına alınıp yasalarında çok daha ileri liberalleştirmeler ve işletmecilerden yana çok daha gevşek koşulların ortaya konabildiği, çevrenin kirletilip çok daha kolayca terk edilebilip, kaçılabileceği yerlerde gayet doğal kaynakları üretmek, çıkarmak daha doğrusu, üretmek hiç yakışmıyor bu terime, ondan sonra onu kendi varolan tesislerinde üretmek, şurada bir tırnak açalım, örneğin özelleştirme aşamasında topun ağzında olan Seydişehir alüminyum işletmelerinin çok büyük olasılıkla yabancı bir şirket tarafından alınması durumunda işletme kapanacak, çünkü dünyanın en pahalı elektriğini kullanıyor. O işletmenin kullandığı doğal kaynak hemen yakındaki Akdeniz kıyılarındaki limanlardan onların kaynak bulmakta zorluk çeken fabrikalarında işlenmeye başlanacak. Tırnağı kapattıktan sonra sürdürelim böylesine bir dünyada, ekonomide madenciliğe yönelik büyük bir kayış söz konusu. Bu kayış 1985ten sonra başladı. Küreselleşme söylemleri ile birlikte başladı. Borç sarmalı içine girmiş IMF güdümünde Dünya Bankasının istediği biçimde her türlü yasalarını toplumsal yapılanmasını idari yapılanmasını yeniden elden geçirmek zorunda kalan, zorda kalan ülkelere yöneldi. Türkiye bu açıdan önemli bir hazırlık

döneminden geçti. 1985'lere kadar Türkiye örnek düzeyde kendi doğal kaynaklarını arayıp bulan ve işleten, her türlü zorluğu aşan işte Seydişehir alüminyumda yahut İskenderun Demir&Çelikte olduğu gibi. Dünyanın hiçbir yerinden kredi ve teknoloji alamamasına rağmen her şeyi zorlayıp kendisi onu bir yerlerden bulan hatta kendisi teknoloji üreten bir ülke, madencilik yatırımlarına ayrılan payı gayri safi şeyde, toplam sabit sermaye yatırımları içindeki payı 1985lerde %8,7lerde olan bir ülke idi. Ama 2000 yılına geldiğimiz zaman %2,4 yada %1,9, dört katı kadar düşmüş durumda. IMF baskısı ile, Dünya Bankası yönlendirmesi ile küreselleşme adı altında küreselleştiğimiz zaman bir çok kıymete ulaşacağımız söylentisi adı altında bu ülkede madencilikte kamu payı hızla azaltılmaya başlandı. Yenileştirme yatırımları, yeni yatırımlar hızla düşürüldü. Türkiye'deki madencilik sektörünün istihdamı 1984te yanılmıyorsam DPT verilerine göre 105 bin iken, mermercilik dışında 2000 yılında 72 bine düştü. Türkiye'de dış satım içindeki payı hızla azaldı, gayrı safi milli hasıla içindeki payı hızla azaldı, yatırımlar eskidi, atıllaştı, sürekli zararda gösterildi, sürekli zarar yaşadık ve KİT'lerin genel kötülenmesi anlamında, madencilik KİT'leri de özellikle örnek olarak gösterildi ve bugün artık son aşamalarına geldi. ETİ Bank parçalandı, MTA Enstitüsü aramacılıkta dünyanın en başarılı örneklerini vermiş 65 yıllık bir bilgi birikimi ve bulgu birikimi ile var olan MTA Enstitüsü sürekli olarak atıllaştırıldı, ayrılan bütçelerle yalnızca personel maaşlarını verebilir hale getirildi, aramaları güdükleştirildi ve sonuçta bu günkü bu ülkede artık madenciliğe yatırım yapan, dışardan gelmezse yatırım biz kalkınmamızı sürdüremeyeceğiz noktasına gelindi. Ama buna gelinirken de başka bir şey yapıldı. Sayın Seyhan'ın örneklerini verdiği gibi yoğun bir şekilde Türkiye'de az sayıda maden, madenciliğin yalnızca altın, çinko, kalay gibi bir tane metalik madene sınırlanamayacağı çok açıktı. Sanayi bunun dışında çok fazla sayıda özellikle endüstriel hammaddelere ihtiyaç duyarken az sayıda metalik madene yönelik çok sayıda ruhsat kapatıldı.

Şimdi bu yasa bize ne getiriyor? Bu yasa bu ruhsatlar için ciddi güvenceler getiriyor, bu yasa bu ruhsatlar ile ilgili yapılan yanlışlıklara yönelik cezaların azaltılmasını getiriyor. Bu yasa geçmişte arama ruhsatları üç yıllık iken bu metalik madenler ile ilgili yabancı şirketlerin kapattığı türden maden ruhsatları ile ilgili süreyi beş yıla 3+2 yıla çıkarıyor ama daha sonraki ifadelerinde hiç 2+3 ten de söz etmiyor, beş yıllık ruhsatlara şöyle yapılır deyip ağzından da kaçırıyor. Ve geçmişte üç yıllık ruhsat süresi içinde sekiz ayda bir faaliyetinizi rapor etmek zorunda iken artık ilk üç yıl ne yaptığınızı, ne ettiğinizi kimseye rapor etmek bile zorunda kalmıyorsunuz. Üç yıl arama faaliyet raporu vermek yükünden de kurtuldular. İşletme döneminde sözde bir denetim süreci var, uzmanlarınız gidiyor bir takım koşulları denetliyor, uygulaması gereken kurallar var, onu izlemesi gerekiyor ama ne yazık ki arama döneminde o denetim bile yok. Bırakın denetimini kendi beyanlarını alıp da bir dosyaya koyasınız, hiç değilse bu kadar sondaj yaptım demiş olsun. Onu bile artık istemiyorsunuz. Bunun altında yatan bir şey var. Madenciliğin bütün dünya çapındaki temel özelliği. Madencilik duraylı ve sürekli bir sektör değil. Şöyle bir örnek vereyim. 1980'lerin başında 700-800 $'lara ulaşan altının Onsu daha sonra 11 Eylül olaylarından hemen önce 250 $'a kadar inmişti. Bu sürekli düşüş süreci içinde dünyada birçok altın işletmesi daha önce o yükseliş döneminde büyük bir ilgi çeken, yatırım çeken alt sektör olarak çok sayıda altın işletmesi oluşmuştu. Maliyetleri yüksek olan altın işletmeleri geçici olarak faaliyetlerini durdurdular. Örneğin 1999'da Batı Avustralya'da Amerika Birleşik Devletlerinin bizim MTA'ya benzer kuruluşu USGS'in istatistiklerinde inanılmayacak bir rakam olduğu için tekrar tekrar okuyarak her tekrarladığımızda bu rakamı. Kapanan altın işletmelerinde sadece 1600 tane jeoloji mühendisi işsiz kaldı. 100'lerce sondaj makinesi atıl kadı, kiralar düştü bazı kasabalar hayalet kasabalara dönüştü. Zaten o hayalet kasabalar, madenci kasabaları hepimizin bildiği altıncılık, madencilik imajında. Bu bakırda, kromda her şeyde

böyle. Türkiye kromda özellikle onu çok yaşadı geçmişte. Belli dönemlerde stokları arttırıp, dünya ticaretine egemen olanlar, fiyatları hızla düşürür ve işletmelerin bir-iki yıllığına kapanmasına neden olurlar ondan sonra tekrar düşürülmüş fiyatlar içinde hızlı bir alıma geçerler işletmeler yeniden başlar. Madenciliğin temel özelliği, en önemli özelliği dünya piyasalarındaki fiyatının sabit fiyatlar açısından aldığınız zaman 1900'lü yılların başından bu yana sürekli olarak, lineer olara doğrusal olarak düşmesi. Ama bir yandan da fiyatların pazarda sürekli oynaması. Ondan ötürü dünyada madencilik sektörüne egemen olan firmalar, dünyanın çok değişik yerlerinde, çok sayıda ruhsatı ellerinde tutup gerektiğinde bu konuda pazarda manipülasyon yapma gücünü ellerinde tutmaya çalışıyorlar. Sayın Seyhan Rio-Tinto için verdiği örneği aynı şeyi ben Türkiye'de, Bergama'da yasa dışı mahkeme yasaklarına rağmen hala işletmesini sürdüren firmanın New-Month un web sayfasından aldığım şeyi söyleyeyim. Türkiye 777 bin kilometre hektarlık. Bir ülke bunun tam üçte biri kadar bir alana sahip dünyanın değişik yerlerinde New-Month'un sadece. New-Month ki sadece ve sadece altın işletmeciliğine yönelik madencilik yapıyor. Ruhsat alanları var ellerinde. Bu Özbekistan'dan Türkiye'ye, Afrika'dan Amerika'ya, Avustralya'ya kadar yayılabiliyor. Şimdi bu gözle baktığımız an dünyada başka türlü madencilikte var. o başka türlü madenciliğin tipik ülkeleri Dünya Bankasının o sözünü ettiğim saptırmaları içinde kullandığı rakamlarla da kendini ortaya koyuyor. Çin, Hindistan, Mısır ve Malezya. Bu ülkeler dünyanın en fazla madenci istihdam eden ülkesi. Ekonomileri içinde madencilik sektörünün çok yoğun bir payı var. Ama dış satımlarında hemen hemen hiç yok madenciliğin payı. Çünkü kendi ekonomilerini, kendi sanayilerini beslemek için, onun gerektirdiği alanlarda arama, işletme ve yatırımlarını yoğunlaştırarak, kendileri için gelecekte gereksinimi kritik olacak madenlerin dış satımını özellikle yasaklayarak, bazı maden türlerinin koruma altında, rizörd-prözörd birkaç değişik kategoride korunan ve sakınılan

madenler olarak yasalarına sokarak bu düzeyi sürdürüyorlar. Ve onlar ondan ötürüdür ki 15-20 yıldır sürekli olarak pozitif, hatta %5'in çok üstünde hatta %10'lara yaklaşan bir kalkınma hızını sürdürüyorlar. Türkiye bunun tipik bir örneğini kendisi ve kendiliğinden gelişerek yaşadı. Ne yaşadı? Mermerciliği yaşadı. Mermercilik bugünkü yasada getirilmeye çalışılan bir teşvik maddesi var, 4. madde, tasarının 4. maddesi. Madenciliğe diyor, bu ülkede uygulanan, bütün sektörlere uygulanan ülkenin her yerinde neresinde olursa uygulanan teşviklerin hepsi en üst düzeyden uygulanır. Yani siz onlara Hakkari'de kurulacak bir sanayi için ayırdığınız çok özel teşvik var ise onu da tüm madencilere uyguluyorsunuz. Dış satımda prim veriyorsunuz, şunu yapıyorsunuz bunu yapıyorsunuz sonuçta ondan ne vergi alıyorsunuz ne bir şey. Devlet hakkını da değişik nedenler ile önce yarıya sonra çeyreğe indiriyorsunuz. Mermercilik hiç böylesine bir teşvikten yararlanmamışken, üstelik ciddi zorluklar yaşamışken nasıl zorluklar yaşamışken? Hiç biri onların Türkiye'ye gelen yabancı madenci şirketler kadar ekonomik yaptırım gücüne, siyasi güce sahip değilken hepsi Anadolu'nun değişik yerlerindeki küçük girişimciler olduğu için bürokrasi önünde daha fazla ezilerek, çıkarttıkları blokları karayollarında taşıyacakları zaman kamyonların aks ağırlıklarını fazla geldiği için blokları iki zarar etmek şartıyla. Örneğin Diyarbakır'ın bazı ilçelerinde fazladan, bir Hani ilçesinde örneğin yılda 300 Milyar lira ayrıca maaş verecek şekilde fazladan, zorunlu çalıştırmadan korucu istihdam etmek zorunluluğunu yüklememize rağmen son 10 yıl içinde öyle bir gelişme gösterdi ki bugün Türkiye'nin doğal kaynak dış satımı içinde borunda önüne geçti. Geçtiğimiz yıl resmi dış satım 1300 milyon dolar. Bunun özellikle takasla başka yolla 1 milyar dolara yaklaştığı ifade ediliyor. Varsayın ki resmiyete bakın 500 milyon dolarlık dolayında olabilir. İstihdamı 200 binin üzerinde olduğu söyleniyor, 500 bin diyenler var. ama daha güzeli o mermeri ocaktan çıkarmak için, çıkardığınız blokları kesmek için, cilalamak için, paketlemek için kullandığınız bütün sanayi artık Türkiye kendisi üretiyor.

Üstelik bu makine sanayi o hale geldi ki artık geçmişte biz İtalya'dan patentlerle filan alırken şimdi yurt dışına biz mermercilik makineleri ihraç ediyoruz.düşünebiliyor musunuz bütün ülke üzerine yaygınlaşmış çok sayıda kaynakta üretilen, çok sayıda insan istihdam eden, kendi sanayini kendisi kurmuş, dışarıya sanayi ürünleri ihraç etmeye başlamış, ihracatta önemli payı olan, kendi yapı sektöründe artık dışa muhtaç olmaktan ülkeyi çıkarmış ve kendi kendine gelişmiş bir madencilik sektörü var. Demek ki madenciliğin bürokrasiden alınacak teşviksizlikten yakınacak hiçbir hali yok. Madencilik yapılacağı zaman cidden o ülkede, o ulusal işletmeciliğin önü açıldığı zaman onların yapacaklarının önüne başka zorluklar nedir o başka zorluklar, dış zorluklar, yabancı tekelleri kapattığı ruhsatlar, onların burada sağda solda dağıttığı rüşvetlerle, satın almalar ile engellediği başka madencilikler gibi engeller ortadan kaldırıldığı zaman ne bu yasanın getirdiği saçma sapan teşviklerle, ne alabildiğine içme sularımızı, İstanbul'un içme ve kullanmaya mahsus su havzalarının koruma alanlarında başka hiçbir şey yapamazken, hayvancılık bile yapamazken artık madencilik yapacaksınız. Meralarınızı, kıyı alanlarınızı korumaya alınmış, korumalı tarihi ve kültürel alanlarınızı, milli parklarınızı bunların hepsini madenciliğe kayıtsız ve koşulsuz açarak bu ülkenin kalkınacağını ummak tam anlamı ile bir safdilliktir diye düşünüyoruz. Teşekkürler...

Av. Hakkı Suha OKAY : Evet, teşekkürler. Sayın Öngör'e teşekkür ediyorum. Şimdi söz sırası Ankara Barosu üyesi, meslektaşım Avukat Dursun Yassıkaya 'da. Buyurun Sayın Yassıkaya.

Av. Dursun YASSIKAYA : Teşekkür ederim sayın başkan, sayın genel başkanım, sayın başkanlarım. Bu panelin düzenlenmesinde bizlere desteğini esirgemeyen yönetim kurulumuza, basın parlamento komisyonu arkadaşlarımızada huzurunuzda teşekkür etmek istiyorum. Yalnız malumaliniz sona kalan dona kalır diye bir laf vardır. Biz de sona kaldık ve

dona kaldık. Herkesi salonun havası ile böyle bir uyku rehavetine girdi. Ama ben sizlerden istirham edeceğim. Sayın konuşmacıların hepsi birbirinden değerli, temas ettikleri konu itibarı ile ilginçlikleri apayrı. Ben konuyu bir başka boyuta taşımak istiyorum. O nedenle sizlerin böyle uyku mahmurluğunu üzerinizden atıp şöyle bir yerinizde toparlanıp göstereceğim haritalar üzerinde yoğunlaşmanızı arz edeceğim konuşmam sırasında. Hepinizin bildiği üzere malumunuz bugün dünden yazılır. Yarını anlamak içinse bugünü çok iyi etüd etmek lazım. Türkiye'de bir defa madenciliğin nasıl geliştiğini taa Osmanlı süreci itibarı ile ele almak gerekir diye düşünüyorum. 1800'lü yıllar itibarı ile Osmanlı madencilik sektörüne hiç önem vermeyip sadece Tophane'de top dökerken batının jeologları Anadolu'yu bir köstebek gibi hallaç pamuğu gibi atmıştı. Ve Alman II. Mührer aynen şöyle diyor. Batının, Almanya'nın geleceği Türkiye'de dir, Mezopotamya'dadır. Bunun sonucunda ise Türkiye'de yapılan çalışmalar sonucunda Muğla bölgesinde ilk ferro krom üretimi başlıyor ve bu üretim yerli bir teşebbüse verilirken çok kısa bir süre sonucunda yabancı müteşebbislere veriliyor ve yabancı müteşebbislere verilirken de sayın Çakı yanlış söylemiyorum değil mi? Türk tebaasından olması isteniyor ama Türk tebaasından olanlarda hiçbirisi Türk değil hepsi gayrimüslim. Şimdi bunları söylerken niye böyle söylüyorum, ırkçılık falan yaptığımız anlamında değil. Ancak ferro krom durumundaki bu üretim verilen, imtiyaz hakkı verilen sözleşmesi tamamlanan Fransız şirketin yaklaşık 35 yıllık bir işletme hakkı sonucunda hiç kar etmediğini 1960'lı yıllarda hakkında açılan bir davada, ben bunca yıl, 35 yıl işlettim ama hiç kar edemedim diyor. Bu durum bor madenleri ile ilgili sanki bor yeni Türkiye'nin gündemindeymiş gibi bir kamu oyunda kanaat var. ancak bor taa Roma döneminden bugüne kadar gelme ve ilk ciddi borda hareketlenme yine 1870lere doğru geliyor ve bir Türk, İngiliz-Fransız şirketine işletme hakkı verildikten sonra adı Türk Boraks Anonim Şirketi oluyor. Buranın, bu şirketin aldığı imtiyaz hakkı sonucunda elde

ettiği veriyi devlete açıklarken burada 40 ton bor var ama biz bunu 10 yıllığına imtiyaz hakkı verilmesini talep ediyoruz diyor. MTA nın değerli araştırmacıları konuya el attıktan sonra orada 400 bin ton bor madeni olduğu ortaya çıkıyor. Tabi bütün bunlar 100 sene, 150 sene önce ortaya çıkan olaylar ve bugün anlamak adına sanıyorum somut gerçeklikler olsa gerek. Osmanlının mali yapısı itibarı ile içine düştüğü zor durum sonucunda Duyun-u Umumiye'nin gelip Osmanlıya oturması neticesinde izninizle aynen aktarmak istiyorum, 1889 yılında Fransız Maliye Bakanı Daniel De Coust aynen şöyle söylüyor, lütfen dikkat buyurun, "şimdi Türkler hızla borçlanmaktadırlar ancak 25 yıl sonra Osmanlı toplumunda borçlanmaya karşı mali unsurlar ortaya çıkacaktır. İşte o zaman gerek alacaklarımız ve gerekse bunların faizleri tehlikeye düşecektir. Bu nedenle Osmanlı devletinin maliyesi, ekonomisi ve servetleri üzerlerindeki çıkarlarımızı koruyabilecek Türk yöneticilere ihtiyacımız olacaktır. Bu yerli misyonerlerin bizden ve yapacağımız siyasi baskılardan çok daha yararlı olacağı kanısındayız. Bunlar Türk halkına kendi dilleri, kendi ikna yöntemleri ile yaklaşma olanaklarına sahiptirler. Bu yerli misyonerler alacaklarımızın bir yada birkaç teminat unsurlarından en önemlilerinden biri olacaktır." E bugün biz boşa tartışıyoruz bence bu lafın üzerine. Çünkü bugün dünden zaten yazılmış, bizim yönetenler diyeyim artık, herkesi söylemek belki doğru olmayabilir ama sanıyorum kendi üzerlerine düşen görevi tamamlamak için bizleri yönetmeye talip olmuşlar. Bu arada bir başka gelişme siyonizmin kurucusu Teodar Hers, Sultan II. Abdulhamit'e yazmış olduğu bir mektupta aynen şöyle diyor. Bugün bizim taleplerimizi yerine getirmezseniz yarın yapacağınız her anlaşmada topraklarınızın bir bölümünü kaybedeceksiniz. Her anlaşma sonucunda bir parça toprağınız elinizden çıkacak ve bir süre sonra işgal edilip parçalanacaksınız ve sonucunu yaşayarak öğrendi bu ülke. Bedelini kanla ödedi ama bugün bedelini kanla ödediği kazanımlarını masa başında seçim kaygısı, seçilme kaygısı taşıyan siyasilerimiz maalesef hiç düşünmeden pervasızca

savuruyor, üfürüyor. Bunun sonucunda hepinizin malumu Sevr Antlaşması gündeme geliyor. Sevr antlaşması da sırasında ise çok enteresan ve ilginç bir gelişme Amerika Birleşik Devletleri Lozan görüşmeleri sırasında Türkiye Cumhuriyetinin yanında yer alıyor, İngiltere ve Fransa'ya karşı. Çok ilginçtir. Fakat bunun nedeni bir süre sonra anlaşılıyor. Yine aynı dönem içerisinde 17 Temmuz 1923 tarihli Newyork Times gazetesinde aynı şu makale var. Lozan'da Amerika bir zafer kazandı. Israrla üzerinde durduğumuz açık kapı, herkese eşit imkan ilkesi kabul edildi. İhtilaf devletleri Türkiye petrol şirketi ile ilgili imtiyazların anlaşma dışı kalmasını ve gelecekteki Türk imtiyazlar için kendilerine öncelik verilmemesini kabul etti. Bu imtiyazlara karşı Türkler ve Amerikalılar aynı saflarda çetin bir mücadele verdi. Bu tarihte meşhur Chester Anlaşması diye geçiyor. Ve Chester İmtiyaz Anlaşması sonucunda Türkiye Büyük Millet Meclisinde kabul ediliyor ama Gazi Mustafa Kemal anlaşmayı iptal ediyor ve Lozan Anlaşması Amerika Senatosunda bu .. sonra tanınmıyor ve halen de tanınmış değil. Bizim çok değerli strateji ortağımız tarafından Türkiye Cumhuriyeti resmen Amerikan Senatosunda hepinizin bilDiği üzere tanınmadı. Tabi Mustafa Kemal Chester İmtiyazını yırtarken düşündüğü cephede kazanılan savaşın, ekonomik sahada da kazanıma dönüşmesi idi. Bunun için 1923 yılında İzmir İktisat Kongresinde Misak-i İktisadiyi kabul ettiği içindir ki Chester imtiyaz antlaşmasını sonunu hazırladı. Ferrokrom geri döndüğümüzde kroma Türkiye'nin dönem içinde dünya rezervlerinin %60'na ulaştığını görüyoruz ama ekonomisine getirisi neredeyse sıfır düzeyinde. Bugün bora bakıyorsunuz, United Wale Research Borax company şirketi dünyada bor tekelini elinde bulunduruyor ve kendi internet sayfasındaki verilerine göre de yirmi yıllık bir bor kullanma hakkı var fakat bir süre sonra stratejik konumunda olduğu için Amerika Maden Yasasına göre de bu hakkı elinden alınacak. Türkiye'de bulunan bor rezervleri şuanda dünyada kendine rakip tanımayan, kendisinin rakip olduğu tek maden cevheri durumunda ve

Batının veya Amerika'nın bu cevheri dünya kamuoyuna Türklerin elinden alarak kendi sermaye şirketleri ile açmasının yegane nedeni yaklaşık yıllık bir trilyon Dolarlık bir gelir payına Türkiye'nin ortak olmasıdır, hiç kimse herhalde benim kazanımıma ortak olmasını istemez. Dolayısıyla bor üzerinde oynanan oyunlar değerli konuşmacılar biraz önce izah ettiler. Tüm bunlar olurken, çok enteresandır, Türkiye'de, dünyada II. Dünya Savaşı olmuş, Türk ekonomisi sıkıntılı bir dönem geçirmekte ve ekonomik kurmaylar Türkiye'nin yardıma ihtiyacı olduğu anlamını çıkarıyor ve kamuoyuna bugün işte globalleşme, Avrupa Birliği adına her dediğini yapalım, her yasal düzenlemeyi çıkaralım mantığıyla hareketle 1946 yılında çok enteresandır, Amerikan 20. Yüzyıl Vakfında bir araştırmacı 1946 yılında Türkiye'nin ekonomik durumunu tespit eden ve sonucunda izninizle okumama müsaade edin; Kannwork Raporunu hazırlıyor, raporda aynen söyledikleri bakınız; Türkiye'nin ağır sanayi kurması gerekli değildir. 1937 yılında kendi öz kaynakları ile kurduğumuz Karabük Demir Çelik derhal kapatılmalıdır, uçak, makine, motor projeleri iptal edilmeli ve bu yatırımlara yönelmemelidirler, demir yolu yerine karayolu yapılmalıdır, sanayi bırakmalı, tarım ile kalkınmalıdır, bunların aksine proje geliştiren yöneticilere Amerika Birleşik Devletleri dostu gözüyle bakılmaz. Sanıyorum, bizim siyasetçilerimizin seçilmeden önce mutlaka bir Okyanus ötesi seyahat yapmasının anlamı da burada yatıyor. Şimdi tabi bu rapor ilk değil, Gazi Mustafa Kemal Döneminde de bin sekiz yüz sayfalık bir Dontornuk Raporu var ki bundan daha beter ama Büyük Önder bu raporu çöpe atıyor fakat her ne hikmetse Büyük Önder hakkın rahmetine kavuştuktan sonra anılan rapor kutsal rapor olarak kamuoyuna sunuluyor. Mustafa Kemal bunu gördüğü için 17 Mart 1923 tarihinde aynen şu konuşmayı yapıyor; bizi amacımıza varmaktan alı koyan iki kuvvet vardır; biri, dış düşmanlardır, bunlar bizi bir sömürge haline koymak için ilerlememizi istemeyenlerdir fakat bizim için bunlardan daha zararlı, daha öldürücü bir sınıf vardır, oda içimizden

çıkması muhtemel olan hainlerdir. Ben de dışarıda düşman aramaya gerek yok diye düşünüyorum. Tabi bütün bu Dontornuk ve Berke Raporları sonucunda Marshall Planı gelmiştir ve Marshall Planın kabul edildiği Ekonomik İşbirliği Antlaşması, 04 Temmuz 1948'de kabul edildi, 2. madde aynen şöyle der; Türkiye tasarrufunda bulunan bilimum kaynakların müşahedesi ve tetkikine imkan tanıyacaktır, bakın bir daha okuyacağım izninizle; Türkiye, tasarrufunda bulunan bilimum kaynakların müşahedesi ve tetkikine imkan tanıyacaktır ama kime United State of America. Bugün Türkiye'de madencilik yasalarının düzenlenmesine baktığınızda kimlerin yasaların çıkarılmasında ön ayak olduğu 1960'larda bugün yabancı sermaye derneklerinin YASED'in , Yabancı Yatırımcılar Vakfının veya başkalarının bu yasaları hazırlayıp, Plan Bütçe Komisyonuna ve milletvekillerinin hiç haberi dahi olmadan nasıl kabul ettirmeye çalıştıklarını sanıyorum izah etmeye gerek yoktur çünkü ben izniniz olursa geçen hafta içerisinde Plan Bütçe Komisyonunda, Panele katılmayan Altan Karapaşaoğlu'nun daveti üzerine gittiğimizde şunu gördüm; Bakanlık yetkilisi tasarının son halini Komisyona arz ederken aynen şöyle diyordu; efendim, biz bu kanunla ilgili olarak müteşebbislerle fikir birliğine vardık ve bu fikir birliğimiz çerçevesinde bu kanunun biran önce Meclisten geçmesini istiyoruz diyordu, konuşmak için gitmiştik ama maalesef konuşamamıştık çünkü Altan Bey'in açıklaması keşke burada olsaydı, eminim teyit edecekti, korkunç bir kuşatma içerisinde bu yasa üzerindeki baskıya direnmeye çalışıyoruz diyor kendisi. Sanırım Marshall Planının 2.maddesini anlamakta fayda var. şimdi devletlerin güçlülüğü mevcut yapıları itibarıyla öz kaynaklarına sahip olması, ulusal stratejilerinin ve ulusal açılımlarının var olmasından geçer ancak bizim ülkemizde ne bir ülkü, toplumun önüne konan ne bir hedef, ne bir eş güdüm planı var, maalesef her gelen hükümet yeni bir devlet kuruyor, yeni bir uygulama getiriyor. Güçlü devleti Bern şöyle tanımlıyor; bir ulus devletin gücü asla tek başına silahlı

kuvvetlerinden değil aynı zamanda ekonomik ve teknolojik kaynaklarından, dış politikasını yürütürken gösterdiği ustalıktan, uzak görüş ve kararlılıktan , toplumsal ve politik örgütlenmesinin iyiliğinden gelir demektedir. Maalesef son dönemde Irak'ın Kuzeyinde yaşadığımız, on bir Türk subayının esir alınışı durumu da ve yanlış hesap Bağdat'tan geçer, döner hesabı, açıklaması herhalde Sayın Başbakan bu açıklamayı görmedi diye düşünüyorum. İzniniz olursa, Türkiye'nin Chester İmtiyaz Sözleşmesine dönmek istiyorum çünkü konu bundan sonra biraz renklenecek. Şu son Türkiye Cumhuriyeti Devlet Demir Yollarının mevcut haritası. Belliki biraz uzaktan görmeyebilirsiniz ama lütfen hafızalarınıza kazıyın çünkü bu Türkiye'de madencilik sektöründe hazırlanan bütün oyunların ana kaynağı. Bu harita çerçevesinde, şu da bir maden şirketine ve sadece Türkiye'de madencilik faaliyeti gösteren bir maden şirketine verilen imtiyaz haklarının haritası ama hiç birisinde işletme yok, hepsi bu tasarıyı bekliyor. Lütfen bu haritadan dikkat edin çünkü bu haritanın arkasında Sayın konuşmacıların değinmediği bir konuyu arz etmeye çalışacağım sizlere; mevcut tasarıda hepiniz yer altı madenlerinin çıkarılmasını işte ihracının ekonomiye hiçbir katkı getirmeyeceğini, istihdamı arttıracağını ama haksız rekabetle ekonomik girdisinin sıfır olacağını, hep bilinen şeyleri söyledik. Aslında çok daha korkunç bir tehlike var, Madencilik Yasa Tasarısında mülkiyet hakkı devrediliyor. Dünyanın hiçbir devletinde mülkiyet hakkı yok sadece Amerika ve Japonya'da var zaten madenleri kalmamış ama Amerika'nın arsa ofisi çok enteresandır; sekiz yüz milyon dönümlük arazinin üç yüz dönümlük arazisi üzerinde hiçbir şekilde maden aramasına izin vermiyor. Bakın kamu mülkiyetini tanımıyor ama üç yüz milyon dönümlük arazi üzerinde hiçbir şekilde maden arama ve çıkarma izni vermiyor. Biz bu yasayla Türkiye Cumhuriyeti devletinin tapusunu bir çok uluslu şirketlere devir ediyoruz.

KATILIMCI : Bedava kiralıyoruz..

Av. Dursun YASSKAYA : Şimdi oraya geleceğim, izniniz ile. Şimdi çok enteresandır bu; mülkiyet hakkını verdiğiniz taktirde geri dönüşünüz yok. Tabi bu konuyu farklı bir alana taşımak istiyorum; son kamuoyunda sadece belli bir siyasi partinin girişimleri ile bir iki gazete dışında ve bir, iki köşe yazarı dışında ele alınmayan İkiz yasalar var, malumunuz, herkeste diyor ki ne alakası var, aslında çok alakası var; sözleşmelerin ilgili maddelerinde halklar kendi kaderini tayin etmekte serbesttir, kendi bölgelerinde bulunan yer altı zenginliklerini kendi diledikleri şekilde kullanabilir demektedir ve bizim hükümetimiz mevcut antlaşmaları imzalarken, kabul ederken burada uygulanan çekincelerin bir kısmına, şey maddelerin bir kısmına çekince koymuş ama diğer madde o çekinceyi anlamsız kılmıştır. Sonuç itibarıyla mevcut İkiz sözleşmeler ve Maden Yasası bir araya geldiğinde Türkiye Cumhuriyetinde küçük şehir devletlerini kurulacağını göreceksiniz. Yugoslavya'dan daha kötü Sayın Aygün. Türkiye'yi yedi etnik bölgeye ayırıyorlar ve çok enteresandır bu, haritaya lütfen bakın, 1980'li yıllarda Yunanistan tarafından bütün kamuoyuna açıklanan, deklere edilen bu haritada çok değil mi, ilginçtir ve şimdi Sayın Aygün alabilir miyim haritayı, lütfen şu iki haritaya dikkatli bakın, biraz önce gösterdiğim Devlet Demir Yolları haritasını üst üste koyun, bütün bunlar herhalde Madencilik Yasasındaki mülkiyet hakkının nasıl devredilmesi gerektiği konusunda ve neden devredildiği gerektiği konusundaki açıklamaları yeterince verecektir. Hatta bunun bir daha ötesine ben götürmek istiyorum, malumunuz küreselleşme adı altında özelleştirme Türkiye'de tamamlanmış durumda neredeyse çünkü hiçbir tesisimiz yok, hepsi elden çıkmış vaziyette, en basit bir örnekle açıklamak gerekirse, Eti Bank ilk önce bankası daha sonra sigortası elinden alındı ama bugün hortumcu dediğimiz holding sahiplerinin hepsinin birer bankası ve birer sigortacısı var, çok garip değil mi, önce ekonomik olarak sizi zayıflatıyorlar sonra parça parçaya bölüyorlar, Türkiye'de altın alarak işletmeye tek yeterli bulunan

şirketimiz Çinkur parça parça olmuş vaziyette, Seydişehir alüminyum, çok enteresan, onunla bir şey paylaşayım, konudan konuya aktarıyorum ama zaman kısa, Sayın Başkanım müsaade eder misiniz?

Av. Hakkı Suha OKAY : Tabi, aslında müsaade etmeye gerek kalmadı zaten devam ediyorsunuz. Son beş dakikalık bölümünüzden...

Av. Dursun YASSIKAYA : Tamam efendim ben bütün hakkımı burada kullanayım. Seydişehir Alüminyumda yatırım yenileme yapılamıyor fakat Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği dağılmadan önce devletimize olan borcu nedeniyle Sayın Cengiz paylaşabilirim değil mi, devletimize olan bir miktar borcu var, son dönemde Rusya diyor ki biz burayı ya özelleştirelim şey yenileyelim, kabul edelim ama bizim hükümetimiz aynen şunu söylüyor; hayır, diyor böyle bir şey olamaz, biz burayı zaten kapatacağız.

Avrupa Birliği hayali kuran, Avrupa Birliği'nin dayatmaları, her dediğine evet diyen, kendi ulusal birliğini ve ulusal çıkarlarını göz ardı eden, mevcut hükümet ve bundan önceki hükümetin uygulamaları neticesinde izniniz olursa 2050 yılında Avrupa Birliği haritasının üzerinde bulunduğu, 5 Euronun arkasında hepimizde vardır çünkü hepimiz döviz hastası olduğumuz için 5 Euronun arkasında bir harita var, bu harita Avrupa Birliği Parlamentosun da kabul edildi ve 2050 yılında Avrupa Birliğinin haritasını gösteriyor ama maalesef burada, Türkiye yok. Ama bakın şimdi, biraz önce gösterdiğim haritalara dikkat ettiğinizde neresini aldığını herhalde sizler daha iyi taktir edeceksiniz. Bana tahammül ettiğiniz için hepinize teşekkür ediyorum.

Av. Hakkı Suha OKAY : Sayın Yassıkaya'ya teşekkür ediyorum. Konuşmasına başlarken bana söyleyecek söz kalmadı dedi ama çok söyleyecek sözü varmış, bu renkli konuşması nedeniyle teşekkür ediyorum. Bu panelin ikinci bölümünde

değerli panelistlere tamamlamak için veyahut da değerlendirmede bulunmak için bir beşer dakikalık daha söz hakkı vereceğiz ve aynı sıra içerisinde olacak. Buyurun Sayın Seyhan,...

Tacidar SEYHAN : Teşekkür ediyorum. Değerli arkadaşlarım, ikinci bölümde Türkiye'de bir ihtiyacı dile getirmek istiyorum; Türkiye'de bir kenara bırakmamız gereken şeylerden biride kısa yoldan günü kurtarmaya yönelik para kazanma anlayışının bir yere bırakılmasıdır. Tabi, bu konuşmalar oldu aramızda madenci arkadaşlarda var, bu şu demek değildir, Türkiye'de madencilik yapan herkesin çevreye, doğaya, insan haklarına, ulusal bütünlüğe aykırı faaliyetler yaptığı anlamı çıkmamalı. Biz sadece yasa üzerindeki çekincelerimiz ortaya koyuyoruz, şüphesiz bir doktorun, bir hekimin nasıl insanların ölümüne neden olacak bir kimyasal silah üretmesi anlaşılmaz ise mesleki açıdan mümkün görülmez ise bir maden mühendisinin de madenlerin yok olmasına müsaade etmesi anlaşılmaz olacaktır. Bu nedenle aynı vatanperverlik duygusu içerisinde olduklarımızdan özellikle Türkiye'de çalışan madencilerimiz ve mühendislerimizin hiçbir kuşkumuz yoktur ancak bu yasa ile ilgili çekincelerimizi paylaşarak onlarında bize yardımcı olmalarını sağlamaya çalışıyoruz. Değerli arkadaşlarım, bu yasa hakikaten görüldüğü gibi toplumsal barışı bozacak gibi; mülkiyet hakkı tartışılıyor, çevre hakkı tartışılıyor, istihdamı ve katma değeri arttıracağı yönünde ciddi kaygılar taşıyor, bu yasa hızla geri çekilmelidir, sonuca yönelik. Bu yasanın demokratik kitle örgütleri, odalarımızın ve meslek kuruluşlarımızın, meslek disiplinden insanlarımızın, Sanayi ve Ticaret Bakanlığımızın yetkilileri ile birlikte yeniden ele alınıp, ülkemizin kalkındırılması yolunda yeniden düzenlenmesinin zamanı gelmiştir, yapılması gereken budur. Hepimiz çocuklarımızın da bu ülkedeki madenleri kullanabilmesini istiyoruz, buradaki katma değerden faydalanmasını istiyoruz. Türkiye'nin etiğe, estetiğe, bu temelde dayanışmaya ihtiyacı vardı. Türkiye'nin milli kaynaklarını

değerlendirebilen, bu duyguları içerisinde toplumsal ahlakı ve meslek ahlakını koruyan, ulusal tehditlere karşı ülkemizdeki doğal ve yer altı zenginliklerimizin değerlendirmesini sağlayan ciddi bir ekonomik politikaya ihtiyacımız var. Hepimizin bu temelde faaliyet göstermesi gerektiğine inanıyorum. Tabi, madencilik Türkiye'de monstra madenciliği bitti artık bundan sonra yer üstünde bir şey kalmadı, herkes madenciliği yaparken işin kolayına kaçtı, yeryüzünü sıyırdı şimdi her şey altta, bundan sonra madencilik zor. Madencilik yatırımları çok ciddi bir teşvik ister ama nasıl teşvik ister? Sistemli bir üretimin yapılabileceği ve o kaynakların değerlendirilebileceği, belki bazı ürünler teşvik edilerek, bazı ürünlerin sanayide önü açılarak, ülke sanayisinin ürün planlamasına giderek, sistemli bir madencilik anlayışına yönlendirilmesi gerekir. Bu maden yasasını isteyen Türkiye'de bir tek kuruluş var, Genjunior Company, bunun dışında maden yasası doğrudur, biran önce çıksın diyen bir tek kuruluş görmedim, maalesef. Tabi, bu madencilik yasasını incelerken biz kamuoyunda tartışırken Sayın Öngör, Sayın Çınkı biz beraber programdayken bir seyirci katıldı telefonla ve bir soru yöneltti, beni çok duygulandırdı tabi, hep burada yıllardır şu yapılmaya çalışılıyor, yahu bu devlet iş yapmıyor, zaten bu kurumlar kokuşmuş, bir an önce devletin elinden bu işleri çıkarıverelim, özel sektörün önüne atalım, bu işler düzelir. Arkadaşlarımız diyor ki, batık bankaları kurtaran, yolsuzlukla batmış şirketleri kurtaran devlet neden kendi kamu kuruluşlarını kurtarmıyor, neden KİT'lerin kurtarılması için tedbirler almıyor diyor. Bu çok düşündürücüdür; siz erkseniz kurumunuzu kurtaracaksınız. Teknolojik olarak yenilemezseniz, yeterince arama yapıp buradaki arama sonucunda elde ettiğiniz kaynakları üretime yönlendirmezseniz bu ülkede madenciliği kurtaramazsınız. Bakın yıllarca 1950'lere kadar Maden Teknik Arama, bu ülkenin her yerinde arama yapmış, madenleri bulmuş ve Eti Banka devretmiş, işletmiş, karlılık elde etmiş. Ne zaman çok partili sisteme geçilmiş, siyaset kokuşmaya başlamış, ahlaki, kültürel, sosyal çöküntüyle birlikte ekonomik planlamadan

yoksul hale gelmişiz, kamu kurumlarımız yavaş yavaş çökmeye başlamış. Bugünlerde yapılan bir yanlış daha var, nasılsa kamu sektörü zarar ediyor, kamu hantallaşıyor, bunun artık özelleştirilmesi lazım deniyor ve kamu kurumları ölüme mahkum ediliyor. Bundan hızla çıkmak lazım, kurtarılabilecekse kamunun görevi kendini revize etmektir. İktidarın görevi ağlama duvarı gibi şikayet etmek değil, ülkedeki kaynakları işler hale getirip, ülkede madenciliği, sanayii kurtarmaktır. Yapabileceğimiz tek şey, çalışmak, çalışmak ve çalışmaktır. İnsanlık için daha iyi bir yaşam mümkün, daha iyi bir ortam mümkün, daha iyi bir Türkiye mümkün. Hepimizin toplumsal barışa, kendi öz kaynaklarımızdan yararlanmaya hepsimizin gelecek nesillere iyi bir ülke, yaşanabilir bir ülke emanet etmeye ihtiyacı var ve bu sorumluluğu, bu sorumluluk bilincini taşımaya ihtiyacı var. Bu ülke bizim; tüm eksiklikleri, milli duygularımızı, feodal bağlarımızı, ulusal, toplumsal, yurtsever barışı sağlayabilecek bir şekilde öne çıkarıp, tüm dünyada, tüm ulusların bundan sonraki nesillere savaşacakları, birbirlerinin kaynaklarını tahrip edecekleri bir alan değil, barış içerisinde ürettiklerini paylaşacak bir alan bırakmaya ihtiyacı var. Bu duygular içerisinde Maden Tasarısının biran önce dediğim gibi kamuoyunda yeniden tartışmaya açılıp, siz değerli arkadaşlarımızın da katkılarıyla yeniden düzenlenmesinin sağlıklı olacağını umuyor, beni dinleyen tüm arkadaşlarıma çok teşekkür ediyorum.

Av. Hakkı Suha OKAY : Sayın Seyhan'a çok teşekkür ediyorum. Söz sırası Sayın Aygün'de. Buyurun Sayın Aygün,

Sinan AYGUN : Sayın Başkan, bugün madencilikten başladık ama Türkiye'nin nereden nereye geldiğini net olarak görebildik, madencilikte bunun bir parçası. Tabi, madenlerimiz işgal ediliyor da Türk özel sektörü, Türk sanayisi, Türk müteşebbisi işgal edilmiyor mu? Aynı şekilde onlarda işgal ediliyor. Büyük firmalarımızın bir çoğu yabancıların eline geçmeye başladı. Çünkü Amerikan Başkanı, eski Bush,

Türkiye'de şirket almak için yatırım yapmanın en güzel bir ülke olduğunu söyledi çünkü batan geminin malları, hepsi burada. Şirketlerin fiyatları en iyi ihtimalle beşte bire düştü, onda bire düşen şirket fiyatları var ve şirket hisseleri yavaş yavaş yabancıların eline geçmeye başladı. İşte, bu işlemler öncelikle bankalardan başladılar, elli yıllık Demir Bankı bir akşamda bitirip, HSBC Banka devrettiler ve ilk pazarlık altı ay evvel üç milyar Dolar iken üç yüz milyon Dolara bu işi bitirdiler, onda bir fiyata aldılar. Cıngıllıoğlu ile görüştüm ben, Bankaya el konduğunun günü saat 10:00'da kondu, akşam saat 16:00'da HSBC Bank yetkilileri Bankadaydı, daha HSBC Banka geçmedi sadece BDDK el koydu, akşam saat 16:00'da ve daha sonra işte üç ay sonra aynı banka HSBC Banka satıldı ve akşam saat 16:00'da HSBC Banka gelen HSBC Bankın o günkü Genel Müdür Yardımcısı Piraye Antika şuanda da HSBC Bankın Genel Müdürü vaziyetinde. Sisteme bakın sabah 10:00'da el konuluyor, 16:00'da HSBC Bank yetkilileri bankaya geliyor, o yetkililerden bir tanesi şuanda o bankanın genel müdürü oluyor. Önce sistemde bankalar ele geçiriliyor, zayıflatılıyor, işte on dokuz banka gitti ki bunların bir kısmı ben biliyorum, hortumcu tabir ettiğimiz ama büyük bir kısmı da maalesef kriz sonucunda bitenler, işte bunlardan bir tanesi Demir Bank, bir tanesi Tariş Bank Zeytinoğlu grubunun bankası, bir çok banka bu şekilde. Süzer, Süzer'de bu sistemin kurbanlarından birisi oldu. Aşağı yukarı Türkiye'de altı yüze yakın büyük firma, büyük şirket yabancıların eline geçmeye başladı, bizde bu arada diyoruz ki Türkiye yabancı sermaye çekiyor, yabancı sermaye falan çekmiyor, yabancı sermaye işgali altında devam ediyoruz. Hiç tarih okumuyoruz; ben dahil, ben geçen Tanzimat Fermanını, Islahat Fermanını okudum, bundan yüz yıl evvelde aynı olayların yapıldığını öğrendim. 1854 ilk borç alma tarihimiz; İngiliz Büyükelçisi geliyor, ya Osmanlı ile Kırım savaşı deyip tutuşturuyorlar, biz dostuz, kardeşiz, savaşa gideceksiniz, size para verelim diyorlar, Osmanlı'nın elinden üç milyon Sterlin tahvil alıyorlar, karşılığında iki milyon yüz on bin Sterlin peşin

para veriyorlar ve iki milyon yüz on bin nakit para ile başlayan süreç hemen beş altı yıl içerisinde otuz milyon Sterline çıkıyor ve o zamanın Osmanlı bütçesi aşağı, yukarı on altı milyon Sterline denk geliyor. Hemen sekiz yılda gayri safi milli hasılasının %100, iki misli olarak borçlandırıyor. Şimdi şuanda baktığımız zaman borcumuz gayri safi milli hasılamızın %110'u civarında. Çok dikkatli olmamız gerekiyor, 1854'deki borcumuz 1869'da otuz milyon Sterline bağlanıyor ve 1954 yılında Osmanlı Atatürk, Ulu Önder, biz borçları üstümüze aldık ve o borç yüz yıl içerisinde 1954 yılı içerisinde son taksit ödeniyor. Şimdi sürece baktığımız zamanda 1980'den bu yana, işte Osmanlı bu yirmi beş, yirmi yedi yıl sonra bu sisteme geldi, Duyum-i Umumiye geliyor, 1881'de, ortalama otuz yıl sonra ülke sıkıntıya girmiş. Bizim 1980 yılında iç ve dış borcumuz, iç borcumuz zaten yoktu böyle iç borçlanma diye bir şey yoktu, dış borcumuzda yirmi altı milyar Dolar civarındaydı ki çok komik bir rakam bu, bugün altmış milyar Dolar faizle para verdiğini düşünürsek son üç yılda otuz milyar Dolar faize para verdiğini düşünürsek, son on yılda iki yüz kırk altı milyar Dolar faize para verdiğini düşünürsek, bu yirmi altı milyar Dolar bizim için çok komik rakam. İşte, süreç öyle bir gelişti ki tabi bunlar en önemli unsur bizim içimizde bulunan hain vatandaşlarımızın maalesef olması. Geçen gün Ceviz Kabuğu diye bir programa katıldım, biraz kantarın topuzunu fazla kaçırmışız, Hulki Cevizoğlu'da bizi tahrik etti, bir arkadaşımız var dedi benimde dostum olur, yahu artık Avrupa Birliğine giriyoruz, bu bayrağı, Avrupa Birliği bayrağı olsun, Türk bayrağına artık gerek yok diyor, ne diyorsunuz, iş alemi olarak dedi, sizinde üyenizdir bu adam dedi, vallaha tek kelime ile hain oğlu hain diyor kendisine dedim, bunun başka bir diyebileceğim bir şey yok ama sizin üyeniz, söyleyin ismini söyleyin ki dedim veyahut da yanıma getir yarın yüzüne söyleyeyim onun dedim. İşte maalesef aramızda bu kadar çok hain çıkarsa ülkenin gideceği nokta bu olur. Çünkü bu hikayeyi daha önce seyrettik, gördük ama şu var, şuna inanıyorum; Anadolu'yu çok geziyorum, siz beni burada

medyada görüyorsunuz ama geçtiğimiz on beş gün içerisinde Elazığ, Malatya, Gaziantep, Bilecik, Söğüt, Adapazarı dolaştım geldim, hep üniversiteleri dolaştım geldim. Üniversiteler bu işlere karşı çok çok ilgi ve yoğun var, yoğun ilgi var, bin beş yüz kişilik anfiler, kesinlikle boş yer bulmanız mümkün değil, öğrenciler büyük bir özveri ile dinliyor ve sonuçta da yedi saatlik programlarımız oluyor, üç saat, dört saat konuşuyorum yaklaşık üç saatte soru cevap sürüyor. Yedi saat içersinde o salonun içerisinden bir kimse ayrılmıyor, herkes merak ediyor, soruyor. Bunlar bizim için iyi unsurlar. Şunu çok iyi biliyorum; bizim gibi düşünenler, ülkesini vatanını düşünenlerin sayısı azımsanacak bir rakam değil, %95 ülkenin nüfusunun, buna eminim ama içimizdeki %5lik hain kısmı var, onların sayısı %5 ama maalesef %5'liğin sesi % 95'lik ses çıkartıyor, %95lik biz ise %5lik ses çıkartıyoruz. Tek sıkıntımız bu çünkü bir kısım medya ellerine geçmiş vaziyette, gazeteler ellerine geçmiş vaziyette, bu süreç böyle devam ediyor. O yüzden ben geleceğimden umutluyum, bugün maden konusu yaptık ama diğer konularda da ona göre devam ediyor. Bu ülkenin kesinlikle batmayacağını biliyorum ama zor günler geçireceğiz, sıkıntılı günler geçireceğiz belki sıkıntı daha da artacak ama şunu çok iyi biliyorum, gecenin en karanlık olduğu an gündüze en yakın andır. Bizde bu sıkıntıları aşacağız çünkü sistemimiz Atatürk'ün kurmuş olduğu sistem, hala dimdik ayakta duruyor, ufak tefek tuğla kopmaları, parça kopmaları olsa bile ayakta devam edecek sistem. Şuna inanıyorum; Avrupa Birliğinin kafayı takmış olduğu Türk Ordusu çok sağlam vaziyette ayakta duruyor ve taviz vermeden devam ediyor ve ele geçiremedikleri tek kısım, tek kurum orası kaldı ve ele geçireceklerini tahmin etmiyorum, o yüzden biraz sıkıntı çekeceğiz ama aydınlıklar ileride diyorum. Sayın Başkan beni davet ettiğiniz için teşekkür ediyorum, saygılar sunmadan önce arkada görüyorum Star TV'ciler beni bekliyor, buradan onlarla birlikte bir programa gideceğiz, beni almaya geldiler, Star Televizyonundan, onlarında önemli işleri var, Sayın Başkanımda müsaade ederse,

sizlerden de özür dileyerek daha fazla onları da bekletmek istemiyorum. Tekrar beni çağırdığınız için teşekkür ediyorum, saygılar sunuyorum. Sağ olun.....

Av. Hakkı Suha OKAY : Estağfurullah. Sayın Aygün'e bizde teşekkür ediyoruz. Kendisi bu program içerisinde iki medya programı da çıkarttı. Canlı yayına gitti, geldi, kendisine başarılar diliyoruz. Evet, söz sırası Sayın Öngör'de, buyurun.

Tahir ÖNGÖR : Teşekkür ederim Sayın Başkan. Bu Tasarı yasalaşırsa ülkemiz sosyal barışı açısından ciddi sorunlar yaşayacak. Bunun tipik bir örneğini, üstelik son derece kontrollü koşullar altında kısa süre içinde yaşadık, halende yaşıyoruz. Geçtiğimiz Cumartesi günü TURMOB'tan birkaç Odadan birkaç kişilik kurulla Bergama'da idik, işletme çevresinde kendimizi sezdirmeden dolaşıp mühendislik tespitleri yapmaya çalıştık. Aldığımız bilgilerden biri şu; şu anda Amerika'dan gelmiş, iki tane sosyolog çalışıyor işletmede ve bunlar hangi köyden, kimlerin işe alınacağını sosyolojik bir takım şeylerle, ölçeklerle belirliyorlar ki çevredeki muhalefet kırılsın ama daha önceden bildiğimiz başka bir şey vardı, şirket daha önce Avustralya şirketi Normandiya'nın elindeyken bir dönem içinde Avustralya'dan iki tane de etnolog gelmişti. O dönemdeydi Ramazanda iftariyelik dağıtmalar, toplu iftar yemekleri vermeler, düğün salonu açmalar ama o yörede karışık bir mezhep topluluğu var olan ortamda Alevi dedelerinden dördünü bordroya da alarak maaşa bağlamak ve bunlardan dördünün bordroda yer almasının sakıncalarını görüp dört ay sonra bunu hemen kestikleri. Şimdi böyle bir ortamda neyse ki çok kontrollü, çok demokratik, çok barışçıl bir direniş süreci o günden bugüne sürüyor, yöre halkı hala rahatsız, huzursuz, karşı ama bu dışarıdan taşınmış bir karşı oluşta değil çünkü sadece bizim bir hafta sonu yarım günlük mühendislik tespitlerimiz bile bunun neden orada böyle bir karşı çıkışın ortaya çıkması gerektiğini ortaya koyuyor. Örnek; şuanda çiftçi kuyuları, işletme kotu çok aşağıya düştüğü, sürekli olarak yer altı suyu

çekildiği için çiftçide kuyuları kurma süreci için , biz gittiğimizde işletme tarafından hediye olarak yapılmış Ovacık Köyüne içme ve kullanma suyu sağlayan kuyunun pompası indirilip daha aşağıya indiriliyordu, o ekibe çevredeki çiftçilerden biz orada iken bir saat içinde iki müracaat daha oldu, pompalar daha aşağıya indirilecek, bizim yaptığımız ölçümlere göre işletmeden tam yedi yüz elli metre uzaklıktaki bir kuyunun orijinal su seviyesi, statik su seviyesi dediğimiz durgun haldeki su seviyesi altı metre düşmüş idi, daha yakındaki kuyular ciddi bir şekilde kuruma sürecinde. Yetmemiş, o işletmenin koyacak yer bulamadığı pasaları, atıkları nasıl olmuşsa Karayollarının yol ikileme çalışmalarında alt temel olarak kullanılıyor. O pasalar ki Ortadoğu Teknik Üniversitesinden Bir Hocamızın yaptığı değerlendirmeye göre Tübitak'ın çok tartışılan bir raporu var idi Bergama ile ilgili oradaki Onun yazdığı bölümde ciddi asit madendir, enerji riski taşıyabilir, incelemesi yapılmamış, yapılmalı denilen pasalar şimdi Ayvalık'tan Bergama sapağına, Bergama sapağından Kırnak'a ve Bergama sapağından Aliağa'ya kadar ikilenen yolun alt temeli olarak bütün sulama ve tarım havzasının ortasına toplam seksen, doksan kilometrelik bir şerit halinde yayılıyor, üzerinden bir kış geçtiğinde bunun her yeri değil kuşkusuz ama sürfüllü minerallerin biraz fazla olduğu yerlerde doğacak olan asit maden direnajıyla o şeridin, yolun o kesiminin çevresindeki tarlalarda pamuk yetişmez, yaprakları solar olunca dışarıdan hiç kimsenin getirip oraya kışkırtmasına gerek olmaksızın, o muhalefet daha yaygınlaşacak. Dahası var, hiçbir izin almaksızın sadece yılda iki bin metre küp izni almışken bugün aşağı yukarı beş yüz bin, altı yüz bin metre küp yeraltından su çekiliyor, ondan ötürü bu kuyular kuruyor. Dahası var; baraj için verdikleri projeyi çoktan aşmışlar, pasalarla yükseltiyorlar çünkü baraj dolmuş, neden dolmuş? Sekiz yılda yirmi dört tane altın çıkarmak için işleyecekleri, öğütüp, kimyasal işlemden geçirecekleri, cevher içinde madenin bulunduğu kaya parçası öğütülmüş halinde işlemden sonra artan kısmı o barajda depolanacak idi, bir milyon altı yüz bin metre

küp hacmi vardı, o barajın aşağı yukarı %85'i bugün dolmuş, onlara sorarsanız altı, yedi ton altın üretmiştiler, yurtdışına çıkardılar ama o atığa baktığınız zaman sadece oradan geriye dönüp hesapladığınız zaman bugüne kadar en az on beş ton altın çıkarılmış ve yurtdışına götürülmüş olması gerekiyor. Üstelik bunu yaparken onların verdiği son derece muhafazakar tenör değerine göre yapıyorsunuz, ortalama tenör dokuz ton, dokuz gram ton deniyor. Oysa şirketin Amerikalı sahibi Newmontcom'un web sayfasına girin şu anda da sürdürülmekte olan sondajlar var, onları bizde gördük orada, o sondajların sonuçlarında cevher yatağının daha geliştiği görülüyor, kesiti konmuş, üzerinde de tenör değerleri var, cevherin önemli bir kısmı, yatağın önemli bir kısmı üstelik beş metre ile on bir metre kalınlıktaki bir kısmı kırk ton gramlık tenöro gösteriliyor, ABD'deki Newmontcom web sitesinde, biz sadece dokuz ton gramlık bir tenörle hesapladığımız zaman o atıktan bugün beyan edilenin en az üç katı daha altın çıkarılmış ve yurtdışına götürülmüş olması gerekiyor, nasıl götürülür bu, kaçak mı? Hayır, değil yasa çıkarmışız bunun için. Yasada değil yöneltmelik çıkarmışız, değerli metallerin yurtdışına çıkarılmasında beyan usulü geçerlidir demişiz, bunlar şu kadar toreyi, bir ton toreyi götürürken, beş yüz kilo deyince ona diyeceğimiz yok ve bu yasa tasarısı, bunun için yeniden özel bir madde getirilmiş, başka madenlere uygulanan koşulların buna uygulanmaması için değerli metallerin taşınmasında, yurtdışına çıkarılmasında falan uygulanacak koşulları bir yönetmelikle belirlemiş, çaktırmamak için, bu yasa bir başka madde daha getirmiş orası için, af maddesi getirmiş, daha önce çok açık bir şekilde, ilk tasarıda çok göze batacak utandırıcı bir şekilde ifade edilen şey şimdi geçmişteki herhangi bir uygulamalarla ilgili yasak, ceza falan türünden şeylerin bundan sonraki çalışmalara mesnet teşkil etmeyeceği şeklinde bir ifadeyle bir geçici madde ile Danıştay İdari Davalar Yüksek Kurulunun, o işletme için verdiği izinlerin kaldırılması kararına yok sayılmasına yönelecek bir madde getirilmiş ama o işletme bugün göz göre,

göre açık ocağını, kapalı ocakta zorluklarla karşılaştığı için üç sene açık ocaksa, ondan sonraki beş sene kapalı ocakta çalışacak olan, çalışması öyle bir proje vermiş olan işletme, bugün tamamen açık ocağa geçmiş, verdiği projelerden daha fazla derinleştirilmiş, yeri olmadığı için şevleri yüksekmiş, etrafta kayma, heyelan riski artmış, köyün oraya komşu olan iki sıra evleri satın almış ocağını büyütmek istiyor ve ocağını en kötüsü daha önce hiç hesaplamadığı nedenlerden ötürü şimdi atık barajının gövdesinin üstünde seksen metre derinliğe kadar ulaştırmış. Dün biz o atık barajının üzerine yerleştirdiği aleviyon üzerinde kayma riskinin yüksek olduğunu, beklenen deprem koşullarında kayabileceğini ve içindeki bütün ağır metal yüklü bir buçuk milyon metre küp o çamurun ovaya yayılıp aynı İspanya'da Losfriaes aynı Romanya'da Bayamare'de olduğu gibi önemli kirlilik ve giderilmesi son derece güç, yıllar sürecek kirliliklere neden olabileceği riskinden bahsederken bugün onlar gelmişler, birde önüne dev bir çukur açmışlar, o çukurda daha Batıya doğru, barajın daha da önüne doğru devam ettiriyorlar. Şimdi bu çok tipik bir örnek, bu, bugünkü yasal koşullar içerisinde üstelik bugün el altından çıkarmaya çalıştıkları, o işletmenin genel müdürünün yanlışlıkla başka yerlere giden e-maillerden anlaşıldığı şekilde hazırladıkları maden atıklarıyla yönetmeliğinin kabul edilmesi durumunda rahatlayacakları ama bugün kirli atıklar yönetmeliğine göre işlem gördükleri bir dönemde üstelik bu yasal koşullar içinde üstelik mahkemece yasaklanmış durumda yürüttükleri bu işi yarın bu tasarı yasalaşırsa, ülkenin başka yerlerinde de yaşayacağız. AMDL adı altında Anatolian Mining Development Limited adı altında Toronto Borsasına bağlı olarak kurulmuş küçük bir Kanada şirketi Türkiye'nin demin haritada gösterilen önemli, üçte birlerine varan yerlerini kapatmış durumda. Tek tek sahalarını daha büyük madenci şirketlerle paylaşarak örneği dört sahasını Kominco ile dört tane altın sahasını da Riotinto ile paylaşarak araştırmalarını hızlandırdı. Riotinto ile birlikte yürüttüğü bu çalışmalar hızlı gelişiyor, Kemaliye Eğin'de, Tunceli Ovacık'da,

Karadeniz'de iki yerde, hele bu yasa tasarısı yasalaşırsa en çok en çok iki yıl içerisinde oradakine benzer toplumsal sorunlar yaratacak kirlilik bombaları haline getirecekler, o yetmeyecek yine Kanada'da Toronto Borsasına bağlı küçük bir şirket Eldorado'nun Türkiye'de sahip olduğu Tüprak eli ile Türkiye'nin dört yerinde bir tanesi dünyada bayağı büyük bir rezerv olarak adı geçen Uşak Kışladağ 'da olmak üzere, bir tanesi Edremit Havran'da zeytincilik alanı içinde taa eski projesine göre elli hektar zeytinlikte yirmi binadet zeytin ağacının kesilmesini gerektiriyor, bir tanesi İzmir'in hemen arkasındaki Çataldağ'ın hemen arkasında Efem Çukurda, biri Eskişehir'de olmak üzere dört tane sahayı o geliştirmeye çalışıyor, o da kendi gücü yetmediği için tamponluk yaptığı için Güney Afrika'da kurulu bir Amerikan şirketi Anglogold'la antlaşmasını yapmış, yeni sahalar arıyor Türkiye'de başka bir madencilik şirketi ile. Böyle ciddi bir av, ülkenin her yerini ve madenlerimizi değil yalnızca bulabildikleri altın işletmelerini, madenleri demiyorum çünkü altıncılığın en önemli yeri, çok büyük kazılar yapıp, çok büyük hacimlerde kayayı çıkarıp, öğütüp, kimyasal açık alana kimyasal işlemden geçirmekle söz konusu oluyor, bütün sorumluluğu da zaten o andan itibaren başlıyor. Biz, Bergama Ovacık'taki atık barajının güvenliği ile tartışmalar yaparken, ikici olarak hemen hazır ÇET raporunu da teslim etmiş Bakanlığa teslim etmiş, yılbaşında da yatırıma hazır hale gelmiş olan Uşak Eşme'deki Kışla Köyü yatağında atık barajı bile olmayacak. Onlar Bergama'da tankların içinde linç edilen, siyanürle işlemden geçirilen öğütülmüş cevheri açık alanın altına naylon memranlar serip, açık alanda üstüne püskürterek siyanürü işlemden geçirecekler ve kalan artığı siyanür kompleksler ile ağır metallerle zenginleşmiş, öğütülmüş hiç de doğada durduğu gibi durmayan o ağır metallerle yüklenmiş olan o artığı yerinde bırakacaklar.. Yetmiş metre yüksekliğinde bir artık kalacak orada onlar gittiği zaman sekiz, dokuz yıllık işletmelerinden sonra, bulundukları tepenin bir yanı Demirci Barajına bir yanı Çivril'de bulunan bir başka baraja

açılan beslenme havzaları, bulundukları yöre bitkisel örtüsü açısından örselenmemesi gereken, örselenmemesi için her şeyden vazgeçilmeye değer bir yöre, bunu Kemaliye'de, Fatsa'da, Gümüşhane'de başka yerlerde tekrarladığınızı düşünün, her yerde kaçınılmaz bir şekilde insanlar kanser olmaya başlayacak, su kuyuları kurumaya başlayacak, eski ürünlerinin tarımlarından alamamaya başlayacaklar, bu insanlar dışarıdan onlara herhangi bir şekilde kışkırtma gerekmeksizin, bütün yasaların hakları, bütün bakanlıkların hakları ve sadece bir genel müdürlüğe devir edilmiş bir ortamda orada istedikleri her türlü izinleri, her türlü göz yummaları almış olan bu çok uluslu şirketlerle çatışmak zorunda kalacaklar, bu tasa, bu yasa tasarısı yasalaşırsa Türkiye'nin toplumsal barışı ciddi bir şekilde risk altına girecek.

Av. Hakkı Suha OKAY : Sayın Öngör'e teşekkür ediyoruz. Buyurun Sayın Yassıkaya,

Av. Dursun YASSIKAYA: Sayın Başkan, teşekkür ederim her ne kadar birinci konuşmamda süremi aşıp kullandığım için. Efendim, çok kısa olarak Sayın Aygün'ün konuşmasında bahsettiği sermaye transferi ile ilgili olarak bir şey arz etmek istiyorum; Osmanlı sermayesine dikkat ettiğinizde öncelikli olarak İngiliz sermayesini mensup, daha sonra Alman Deutche Bank, Osmanlı'ya giriyor. Tarih tekerrürden ibaret deyip tarihi bilmememizi sağlayan art niyetlilerin uydurduğu laf sonucu, tarih tekerrürden ibaret, 2002 senesinde yeni hükümetin kurulması aşamasında Deutche Bank, İstanbul Borsasına bir milyar Euro girdi zannediyorum her halde tarih tekerrürden ibaret. Şimdi Maden Yasası ile ilgili olarak çok kısa bir şey söylemek istiyorum, yeni Maden Yasasına sahiplenenlerin devlet hakkı adı altında savundukları aslında ilk başında tek başına düşündüğünüzde gerçekten güzel bir düzenleme, devlet hakkı karlılık üzerinden değil, maden çıkış üzerinden brüt imalat üzerinden o da sadece %2 değer olarak düşük ama mantık olarak doğru baktığınızda güzel bir uygulama gibi görünüyor.

Ancak tasarının getirmiş olduğu teşvikler, tasarının getirmiş olduğu muafiyetler, tasarının getirmiş olduğu buluculuk hakkını düşündüğünüzde matematiksel bir hesap yaparsanız, inanın Türkiye Cumhuriyeti devleti üstüne para veriyor, Sayın Başkanım borçluluğu bırakın adama para veriyorsunuz, SSK primi almıyorsunuz. Bakın, %2 iki Lira gelir elde ettiniz, matematiksel hemen hesaplayalım, binde iki buluculuk hakkınız var, ee, Türkiye'de zaten %14'ü yüz ölçümü üzerinden belli altı tane şirkete imtiyaz hakkı olarak verilmiş, adam buluculuk hakkı beni diyecek ve sonsuza kadar o maden oradan çıkana kadar değerlenecek, %2 payınız zaten oradan otomatikman iniyor, Yasa Tasarısına göre getirmiş olduğu ekipmanlar maliyetini devlet payı üzerinden % 50'ye kadar çekebiliyor, sıfırlıyorsunuz, ee, teşvik, gelir vergisi, kurumlar vergisi, SSK muafiyeti, turizm teşvik gibi her türlü teşvikten yararlandırdığınız taktirde Türkiye Cumhuriyeti devleti ham cevher ihracıyla zengin olmayacağı gibi madenlerini açmaktan dolayı bir de açtığı şirkete para vermiş oluyor, herhalde böyle bir mantık dünyanın hiçbir yerinde yoktur. Azerbaycan bile beğenmediğimiz Azerbaycan bile yapmış olduğu antlaşmalarını %51 olarak devlet hakkı olarak koruyor. Bununla ilgili söyleyecek aslında çok şey var ancak mevcut Yasa Tasarısı kanaatimce bir devletin hukuk düzeninin ana organı Anayasası olmakla beraber mevcut Yasa Tasarısı bana göre acizane bu kadar büyük değerli üstatlarımın huzurunda bunu söylemek pek hoş değil, şuanda Anayasadan daha değerli çünkü bu yasa Anayasanın mülkiyet hakkını yok sayıyor ve mülkiyet hakkını anılan şirketlere veriyor, dolayısıyla bu yasayı biraz öncede izah etmeye çalıştığım mahalli idareler yasası, hakların kendi kaderini tayin hakkı, kültürel hakların korunması sözleşmeleriyle birlikte lütfen değerlendirin, Türkiye Cumhuriyeti devleti olmayacağı gibi Doğudan Fırat'tan, Dicle'den veya Karadeniz'den veya başka bir yerden kurulacak bölgesel yapılanmalarla su alamayacaksınız, bırakın madeni, böyle bir durumla karşı karşıyayız ve bunun en somut örneğini

biraz önce haritasını gösterdiğim şirket, Kanadalı bir şirketle ortak olarak hissesini Türkiye'den yapmış olduğu sözleşmelerini Newyork Borsasında halka arz etmiştir. Newyork Borsasında halka arz ettiği sözleşmeleri tanıtırken broşüründe Türkiye federal cumhuriyeti diye bahsetmektedir, çok enteresan olsa gerek, kaldı ki Habitat II Projesi adı altında İstanbul'da başlatılıp ve bütün devlet erkanının olduğu bir yerde Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri Gani'nin, Türkiye federal cumhuriyetinde bulunmaktan çok mutluyum sözü herhalde bir tesadüf olmasa gerek. Ben daha fazla vaktinizi almak istemiyorum ancak sözlerimi rahmetli Necmettin Haplemitoğlu'nun sözünü herkesin emsal alarak " Türküm, başka Türkiye yok " diyerek herkesin sahip olması gerektiğine inanıyorum. Teşekkür ederim.

Av. Hakkı Suha OKAY : Sayın Yassıkaya'ya teşekkür ediyorum. Saat 14:00'da başlayan panel iki saat on dakikadır sürüyor. Panelin başlangıcında dinleyenlerden de katılımda bulunmak isteyenler varsa onlara söz vereceğim dedim ama ilerleyen zamanda göz önüne alınırsa yeniden bir tebliği anlamında olmamak koşuluyla panelistlerin her birine birer tane soru alıp bu toplantıyı sonlandırmak istiyorum. Soru sormak isteyen varsa lütfen işaret buyursun. Evet, tabi, o zaman şöyle yapalım, yani sizin bir bilgi ve birikiminiz olduğunu da ifade ediyorlar, buradan, kürsüden alalım çünkü bu kitaplaştırılacaktır, onun için sizi kürsüye alalım

Mustafa ÇINKI: Sayın Başkan teşekkür ediyorum..

Av. Hakkı Suha OKAY : Kendinizi de takdim ederseniz.

Mustafa ÇINKI : Mustafa Çınkı, Eti Holdingde baş müfettişim. Sayın konuşmacılar oldukça önemli konulara değindiler ancak özellikle Maden Yasası ile başlayan süreçte Maden Yasası ile ilgili olarak bazı yasal düzenlemeler konusunda bilgi vermenin gereğinin de ortaya çıktığını gördüm; geçtiğimiz ay Türkiye Büyük Millet Meclisinde bir yasa geçti,

bu yasa doğrudan yabancı sermaye yasası, bu yasa dünyanın hiçbir ülkesinde görülmediği üzere yabancı sermayenin Türkiye'den elde etmiş olduğu maden imtiyazlarının işletme haklarını yabancı sermaye kapsamında saydı, doğrudan yabancı sermaye kapsamında saydı. Ayrıca bu yasa ile birlikte yabancı sermayeye verilen hakların üzerinde kanunlaştırma yapılamayacağı, devletleştirme yapılamayacağı ifade edildi. Yabancı sermayenin Türkiye'deki faaliyetinden elde ettiği net kar, sermaye, getirdiği sermaye vesaire kaynaklarını hiçbir tahdide tabi olmaksızın yurtdışına çıkarma hakkı tanındı. Yine yabancı yatırımcılar Türkiye'de kurmuş oldukları şirketleri gerçek yada tüzel kişilikler, hiçbir sınırlamaya tabi olmaksızın taşınmaz elde etme hakkına sahip oldular, bu yasa çok önemli idi ve bu yasa özellikle mülkiyet hakkı ile ilgili olarak yabancı şirketlerin yaptıkları işe müşterih olmak üzere alt komisyonda değiştirilen madde daha sonra kaldırıldı ve genişletildi. Türkiye'mizin yaklaşık yüz bin kilometresi ki bunun üzerinde sadece on iki şirketin üzerinde yabancı şirketin üzerinde yüz bin kilometre kare ruhsat var, arama, ön işletme ve işletme ruhsatı. Bir takım bilgiler geliyor, isim vermekte bir sakınca görmüyorum, bunlardan bir tanesi Tüprak, Türk şirketi, Türkiye'deki kullandığı şirketi ismi ama yabancı sermaye kullandığı şirket, Eldoradogold, Türkiye'deki işletme ruhsatlarının tamamının tapusunu aldı, çalışanlarının ifadesi alamadıkları bir iki tarla kalmış, onları da yakın süre içerisinde alacaklarmış. Artık Türkiye'de yabancı sermayeye verilen hakların devletleştirilmesi, kamulaştırılması gibi bir durum söz konusu değil, bu devletin egemenlik hakkını doğrudan doğruya ortadan kaldıran çok önemli bir düzenleme üstelik yer altı kaynakları açısından Anayasamızın 168.maddesi yer altı kaynaklarının tabi servetlerin ve kaynakların devletin hüküm ve tasarrufunda olduğunu söylüyor, devletin hüküm ve tasarrufunda olan yani egemenlik kavramı içerisinde değerlendirilebilen yer altı kaynakları üzerinde devlet egemenlik haklarını kullanamayacak. Bu kabul edilemez ve doğrudan doğruya hem

ulus devlete hem de ulusal egemenlik adına yönelmiş bir saldırı mahiyetinde. Diğer taraftan bir yasa tasarısı daha var, konuştuğumuz Maden yasa tasarısı, bir tasarı daha var, o da, evet, gelişmekte olan illerde yatırımların teşviki, istihdamların arttırılması yönelik olarak bir yasa teklifi, o da, Türkiye Büyük Millet Meclisinde komisyonlarda. Maden Yasa tasarısının 4. maddesinde yer alan istisna ve muafiyet hükümleri kaldırılmış gibi gözüküyor ancak tasarının 4. maddesinin ilk paragrafında öyle bir düzenleme var ki aynen şunu öngörüyor, madencilik yatırımları ülkede uygulanmakta olan sektör gözetmeksizin tüm teşvik tedbirlerinden en üst seviyede faydalanır, bu anlamda önem kazanıyor. Geri kalmış bölgelerdeki teşvikle ilgili yasa, bu yasaya göre bu yasanın öngörmüş olduğu teşvikten yararlanacaklar. Bu yasaya göre Türkiye'de yabancı sermaye yapmış oldukları madencilik faaliyetleri sonucunda beş yıl vergiden muaf olacak. Ben bir hesaplama yaptım, bu teşvik tedbirlerini dikkate alarak, kromit madenleri ile ilgili olmak kaydı ile Türkiye'de iki milyon ton kromiti yurtdışına çıkarttığınız zaman bunun devlete olan maliyeti kırk altı milyon Dolar olacak, üstelik bunun bir kısmını da yabancı sermayeye nakit olarak ödeyeceğiz. Hani biz madenciliği yada Madencilik Yasasını kalkınmanın bir aracı olarak görüyorduk, maalesef çok acı bir gerçek. Ülkemizde madencilik yapanlar yaptıkları faaliyetlerin sonucunda devletten para alır hale gelecekler. Eğer arzu eden olursa o hesaplamayı bu iki yasayı dikkate alarak kendilerine verebilirim, iki milyon ton kromit götüren bir şirket kırk altı milyon Dolar para kazanacak, ekstradan yani üstüne para vereceğiz ve tartıştığımız yasa bu yasa. Böyle bir yasa Türkiye, Türkiye Cumhuriyetinde, Türk bayrağı altında tartışılıyor, ben bunu hazım edemiyorum, kendime yediremiyorum ve akşamları uykusuz kalıyorum. Kimin ne hakkı var, bu ülkenin yer altı kaynakları, gelişmiş ülkelerin sermayesine peşkeş çekmeye, hediye etmeye. Buna katlamak gerçekten çok zor. Diğer taraftan yetmiyor bu teşvikler, bakın kısaca okumak istiyorum, bunu kabul etmek mümkün değil;

madenci, gerçek veya tüzel kişilere on kişilik istihdam öngörülen teşvik belgeli yatırımlar için Hazineye ait arazi ve arsalar mülkiyeti bedelsiz verilecek. Maden ruhsatlarını verecek miyiz mülkiyeti bedelsiz olarak, ovaları verecek miyiz yada o madenci şirket gelip bakın ben bu yasadan faydalanıyorum bana bu ruhsat alanını bedava vereceksin diyecek mi? Biz buna bu hakkı nasıl veririz? Bu ulusal egemenliğin çöpe atılması değil mi? Devam ediyorum; yasa kapsamında faaliyette bulunuyor, taşıma yaptıracak, Devlet Demir Yollarından %50 indirimli. Bakın Elazığ Palu'dan İskenderun'a bir ton yük demir yolu ile on Dolara gider, yabancı gelecek orada madencilik yapacak beş Dolara taşıyacak, beş Doları kim ödeyecek Devlet Demir Yolları, Devlet Demir Yolları bir KİT, eğer zarar ederse zararını genel bütçe içerisinde konsolide edildiği zaman Türk Milleti ödüyor, adam hem benim madenimi götürecek bir de aferin iyi yaptın diyeceğiz, birde onun nakliye parasını cebimizden karşılayacağız, buna vicdan dayanır mı? Bir makale hazırlamıştım, belki konuşulacak çok şeyde var, adını da şöyle koymuştum ve ne kadarda yerinde olduğunu da bugünkü bu tartışmaların ışığı altında çok net biçimde kavramış bulunuyorum; Vahdettinler, Damat Feritler işbaşında, ülkemiz satılıyor uyanın. Teşekkür ederim.

Av. Hakkı Suha OKAY : Söz istemi yok ise bu toplantıyı sonlandırmak istiyorum.

Şimdi burada bir siyasi partiye yönelik eleştirilerde bulunmak biraz saygısızlık olacak ancak Türkiye'den tek sorumlu Cumhuriyet Halk Partisi değil, hepimiz aynı sorumluluğu taşıyoruz. Bir seçim sonucu alınmış ve böyle bir milli irade tecelli etmiş, onu içimize sindiremesek de ancak yanımızda bir Cumhuriyet Halk Partisi milletvekili var, bu konudaki madenlerle ilgili konudaki değerlendirmede bulundu ancak iş yasası değişikliğinde de Cumhuriyet Halk Partisinin o yasaya ilişkin çalışmalarını da dikkatle izleyenlerden biriyim. Herhangi bir şekilde, ama şu bir gerçek; Cumhuriyet Halk

Partisinden herkes bugün çok şeyi bekliyor, buna katılıyorum. Değerli dinleyenler böylesi bir toplantı düzenlediği için Ankara Barosunun...

Tacidar SEYHAN : Ben küçük bir şey söyleyebilir miyim? Müsaade ederseniz. Bu konu ile ilgili değil.

Av. Hakkı Suha OKAY : Sayın Seyhan, ben bunu ifade ettim. Haa, bu konu ile ilgili değilse..

Tacidar SEYHAN : Şimdi değerli arkadaşlarım, Türkiye'nin sorumluluğu iktidar ve muhalefet partisinin değil, Türkiye'nin sorumluluğu hepimizin. Ben, demokratik kitle örgütleri ile kendi bulundukları ortamda bir gün içerisinde metalurji, jeoloji, maden mühendisleri odasında defalarca bazılarında yedi, sekiz saati aşkın toplantılar yaptım, Partim adına yapmak istediğimiz bir şey vardı hepimizin; bu toplumun sağ duyulu insanlarının bu düşünce ve görüşlerini Türkiye Büyük Millet Meclisi çatısı altında düzenlemelere dönüştürmek. Gerçekten elimizden geleni yapıyoruz ama biz bulunduğumuz alanda hepimiz, kendi istediğimiz gibi bir yönetim tarzını değil, Türkiye'nin gereksinim olduğu gibi bir yönetim tarzını hakim kılmaya çalışmalıyız. Her zaman kendi içimizde barışı bozarak, insanların hepsini yumurtamı tavuktan tavuk mu yumurtamı tavuktan çıkar, bende bir demokratik kitle örgütü temsilcisiyim ve parlamentodayım, ben de aynı alanda mesleki birikimimi burada yansıtmaya çalışıyorum, hepiniz bu ülkenin yöneticileri olacaksınız, özellikle her mesleki alanda nisbi yozlaşmanın olabildiğini görüyoruz, bu toplumsal kültürün gelişimi süresi içerisinde hiçbir şeyi birbirinden ayıramazsınız, bize düşen kötüyü, olumsuzluğu belli etmek kadar bilgiyi, birikimi paylaşmaktır. Bilgiyi paylaşmadan bilinç oluşturamazsınız, insana saygıyı, kamu kurumuna saygıyı, devlet adamına saygıyı, Türkiye Büyük Millet Meclisine saygıyı ve laik, demokratik cumhuriyetin varlığına yönelik tüm tehditlerden koruyacağımız Türkiye Cumhuriyeti'ne saygıyı hep birlikte oluşturmak

zorundayız. Toplumsal dayanışmaya ihtiyaç var, başta söylediğim gibi, daha iyi bir Türkiye mümkün, biz bütün gayretlerimizle elimizden geleni yapmaya çalışıyoruz, yedi, sekiz konuda Anayasada aykırılık gösteren konularda muhalefet görevini yerine getirerek Türkiye'de kamuoyunun duyarlılığını çakmaya çalıştık, bu duyarlılık çerçevesi içinde her zaman toplumdan sağ duyulu gelen her sesin dinleyicisi olacağımızı ve bunun parlamentoda temsilcisi olacağımızı ifade etmek istiyorum. İhtiyacımız olan en büyük şey, ülke sevgisi olduğu kadar, insan sevgisidir, hiçbir zaman içimizdeki, yüreğimizdeki ülke, vatan ve insan sevgisini esirgemeyelim. Teşekkür ediyorum.

Av. Hakkı Suha OKAY : Sayın Seyhan, başarı diliyorum ve toplantıyı sonlandırıyorum. Bu toplantıyı düzenlediği için Ankara Barosunun Yönetim Kuruluna, Ankara Barosunun Parlamento, Basın ve Halkla İlişkiler Komisyonuna, Sayın Başkan ve üyelerine teşekkür ediyorum ve sabırla dinlediğiniz içinde değerli dinleyenlere de teşekkür ediyorum ve iyi günler diliyorum.

AVUKATLIK MESLEK ETİĞİ

AÇILIŞ KONUŞMASI

Av. Semih GÜNER
Ankara Barosu Başkanı

YÖNETEN

Av. Süleyman ÇETİN
Ankara Barosu Yönetim Kurulu Üyesi

KONUŞMACILAR

- Prof.Dr.Harun TEPE
  H.Ü.Felsefe Bölümü Öğretim Üyesi

- Doç. Dr. Mahmut ARSLAN
  H.Ü.İ.İ.B.F. Öğr.Üyesi ve Etik Mrk. Bşk.

- Av. Erkan YÜCEL
  Ankara Barosu Üyesi

TARİH : 14 Temmuz 2003

SAAT : 14:00

SUNUCU (Bayan): Sayın Başsavcım, Sayın Baro Başkanları, saygıdeğer meslektaşlarımız ve değerli konuklar. Ankara Barosunun 79. kuruluş yıldönümü kapsamında düzenlemiş olduğumuz etkinliğimize hoşgeldiniz. Kutsal savunma hakkının yaşama geçmesinde görev alan avukatların, meslek örgütü olan baroların tarihi M.Ö. 359 yılına dayanmaktadır. Ülkemizde ilk kez baro kavramının 1876'da çıkarılan Nizamiye Mahkemelerinde görev yapacak dava vekilleri ile ilgili nizamnamede yer aldığını görüyoruz. Bu bağlamda dernek statüsünde kurulan aralarında Ankara Barosunun da yer aldığı barolarımız vardır. Cumhuriyet döneminde Avukatlık Kanununa göre kurulan baroların başında Ankara Barosu gelmektedir. Bugün 14 Temmuz 1924 tarihinde kurulan Ankara Barosunun 79.yılını meslektaşlarımızla birlikte kutlamanın onurunu ve gururunu yaşıyoruz.

SUNUCU (Bay) : Adaletin sağlanması ve yurttaş devlet ilişkisinin temelinde hukuk kurallarının etkin biçimde uygulanmasında önemli işlev üstlenen avukatlarla bir meslek ve hukuk kurumu olan köklü geçmişiyle Ankara Barosu bu kamu hizmetinin layıkıyla yerine getirilmesinde üstüne düşen görevi en iyi şekilde yapmaya devam edecektir. 79 yıllık bu süreçte Baronun aydınlık yüze çağdaş bir yapıya kavuşmasında katkısı olan herkese teşekkürü bir borç biliyoruz.

SUNUCU (Bayan) : Bu gün ayrıca 30 yıl avukatlık gibi önemli ve onurlu bir mesleği ifa eden meslektaşlarımızın mutluluğunu paylaşacağız. Şimdi bugünkü etkinlikler çerçevesinde konuşmalarını yapmak üzere Ankara Barosu Başkanımız Sayın Semih GÜNER'i kürsüye davet ediyorum.

Av. Semih GÜNER : Sayın Başsavcım, Antalya, Manisa, Adana ve Kütahya Barolarımızın değerli başkanları, önceki başkanlarım, değerli meslektaşlarım, değerli konuklar ve basınımız seçkin temsilcileri Ankara Barosunun 79.kuruluş yıldönümü nedeniyle düzenlediğimiz törene hoşgeldiniz onur verdiniz.

Ülkemizde avukatlık mesleğinin örgütlenmesi 1876 tarihinde çıkarılan bir nizamnameye dayanıyor. Ankara'da da bu nizamname kapsamında ve dernek statüsünde bir meslek örgütünün kurulduğunu biliyoruz.Bu örgütümüzün tarihsel geçmişini araştırma çalışmalarımız sürmektedir. Ankara Barosunun dernek statüsünde olan meslek örgütü Muhammat Yasasının yürürlüğe girmesinden sonra oluşumunu yasaya göre düzenlemesi sonucu 14 Temmuz 1924 tarihinde yani 79 yıl önce bugün kurulmuş bulunuyor ve yaptığımız çalışmalarla saptadığımız bu tarihi Ankara Barosunun kuruluş tarihi olarak kabul ettik ve kutlamalarımızı da bu tarihte gerçekleştiriyoruz.

Cumhuriyetimizle yaşıt Ankara Barosu 79 yıllık onurlu geçmişi içinde Cumhuriyetimizin temel niteliklerini savunan ve koruyan aydınlanmayı yaşam biçimi olarak kabul eden laik ve

sosyal hukuk devleti olmanın gereklerini özümsemiş, Atatürk devrim ve ilkelerine gönülden bağlı bir baro olmayı hedeflemiştir. Hukukun üstünlüğü ilkesini yaşama geçirmek için her ortamda çalışmalar yapmak, üstün kılmak insan haklarına herkesin saygı duymasını sağlamak Baromuzun en temel doğrularıdır. Bu ilkelerin ışığı altında günümüzde ciddi sıkıntılarımız ve kuşkularımız bulunmaktadır. Kuruluş yıldönümümüzde bu konudaki görüşlerimizi sizlerle paylaşmak istiyoruz. 2002 yılı Kasım ayında yapılan genel seçimlerle siyasal yaşamımızda çok önemli değişiklikler gerçekleşti. Siyasal iktidarı paylaşan partiler ile ana muhalefet partisi seçim yasasının halk iradesini meclise tam anlamıyla yansımasını engelleyen kuralların da etkisiyle parlamento dışında kaldılar. Ve bir parti kullanılan oyların %35'ini almasına rağmen daha büyük bir çoğunlukla parlamentoda temsil edilme ve hükümeti kurma yetkisini aldı. Demokrasiye inanan herkes gibi Baromuz da, halkımızın siyasal tercihine saygı duymuştur. Ancak; hukuka dayalı gerçek demokrasilerde olduğu gibi; salt sayısal çoğunluğun demokrasi için yeterli olmadığını düşünüyoruz. Seçimlerden bu yana geçen yaklaşık dokuz aylık sürede dünyada ve ülkemizde çok önemli gelişmeler yaşandı. Irak savaşı, Kıbrıs sorununun geldiği nokta, AB ve ABD ile olan ilişkilerimiz, yolsuzlukların dibe vuran görüntüsü, gündemimizi oluşturdu. Diğer bir önemli gündem maddemizde siyasal iktidarın Atatürk devrim ve ilkelerine yaklaşımı ve ülke yönetiminde egemen kılmak istediği görüşleri oldu. Ülke kamuoyu bir kısım anayasal kuruluşlar, yazılı ve görsel basın, siyasal iktidarın yaklaşımını hep sorgulamış acaba sorusunu hep sıcak tutmuştur Baromuzda bu düşünceler egemen olmuş yapılmak istenen yönetsel ve siyasal değişikliklerde bu sorunun yanıtını arama gereği duyulmuştur. Bu konudaki kuşkularımız sorularımız sürmektedir. AB müktesebatına uyum adı altında sürdürülen yasal değişiklik çalışmalarındaki bazı öneriler, YÖK yasasında getirilmek istenen düzenlemeler, madenlerimiz, kıyılarımız, SİT alanlarımız, ormanlarımız üzerindeki farklı

düşünceler ile Silahlı Kuvvetlerimizin her aşamada sorgulanır olması bizi rahatsız etmektedir. Bu konulardaki somut önerilerimizi açıkladığımız için yinelemekten kaçınıyoruz. Baromuz, ülkemizde hukukun üstünlüğü laik ve çağdaş yaşama ulaşma anlamına gelen Atatürk devrim ve ilkelerinin gerçekleşmesi korunması ve daha ileriye taşınması için her aşamada görüşlerini bildirme, uyarma, öneride bulunma, gibi davranışları yaşama geçirme kararlılığı içinde 79. yılını kutlamaktadır.

Değerli konuklar, değerli meslektaşlarım, adil yargılanma ve savunma hakkının tam olarak kullanılamaması günümüzün en ciddi sorunlarının başında gelmektedir. Bütçeden %0 7,5 pay ayrılan bir adalet örgütü düşüncesi bizi daha işin başında olumsuzluğa itmektedir. Unutulmamalıdır ki, ülkede yaşayan bireyler haksızlığa uğradıklarında, adil yargılanamıyorlarsa, adalet düzgün işlemiyorsa ve gecikerek geliyorsa, o ülkede ortak yaşam sağlıklı kurulamaz, hukuksuzluk egemen olur. Bütçeyi hazırlayan siyasal iktidarın ve o bütçeye oy veren millet vekillerimizin bindikleri dalı kestiklerini ülkeye yararlı bir iş yapmadıklarını buradan bir kez daha duyurmak istiyoruz. Hukukun siyasallaşmasından son derece rahatsızız. Günümüzde kişilere özgü hukuk kurallarının konulmasından ve uygulanmasından dolayı çok ciddi kuşkularımız vardır. Hakimler ve Savcılar Yüksek Kurulumuzun tutarsız uygulamaları dayanılmaz boyuta gelmiştir. Daha fazla zaman geçirmeden kuruldan siyasal gücün temsilcileri ayrılmalı savcılarımız için ayrı bir düzenleme yapılmalı kurulun kararları yargı denetimine açılmalıdır. Bu konularda gecikilen her gün adalete güvenin azalmasına neden olmaktadır. Ülke sorunlarından ayrılması mümkün olmayan meslek sorunlarımız da artmıştır. Öncelikle halkımızın hukuksal güvencesi olan avukatların görev alanlarına yapılmak istenen kısıtlamalar bizi rahatsız etmektedir. Marka patent vekillerine tanınmak istenen haklar şimdilik ertelendiğini gördüğümüz noterlerin hukuksal danışma yapma yetkileri, yönetsel alanda 3.şahıslara verilmek

istenen idareye başvuru yetkisi veya iş takip yetkisi gibi yasal değişiklik çalışmaları ve kamu kesiminde çalışan meslektaşlarımızın çay kahve servisi yapanlarla eşit ekonomik koşullarda çalıştırılması bu sıkıntılarımızın başında gelmektedir. Mesleğimizin içinden gelen ve sorunlarımızı yakından bilen Sayın Adalet Bakanımızın bu konuda sorunlarımıza sahip çıkacağına inancımız tamdır. Ankara Barosu olarak işin bu boyutuna yönelik önerilerimizi sunmak istiyoruz. İlk önerimiz Hukuk fakültelerinin açılmasının bir süre dondurulmasıdır. İkinci önerimiz avukatlık stajına başlayacak hukukçuların teorik bilgi ölçme sınavından geçirilerek staja başlamalarına ilişkin yasal değişiklik yapılmasıdır. Üçüncü önerimiz stajın iki yıl yapılması ve stajyerlerimizin yargıçlarla veya yargıç stajyerleriyle eşit ekonomik koşullarda staj yapmalarının sağlanmasıdır. Dördüncü önerimiz ise staj sonunda yapılacak yasal değişikliğin staj sonunda yapılacak sınavın bir an önce mesleğin onuruna ve beklentilerine uygun bir biçimde değiştirilerek yaşama geçirilmesidir. En kısa sürede yapılmasını dilediğimiz bu değişikliklerin yanı sıra orta vadede de iki konuda daha düzenleme yapılmasının gerektiğine inanıyoruz. Bunlardan biri belli bir yörede avukatlık yapacakların sayısal olarak belirlenmesidir. İkinci önerimiz ise görev alanlarının belirlenmesinde meslek kıdeminin etkili olmasıdır. Bu konuların da artık tartışılma zamanının geldiğini düşünüyoruz.

Kuruluş yıldönümümüz nedeniyle Baromuzun gelecekteki yapılanması ile ilgili görüşlerimizi de aktarmak istiyoruz. 79 yılını kutlayan baromuz kurumlaşmasını tamamlamak üzeredir. Yaklaşık yedi bin avukat ve sekiz yüz otuz stajyere hizmet veren baromuzun katılımcı bir anlayışla hizmetlerini sunabilmesine olanak sağlayacak yönetsel düzenlemelerimizin bir kısmı yürürlüğe girmiştir. Kalan kısmı ise çok kısa bir sürede tamamlanarak adli tatilden önce veya adli tatilin bitiminde yaşama geçmesi için çalışmalarımız sürmektedir. Baromuzun siz değerli meslektaşlarımıza ve kamuya daha iyi hizmet verebilmesi için İSO Belgesi alınmasına karar verilmiş bu

amaçla çalışan ve yönetimde görev alan arkadaşlarımızın eğitimden geçmesi tamamlanmış şimdi yönetsel düzenlenmesi hazırlanmak üzeredir. Kurullarımız yeniden yapılandırılmış, eşgüdüm içinde çalışabilmeleri için yönetsel düzenleme yapılmış, uygulanmasına başlanmıştır. Her değişiklikte olduğu gibi burada da uyum sorunları yaşanmış ve sorunların tamamlanmak üzere olduğunu, uyumun sağlanmak üzere olduğunu görüyoruz. Günlük mesleki uğraşımız içinde yaşadığımız sıkıntıları aşmada aktif ve etkili çalışmalar yapılabilmesi, oluşan sorunların giderilmesi için avukat hakları merkezimiz kurulmuş ve çalışmalarına başlamıştır. Bireysel sorunların çözümünde meslektaşlarıma hizmet vermeye devam etmektedir. Mesleğimizin geleceği stajyerlerimizin eğitimi, ülke dışından gelenlere dahi gururla gösterebildiğimiz bir mekanda ve çalışma ortamında sürmektedir. Staj eğitimimiz kapsamında komşu barolara hizmet verebilmenin mutluluğunu yaşıyoruz. Meslek içi eğitimimiz başlamış olup, bir çok alanda daha kapsamlı hale getirilebilmesi için son derece kararlı olduğumuzu buradan ifade etmek istiyoruz. Meslektaşlarımızın yoğun iş yükü ile bunaldıkları anlarda onlara moral destek sağlayacağını inandığımız, sanatsal ve kültürel çalışmalarımız da yoğun biçimde sürmektedir. Türk Sanat Müziği ve Türk Halk Müziği korolarımız zevkle izlenmekte, kuruluşu gerçekleşen tiyatro topluluğumuz da yarın ilk oyununu sergileme aşamasına gelmiş bulunmaktadır. Stajyerlerimiz etkili çalışmalar yapmaktadır. Söyleşiler, kurgusal duruşma yarışması gibi kültürel etkinlikler, futbol, bowling, satranç ve tavla turnuvası gibi sportif etkinlikler, piknik, yemek gibi sosyal etkinlikler ilk anda akla gelenlerdir. Staj eğitim merkezimizdeki konferans salonumuzun yakın zamanda hizmete açılmasıyla sosyal ve kültürel etkinliklerimizin daha da artacağına inanıyoruz. Değerli konuklar sevgili meslektaşlarım, bu duygu ve düşüncelerle kuruluş yıldönümünü kutluyor Baromuzu bu günlere getiren değerli meslektaşlarımıza ve çalışanlarımıza en içten dileklerle şükranlarımızı sunuyor, kuruluş yıldönümümüzü bizlerle

paylaşmanız nedeniyle tekrar teşekkür ediyoruz. En derin saygılarımızla.

SUNUCU (Bay) : Ankara Barosu Başkanı Sayın Semih GÜNER'e teşekkür ediyoruz. Değerli konuklarımız davetlilerimiz arasında Adalet Bakanımız Sayın Cemil ÇİÇEK bulunuyor kendilerine hoşgeldin diyor, konuşmalarını yapmak üzere kürsüye davet ediyoruz.

Cemil ÇİÇEK : Sayın Başkan, değerli konuklar, değerli meslektaşlarım, sevgili basın mensupları hepinizi saygıyla selamlıyorum. Ankara Baromuzun 79.kuruluş yıldönümü hepimiz için kutlu olsun. Ümit ve temenni ederim ki daha nice kuruluş yıldönümlerini böylece huzur içerisinde sağlıklı bir şekilde kutlama imkanı olur. Bugünün benim bakımımdan ayrı bir anlamı da var ben avukatlık stajını burada yaptım. Dolayısıyla halen avukatlık ruhsatıma Ankara Barosu olarak yazılıdır. Evimin bir köşesinde asılı bulunur, dolayısıyla içinizden biri olmakta ayrıca benim bakımımdan gurur vericidir. Bu vesileyle bu mutluluğu sizlerle paylaşmak istedim. Bu günün benim bakımımdan ayrı bir anlamı var bir taraftan Ankara Baromuzun 79. kuruluş yıldönümü, diğer taraftan biraz evvel de insan hakları Danışma Kurulu toplantısı vardı 3-5 dakikalık gecikmem oradan kaynaklanıyor. Baro ve insan hakları birbirleriyle doğrudan alakalı bir kurum ve bir kavram. Türkiye'nin pek çok sorunları var ama bu sorunlar içerisinde maalesef uzun süre hukukun, adli hizmetlerin, yargının sorunları bir toplumsal tartışma konusu, kutlama konusu, talep konusu olarak gözükmedi hep ekonomik konular ve sosyal konular öne çıktı. Giderek son zamanlarda hem hukuki sorunların basınımızda oldukça yer alması, müspet ya da menfi, üzücü ya da sevindirici ne olursa olsun hukuk konularının gündemde kalmış olması bizim bakımımızdan önemli. Çünkü bir şeyi düzeltmenin yolu onu toplumsal talep haline getirmektir. İnanıyorum ki Türkiye'mizde de bu anlamda bir toplumsal talep başlamıştır. Adalet hizmetleri ile ilgili yargı ile ilgili bir talep

var bunları karşılamak ve bunları giderek kangrenleşen problemler olmaktan çıkarıp zamanında çözmek belki en akılcı en doğru yol. Hepimiz biliyoruz ki 21.yüzyıl yeni bir yüzyıl şunun şurasında daha üçüncü senesindeyiz,ama bu yüzyıla geçtiğimiz dönemde, geçtiğimiz yüzyılda önemi vurgulanan iki kavramla girmiş oluyoruz. Bunlardan bir tanesi insan hakları diğeri ise bilgi. Bilgi çağı diyoruz, insan hakları çağı diyoruz. Artık insan hakları konusu bir iç hukuk meselesi bir devlet içi mesele olmaktan çıkmıştır. Uluslararası boyut kazanmıştır. Ülkelerin itibarı da bir ölçüde insan haklarına verdikleri önemle ilgilidir. İnsan hakları söz konusu olduğunda da burada üzerinde en fazla durmamız gereken konu savunma hakkıdır. Hepimiz biliriz ve söyleriz ki kanun her yerde var, hukuk her yerde yok. Ancak demokratik ülkelerde var. İddia ve yargı her rejimde var. Totaliter rejimlerde de var şu veya bu şekilde itham eden bir makam var doğru, yanlış kanuna uygun ya da hukuka uygun veya değil karar veren bir merci var. Ama savunma hakkı savunma ancak demokratik ülkelerde var. Dolayısıyla savunma hakkıyla demokrasi arasında da doğrudan bir bağlantı vardır. Eğer biz ülkemizde insan hakları konusunda mesafe almak istiyorsak onu en üst düzeye getirmek istiyorsak insan hakları ihlalleri sebebiyle Türkiye'nin dış itibarı açısından sıkıntıya maruz kalmamasını arzu ediyorsak burada şüphesiz iddia ve yargılamaya karar veren ihtilafı çözen kesime verdiğimiz önem kadar belki ondan çok daha fazla savunma mesleğine önem vermemiz gerekiyor, yapılan değişikliklerle de zaten yargının kurucu unsuru olduğu savunmanın avukatlarımızın hakkı olduğu çok açık olarak ifade edilmiştir. Dolayısıyla böyle bir anlayışa yeni bir yüzyıla girmiş oluyoruz. Ve hepimiz biliyoruz ki bir süre önce Trabzon'da yapılan Barolar Birliği Genel Kurulunda da ifade etmeye çalışmıştık. Bu dönem özellikle savunma hakları açısından önemli düzenlemelerin yapıldığı yapılacağı bir dönem. Bir çok eksikliklerimizin mevzuatımızdan kaynaklanan, anlayışımızdan kaynaklanan ya da yargılama içerisinde savunmanın yeteri kadar önemini kavrayamamaktan

kaynaklanan pek çok sıkıntılarımızın, aksaklıklarımızın olduğu bir vakıadır. Bunları ortadan kaldırabilme noktasında güzel bir siyasi atmosfer vardır. Biz barolarımızla iş birliği yaparak gerek avukatlık mesleğinin onuru gerek sosyal güvenlik gerekse sair hukukunun korunabilmesi bakımından gerekli teminatların sağlanabilmesi bakımından her türlü teklife açık olduğumuzu, iş birliğine açık olduğumuzu hep ifade ettim. Sayın Başkan da bunu biliyor. Dolayısıyla biz bu noktada her türlü düzenlemeye açığız. Şimdi burada ifade etmek istediğim bir başka husus var. Tabi yargı ile ilgili ciddi problemlerimiz var bunu biliyoruz. Bu da zaman zaman uygulamalara yansıyor. Artık konuşulur tartışılır hale geldi. Şimdi yargının problemlerine slogancılık açısından bakmak yerine en ince teferruatına kadar bu konuyu masaya yatırmak lazım. Acaba Türkiye'de yargının problemi sadece bir tek noktadan mı kaynaklanıyor. Eğer meseleyi bir tek noktaya indirgersek oraya getirirsek orası düzeltildiği zaman da düzelmezse çok büyük ölçüde sükutu hayale uğrarız. Şimdi bende bu meselede epey düşünen, bu mesleğin tatbikatçı olarak içerisinden gelen bir insan olarak geldiğim nokta şudur. Bu neviden problemlerin bir tek sebebi olmadığı gibi, tek bir düzenleme ile de bunların ortadan kaldırılması kolay gözükmüyor.

O halde yargı meselesini bütün boyutlarıyla ister bu kutlama programlarıyla, isterse başka türlü kuruluşlarımızın, barolarımızın yapabileceği toplantılarla istesek de istemesek de yasalarımız artık sadece biz kendimizi düşünerek değil içinde yer almaya çalıştığımız dünyanın standartlarını da yakalamaya mecburuz, o olmadığı takdirde zaten önümüze bunlar getirilip konuluyor. Tahmin edemezsiniz ben, göreve geldiğimden beri belki 34-35. heyeti bugün kabul edeceğim. Bizim çıkardığımız yasaları belki benden çok daha dikkatle inceleyerek bu ne anlama geliyor şöyle bir uygulama sonucu acaba ne gibi hak ihlaline sebebiyet verir gibi akıl almaz sorularla suallerle bizim yasalarımız Avrupa Birliği makamlarınca veya Türkiye ile görevli kuruluşlarca inceleniyor. Dolayısıyla bir taraftan iç

hukuktaki denetim yoluyla ama öbür tarafta da içinde yer almaya çalıştığımız standartlar açısından böyle bir inceleme gündeme geliyor. Bu bizim bakımımızdan kaliteli yasa yapabilmek varsa yaptığımız yanlışları düzeltebilmek açısından bir önemli faktör. İkincisi nitelikli personel, yargı mensubu zannediyorum Sayın Başkanın söylediği hukuk fakülteleriyle ilgili hem yeniden fazla fakülte açılmasın hem de bu noktada bazı endişeleri var. Yani bunun mefhum muhalifinden şöyle anlarsam yanlış mı anlamış olurum. Evet 33'e yakın Hukuk Fakültesi var ama eski kalite yok. Evet eski kalite yok. Şimdi siz daha işin başlangıcında eğitimi düzgün veremediyseniz yani bir hukuk adamı değil de bir kanun adamı gibi bu fakültelerden adam yetiştirirseniz ister istemez Hakimler Savcılar Kurulu nasıl olursa olsun isterseniz tümüyle bağımsız olsun ister böyle olsun ister başka bir model getirin bu noktada bir kompleksimde yok onu da ifade edeyim. Eğer problem Adalet Bakanlığından kaynaklanıyorsa en rahat o kuruldan çekilebilecek olan kişi Adalet Bakanıdır. Yeter ki problem çözülebilmiş olsun. Ama ortada bir kalite sorunu varsa bir eğitim sorunu varsa o takdirde sadece şekli düzenlemelerle yargının problemlerini ortadan kaldırmanın mümkün olamayacağını da hep beraber görmüş olmamız lazım gelir. Şimdi şöyle bir problemle karşı karşıyayız. Tabi yazılı emrin ne anlama geldiğini buradaki değerli meslektaşlarım benden çok daha iyi bilir. Bu istisnanın istisnası belki beş yılda bir belki üç yılda bir belki on yılda bir, bir defa iki defa başvurmanız gereken bir yol ama ben bir istatistik çıkarttırdım, evvelsi gün %97 bozma çıkıyor bu yazılı emre gitmiş olmaktan dolayı. Oturup ciddi düşünmek lazım gelir. Şimdi tabiatıyla ben bir Adalet Bakanı olarak yazılı emre gitmekten olabildiğince imtina ediyorum. Bundan dolayı da rahatsız oluyorum. Falanca işten dolayı ben niye yazılı emre gideyim. Bak münderecattan geçmiş, hüküm kesinleşmiş, artık herkesin buna razı olması gerekir. 1788 dosyadan yarısı bu sene içinde neticelenmiş şu ana kadar. 1788 bize başvuru var, yazılı emre gidin diye. Bunun yarısı halen işlemde, 23 tane tasdik var 800'e yakın bozma varsa, oturup ciddi düşünmek lazım biz bir

yerde eksik yapıyoruz, bir yerde yanlış yapıyoruz yargının meselesini sadece şekli bir düzenlemeden ibaret kabul edersek yasayı çıkarmak çok çabuk mümkün bir hafta on gün yirmi günde çıkarırsınız ama ortada da bir kalite sorunu olduğunu hepimizin görmesi lazım. O halde belki bu toplantı bir kutlama toplantısıdır. Ama başka zamanlarda bunları enine boyuna bütün yönleriyle incelemek ve şu yeni dönemde yargının eksikliklerini giderebilmek gerçekten, adalete güveni sağlamak noktasında, birlikte atabileceğimiz çok ciddi adımların olduğunu düşünüyorum. Tabi üçüncüsü de kaliteli mekanlardır. Maalesef bunu hep dile getirmeye gayret ediyoruz. Bu utançtan Türkiye kurtulmak mecburiyetindedir, kendi hakimini savcısını, barosunu böyle üçüncü sınıf mekanlarda kahveden bozma yerlerde hükümet binalarının kuzey taraflarında loş koridorlarda yargı yapılacaksa ondan sonra da "Adalet Mülkün Temelidir" diyeceksek bu tezadı da Türkiye'nin ortadan kaldırması lazım. Bu noktada yapılan çalışmalar var. Yeterli değil ama önümüzdeki 4-5 sene içerisinde inanıyorum ki Türkiye fiziki mekanlardaki iyileştirmeyi büyük ölçüde tamamlayabilir tamamlayacaktır. Ama esas mesele birincide ve ikincidedir. Bunu da elbirliği ile yapabileceğimizi düşünüyorum. Ben bu vesileyle 79. kuruluş yıldönümünün tüm meslektaşlarımıza hepimize hayırlı olmasını temenni eder hepinize saygılar sunuyorum.

SUNUCU (Bay) : Adalet Bakanımız Sayın Cemil ÇİÇEK'e konuşmalarından ötürü teşekkür ediyoruz. Saygıdeğer konuklarımız, onlar bireyin en kutsal hakkı olan savunma hakkının yaşama geçmesi için tam 30 yıldır mücadele veriyorlar. Onlar hukukun üstünlüğü ilkesi ve meslek etiğinden ödün vermeden mesleğimizin bu saygın noktaya gelmesinde büyük emek sarf ettiler.

SUNUCU (Bayan) : Bugün meslekte 30 yılını dolduran meslektaşlarımızın bu gururunu paylaşıyor ve bu amaçla onlara bu günün anısına birer plaket takdim ediyoruz. Şimdi meslektaşlarımıza plaketlerini vermek üzere Ankara Barosu

Başkanımız Sayın Semih GÜNER'i bir kez daha kürsüye davet ediyorum.

Av. Semih GÜNER: Değerli meslektaşlarım. 30 onurlu yıldan sonra çoktan hak ettiğiniz bu küçük anı plaketini size takdim etme aşamasına geldik. Daha önce duyurmuştuk. Birde kitap çalışmamız oldu gelecek yıllarda da devamı dileği ile böyle bir uygulamayı da başlatıyoruz. Burada zaman darlığı nedeniyle çok ciddi eksikliklerimiz, hatalarımız var onun için sizlerden özür diliyorum, hoşgörünüze sığınıyorum. Yoğunluğumuz var. Gittikçe artıyor 30 yılda plaket alan değerli meslektaşlarımız o nedenle arkadaşlarımız beşer beşer okuyacaklar isimlerinizi plaketlerinizi takdim etmekten büyük onur duyacağım. Buyurun...

KATILIMCI : Çok değerli meslektaşlarım, ömrümü vermiş bulunduğum Türk adaletini ve avukatlığı çok seviyorum. Çünkü avukatlık kutsal bir meslektir. Herkes bunun değerini bilmeli, onurluyum, gururluyum ve Ankara Barosunun Başkanımın elinden aldığımdan mutluyum. Çünkü 21. dönemde bundan evvelki dönemde son avukatlık kanunu çıkarken başkanlarım bilir, avukatlık kanunun çıkışında verdiğim emek de sizlere ve avukatlık kanununa helal olsun. Sağ olun.

Meslekte 30 yılını dolduranların plaketleri verildi.

Avrupa İnsan Hakları Mahkemesine başvuru yolları konulu atölye çalışmasında sertifika almaya hak kazananlara sertifika verilmesi töreni.

SUNUCU (Bayan) : Hukuk devleti ilkesinin ve çağdaş demokrasinin etkin olmasında, çağdaş uygarlık düzeyine yükselebilmekte, insan hak ve özgürlüklerinin güvenceye bağlanmasında avukatlara önemli görevler düşmektedir. Bu amaçla Baromuz bünyesinde insan hakları atölye çalışması düzenlenmiştir. Sertifika töreni dolayısıyla açılış konuşmasını

yapmak üzere Ankara Barosu Başkanımız Sayın Semih GÜNER'i kürsüye davet ediyorum.

Av. Semih GÜNER : Değerli meslektaşlarım, Oya benim söyleyeceklerimi çok güzel ifade etti, Çok özgün bir şekilde ifade etti. Teşekkür ediyorum. Ben meslek içi eğitimin önemine değinmek istiyorum. Bakış açımızı yansıtmak istiyorum. Çok kısa. İzninizle. Avukatlık günümüzde bilimsel verilerle yapılan bir meslek haline geldi. Bunun uzantısı olarak da hem meslek öncesi eğitimde hem de meslek içinde güncel bilgilere ulaşma ve bilimsel disiplini iş yaşamımıza aktarmamızın gereği hem Avrupa normlarında hem bizim zihinlerimizde ve çalışmalarımızda yer ediyor. Bu bağlamda; biraz gecikerek de olsa meslek içi eğitime başladık CMUK'la başlamıştık geçen dönemde. Şimdi atölye çalışmaları başladı. Ben tatil günlerini, boş zamanlarını dinlenmeye ayırmaları gereken zamanlarını mesleğin yücelmesi için eğitime yönelten siz değerli meslektaşlarımıza Baromuz ve şahsım adına teşekkür etmek istiyorum. Ben sizin diğer eğitimle ilgili, meslek içi eğitimle ilgili, meslektaşlarıma, bizlere örnek olduğunuzu düşünüyorum. Baromuzda bu kadar kapsamlı ve etkili eğitim ilk defa gerçekleşiyor. Diğer konularda da yoğun biçimde bu tür çalışmaları yapacağız. Bir hedefimiz var. Mesleğimizi icra ederken güncel bilgilere ulaşmak, çok daha nitelikli bir meslek uygulaması içine geçirmek. Esasen bir de hedefimiz var Avrupa Barolar Federasyonunun 2001 yılında aldığı karara göre 5 yıl içinde bir eğitim+sınavdan sonra avukatlığa devam ilkesi getirildi. Bizim için belki çok erken ama yavaş yavaş kendimizi bu normlara hazırlamamız gerekiyor. O nedenle hiçbir zorunluluk olmamasına rağmen, Baromuz meslek içi eğitimi çok ciddi bir biçimde ön plana çıkardı. Staj eğitiminden sonra belki de staj eğitimini geçecek şekilde meslek içi eğitime ağırlıklı olarak yöneldik. Başka konularda da eğitimlerimiz bunu takip edecek. Siz değerli meslektaşlarımla oralarda da birlikte olmayı ümit ediyorum. Bu gösterdiğiniz ilgi ve alakadan dolayı sizlere çok teşekkür ediyorum. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesine

dava açmak artık iç hukuk uygulamamız haline gelmek üzere artan sayıda bu tür girişimler olacak diye bekliyoruz ve teknik bir konu olduğunu hemen kabul etmemiz lazım. Sizler bu uygulamanın içinde olacaksınız bundan sonra umarım çalışmalarınız yararlı geçmiştir. Belki biliyorsunuz, belki bilmiyorsunuz ama Baromuz diğer barolardan farklı olarak yaklaştı konuya. İstanbul, İzmir ve diğer barolardaki meslektaşlarımız bu eğitimi aldılar. Biz baromuzun olanakları ile bunu yapmayı sizlere daha layık bulduk. Sizlerin bize gösterdiğiniz ve eğitime gösterdiğiniz ilgiden aldığımız güçle bunu ücretsiz gerçekleştirdik. Dilerim bundan sonra da bu şekilde sürdürme olanakları buluruz. Ben daha fazla vaktinizi almak istemiyorum. Sizleri kutluyorum. Başarılarınızın devamını diliyorum. Başka etkinliklerde birlikte olmak dileklerimi de buradan bir kez daha iletiyorum. Galiba Şenel Hanıma sözü bırakacağım. Teşekkür ediyorum.

SUNUCU (E) : Baromuz Başkanı Sayın Semih GÜNER'e çok teşekkür ediyoruz. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesine başvuru yollarını konu alan bu atölye çalışması hakkında konuşmalarını yapmak üzere Sayın Şenel SARIHAN'ı davet ediyorum.

AV. Şenel SARIHAN: Sevgili arkadaşlar; Başkanımız aslında söylenmesi gereken her şeyi ifade etti. O anlamda benim söyleyebilecek çok yeni bilgilerim yok. Fakat size teşekkür etmek istedim. Çünkü bir çalışmaya niyet etmek ve çalışmaya başlamak bu isteğin karşılığını verecek arkadaşlarımızın olmaması halinde hiçbir anlam ifade etmeyecektir. Yani öğrenciler yoksa öğretmenin değeri yoktur. Bu anlamda bizim öğretmenlerimiz hep karşılarında çok değerli öğrenciler buldular. Bugün burada sertifika almaya gelmiş olan arkadaş sayımızın çok az olduğunu görüyorum. Ancak daha sonra muhakkak bunları alacaklar. Bu istek derslere katılmakta çok yoğundu. Yoğun bir biçimde eğitimlere katıldı arkadaşlar. Esasında buna belki bir bilgi paylaşımı demek mümkün. Biz bu

konuda en iyi olan arkadaşlarla birlikte çalıştık. Aramızda hem kamudan işe bakan, yani şikayetli taraftan işe bakan hem de savunma tarafından işe bakan yetkin öğretim üyeleri öğretim görevlileri vardı. Biz tabii ki savunma olarak değerlendireceğiz. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesine başvuruyu. Sizden küçük bir ricam olacak. Daha çok bu sözü o sebeple aldım. Bir değerlendirme toplantısı yapamadık yıl sonuna geliyor oluşu nedeniyle bu çalışmanın. Eğer isteğimi uygun görürseniz ve sizin için bir yorgunluk olmazsa bu çalışma ile ilgili görüşlerinizi İnsan Hakları Kuruluna teslim edilmek üzere kısaca yazmanızı istiyoruz. Olumlu ya da olumsuz. Bu bizim biraz eleştiri ve öz eleştiri noktasında gelecek dönem daha düzgün bir çalışma yapmamıza yardımcı olacak, yazılı olarak görüşlerinizi ve eleştirilerinizi, önerilerinizi iletirseniz çok sevineceğim. İkinci bir duyurum var. Daha önce arkadaşlarımızla sıkça konuşmuştuk. Strazburg'a gitmek üzere bir program hazırladık. 5 Eylül ile 12 Eylül arasında şu andaki yaklaşık rakam 600 EURO ya da Dolar yanılıyor olabilirim onun için kesin bilgi vermeyeceğim civarında görülüyor. Ama en geç 10 gün içinde bize başvurmanız gerekiyor ki eğer bu yükü kaldırabilecek durumdaysa arkadaşlarımız en az 16 kişi olmak durumundayız. Strazburg'la yazıştık. Bizim için program hazırlıyorlar. Sadece bizim istekli olmamız ve gitmek üzere harekete geçmemiz gerekiyor. Ben herkese emek veren bütün arkadaşlara ve tabii ki Baromuza sayın Başkanımıza ve Yönetim Kuruluna bu çalışmada bize gösterdikleri kolaylıklar, katkı ve dayanışma için teşekkür ediyorum.

SUNUCU (Bay) : Hoşgeldiniz. Son günlerde her meslek dalında olduğu gibi avukatlık meslek etiği üzerinde tartışmalar yapılmaktadır. Hiç şüphe yok ki avukatlık mesleğinin saygınlığı ve güvenini yine bizler yani meslek mensupları sağlayabiliriz. Bu amaçla düzenlemiş olduğumuz paneli yönetmek üzere Ankara Barosu Yönetim Kurulu Üyesi Sayın Süleyman ÇETİN'i davet ediyorum.

Av. Süleyman ÇETİN : Sayın Başkanım, çok kıymetli meslektaşlarım, çok yoğun bir haftayı geride bırakıyoruz. 8 Temmuzdan bu güne kadar 79. kuruluş yıldönümü etkinliklerimizi devam ettiriyoruz. Bugünkü programımız ve yarınki tiyatromuzla bu bir haftalık süreci tamamlamış olacağız. Çok yoğun geçen bir haftanın yorgunluğu tabii ki bizler bu mutlu bir yorgunluk, onurlu bir yorgunluk, layık olmaya çalışıyoruz. Bu süreç içerisinde de bizlerle birlikte olduğunuz için biz hepinize teşekkür ediyoruz. Bugünkü konumuz avukatlıkta meslek etiği, özellikle son yıllarda çok yoğun bir tartışma konusu gündeme gelişiyle meslek etiği ile, medya etiği ile, politika etiği ile tıp etiği ile çok yoğun bir şekilde tartışılıyor. Biz de bu gün .bu tartışma konumuz içerisinde çok kıymetli konuşmacılarımızla bir toplantı düzenledik. Öncelikle ben konuşmacılarımızı kürsüye davet edeceğim. Hacettepe Üniversitesinden Profesör Doktor Sayın Harun TEPE. Buyurun efendim. Hacettepe Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Öğretim Üyesi Doçent Doktor Mahmut ARSLAN. Çok kıymetli meslektaşımız, Ankara Barosu'nun önceki dönem Disiplin Kurulu Başkanlarından Erkan YÜCEL. Daha önce yapmış olduğumuz görüşmeler çerçevesinde toplantımız 15'er dakikalık konuşmalar çerçevesinde yürüyecek ve bu 15'er dakikanın sonunda bir ikinci tur 5'er dakika ve daha sonra var ise sorularınızı alacağız ve bugünkü toplantımızı bitirmiş olacağız. Öncelikli olarak genel anlamda ve felsefi anlamda etik konusunda Hacettepe Üniversitesi Felsefe Bölümü Öğretim Üyesi Profesör Doktor Sayın Harun TEPE. Buyurun efendim.

Prof. Dr. Harun TEPE : Teşekkür ediyorum Sayın Başkan. Başkanında söylediği gibi ben meslek olarak felsefeciyim. Biraz sosyologluğum da var ama sosyoloji mezunuyum, ama felsefeciğim. Felsefede de daha çok etikle uğraşan birisiyim. Etik konuları daha doğrusu felsefenin insanla daha doğrudan ilgili olan konulara bana daha sıcak geldi. Onun içinde çalışma alanı olarak özellikle doçentliğim sonrası bu alana daha çok yöneldim. Ama bir şey daha oldu beni bu alana

yönelten. Bugün sayın Ankara Barosu Başkanımızın davetinde de olduğu gibi çeşitli meslek kuruluşları kendi mesleklerinin etik sorunları konusunda konuşma yapmam için beni davet ettiler. Tabii ki böyle bir davet alınca derse oturup çalışmak lazım. Öğrenciler bizi şey zannederler, hocalar her şeyi bilir, hiçbir eksikleri yoktur. Derse falan çalışmazlar, ben öğrencilerime her zaman şunu söylüyorum her halde benim kadar çalışsalar hepsi en yüksek notu alırlardı. Her zaman onlardan daha çok çalıştığımı düşünüyorum. Hukukun etikle ilişkisi ya da gazetecilik ve etik ilişkileri üzerine ki benim eşimde etikle uğraşan birisi ve basın etiği konusunda uzman. Ailece bu konulara girmek durumunda kaldık. Basın etiği, mühendislik etiği, kütüphanecilik etiği, şimdi ilk aklıma gelen birkaç konuşma. Şunu gördüm, bu alanlara bakınca. Aslında her alanın kendine özgü sorunları var. Sayın başkan benden oraya girmemi istemedi, daha doğrusu yaptığımız iş bölümüne göre ben avukatlık etiği ile ilgili konuşmayacağım. Belki ikinci 5 dakikalık bölümde konuşacağım. Mühendisliğin etikle bir ilişkisi olur mu diye düşünülebilir. Yıllar önce İzmir İnşaat Mühendisleri Odası böyle bir mühendislik etiği paneli düzenledi ve alanın içine girince gördük ki ciddi etik sorunlar var mühendislikle ilgili ve yine geçen yıl katıldığım bir toplantıda mühendis bir arkadaş baıa mühendisliğe giriş kitabı getirdi, baktım bir bölümünü etiğe ayırmışlar. Mühendislik etiğine çok ilginç geldi. Bilmiyorum bizde var mı Amerikalılar önce yapıyor. Hep kötü şeyler yapmıyorlar. Bazen iyi şeyler yapıyorlar. Bizde alıyoruz. Giriş kitabına yansıyan bir etik bölümü de gördüm mühendislikte. Fakat bir şey daha var. Mesleklere göre değişen sorunlar var ama aynı kalan şeyler de var. İnsan, Etik deyince kişilerin insan olarak sahip oldukları değerin farkına varmalarını sağlamaya yönelik bir etkinlik. Her şeyden önce bir şey yaparken biz hep pasif bir şey olarak görüyoruz, bize yapılana ilişkin. İnsan hakları da temelde etik bir sorundur ve etik normlardır insan hakları normları hep bize yapılmasını beklediğimiz şeyler şu yapılmasın ama biz ne

yapıyoruz. Biz ilişkilerimizde ne kadar etik davranıyoruz. Avukat olarak, öğretim üyesi olarak, mühendis olarak değil. Eşimizle ilişkimizde ne kadar etiğiz. Eğer ticari bir iş yapıyorsak ticaret ilişkilerimizde ne kadar etiğiz. Diyeceksiniz belki ticaret ve etik bir arada olur mu? Ticaret etiği panelinde öyle bir anekdot var onunla başlamıştım. Ticaret etiği konuşurken. Sormuş hocası demiş ki, hocam ticaret etiği nasıl öğrenilir. Oğlum demiş bu öğrenilmez. İnsan bunlardan birisini tercih etmeli. Ya etikçi olursun, ya da ticaret erbabı. Tabi tamamen yanlış bir varsayım. Ama her alanda aynı kalan bir şey var. Her alanda aynı kalan şey bizim etik olarak kişilik olarak yapımız. Yaşarken hep değerlendirmeler yapıyoruz. Günlük hayatımızı sürekli değerlendirmeler üzerine kurulu, yargılıyoruz. Yalnız davalarda yargılayan konumunda değiliz. Her durumda küçük küçük yargılar veriyorsunuz. 5 dakikalık beni dinlediğiniz kadarıyla benim hakkımda bir yargı oluşturdunuz. Ya da oluşturmaya çalışıyorsunuz. Nasıl bir adam. Ben konuşmamı nasıl ayarlayım diye sizi fazla üzmemem lazım. Etikçi olduğuma göre, sabrınızı taşırmadan, canınızı fazla sıkmadan, söyleyeceklerimi aktarabilmem lazım. Onun içinde hep değerlendirmeler yapmaya çalışıyorum. Konuşurken de bir yandan da neyi ne kadar kessem, neyi ne kadar söylesem diye değerlendirmeler yapmaya çalışıyorum. Bu yaşamanın bir zorunluluğu, bir gereği aslında. Yani etik sürekli içinde olduğumuz bir şey. Onu söylemeye çalışıyorum, ondan kaçınamayacağımızı. Diyebilir ki benim etikle hiçbir alakam yok. Ben etik falan tanımıyorum. Ama yapıp ettiklerine bakarsanız doğru eylemleri olabilir, değerli eylemleri olabilir, ya da değer çiğneyen eylemleri olabilir, yani insanları kandıran birisi de olabilir, insanlara insan gibi davranan birisi de olabilir. Onun için bunun dışında olmak mümkün değil. Peki bu etik neyin nesi. Önce bir kavramsal ayrım yapayım isterseniz. Çok karışıyor bu etik ve ahlak meselesi. Meslek ahlakı çok eski bir tabir aslın yani fakat meslek etiği, avukatlık meslek etiği diyorsunuz, meslek ahlakı bir fark var mı ikisi arasında, ahlaklı

bir avukatla etik davranan bir avukat. İki farklı kişi mi, değil aslında. Amacı biz daha doğrusu son yıllarda bu ahlak yerine kelimenin etiği olan Latin dillerindeki kelimeyi kullanmaya başladık. Ben buna biraz dikkat edenlerden birisiyim. Ahlak felsefesi sözcüğü literatürde kullanılan bir şey. Etik yerine ahlak felsefesi de diyorlar. Etikçi yerine ahlakçı da denebiliyor. Ama ikisini ayırmakta şöyle bir fayda var. Ahlak dediğimiz zaman daha çok belirli bir yerde ve zamanda geçerli olan değer yargılarını anlıyoruz. Türk ahlakı böyle bir ifade olur mu bilmiyorum ama, Ya da belli bir bölgenin ahlakı var. Batman'ı örnek verirsek en tutucu bir, ya da kadına karşı en azından tutucu değer yargılarının hakim olduğu bir kültür olarak, oradaki değer yargıları tabi Ankaradakilerden farklı. Ama Ankara'da da tek bir ahlak yok aslında. Mahallelere göre değişen ahlaklar var. Onun için bir mahallede yaptığınız ahlaksız görülürken, başka bir mahallede hoş görülebilir . Yani birisi kız erkek ilişkilerini örnek verirsem, öğrencilerimin en çok o ilgisini çektiği için ona alışkınım. Kız erkek ilişkilerini, işte görüşmeyi kız erkek ilişkisini tamamen reddeden ahlak değer yargıları var. Bazı yörelerde geçerli olan bu bir apartmanın bir dairesinde geçerli olabilir. Flört normaldir, ama bir yere kadar diyenler var. Bu tamamen iki kişinin ilişkisidir. Kız olsun erkek olsun. Bazen de erkek ve kıza göre yargı değişiyor. Biliyorsunuz. Sınırını onlar bilir. Biz sadece uyarırız ve bilgi veririz diyenler var. Bunlar hepsi ahlak. Ahlaklar var aslında onun için etik benim kastettiğim, benim çalıştığım, felsefenin bir dalı olan etik bu tek tek ahlaklar üzerinde değil de insan olmanın ya da kişi olmanın getirdiği hepimizin ortak olarak taşıdığı yapıya, insan ilişkilerine, eylemlerimize, değerlendirmelerimize bakan ortak olan hakkında bilgi ortaya koyan bir alan ve çok eski bir alan felsefenin en eski alanlarından birisi yani kim derseniz; Platon, Aristo, Sokrates felsefenin başlangıcına kadar geri götürebilirsiniz. Etik ilişki nedir. Nasıl doğru değerlendirme yapılır, erdem nedir, cesaret bir erdem midir, dürüstlük bir erdem midir, ama o zaman erdemdir dersem, erdem nedir diye

sorabilirsiniz. Bu sorular üzerinde duran, değerler üzerinde duran, değerler çeşit çeşit değerler karşımıza çıkıyor. Bu değerlerin hangisine sarılmamız lazım? Yani kendini merkeze koymada, egoizimde aslında bir değer anlayışına tutunuyor. Kendisini bir merkeze koymayan, daha ben merkezli yaşamayan özgeci diyebileceğim, dünyaya kendi merkezinden bakmayan bir insan da bazı değerleri merkeze alıyor. O zaman bu değerler arasında nasıl farklar var. Bu sorular üzerinde duran bir alan ama en temelde, belki kısaca söylemek gerekirse etik; bizim kişi olarak, tek olarak, tek tek kişiler olarak, başka kişilerle ya da başka insan gruplarıyla, yaptığımız ilişkileri merkeze alan bir alan. Eylemlerimizi değerlendirmelerimizi merkeze alıp bunları sorgulayan, bunlar üzerine bilgi ortaya koyan bir alan, bu nedenle aslında gazetecilik etiği, mühendislik etiği, avukatlık etiği, hakimlik etiği, savcılık etiği, tıp etiği gibi bir çok etik yok bir tek etik var, hepsinde bunların hepsinde ortak olan şeyleri merkeze alan bir etik var çünkü işini iyi yapmayan bir mühendis başka insanlara zarar veriyor, başka insanlara karşı dürüst davranmıyor. Olmayacak bir projeye evet imzasını atan bir mühendisin etik bir sorumluluğu var. Etik olarak sorunlu bir iş yapıyor. Bazen Bile bile, bazen bilgi eksikliğinden, ya da işini iyi yapmayan bir avuķat müvekkiliyle özdeşleşen bir avukat ya da işi tamamen ticaret olarak gören, etik boyutunu unutan bir avukat yine başka insanlara zarar veriyor. Tabi en büyük zararı da kendine veriyor farkında değil. Çünkü saygınlığını kaybediyor ve sanıyorum bir kere kaybettiğiniz zaman en zor ele geçen şey odur. Parayı bir daha kazanabilirsiniz ama eğer size güvenilmez bir insan diyorlarsa bu damgayı yemişseniz, saygınlığınızı yitirmişseniz onu tekrar ele geçirmek her şeyden daha zor. Onun için ben insan olmayı merkeze koymak diyorum. Etik. İnsan olmayı hatırlatmak, etiğin ödevi birincisi bunu göstermek potansiyelimizi göstermek, ikincisi, bununla cümlemi bitirmek istiyorum, tabi sorular sordum. Doğru değerlendirme nedir? Değer nedir? Adalet nedir? Erdem nedir? Bütün bu soruların yanıtları da uzun bir eğitim işi aslında onun için sadece

konuşmalarla yapılacak olan bu duyarlılığı uyandırıp gerisini uzun bir eğitime bırakmaktır. Yoksa kısa bir iş değildir. Teşekkür ediyorum.

Av. Süleyman ÇETİN: Çok teşekkürler Sayın Hocam. Şimdi özellikle sayın Mahmut ARSLAN hocamızdan da meslek etiği konusundaki görüşlerini rica edeceği. Buyurun Sayın Hocam.

Doç. Dr. Mahmut ARSLAN : Öncelikle sayın meslektaşım Harun TEPE bize etik hakkında çok güzel genel bir açıklama yaptı. Etik nedir ne değildir şeklinde. Ben onun üzerine meslek etiği, meslek ahlakı nedir, onun üzerinde duracağım. Hocamızın biraz önce yaptığı ayrımı bende yapıyorum. Her ne kadar ben etik kelimesini çok fazla kullanmıyorsam da belli bir yerde ve belli bir zamanda geçerli olan ahlak kurallarını etik disiplininden, ahlak felsefesinden ayırmak için daha çok genel ahlak olarak onu kullanıyoruz. Ya da ben öyle tercih ediyorum. Ahlak. Ya da meslek ahlakı dediğimde yani size bugün ahlak yada meslek ahlakı şeklinde terimler kullandığımda bunlar tamamen etik anlamında kullanılacak. Şimdi meslek etiği dediğimiz zaman öncelikle karşımıza bir kavram çıkıyor. O da meslek kavramı önce meslek nedir? Ne değildir? Kimler meslek sahibidir?, Kimler meslek sahibi değildir? Örneğin; Kızılay'da züccaciye dükkanı olan bir insanın mesleği var mıdır, yoksa meslek daha dar kapsamlı bir kavram mıdır, onu aydınlatmak gerektiğini düşünüyorum. Şimdi meslek konusu gündeme geldiğinde eski Yunan ve Roma'dan beri mesleğin belli bir tanımı var ve bu tanıma giren de yine klasik dünyada günümüze kadar birkaç meslek unsurunun, birkaç meslek türünün olduğunu biliyoruz. Bir uğraşın meslek olması için ne gereklidir? Hangi unsurlar bir mesleği meslek yapar. Bunun için belli birtakım şartlar lazım. Bu şartlardan en önemlisi bir mesleğin meslek olabilmesi için öncelikle o meslek mensuplarının yetişmesi için belli bir akademik eğitime ihtiyaç duyulması gerektiğidir. Belli bir

akademik ya da özel bir eğitimden geçmeyen insanlar bir mesleğin sahibi olamazlar. Yani siz canınız istedi gittiniz, belli bir paranız var, Kızılay'ın ortasında nedir bir fotoğraf tab etme dükkanı açtınız, ya da internet cafe açtınız bu sizi meslek sahibi yapmaz. Bu anlamda, bu tanımda neden, siz bu işi yapmak için özel bir eğitim görmek zorunda değilsiniz. Sonra meslek mensupları belli bir özel yani akademik eğitimden geçtikten sonra toplumun bu kişilere belli imtiyazlar tanıması gerekiyor, başkalarına tanımadığı belli imtiyazlar tanıması gerekiyor. İşte hem akademik bir eğitimden geçeceksiniz hem de belli imtiyazlara sahip olacaksınız. Bu imtiyazlar size toplumun tanıdığı fakat aynı zamanda bu imtiyazlar ile birlikte bir de sorumluluk sahibi yaptığı, sorumluluk yüklediği bir konu. Bunun dışında iki unsuru da var. Bir önemli üçüncü unsur daha var. Bir mesleğin meslek olmasını sağlayan o da meslek mensuplarını bir araya getiren, o mesleğin icra edilmesi için üyeliğin şart olduğu ve bir öz disiplinin sağlandığı yani, meslekin kurallarının belirlendiği ve mesleğe giriş ve meslekten ihracın gerçekleştiği devlete bağlı olamayan özerk ve bağımsız meslek kuruluşlarının olması gerekiyor. Yani meslek mensupları üzerinde belli bir otoritesi olan, denetimi olan mesleğe giriş ve çıkışı temin eden sağlayan bir öz denetim kuruluşu. Şimdi buraya baktığımızda, bu özelliklere baktığımızda tabi ki burada Ankara Baro'sunun çatısı altında yapılan bu organizasyonda avukat arkadaşlarımız hemen kendi mesleklerini göz önüne getiriyorlar, düşünüyorlar, acaba bunlar bizde var mı diye ve haklı olarak ve bu üçünün de var olduğunu görüyorlar. Nitekim işte Ankara Barosu veya Türkiye Barolar Birliği böyle bir meslek kuruluşu, yani avukatlığın icra edilebilmesi için mutlaka girilmesi ve üyeliği şart olan ve avukatlığa yakışmayan avukatlık meslek kurallarına uymayan davranışlar yapıldığında meslekten ihracı gerçekleştiren bir kuruluş. Şimdi bunun yanında avukatlığın yanında klasik olarak üç uğraşın meslek olarak görüldüğünü söylemeliyiz. Bunlardan bir tanesi tıp tabiplik yani. Tabipler ya da hekimler dikkat ederseniz belli bir

tıp eğitiminden sonra mesleğe girerler ve toplumun tabiplere tanıdığı belli bir imtiyaz vardır. Nedir bu imtiyaz hastaları? Muayene edebilme ve gerekli operasyonları yapabilme imtiyazıdır. Örneğin bir belediye otobüsünde gidiyorsunuz ya da bir şehirlerarası otobüste gidiyorsunuz, bir kişi aniden apandisit sancısı çekmeye başladı iki şehrin arasındaki kırsal alanda eğer otobüste bir doktor varsa elindeki çakıyla bile hastayı indirip ameliyat edebilir. Ameliyat etti diye kimse, eğer o hasta apandisti patlayıp ölse dahi doktoru ne yapamaz, suçlayamaz sen niye bunu burada ameliyat ettin diye suçlayamaz. Eğer hasta razı olmuşsa o da bak ölüm riski var bu ameliyatı ya yapacağım ya da sen yetişemeyeceksin öleceksin şeklinde bir şey söylemişse elindeki çakıyla bile hastayı en azından apandistini kurtarma elindeki çok ilkel bir takım çantasındaki şeylerle o operasyonu yapma yetkisini toplum ne yapmaktadır, doktora tanımaktadır. Yine bir davada bir başka kişiyi temsil edebilme yetkisi sadece avukatlara verilmiş bir yetkidir. Yani sıradan her hangi bir vatandaş bütün hukuk kitaplarına okusa allame-i cihan olsa dahi kalkıp eğer hukuk fakültesi mezunu değilse, baroya üye değilse çıkıp bir mahkemede hakimin karşısında bir başkasını ne yapamaz temsil edemez. İşte toplumun tanımış olduğu bu özel imtiyazlar karşısında tabip odaları veya barolar gibi kuruluşlarla biz karşı karşıyayız. Şimdi bu kuruluşların yanında yeni yeni meslekleşen uğraşılar da var örneğin mühendisler. Mühendislerin de 1920'lerden sonraki tabipler ye avukatlar eski Roma collegia kadar uzanan bir örgütlenme tarihine sahiptirler, bunların yanında batıda papazlar vardır. Yani onların kurumu kilise kurumu, bunların dışında örneğin mühendislik yeni yeni meslekleşen bir uğraştır. Çünkü mühendis ve mimar odaları mimarları bir kenara bırakalım. Çünkü mimarlar işte özellikle duvarcılar, bu inşaat işleriyle uğraşanlar bunlar eskiden beri batıda loncalar içerisinde belirli loncaları, odaları olan kuruluşlar. Ama mühendislik 1910'lardan 1920'lerden sonra meslekleşmeye çalışıyor ve dikkat ederseniz onlar da odalara girişi zorunlu tutmaya çalışıyorlar, odaların

yaptırım güçleri artmaya başlıyor, Harun hocamın biraz önce belirttiği gibi okullardaki ders kitaplarında dahi bir meslek etiği, mühendislik meslek etiğinin okutulması, gibi bir çaba içindeler. Şimdi bunlar gösteriyorki klasik anlamda bir mesleğin oluşabilmesi için özellikle bu kuralların yani meslek etiği kurallarının çok ciddiye alınması ve uygulanması lazım. Meslek etiği söz konusu olduğunda mesleği bu şekilde tanımladıktan sonra özerk yaptırım gücü olan meslek odalarının veya meslek birliklerinin, meslek teşekküllerinin üyeleri üzerindeki öz denetimi çok önem taşıyor. Burada da biraz sonra sayın konuşmacı ayrıntısıyla açıklayacak, avukatlık meslek etiğinin oluşmasında ya da sürdürülmesinde baroların özel bir rolü ve önemi ortaya çıkacak. Bu neden önemli? Bir toplumda eğer her meslek sahibi, meslek olmasa da her uğraşın sahibi eğer yapmış olduğu işi o işin gereklerine kurallarına uygun olarak yaparsa aslında etik davranmış olur. Yani ahlaki davranmış olur. Ama bunlar nelerdir. Bir kısmı zamana göre değişir, bir kısmı hiç değişmez. Örneğin doktorların tabiplerin mesleğe girişlerinde mezuniyette yaptıkları Hipokrat yemini bu hiçbir zaman için 2000 yıldır belki değişmeyen niteliklere sahip bir kot bir ilkeler manzumesi diyelim. Şimdi Türkiye'de hepimiz çok acı bir tecrübe yaşadık 3 yıl önce 4 yıl oluyor 1999 Marmara depremi. Şimdi bakın Marmara depreminde biz eğer 35-40 bin insanımızı kaybettiysek bunun en önemli nedeni meslek ahlakının bu ülkede ciddiye alınmamasıdır. Eğer insanlar yaptıkları işi layıkıyla ve ilkelerine uygun olarak yapmış olsa idiler biz öyle 35-40 bin gibi büyük bir rakamla, böyle bir kayıpla yüz yüze gelmeyecektik. Çünkü bu ülkedeki deprem standartları yani inşaat sektöründe uygulanan deprem standartları neredeyse Kaliforniya'daki standartların aynısı. Fakat görüyoruz ki bu standartlar demek ki uygulanmıyor ve bir belediyemiz fay hattını 100 km. kuzeye taşıyabilme kararı alabiliyor belediye encümeninde. ve kayıtlara da geçmiş durumda işte fay hattının 100 km. kuzeye alınması diye. Şimdi eğer bu ülkede kontrol mühendisleri gerektiği gibi çalışsaydı, eğer bu ülkede

belediyeler iskan ruhsatı verirken kurallara riayet etseydi, eğer bu ülkede İmar Bakanlığı oturma ruhsatı verirken ya da çeşitli prosedürleri uygularken kurallara uysaydı İmar Bakanlığının bürokratları ve bu ülkede müteahhitler iyi denetlenebilseydi. Bakın dedik ki bir mesleğin meslek olabilmesi için şartlar vardır, ilkeler vardır. Bu ülkede müteahhitlik bir meslek olamamaktadır. Neden çünkü ilkokul mezunu bir insan müteahhit olabiliyor. Yani müteahhit olabilmek için inşaat sektöründe çalışacaksanız, arkadaş inşaat mühendisi olacaksın, yok eğer başka bir alanda çalışacaksan o alanın ihtisası neyse elektronik mühendisliği, makine mühendisliği, her neyse onun uzmanı olacaksın, onun odasına kayıtlı olacaksın diye bir ilke bir zorunluluk yok bu ülkede. Dolayısıyla ilkokul mezunu herhangi bir insan kalkıp müteahhitlik yapıp en ufak bir sarsıntıda göçen kum gibi binalar ne yapabiliyor bu ülkede yapabiliyor. İşte biz bunları standartlara bağlayamadığımız için ve en sonunda hepimiz bu standart dışı binalara talip olduğumuz için bunları talep ettiğimiz, bunları satın aldığımız için binayı alırken bunun deprem standartlarına uygun olup olmadığını hiçbir zaman sorgulamadığımız için, ama araba alırken belki ne kadar sağlamdır diye bakıyoruz. Trafik kazalarına karşı ama ev alırken böyle bir talepte bulunmuyoruz. Bu nedenlerden ötürü biz bu sorunlarla karşı karşıya kaldık. Türkiye'de ne yazık ki işte son neşter operasyonu oldu. Klasik mesleklerin dahi yani doktorluğun ve ne yazık ki gazetelere yansıyan pek çok örnekte gördüğümüz gibi yargıdaki bir takım usulsüzlüklerin ve yolsuzlukların gazetelere yansıdığını görüyoruz. Bunların olması aslında bir alarm zilinin çalması demektir Türkiye'de bu alarm zili de artık klasik mesleklerde dahi bir takım erozyonların olduğu anlamına geliyor. İşte bunun önlenmesi için Türkiye'de derhal ve gecikmeden meslek ahlakı konusunda çok önemli önlemlerin alınması bu konunun eğitimle beraber getirilmesi, yani bunlar polisiye önlemler değil. Meslek mensuplarının yetiştirilmesi anlamında eğitimler. Avukatların stajyerlik eğitimleri vardır, doktorların yetişirken aldıkları eğitimler

vardır. Mühendislerin aldığı eğitimler vardır ve özellikle meslek kuruluşlarının bunun üzerinde çalışması gerekiyor. Çünkü eskiden bu meslek ahlakını uygulayan kuruluşlar sanayi devriminden önce loncalardı. Türkiye'de ise İslam ülkelerinde ise ahilik denen bir kurum mevcut idi ve bu kurum yani ahiler daha sonra bunlar loncalara çevrildi. Fırıncısından tutun, simitçisine, ayakkabıcısına, dülgerine, kasabına kadar herkes nasıl çalışacaksa bunun kurallarına,yazılı bir şekilde tespit edilmiş kurallarına uyarak çalışıyordu ve biz daha Sultan Beyazıt zamanında Kanunnamesi İktisabi Bursa adıyla Bursa vilayetinde bütün çalışan kesimlerin yaptıkları işlere ilişkin olarak uyulması gereken ilk dünya standartlarını geliştirmiş bir milletiz. Ama daha sonra ne oluyor zaman geçtikçe meslek ahlakına verdiğimiz önem azalıyor, toplumun organizasyon güçleri dinamikleri belki bozuluyor ve bu bozulma ile birlikte eskiden dünyaya örnek teşkil edecek kurallar koyup bu kurallara uyan bir toplum iken bugün kuralsızlık yüzünden işte trafik kazalarında inanılmaz rakamlarla hayatını kaybeden ve kaza yapan yaralanan insanlarla karşı karşıyayız. Toplumumuzun onda biri maalesef özürlü ve bunları ortalarda dahi göremiyoruz. Neticede meslek ahlakının hayati önemde bir konu olduğunu vurgulamak için çabaladım. Beni dinlediğiniz için hepinize ayrı ayrı teşekkür ediyorum.

Av. Süleyman ÇETİN: Çok teşekkürler Sayın ARSLAN. Şimdi genelde özele olduğu gibi etikten başladık felsefi anlamda mesleki anlamda etiği ve avukatlıkta meslek etiği, avukatlık meslek etiği konusunda da çok kıymetli meslektaşımız Sayın YÜCEL'e sözü veriyorum.

Av. Erkan YÜCEL : Teşekkür ederim sayın Başkan. Değerli izleyiciler tartışmalarda terim birliğini ve kavram açıklığını sağlamanın önemine her zaman inandım. Burada etiğin toplumsal ve kişisel yönünü ayırmanın gerekli olduğu görüşü ile konumuzda hangi sözcüklerin kullanılması gerektiğini irdelemek istiyorum. Yalnız baştan söyleyim. Sayın

TEPE hem etik hem ahlak sözcüklerini kullanma gereğini duyuyor. Bunun kavram açıklığı sağlamadığı inancındayım. Bu bakımdan şöyle bir irdeleyelim azıcık. Yunancadan gelen etik sözcüğü ile Latinceden gelen moral sözcüğü Osmanlıcada ahlak sözcüğü ile karşılanmış. Arapça bir sözcük olan ahlak hulk'dan gelmekteymiş. Hulk tekil olup, tabiat, huy, yaradılış özelliği anlamındadır ve ahlak da bunun çoğuludur. Demekki hulk sözcüğünde bir kişisellik, bir bireysellik olduğu halde ahlakta bir toplumsallık vardır. Bu sözcüklerin Türkçe karşılığı töredir. Ama durmadan yol alan gelişen düşünce düzeyi karşısında bir tek sözcükle yani töre sözcüğü ile yetinmemiz söz konusu değildir. Zaten olmamıştır da. Nasıl olmamıştır? Önce dönelim batıya batı dillerinde Yunanca'dan alınmış olan etik sözcüğü kullanılmakta iken bu yetersiz kaldığı için Latince'den de moral sözcüğü kullanıma girmiş. Girmiş ama tam olarak aynı anlamda kullanılmamış, Oysa Latince moral sözcüğü ile Yunanca etik sözcüğü kök bakımından aynı anlama geliyor yani Osmanlıca da ahlak, Türkçe'de töre? Nitekim zaman içinde etik kuramsal töre anlamına gelmeye başlamışken moral de uygulayımsal töre yani tatbiki ahlak anlamını yüklenmiş. Türkçe sözcük olarak nedir töre. Töre bir toplulukta benimsenmiş, yerleşmiş davranış ve yaşama biçimlerinin, kuralların gelenek ve göreneklerin, ortaklaşa alışkanlıkların tümü bir toplumdaki davranış biçimleridir. İşte bu tanımlar toplumsal töreyi açıklamaktadır. Demek ki bireysel töre yerine etik, toplumsal töre yerine ahlak dersek Türkçe düşünmemiş olacağız gene işte bu töreden türeyen töre bilimi ise yararı, iyi kötü gibi sorunları inceleyen törel bir davranış yasası getiren neyin uğrunda savaşılmaya değer, yaşama neyin anlam kazandırdığı hangi davranışın iyi hangi davranışın kötü olduğu, gibi sorunları kendine konu edinen bilim dalıdır. İşte bu anlamıyla töre bilim etik sözcüğünün karşılığı olabilir. Töreden türeyen sözcüklerle dilimiz kavram varsıllığına da kavuşmuştur. Töre töreyle ilgili, törecilik moralizm, töreyi amaç sayan öğreti, töre dışıcılık amoralizm, töre tanımazlık immoralizm, bütün batı kaynaklı

sözcüklere Türkçe sözcükler de türetilmiş. Geldik ak töreye, ak töre Nurullah ATAÇ'ın türettiği bir sözcüktür. Kişisel anlamda ahlak anlamını anlamıyla sözlüklere de geçmiştir. Her toplumun bir töresi olduğuna göre bir toplum içindeki her topluluğun ve giderek her meslek topluluğunun da bir töresi olmak gerekecektir. Bu açıklamalar çevresinde konumuza dönersek diyebiliriz ki avukatlığın töresi vardır, avukatın ise ak töresi. Peki bu bağlantıyı nasıl kuracağız. Burada bir noktaya daha değinmek istiyorum. Sayın TEPE değer yargılarından söz etti, Alın size bir sorun daha. Acaba değer yargıları mı töreyi oluşturuyor? Töre anlayışı mı değer yargılarını getiriyor? Ya da erdem nedir. Erdem törel davranış mıdır? Erdemli davranan aynı zamanda törel mi davranmıştır? Bir toplum bilimsel felsefi sorun daha. Avukatlık Yasasının 34. maddesi. Avukatlar yüklendikleri görevleri bu görevin kutsallığına yakışır bir şekilde özen, doğruluk ve onur içinde yerine getirmek ve avukatlık unvanının gerektirdiği saygı ve güvene yakışır bir şekilde hareket etmekle yükümlüdür. Diyerek avukatlık töresinin özünü oluşturan çerçevesini de çizmiştir. Yeni yasamızda da bu hüküm aynen alınmıştır. Çizilen bu töre çerçevenin içine konan kuralların bir bölümü gene yasada bir bölümü de meslek kurallarında yer almış bulunmaktadır. Yasamız avukatlığın kişiliğine özel önem vermiştir. Sayın Mahmut ARSLAN beyin de örneklediği gibi diğer mesleklerde de bu var. Yani herhangi bir tabip örnek insan olmalıdır bütün davranışıyla, bir avukat örnek insan olmalıdır bütün davranışlarıyla, İşte onun içinde avukat olmadan önceki yaşantısına da büyüteç tutmaktadır yasamız. Mesleği yürütürken ki her davranışı meslek kuruluşu olan Barolar tarafından denetim altında tutulmaktadır. Bu boşuna değildir. İşte bu ak törenin yerleşmesi ve meslek töresinin oluşması için gerekli koşullardan biridir. Bütün bunlar avukatın nitelikli bir insan olmasının istenmesinden kaynaklanmaktadır. Burada töre ve ak töre iç içe geçmiş durumdadır. Bu nedenle yasada 5.maddesi ile avukat olmadan önce ve sonra da onun suç işlememiş olmasını

ve işlememesini istemektedir. 11.maddesi ile avukatlık ile birleşemeyen işleri saymıştır. Avukatlık mesleğinin yüceliğini korumak açısından bu da önemli bir noktadır. 36.maddesi ile sır saklama yükümlülüğünü getirmiştir. 37.maddesi ile işin reddedildiğini bildirme zorunluluğu getirmiştir. 38.maddesi ile, 41.maddesi ile vekillikten çekilen avukatın 15 günlük sorumluluğunu ortaya koymuştur. 43.maddesi ile büro edinme zorunluluğunu, 45.maddesi ile yanında avukatın yanında çalışacaklarda aranacak özellikleri belirtmiştir. 47.maddesi ile çekişmeli hakları edinme yasağını koymuştur. 48.maddesi ile aracı kullanma yasağını getirmiştir. 49.maddesi ile resmi kılığını ortaya koymuştur. 51.maddesi ile büro dışında danışma ve iş kabul yasağını koymuştur. 55.maddesi ile reklam yasağını koymuştur. 62.maddesi ile görevi savsaklama ve kötüye kullanma yaptırımını getirmiştir. 64.maddesi ile Baro Yönetim Kuruluna karşı özel görevlerini koymuştur. 65.maddesi ile yıllık baro keseneğini zamanında ödeme yükümünü getirmiştir. Şimdi bunlar hiç boşuna değil hem bunlara uyan avukatın ak törel davranışta olduğunu ortaya koyacak hem de bunu meslek kuruluşu olarak sağlayarak işte mesleğin töresini ortaya koyacaktır. Meslek kuralları ise Genel Kurallar Başlığındaki birinci bölümünde avukatın kamunun inancını ve mesleğe güvenini sağlamasını, mesleğin itibarını özel yaşantısı ile de korumasını istemektedir. Burada disiplinle ilgili somut örnekler vermek istiyorum. Bir avukat arkadaşımız bir dairesini satılığa çıkarmış. Anlaşmışlar. Pey akçesi alınmış. Tapuda buluşacakken avukat gitmemiş. Telefon açmışlar bekliyoruz paranın üstü hazır gel diye. Ben vazgeçtim demiş. Baroya şikayet var bu konuda avukata güvendik. Avukat olduğu için güvendik. Pey akçesini verdik ve satıştan vazgeçiyor. Hiçbir neden göstermeden vazgeçtim, benim malım değil mi satmıyorum diyar. Bunu işte gelin töre ve ak töre açısından değerlendirin. Avukata yakışan bir davranış mıdır bu? Son derece bireysel bir iş malını satışa çıkarmış sonra da vazgeçmiş. Ama işte yasamızın ve meslek kurallarımızın anlayışı çerçevesinde ne yazık ki bu arkadaşımızı

cezalandırmak zorunda kaldık. ve bunlar çeşitli aşamalardan geçerek onaylandı. Verdiğimiz kararın doğruluğu da böylece diğer denetim makamları tarafından da kabul edilmiş oldu. Yazarken, konuşurken, olgun ve nesnel davranmasını istiyor. Doğrudan doğruya hukuksal sorun ile ilgili tartışacağız. O konularda tartışmaya ve karşı belgeler kanıtlar ortaya koymaya çalışacağız. Peki bunun dışında karşı tarafın avukatını hasım olarak görüp onun kişiliğine saldırı onaylanacak bir şey midir? Değildir. Ama son zamanlarda ne yazık ki bu tip davranışları da görmekteyiz. Yazarken konuşurken olgun davranacak, örneğin gene disiplin kuruluna gelen bir konu. Bir avukat arkadaşımız karşı taraf avukat arkadaşına kentsel yaşamdan nasibini almamış insan demiş. Kentsel yaşamdan nasibini almamış insan demek avukatın işte yazarken konuşurken olgun ve nesnel davranması kuralına tipik aykırı bir davranıştır. Uyuşmazlıkların bu nedenle de hukuksal yönüyle de ilgileneceğiz. Rahmetli Ordinaryus Profesör Hıfzı Veldet VELİDEDEOĞLU'nun bize en büyük öğüdü şuydu; "Kendinizin, ananızın, babanızın, kardeşinizin davalarına bakmayınız, onları başkalarına veriniz". Niye, orda nesnel davranamazsınız siz kendinizi bir yan olarak göreceksiniz, onun içinde avukat gibi davranamazsınız. Nitekim böyle bir olayda gelmişti disiplin kuruluna. Bir arkadaşımız ortaokulda resim öğretmeni olan bir kişinin vekilliğini üstlenmiş, duruşmada karşı tarafın avukatı bir takım olumsuz söylemiş resim öğretmeni asil hakkında avukat arkadaşımızın çok ağrına gitmiş, duruşmadan çıkar çıkmaz cüppesini çıkarıp bir kafa vurmuş adam yerde. Şimdi bakınız bırakın ana, baba kardeş kendi davanızı öğretmeninin davası tamam öğretmenini benimsemiş, koruyor tamamda bu uygun bir davranış mıdır? Yasamız ve meslek kurallarımız bunu da hoş karşılamıyor. Şimdi reklam sayılabilecek davranışlardan kaçınmak ve başka olanaklarını avukatlığa etkili kılmaması da isteniyor. Şimdi Türkiye Barolar Birliğinin Reklam Yasağı Yönetmeliğinde 5.maddede tabelayı tanımlıyor. Sonra diyor ki Türkçe dışında yabancı dillerde ifade ve şekiller, işaret, resim, fotoğraf ve

benzerlerine yer verilemez tabelada. Bugün tabelada İngilizce "and" ve anlamına gelen kısaltmayı kullanan arkadaşlarımız var. Bakınız aykırı davranıyor. Reklam Yasağı Yönetmeliğine aykırı davranıyor. Sonra diyor ki Reklam Yasağı Yönetmeliğimizin yine aynı maddesinin 2.fıkrası avukatlık bürosu ve avukat ortaklığı deyimi kullanılacak ve bugün görüyoruz ki hukuk bürosu. Hukuk bürosu nedir? Yasada olmayan bir kavram niye hukuk bürosu? Ha danışmayı da içeriyor, avukatlığı da içeriyor ama bizde İngiltere'de olduğu gibi Solicitor, Barrister ayrımı yok ki biz avukatız. Biz İngiltere'deki hem Solicitor yaptığını hem Barristerin yaptığını yapıyoruz. Bizde onun için hukuk bürosu değil avukatlık bürosu ortak avukatlık bürosu ya da avukat Süleyman Çetin diyoruz. Ama hukuk bürosu deyip altına bir takım isimler dizmememiz gerekir. Demek ki Reklam Yasağı Yönetmeliğimiz de meslek kurallarımıza uygun olarak bir takım isteklerde bulunuyor. Mesleki dayanışma ve düzen gereklerine uymasını istiyor. Büronun düzenli olmasını istiyor. Bakınız çok önemli büronun düzenli olmasını istiyor. Ankara'ya çok yakın bir ilçede geçen gün rastlantı sonucu noterde işim vardı gittim. Noterin bulunduğu bir handa bir baktım, tapu ve plaka işleri takip edilir, fotokopi çekilir, normal fotokopi makinesi de görülüyor zaten camekanda dışarıda, bir baktım içeride iki tane avukatın ruhsatı var, üst tarafta da avukat tabelası var avukat yazıhanesi bırakın bizim meslek kuralları, barolar birliği ilke kararlarında muhasebeci ile olamazsınız sigorta prodüktörlüğü ile bir arada olamazsınız diyor burada fotokopi çekiyor avukat. Avukat bürosunda dışarıya ilgisiz bırakmamasını istiyor. Meslek kurallarımızdan biri de, şimdi bazı yakınmalar geliyordu disiplin kuruluna bunlardan birisi de efendim 6 aydır avukatımı arıyorum bulamıyorum bürosu aynı yerde, telefonları aynı yerde, açılırsa çıkmıyor yok. Kardeşim niye vermiyorsun bilgi ne olursun ver. Bilgi ver yani insanlar istiyorlar bilgi ne oldu dava. Ha zaman zaman sıkılırız da biz bu bizim dava ne oldu, bugünkü duruşma ne oldu? Canım işte devam ediyor. Zaten bizde hemen boyacı küpü gibi de bitmiyor davalar. Zamana

yayılmış durumdalar ama bilgi vermekten niye kaçınıyorsun, o zaman işte kurala aykırı davranıştan ceza. Niye ceza veriliyor burada? İşte töreyi, ak töreyi sağlamak için veriliyor. Meslek kuruluşlarınca verilen görevlerden kaçınmamasını istiyor, kendisine karşı açılmış davadan barosunu haberli kılmasını istiyor. Ondan sonra da yargı organları ile meslektaşlarla ve iş sahipleriyle ilişkilerini ayrıntılı bir biçimde düzenleyerek insanlık ve meslek açısından törel kurallarla yükümlerini sıralıyor. Bizim iş sahipleri ile ilgili en çok aykırı davranılan maddelerden biri de müvekkil adına alınan paralar ve başkaca değerler geciktirilmeksizin müvekkile duyurulur ve verilir. En çok yakınma da buradan geliyor. 6 ay oldu 1 yıl oldu hala paramızı alamadık. Yargıtay'da diye oyalıyor arkadaş. Ondan sonra Yargıtay'da olmadığını, icradan parayı tahsil ettiğini öğreniyor ve şikayet ediyor. Bir keresinde yurt dışında olan bir vekil edenin parasını Milli Eğitim Bakanlığından almış bir arkadaşımız 3 sene geçmiş aradan, yurt dışından döndükten sonra parasını istiyor. Yargıtayda daha bitmedi demiş. Araştırmış bitmiş alınmış para. Arkadaşı çağırdık dedi ki ben onu bir madencilik işine yatırdım, orda da iflas ettim, ama borcum borç kardeşim verecem de bakalım ne zaman. Yani buyurun. Evet demek ki meslek kurallarımız böyle. Yalnız burada ana kara kuralları yani kontinental hukukun kuralları Amerikan kuralları ile kurallarının etkisiyle bir bozulmaya uğradı. Yeni dünya düzeninin getirdiği bir sonuç belki bu. Yani kapitalizm her şeyi meta haline getirdiği gibi bizim avukatlığı da meta haline getirmek istiyor. İşte reklam yasağının bizdeki reklam yasağının en önemli konularından biri bu, Amerika'da avukatlar reklam da yapıyorlar yavaş yavaş reklam ana kara Avrupa'sına da gelmiş durumda. Bize de belki geçecek ama ne olursa olsun bunlara bir direniş içerisindeyiz. Bizim kişisel yapımız işte töre bilimsel yapımız belki bunları tam olarak kabul edemiyor ama 1983'ten sonra parasalcılığın, monetarizm Türkiye'de yaygınlaşması törel anlamda bir takım değişiklikler de getirdi toplumumuza bu nereye kadar gidecek ne olacak onu

zaman gösterecek. Efendim benim söyleyeceklerim bu kadar. Saygılar sunarım.

Av. Süleyman ÇETİN: Çok teşekkürler Sayın YÜCEL. Bu arada 79.yıl etkinliklerimiz çerçevesinde biraz önce aramıza katılan ve mutluluğumuzu paylaşan sayın Birlik Başkanımıza ve Ankara dışından özellikle katılarak bizleri onurlandıran baro başkanlarımıza ve temsilcilerimize de aramıza hoşgeldiniz diyoruz. Teşekkür ediyoruz, katıldıkları için. Sayın YÜCEL Avukatlık mesleğinde özellikle meslek kuralları ile ilgili olarak dikkat edilmesi gereken, somut olaylara dayanan örnekler verdi. Avukatlık mesleği ile ilgili lonca örgütlenmelerine bakıldığında aslında eski Yunanda ilk izlerini görüyoruz. Daha sonra 1345 yılında Fransa'da daha sonra 13.yüzyılda bir lonca ile İngiltere'de ve 15.yüzyılda bu üç loncaya çıkmış bu şekilde de örgütlenmeler devam etmiş. Bu çerçevede bu toplantımızın son turunda 5'e dakikalık son sunuş yapacağız. Buyurun Sayın TEPE,

Prof. Dr. Harun TEPE: Efendim öncelikle Sayın YÜCEL bu kelimenin kökenine girmek istemiyorum. Akademik bir tartışma olacak ve de bir şey çıkmaz. Belki siz sıkılmazsınız biz tartışırsak ama onun dışında fazla zaman kaybına değer bir şey olarak görmüyorum. Etimolojik tartışmayı fakat töre sözcüğü şu kadar benim dediğim tehlikeyi çok açık gösterdiği için bu ak töre sözcüğü daha önce etik yerine önerildi. Türkçeci, öztürkçeci arkadaşlar tarafından bende onların içindeyim. Gönülden Türkçeciyim ve etik sözcüğünü kullanıyorum. Ahlakı kullanmıyorum aslında fakat bir şey hatırladım, bugün töre deyince ne anımsıyor? İnsanlar yani bu günkü toplumda töre bize neyi anımsatıyor. Yani tamamen benim tehlikeli gördüğüm şeyi anımsatıyor belli bir şekilde bizi bu gün bağlayan değerli gördüğümüz şeyler ama yarın değişiyor. Değil mi? Töre adına en son geçen olay oydu Mecliste töreye uymuyor diye milletvekilleri başka bir milletvekilini dövdüler, töreye uygun değil diye. Yani töre bugün negatif bir şey haline geldi. Töre

negatif bir şey değildir. Kendiliğinden bütünüyle negatif bütünüyle pozitif de değildir. Unutmayalım yani 16 yaşındaki kız kardeşini sokak ortasında bıçakla kesen çocuk töre adına hareket ediyor, başkasını sevdi diye ailesinin istediği dışında başkasıyla evlendi diye ölmesi için Fırat nehrine bırakılan genç kadın Gönüldü galiba adı yanılabilirim. Töre adına yapıldı. Bunlara töre cinayetleri deniyor. Üzerinde konuşulan, negatif tınıları olabilen bir şey. Onun için etimolojik tartışmalar bizim zaten işimizin bir parçası ama ben burası akademik değil oraya hiç girmek istemedim. Etik sözcüğünü kullanarak bir şekilde bu şeylerden kaçınabiliriz gibi geliyor bana. Sanıyorum bu kadar yeter. Şimdi işin bir tarafı toplumsal tarafı var kişisel tarafı var. Bu doğru ama ikisi içinde etik kullanılıyor, bir sakıncası yok. Aslında oraya ilişkin bu iki yana ilişkin bir şey söylemek istiyorum. Toplumsal ve kişisel yanına ilişkin etiğin. Hukukla etiğin ilişkisi nedir diye çok kaba bakılırsa hukukla etik arasında nasıl bir ilişki var? Aslında ikili bir ilişki var. Bir tanesi bizim hukuk kurumuyla yasa yapmayla etik arasında bir ilişki var. İkincisi ise yasayı uygulayanların yaptıkları işle etik arasında bir ilişki var. Yani uygulamadaki sorunlarla ilişkisi var etiğin ve de yasa yapmayla ilişkisi var biz tabi burada avukatlarla ilgili konuştuğumuz için yasaları uygulayanların etik sorunları hakkında konuşuyoruz. Panel onun üzerine bir panel o da tümü değil biliyorsunuz hakimlerle ilgili savcılarla ilgili etik sorunlar var hem de çok önemli etik sorunla var ben ama savcılarla ilgili savcıların etiği ile ilgili bir toplantı duymadım. Hakimlerle ilgili de belki sevgili arkadaşım Hayrettin'e sorarım. O bu işlerle uğraşan birisi. Hakimler özellikle araştırmaları var. Onu da duymadım. Onlar pek yapmıyorlar. Ben avukatlar sanıyorum bu konuda en duyarlı kesim olduğu için bu sorunları dile getiriyorlar. Şimdi ama yasa yapma ile ilgili çok temel etik sorunlar var aslında. Biz yasa yaparken yani hukuk normlarını nereden alıyoruz. Neye dayandırıyoruz. Belli bir hukuk normunu belli bir şeyi norm haline yasa haline getirirken kriterimiz ne, genellikle kriter çıkarlardır. Yani o anda iktidarda

olanların ya da temsil ettikleri grupların çıkarlarıdır. O çıkarlara göre yasa yapıyoruz. Dün diyor ki Başbakan Yardımcısı efendim memura verecek zammımız yok seyyayen herkese 60'şar milyon vereceğiz. Bütçede diyor başka para yok veremeyiz diyor. Şimdi para yok biliyoruz zaten olmadığını, bütçenin ne durumda olduğunu, bu para veriliyor benim zamanım yok ben de çok sık kullanıyorum. Zamanım yok sözcük karşısında söylediğim bir şey var. Benim lafım değil başka birisi söylüyor. Kimin söylediğini hatırlayamadığım için ismini zikredemeyeceğim. Zamanım yok demek, benim bu işe zamanım yok demektir. Hakikaten doğru bir şey ne kadar çok işimiz olursa olsun sonuçta bir şeye zaman ayırıyoruz. Neye zaman ayırıyoruz. Önem verdiğimiz şeye zaman ayırıyoruz. Önem vermediğimize zamanım yok yapamadım. Ama zamanını başka bir şeye verdin. Onun için bütçe, tabi ki bütçede para yok. Ama parayı başka bir yere veriyor. Benim görüşlerime göre bu hükümet belirli bir siyasal ekonomik kesime yakın bir hükümet gibi gözüküyor parayı oraya aktarıyor. Yasaları yaparken de mümkündür ki o kesimin kendisinin daha yakın olduğunu daha destekçisi olduğunu, temsilcisi olduğunu hissettiği kesimin ekonomik çıkarlarını korumaya yönelik yasalar yapacaktır. Yine bugün gazetelerde okudum, tütüne ilişkin bir karar var yani alınacak tütün ve yakılacak tütüne ilişkin, doğru ya da yanlış bir karar olabilir ama şöyle bir karar verilir. Yapılması bugün doğru bir karar mıdır diye bakabilir kişi bunu yaparsak ne kadar oy getirebilir diye de bakabilir kişi, yani acaba doğruların peşinde miyiz? Yoksa ne kadar oyun peşinde miyiz? Ama her şey tütün meselesi gibi değil. Medeni Kanun yapıyoruz, Medeni Kanunu yaparken de temele aldığınız ilkelerin etikle ilişkisi söz konusu yani siz eğer kadın ve erkeği kişi olarak eşit görmüyorsanız ona göre bir Medeni Kanun yapıyorsunuz.

Yani kafanızdaki insan anlayışı etik anlayış ama diyorsanız ki kadın ve erkek eşittir o zaman ona göre yasayı yapıyorsunuz. Meclisteki tartışmalarda bunu hepimiz açıkça gördük. Yani bu anlayış ne kadar yasaya yansıyabiliyor, yani

yasa yapma diyeceksiniz ki yasa yaparken neye dayanabilir insan olmaya dayanabilir. Doğrusu nedir diye bakabilirsiniz. Mal rejimi tartışması yapılırken kardeşim biz eşimle beraber yaşıyoruz, paraları getirip aynı kasaya koyuyoruz, dilekçe vermemişse mallar benim oldu. Böyle bir şey olur mu? Ya da kadını ikinci sınıf olarak gören yasalardaki örnekleri siz benden daha iyi biliyorsunuz. Ben dışardan birisiyim. Onun için birde burayla ilgili sorunlar söz konusu. Üzerinde fazla durulmayan yani yasa yaparken bu yasalara etik olarak bakmak, bu aslında şu demektir insan hakları açısından bakmak demektir. Yani yaptığımız yasalarla insan haklarını ne kadar, temel hakları ne kadar koruyabiliyoruz. Her yurttaşın her insanın her insan tekinin haklarını eşit olarak ne kadar koruyoruz yasalara bu gözle bakmak demektir. Ama insan hakları derken de yalnızca düşünce özgürlüğünü, toplantı, toplanma, gösteri, sözle ifade özgürlüğünü kastetmiyorum. Aynı zamanda çok temel olan eğitim hakkını kastediyorum, sağlık hakkını kastediyorum. Yasa yaparken bunlara ne kadar dikkat ediyoruz? Bunları merkeze alıyoruz. Evet sanıyorum 5 dakikam dolmuştur. Sabrınızı da taşırmayayım çok teşekkür ediyorum.

Av. Süleyman ÇETİN: Çok teşekkürler Sayın TEPE. Şimdi Mahmut ARSLAN 5 dakikasını kullanacak.

Doç. Dr. Mahmut ARSLAN : Ben bu kısımda özellikle sayın konuşmacıların üzerinde durdukları konulardan biraz daha pratik konulara gelecek. İşte sayın konuşmacımız meslek kurumlarının baroların verdikleri cezalardan bahsetti. İşte dedi falan mensubumuz şunu yaptı biz şu cezayı verdik. Ben şunun üzerinde özellikle önemle durulması gerektiğini düşünüyorum. Biz Türkiye'de ceza ve ödül mekanizmasını kullanmayan bir toplumuz. Biz insanları cezalandırdıktan sonra çok çabuk affediyoruz. Ve affetmenin aslında bir adaletsizlik ürettiğinin de çok bilincinde olduğumuzu sanmıyorum. O bakımdan mesleğimizi sahip çıkmak çok önemli yani biz eğer öğretim üyeleri olarak doktora unvanını vereceğimiz o doktora savunma

sınavını doğru dürüst yapmaz isek, etrafta bir sürü ben falan alanın doktoruyum ama o alandan da hiç anlamıyorum diyen insanlar çıkacaktır. Biz eğer biraz önce sözünü ettiği gibi bireysel ilişkilerinde bir takım zaafları olan insanların avukatlık yapmasına müsaade edersek Türkiye'de avukatlığa ve genelde hukuk kurumuna güven kaybolacaktır. Ama bu ülke öyle bir ülke ki bu ülkede adaletsizliklerin üretilmesi toplum tarafından prim verilen toplum tarafından daha doğrusu siyasi iktidarlar tarafından bir oy deposu olarak, oy mekanizması, oya tahvil edilecek bir iş olarak yapılıyor. Alın size işte, vergi affı, öğrenci affı. Bunlara şimdi barış deniliyor. Vergi barışı, şimdi orman barışı var gündemde. Barış dendiği zaman orda insan ürkmeye başlıyor. Ben öğrenciyi yapamadığı için bırakmışım sınıfta, sen bu işi yapamıyorsun diyorum. Adamın ilişkisi kesiliyor, bütün derslerde başarısız, siyası iktidar diyor ki hayır sen halt etmişsin ben daha iyi biliyorum diyor. Al bu öğrenciyi karşına sana gönderdim affettim diyor bu öğrenciyi. Şimdi bakınız bu iktidar orman alanlarını yani yerleşime açılmış orman alanlarını sahiplerine satalım diyor. Şimdi görüşüne bakılırsa buradan da 25-30 milyar dolar gibi büyük bir meblağa sahip olacağız diyor. Ne kadar güzel değil mi böyle bir kaynağımız olacak biz ele güne muhtaç olmadan bir finansman sahibi olacağız ama benim üzerinde durduğum nokta neden bu iktidar böyle bir orman barışı yaptıktan sonra bundan sonra tek bir ağacı kesersen cezan şu olacak diye bir yaptırımı getirmiyor. Bu yapılmıyor Yani evet siz 10 yıl önce ağaçları kesip bir yerleşim birimi kurduysanız, orada bina yaptıysanız ben sizi affediyorum ve şu kadar para verirseniz size tapunuzu vereceğim diyor. Ama bundan sonra ormanlara dokunanı da şu kadar süreyle hapse atarım, ek yasa çıkardım, ceza kanununa ek madde ekledim diye caydırıcı bir önlem almazsanız eğer çocuklarımızın ve torunlarımızın bize ödünç vermiş olduğu orman alanlarını müstakbel orman gaspçılarının emrine amade kılıyorum demektir ve bu en büyük ahlaksızlıktır. Şimdi mesleğimize sahip çıkmak neden önemli biz eğer kendi mesleğimizde olması gerekeni temin edersek

diğer mesleklerde olan ahlaksızlıkları, diğer kesimlerde ve uğraşlarda, siyasette ve ülkenin diğer kesimlerinde olan uğraşlarda meydana gelen yolsuzluklara ise çok daha net bir şekilde karşı çıkma gücünü temsil ederiz. Şunu hiç unutmuyorum. Bir gün ilkokulda öğretmenim Kurtuluş savaşını anlatırken Atatürk'ün silah arkadaşlarını anlatıyor. Hemen sordum onun yanında avukatlar da var mıydı diye. Benim babam avukat değil, askerdi; fakat ben çok Teksas Tommiks okuyan bir çocuktum ve sanıyorum yaşı otuzun üzerinde olanlar bilirler Teksas çizgi romanında çok önemli bir karakter vardır biri profesör Oklitüsdür, Çelik Bilekin yanında Amerikan bağımsızlık savaşını veren ve o çocukların aklına bir bağımsızlık savaşında mutlaka ilmin yeri olmalıdır. İlim adamları olmalıdır mesajını verir. Bir diğeri ise devamlı olarak danıştıkları bir avukat Konoli vardır, Avukat Konoli tipolojisi her zaman böyle ortaya çıkan bir tipti ve benim zihnimde yer etmişti onun için hemen sınıfta sormuştum. Atatürk'ün yanında da Kurtuluş Savaşında danıştığı avukatlar var mıydı? Nereden çıkardın dedi. Avukat Konoli demiştim. Yani aslında bu şunun için önemli çocuklara çizgi romanlarda dahi bir kurtuluş savaşına girilirken ilmin ve hukukun çok önemli olduğu verilmek isteniyor. Öyleyse bizde meslek ahlakında avukatlar olarak biz sağlam dursak, doktorlar sağlam dursa bir gün belki siyasetçileri de sağlam durma noktasına getirtebiliriz diye ümit ediyorum. Teşekkür ederim.

Av. Süleyman ÇETİN: Çok teşekkürler Sayın ARSLAN. Sayın ARSLAN bilmiyor belki ama benim çok hassas bir noktaya dokundu. Ben aynı zamanda çevre hukuku alanında mücadele veren bir insanım. Bu af dediniz söylemeden bağışlayın geçemeyeceğim. Af dönemlerinin kronolojisini çıkardık. Türkiye'deki çıkan aflar. ilk çıkan aftan günümüze kadar ve Orman Bakanlığının yasal kendi resmi verilerini de çıkarttık ve korkunç bir tablo çıktı. Bir gün belki bir ortam olurda onu sunarım size her af döneminde bir önceki yıla göre orman yangınları 3 kat 5 kat artmış inanılmaz bir gün inşallah

bir ortam olurda onları size sunma imkanı bulurum. Bu da siyasal etikle ilgili tartışılması gereken bir husus. Evet çok kıymetli meslektaşım Sayın YÜCEL buyurun.

Av. Erkan YÜCEL : İlginç bir oturum oluyor. Avukatlık meslek etiğinden ormanlara geldik. Şimdi bu arada da dil tartışmalarına geldik. Dilde özleşme akımı çarşı Pazar Türkçesi dilinin Türkçeleşmesi amacını gütmüyor. Terimlerin Türkçeleştirilmesi, Türkçe düşünmeyi amaç ediniyor dilimizde hem tolerans var hem hoşgörü var ve zamanla eş anlamlı olmakla birlikte başka anlamlar yükleniyor. Çünkü insan düşüncesi bir takım ayrımları yüklenecek bir takım sözcükler arıyorlar ister istemez. Dilimizde vazife sözcüğü vardı. Batıdan fonksiyon sözcüğünü de aktardık. İkisi de yabancı oysa görev, ödev ve işlev sözcükleri var ki işte vazife ya da fonksiyon sözcüklerinden daha ince ayrımlara inen kavramları anlatmaktadır. Şimdi töre sözcüğü bir takım olumsuzlukları çağrıştırabilir. Ülkü, ülkücülük ülküdaş sözcükleri de çağrıştırıyordu bir zamanlar ama yumuşak sözcüğü de bir olumsuzluğu çağrıştırmakla birlikte yumuşak sözcüğünden vaz mı gececeğiz biz? Ona olumlu anlam yüklemeyecek miyiz? Elbette yükleyeceğiz. Yani onun içinde töre yerine ahlak ve etik sözcüklerini ikisi de yabancı kökenden gelen sözcükleri kullanmaktansa töre sözcüklerinden türetilmiş sözcükleri kullanarak bu ayrımları da ortaya koymakta her halde ve özellikle akademisyenlerin büyük yükü, yüklenmesi gereken büyük yükdür bence yani hazıra konmak hemen batıdan sözcük almak niye üstelik biz son eklerle bileşik sözcüklerle daha zenginleştirmeyi, varsıllaştırmayı sağlayabilecek bir dile sahibiz bu bakımdan kavram üzerinde düşünürken batıdan ya da doğudan hazır sözcükleri almaktansa bizim belli köklerimizden sözcük türetmenin daha bilimsel daha yararlı ve bizim hançeremize de uygun dikkat ederseniz bütün yanlış söylenilen telaffuz edilen sözcükler yabancı sözcüklerdir. Asıl Öztürkçe sözcükler hiç yanlış söylenmezler. Bu bakımdan da bu ayrımı

yapmakta da büyük yarar görüyorum ben. Tabi takdir akademisyenlerindir. Saygılar sunarım.

Av. Süleyman ÇETİN: Kıymetli konuklar 79. yıl etkinlikleri çerçevesinde avukatlıkta meslek etiği konulu panelimiz eğer soru ve katkılarınız var ise devam edecek yok ise toplantımız sona erecek. Katkı vermek isteyen var mı aramızda konuk. Buyurun Atilla SAV,Başkanım.

Av. Atila SAV : Bir katkı yapmak istiyorum.Hem .... hem de Erkan Yücel'in görüşünde olmasını beklediğim bir noktaya dikkat çekmek istiyorum. Gerçekten mesleklerin belli nitelikleri olması gerekiyor. Meslek etiğinin sanıyorum ki ülkemizdeki ilk örneği tıp etiğidir. Tıp etiği Sağlık Bakanlığı tarafından düzenlenmiş kurallardan oluşmaktadır. Oysa Mahmut Bey meslek kuruluşlarının kendi örgütlenmelerinin özerk ve bağımsız olmasına değindi. Böyle olunca sanıyorum ki Türkiye'deki kendi meslek örgütüyle meslek kurallarını koyan ilk meslekte avukatlıktır. Bu iki noktaya dikkat sunmak ve anımsatmak, tutanağa geçirmek istedim. Teşekkür ederim.

Av. Süleyman ÇETİN: Evet, 1971 yılındaki barolar birliği genel kurulunda kabul edilerek bu uygulama başlatıldı. Salondan var mı katkı vermek isteyen başka meslektaşımız, konuğumuz. Katılımlarınızdan dolayı çok teşekkür ediyoruz. Bizlerle bu ortamda birlikte oldunuz. Bundan sonraki ortamlarda da birlikte olmak istiyoruz. Sağlıcakla kalın. Teşekkür ediyoruz. Saygılar.

KADINA KARŞI HER TÜRLÜ AYRIMCILIĞIN ÖNLENME SÖZLEŞMESİ

AÇILIŞ KONUŞMASI

Av. Semih GÜNER
Ankara Barosu Başkanı

YÖNETEN

Av. Munise DAYI
Ankara Barosu Üyesi

KONUŞMACILAR

- Semra UZUN
  Yargıtay 2. Hukuk Dairesi Tetkik Hakimi

- Sebahattin Ali ERDEM
  Ankara 5. Aile Mahkemesi Hakimi

YER : Adliye Sarayı Konferans Salonu

TARİH : 10 EKİM 2003

KADINA KARŞI HER TÜRLÜ AYRIMCILIĞIN ÖNLENME SÖZLEŞMESİ

Av. Munise DAYI : Sayın Baro Başkanım, Sayın Yargıçlarımız, Sayın Meslektaşlarımız ve değerli konuklarımız Panelimizin iki konu başlığından biri olan CEDAW yani Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi dair sözleşme kapsamındaki konuyu sunacağını duyurduğumuz Profesör Doktor Sayın Feride Acar'ın bir yakının vefatından nedeniyle bugün aramızda olamayacağını öğrendik, bu nedenle Panelimizin ikinci konu başlığını bugün bu sebep ile sizlere sunamayacağız, kendisine de buradan başsağlığı ve sabır dileklerimizi iletiyoruz. 1992 yılında kurulan ve o günden bu yana çalışmalarını daha etkin ve katılımcı bir biçimde devam ettiren Ankara Barosu Kadın Hakları Kurulunun düzenlediği Aile Mahkemeleri ve CEDAW konulu Panele tüm kurul üyelerimiz adına hoş geldiniz diyorum. Bugün hakların ve

özgürlüklerin koruyucu olan değerli iki yargıcımız, Yargıtay 2. Hukuk Dairesi Tetkik Hakimi Sayın Semra Uzun ve Ankara 5. Aile Mahkemesi Hakimi Sayın Sebahattin Ali Erdem bizlere 09 Ocak 2003'te kabul edilen 4887 sayılı Aile Mahkemelerinin kuruluş, görev ve yargılama usullerine dair kanunu ve kanundan doğan uygulamalar hakkındaki görüş ve bilgilerini aktaracaklar. Ben şimdi Panelimizin açılış konuşmasını yapmak üzere Ankara Barosu Başkanı Avukat Semih Güner'i kürsüye devam ediyorum.

Av. Semih GÜNER : Ankara Cumhuriyet Başsavcı Vekilimiz, değerli yargıçlarımız, değerli meslektaşlarımız, değerli konuklar, Kadın Hakları Kurulumuzun düzenlediği bu son derece güncel ve son derece yararlı geçeceğini umduğum Panelimize onur verdiniz, teşekkür ediyorum.

Aile Mahkemelerinin kuruluş, görev ve yargılama usullerine dair yasa bir az önce Kurul Başkanımızın da belirttiği gibi 09 Ocak 2003 tarihinde parlamentomuzda kabul edildi, 18 Ocak tarihinde Resmi Gazetede yayınlandı, Hakimler Savcılar Yüksek Kurulu bu yasanın uygulaması ile ilgili olarak 26 Haziran tarihinde bir karar verdi, bu karar Ankara Adliyesi Adalet Komisyonuna ulaştı ve Komisyonumuz da 16 Temmuz tarihinde yasanın uygulamaya geçişiyle ilgili olarak Hakimler Savcılar Yüksek Kurulunun kararını da göz önüne alarak, kararını verdi. Bu karara göre, bu kararın içeriğinde Altı Mahkeme Aile Mahkemesi olarak belirlendi. Hangi mahkemelerin Aile Mahkemesinde görülecek konuları içeren davaları hangi mahkemelere göndereceği artı Aile Mahkemesi olarak görevlendirilen Altı Mahkemenin elindeki diğer konuları içeren davaları hangi mahkemelere göndereceklerini belirledi, kura yöntemi ile, bunun tarihi 16 Temmuz, 17 Temmuz'da da uygulama başladı. Başladı ama bir karmaşada Adliyemizde aldı, yürüdü. Siz değerli meslektaşlarım, dosyanızın hangi mahkemeye gittiğini bulabilmek için yahut kapısına gittiğiniz mahkemenin orada görülecek davayı hangi mahkemeye

gönderdiğini bulmak için saatlerce kapıdaki listeleri araştırdınız, yoğunluk oldu, sıranızın gelmesi için yarım saat beklediniz ve maalesef bu karmaşayı bizler adli ara vermeye üç gün kala yaşadık. Şimdi soruyorum, acaba Adli Yargı Adalet Komisyonu için bu sorum, acaba bu karmaşayı bizlere 20 Temmuz'dan sonra yapsalardı, yaşatmasalardı olmaz mıydı? Siz yanıtını biliyorsanız lütfen bana söyleyin. Dönüyorum, Hakimler Savcılar Yüksek Kuruluna, yasa çıkmış Ocak ayında, hiçbir hazırlık yapmamışlar veyahutta hazırlıkları çok yavaş yapmışlar, tam adli yargı ara vermeye yaklaştığımız günde bu görevlendirmeyi yapmışlar. Görevlendirmeyi yapmışlar derken hemen bir başka sıkıntımı dile getirmek istiyorum; yaptığımız çalışmada Ankara Adliyesinde, Asliye Hukuk Mahkemelerinde aile hukukuna giren davaların sayısının diğer davalara göre yaklaşık %40'ı oluşturduğunu biliyoruz, görüyoruz acaba bu istatistiki bilgiler Hakimler Savcılar Yüksek Kurulunun elinde yok muydu da, otuz iki Asliye Hukuk Mahkemeli bir Ankara Adliyesinde Altı Mahkemeyi görevlendirerek bu ızdırabı bize yaşatıyorlar, hak arayan vatandaşlara reva görüyorlar, bunun da yanıtını bulmakta ciddi anlamda güçlük çekiyorum. Sorumluluk duygularının en üst düzeyde olduğuna inandığım bu değerli yargıçlarımızın iş yoğunluğu nedeniyle dikkat edemedikleri bir konu olarak yaşama geçtiğini düşünmek istiyorum. Bugün değerli meslektaşlarım, çok değerli uygulamanın tam içinden gelen iki yargıcımız bizleri bundan sonra yaşayacağımız olası sıkıntıları aşmak için aydınlatacaklar. Bu çalışmanın, bireyin hakkını arayan siz değerli meslektaşlarıma son derece katkı sağlayacağına inanıyorum ve bugün burada konuşacağımız konuların zaman yetmezliği nedeniyle en kısa zaman bir başka tekrarını da yapmak durumunun da kalacağımıza inanıyorum. Yeni sorunlarda katılacaktır. Kurulumuzdan istirham ediyorum, en kısa sürede yine benzer bir konu ele alarak bir panel daha yapalım, başkalarını da yapalım. Çünkü hukuktan yardım isteyen ve bizlerde yardım sunan kişiler olarak tıkandık. Bugün kürsüde görev yapan altı son derece değerli yargıcımızdan özür

diliyorum, onların bu tıkanmada hiçbir olumsuz etkileri yok ama düşünün altı ay sonrasına bir avukat arkadaşım duruşma günü alıyorsa, ben avukat olarak halkımı hukuk kurallarının egemen olduğuna nasıl inandıracağım? Bu ülkede adil yargılanmanın yapıldığını nasıl söyleyeceğim? Hepimiz biliyoruz ki geç gelen adalet, adalet değildir. O halde bugün Ankara Adliyesinde adaletsizlik yaşanıyor Aile Mahkemeleri konusunda, diğerlerine karışmıyorum. Bunlar son derece ciddi konular. Sayın yargıçlarımızın özverili çalışmalarıyla bu oldukça aza iniyor ama onlarda insan. Hiç birbirimizi aldatmayalım. Buraya gelmeden önce Altı Aile Mahkememizin esas sayılarını aldım, geldim. Hepimizin düşünmesi gerekiyor bu konuda başta bu konuya karar verenlerin. 1.Aile Mahkememizin esas sayısı 2262, 2. Aile Mahkememizin 1854, 3. Aile Mahkememizin 1734, 4. Aile Mahkememizin 1733, 5. Aile Mahkememizin 1695 ve 6. Aile Mahkememizin 1835. hepimiz çok iyi biliyoruz ki başta değerli yargıçlarımız olmak üzere bir hukuk mahkemesi bir yılda dört yüz dosyaya bakabilir, yargıcı olağan üstü çalışkandır, birikimlidir beş yüze, altı yüze bakabilir, ondan sonrasına bakamaz. Tablolar arz ettiğim sayıların dört misline çıkmış ve doğal olarak da altı ay sonrasına duruşma geliyor, bu altı ay katlandıkça dosyalar bir yıl sonra sıra olacak, bunları düşünmek gerekiyor. Ülkede yargılanma kaosa gidiyor, hemen burada bir görüşümü eklemek istiyorum size; acaba sağlıklı bir yargılama, yargının önüne gelen konuları uzmanlık adı altında bölerek mi daha iyi yapabilir yoksa bölerek derken şunu da ilave etmem gerekiyor, her böldüğünüzde , her mahkeme oluşturduğunuzda uzmanlık adı altında bir de yargılama yöntemi getiriyorsunuz. İş mahkemelerinde kararlar düzeltilmeye gitmiyor, temyiz süreleri çok farklı, verildiği anda temyiz edilmesi gerekiyor, tefhimle yürürlüğe giriyor, diğer mahkemelerimizde çok farklı, kooperatiflerle uygulama çok farklı, bu konunun uzmanı olan bizleri dahi yanıltan bir uygulama. Avukat tutma zorunluluğu olmayan ülkemizde avukat tutmayan bireylerin halini siz düşünün ve hemen

eklemek istiyorum, Baromuzun Türkiye Barolar Birliğinin de görüşü olduğu için; sulh hukuk ve asliye hukuk ayrımı kaldırılmalı. Evet, uzmanlık kaçınılmayacak bir olgu; belli yargıçlarımızı belli hukuksal konularda birikim sahibi yapmak, donatmak ve onların yargılamayı yapmasını istemek son derece güzel ama bunu ayrı mahkemeler kurarak, ayrı yargılama yöntemleri getirerek yapmak son derece yanlış ve buradan yarın, öbür gün başkaları da geleceğini tahmin ediyorum, yargılamayı yapanlar, yargılamamda görev alanlar, yargılamanın sonucundan etkilenenler beklentilerini bulamayacaklar. Bulamayınca ne olacak, o devlet hukuk devleti olmaktan uzaklaşacak, hukuk devleti olmayan bir ülke demokratik bir ülke de olamaz ve galiba ben çok karamsarım, bu duygu ve düşüncelerle değerli panelistlerimizi verecekleri değerli katkı için teşekkür ediyorum kendilerine. Bu arz ettiğim konular değerli konuşmacılarımızın konuları değil, bunun bilincindeyim ama buradan seslenerek, bu konuya bir çözüm bulunmasını istiyorum bir Baro Başkanı olarak, sizlerinde katkınızı istirham ediyorum. Değerli konuşmacılar yasayı yorumlayarak uygulamada sizlere ışık tutacaklar. Paneli düzenleyen Kurulumuza, değerli konuşmacılara ve siz katılımcılara teşekkür ediyorum. Saygılar sunuyorum.....

Av. Munise DAYI : Sayın konuklar, sevgili meslektaşlarım Ankara Barosu Kadın Hakları Kurulunun hazırlamış olduğu panele hoş geldiniz. Başkanım gerçekten bu konuda sıkıntılarımızı anlattı, dile getirdi ancak zorunluluktu diye düşünüyorum bu Aile Mahkemeleri çünkü değişen günün koşullarında çağdaş dünya ölçülerinde mutlaka her konuda uzmanlık alanı olan her konuda mahkeme kurulması ve burada hakimler, yargılama yapanlar dışında bir kısım uzmanların bulunması ve gerekli araştırmaların yapılarak daha adil yargılamalara, daha adil kararlara ulaşılması gerektiği kanaatindeyim. Aile Mahkemeleri Türkiye içinde zorunluluktu, şöyle zorunluluktu; 1926 yılında yayınlanmış ve geçen zaman içerisinde ciddi değişikler yapılmamış bir kanundan sonra güzel,

o gün için çağdaş bir kanundan sonra 01 Ocak 2002'de yeni Medeni Kanunumuz yürürlüğe girdi. Yeni Medeni Kanun ile eski Medeni Kanun arasındaki en önemli fark, özellik cinsiyet ayırımcılığı içeren tüm hükümler yeni Medeni Kanundan kaldırılmış ve cinsler arasında yani eşler arasında aile birliği içerisinde eşitlik sağlanmaya çalışmıştır. Tahmin edersiniz ki cinsiyet ayrımcılığının en yoğun olduğu yerde eski Medeni Kanun içerisindeki Aile Hukuk Kitabında bulunmaktaydı ve o nedenle aile reisliği ve bir çok yerde bulunan erkeğin yani kocanın, babanın üstün oyu ve karar verme yetkisi yerine eşlerin birlikte karar vermelerine yönelik bir çok hüküm getirilmiştir. Eşler ortak konutu artık birlikte seçiyorlar, birliği beraberce yönetiyorlar, birliğin giderlerine güçleri oranında emek ve mal varlıkları ile katılıyorlar. Aynı bunun gibi velayet hakkının kullanımında da eşler birlikte hareket ediyorlar. İşte aile hukukunda yapılan bu değişiklikler Aile Mahkemelerinin kurulmasını zorunlu ve acil bir hale getirmiştir. Çünkü yeni Medeni Kanun ile eşler birlikte karar veremedikleri bir çok konuda hakimin müdahalesini isteyeceklerdir yani hakim artık aile bireyinin birtakım kararlarında etkili olacak belki de ailenin bu kararlarını vermek durumunda, vermek zorunluluğunda kalacaktır. Bu 195. madde birliğin korunması konusunda temsil yetkisinin sınırlandırılması konusunda, bunun gibi birçok koruma önlemleri konusunda hakimlere özel yetki verilmiştir. Doğaldır ki aile hukukunda uzman olan hakimlerin bu konuda karar vermesi daha sağlıklı aile ilişkilerine yol açacaktır. Bu nedenle Aile Mahkemeleri kuruluşu hakkında kanun yürürlüğe girmiştir, gereklidir hatta zorunluluktur ancak alt yapı kurulmadan, alt yapı hazırlanmadan, uzman kadrolar hazırlanmadan bir mahkeme teşkili ve uygulamada kanuna uygun olmayan, kanunda ihtisas konusu bu olan, ihtisas konusu aile olan uzman ve hakimlerin gelmesi gerekli olan mahkemeler farklı bir şekilde kurulmuş ve sayısı Başkanımın dediği gibi çok az olarak ihdas edilmiş özellikle Ankara'da, bu nedenle bir çok problem yaşıyoruz. Başınızı daha fazla ağrıtmak istemiyorum,

konuşmacıları sizlere tanıtmak istiyorum; Yargıtay 2. Hukuk Dairesi Tetkik Hakimi Sayın Semra Uzun ilk konuşmacımız, ikinci konuşmacımız, Ankara Aile Mahkemesi 5. Aile Mahkemesi Hakimimiz Sebahattin Ali Erdem, hoş geldiniz, teşekkür ederim. Size sözü bırakmak istiyorum...

Semra UZUN : Efendim, merhabalar. Öncelikle teşekkür ediyorum, geldiğiniz içinde teşekkürler. Okul hayatımıza ilk başladığımız zaman ilk öğretilen sosyal bilgi, toplumun en küçük bireyi aile olduğudur ve buda eşler ve çocuklardan meydana gelir diye en basit tabirdir. Ancak 1926 yılında kabul edilen Medeni Kanunumuz 01-01-2002 tarihinde yerini 4721 sayılı Medeni Kanununa bıraktığı zaman içinde ciddi anlamda değişiklikler oldu ve bu değişikliklerin belki de uygulamaya geçirilmesi için Aile Mahkemelerinin kurulması zorunlu idi. Aile Mahkemeleri bilindiği üzere Çocuk Mahkemeleri gibi ihtisas mahkemeleridir. 09- 01- 2003 tarihinde 4787 sayılı yasa olarak 18 Ocak 2003'te yayınlandı. Amaç ve kapsam olarak 1. maddesinde amacının Aile Mahkemelerinin kuruluş, görev ve yargılama usullerinin düzenleneceği ve kanunun aile hukukundan doğan dava ve işleri görmek üzere kurulan Aile Mahkemelerine dair hükümleri kapsayacağını belirtiyor. 2. maddesi Aile Mahkemelerinin kuruluşu belirlemiş, Adalet Bakanlığınca Hakimler Savcılar Yüksek Kurulunun olumlu görüşü alınarak her ilde ve merkez nüfusu yüz binin üzerinde her ilçede tek hakimli ve Asliye Mahkemesi derecesinde olmak üzere kurulacağını, Aile Mahkemelerinin yargı çevresi kurulduğu il ve ilçenin mülki sınırları ile belirleneceğini ancak yargı çevresinin Adalet Bakanlığının teklifi üzerine Hakimler Savcılar Yüksek Kurulunca değiştirilebileceğini belirtmekte. Ben şöyle kanun maddesini hemen kısaca geçeyim, açıklamasını daha yapayım; gerektiğinde 1. fıkradaki usule göre bir yerdeki Aile Mahkemesinin birden çok dairesinin kurulabileceği, bunların numaralandırılacağı, Aile Mahkemesi kurulamayan yerlerde bu kanun kapsamına giren dava ve işlere Hakimler Savcılar Yüksek Kurulunca belirlenen Asliye Hukuk

Mahkemesince bakılacağı, Aile Mahkemelerinde bir yazı işleri müdürü ve yeteri kadar personel bulunacağı belirlenmiştir. Aile Mahkemelerinin tek hakimli Asliye Hukuk Mahkemesi olacağı buradan belli. 2. maddenin 2. fıkrasında Aile Mahkemesi kurulamayan yerlerde bu kanun kapsamına giren dava ve işleri Hakimler Savcılar Yüksek Kurulunca belirlenen Asliye Mahkemesince bakılacağı ibaresi yer alıyor. Mevcut nüfusu yüz bini geçmeyen birçok ilçemiz var, biz yargıçlar olarak dördüncü ve beşinci bölge olarak görev yaptığımız ilçeler var, bunların il merkezlerinde Aile Mahkemesi kurulduğu zaman ilçelerdeki Aile Mahkemesi konusuna giren davaların gönderilmesi diye bir şey söz konusu olmayacak. Yine o ilçedeki Asliye Hukuk Mahkemesi tarafından bunlar görülmeye devam edilecek. Hakimler Savcılar Yüksek Kurulunun 13 Mart 2003 tarih ve 97 sayılı bir Aile Mahkemeleri kuruluncaya karar Aile Mahkemesi görev alanına giren davalara hangi mahkemelerin bakacağına ilişkin bir kararı var; bu kararda Aile Mahkemesi kurulan yerler belirtilmiş, kurulmasına karar verilip henüz faaliyete geçmeyen yerlerde belli ayrıca kurulmasına iş yüzdesi nedeniyle gerek olmayan yerlerde belirtilmiş. Aile Mahkemesinin görevine giren iş ve davalara kurulmasına karar verilip faaliyete geçmeyen yerdeki Asliye Hukuk Mahkemelerinin görevine giren dava ve işlerde halen bu mahkemelerin bakma zorunluluğu karar altında, hemen 2. madde içerisinde değerlendirilmemekle birlikte 4. madde de Aile Mahkemelerinin Medeni Kanunun 2. kitabında yer alan konuları görev edindiği belirtildiği için vesayet konusu gündeme geliyor her ne kadar vesayet makamı olarak Medeni Kanunun 397. maddesi Sulh Hukuk Mahkemesi bunun denetim mahkemesi Asliye Hukuktur demiş olsa da bağlantılı olduğu için burada anlatıyorum, 2. kitabın 3. kısmı vesayet başlığını taşıdığı için 12 – 08 – 2003 tarihli Resmi Gazetede yayınlanan velayet, vesayet ve miras hukukunun uygulanmasına ilişkin tüzüğün de 8. maddesine göre aynı şekilde vesayet makamı Sulh Hukuk, bunun denetim makamı Asliye Hukuktur ancak Aile Mahkemelerinin kuruluş, görev ve

yargılama usullerine dair kanunun vesayet ve denetime ilişkin 7. maddesinin uygulanacağı hükmü yer alsa da Aile Mahkemesi kurulmayan, faaliyete geçmeyen yerlerde sulh hakiminin vesayet dosyasının akıbetinin ne olacağı bize en çok sorulan sorulardan bir tanesi. Aile Mahkemeleri kurulmuş olsa da yada kurulup faaliyete geçmemiş yerlerde çok açıkça 4787 sayılı kanunun 2. maddesi Türk Medeni Kanunun 2. kitabı dediği ve Hakimler Savcılar Yüksek Kurulunun 13 Mart 2003 tarih 97 günlük kararı gereğince Asliye Hukuk Mahkemelerinde bakılacak. Şimdi, bir şirkete mümessil tayini, gaip olan bir vatandaşın malının idaresine yönelik temsil kayyımlığı yada bir izaleyi şu?? dosyasında tebligat yapılamayan iştirakçinin temsil kayyımlığının, Aile Mahkemesinde ne gibi bir yeri olur diye bilirsiniz ama çok açık ve net bir şekilde Asliye Hukuk Mahkemesinde bakılacağı karar bağlandı. Aynı şekilde ben Hakim Bey'e de bu konuda çok yeni Yargıtay 20 Hukuk Dairesinin mercii tayini olarak vermiş olduğu 19 Eylül 2003 tarihli bir kararını da sundum. Bu kararda çok açık bir şekilde, Konya 1. Sulh Hukuk ve Konya Asliye 3. Hukuk Mahkemelerinin vesayet dosyaları üzerinde ayrı ayrı vermiş olduğu görevsizlik kararlarını 20. Hukuk Dairesi dava vasi tayini istemine ilişkindir, 4787 sayılı kanunun 4. maddesinde belirtildiği üzere Aile Mahkemeleri bakmakla görevlidir, hemen belirtelim demişler, Hakimler ve Savcılar Yüksek Kurulunun 13 Mart tarihli 97 sayılı kararına atıf yaparak yüz on dört Aile Mahkemesi kurularak Aile Mahkemesinin kurulup faaliyete geçmesine kadar, Aile Mahkemelerinin görev alanına giren dava ve işlere halen bakmakta olan Asliye Hukuk Mahkemelerince bakılacağı dediği için Aile Mahkemesi kurulmasa da, kurulup faaliyete geçmese de vesayet dosyalarına sulh hukuk hakimleri bakacak. Şimdi efendim, 3. madde hakimlerin niteliklerini saymış, burada , pardon özür dilerim, efendim , evet, sulh çıkmış karıştırdım Asliye Hukuk bakacak, Aile Mahkemelerinin hakimlerinin nitelikleri belirtilmiş, burada atanacakları bölgeye veya bir alt bölgeyi hak kazanmış Adli Yargıda görevli, otuz

yaşını doldurmuş, evli ve çocuk sahibi ayrıca tercihen aile hukuk alanında lisans üstü eğitim yapmış hakimler atanacağı belirtiliyor. Bu Yargıda görev yapacak hakimlerimizin nitelikleri ilk başta zorunlu nitelik gibi gelse de fiili durumun değerlendirilmesi gerekiyor çünkü dördüncü ve beşinci bölgede görev yapan yargıçlarımız otuz yaşının altında, bekar, evlenmemiş, çocuk sahibi olmamış yani bunlar siz bu niteliklere sahip değiliz, biz bu davaya bakamayız diye bir görevsizlik vermeleri mümkün değil kaldı ki bu dairenin Aile Mahkemelerinin kararlarını denetleyen, bizim Dairemizde de bekar, çocuksuz, boşanmış Tetkik Hakimi ve üyelerimizde var o zaman bizimde bu denetlemeyi yapmamamız gerekiyor. Bunun bir zorunluluk koşulu olmadığını düşünüyorum ama Aile Mahkemesi kurulan yerlerde bunların nitelikleri sayılmış, o kişilerin görevlendirilmeleri gerçekten uygun olur. 4. maddeye Aile Mahkemelerinin görevlerini belirlemiş, 4721 sayılı Medeni Kanunun 2. kitabı ile 4722 sayılı Türk Medeni Kanunun yürürlüğü, uygulama şekli hakkındaki kanuna göre aile hukukundan doğan ve dava ve işler. Şimdi, yeni Medeni Kanunumuz gerçekten çok değişiklikler yaptığı gibi hakimlere korkunç derecede yetkiler tanıdı; başlıklar halinde şöyle kısaca belirlersek 4721 sayılı Medeni Kanunun 2. kitabında, evlenme ehliyeti, nişanın bozulmasından kaynaklanan tazminat davaları, evlenmenin engeline ilişkin istemlere yönelik talepler, itded mühletinin kaldırılması, evlenme töreni ve başvurusunun reddine ilişkin davalar, evlenmenin mutlarına ilişkin davalar, boşanma davalarının tamamı, evliliğin genel hükümleri ki bunların içinde konutun seçimi, kadının soyadına ilişkin talepleri, evlilik birliğinin temsiline ilişkin istemler, bu temsilin bir taraftan alınması yada bu alınmanın iadesine ilişkin istemler, aile konutu ile ilgili talepler, hakimin müdahalesinin talep edildiği konular, eşler arasında mal rejimine ilişkin davalar ki hemen parantez içinde yeri geldikçe bazı açıklamalar yapmak istiyorum. Şimdi yasa mal rejimini değiştirdi, 01-01-2002 tarihinden 31-12- 2002 tarihine kadar taraflara istedikleri mal

rejimini seçme süresi tanıdı. Eğer 31-12-2002 tarihine kadar bir seçim yapılmazsa, 01-01-2002 tarihinden itibaren yasal mal rejiminin geçerli olacağı belirlendi. Şimdi önceki evliliklerde bizim eski tabirimizle katkı payı dediğimiz talepler söz konusu oluyor idi, bu dosyalarda, şimdiki düzenlemede 01-01-2002 tarihinden eğer 31-12-2002 tarihine kadar o seçim süresinde bir mal edinilmişse bu zaten değer artışı olarak kanunda yer almıştır ama 01-01-2002 tarihinden önceki mallar için eski değerlendirmelerimiz dikkate alınacak, evlilik birliği devam ederken böyle bir talep var ise bu Aile Mahkemesinde görülecek ama evlilik bitmiş ve bu şekilde bir talep gündeme geliyorsa bu Asliye Hukuk Mahkemesinde görülecek. Ayrıca soy bağının kurulması davaları, babalık davaları, soy bağının reddine, tanımaya ilişkin tüm davalar, evlat edinme ve evlatlık bağının tekrar kaldırılmasına yönelik istekler, çocuğun eğitim ve giderleri, çocuk mallarının yönetimi, nafaka davaları, velayet, vesayet, vasinin azli, kayyım tayini, vesayet organlarının sorumluluğuna ilişkin davalar, gaiplik ve ana yönünden eğer nüfus kaydının düzeltilmesi davaları, babalıkla çakışmıyorsa bu Asliye Hukuk Mahkemesinin görevine giriyor, Aile Mahkemesi bakmayacak. Eğer babalık ile çakışan bir nüfus kayıt davası söz konusu ise o zaman Aile Mahkemelerinin görevinde, her ne kadar karıştırılıyor, o nedenle burayı söylemek istiyorum. Ad, soyadı düzeltim davaları, kişinin ölü olduğunun tespiti, cinsiyet değişikliği davaları, 12. madde gereğince ergin kılınma davaları, bunlar Asliye Hukuk Mahkemesinin görevinde çünkü 2. kitabın içinde yer almıyor ama bize en çok gelen sorulardan bir tanesi olduğu için dip not olarak koydum. 4. maddenin 2. fıkrası 2675 sayılı milletlerarası özel hukuk ve usul hukuk hakkında kanuna göre aile hukukuna ilişkin yabancı mahkeme kararlarını tanıma ve tenfizi. Boşanmaya ilişkin olan kararlar, biliyorsunuz tenfiz edilmeden Türk Hukuku karşısına geçerlilik kazanmıyor. Burada ilave edilecek bir şey daha söz konusu; uluslar arası çocuk kaçırmanın hukuki veçelerine dair sözleşme gereğince velayet verilen taraf Adalet Bakanlığınca çocuğun teslimine

yönelik bir istem istediği zaman bu teslime yönelik isteme bakacak olan gene Aile Mahkemesi. 3. fıkrada kanunla verilen diğer görevler diyor, gerçi Hakim Bey onu 4320 olarak size onu çok daha net olarak anlatacak ama sulh hakiminin incelediği dosyalardı bunlar artık Aile Mahkemesi inceleyecek. Aile Mahkemesinin kurulmadığı yada faaliyete geçmediği yerlerde oradaki Asliye Hukuk Mahkemelerince görülecek. Buradaki hakimin almış olduğu tedbirler gene uygulamada çok sık karşılaşılıp sorulan sorulardan bir tanesi; tedbir mahiyetinde olduğu için temyizi kabil değildir, itirazı kabildir diyorlar, hayır, Dairece alınan uygulama kararlarına göre itirazı da kabil değildir. 5. madde de Aile Mahkemesinin bünyesinde bulunması gereken uzmanlar sayılmış. Şimdi bu uzmanlar sosyal hizmet uzmanı, psikolog ve pedagog, bunlar 2253 sayılı kanunun 30. maddesinde Çocuk Mahkemesinde olduğu gibi Adalet Bakanlığının bünyesinde çalışacak ve atamalarının yapılacak olması gerekiyor ancak bu durum gerçekleşmezse, iş durumunun müsait olmadığı, hukuki yada fiili imkansızlık olduğu zaman diğer kurumlardan çalışanlardan temin edilip yada serbest meslek icra edenlerden temin edilebileceği belirtilmiş. Sosyal hizmet uzmanlarının eğitimi biliyorsunuz Hacettepe Sosyal Hizmetler Yüksek Okulunda yapılıyor, pedagoglarda Milli Eğitim Bakanlığına bağlı meslek liselerinde eğitiliyorlar, psikologlarda üniversitelerin psikoloji bölümlerinden mezun oluyorlar, bu uzmanların bulunması zorunlu ancak her duruşmada bir heyet olarak düşülmemesi gerekiyor, her duruşmada bulunması zorunlu değil ama mahkeme bünyesinde bulunacak. Hakim eğer gerekli görürse duruşmada hazır olmalarını isteyebilir. Hakim görevlendirebilir, ailenin evine gidip bakabilir, çocukla yalnız konuşabilir, eşlerle yalnız konuşabilir ama bir heyet olarak, bu da en çok sorulan sorulardan bir tanesi, bir heyet olarak mahkeme salonunda bulunmaları söz konusu değil. Burada en çok sorulan sorulardan bir tanesi de şu; şimdi dışarıdan temin edersek bunların ücreti ne olacak, Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunun 415. maddesine

göre yargılama sırasında hakim tarafından resen emir olunan muamele ücreti tarafça karşılanmaması halinde Hazineden karşılanacağı hükmü yer alıyor. Dolayısıyla bu mahkemelerin bünyesinde henüz bulunmayan uzmanların dışarıdan temin edilmesi halinde 415. madde gereğince Hazineden ücretlerinin tahşil edilmesi gerekir ama yazdınız Hazineye cevap ve ne yazık ki Hazine size olumlu bir cevap vermeyecek çünkü diyecek ki Suç Üstünden isteyin, belki savcılarımıza talepte bulunacağız, onlarda diyecekler ki biz ceza davasının tanıklarını bile pul bulup tebliği ile çağıramıyoruz, israr ediyoruz biz veremeyeceğiz, şimdi böyle bir durum olduğu zaman uyun ve makul bir miktar olarak hakimin bilirkişi ücretini taktir etmesi gerektiğini düşünüyoruz ancak ücreti ödemesi için kesin mehil verilip ödemezse davanın ret kararı verilmesi bu maddeye göre mümkün değil, böyle bir şey yapılamayacak ama eğer koşulları uygun olursa belki Adli yardımdan yararlandırılabilir ama bu en çok sorulan ve ne yazık ki çok çok sıkıntı duyulan bir konu olduğunu öğrendik. Uzmanlarımızın vermiş olduğu raporlar asla hakimi bağlamayacak, uzmanlar istenilen konularda çalışmaları yapıp bunları bir görüş halinde, rapor halinde hakime sunabilirler. Eğer gerekli görürse hakim duruşmada hazır bulunmalarını istediği gibi bu raporları eksik bulduğunu söylerse yeniden inceleme yapılabilir. Bu uzmanlar Usulün 28. ve 37. maddelerinde sayılmış olan hakimin reddi maddeleri gereğince ret olma hakları var. Burada hemen ilave etmek istediğin bir şey var; İcra İflas Kanunun 05-08-2003 tarihli 220 sayılı Gazetesinde yayınlanan 4949 sayılı kanunla değişiklikleri söz konusu, bu 25 B bendi eklendi, çocukların temsiline ve çocuklarla kişisel ilişki kurulmasına dair ilamların icrası sırasında icra müdürüyle birlikte Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumunda çalışan sosyal çalışmacı, pedagog yada çocuk gelişimcisi gibi bir uzman tarafından görevlendirileceğini yani çocuk teslimi sırasında böyle bir uzmanın bulunması gerektiği, eğer bunların hiç biri bulunmazsa bir eğitmenin hazır bulunması suretiyle çocuk tesliminin yapılacağı belirlenmiş,

bunun ücreti de tartışmalı kim tarafından ödenecek, o konuda kesin bir açıklık yok, bu da çocuğum teslim sırasında belki örselenmesini engellemek amacıyla kurulmuş bir hüküm. Ayrıca çocuklarla, onu açıklamada şey yapayım, 6. madde de ise koruyucu tedbirler sayılmış, hakim bunları iki başlık halinde sayıldığı için yetişkinlere ayrı çocuklar için ayrı değerlendirmesi gerekiyor. Yetişkinler açısından öncelikle onları uyarmak, uzlaştırmak, sağlık kurulu, sosyal hizmet kuruluşlarına, huzur evlerine yerleştirmek, işi olmayan eşleri meslek edindirme yada eğitim kurslarına devam etmesini emir etmek, aile terapisine devam etmelerini emir etmek gibi önlemler alabilir. Küçükler açısında ise onların bakım ve gözetimi, nafakaları, bedensel, zihinsel gelişmelerinin tehlikede olduğu hallerde yada manen terk edilmiş çocukları anne babadan alıp bir kuruma yerleştirip, onun belli bir meslek edinmeye yönelik tedbirler alabilir. 346. maddesi Türk Medeni Kanununun çocuğu korumasında hakimin müdahalesini düzenlemiş, çocuğun menfaati veya gelişmesi tehlikeye düştüğü taktirde anne baba çare bulamaz yada güçleri yetmezse hakim bu konuda bir duyum alır yada kendisine bir ihbar yapılır yada her ne şekilde olursa olsun bunu öğrenirse mutlaka tedbir almak zorunda. Velayet hakkının çocuk yararına kullanılması aile için uyarabilir, uyarı yetmezse anne babadan teminat isteyebilir yada çocuğa kayyım atayıp anne babadan velayet hakkının kaldırarak vasi tayın edip, vasi kanalıyla sosyal hizmetlere bakılıp yerleştirmesini veya meslek sahibi olmasına dair bir tedbir alabilir. Bu önlemler için yapılacak giderler anne baba yada çocuktan eğer bunlardan karşılanamıyorsa devlet tarafından karşılanacak. Çocuk çok yaramazsa veya güçleri anne babanın onun eğitimine yetmiyorsa hakimden tedbir alınmasını isteyebilirler, böyle bir taleple de karşılaşabilir hakim, o taktirde korunmaya muhtaç çocuklara 6972, 2228 ve 225 sayılı kanunlardan yararlanacaktır. Çocukların korunması hakkında ayrıca 1580 sayılı Belediyeler Kanunun 15. maddesi gereğince belediyelere de görev verilmiştir; hakimin almış olduğu tedbirler arasında bu belediyelere verilmiş görevleri de değerlendirebilir.

Belediyeler bu konuda bakım evleri, sağlık evleri, kreşler ve yurtlar kurmak zorunda, koruma tedbiri nedeniyle bu yurtlardan, bu bakım evlerinden yararlanabilir hakim. Ayrıca biliyorsunuz ki 2252 sayılı Çocuk Mahkemeleri Kanunun 10. maddesinde bentler halinde ne gibi tedbirler alınacağı belli. 2228 sayılı koruma ile ilgili hükümlerde çocukların koruma kararının reşit oluncaya kadar devam edeceği, eğer orta öğrenime devam ediyorsa yirmi yaşına kadar, yüksek öğrenime devam ediyorsa yirmi beş yaşına kadar yada kendini idare edemeyecek meslek edemeyecek durumunda ise yirmi yaşına kadar uzatılabileceği, kız çocukları için ise tek başına yaşamı sürdüremeyecekler ise kurumca istihdama devam edileceği hükmü var. Koruma kararı verilince kadar ailenin velayet hakkı devam ediyor, koruma kararı olmaksınız asla bir çocuğun evlatlık verilmesi söz konusu olmaz, koruma kararları temyizi kabil kararlar ve küçüğün yerleşim yeri mahkemesi yetkili ancak acil durumlarda bulunduğu yer mahkemesi tarafından da bu koruma kararı verilebiliyor. Şimdi hemen çocukları anlattığım için kısa bir şey söylemek istiyorum; çocukları ilgilendiren davalarda özellikle çocukların velayet ve kişisel ilişki ile ilgili konularında çocuk yeterli olgunluğa erişmişse çocuk haklarının kullanılmasına ilişkin Avrupa Sözleşmesinin 3., 4., 5. maddeleri gereğince çocuğu davadan bilgilendirmek, görüşünü ifade etmesine izin vermek ki biz çocuğu bizzat hakimin dinlemesi gerektiği şeklinde kararlar verdik, kendi seçtiği bir kişiden yardım istemek yada bir avukattan yardım almayı istemem hakkı olduğu çocuğa mutlaka hatırlatılması gerekiyor. Velayet hakkının kaldırılması küçükler hakkındaki tedbirlerde 348. maddede sayılmış ve aslında deneyimsizlik anne babanın, hastalığı, özürlü oluşu, yeterli ilgi gösterememesi, ağır biçimde görevini savsaklaması, çocuğu dilendirmesi, dövmesi, uyuşturucu madde kullanmasına teşvik etmesi yada sattırması şeklinde velayet hakkı kaldırılır. Bu madde son derece eski kanunumuzdaki nezin karşılığıdır, sonuçları ağır olduğu için iyi değerlendirilmesi gereken bir medde olduğunu söylüyoruz,

velayetin kaldırılması ibaresi uygulamada çok kullanılıyor, yeni Medeni Kanuna göre bu eski Medeni Kanunun karşılığındaki nezdir. O nedenle velayetin değiştirilmesi ifadesinin eğer nez istemiyorsanız eski tabirle velayetin değiştirilmesi ifadesinin kullanılması daha doğru olur. Velayet hakkı biliyorsunuz, nişanlanmaya, evlenmeye, çocuğun ergin kılınmasını isteme, işte dini eğitiminin verilmesi, mallarının idaresi, intifa hakkı, evlat edinmesine izin verilmesi yada bu rızanın geri alınması, bağış almaya izin ve engelleme haklarını kapsıyor. Bunun kaldırılması da soy bağının reddi, çocuğun ergin olması, vasi tayini, evlatlık verilmesi, evlatlık ilişkisinin sona ermesi gibi ve hakim kararıyla son buluyor. Şimdi burada yeni bir uygulamaya geçilmeye karar verildi, daha önce eski Medeni Kanun zamanında olmakla birlikte zorunluluk tüzükte, eski tüzükte zorunluluk ifadesini taşımadığı için bu zamana kadar uygulanmamış bir uygulamaya geçilmesine karar verilen bir maddemiz var. Şimdi evliliğin sona ermesi halinde ve velayet kendisine verilen eş, hakime çocuğun mal varlığını gösteren bir defter vermek ve yapılan yatırımlarla gerçekleşen bir değişlik olursa bunu hakime bildirmek zorunda, 353. madde bunu böyle söylüyor. Önceki Medeni Kanundaki karşılığı 279. madde idi. Velayet uygulayabiliriz diye düşünüyorum. Yapılamayacak bir şey de değil. Uzman ücretleri ile ilgili bir konu gündeme geldi. Ben bunu da şöyle çözüyorum. Uzman ücretlerinin suç üstünden karşılanmasını çünkü taraflara yüklersek bunu tarafların yatırmaması durumundan yeni bir duruşma veriyoruz, üç ay dört ay. Süreyi verdiniz, yatır dediniz yatırmadı. Kesin süre vermenize rağmen yatırmasa bile reysen yeniden uzmanları seçip dinlemek gerekiyor. Uzmanlarca iş çözmeden, rapor almadan biz bu konuda karar veremeyiz. O zaman taraflara yüklediniz ücretin yatırılmasını, yatırmadı üç ay daha attı duruşma. Zaten etrafımızdan çevremizden de biliyoruz. Seni adliyeye vereceğim, sürüm sürüm süründüreceğim. Biz bunu uygulamış olacağız yaptığımız işlerle. Nasıl efendim?

Av. Munise DAYI : Alet oluyoruz.

Semra UZUN : Hakim hanım alet oluyoruz diyor.

Sebahattin Ali ERDEM : Evet yani alet olacağız buna. Onun içinde bir an önce uzmanlara gönderilmesi kararı verip bunu da suç üstünden, ben hatta şöyle yapıyorum; suçüstü ücretini de 1 Ocak'ta yazmayı düşünüyorum çünkü şimdi yazdığımız suç üstünde para yok bildiğim kadarı ile. Yazdığımız ücret duyuna kalacak. Uzmanlarımızı da mağdur etmiş olacağız. Hiç değilse 1 Ocak'ta yazarız, yeni yılın ücretinden hemen önce almaya başlarlar. Uzmanlar ile ilgili düşüncem de bu şekilde benim. Herhalde işi uzatmamak için uzmanlara bir an önce dosyaları teslim etmek lazım. Ben velayet olan dosyalarda dörtlü bilirkişi seçiyorum. Sosyolog, psikolog, sosyal hizmet uzmanı ve pedagog. Çünkü velayet problemini veya küçük çocukların problemini mutlaka bir pedagogun görmesi gerektiğini düşünüyorum.

Av. Munise DAYI : Ücret ... kaça ayrılır?

Sebahattin Ali ERDEM : Gizli o söyleyemem.

Av. Munise DAYI : Yani ellişer milyon bile verseniz iki yüz milyon olur,

Sebahattin Ali ERDEM : Yüzer milyon veriyorum.

Av. Munise DAYI : Dört yüz milyon hiçbir taraf bunu karşılayamaz hakim bey.

Sebahattin Ali ERDEM : Yok taraflar ile ilgili hiçbir problemim yok çünkü suç üstünün ödemesi gerektiğini düşünüyorum. Bu uzmanların seçimi ile ilgili verdiğim örnek kararlarda da birkaç tane ne denir, uç örnek kararlarım var. Şöyle; yine karı-koca boşanma istiyorlar. Çocuğun birisi Antalya'da, diğer çocuk burada. Tam bir ailenin parçalanmışlığı zaten. Gerçi o dosyada velayet ile ilgili karar da verdim tarafların parçalanmasını önlemek amacı ile Ankara'ya getirilmesi kararı verdim ama buna rağmen uzmanlara da şunu

yaptım. Biz görevlendirme aşamasına kadar velayeti alamazlarsa tarafların takibi gerekli seansların yapılması bu konuda rapor hazırlanması gerektiğinde evinde, işyerinde bizzat takip edilerek kendileri ile görüşülmesi, velayet ile ilgili de çocuklarla işte görüşme yapılması eğer küçük veya taraflardan biri Ankara dışında ise yolluğunun mahkeme tarafından karşılanarak mahalline gidip orada ziyaret edilmesi. Niçin? Adamı biz incelemek için buraya getirmek zorunda değiliz ki.

Av. Munise DAYI : Biz gideriz.

Sebahattin Ali ERDEM : Tabi. Yani inanın bakın, karşılaştım bir dosyada nafaka, mağdur kadın nafaka istiyor boşanmak için, on milyon lira nafaka istiyor. Gerçek rakam bu. On milyon lira nafaka istiyor. Yani vatandaş on milyon liraya muhtaç. Bunun açıkçası bu. Ben acaba şey mi diye, öylesine,

Av. Munise DAYI : Sıfırı mı unuttu acaba?

Sebahattin Ali ERDEM : Yok sıfır unutmak değil de hani denir ya baki hakkım kalmasın falan gibi ama değil öyle bir şey tabi. Yani öylesine niyazlı veya göstermelik bir rakam mıdır diye düşündüm, değil. Zaten karşı tarafında ödeyecek gücü yok. O on milyonu da ödeyecek durumda değil. Ama demek ki vatandaşın durumu daha kötü durumda o on milyon liraya muhtaç. Nasıl? Pilot dava olmaz bunda. Belki duruşmalarıma giren avukatlar takip ediyordur. Bazen istemi aşan nafaka bile verdim. Niye, bakıyorsunuz, hissediyorsunuz. İhtiyacı var. elli milyon lira istiyor, çocuğu işte nedir, lise 1 de. Başlayacak. Eylül ayı olması nedeni ile okula gidecek bu çocuk. Kitap alacak, masrafı var. karşı tarafında durumu iyi, ben öderim elli milyonu diyor iyi o zaman yüz milyon lira diyorum geçiyorum. Evet, teşekkür ediyorum. Sağ olun.

Av. Munise DAYI : Sayın konuşmacılara çok teşekkür ediyoruz. Sorularınızı yazılı verirseniz, sanıyorum arkadaşlarım kağıt dağıtacak. Daha kolay yanıtlanır diye düşünüyoruz. Siz

sorularınızı yollarken ben kısa bir katkıda bulunmak istiyorum. Gizlilik ilkesi gerçekten bizi çok üzen ve yıllarca çabalayıp, Medeni Kanununa koydurmaya çalışmamıza rağmen Sayın Hocamız Turgut Akıntürk'ün bir türlü kabul etmediği bir ilkedir ve sayın hakimlerim uygulama ile bizim gerçekten doğru düşündüğümüzü ortaya koydular teşekkür ediyoruz. Boşanmanın usulü diye Medeni Kanunda bir madde vardır. Ve biz Medeni Kanun çalışmaları esnasında kadın kurulu olarak bu çalışmalara katıldığımızda "tarafların birinin isteği veya hakimin isteği ile gizlilik kararı verilir" kadar net bir hüküm talep etmemize rağmen Adalet Komisyonunda özellikle Turgut Akıntürk hocamızın çok ciddi muhalefeti ile böyle bir ek madde konulması engellendi ve bugün gösteriyor ki böyle bir maddeye ihtiyaç var çünkü insanlar özel hayatına açıklama cesaretinde çoğu zaman bulunamaz, bulunduğu zaman da çok fazla insanın buna tanık olduğunu düşünmek onu rencide eder, incitir. Bu nedenle ben hakimlerim hatta bu konuda güven duyuyorum. Gizlilik kararı bile verebileceklerini, bu konuda Yargıtay'ın aksine bir tepki vermeyeceğini düşünüyorum. Biraz cesaretli olmak gerektiğini düşünüyorum. Eğer gerçekten çocuk, kadın ve erkeğin, ailenin selameti için gizlilik kararı verilmesi gerekiyorsa hakime bir çok konuda reysen karar verme yetkisi verilmiş, böyle bir karar aile mahkemesi hakimleri tarafından verilebilir ve tartışma olmaz diye düşünüyorum. Ayrıca hakim beyin biraz evvel söylediği gibi gerçekten uzman konusu çok büyük bir yara. Kanunun Adalet Komisyonuna gittiği tarihte bir madde vardı ve bu geçici 1. maddenin 2. fıkrasında kuruluşu iki yıl içerisinde tamamlanması diye bir hüküm mevcuttu. Ancak niye olduğu bilinmez, tasarının Adalet Komisyonunda görüşülmesi esnasında bu madde, uygulama maddesi kaldırıldı ve kanun yayınlandığı anda yürürlüğe girdi. Bu nedenle alt yapı, kadrolaşma tamamlanmadan bir kanun çıktığı gün yürürlüğe girince bu kadar sıkıntının yaşanacağı aşikardı. Ve bu sıkıntılar çok uzun bir zamana yayılıp biraz evvel başkanımın söylediği

gibi geç gelen adalet, adaletsizliği getirecek. Dilemiyoruz öyle olsun. Sorunuz varsa onları yanıtlayacak,

Semra UZUN : Ben şurada da ilave etmek istediğim bir şey var. şimdi avukat hanım dedi ki, biz gizli olmasını istedik. Zaten çocuk haklarının kullanılmasına ilişkin Avrupa Sözleşmesinden bahsettiğim zaman biz uygulamamızda velayetin değiştirilmesi sırasında eğer çocuk yeterli olgunluğa, ifade vermede yeterli olgunluğa ulaşmışsa yani bunu 1-2 yaşındaki bir çocuk için değil ama 8, 9, 7 hatta bazen 6 yaşındaki çocuklarda ifade vermeyi çok güzel yapabiliyorlar. O zaman kararlarımızın bazısında taraflar olmaksızın hakim tarafından dinlenilmesi gerekiyor, diye verdiğimiz kararlar var. yani çocuğa kimi tercih ettiği hakim tarafından direk sorulması pek uygun değil ama hakime nasıl soracağını bizim öğretmemiz mümkün değil. Hiç olmazsa ebeveynler duruşma salonunda olmazsa çocuk belki birazcık daha rahat ifade verir ve taraflardan birini tercih etmek zorunda kalmanın daha sonra kendisine getireceği sıkıntıyı yaşamaması için biz çocuğun beyanının alınırken ebeveynlerin olmaması yönünde bir-iki kararımız var. yani hakim tarafından çocuk kişisel ilişki yada velayetin değiştirilmesinde yalnız dinlenilmesinin uygun olduğunu düşünüyoruz. Yani anne-baba içerideyse çocuk o tercih hakkını biraz zor yapabilir.

Av. Munise DAYI : Aslında sanırım bu soruların bir kısmı konuşmalarınız içinde yanıtlanmıştı ama belki bir tekrar gerekiyor. Vasi tayini istemi ile bir avukat arkadaşımız Soner Karaca, yanlış okumuyorsam ismini aile mahkemelerimizden birinde aştığımız vasi tayini istemli dosyamız tevzi bürosuna iade edildi. Yani görevsizlikle. Bu dosyanın akıbeti ne olur? Siz biraz evvel yanıtladınız.

Semra UZUN : Evet. Açıkça mahkeme tarafından görevsizlik kararı mı verildi? Önce arkadaşımıza yoksa üzerine not yazılarak iade mi dedi hakim.

Sebahattin Ali ERDEM : Görevsizlik verilince tekrar tevziye gidiyor, tevziden, kim verdi görevsizliği?

Semra UZUN : Sulha gidecek. Kesinleşti mi, temyiz etme süreniz var mı?

Sebahattin Ali ERDEM : Aile mahkemesi.

Semra UZUN : Hayır size tebliğ edildi, temyiz etme hakkınız varsa temyiz edin o bize gelecek. Anladınız mı?

Av. Munise DAYI : Yani aile mahkemesine geri dönecek.

Sebahattin Ali ERDEM : Öbür türlü ise Sulh Hukuka gidecek, Sulh Hukuk Mahkemesi yeniden görevsizlik verecek,

Semra UZUN : O zaman yirmiye gidecek, yirmi hukuka gidecek. Merci tayinine. Yani sormaktaki amacım eğer karar kesinleşmemişse sizin daha henüz temyiz aşamanız varsa temyiz edin lütfen. Çünkü Yargıtay'ın yeni kararları bu yönde artık. Aile Mahkemesi bakıyor.

Sebahattin Ali ERDEM : Vasi tayini davası açmanızda yarar olduğunu düşünüyorum.

KATILIMCI : .... pratik olarak yaptık fakat ben süreci merak ediyorum. Tevzi bürosuna iade edilip bize bir temyiz hakkı veriliyor. Muallakta. .. sonra alınan bir karar bu. Haberdar olduğumuz bir karar. Hakim beyin söylediği gibi ben bir hafta sonra gittim yeni bir dava açtım. Fakat hukuki süreç ne olabilir? Tevzi bürosuna iade diye bir durum mu var?

Sebahattin Ali ERDEM : Var, var. şöyle yani Ankara'daki uygulamamız şu; görevsizlik kararı verildi. Tebliğden zannediyorum, tebliğ etmediler ve başvurmadınız tevzi bürosuna gidiyor, tevzi bürosundan, şu an kaç tane oldu on dört tane Sulh Hukuk Mahkemelerinden birisine dağıtılacak o dosya tekrar. Sulh Hukuk Hakimi tekrar ona gelecek, o bakacak ya duruşmalı, ya duruşmasız o da yeni bir görevsizlik kararı

verecek o zaman ne olacak görev ihtilafı sorunu çıkacak. Yargıtay 20. Hukuk Mahkemesinde merci tayini için o tarafa gidecek. Oldukça uzun bir süreç yani altı ay- bir yıllık süreç gibi gözüküyor. Oysa eski bir vasi dosyası değil, değil mi? Yeni. Yani yeni bir dava, küçük bir harca da tabi değil.

KATILIMCI : ..... bahsedilebilir mi?

Sebahattin Ali ERDEM : Hayır. Bence bahsedilmez. Kim bahsedecek? Vasi davaları hazımsız biliyorsunuz.

Av. Munise DAYI : Size bir soru sorulmuş. Yargılamanın esasına girilmeden önce Sulha teşvik eğilmemesi bozmayı gerektirecek midir? Bence Semra Hanıma daha uygun.

Sebahattin Ali ERDEM : Semra Hanım ile ilgili bir konu ama,

Semra UZUN : Evet yasada açıkça önce sulha teşvik eder dediği için bunun değerlendirileceğini düşünüyorum ben. Yani çok açık bir şekilde "sulha teşvik et "der. Yapacağınız çok basit bir şeydir. En azından taraflar önce sulha teşvik edildi, ancak kararlarında kesin oldukları anlaşıldı, yargılamanın esası yada tensiple bu kararı verebilirsiniz. Tensip ile tarafları çağırıp önce sulha teşvik edersiniz, oldu oldu, olmadı yargılamanın esasına gidersiniz. Bence açık olduğu için bu maddenin kullanılacağını bundan dolayı belki bizim dairemiz henüz bir karar vermedi ama kendi aramızda yapmış olduğumuz konuşmalardan öncelikle sulha teşvik edilmesi gerektiği.

Sebahattin Ali ERDEM : Uygulamada ben şöyle yapıyorum. Hemen söyleyeyim. Tensiple değil, ilk duruşmada açıyoruz duruşmayı, taraflar geldi, açık duruşmaya başlandı, taraflara 4787 sayılı yasanın 7. maddesi uyarınca evlilik birliğini devam ettirmeleri konusunda uyarı yapıldı, taraflar biz anlaşma konusunda ısrarlıyız, delillerimiz toplansın, davanın esasına girilsin dediler, gereği düşünüldü davanın esasına başlandı diyorum ve beyanlar alıyorum. Anlaşmalı boşanmada da bunu

yapıyorum, diğerlerinde de. Yani usullü bir işlemdir. Yargıtay'ın sağı solu belli olmaz, bozarlar.

Av. Munise DAYI : Evet yine sizinle alakalı. Aile Mahkemesinde görülen davalarda uzman görüşüne hiç başvurulmamış olması bozmayı gerektirecek mi?

Semra UZUN : Şimdi uzman bulunma zorunluluğu var. ama uzmanın vermiş olduğu rapor, hakimi bağlamaz. Şimdi anlaşmalı boşanma için geldiğini düşünüyorum bu sorunun. Anlaşmalı boşanmada öncelikle yargılama sırasında hakim beyle de onu konuştuk. Önce tarafları sulha teşvik edip, arkasından hala kararlı olduklarını anladıktan sonra yada onun tabiri ile bir-iki olta atıp da baktı ki sonuç değişmiyor. Ondan sonra uzmana göndermeye gerek olmadan, tarafların hür iradesi ile karşımıza geldiğini anlıyorsanız bence orada 166-3 de gerekmiyor. Ama normalde diğer dosyalarda mutlaka bir uzmanın görüşü alınmak zorunda çünkü mahkemenin zorunlu unsuru bu uzmanlar.

Sebahattin Ali ERDEM : Burada bir soru var. aile Mahkemesinde görülen davalarda uzman görüşüne, anlaşmalı boşanma davalarında da uzmanların görüşüne baş vurulacak mı? Biraz önce verdiğim cevap. Yani bu tutanağı geçiyorum. Zaten soruyorsunuz, boşanmakta ısrarlı mısınız? Israrlıyız. Diyorum ya biz makine gibi çalışıyoruz. Boşuyoruz, bitiyor yani. Hakan Bey, sorunuzu tam anlayamadım. Hakan Uğurlu.

KATILIMCI : Ben şunu sormak istedim. Türkiye'de çok fazla tayin nedeni ile nikahlar oluyor. Sonra daha doğrusu herhangi bir evlilik birliği falan kurulmuyor. Hatta benim şu an başımda 1-2 tane varda. Bir tanesi İzmir'de, bir tanesi Antep'te. Şimdi de taraflardan biri boşanacak, nafaka istiyor. O yani ne kadar olabilir? Nedir birim?

Sebahattin Ali ERDEM : Anlamında değil de bu bir delil ile ilgili yani deliller sunulursa bunun sadece tayin nedeni

ile evlilik olduğu mesela Nataşaların Türkiye'de kalması gibi. Burada resmi nikah yapıyorlar kalıyorlar, sonradan nafaka isteyebilir mi, ister. Yasada ne diyor? Bir kere boşanma davası açmakla eş nafakayı hak eder diye bir şeyimiz var. sonuçta yargılamanın özelliğine göre değişeceğini düşünüyorum.

Av. Munise DAYI : Sizin biraz evvel 4320 ye ilişkin anlattığınız şeylerde aslında cevaplanmış bir kısım soru ama gene de; eşin kapıda bırakılıp içeri alınmaması veya evin boşaltılıp eş ve çocukların sokakta bırakılmaları bir aile içi şiddet olarak kabul edilir mi? Böyle bir durumda aile konutu olarak eş ve çocuğa tahsis edilen ve bu konuda verilen tedbir kararını icra daireleri mi, savcılık veya zabıta mı yerine getirir?

Sebahattin Ali ERDEM : Buna şöyle cevap vereyim. Uyguladığım bir olayı anlatayım. Koca eşini dövmüştü, eşte dedi ki işte böyle böyle. Yalnız evimiz kira. Adamın adına yeni kiraladı, bizi çocuğumla beraber attı. Tamam, pekala. Eşin ne iş yapıyor? Çalışıyor. Çalışan birisi. Dedim ki tamam. Hemen verdik kararı. Şöyle bir karadı oda. Eşinle çocuğun o konutta oturmasına, kiraladığı konutta. Şu kadar TL nafakanın, tedbir nafakasının dava sonuçlanıncaya kadar alınmasına, kirayı kast ederek ve bu hususun ev sahibine de bildirilmesine, ev sahibi bu bizim kararımızı görürse artık yani muhatabının mahkeme kararında lehine konut tahsisi ettiğimiz kişinin olduğunu bilmesi lazım. Yeterli bir cevap mı? Efendim? Kirayı yeni kişi verecek, ondan alıyoruz zaten nafakayı. Yani koca vermez artıkta. Vermese bile en azından nafakasını alıyoruz. Oradan kiranın ödenmesi de çıkıyor. Hatta şöyle düşünüyorum bundan sonra bu tip şeylerde eğer devlet memuru ise taraflar nafakanın ilgili yerden kesilmesine diye karar vermeyi düşünüyorum. Yani icra dairesini aradan çıkarmak için direk maaş mutemetliğine şu kadar TL nafakanın işte lehine nafaka verilen kişinin şu banka hesabına veya şu adresine gönderilmesi gibi karar vermeyi düşünüyorum.

Semra UZUN : Gönderilmesi, biraz uygulayamazsınız. Uygulamakta sıkıntı çekersiniz.

Sebahattin Ali ERDEM : Masraf oradan keser yani sonuçta mutemetlik bilsin.

Semra UZUN : Şeyde bir hesap numarasına ödenmesi şeklinde karar verilebilir. Önemli olan işi zorlaştırmak değil, kolaylaştırmak. Bu bizim aramızda yapmış olduğumuz konuşmalarla uygulanabilirliği olan bir karar olduğunu düşünüyoruz. Yani hakim, cesur olmak zorunda. Çok rahat bir şekilde diyebilir ki falanca yerdeki çalışan kişinin yada emekli ise hangi bankadan maaş alıyorsa Emekli Sandığına yazılarak falancanın nafaka alacaklısının şu hesabına şu kadar Liranın geçirilmesi ve bu yazı yazıldığı zaman biliyorsunuz ilgili kurum otomatikman kesip o ödemeyi yapıyor. Yani bankamatının olduğunu düşünüyoruz alacaklının elinde. Ve bu hesaba bu paranın geldiğini öbüründen çok daha kolay bir şekilde,

Sebahattin Ali ERDEM : O zaman böyle bir araştırma yapacağız. Hesap numarası isteyeceğiz.

Semra UZUN : Yani isteyebilirsiniz o hakkınız var. Çünkü size gerçekten çok geniş yetkiler tanınmış. Aile mahkemesi olarak çok geniş yetkiler tanınmış. Bunlara hiç aklınıza,

Sebahattin Ali ERDEM : Ama bakın geniş yetkiyi, pratik çözmek gerekiyor.

Semra UZUN : Uygulamada en kolay şey olarak.

Katılımcı sorusu anlaşılamıyor.

Sebahattin Ali ERDEM : Olur. Bence olur. Mükerrer takip yapmamak koşulu ile hem icra takibi, hem şey yapmazsanız ama olacağını zannetmiyorum çünkü nasılsa kesmeyecek. İlgili kurumuna tekrar yazacak belki icra dairesi.

KATILIMCI : Peki diyelim ki maaş hacizleri veya başka bir şeyden dolayı verilmedi veya diyelim ki bir zimmetten dolayı mahsuba girmiş....

Semra UZUN : Nafaka alacağı,

SEBAHATTİN ALİ ERDEM : Nafaka alacağı öncelikli alacaktır, bu kadar.

KATILIMCI : Bunlar orada tartışmaya sebebiyet verecek icra dairesi

Sebahattin Ali ERDEM : Hayır, bakın hakim hanım da söylüyor. Nafaka alacağı öncelikli alacaktır. Kesinlikle. Yani maaşından sekiz yüz milyonun, beş yüz milyonu kesilse bile kalan üç yüz milyondan nafaka alacağını tahsil edersin.

Semra UZUN : Zaten yoksa neyi alacaksınız?

Sebahattin Ali ERDEM : Devleti zarara uğratmış olacağız şöyle; icra dairesi ile yapmış olsaydı harcını alacaktı buradan. Ama o harçta zannediyorum, resmi mi, resmi değil herhalde. Nasıl? Nafaka alacağında nispi harç var mı?

Av. Munise DAYI : Var.

Sebahattin Ali ERDEM : Tahsil harcı mı? Nafaka alacağında da var.

Semra UZUN : İcrada var, ama miktarı az.

Sebahattin Ali ERDEM : Nafakada var mı acaba diye tereddüt ettim.

Av. Munise DAYI : Aynı, aynı az değil aynı. Nispi harç ödüyoruz.

HAKİM . Evet. Ama devleti zarara uğratıyoruz. Vergi kaçırdık.

Av. Munise DAYI : Semra Hanım bu aile içi şiddete ilişkin Daireden geçen çok tipik bir kısım örnekleri vermek istiyor. Dinlersek.

Semra UZUN : Eğer karı-koca aynı evde yaşamaya devam ediyor ama taraflardan bir tanesi buzdolabının kapısına koca bir zincir takıp asma kilit taktı diğer tarafın asla buzdolabından yararlanmasına izin vermiyor. Bu da bir şiddet. Yada çok açık ve net bir şekilde diyelim kayınvalide ile altlı üstlü oturuyor, kayınvalide gelinin evinin zilinin telleri sökülmüş. Geline gelen her türlü ziyaretçi önce kayınvalidenin zilini çalmak zorunda. Yada aradaki paralel bağlanmış telefonla gelinin bütün telefonları, üst katta oturan gelinin bütün telefonlarını aşağıda oturan kayınvalide tarafından denetlenmesi söz konusu. Bunlar da aile içi şiddete girer. Ve son verdiğim örnekte özellikle gelinin zilinin bozulup aşağıdan kaynananın zilinin çalınması üzerine bizim dairemiz manevi tazminat davası takdir etti. Buyurun. (katılımcının sorusu duyulmuyor) Eş diyelim. Tabir eş olduğu için erkekte olabilir. Bizde erkekte çok mağdur olarak geliyor.

KATILIMCI : Eş ve çocuğu bir başka şehre gönderiyor. Bahane ile. Dönüşünde konutu boşaltıp eşyalarını başka bir yere gönderiyor. Kapıyı kilitliyor, eş ve çocukların eve girmesine engel oluyor. .... bu konuda net bir karar verildi. Eş ve çocukların .. korunması eşyalarından kocadan alınıp tekrar eve döndürülmesi yönünde. Fakat biz bunun olması için muhatap bulamadık. İcra dairesi ... yapamayız. Başka bir yerde, başka bir makama .... icra dairesine de uygulatamıyorsak biz ne yapalım?.... muhatabımız kim? Savcılık kanalı ile zabıta mı, savcılık kanalı ile ... yoksa icra daireleri mi çözecek ki...

Sebahattin Ali ERDEM : Yok. İsterseniz ben vereyim cevabı. Şöyle 4320 sayılı yasadan eğer bu yasadan dolayı bir koruma kararı aldıysanız anlattığınız olay bumuydu? Koruma kararımı aldınız? Aile içi şiddetse 4320 sayılı yasa. O zaman

4320 sayılı yasada şöyle diyor. Koruma kararının bir örneği mahkemece Cumhuriyet Başsavcılığına tevdi olunur. Cumhuriyet Başsavcılığı koruma kararının uygulanmasını zabıta marifetiyle izler. Sorunuzun cevabı bu. Yani icra müdürüne gitmeyeceksiniz. Koruma kararı aldıysanız, biz onu zaten reysen şeye gönderiyoruz. Bir örneğini size veriyoruz, ama uygulanmak amacı ile biz savcılığa gönderiyoruz. Takip edeceksiniz. Savcılık zabıtaya gönderecek. Emniyet veya jandarma bölgesine göre. Oraya gideceksiniz, oradan birlikte uygulattıracaksınız. Benim ilk anlattığım örneklerden birisi oydu zaten. Emniyet ben gidip uygulamam demiş. Sen git demiş çilingir al gir içeriye. Olmaz.

Semra UZUN : Şiddeti bu kanunda lütfen dayak olarak algılamayın. Yani şiddet sadece bu kanunda dayak değildir. Yani o evin kapısının kilidinin değiştirilip, evin eşyalarının boşaltılması da bir şiddettir. Manevi şiddettir. Sizi aç açıkta orta yerde bırakıyor. Üstünüzde doğru düzgün kıyafetiniz yokken veya çocuğunu mağdur ediyor. Yani belki tabirden şiddet olarak dayak algılanıyor ama biz onu bu şekilde yorumlamıyoruz, daha geniş bakıyoruz.

Av. Munise DAYI : Mal rejimine ilişkin bir soru. Semra Hanım sanırım size sorulmuş. Sayın konuşmacı 1-1-2002 tarihinden önce edinilmiş malların ve çeyiz, cihaz bedellerinin ödenmesi boşanma davası ile birlikte görülebilir mi, sözleşme yapılmamış. Sözleşme yapılmış ise 1-1-2002 tarihinden önce edinilmiş malların tasfiyesi nasıl olacaktır?

Semra UZUN : Şimdi boşanmanın feri olarak saydığımız iki konu var. maddi, manevi tazminat. 174. maddede sayılanlar ve yoksulluk nafakasını birlikte isterseniz harç yatırmıyorsunuz. Ama boşanma davası ile birlikte eşya, çeyiz veya herhangi bir altın bunları isteyebilirsiniz. Çok doğal. Ama harcını yatırmak zorundasınız. Şu olabilir, bunların boşanma davasını geciktirebileceğini düşünürse hakim, ayırıp boşanmaya karar

verip onu devam ettirebilir. Şimdi önceki Medeni Kanundaki mal rejimi mal ayrılığı idi. Dolayısıyla sözleşme yapılmamışsa eski usulümüze göre işlem yapılacak. Ha 1-1-2000 tarihinden önce edinilmiş mallarda eğer sözleşme yapmadıysanız bunlar eski kanun zamanında olduğu için eski kanundaki alınış tarihlerine göre yani yenisi ile bir sözleşme yapmadık, bizim evliliğimiz eski, ama bizim evlilik tarihimizin başından itibaren edinilmiş mallara katkı rejimi olarak düşünülmeyecek. 1-1-2002 den 31-12- 2002 ye kadar herhangi bir mal rejimini seçme hakkı vardı eşlerin. Eğer seçmediyse yasal mal rejimi devam ediyor. Bu halde diyelim ki bir mal rejiminin tasfiyesi davası açıldı. Evlilik eski bir dava. 1-1-2002 tarihinden itibaren yasal mal rejimine geçtikleri için o mallarla ilgili yasal mal rejimi tasfiyesi ama önceki evlilikte ki 1-1-2002 den önceki mallar için eski uygulamalarımız devam edecek. Onları ikiye ayırmak zorundayız. Ama orada bir parantezi tekrar söyleyeyim ben. 1-1-2002 den 31-12-2002 ye kadar bu seçme hakkı tanınan sürede alınan bir mal varsa onun için yasa değer artışı dediği için o mal değer artışı olarak değerlendirilip tasfiyede göz önüne alınacak. Ama o arada mal alınmamış o zaman 1-1-2002 den itibaren yasal rejim, eski evlilikse eski Türk Medeni Kanunundaki mal ayrılığı rejimi. Tamam? Anlatabildim herhalde, bilmiyorum. Başka eksik bir şey kaldı mı?

KATILIMCI : Pardon, sözleşme yapılmış ise bir bölüm daha var.

Semra UZUN : Şimdi sözleşme yapılmışsanız, yaptığınız sözleşmeye göre işlem yapılacak.

KATILIMCI : Ortaklık sözleşmesi yapılmış.

Semra UZUN : Evet eğer dedinizse, tamam, dedinizse bizim evliliğimiz çok, örneğin 1-1-1978 yılında yapıldı. Biz 1-1-1978 yılından itibaren edinilmiş mallara katılma rejimini seçiyoruz dediğiniz an sözleşme özgürlüğünüz ile bunu

belirlediniz o zaman 1-1-78 den itibaren edinilmiş mallara katılma rejimine göre tasfiye olacak.

Av. Munise DAYI : 7. maddenin 1. fıkrası Aile Mahkemeleri Kanununu 7. maddesi sulh önerin denilen madde, usul, yargılama usulü denilen madde. 7. maddenin 1. fıkrasını kanun yürürlüğe girdikten sonra derdest tüm dosyalara uygulanması gerekli mi, zorunlu mu, emredici bir hüküm olarak mı yorumlayacağız? İsterseniz önce bunu yanıtlayın çünkü ikincisi çok farklı.

Sebahattin Ali ERDEM : Benimki kişisel fikir olur, Hakime Hanım uygulamada şey ederse. Bence mutlaka teklif etmek lazım.

Av. Munise DAYI : Derdest tüm dosyalara mı yani gelişmiş dosyalara da uygulanması gerekir?

Sebahattin Ali ERDEM : Evet. Diğer mahkemelerden devredilen dosyalara da mı uygulamak gerekir deniyor, evet.

Semra UZUN : Yani 7. madde amir bir hüküm. Öncelikle sulha teşvik eder. Yani hangi aşamaya gelirse gelsin hakimin usulen sizi sulha teşvik ediyorum diye sormasında bir sakınca yok. Yani yapacağı altı üstü, belki tarafları bir araya çağırıp bir celsede ikisini hazır bulundurmak ve soruyu sormaktır. Çok fazla bir şey olacağını zannetmiyorum kayıp olarak.

Av. Munise DAYI : Yani çok ciddi kendi anlayışı ile ciddi bir bakış tarzı ile gerçekten sulh olup olamayacaklarını anladıysa uzmana falan gerek yok mu demek?.. çok mu merak ediyorlar?

Semra UZUN : Hayır. Yani karar aşamasına gelmiş bir Asliye Hukuktaki boşanma ve velayet dosyasının diyelim aile mahkemesine devredilmesi anında bunun uzmana gitmesine gerek yok aklına gelir. Hayır. Uzman zorunlu unsur mutlaka gidecek.

Sebahattin Ali ERDEM : Şöyle bir örnek vereyim ben ona, tam soruyu karşılamasa da

Av. Munise DAYI : Doğrusu sizin o konudaki fikriniz aynı değil. Uzmana mutlaka gitmesi gerekiyor ...

Semra UZUN : Hayır, anlaşmalı boşanma ayrı.

Sebahattin Ali ERDEM : Değil, ben sadece şeyle ilgili bu hüküm derdest bütün dosyalara geçerli mi, değil mi diye ceza hakimliğim sırasında şöyle oldu. Hepiniz hatırlayacaksınız. 18 yaşından küçüklere zorunlu müdafi tayini getirildi biliyorsunuz. Dosyalarımızda şöyleydi. Görülmekte olduğu sırada 18 den küçük, yasa değişti zorunlu müdafi, zorunlu müdafii vermeden gönderdik. Hatta Yargıtay'da görülenlerde, Yargıtay bozdu dedi ki buna zorunlu müdafi tayin et, ondan sonra tekrar kararını ver diye. Bu ne demektir? Yani emredici bir hüküm. Belki ceza ile hukuk usulü farklı kavramlar içerebilir ama hukuk mantığı sonuçta hem tek, hem de emredici bir hüküm. Mutlaka sulh önerisinin yapılması gerektiğini düşünüyorum.

KATILIMCI : Bu durum Ankara Adliyesinde Aile Mahkemelerinde bir yada iki, bir mahkemenin dışında şimdi vermek istemiyorum uygulanan emredici durum olarak algılanıp uygulanan bir durum değil. Bunu da ben,

Sebahattin Ali ERDEM : Yorum yok. Yorumsuz geçiyorum.

KATILIMCI : Oysa ben bunun çok önemli olduğunu düşünüyorum. Çünkü bundan önceki yargılama seyrini hepimiz biliyoruz.

Sebahattin Ali ERDEM : Esin Hanım Baki Kuru'nun öğrencisiyiz biz, şöyle bir meşhur lafı vardı üniversitedeyken. Türkiye'de beş bin hakim varsa, beş bin tanede hukuk usulü var derdi. Bu iş, yani bunun cevabını yorumsuz geçiyorum. Yargıtay yönlendirecek bizi. Yüksek Yargıtay ne karar verirse. Efendim

bu soru, isterseniz sorulmamış gibi, imam nikahlı evli olanlar aile içi şiddet hükmünden yararlanırlar mı? İsim yok zaten arkada herhalde,

Av. Munise DAYI : Gene 4320 ile ilgili bir soru var, yanıtlarsanız. Derdest bir boşanma davasında 4320 den kaynaklanan talep boşanma davasını gören mahkemeye mi yoksa nöbetçi aile mahkemesine mi yapılmalı?

Sebahattin Ali ERDEM : Bunu bana gündüz sordular, aynı kişi mi buradaki? Ben cevap vereyim yine hakim hanımda fikrini söylesin. Görülmekte olan davadan istemekte yarar var. ama bugün sorulan soru şöyleydi, işim var herhalde veremeyeceğim denmiş. Bende nöbetçiyim. Yani isterseniz açıp değerlendiririz dedim. Fark etmez ama mükerrer bir şey olur o da başka bir karar olabilir. Geçen gün biri beni öyle yanılttı mesela. Çocuğumla velayet ilişkisinin kurulmasını istiyorum dedi. Dosyanın içinde bir aylık bir men kararı var. şubat ayında alınmış. Şimdi istiyor, bende verdim. İşte normal şahsi ilişki kurulmasına dediğimiz tabir. Sonradan karşı taraf bir getirdi ki üç aylık şeyi var ve benim karar verdiğim tarihi kapsıyor. Koruma kararı var. yani ben o koruma kararına rağmen çocuğa ve aile yani konutu ona tahsis etmişler, eve girme demişler, çocukla ilişkisini kesmişler ve o süre içerisinde ben bu kararı verdim.

Av. Munise DAYI :.. veya tebliğ etmişler mi hakim bey?

Sebahattin Ali ERDEM : 3 Temmuzda verilmiş,

Av. Munise DAYI : Peşin ve ya tebliği etmişler mi Hakim Bey? Bu kararı uyma kararını,

Sebahattin Ali ERDEM : 03 Temmuzda verilmiş, 03 Ekim,

Av. Munise DAYI : Tevkif veya tebliği ettilerse Adli merciidir, yanlış yola sevk etmekten kendisini Cumhuriyet Savcılığına şikayet etmeniz lazım.

Sebahattin Ali ERDEM : Bizim için şikayet diye bir kavram yok herhalde suç duyurusu,

Av. Munise DAYI : Suç duyurusunda bulunmanız lazım. Çünkü o gerekli bilgiyi buraya vermediler yani bu hoş bir şey değil tabi,

Sebahattin Ali ERDEM : Yok hayır, yani, burada savcılar var mı savcımız? Cumhuriyet Savcısından önce bana verilen tedbirler var, hemen yetkiyi kaldırttım, koruma kararını uzattım yani yapılacak daha iyi şeyler varken,

Av. Munise DAYI : O kadar. Bence gene de savcılığa bildirmekte fayda var. En azından Adli mercileri meşgul etmesin insanlar.

Semra UZUN : Şimdi her boşanma davası açıldığında dava tarihindeki şartlara göre değerlendirilir. Şimdi eğer siz burada iki konuyu ayırmak gerekiyor; bu dava açılmadan önceki bir şiddete veya bir harekete dayalı olarak 4320 istiyorsanız o zaman boşanma dosyası hakiminin vermesi çok uygun bakan hakimin ama dava açılmış, devam ediyor ve yeni olarak daha hemen öncesinde bir olaysa bu, diyelim sizin açılan boşanma davanız ret edilecek ama açtığınız tarihteki şartlara göre ret edilecek. Siz 4320'yi talep ettiğiniz zaman o yeni bir olaydır, yeni bir boşanma nedenidir. Dolayısıyla eğer ki dava tarihindeki süreden önceki bir olaya dayalı olarak 4320 isteniyorsa o zaman bakılan mahkeme hakiminin vermesi çok uygun olur ama yeni bir olay için çünkü devam eden olayları boşanma konusuna dahil edemezsiniz, boşanma sebebi sayamazsınız, o yeni bir olaydır. O nedenle onun direk nöbetçi yada ayrı bir taleple istenilmesinin uygun olduğunu düşünüyorum çünkü o ayrı bir dava konusu olur.

Av. Munise DAYI : Yine 4320'ye ilişkin bir soru var, tabi,

Sebahattin Ali ERDEM : Başlamadan ben bir şey söyleyeyim; hukuktaki en önemli ilke hızlı ve seri yargılamadır, en çabuk nereden alacaksınız oradan başvurun, hiç önemli değil yani.

Semra UZUN : Benim görüşüm bu, tabi

KATILIMCI: Şimdi bu seminerin dışından itibaren gecikmiş adalet, adalet değildir denildi. Bende ona katılıyorum. Arkadaşlarımızın adına söylüyorum..

Semra UZUN : O konuda haklısınız ama önemli olan da hukuk usulü kurallarını uygulamaktır.

KATILIMCI: Mutlaka ama usulü girerken esası unutmamakta da fayda olduğunu düşünüyorum. Özellikle bu Aile Mahkemeleri, gerek Ankara'da sayısı, diğer il ve ilçelerde de aynı, sayısının az olması, iş yükünün fazla olması, getirilen sistem, işte pedagog vesaire, getirilen sistem, bütün bunlar düşünüldüğünde birde işin içeriği düşünüldüğünde yani boşanma konusu, boşanmada uzadığı müddetçe, dava uzadığı müddetçe taraflar daha çok hırpalanıyor....

Semra UZUN : Peki, ben size bir örnek vereyim, evet,

KATILIMCI: Dolayısıyla yani ben çok büyük kaygılar yaşıyorum açıkçası, birincisi işte demin Hakim Bey de söyledi, altı ay sonrasına gün veriliyor, akademi de işte, sosyal hizmet uzmanına verilecek dosya bir öyle uzayacak, belki o zaman işte bunun ücretleri konusunda problem yaşanacak birde böyle bir süre geçecek, taraflara ne olacak? Biz burada aileyi korumasını tartışıp duruyoruz ama

Semra UZUN : Ben şöyle bir örnek vereyim size; boşanma davası açıldı, dava devam ederken yani tedbir istediniz, korunma kararı, hakim verebilir, verdi, verdi, hatalı

verdi şeklinde bir temyiz incelemesi olmadığı sürece biz onun içine girmeyiz, hakim verdi ve her halukarda davanız ret edildi, bu tedbiri uyguladınız ama sonra siz kalkıp ben tedbir kararı aldım, bu nedenle bu davamın reddi hatalıdır diye temyiz edemezsiniz. O dava tarihine göre değildir çünkü, o incelenmez, yeni bir dava konusu olabilir, boşanma konusu olabilir, orada değerlendirilir. Hakim isterse verebilir, vermeyecek diye bir şey yok yani sen bana görülen bir davada böyle bir tedbir istedin ben bunu vermiyorum, bunun temyizi kabil değil biliyorsunuz, bu istemin reddi, nasıl değerlendireceğiz? 4320'ye göre verilen tüm kararlar kesindir. Hakim ara kararla bu isteminizi ret ettiği zaman itiraz bile yoktur, ne yapacaksınız? O sizin dediğinizi daha da zorlaştırır, siz kolaylaştırmak diyorsunuz ama daha da zorlaştırır.

KATILIMCI: Bozma yoluna gidilmez mi efendim?

Semra UZUN : Kesindir efendim. Kararlar kesin. Tedbir mahiyetinde, itirazı bile kabil değil. Uygulamada da itirazı kabil diyedir geçiyor ama itirazı da kabil değil.

Av. Munise DAYI : Yine 4320'ye ilişkin,

Sebahattin Ali ERDEM : Ben bir cevap vereyim de şeye, Meryem Hanımdı değil mi? Evet. Şimdi söylediğiniz olayda doğru beş, altı aya veriyoruz ama bu işin çözümü bugünlerde, Baro gitsin, görüşsün Kurulla, Bakanlıkla görüşsün, dört mahkeme daha kurulma şeyi var yani baştaki yapılan alt yapı veya araştırma eksik yapıldı zannediyorum. Otuz iki tane Asliye Hukuk, işte şu kadar boşanma dosyası var dendi, Ankara'nın ihtiyacı altı tane dendi. Bu gösterdi ki altı tane değilmiş demek ki yani altı tane daha açılsa işimizi yine görmeyecek.

Semra UZUN : Şöyle söyleyebilirim; biz yılda on beş bin boşanma davası dosyası bakıyoruz. Normalde esasımız on sekiz ve daha doğrusu kararımız on sekiz ve on dokuz bin oluyor ama

bunun on beş bini boşanma, on beşin altına düşmüyor, varın siz taktir edin.

Sebahattin Ali ERDEM : Yeni mahkemeler kurulursa, yeni yerler yapılırsa Ankara Barosu Adliyemizi işgalden çıkarsa,

Semra UZUN : Biraz daha serileşebiliriz.

Sebahattin Ali ERDEM : Yer problemimiz var biliyorsunuz, onun için kurulmuyor, ben biliyorum yani bakın Kuruldan gittik bizzat söyledik, artık, boğulmak üzereyiz bu işten, siz haklısınız yapabileceğimiz hiçbir şey yok ama Hakime Hanım haftada beş gün duruşma yapıyor, her avukat geliyor işte benim müvekkilim yurt dışına gidecek, yok işte hasta, yok acele dışarıya gidecek

Av. Munise DAYI : Sayın Hakimim, Baronun üç, beş odası var, onlara mı gözünüzü diktiniz, yapmayın lütfen, başka çok oda var, boşaltsınlar

Sebahattin Ali ERDEM : Olsun, üç, beş oda bizim işimiz görür. Üç odaya üç tane mahkeme kurarız biz.

Av. Munise DAYI : Yok, efendim. Baronun odaları gerekli,

Sebahattin Ali ERDEM : Baronuz zengin efendim, yapsın şu bahçemize bir bina daha, kendisi çıksın o tarafa, tabi yani. Biz sizi göndermek istemiyoruz ama bakın adaletin gecikmesinden bahsediyorsunuz, nasıl?

KATILIMCI: Keşke avukatlarda olmasa. ..... sebebiyet veriyorlarmış gibi görünüyor.

Sebahattin Ali ERDEM : Hiç öyle bir şey söylemedim,

Av. Munise DAYI : Avukatlarda olmasa diyor,

KATILIMCI: Avukatlar, Baro, şunu yapsın, bunu yapsın, Adalet Bakanlığı ile görüşsün daha fazla,

Av. Munise DAYI : Mahkeme açsın, tabi,

KATILIMCI: O anlamda diyorum ben,

Sebahattin Ali ERDEM : Efendim, Ankara Barosunu bir baskı grubu olarak görüyorum, gidip görüşürse. Çünkü problemi yaşayan sizsiniz, siz ve biziz, Bakanlık ancak bunu aktarılırsa biliyor yani iletilirse biliyor. Biz Bakanlığa gitmiyoruz, Hakimler Kuruluna gidiyoruz, orası da yani Bakanlıktan bir öneri gelecek ona göre harekete geçecek ama çalışma var, dün görüşülüyormuş, üç tane kuruluyormuş ben öyle duydum. Dört kurulsun, dört tane acele. O zaman işleriniz gerçekten rahata erecek, biz daha düzenli karar vereceğiz, istediğimiz kararı vereceğiz, siz süresinde alacaksınız,

Av. Munise DAYI : Doğru, çözeriz, dört dendi,

KATILIMCI: Avukatlar yoksa da mı bu davalar yani taraflar mı,

Sebahattin Ali ERDEM : Bizim için fark etmiyor efendim, bizim için gelen ağam, giden paşam derler bizde hangi dosya gelse,

Av. Munise DAYI : Soruları sorayım. 4320'ye ilişkin bir daha var, arkadaşlar lütfen yazılı verin, elimizde çok yazılı soru var, o nedenle çok sıkıntı çekeriz karşılıklı konuşma keyifli ama zor oluyor. 4320 sayılı yasa gereğince verilen tedbir kararında evden uzaklaştırma süresi karar tarihinden mi, karşı yana tebliği tarihinden mi başlatılmalı, uygulamada bir ay .....

Semra UZUN : Şiddet durumunu bertaraf etmelidir, tedbir mahiyetindedir. Dolayısı ile bizim bakış açımız; kararlar kesindir yani tebliğ yapsanız. Diyelim altı aylık uzaklaştırma süresi verdiniz. Veya bir ay uzaklaştırdınız. Bu adam tebliğ edilinceye kadar zaten bu süre geçti gitti. Buradaki amaç, itiraz

alsa kararı nereye itiraz edecek, itiraz etme konusu da söz konusu olmadığı için karar tarihinden itibaren ve zaten emniyete bildirildiği için herhangi bir problem oluştuğu zaman evin içindeki kişinin Emniyete bu durumu bildirmesi gerekir. Bence karar tebliği gerekmiyor.

Sebahattin Ali ERDEM : Bence şöyle yapmak lazım o zaman kararımıza bir madde daha ekleyeceğiz. Uyguladığı andan itibaren çünkü infazın süresini zabıtaya bırakmış oluruz. Denetleyecek makam o. Bir ay uygula diyorsunuz. Ne yapacak? Karar tarihinden başlatacak. Biz bunu açıklamalıyız ki zabıta o süreyi,

KATILIMCI : 4320 sayılı yasaya muhalefet söz konusu olursa ne yapacağız? Benim haberim yok diyecek muhatap bu karar bana tebliğ edilmedi.

Semra UZUN : Şimdi diyebilir.

Av. Munise DAYI : Muhalefet oluşmayacak o zaman tabi.

Semra UZUN : Muhalefet oluşmayacak çünkü niye, onu nereye itiraz edecek ki, bakın kararlar gerçekten kesin. Bunu şey olarak algılamayın. Yani sulh mahkemesi bu kararı verecek, asliyeye itiraz edilecek şeklinde karışıyor. Böyle bir şey yok.

Av. Munise DAYI : Hayır, ceza kısmı, tedbire uyum.

Sebahattin Ali ERDEM : Tedbir olmadan ceza olmaz.

Av. Munise DAYI : Tedbir nasıl ispat olunacak?

Sebahattin Ali ERDEM : Tutanak tutulacak. Tebliğ edilmedi ise suç olmaz mutlaka tebliğ etmek lazım.

Av. Munise DAYI : Veya tebliğ edildiğine dair tutanak tutmak lazım.

Sebahattin Ali ERDEM : Emniyet bir tutanak düzenleyecek, çıkardığına dair, o konutu tahsis ettiğine dair. Emniyetin tutanağı tebliğ tutanağıdır.

Semra UZUN : Çünkü tebliği beklersen sonuçsuz kalıyor.

Av. Munise DAYI : Çok uzar. (katılımcıların konuşmaları)

Sebahattin Ali ERDEM : Huzurda vermiyoruz. Evrak üzerinde veriliyor. Evrak üzerinden inceliyoruz.

Av. Munise DAYI : Kadın Statüsü Genel Müdürlüğünde uzun zaman çalışan aile mahkemeleri konusunda kanun hazırlayan, kanun tasarısını hazırlayan arkadaşımız Avukat Hayriye Ertekin bir soru sormuş ama sanırım kendini göremiyorum çıkmış, Türkiye'de pedagog unvanlı bir uzman yetiştiren bir fakülte olmadığını biliyorum. Pedagog atadığını söyledi hakim bey, kimleri atıyor, bu pedagoglar listesi kimlerden oluşuyor gibi bir soru.

Sebahattin Ali ERDEM : Henüz daha atama kararı verdim ama dosyayı vermedim. Bilmiyorum. Yok mu pedagog Türkiye'de?

Av. Munise DAYI : 26 yıldır Türkiye'de tek başına pedagoji eğitimi yok, sadece meslek liselerinde,

Semra UZUN : Meslek Eğitim Liselerinde,

Sebahattin Ali ERDEM : Yasada yazıyor. Birer psikolog, pedagog ve sosyal çalışmacı atanır. Ve kadroda da öyle pedagog kadrosu var. Yani bilmediğim için teknik bir konu.

Av. Munise DAYI : Vasi tayini istenirken vasi adayının aynı zamanda öncelikle temsilci olarak atanması da talep edilebilir mi?

Semra UZUN : Edilebilir. Öncelikle ivedi bir iş varsa edilebilir. Hakimin böyle b,r karar alma yetkisi yasada kendisine tanınmış, yasadan kaynaklanan bir yetkisi var bu konuda.

Sebahattin Ali ERDEM : Hüdayi Bey, Baroyu çıkarıyoruz, avukatları çıkartmıyoruz ki adliyeden. Yani soru, bunu tartışmaktan vazgeçelim isterseniz. (Hüdayi Bey konuşuyor) Benimki bir öneri bakın Adliyede, şimdiye kadar ki konuşmalarımı hiç dinlememişsiniz demek ki. Ben avukatlara yeterince yardımcı olduğumu düşünen ve iddia eden birisiyim. Başta anlatmadım. Bir buçuk yıl Ankara'da avukatlığım da var. Eski baro başkanının yanında avukatlık yaptım. Sadık Erdoğan ile birlikte. (Katılımcının konuşması duyulmuyor).

Av. Munise DAYI : Biraz espri oldu,

Sebahattin Ali ERDEM : Hayır espri değil ama şöyle; espri değil şu idi kastım yerimiz yok yer problemi yok. Bakanlık diyor ki yer bulun hemen kuralım. Yok yerimiz. Yani nereden yapacaksınız? Baro kendisi çözüm arıyor, hayır ben söyleyeyim, baro ile ilgili değil. Bakanlık çözüm arıyor. Bu sadece bir öneri idi. Yani baronun imkanları varsa baro bir bina yapsın, yan bahçenize çıksın. Şuradaki boş alana 4-5 katlı yeni bir bina yapmayı iki katının işte ne bileyim alta doğru, alt katlarını kapalı otopark yapmayı falan düşünüyor. İki gün önce bana geldi birisi yani bununla ilgili bir çalışma yapıyoruz diye. Bakanlık herhalde verecek ama çok uzun bir süreç yani bunu anlatmaya çalışıyorum. Şimdi siz değimlisiniz yargının geç işlediğinden (katılımcının konuşmaları) Hiç öyle bir şey demedim yani bakın Baro idari bir kurum. İdari bir birim. Yan binaya geçmekle yani bitiyor mu şey, adliyeden çıkmış mı oluyorsunuz, sac ayağından çıkmış mı oluyorsunuz? Tam anlayamadım yani. (Konuşmalar)

Av. Munise DAYI : Hüdayi Bey lütfen sorulara devam etmek zorundayız.

Sebahattin Ali ERDEM : Yani şuradaki bahçedeki bir binada oturmanızın,

Av. Munise DAYI : Sayın hakimim size soru sormuşlar. Asliye hukuk mahkemesinde, arkadaşlar izin verin soruları bitirelim, asliye hukuk mahkemelerinde taraf teşkili olmuşsa aile mahkemesinde tekrar taraf teşkili yapılmasına gerek var mıdır?

Sebahattin Ali ERDEM : Bence gerek var. Ben yapıyorum. Diğer arkadaşlar ne yapıyor, çünkü bir görevsizlik kararıdır bu. Gönderme diye gönderdiler bize ama görevsizlik kararıdır. Görevsizlik de yeniden taraf teşkili yapmak gerektiğini yeniden delil süresi vermek gerektiğini düşünüyorum, ve böyle uyguluyorum. Taraf teşkili olmadan muhtemelen Yargıtay bozacak. Çünkü taraf teşkili görevsiz bir mahkemede yapıldı. Bu nedenle yeni mahkemenin taraf teşkili yapması gerektiğini düşünüyorum.

Av. Munise DAYI : Bir soru daha var yeni medeni kanundan önce evlenmiş ve ikisi birden çalışıyorlar iki eş, çalışan iki eş. Yeni medeni kanunundan önce gayri menkul edinip eşlerden biri üzerine tescil yaptırmışlar. Şu an bu kişiler boşansa gayri menkul üzerinde olmayan eş, gayri menkul üzerinde olan eşten bir yasal hakkı var mıdır?

Semra UZUN : Eski tabirimizle katkı payı dediğimiz hakkı talep edecek.

Sebahattin Ali ERDEM : Bu arada bizden görüş alınıyor gibi geliyor yani davayı nasıl açalım şeklinde.

Av. Munise DAYI : Vasinin bir küçüğe ait gayri menkulü satabilmesi için açılan satışa izin davasında sulh hukuk mahkemesi karar verdi. Ancak onay aşamasında aile mahkemeleri kuruldu. Kararın bu haliyle uygulama olanağı var mı, yoksa aile mahkemesinde yeni bir dava mı açmak gerekir?

Sebahattin Ali ERDEM : Cevap vereyim ben buna. Şöyle oldu. Vasi dosyalarının tümü artık bize devredilmeye başladı. Görülmekte olan dosyalarda yani bundan sonra biz yetkiliyiz. Sadece yeni açılanlarda değil,

Av. Munise DAYI : Satış kararı verilmiş şimdi asliye hukuktan alıyorduk onayı. Aile mahkemesinden mi alacağız?

Sebahattin Ali ERDEM : 7. maddenin 2. fıkrası bunu düzenliyor. 1 asliye verdiyse 2 den alacaksınız bir sonraki asliye hukuk, eğer o yerde tek asliye hukuk varsa en yakın asliye hukuk mahkemesinin olduğu yer. Yani bunlar yasada yazılmış şeyleri sormaktan vazgeçerseniz koruma kararı için nöbetçiyim, bekleyen arkadaşlarım var. Nöbetçiyim ben bugün. Yasada yazılanları sormazsanız.

Av. Munise DAYI : Bence bu yasada yazılan değil. Bu gerçekten bir soru bence.

Sebahattin Ali ERDEM : Hayır.

Av. Munise DAYI : Aile mahkemesi kurulmadan evvel ahkam-ı şahsiye bu konuda izin veriyordu. Ahkam-ı şahsiyeden izin aldık. Asliyeden onama alıyorduk. O aşamaya gelinmiş. Asliyeden onama alınmamış, ahkam-ı şahsiye karar vermiş. Nereye gidecek bu durumda?

Semra UZUN : Bir sonraki aile mahkemesine.

Sebahattin Ali ERDEM : Dosya zaten temyizde.

Av. Munise DAYI : Aile mahkemesi yok, daha aile mahkemesi yok. Ahkam-ı şahsiyet var.

Semra UZUN : Hayır şu an var. Devredilmiş durumda.

Sebahattin Ali ERDEM : Şu an bazı dosyalar bizlere devredildi. Kimden devredilmiş ise ondan bir sonraki tamamlayacak.

Av. Munise DAYI : Hangi mahkemeye devredildiyse bir sonraki aile mahkemesinden onay alınacak.

Sebahattin Ali ERDEM : Evet.

Av. Munise DAYI : Yani, bu böyle bir soru çünkü. Kurulan aile mahkemelerinde bir uzman arkadaşımız var sanırım, çocuk mahkemesinde uzman olan. Çünkü çok soru değil ama okuyayım. Kurulan aile mahkemelerine atanacak uzmanların hangi odalarda görev yapacağı ile ilgili bir bilginiz var mı, aile ve çocuk mahkemelerinin bağımsız bir binada olması gerekmez mi, mahkemenizin asli görevini yerine getirmek üzere uzman atandığında onlara hazırlayacakları raporlar için bir ücret önerilebilecek mi, yoksa tarafları incelemeye kendi imkanları ile mi gidecekler? Erhan Koçoğlu, Çocuk Mahkemesi Uzmanı.

Semra UZUN : Şimdi odalar hakkında benim bilgim olması mümkün değil. Tabi ben Yargıtay'da görev yapıyorum. Nasıl değerlendirilir, neresi tahsis edilir onu bilmiyorum.

Sebahattin Ali ERDEM : Deminki cevabın içinde mahkeme kurulmak için de yer arıyoruz.

Semra UZUN : Sadece eğer atanırsa atandığı zaman Adalet Bakanlığı kadrosundan atanacağı için Adalet Bakanlığından maaşını alacak, ayrıca ücret almayacak.

Av. Munise DAYI : Bir soru var bence çok soru değil ama kısa bir şekilde geçeyim. Bir çok hakim iki tane tanık bildirin yeter diyor, böyle bir sınırlama var mı?

Semra UZUN : Böyle bir sınırlama yok. Tam tersine sunmuş olduğunuz listedeki tanıkların hepsi dinlenmemişse ve sizde son celse, biz usulde böyle uyguluyoruz, son celse açıkça dinlenmesine gerek yoktur yada vazgeçiyoruz şeklinde bir beyanda bulunmamış olsanız bile dosya tekamül etmiştir. İşte karar verin dediği an onlardan vazgeçmiş, zımni olarak

vazgeçilmiş kabul ediyoruz ama bu beyanı da kullanmamışsanız davanın reddine karar verilmesini istiyorum yani dosya tekamül etmiştir şeklinde bir ifadeniz yoksa sadece karar verilmesini istiyorum dediğinizde biz daire olarak açıkça vazgeçilmemiştir, tarafın savunma hakkını kısıtladın diye bozuyoruz.

Av. Munise DAYI : Biraz bence görüş bildirilmiş, onu çok özet geçeceğim. Mali durum araştırmaları çok derinlemesine değil. Ve uzman raporları da bu şekilde sıradan birer rapor olabilir. Hedeflenen sonuca ulaşamayabilir. Sayın hakimlerimizin ayrı ayrı bu konudaki görüşleri nedir diye bir soru. (Katılımcı konuşuyor, anlaşılamıyor)

Semra UZUN : Şimdi uzman gerekli ama uzman raporu hakimi bağlamayacak. Hakim gene sonunda kendisi karar verecek. Yasa bu şekilde, ha o bilemiyorum o sizin şeyiniz.

Av. Munise DAYI : Arkadaşlar sorulan sorulara elden geldiği kadar yanıtlar verilmeye çalışıldı. Katıldığınız için çok teşekkür ederiz. Dışarıda küçük bir çay ikramımız olacak. Tekrar görüşmek ümidiyle iyi günler diliyoruz.

DURUŞMALARDA DOĞRUDAN SORU
VE
ÇAPRAZ SORU SORMA
TEKNİKLERİ

AÇILIŞ KONUŞMASI

Av. Semih GÜNER
Ankara Barosu Başkanı

KONUŞMACI

- FRANK TOM READ
  Güney Teksas Hukuk Fakültesi Dekanı

TARİH : 04 Kasım 2003

YER : Adliye Sarayı Konferans Salonu

DURUŞMALARDA DOĞRUDAN SORU VE ÇAPRAZ SORU SORMA TEKNİKLERİ

AÇILIŞ KONUŞMASI

Av .Semih GÜNER : Yargıtay Cumhuriyet Başsavcım, Ankara Başsavcı Vekilim, değerli milletvekillerimiz, değerli Baro Başkanlarım, değerli meslektaşlarım, saygı değer konuklar bugün çok değerli bir konuğumuz, birikimini bizimle paylaşacak. Bahçeşehir Üniversitemizin konuğu olarak ülkemize geldi, Sayın Frank Tom Read. Sayın Prof Dr. Ferudun Yenisey hocam bir görüşmemizdi, değerli konuğumuzda, siz değerli meslektaşlarıma ilginç gelecek bilgiler doğduğunu bana iletince, ben, değerli konuk ile bugünkü buluşmamızı sağlayacak gelişme ortamını hazırladım ve lütuf edip geldiler, birikimini bizimle paylaşacak. Değerli konuğumuz, Amerika'da Güney Teksas Hukuk Fakültesi Dekanı, uzmanlık alanı, mahkeme teknikleri, profesyonel sorumluluk ve delil hukuku. Bugün bizlerle, tanıklara doğrudan soru sorma ve tanıklara çapraz soru

sorma konusunda görüşlerini paylaşacak, bir buçuk saatlik bir süre olacak bu çalışmamız.

Daha sonra yarım saatlik bir sürede sizlerden gelecek soruları yanıtlayacak ve olabildiğince de uygulamaya dönük çalışma yapacak. Değerli meslektaşlarım, değerli konuklar savunma insanlarda içgüdüsel bir davranış biçimi olarak varolan bir duygu, düşünce. Bunun süreç içinde hak olarak yaşama geçtiğini görüyoruz. Ulusal ve uluslar arası metinlerle bu hak, mutlak hak niteliğine kavuşmuş, devir edilmez, dokunulmaz, vazgeçilmez hak niteliğine ulaşmaktadır. Bugün geldiğimiz noktada adil yargılanma hakkı olarak çok daha güncel, çok daha farklı bir kavrama gelmiş bulunuyoruz. Ülkede adil yargılanma, hepimizin gönülden arzu ettiği ve görev yapan bizlerin, ulaşmak istediğimiz temel bir kavram. Adil yargılanmanın pek çok koşulları var ancak bizim ülkemizde özellikle, olmayan yahut eleştirdiğimiz bir konu, silahlarda eşitlik olarak adlandırdığımız, savunmanların, müdafilerin kullandıkları yetkilerin azlığı yahut tam tersi savcılık makamının savunmaya göre daha farklı yetkileri kullanması. Öyle zannediyorum ki Sayın konuşmacımızı dinledikten sonra bu görüşlerimi sizler de benimle paylaşmış olacaksınız. Özellikle CMUK ve Türk Ceza Yasasında değişikliklerin yapılacağı bugünümüzde Sayın konuşmacının bizlere vereceği bilgiler çok daha güncel kavramlara ulaşmamızı sağlayacaktır. Bize, bilgilerini paylaşmak üzere zaman ayıran değerli konuğumuza teşekkür ediyorum, çalışmasının başarılı olmasını diliyorum ve sözü konuşmacımıza takdim ediyorum.

FRANK TOM READ : One of the greatest sense of the American professor is that we can not just talk just with our voice. We have to use our hands, we have to walk around, we have to poet people. . so 1 hope you will forgive me for my crazy appearance we go through this but it will be more fun if you let me be my natural self.

What we are going to do today is talk about one of the great hallmarks of American justice, it is an unusual procedure called cross examination. to understand how it works in our system it is quite important and why we train lawyers to use this skill one needs to know history more than logic. So I need to tell you a historical story and then tell you how this story affected the development of law in the united states and from that how launched into this skill, the ability to ask cross examination question works in America and how the ability to ask questions can help you in a number of other areas of practice of law as well as simply in American trials.

So lets start with the story.

What I want to do is to take you back to the 15th century England. I want to talk about one of the famous man in that period of English history. This was the time of Queen Elizabeth and one of her principal advisors probably her most important advisor was a man named Sir Walter Walley. He was a member of the House of Lords and English history records that he was one of the most gifted and most-accomplished man of his age. to give you a little background, Sir Walter Walley had been a great explorer he explored the American colonies and in fact he founded the colony of North Carolina and Virginia. So he was much reverend in the colonies.

So Walter Walley was also a scientist. He developed several different forms of plant life. He was also a great diplomat and he had become the chief advisor of the Queen Elizabeth. toward the end of his life when he was the number 2 person in all of great Britain there were those in the court who became very jealous of his power. He was falsely accused of high treason of betraying and conspiring against the Queen and he was accused of trying to over throw her and put someone else in the throne in her place. Now history has recorded that the charges were wholly false. What I want to do is take you

back to London at the time of that great trial and tell you the story of the trial of Sir Walter Walley of high treason. You will understand how we came in the American colonies which later became the united states. So very very attached to this right to cross-examine witnesses. Let me see a quick show of hands. How many of you have been and been to the tower of London?. Nobody. If you had ever been to London you know there are two large towers and there is a cobble-stone courtyard in between the 2 towers. Sir Walter Walley's trial for high treason was held in one of the towers. Because he was a member of the House of Lords, he was trialed by the House of Lords. So there were several judges trialing his case. He had one chief accuser and the name of the chief accuser was Lord Coboum. A man who had been a friend and confident of Lord Walley.

Lord Coboum was in prison in the other tower just across the cobble-stone courtyard on the third floor of the tower. Lord Coboum had been under torture , put on the wreck and tortured with burning irons and tortured for over 2 weeks. Finally Lord Coboum broke under torture and in great pain said 'stop hurting me and I will tell you anything you want to know. So in other words Coboum confessed under torture.

Coboum's confession was that he, Coboum and the Lord Walley had conspired to overthrone the Queen. At the time he confessed the jailors brought in a clerk and the clerk wrote down the great confession.

The confession was taken by the clerk across to the courtyard to where Sir Walter was being trialed and the principal witness against Lord Walley in this high treason trial was the second man of the England at that time, the principal witness was the clerk who read the confession that had been given under torture by Coboum.

Now history records that the confession was false, in fact, when Lord Coboum was released he repudiated or denied his

own confession Nevertheless, that confession alone convicted Sir Walter Walley.

Now I want to take you to a dramatic scene in that trial. The clerk has been called and read the confession from the clerk's notes. Lord Walley rose in a most dramatic moment in the English legal history. This is what Lord Walley said. He said "my Lord Coboum, my accuser is in the tower right over there. And he said if he will accuse me bring him into the court room, and let him accuse me to my face, and give me the rights of all Englishmen to question my accusers."

The House of Lords then met together and determined that "yes, there was a right to cross examine one's accusers but Walley could cross examine the clerk. The clerk was there. That was sufficient and he did not need to cross examine Coboum. Walley said the clerk knows nothing but what Coboum said under torture. Coboum is the one who knows whether or not he and I conspired to over throne the queen. He is the only one who knows and I need Coboum to question him and it is my right.

That was denied Lord Walley. He was in fact convicted of high treason. He was sentenced to death.

There was such an incredible upset in Great Britain about that sentence that literally in one of the rare times of English history, an execution was delayed for 4 years and in fact there were great diseases in the land and Lord Walley was allowed to invent new medicinal plants that helped to concrete the disease when he was in prison. But finally he was in fact be headed and executed for high treason. This is one the worst miscarriages of justice in all of English history.

Why do I tell you this story? About a hundred and twenty years later in these little American colonies we had a revolution against Great Britain and we won.

We had ten years of terrible fractured government, we finally came together to write a constitution and when we wrote that constitution we appended what is called bill of rights .

In the 6th amendment in the bill of rights in our constitution we remembered Lord Walley. Now Walley was important to us. Those of you who have been in the united states know a little of our geography, know that the state of north Carolina's capital is named Walley, name for Sir Walter Walley. He is that revered. So when we wrote our constitution and when we were appending rights remembered that these were people who had very bad government under the King of England. They were very frightened and suspicious of governmental power. So they wrote several rights that the government could not deny and gave those rights to the people.

One of the rights I am going to use old English language because I'm going to code the constitution, the constitution which is written over two hundreds years ago. I'm gonna code it exactly. It says "no person, it does not say citizen, no person, anybody. No person shall be denied the right to confront the witnesses against him. Confront is a funny old English word that means nothing more than cross-examine or question the witnesses against you.

So after Sir Walter Walley's trial, when we started our constitution We wrote in the constitution that any person in a trial and whether it is a civil or not, If you are denied the right for you or your lawyer to question the witnesses against you, we consider the trial to be Fundamentally Fload and there has to be a complete new re-trial. I tell this story to tell you how important then the right of cross examination in the American system. And it is so important that it has caused our systems to develop differently. As you know in England or in France and Germany those systems developed under the code they called the civil

systems. Any no systems the judge primarily both decides the case and asks all the questions.

I have been told I talk too fast. This is an insult because I know that I talk too fast so ...somebody wave me if you need to slow me down.

It is so important then to understand how cross examination caused the systems to go differently.

In the French and German system the judge is the king, the judge ask almost all the questions, some places let the judge allow the attorney to ask a questioner, some do not.

In our system because of the constitution quite happens is that the attorney who asks the questions. Did you see the difference? Our judge is more passive and accesses a referee , that the attorney is under control. There are very strong rules about how you ask the question and what you can say. But the attorney is that conduct the interrogation. The reason they do that is why? Because the constitution says: an accused shall enjoy the right to confront witnesses or to cross-examine witnesses. So we don't have a good trial unless we have the ability of one of the lawyers representing their clients having the right to ask the questions. Now I'm gonna stop at this point for just a minute I've been talking far too fast, too see if everybody is kept up any questions at this point on the history.

Everybody understands then that the two systems diverged and one of the reasons the systems are different on the continent than in America is this right of cross-examination or the right to examine witnesses.

Now we know the importance of it. What ı want to do now is in your mind, get a vision of how American trial Works and to compare with the trials in turkey.

And let's understand how we then deal with witnesses. In United States with the judge being more passive and responding to objections by the attorneys and keeping the attorneys under control. It is the attorneys not the judge who decides who will be the witnesses. So an attorney for one side decides which witnesses that attorney will call to support his case. When an attorney puts the witness on the stand the witness then swears to tell the truth. And the attorney who sponsors the witness who calls the witness to the stand asks for a call direct questions those questions are very tightly controlled by the judge. After the witness has told the whole story on direct examination then the other side, the side against whom the witness was testifying has their lawyer to ask cross-examine questions and the purpose of the questions is to test whether or not the witness has told the truth. That's why it is called cross examination. It is a test of the truth telling ability of the witness. To understand that most people focus too much on cross examination without understanding how it fits into a larger picture and you have to understand how it fit in to the larger picture.

Essentially then this is what happens? Lawyer calls the witness clearly wants the witness to be believed by the judge and the jury. So that lawyer has tight controls over how the lawyer can question the witness but the witness is able to give the story in a complete form. It is the cross examination pointed questions on the weak portions of the story that the judge and the jury can see the weaknesses in the testimony. Then if there is any unfairness shown or if there is a need the judge can allow the attorney who called the witness to do what is called redirect examination and rebuild the portion of the story if there was a need for an explanation.

I'm gonna stop now for a moment. Again because I talk too fast.

To see if you understand how the process works with the judge more passive and and the lawyers being the activeness.

Ok. Now, if you look on your chart I think everybody was passed out an outline.

The outline begins with direct examination and you have to understand how direct examination works before you can really appreciate the importance of cross examination.

Now what I'm gonna do with this outline , the outline is for a much longer presentation we did in İstanbul that took a couple of days. So I'm gonna skip through and hit the high points. It would be pretty clear with the chronological order and I hope this gives you some space to take any notes as well you can follow the presentation a little bit. Now.

After we put the cross examination in our constitution and the lawyers became the ones who ask the questions over of the next 2 hundred years a number of rules developed for about the judge's control over the lawyers, see that the lawyers active properly. See that witnesses more abused and of course the judge can ask the judge's own question as well. The judge has also right to cut off the lawyer who has been under repetitive or slow or not getting to the point. So there are controls placed here. Now what has happened, is the skill of asking questions both when you call the witness and on direct examination and when you are a lawyer asking the cross examination or testing questions. Over 2 hundred years certain lawyers have got very very good at this skill. Other lawyers are not very good at this skill. About twenty five years ago in the united states there was much criticism of the way we conduct legal education that should not surprise anyone. Because of that criticism one of the great charitable foundations , the fourth foundation, gave a huge amount of money to American law schools to improve the way to train the lawyers. In that process, which started about 25 years ago, one of the great reforms we made is to add to our training

of lawyers not just the training of the rule and the rules of law on the various subjects. But also now in our third year of law school we are very careful to provide what is called skills training. In other words we take young law students and give them make believe trials or mock trials and they will actually play the role of lawyer and they do direct and they do cross examination. They will do it in very small groups and we'll film their performance then we'll critic and criticize how well they do with this skill and then they have to do it over until they learn to do it well. these skills are that important to us. So what is happening now is that as you in Turkey look at your own system and I understand pending is the idea of perhaps your parliament someday allowing the lawyers ask some cross examination questions.

What you will find is the skill of questioning whether you are trying to support the witness on direct or attack they believability of the witness on cross these skills are extremely important and you can do them well or you can do them very poorly and so we are gonna talk today about how this skill is performed. What is an unusual topic and then you as you sit there can compare your practices with what we do in America. Ask yourself this question. "even though I don't ask many questions in my trials that I'm a primary lawyer, could the skills of questioning whether attack questions on cross or supportive questions on direct could those skills be helpful? And if you answer the question well you know that the future brings many changes. There is going to be alternate dispute resolution. There is gonna be arbitration, for the arbitrators let the lawyers do most of the questioning.

There is gonna be an international mediation. There's gonna be more negotiations where the parties produce witnesses so the other party can hear the story. There are going to be multiple opportunities in the future not just in trials for the ability to ask questions well counts. Having said that, I must tell

you that most lawyers in the world know what they know about the American system unfortunately through movies and television. You have all seen movies of the great trials scenes for some lawyer in where the lawyer attacks the believability of the witness. I must tell you that most of that is overdramatic, it is false and it is wrong. Most judges would not let lawyers act in the fashion that sometimes you have seen and met on television or in the movies. Nevertheless there is a samples of truth there. So what we're gonna do this morning , this afternoon , tell I'm still in America or some place. .....is talk first about the great skill of direct examination so you can understand that and how it is controlled and then we will talk about cross examination. The great difference is a simple one but profoundly important. Here is the difference. On direct examination, you cannot ask what is called a leading question. On cross examination you both can ask a leading question and you are foolish if you don't, you are expected to and that's the great difference . So certainly the question is what is a leading question? Anybody? See I'm still an American Professor I want to call on people, I won't do that.. a leading question is a question where the question itself suggests the answer that is wanted. On direct examination, lawyers are strictly prohibited from asking leading questions. . Why? Think about it. On direct examination, this is your witness, the witness you want to jury or .the judge to believe. This is the witness whose testimony you support. When you have a witness like that, it is known that you had talked to witness in advance. You took the 'witnesses' statement. You have a copy of the witness' story.

What you say certainly have been prepared by finding out the facts that witness has to say. Therefore the courts are very careful because they don't want you, the lawyer testifying with suggestive questions they wanna hear from the witness without intervention. So the lawyer on direct examination has to ask a question that there has not suggested the answer and let the witness tell the story with the witness's own mouth. So how

would that work? Let me try to demonstrate a direct examination question in preliminary matters.

Sir, what is your name? Where do you live? What is your local addresses ? What is your employment? What do you do in this employment? Now stop for a moment and think simple questions But I did not suggest the answer of any them. .the witness has to tell me the address, tell me the name, and describe their employment. Describe their position. Those questions are called direct questions. What is the difference with a leading question ? now I know this partly there is a language differences. Leading questions are partly a little more aggressive and pointed in hear the tone of your voice as much as you do the words. But if ask the same questions in a leading format I'd say; your name is john doe. You live at 1 23 main street. You are employed by position. You are an extra technician . do you see the difference in the questions? The question, sitting, "yes yes yes " the leading question if it is asked tends to be a question very narrow, extremely narrow question that ahs all the facts in the question so the witness has to say yes or no basically. If you are good at that you can confine the witness to extremely short answers. Maybe not just yes or no but very short answers. You are allowed to do that on cross examination not on direct examination ..what is the difference ? On direct it is your witness you are not supposed to be suggesting answers and so you are more hand cough and you are gonna be much more careful and tight in your control. On cross, this is their witness you are not necessarily make the judge or the jury to believe the witness. So you are encouraged to ask questions just what you want and the witness back. If there are weaknesses so , on cross you can't do it on direct. Did you see the difference? Everybody, understand that, now let me, this gonna be hard for the translator, I apologize, ..now i will try with my body to show you different in American court. I'm not just talking about a strange sign but how lawyers physically change when you are on direct or cross. When you are on direct examination it is your

witness you want the judge and the jury to believe the story. So you want the witness to tell the story with suggestive words. He wants to focus the attention of the jury he wants to personality of the witness to come acrossed and you the lawyer want to be secondary player. So physically you may sit back and lean back.. you ask very gentle questions, what happens next? tell me what happened after the accident? what did the driver do you just give the general question. The witness then has to explain in her own voice. And the star would be your witness if it is done well. On cross examination you physically can see how the lawyer changes. The lawyer gets more aggressive he gets close to the witness as the judge would let you and you ask questions only to points of weakness in the witness' story and then you try to ask it in a leading fashion. Think you have just have the following . Is not it true that it is in a three hour period before the accident you were on street corner , you had seven drinks. You see that? narrow, direct, pointed to the weakness in the story told . Can you see the difference? And you can physically see the difference what happens is the witness becomes more passive and tries to fight back and the lawyer becomes more aggressive and you want the judge and the jury to focused on your question as much as focused on the witness.

It is enormously important. Ok. So everybody knows that it is important, leading questions. Here is what i want to do. Before we leave direct examination as simple task it sounds like. Role, doing a good direct examination maybe the most difficult task of all because you are leading the witness in charge and you are Controlling the witness. You have the get the story told in some organized fashion so it is believable you do it by general question. And you are being subjectively part of objections or interruptions by opposing council. Plus, at least in America at least 90 % lost on direct the judge and the jury either believe or disbelieve the stories told by the witnesses and the case is lost or won bases how well the story, the main story comes acrossed. So the good direct examination is very

important and very difficult .So let me suggest that the good lawyer is extremely well prepared .. you have to know the order of the questions you are gonna ask , you have to of well in advance decide to how....the questions so it's non leading ... what is non leading. You have to be able to put the witness best possible. There are 2 ways to organize a good direct examination. Both are quite logical. One way is chronologically. If a witness has a story you start with the beginning and you tell it in a chronological order by prompting questions that do not suggest the answer and you do that so the jury and the judge will have heard the story in a logical order. And that's where the persuasion comes through the mouth of the witness . Ok . another way that you might organize a good direct examination. Is an incident where many things happen at the same time. Let me give an example. Suppose the victim of a serious accident. Is taken to the emergency room of a hospital. When they come into the emergency room many things are happening at the same time. One nurse is doing one duty, one doctor is doing something else. Another nurse is doing some, several people are working at once. When you have a chaotic scene like that you can not tell the story chronologically. What you do then is organize your direct examination systematically. Your witness you may say first witness ı want to focus on what nurse was X doing Then ı want to describe what the doctor was doing then ı want to describe what the other nurse was doing. So the jury understands all of these happening at the same time. So that's systematic organization that you use when you have you break down a very confused scene. Those were the two ways you organize direct . Now please get in your mind this point in the trial. One lawyer has called the key witness by asking non leading questions chronologically. The lawyer told the whole story the judge hears the whole story and hears from the mouth of the witness without prompting from the lawyer. Now, let's talk about cross examination. On comes cross examination and what I'm going to suggest you .I'm gonna skip on my outline

and suggest what kind of questions and then I'm gonna go back and talk about the problem that affects both direct examiners and cross examiners. the lawyer making objections. How do you deal with that? So I'm gonna go back to talk about all cross examination questions and I want you to think about this. The English theory of cross examination said that every question a lawyer can ask on cross examination to poke holes in the believability of the witnesses' story come under 3 headings. There are only 3 kinds of cross examination questions. you see it up here.....

One are called perception questions. One are called memory questions. And the last is called sincerity questions. Now ı want to test this theory a little bit in your mind as we play with it to see if it's true. Any question you can ask on cross according to theorist has defeat under these headings. Let's take first of all, perception questions. Our witness here on the front row, had just testified on direct examination. She was in a parking lot at night and witnessed the defendant rob an old lady and steal her purse and run away. She has told the story of parking lot on direct examination and the final questions "did you see the person who committed the robbery? And she says "yes who was that person , and she points to defendant. Now that's dramatic if you are in a real trial in America the judge and the jury sees a witness who was in the parking lot . Isn't it ? Defendant is in great trouble at that point. Now let me take my witness on cross examination . It was 11 o'clock at night was not that? it is leading. It suggests the answer. All she can basically do. And I have enough investigation that I prek now the answers. It was 11 o'clock at night it was cloud covered that night there were no moon and no stars . there were no lights in the parking lot. you are actually about 20 meters away from the incident. There were several cars parked. as a matter fact you normally wear glasses. Don't you? And without glasses your vision is 27 hundred poor isn't it? And you forgot your glasses that night didn't you? Now I'm gonna stop. Did you see the

difference in 2 examinations. The direct examination she told her story and deified the defendant, the cross examiner is left with showing she is not a lier. This is not an evil person, she is doing her best but the cross examination pointed out weaknesses the darkness, no light, the bad eyes, the impediments and after the jury and the judge hear that thus that help them decide how good or bad or weak or strong her deification was.

Now 4.th kind of questions. what ı want you think that human being the witness can only know of perceived facts through the senses You perceive facts through your touch, smell, taste, feel through the human senses. If she testifies something, she was not wearing glasses it was a dark long way away and you bring that weakness out she is not a lier but does not tell you how much exactly to give her testimony . Do you see what the cross examination question does? Those are perception questions. Let me now give you an example of memory questions. The officer, you have just testified ..the vehicles after the accident and you testify this witness. The officer says yes. This accident was 2 years ago, Officer in fact you are only investigating accident report of the local police department? And your are investigating hundred and fifty accidents in last two years, have not you? Officer, last week you investigate an accident in front of this building in Ankara, can you tell us for the vehicles kid marks? ... . he says no, what have done? It shows he does not remember for this getting knowledge and you presses his memory. He may be have notes or what have you? But those were examples of memory questions. You and I have Perception questions and memory questions and what are called sincerity questions and why these the questions that show favor or disfavor one of the parties ..what is called unbiased or unfair . Let me give you an example with my own eyes. One of my former students in the ten in Oklahoma in United States was a young prosecutor. He was prosecuting a defendant charged with robbery. The defendant had gone into grocery store, robbed the cashier, robbed seven other customers in the grocery store with a

gun in the face of them his only defense when his time came, his witness, his poor wife. The wife was a middle aged woman who is supporting 3 children, she was holding down 2 jobs because he had no regular work and you can tell just mortifies to be on the witness him. This is Hollywood in the movies going wrong. The movies would show a lawyer prosecuting by attacking the story of the woman. Her story was that her husband could not be done it that he is at home at his bed. Now, every one at the court know she was try pick her husband and she was embarrassed. The movies would have a lawyer just attack her. I saw the best cross examination I've ever seen with two questions , only two. the young prosecutor said "Mrs. Smith you love your husband very much, don't you? You do not want to see him go to jail, do you? And no further questions" and you see what happened there? The jury and the judge saw the reason she had the favor, her husband. It was done gently with 2 questions she was allowed to leave the stand with no further attack and the cross examination served its purpose. So the summary is then that there are 3 categories and every kind of cross examination question as my old professor would say on God's green planet has to come under one of those headings. They either check the perception of the witness who've perceived something. They check the memory of the witness or they check the sincerity or bias of the witness. Now I'm gonna stop here again to see for any questions on that. What I want you to observe is the purpose of cross examination and we want trial it all. This is not the place in the trial where the whole story is told. That has already been done on direct. This is the place in the trial for we have the constitutional right of person against whom the witness testified to point out the weakness in the story the judge and the jury can see the whole story. With all its floats. Now, if I were to guess if and depends on what your parliament does but if Turkey would give its lawyers in trials the right to ask question expect for you will see the questions in cross examination. Because I expect it for continually, happen change much the judge still asks the

most of the question of the materials provided. But the judge will then allow lawyers to ask supplementary questions. And what kind of question does the lawyer ask? But questions that pointedly point out the weaknesses in the story just told, right? So the skill of cross examination if you should change your code might be very helpful to you. If you don't and you continue to try cases the way you do that's fine that but this skill of this question will help you in all kinds of other contexts; mediation, consolation, arbitration, all those kind of things. Now, one of the things you now saw the difference between direct and cross-examination. One of the things, both sides are subjected to is an objection by the other side. You've all seen on television and radio what's going on there is that our trials are much more complex because we have juries and we have to control juries. Because the judge has to control the lawyers because we can't let the lawyers ask irrelevant things or things that will inflame the prejudice of the jury or the judge. There are all kinds of rules to control the lawyers since the lawyers have been calling the witness and there the activist we let the lawyer, one lawyer object to what the other lawyer has done, in other words call to the judge's attention that the other lawyer has asked about a question.

For instance, let me give you an example. Clearly a witness has personal knowledge before you testify what if the witness is asked not what they know about the murder but instead what did Mary Jane tell you out of court. The witness does not know they only know what Mary Jane said. Who should be the witness there? Mary Jane should be the witness, right? So suppose of lawyer would ask the question not asking for the personal knowledge of a witness, but asking for what somebody else said out of court. We have a technical objection called hearsay, which simply means you are not testifying of your knowledge but somebody else's. If a lawyer asked a bad question physically what happens in the courtroom, it is really interesting; because of the respect for the judge anytime one of

our lawyers talks in the court room we have to stand and address the judge, we have to stand to address the judge. Here is what is supposed to happen? The lawyer is supposed to hear the bad question which calls for an answer that shouldn't be allowed and is supposed to stand and say "your honor, I object on the grounds of and state the ground hearsay , I object it is hearsay. Now, that's now simple enough. What I want you to think about is how difficult that is in a trial context . There are many rules of conduct you can have objections too and most good lawyers don't want to object to everything. Why not? Here is I want to use an analogy or a story. Do you all remember why Hitler had such a terrible time in World War 2? Remember in world war 2 Hitler had attacked France and England in the west and was winning. He hit friends in the Low Countries. He was about to attack Great Britain. He was on threshold of winning a war. Then Hitler made one of the great mistakes ever made in military history. Before he won the war in the west, what did he do? He turned to the east and attacked Russia. One of the great military blunders of all time, right? Hitler made the mistake of fighting what is called a two front war. Now I'm gonna tell you how hard it is to make objections. Because it is a matter of good judgement. All lawyers in our system are fighting two wars not one. The first war is to win in front of this judge and this jury. You want a verdict in your favor in this trial. If you are gonna get verdict in your favor in this trial, what do you do? You make as few objections as possible. Why? Because neither the judge nor the jury likes to waste time with a lot objections. Jury would think you hiddening something from known and they will reason it. And a good lawyer knows making too many objections and you look like an obstructionist. Ok? So that's one more. On the other hand, we have a system where if you think a mistake has been done at the trial level, and you have to take an appeal later to the higher court. The only way you can appeal is you can show the record that was made in the first court. That the judge had a mistake and in our system it usually make a certain kind of

evidence or not. If you are going to win an appeal the record of the trial has to show that every objection made and show that there was a mistake. So your motivation in the Second War, is to make every objection you can so the records has lots of mistakes. Do you now see the tension the lawyer has? You want to win in front of this jury and so you don't want to make a lot of objections. But you might have to take an appeal you must have a lot of objections on the record. Did you see the tension here, In consistent motivations. So making and meeting objections is much more difficult appears and requires extraordinary skill and judgement. There are two rules of law objection, simple rules. There very simple laws, they are just to do. The first rule of law is that you have to make objection in a timely fashion, timely and that simply means that after the bad question and before the witness states the answer in front of the judge and jury, you have to rise, state your objections, state the reasons, that is timely. That is hard to do. You have to know all the rules of evidence, you have to have good judgement, and you have to have the ability to stand and make your objection after the question and before the answer. Do you see the problem our lawyers have? That requires great skill. So that is timely. There are 2 places where you can not make your objection in a timely fashion. One the question is asked, what happen next? The answer should not bring in bad stuff that the jury will refer. At that point, what you do is say " I object. The answer brought is hearsay so the answer be stricken from the record and the jury instructed to disregard the answer." That is pretty all have to do. These, where the American system I think fails. Think about it. The jury, has heard something they shouldn't hear because it was worded out in the answer. And the judge instructs the jury to disregard what they just heard. Does not that emphasize to your mind what they just heard? Can a human do that? Did you see the problem? So the trick is to make an objection in a timely fashion. The other problem is when the witness, if a fast talker like me, talks too fast and the witness

blurs out the answer before the objection can be made. Than you do the same thing, you struck the answer and instruct the jury. So, the rule is simple that the objection should be timely. It is hard to do. The next one you can make an objection, you have to tell the judge why you have an objection, you can not just say "I object". You have to say "I object it's irrelevant, I object it's hearsay. I object it would flame the passions of the jury. " you have to have a reason. And so you have to know the rules of law which are very clear in order to make appropriate objections. Many stories could be told about great objections, but I think you have got the idea. Here's what happens to us now. We've been told the story on direct with non leading questions, we've learned how to manage objections, how to make and meet them, now we are on cross examination. And know we know that all of the questions we ask are perception, memory and sincerity question. So now we know how to do it, right? When the answer is wrong, and this is where you find your outline begin. On the blackboard that in your outline there is a section called *great don'ts*. Do you see that, the great do not. Now after I do these, the next time you watch in American movies or to show about an American trial you can criticize the lawyer's performance because you know what a lawyer should be doing and shouldn't be doing. Now here is what I want you to remember when you read great don'ts. And I will tell a little story abut a couple of them so that it becomes vivid in your mind's eye. Here is what I want you to remember with the great don'ts . These are not rules of law. These are pieces of advice that over 2 hundred years good lawyers have learned to work with them. And it is a kind of advise that father gives to his son. And so what the great don't are the advise from the very experienced really good trial lawyer to the young lawyer how to exercise the skill. The young lawyer knows how to make an objection. The young lawyer knows about cross examination asking leading questions, knows that all the questions are memory, sincerity, memory, perception questions. The young lawyer does not have judgement. What

these great don'ts do is talk about judgement. So let's talk about the great don'ts. The first one your list is never ask a why question. Now, think about what a why question is. A why question is an open ended question that allows the witness to explain. Right? What's wrong with one? Well, on direct examination is the witness explaining why, they've told their story. You don't want to lose control of them by giving and letting them have along explanation. Plus a why question can hurt you terribly. All your job is to point out the weakness in the stories of the judge and the jury can see weak parts of the story. Let me tell one of the famous American stories that illustrate this point and confess to you a fog that I don't know the story is whether true or not. It spreads from one end of the United States to the other. I had a senior lawyer in the State of North Carolina. Many years ago, tell me he was the lawyer and happened to him he was very elderly at the time when he was a young lawyer. I do not know whether he was telling the truth or not. But the story is so good in make such a good point; that is like a great folk story, it goes from generation to generation. Here is the story, in the Down East or the rural or country agricultural area of North Carolina. There was a bar-room fight. And the fight was a very serious fight the contestants were hitting each other and throwing bottles and rolling on the floor and out of that fight the victim had an ear bitten off. So the defendant was charged with the crime of biting off the victim's ear in the fight. So it was a very small town and the trial had much publicity. And the senior lawyer who told me the story, said he was a very young lawyer and he was defending the accused person who was charged with biting of the ear. And he said that he was nervous, he prepared heavily. He said the prosecutor had the witness on the stand and denify his defendant is the person who of the year. He said he then had really worked hard he took the witness on cross examination and he said to the witness "it was dark in that bar, wasn't it? You'd been in there drinking for 3 hours you had at least 6 alcoholic drinks, didn't

you? As a matter of the fact the bar was full of smoke, there was very loud music, wasn't there? Now, you did not actually see the defendant bite off the ear, did you? He had done his preparation and knew what the answer had to be. And the witness said" no I did not see him biting off. That's what the lawyer my friend said I should have stopped I have really made an impact on the jury. The testimony of the eyewitness was badly flowed , I should have quit. But they said I was too young I have been too successful and I wanna to hit the witness one more time. So he said I made the tragic blunder of all time. I asked one more question to many, the why question, I said then how can you tell this court and this jury that the defendant bit off the ear. What kind of a question is that? How can you tell why? And what the witness did is leaning back, smile and say "I saw the defendant spit it out." Think about that, Do you see the point of the cross examiner did a traffic job, controlled the witness, pointed out the weaknesses but by asking what question, the why question, one question to many, what had he done? The witness was able to explain and escape. It will help you understand that cross examination is the skill where you point out the weaknesses. And you let the other side explain the way out of it what you are trying to do is test and goes clear back to Sir Walter Walley's complaint that he could not question the one who really had the information. It gives the example .Now the second great don't on your list, I won't deliver it because the story made both points he has never asked one question to many. What that means you are not there to just go on asking questions ask only questions to point out the weaknesses .Your job is to show the problems in testimony as a cross examiner. Your job is not to build up the story. You ask too many questions you end up just having the witness do what and you drop down to number 4. You are just repeating what was already said once. The worst thing that happens in America with very young lawyers who are not experienced is that they think that they've got to ask questions and they are supposed to ask cross examine questions.

They think they are prepared and they do not have to ask questions they don't have to phrase the questions and hold the witness in control. And then they simply repeat in somewhat the same order what they have already heard on direct examination. That is a terrible cross. Why is that such bad cross examination? Because the judge hears twice the same story. You're having helped yourself, you help the other side. So don't be repetitive. Don't ask one question too many. Don't ask the why question and then here is an interesting one "don't ask a question, you don't know the answer to." What is that mean? It means the skill of cross examination comes and is important because lawyers are well prepared prior to trial. Think about the questions I had asked, remember parking lot where the witness forgot her glasses, I knew to ask those questions because I talked to her friends I investigated in advance, I read the prior statements. I knew for I could ask questions and point out weaknesses. You don't just go in and hope you'll find something. And so the all lawyer or all we say , never ask a question you don't already know the answer to. Now, obviously all these pieces of advice are just advice. Sometimes the situation is so serious even if you don't know the answer you have to ask a question, sometimes you have to violate these rules. They are not rules, are they? They are just advice but that they help you learn how to ask questions the way you should. Then the last one as you look at your list, is I want to explain a little bit, if you see that one in English I say score but don't ask. That means every cross examination question has to count for something and what that means is go back to the purpose for which you are asking the question. You are trying to point out the weaknesses in the story and if you are trying to point out weaknesses in the story don't ask a question that does not point out a weakness in the story, in other words every question on account for something. Every question should score. All right, what I am going to do now is just a cay ship. Because we don't have time and I want to open for a lot of questions, I've promised that you have been

planning questions, you will wanna ask questions and it is not going be any fun unless you challenge me any way. So I want to give you some time for questions. There is a special kind of witness for cross examination is very dangerous. And that's the expert or scientific witness who knows more about their field than you do. Think about that. You have a medical doctor on the stand justifying about the injuries, that medical doctor knows a lot more about medicine than you do as a lawyer. That means if you try to cross examine them, and point out weaknesses you may get in real trouble because the witness knows more than you. That tells you that when you have an expert witness testifying based on science, giving a scientific opinion there are enormous preparation efforts that are going on them. One of the things you will discover is that in all fields of science, all fields of knowledge whether it is medicine or engineering or what have you, most human fact patterns have a problem only with a very narrow part of that knowledge. I'll give you an example. You have a medical doctor on the stand and the medical doctor has far more knowledge about medicine generally than you do, but the particular accident or facts of the case are very narrow. I want to say a case where a workman was hit very hard on the side of the head, three weeks later had his eyes checked and he had developed glaucoma, an eye disease. The workman claimed that the blow from falling at the work place, had caused glaucoma. The workman brought an expert witness, his treating doctor on the stand, a physician who claimed he treated the man for the initial blow and then testified that he found glaucoma and the glaucoma was the direct cause of the blow. Now, do any of lawyers know can glaucoma can be caused by a blow or not ? I didn't. What I did know was that in the entire field of medicine that was such a narrow issue that there are probably only two or three major medical articles written about that whether blows could cause glaucoma. And I was right there are only two articles in all the medical treatises published in the United States at that time that dealt with the issue of whether blow

could cause it. And what is that tell you? That tells me that if I read those articles carefully three or four times for I'm not a doctor I could learn a little about glaucoma. I could also keep my own doctor have the things I didn't understand explain to me and by reading those two articles I found out that both experts who wrote the articles said it is impossible for trauma to cause glaucoma. So when the doctor testified on the stand that my patient developed glaucoma because of the blow and he is a doctor he has degrees, the jury was impressed. I was able to cross examine him with those two treatises and get him to confess that no one in the entire field of medicine and written any articles, at least two, and both of them said it is impossible. Do you see how you cross examine an expert you have to know more on that narrow bit the native said requires enormous preparation. So just a caution about any cross examination requires enormous preparation in advance and great care in that preparation. So now you have on the board everything except the organization of the cross and then we open for questions. Let's go back and you have been very patient and see what you remember about the organization of the opposite, direct examination. When you are the attorney and you preparing your questions to ask, what did we say in direct examination, remember we want the witnesses to be believed, we did it in chronological order or we did it systematically. Remember the story about the emergency room? On cross examination do not follow that advice. You organize very differently. This is my own idea but it works for me and it works for some other good lawyers and let me try it on you. If your purpose is to point out weaknesses in the story of the witness, before the trial you will have done an enormous amount of investigation. If you turn to the next page, I want you to see the chart, we won't go into the detail you will have determined whether or not the witness' told other stories prior to the story they told on the stand, so you may find some inconsistencies. You will have discovered where the witness has bias or reason to favor or disfavor a party. You will

discover whether the witness is a convicted criminal or has delayed in the past . You will determine whether there were problems in capacity, weakness in the eye's sight of, you will in other words you will have done your homework. Now, prior to trial you'll have known who that witness is going to be, you will have looked all the possible weaknesses in that testimony and so when you organize your cross examination why in the world would you do what you do on direct? If you are on direct, the testimony came under a chronological order. If you organize your cross examination in the same order you simply verify the story in the way that happened. Here's what I suggest: take this second weakest part of the story whatever this second weakest part is and I would begin my cross examination going directly to that question. Sir, on direct examination, you did not mention that you are the defendant, you are the uncle of the defendant you just testified for, did you? See what that does? He's told his big story that the defendant had a home etc. You start with "you are the uncle of the defendant, aren't you?" This guy have the reason to favor the defendant, whatever the second weakest part of the story, start with that. That will shock the jury, may be the story is strong as it sounded. Then I would do is to categorize every question that I had to deal with witness. I have to score on every question. So every weak part of the testimony, any prior inconsistent statement, any bias, any convictions , anything you have got and just hit him, hit him, hit him. So every question the judge and the jury will say "wow", let me think about this and then I would end on the single strongest weakness. So you will leave the stand the way. Remember the story of the young prosecutor with the woman who said that the husband homelessly. He only had one weakness. Clearly she was biased. What he said: you love your husband very much. You don't want to see him go to jail. No further questions. He did not have to be abrasive , he did not have to be rude, he did not have to be overly aggressive. He just pointed out witness and quit. Now, think about that, remember what the American system is

supposed to be? Cross examination is a constitutional right if you are denied or not denied the fair trial. The whole purpose of cross examination going clear back to Sir Walter Walley is to test the truth telling ability of the witness. The witness has already told their story on direct. So the story is already there. Your job is point out those weaknesses you don't have take a long time. You have to score with each question and when you quit, quit and leave it. And then you have the testing of truth and that's the theory of our system. Now I am going to bring all to an end so you can ask questions with this challenge to him. I know that in your trials the judge is now ask almost all the questions, I know them. But if your rules should change the trials still be basically the same. The judge will still ask the both of the questions. But now if you are given a right to ask questions, what kind of questions would you ask? What kind would you ask? And it does not make any sense to ask questions the judge has not thought of to point out possible weaknesses to help the judge decide the case more correctly. So don't these skills of learning out of questions properly, means something to you. Now I must tell you also, this is a very, very dangerous skill, cross examination. You see in my outline that you have I quoted two famous Americans and I'm going to in with that. The first one is Whitmore. He was perhaps the greatest American evidence professor, the evidence is our rules of trial. The greatest American evidence professor who ever lived, who wrote many treatises. With more absolutely believed in cross examination and he once said; cross examination is the greatest insion for tools seeking ever discovered. Isn't that high praise? I know it is almost over praised. Then Professor Michael Heaney's said. Michael Heaney is currently the leading trial professor in the United States on trial skills. Michael Heaney said cross examination is a trap for the unwary or careless. Is that mean that the two quotations are in conflict? One professor says that cross examination is the greatest thing ever and the other professor says cross examination is dangerous as can be.

And I suggest you they are both right, used properly. If you know how to prepare in advance, if you fight your case over carefully, if you thoroughly examine the weakness of the witness, the cross examination properly conducted can really be of great help in finding truth. On the other hand, if you don't know what you are doing and you ask too many questions, you are merely repetitive and you ask why questions and you lose the control of the witness and you fumble around you have done nothing but hurt yourself and help the other side. This is a very important skill and a very dangerous skill. So now I suggest you, even if Turkish trials never change there is a new form of dispute resolutions sweeping the world, alternative resolution and all over the world you have seen contracts written in national contains in arbitration clauses or mediation clauses. And in those new forms of the speak resolution, you gonna have to ask lots of questions. So these skills will be very valuable there. Now having said that I have promised and I want to, you do not know I kept my promise, I met my promise. I hope what I have done is to give you the American trial structure, help you figure out where cross examination fits into that structure and what its purpose is, and then some of the basic piece of advice on how you can conduct that skill successfully. It should be interesting and fun, I hope you debate among yourselves as to whether or not this propose changed the parliament good or bad. You have your own system, you may like this or you may not like it. In İstanbul, this last two weeks I did some of this, We had very experienced Turkish judges in the audience. About half of... u know might be I help the flight lawyer as some good point of questions so that they saw that I have far up and the others said that bomb, destroy trials that we know it. There was a real dispute among the experienced judges there. Any change is threatening. Any time you think about change established patterns it is threatening. If we were in the United States and we were facing a change in our system of the magnitude we are talking about here we would have a lot of

resistance because it is the nature of the human being. I can tell you for example, one area, where your system is far better than ours, and that is in use of expert witnesses. In our system, the lawyers each sides so access experts and you have the unseeingly battle of what experts supposed and one expert's science is doing in this way and the other expert's science is saying in another way and that's just awful. Your system of the judge's selecting a neutral expert works better. So we have learned from you, we now had in United States spring court, ten years old urging our federal judges to look at the European system and we needed a point to court's own expert that is neutral. So we've learned for you an area where your system is better than ours. We hope what you heard about cross examination today has been interesting. I hope historically you can understand why so important and why it is fixed in the system. And now, I want you think about how my work, my comparing your system, and let's have a debate, let's argue or let's ask questions and make some fun of this. I will take any questions from anybody. So just raise your hand.

"yes, sir."

Yes, I'm gonna repeat the question so it can be translated. And then what ask will the rest of you ask question pass our microphone and then all have the ability to hear. The question was in Turkey there is no jury and in America there is.

Ok. Will this cross examination work in a system like Turkey where there is no jury?

FRANK TOM READ : *Amerikalı profesörün en büyük tespitlerinden biri, konuşabilmek için sadece sesimizi kullanmıyor olduğumuzudur. Ellerimizi de kullanmalı, etrafta dolaşmalı ve insanlarla tanışmalıyız...Bu yüzden olaya böyle bir giriş yaparak acayip duruma düşmemi umarım affedersiniz, ancak beni kendi doğal halime bırakırsanız daha eğlenceli olacak.*

Bugün Amerikan adaletinin en büyük kalite işaretlerinden biri hakkında konuşacağı. Bu, çapraz sorgu denilen alışılmadık bir prosedürdür. Sistemimizde bunun nasıl işlediğini anlayabilmek oldukça önemlidir. Avukatları bu beceriyi kullanabilmeleri konusunda neden eğittiğimizi anlayabilmek için mantıktan ziyade tarihin bilinmesine ihtiyaç vardır. Bu yüzden öncelikle size tarihî bir hikaye anlatmak ve daha sonra, bu hikayenin nasıl Birleşik Devletlerde hukukun gelişimini etkilediği ve bundan Amerika'da çapraz sorgu sorusu sorma yetisinin ne şekilde bu beceriyi ortaya çıkardığı ve soru sorma yetisinin uygulamalı hukukun çoğu diğer alanında olduğu gibi basitçe Amerikan davalarında ne şekilde size yardımcı olabileceğinden bahsetmek istiyorum.

O zaman önce hikayeyle başlayalım.

Öncelikle sizi 15. yüzyıl İngiltere'sine geri götürmek istiyorum. O dönemde İngiltere tarihindeki meşhur kişilerden biri hakkında konuşmak istiyorum. Bahsettiğim zaman Kraliçe Elizabeth dönemi. Kraliçenin baş danışmanlarından biri, belki de en önemli danışmanı, Sir Walter Walley adında bir adamdı. Bu kişi Lordlar Kamarası üyesiydi ve İngiliz tarihi onu zamanının en başarılı ve hünerli adamı olarak kaydetmektedir. Geçmişinden biraz bahsetmek gerekirse, Sir Walter Walley büyük bir kaşifti. Amerikan kolonilerini keşfetmiş ve aslında Kuzey Caroline ve Virginia eyaletlerini bulmuştu.Bu yüzden koloniler için oldukça saygıdeğerdi.

Walter Walley aynı zamanda bir bilim adamıydı. Bitkilere ilişkin oldukça farklı yaşam formları geliştirmişti. Aynı zamanda büyük bir diplomattı ve Kraliçe Elizabeth'in baş danışmanı olmuştu. Hayatının sonlarına doğru tüm Büyük Britanya'da 2 numaralı adam durumundaydı. Mahkemede onun gücünü çok kıskanan kişiler vardı. Yanlışlıkla Kraliçeye ihanet etmek ve ona komplo düzenlemekle suçlanmış ve Kraliçeyi tahttan indirip onun yerine tahta başka birisini çıkartmakla itham edilmişti. Zamanımızda tarih suçlamaların tamamen asılsız olduğunu açığa çıkartmıştır. Yapmak istediğim, o Kraliçeye ihanet davasının görüldüğü zamanki Londra'ya sizi geri götürmek Sir Walter Walley'in büyük ihanetle suçlandığı davanın hikayesini anlatmak. Daha sonra Amerika Birleşik Devletleri haline gelecek olan Amerikan kolonilerine nasıl geldiğini anlayacaksınız. Çapraz sorgu tanıklarının bu haklarıyla oldukça ilişkili bir durum bu. Aranızda kaç kişi daha önce Londra kulesine gitti? Hiç kimse. Eğer Londra'da bulunmuş olsaydınız orada iki büyük kule olduğunu ve iki kule arasında parke taşından bir bahçe olduğunu görürdünüz. Sir Walter Walley'in büyük ihanet davası bu kulelerin birinde görülmüştü. Çünkü kendisi Lordlar Kamarası üyesiydi ve bu yüzden davası Lordlar Kamarası tarafından görülüyordu. Davayı yürüten bir çok yargıç vardı. Tek bir baş savcı vardı ve baş savcısının adı Lord Coboum'du. Bu kişi Lord Walley'in bir dostu ve sırdaşıydı.

Lord Coboum, parke taşlı bahçenin hemen ötesindeki diğer kulenin üçüncü katındaydı. Lord Coboum hapishanede işkence görmüştü, kızgın demirlerle kendisine işkence yapılmış ve bu işkence 2 hafta sürmüştü. Sonunda Lord Cobourn işkenceye dayanamamış ve "bana daha fazla acı çektirmeyin, istediğiniz her şeyi anlatacağım" demişti. Bir başka deyişle Cobourn işkence altında itirafta bulunmuştu.

Coboum itirafında, o ve Lord Walley'in Kraliçeyi tahttan indirme konusunda komplo kurduklarını söylemişti. O itiraf

ederken hapishane gardiyanları bir katip çağırmıştı ve katip onun söylediklerini not ediyordu.

İtiraf, bahçenin öte tarafında Sir Walter'ın davasının görüldüğü yerde alınmaktaydı ve zamanın İngiltere'nin ikinci adamının, Lord Walley'in büyük ihaneti konusundaki baş tanık, Coboum tarafından işkence altında yapılan itirafı okuyan katipti.

Tarih şimdi itirafın yalan olduğunu ve aslında Lord Coboum'un serbest bırakıldığında ifadelerini reddedip kendi itirafını inkar ettiğini açığa çıkarmıştır. Yine de Sir Walter Walley'i mahkum eden sadece o itiraf olmuştu.

Şimdi, sizleri o davadaki dramatik bir sahneye götürmek istiyorum. Katip çağırılmıştı ve notlarından itirafı okumuştu. Lord Walley İngiliz hukuk tarihindeki en dramatik anlardan birinde ayağa kalktı ve aynen şunları söyledi: 'Lord Coboum, beni suçlayan kişi şuradaki kulede.' Şöyle devam etti: ' Eğer beni suçlayacaksa onu mahkeme salonuna getirin, bırakın yüzüme karşı suçlasın, ve bana doğrudan sorgulama konusunda tüm İngilizlerin hakkını tanıyın.'

Sonra Lordlar Kamarası tekrar toplandı ve şu karara vardı: 'Evet, kişinin doğrudan çapraz sorgu hakkı vardı, ancak Walley katibi çapraz sorguya alabilirdi. Katip oradaydı. Bu yeterliydi ve Walley'in Coboum'u çapraz sorgulamasına gerek yoktu. Walley katibin, Coboum'un işkence altında söylediklerinden başka bir şey bilmediğini söyledi. "Benim ve onun kraliçeyi tahttan indirme konusunda komplo kurup kurmadığımızı bilebilecek tek kişi katiptir. Bilen tek kişi odur ve Coboum'un onu sorgulamasını istiyorum, bu benim hakkım."

Lord Walley'in bu isteği reddedildi. Kraliçeye ihanetten suçlu bulundu. Ölüme mahkum edildi.

Bu ceza Büyük Britanya'da inanılmaz bir üzüntüyle karşılanmıştı, İngiliz tarihinde çok nadir rastlanan bir

uygulamayla idam 4 yıl ertelendi. Aslında memlekette ciddi hastalıklar ortaya çıkmıştı ve Lord Walley'e hapishanede iken bu hastalıkları tedavi etmek için tıbbi bitkiler geliştirmesine izin verilmişti. Ancak sonunda Kraliçe'ye ihanetten başı vurularak idam edilmişti. Bu tüm İngiliz tarihindeki en kötü adli hatalardan biridir.

Bu hikayeyi neden anlatıyorum? Yaklaşık yüz yirmi yıl sonra, bu küçük Amerikan kolonilerinde Büyük Britanya'ya karşı başlatılmış bir devrim görüyoruz.

On yıl boyu son derece parçalı bir hükümetimiz vardı, sonunda bir anayasa hazırlamak için bir araya geldik ve o anayasayı yazdığımızda İnsan Hakları Beyannamesini ona ekledik.

Anayasamızın İnsan Hakları Beyannamesinin 6. düzenlenmesinde Lord Walley'i hatırladık. Artık Walley bizim için önemliydi. Daha önce Birleşik Devletlerde bulunmuş olanlarınız coğrafyamız hakkında az çok bir şeyler biliyordur. Carolina'nın başkentinin adının Walley olduğundan haberdardır. Bu Walter Walley'in adıdır. Kendisi böyle saygı görmektedir. Anayasamızı yazdığımızda ve anayasaya hakları eklediğimizde, bu insanların İngiltere Kralı altında son derece kötü yönetildiklerini hatırladık. Devlet gücü hakkında korkuları ve şüpheleri vardı. Bu yüzden hükümetin inkar edemeyeceği bir çok hak yazdılar ve bu hakları halka verdiler.

Bu haklardan birini burada arz etmek istiyorum. Eski İngilizce kullanacağım çünkü anayasadan alıntı yapmak istiyorum ve anayasa iki yüz yıldan da önce yazılmıştır. Tam alıntı yapmak istiyorum: "hiçbir kimse – hiçbir vatandaş demiyor, hiçbir insan diyor, hiç kimse diyor – hiç kimse kendi aleyhine tanıklık eden kişilerle yüzleşme hakkından mahrum bırakılamaz." Yüzleşme, çapraz sorgu veya size karşı tanıklık edenlere soru sormaktan başka bir şey ifade etmeyen komik bir İngilizce kelimedir.

Sir Walter Walley'in davasından sonra, anayasamıza başladığımızda, anayasaya şunu yazdık: davada olan hiç kimse, sivil olsun olmasın, kendisine karşı tanıklık yapan bir kişiye, kendisinin veya avukatının soru sorma hakkını engelleyemez. Böyle bir hak ihlali olması durumunda, davayı temelden geçersiz sayıyor ve davanın yeniden görülmesini gerekli görüyoruz. Bu hikayeyi çapraz sorgu hakkının Amerikan sisteminde ne kadar önemli olduğunu açıklamak için anlatıyorum. Ve şurası da çok önemli ki bu, bizim sistemlerimizin oldukça farklı gelişmesine neden olmuştur. Bildiğiniz gibi İngiltere'de veya Fransa'da bu sistemler yasa altında geliştirilmekte ve sivil sistem olarak adlandırılmaktadır. Artık hiçbir sistemde yargıç, öncelikli olarak hem dava hakkında karar verip hem de tüm soruları soramaz. Çok hızlı konuştuğumu söylüyorlar. Bu bir hakaret, çünkü ben de çok hızlı konuştuğumu biliyorum... yavaşlamamı isterseniz içinizden biri el kaldırsın.

Bu yüzden çapraz sorgunun nasıl sistemlerin farklılaşmasına neden olduğunu anlamak önemlidir.

Fransız ve Alman sistemlerinde yargıç kraldır, yargıç neredeyse tüm soruları sorar, bazı yerlerde yargıç avukatın soru sormasına izin verir, bazı yerlerde böyle değildir.

Bizim sistemimizde, anayasadan dolayı, genelde soruları soran kişi avukattır. Aradaki farkı görebildiniz mi? Bizim yargıcımız daha pasiftir ve bir bilirkişiyi devreye sokar. Avukat da tabi ki kontrol altındadır. Soruların nasıl sorulduğu ve neler söyleyebileceğiniz konusundaki kurallar oldukça sıkıdır. Ancak sorgulamayı yürüten kişi avukattır. Böyle yapmalarının nedeni nedir? Çünkü anayasa şöyle der: suçlanan birinin, aleyhine tanıklık edenlerle yüzleşme veya tanıkları çapraz sorgu hakkı vardır. Bu yüzden müvekkillerini temsilen soru sorma hakkına sahip bir avukat olmadan sağlıklı bir dava görmemiz mümkün

değildir. Şimdi, tarihsel açıklamalarım konusunda soru olup olmadığını görmek için bir müddet bu noktada duracağım.

Şimdi herkes iki sistemin birbirinden farklı olduğunu anlamıştır. Amerika dışındaki kıtalarda sistemlerin farklı olmasının sebeplerinden biri işte bu çapraz sorgu, yani tanıkların incelenmesi hakkıdır.

Şimdi bunun önemini anlamış bulunuyoruz. Şimdi yapmanızı istediğim şey, zihinlerinizde Amerika'da mahkeme davalarının nasıl işlediği konusunda bir fikir oluşması ve Türkiye'deki davalarla karşılaştırma yapabilmenizdir.

Şimdi tanıklara nasıl muamele ettiğimizi anlayalım. Birleşik Devletlerde, yargıç daha pasif bir durumdadır, avukatların itirazlarına cevap verir ve avukatları kendi kontrolü altında tutar. Kimlerin tanık olacağı yargıcın değil avukatın kararına kalmıştır. Bu yüzden avukat bir tarafta hangi tanıkların davayı desteklemek üzere çağırılacağına karar verir. Bir avukat tanığı kürsüye çağırdığında tanık doğruyu söyleyeceğine dair yemin eder. Tanığı destekleyen, tanığı kürsüye çağıran avukat doğrudan soru sorma konusunda talepte bulunur. Sorular oldukça sıkı bir şekilde yargıç tarafından kontrol edilmektedir. Doğrudan sorguda tanık tüm hikayeyi anlattıktan sonra, diğer taraf, tanığın aleyhine tanıklık ettiği taraf, avukatından çapraz sorgu soruları sormasını talep eder, soruların amacı tanığın doğruyu söyleyip söylemediğinin anlaşılmasıdır. Bu yüzden çapraz sorgu diye isimlendirilir. Bu tanıkların doğruyu söyleme yetilerinin test edilmesidir. Çapraz sorgunun geniş anlamda ne demek olduğunu anlamadan işlevini tam kavramak pek mümkün değildir.

Peki tam olarak ne olmaktadır? Avukat tanığı çağırır. Yargıç ve jürinin net bir şekilde tanığa inanmalarını temin eder. Yani avukatın tanığa soru sorma konusunda ciddi bir kontrolü vardır. Tanık hikayeyi tam olarak açıklayabilir. Sorular genel olarak çapraz sorguya yönelik, hikayenin zayıf yönlerini açığa

kavuşturan sorulardır, böylece jüri ve yargıç ifadedeki zayıf yönleri görebilir. Böylece eğer ortaya çıkan herhangi bir adaletsizlik varsa veya ihtiyaç duyuluyorsa, yargıç, tanığı çağıran avukattan sorguyu tekrarlaması ve hikayenin açıklamaya ihtiyaç duyulan kısmını yeniden açıklattırmasını talep edebilir. Şimdi biraz duracağım. Çünkü yine çok hızlı konuşuyorum. Yargıcın daha pasif ve avukatların daha aktif oldukları bu sürecin nasıl işlediğini iyi anladığınızdan emin olmak istiyorum.

Tamam.. Şimdi, elinizde tabloya bakın. Sanırım hepinize birer taslak dağıtılmıştı. Taslak doğrudan sorguyla başlıyor. Çapraz sorgunun önemini tam olarak kavrayabilmeniz için doğrudan sorgunun nasıl işlediğini iyice anlamalısınız.

Şimdi, bu taslakla ne yapacağımı söyleyeyim. Bu taslak İstanbul'da çok öncede yapmış olduğumuz bir sunum için hazırlanmıştı. Sunum birkaç gün sürmüştü. Bu yüzden önemsiz kısımları atlayıp gerekli noktaları vurgulayacağım. Kronolojik sıralama sanırım anlaşılmıştır ve umarım bu sıralama size gerekli notları almak için yer bıraktığı gibi sunumu daha iyi takip edebilmenize de yardımcı olacaktır.

Şimdi... Çapraz sorguyu anayasamıza koyduktan sonra avukatlar soruları soran kişiler haline geldi. Sonraki iki yüzyıl boyunca, yargıcın avukatlar üzerindeki kontrolü konusunda bir dizi kural geliştirildi. Avukatların nasıl aktif hale geldiğine bakın. Tanıkların daha fazla suiistimal edildiklerini görebilirsiniz. Tabi ki yargıç da kendi sorularını sorabilmektedir. Yargıcın aynı şekilde tekrarla aynı soruyu soran, yavaş davranan veya konunun özüne yönelik sorular sormayan avukatı durdurma hakkı vardır. Yani ortada bazı kontrol mekanizmaları işlemektedir. Ortada olan, hem tanığı çağırdığınızda ve doğrudan sorgu yaptığınızda, hem de çapraz sorgu yapan veya deneme soruları soran bir avukat olduğunuzda soru sorma işlevinin yürütülmesidir. İki yüz yıl

boyunca bazı avukatlar bu konuda oldukça fazla beceri kazanmışlardır. Bazı avukatlar bu konuda pek de başarılı olamamışlardır. Birleşik Devletlerde, yaklaşık yirmi beş yıl önce, hukuk eğitimini veriş tarzımıza yönelik oldukça fazla eleştiri yöneltilmişti, bu şaşırtıcı bir durum değildi. Bu eleştirilerden dolayı, en büyük yardım vakıflarından biri olan Dördüncü Vakıf Amerikan hukuk okullarına, avukatların eğitilme yollarının geliştirilmesi için oldukça yüklü miktarda yardımda bulundu. Yaklaşık 25 yıl önce başlayan bu süreçte gerçekleştirmiş olduğumuz en büyük reformlardan biri, sadece muhtelif konularda hukuk kurallarının eğitimine bulunduğumuz katkıların yanında, şu anda hukuk fakültelerimizin üçüncü yılında, beceri eğitimi dediğimiz eğitimi verme konusunda oldukça dikkatli davranmamızdır. Bir başka deyişle, genç hukuk öğrencilerini alıp onların dava taklidi yapmalarını sağlıyoruz. Yani aslında bir tür avukat rolü oynayarak doğrudan ve çapraz sorgu gerçekleştirmelerini sağlıyoruz. Öğrenciler bunu çok küçük gruplarda gerçekleştirip performanslarını filme kaydediyoruz. Daha sonra öğrencilerin bu konuda ne kadar becerikli oldukları konusunda eleştirilerde bulunup en iyi uygulama becerisini kazanana kadar rollerini tekrarlamalarını istiyoruz. Bu beceriler bizim için çok önemli. Siz de şu anda Türkiye'de kendi sisteminize bakmaktasınız. Sanırım bu fikir sizde şu anda bekleme durumunda. Sanırım ileride parlamentonuz, avukatlara çapraz sorgu soruları sorma konusunda izin verecekler.

Şunu göreceksiniz ki, doğrudan tanığı destekleme amacıyla veya çapraz olarak tanığın inanılırlığına saldırma amacıyla soru sorma konusunda bu beceriler oldukça önemlidir. Bunu iyi veya son derece yetersiz bir düzeyde uygulayabilirsiniz. Bu yüzden bugün bu becerilerin nasıl uygulamaya geçirileceğinden bahsedeceğiz. Bu ilginç bir konudur. Oturduğunuz yerden Amerika'da uyguladığımız sistemle kıyaslamalarda bulunabilirsiniz. Kendinize şu soruyu sorun: "Her ne kadar asıl avukatı olduğum davalarımda çok fazla soru

sormasam da, acaba çapraz sorguda saldırıcı nitelikte sorular ve doğrudan durumlarda destekleyici sorular bana yardımcı olabilir mi? Bu beceriler gerçekten işime yarar mı?" Soruya iyi bir cevap verirseniz gelecek sizin için bir çok değişiklik getirecektir. Alternatif bir anlaşmazlık çözüm yolu ortaya çıkacaktır. Hakemler için tahkim söz konusu olacaktır. Avukatların soru sormanın çoğunu üstlenmelerini sağlayın.

Uluslar arası bir arabuluculuk olacaktır. Tarafların, diğer tarafın hikayeyi duymasını sağlayacağı şekilde tanıkların kullanıldığı bir çok müzakere olacaktır. Soru sorma konusunda, sadece davalarda değil, bir çok alanda beceri geliştirilmesi fırsatlar yaratacaktır. Bunu belirttikten sonra, şunu da söylemeliyim ki dünyadaki çoğu avukat Amerikan sistemi hakkında sadece filmler ve televizyondan öğrendiklerini bilmektedir. Avukatın tanığın inandırıcılığına saldırdığı o büyük dava sahnelerini sinema filmlerinde görmüşsünüzdür. Bunların çoğunun fazlaca dramatik olduğunu belirtmeliyim, bunların çoğu yanlış ve gerçek dışıdır. Çoğu yargıç, avukatların televizyon veya sinemalarda gördüğünüz gibi hareket etmelerine izin vermez. Yine de bu filmlerde biraz gerçeklik payı vardır. Bu sabah, bu öğleden sonra yapacağımız şu olacak: öncelikle doğrudan sorgu becerileri hakkında konuşacağız, böylece bu konuyu iyice anlamış olacaksınız, nasıl kontrol edildiğini daha iyi kavrayacaksınız, daha sonra çapraz sorgu hakkında konuşacağız. Doğrudan sorguda yönlendirici soru diye tabir ettiğimiz soruları soramazsınız. Çapraz sorguda yönlendirici soru sorabilirsiniz. Sormazsanız biraz aptalsınız demektir. Sormanız gerekir, diğeri ile arasındaki en büyük fark budur. Şimdi, tabi ki en büyük soru yönlendirici sorunun ne olduğudur. Bilen var mı?.....Bakın, ben halen Amerikalı bir Profesörüm, insanların cevabını bekliyorum. Her neyse, bunu beklemeyeceğim. Yönlendirici bir soru, sorunun istenilen cevabın verilmesini teşvik ettiği bir sorudur. Doğrudan sorguda, avukatların kesin bir şekilde yönlendirici soru sormaları yasaktır. Neden? Bir düşünün. Doğrudan sorguda, bu

sizin tanığınızdır, yargıcın ve jürinin kendisine inanmalarını istediğiniz tanığınız. Bu tanıklığını desteklediğiniz tanıktır. Böyle bir tanığınız olduğunda, bu tanıkla peşin olarak konuşmuş olduğunuz bilinmektedir. Siz tanığın beyanatını almışsınızdır. Elinizde tanığın hikayesinin bir kopyası vardır.

Söylediğiniz şeyler tabi ki tanığın açıklaması gereken olayları bulmak için hazırlanmıştır. Bu yüzden mahkemeler oldukça dikkatlidir, çünkü sizin, avukatın, yönlendirici sorular sormanızı istemezler. Tanığın hiçbir müdahale olmadan konuşmasını isterler. Doğrudan sorguda avukatın yönlendirici cevapları içermeyen sorular sorması gerekir, tanığın kendi ağzından hikayeyi anlatmasına izin vermelidir. Peki bu nasıl işleyecektir? Basit bir şekilde bir doğrudan sorgunun nasıl olduğunu size göstermeye çalışayım.

Bayım, adınız nedir? Nerede yaşıyorsunuz? İkamet adresiniz nedir? Ne işle iştigal ediyorsunuz? Bu işinizde neler yapıyorsunuz? Şimdi bir dakika durun ve basit soruları düşünün... dikkat edin, bu sorularda hiçbir cevap telkininde bulunmadım. Tanık bana adresini, adını söylemek zorundadır, işini tanımlamalıdır. Pozisyonunu açıklamalıdır. Bu tür sorulara doğrudan sorular denir. Bunların yönlendirici sorularla farkı nedir? Yönlendirici sorular biraz daha agresiftir ve sesinizin tonundan tutun kullandığınız kelimelere kadar özel olarak seçilmiş ve konuya yöneliktir. Ama aynı soruları yönlendirici bir tarzda da sorabilirsiniz. Mesela: sizin adınız John Due. 1 23 Main Street'te yaşıyorsunuz. Şu pozisyonda çalışıyorsunuz. Çok iyi bir teknisyensiniz. Aradaki farkları görebiliyor musunuz? Soru ... oturma..."evet evet evet". Yönlendirici soru, sorulduğunda son derece dar, kısıtlayıcı bir sorudur. Tüm olaylar sorunun içinde mevcuttur. Bu yüzden tanık sadece basitçe evet veya hayır demek zorundadır. Eğer bu konuda ustaysanız tanığı son derece kısa cevaplar vermek zorunda bırakabilirsiniz. Belki sadece evet veya hayır değil ama, oldukça kısa cevaplar. Bunu sadece çapraz sorguda yapabilirsiniz,

doğrudan sorguda yapmanız mümkün değildir. Aradaki fark nedir? Doğrudan olanda söz konusu olan sizin tanığınızdır. Cevapları telkin etme durumunda değilsinizdir, bu yüzden daha rahatsınızdır ve kontrolü sıkı bir şekildle ele almanıza gerek yoktur. Çapraz sorguda bu karşı tarafın tanığıdır, bu yüzden jüri ve yargıcın tanığa inanmasını sağlamak gibi bir derdiniz yoktur. Bu yüzden sadece istediğiniz ve tanığın cevap vermesini beklediğiniz soruları sorarsınız. Aradaki zayıf noktaları çapraz sorguda bulabilirsiniz, doğrudan sorguda böyle bir durum söz konusu değildir. Aradaki farkı görebildiniz mi? Hepiniz bunu iyi anlayın.. Şimdi.. Bunu çevirmek oldukça zor olacak, özür diliyorum. Şimdi vücudumla size aradaki farkı göstermeyi deniyorum... Bir Amerikan mahkemesinde olduğu gibi. Sadece. Garip bir işaretten bahsetmiyorum, sadece avukatların doğrudan ve çapraz sorguda nasıl fiziksel olarak değiştiklerini göstermeye çalışıyorum. Doğrudan sorguda, yargıcın ve jürinin hikayesine inanmasını istediğiniz kişi kendi tanığınızdır. Bu yüzden tanığın telkin edici kelimelerle hikayeyi anlatmasını istersiniz. Jürinin dikkatinin odaklamasını ister. Tanığın kişiliğinin ön plana çıkmasını ve avukatın ikinci oyuncu olmasını ister. Yani fiziksel olarak oturup geriye yaslanıp oldukça nazik sorular sorabilirsiniz... Sonra ne olur? Bana kazadan sonra ne olduğunu anlatın... Şoför ne yaptı? Sadece genel soruyu sorarsınız. Tanık, olanları kendi sesiyle anlatmalıdır. Eğer işini iyi yapmışsa tanık yıldızınız olacaktır. Çapraz sorguda fiziksel olarak avukatın nasıl değiştiğini görebilirsiniz. Avukat daha agresif hale gelir, tanığa daha da yaklaşır, sanki yargıç tanığa hikayesindeki zayıf yönlere yönelik soru sormanıza izin veriyor gibidir. Siz de yönlendirici sorular sormayı denersiniz. Şu cümleye bakın: kaza olmadan üç saat önce caddenin köşesinde olduğunuz, yedi duble içtiğiniz doğru değil mi? Bakın, oldukça dar, doğrudan, anlatılan hikayedeki zayıf yönlere doğrultulmuş. Aradaki farkı görebiliyor musunuz? Fiziksel değişimi de görebilirsiniz. Olan şudur: Tanık daha pasif hale gelir, sorudan kaçmak ister, avukat daha agresifleşir,

yargıç ve jürinin tanığa odaklandıkları kadar sorunuza odaklanmasını istersiniz.

Bu son derece önemlidir. Tamam. Herkes bunun, yönlendirici sorunun önemli olduğunu biliyor. Şimdi şunu yapmak istiyorum. Doğrudan konusunu kapamadan önce şunu söylemeliyim: iyi bir doğrudan sorgu yapmak en zor iş olabilir. Çünkü söz konusu tanığı yönlendiriyorsunuz ve tanığı kontrol ediyorsunuz. Anlatılan hikayenin biraz organize bir tarzda iletilmesini ve inanılır olmasını istiyorsunuz. Bunu genel sorularla yaparsınız. Ve konseye muhalefet ederek itiraz ve araya girmelerle öznel bir taraf oluyorsunuz. Çünkü en azından Amerika'da doğrudan sorguda davaların % 90'ı kaybedilir. Yargıçlar ve jüri tanıkların anlattığı hikayelere inanır veya inanmaz. Davanın kazanılıp kaybedilmesi hikayenin ne kadar iyi anlatıldığına bağlıdır. Bu yüzden iyi bir doğrudan sorgu çok önemli ve çok zordur. Bu yüzden şunu söylemeliyim: iyi bir avukat son derece iyi hazırlanmış olan avukattır. Soracağınız soruların sırasını çok iyi bilmelisiniz. Hangi soruların yönlendirici olduğunu hangilerinin olmadığını belirleyebilmeniz için önceden hazırlık yapmalısınız. Tanığa mümkün olan en iyi soruları yöneltmelisiniz. İyi bir doğrudan sorguyu organize etmenin 2 yolu vardır. Her ikisi de son derece mantıklıdır. Birisi kronolojik yoldur... eğer bir tanığın anlatacak hikayesi varsa, baştan başlar ve kronolojik sıra ile anlatırsınız. Cevap telkin etmeyen sorulara öncelik verirsiniz. Bunu öyle yaparsınız ki yargıcın ve jürinin hikayeyi mantıksal bir sırada işitmesini sağlarsınız. İşte burada ikna tanığın ağzından çıkanlara bağlıdır. Tamam. Başka bir şekilde de iyi bir doğrudan sorgu organize edebilirsiniz. Burada bir çok şeyin aynı anda olması söz konusudur. Bir örnek vereyim. Ciddi bir kazanın kurbanını düşünün. Kurban bir hastanenin acil servisine kaldırılmış olsun. Acil servise geldiklerinde bir çok şey aynı anda olur. Bir hemşire bir işi yapmakta, başka bir doktor başka bir şeyle uğraşmaktadır. Başka bir hemşire başka şeyler yapmaktadır. Bir çok kişi aynı anda değişik işler yapmakta. Bunun gibi kaotik

bir sahneyle karşı karşıysanız hikayeyi kronolojik olarak anlatamazsınız. Yapmanız gereken doğrudan sorgunuzu sistematik olarak organize etmektedir. Önce hemşirenin ne yaptığına odaklanır. Sonra doktorun neyle uğraştığı, sonra diğer hemşirenin ne yaptığı anlatılır. Böylece jüri aynı anda olan tüm şeyleri işitmiş olur. Bu, karmaşık bir sahneyi açıklarken kullandığınız sistematik bir organizasyondur. Bunlar doğrudan sorguyu organize etmenin iki yoluydu. Şimdi bu konuyu bir dava esnasında hayal edin. Avukat en önemli tanığa, yönlendirici olmayan kronolojik olarak soru sormaktadır. Avukat tüm hikayeyi anlatmıştır. Yargıç hikayeyi duyar, avukata başvurmadan hikayeyi tanığın ağzından işitir. Şimdi çapraz sorgu hakkında konuşalım. Çapraz sorgu konusunda şunu önereyim... Taslağımı atlayacağım. Geriye dönüp hem doğrudan sorgucular hem de çapraz sorguculara etkileyen sorundan bahsetmek istiyorum. Avukatın itirazlarda bulunması. Bununla nasıl baş edeceksiniz? Tüm çapraz sorgu soruları konusunda tekrar konuşmak istiyorum.... Şunu söylemek istiyorum: Çapraz sorgu konusundaki İngiliz teorisi şunu söyler: çapraz sorguda avukatın soracağı ve tanığın hikayesinin inandırıcılığında açık bulmaya yönelik her bir soru 3 başlık altında toplanabilir. Sadece 3 tür çapraz sorgu sorusu vardır. Şimdi bunları göreceksiniz.....

Bunlardan birisine algılama soruları denmektedir. Diğeri hafıza sorularıdır. Sonuncusuna samimiyet, içtenlik soruları denir. Şimdi bunların doğru olup olmadığını anlamak için bu teoriyi biraz denemek istiyorum. Çapraz sorgu hakkında soracağınız tüm soruların, bu teoriye göre bu başlık altında dezavantajı vardır. Öncelikle algılama sorularını ele alalım. Burada, ön sırada oturan tanığımız az önce doğrudan sorguda ifade verdi. Gece bir park alanındadır ve davalının yaşlı bayanın çantasını alıp kaçtığına şahit olur. Tanık doğrudan sorguda park alanındaki hikayeyi anlatır ve son sorular şunlardır: "Soygunu yapan kişiyi gördünüz mü?" Ceyap verir: "Evet, işte şu adam" Davalıyı işaret eder. Bu Amerika'da

gerçek bir davada iseniz oldukça dramatiktir. Yargıç ve jüri park alanında bulunan bir tanığı görürler. Bu durumda davalının işi zordur. Şimdi tanığımı çapraz sorguya alayım. "Gece saat 11'di, öyle değil mi?". Bu yönlendirici bir sorudur. Cevabı telkin eder. Yapabileceği tek şey budur. Ve bende de cevaplarını önceden bildiğim sorular vardır. "Gece saat 11'di. O gece hava bulutluydu. Ay yoktu, yıldız yoktu. Park alanında hiçbir ışık yoktu. Olay yerinden yaklaşık 20 metre uzaktaydınız. Park etmiş bir çok araba vardı. Normalde gözlük takarsınız, değil mi? Ve gözlük olmadan görme gücünüz yüzde 27 oranında düşer, doğru mu? Ve o gece gözlüklerinizi unutmuştunuz, öyle değil mi?" Şimdi duracağım. Her iki sorgu arasındaki farkları görebildiniz mi? Doğrudan sorguda kadın hikayeyi anlattı ve davalıyı suçladı. Aslında çapraz sorgu de kadının bir yalancı olduğunu göstermedi. O kötü biri değildi, yapabileceğinin en iyisini yaptı, ancak çapraz sorgu olaydaki zayıflıkları, karanlığı, ışığın olmayışını, gözlerindeki sorunu, engelleri ortaya çıkardı. Yargıç ve jüri bunları duyduktan sonra kadının ifadesinin ne kadar iyi veya ne kadar kötü, ne kadar güçlü veya ne kadar zayıf olduğunu anlama imkanı buldu.

Düşünmenizi istediğim 4. tür soru da şu: İnsanoğlu, tanık, sadece duyularla algıladığı olaylar hakkında tanıklıkta bulunabilir. Olayları dokunmanızla, koku alışınızla, tadarak, hissederek algılarsınız. Yani insan duyularıyla. Eğer tanık bir şahitlikte bulunuyorsa, gözlük takmamışsa ya da etraf çok karanlıksa, siz sadece olaydaki zayıf yönleri açığa çıkarıyorsunuz. O bir yalancı değildir ancak tanıklık ederken tam olarak ne olduğunu anlatamıyordur. Çapraz sorgu sorusunun ne işe yaradığını görebiliyor musunuz? Algılama soruları... Şimdi size hafıza sorularına örnek vereyim. Az önce test ettiğiniz memur.. Kazanın üzerinden iki yıl geçmiş. Bu şahitliği test etmek istiyorsunuz. Memur kazanın iki yıl önce olduğunu doğruluyor. Memur bey, siz trafik kazaları raporları düzenleyen yerel bir karakolda çalışıyorsunuz, doğru mu? Ve yılda 150 kaza raporu yazıyorsunuz, geçen hafta Ankara'da şu

binanın önünde olan kazayı hatırlıyor musunuz? Aracın plakasını hatırlıyor musunuz? Siz onun üstünde baskı kurdunuz ve eğer onun notları yanında yok ise ne oldu ? Bunlar hafıza sorularına örneklerdi. Sizin ve benim algılama sorularımız ve hafıza sorularımız var. Peki samimiyet soruları nelerdir? Neden bu sorular bir tarafta memnuniyete, diğer tarafta memnuniyetsizliğe yol açar? Ön yargılı ve adaletsiz olan nedir? Size bir örnek vereyim, kendi gözlerimle gördüğüm bir örnek. Birleşik Devletlerde Oklahoma'da eski öğrencilerimden biri genç bir savcıydı. Soygunla suçlanan bir davalıya karşı savcılık yapıyordu. Davalı bir markete gitmişti, kasiyeri ve diğer yedi müşteriyi soymuştu. Marketin içinde hepsinin kafasına silah dayayarak soygunu gerçekleştirmişti. Sırası geldiğinde tek savunması, tek tanığı, zavallı karısıydı. Karısı 3 çocuğa bakan orta yaşlı bir kadındı. Düzenli bir işi yoktu, bu yüzden iki işte birden çalışıyordu. Filmler onun hikayesine saldırarak onu suçlayan avukatı göstermişti.

Kadın rezil oldu. İki soruyla, sadece iki soruyla gerçekleştirilmiş daha önce gördüğüm en iyi çapraz sorguya şahit oldum. Genç savcı şöyle dedi: "Bayan Smith, kocanızı çok seviyorsunuz değil mi? Onun hapse girmesini istemezsiniz değil mi?" ve başka soru yoktu. Ne olduğunu görüyor musunuz? Jüri ve yargıç kocasını koruyan kadının durumuna şahit olmuşlardı. Bu iki kibar soruyla halledilmişti. Daha fazla sorguya maruz kalmadan kürsüyü terk etti. Çapraz sorgu amacına hizmet etmişti. Özetle söylemek gerekirse 3 kategori vardır ve, eski bir profesörümün söylediği gibi , Tanrı'nın yeşil gezegeni altında çapraz sorguda sorulabilecek tüm sorular bu başlıklar altında gelmeliydi. Bu sorular ya olayı algılayan kişinin algılayışına yöneliktir, ya tanığın hafızasını test eder, ya da tanığın içtenliği ve ön yargılarıyla ilgilidir. Şimdi yine burada durup bu konuda herhangi bir soru olup olmadığına bakacağım. Görmenizi istediğim şey çapraz sorgunun amacı ve bu amaca nasıl hizmet ettiği.

Bu davada hikayenin bütününün anlatıldığı yer değildir. Doğrudan sorgu yoluyla yapılmaktadır. Bu davada yerdir, çünkü aleyhine tanıklık edilen birinin tanıklıktaki hikayenin zayıf yönlerini göstermesi anayasal hakkıdır. Böylece yargıç ve jüri hikayenin zayıf yönlerini görebilir. Tüm eksiklikleriyle...Bu konu sizin parlamentonuza kalmış bir konudur, ancak Türkiye avukatlara soru sorma hakkı verirse çapraz sorgu için daha elverişli bir zemin oluşacaktır. Bunun sağlam bir şekilde uygulamaya geçirilmesini istiyorum. Hala sunulan malzeme hakkında en fazla soruyu yargıç sormaktadır. Ancak uygulamada yargıç avukatların destekleyici sorular sormasına izin verecektir. Avukat ne tür sorular soracaktır? Hikayenin zayıflığına işaret eden sorular, değil mi? Yani eğer yasanızı değiştirebilirseniz çapraz sorgu becerileri size oldukça yardımcı olacaktır. Eğer değiştirmezseniz ve davaları daha önceki gibi sürdürmeye devam ederseniz şurası muhakkak ki bu sorular diğer konularda da size yardımcı olacaktır; arabuluculukta, tesellide, hakemlikte, ve bu gibi diğer tüm şeylerde. Artık doğrudan ve çapraz sorgu arasındaki farkları gördünüz. Radyo ve televizyonda neler olup bittiğini görüyorsunuz. Bizim davalarımız bundan daha karmaşıktır. Çünkü bizim jürilerimiz ve kontrol jürilerimiz vardır. Çünkü yargıcın avukatları kontrol etmesi gerekir, avukatların alakasız şeyler sormasına ya da yargıcın veya jürinin önyargılarını ateşleyici sorular sormasına izin vermeyiz. Avukatları kontrol etmek için bir sürü kural. Tanıkları avukat çağırdığı ve avukat aktif bir pozisyonda olduğu için, bir avukat diğerinin yaptığına itiraz eder. Bir başka deyişle diğer avukatın sorduğu soruya yargıcın dikkatini çekmek ister.

Bir örnek vereyim. Tanıklık etmeden önce bir tanığın kişisel bilgileri olacağı açıktır. Tanığa cinayet hakkında ne bildiği değil de Mary Jane'in mahkeme dışında sana ne anlattığı sorulsa nasıl olur? Tanık bilmemektedir. Onlar sadece Mary Jane'in ne söylediğini bilirler. Burada tanık kim olacaktır? Mary Jane tanık olacaktır, değil mi? Avukatın tanığın kişisel bilgilerine yönelik sorular değil de mahkeme dışında birinin

söylediği şeyler hakkında soru sorduğunu farz edin. Burada şaibe (söylenti) adını verdiğimiz teknik bir ihtilafla karşı karşıyayız. Bunun anlamı, basitçe, kendi bilgilerinize değil de başkalarının bilgilerine tanıklık etmenizdir. Avukat kötü bir soru sorduğunda, mahkemeyi fiziksel olarak etkiler,bu gerçekten ilginçtir. Bu herhangi bir zamanda yargıca duyulan saygıyla ilişkilidir. Avukatlarımızdan biri mahkeme salonunda konuşurken yargıcın karşısında durup onunla konuşabiliriz. Peki burada ne olmasını bekliyorsunuz? Avukat pek de izin verilmeyecek bir cevabı gerektiren bir soru sormak durumundadır, sonra şöyle der "yüce yargıç, bu şaibeyi reddediyorum." Şimdi. Bu yeterince basit. Düşünmenizi istediğim böyle bir şeyin mahkeme ortamında ne kadar zor olduğu. Durumu idare etmenin bir çok yolu var. İtirazlarınız, ihtilaflarınız da olabilir. Ve çoğu iyi avukat her şeye itiraz etmeyi istemez. Neden istemez? Burada bir örneğe, bir hikayeye başvurmak istiyorum. Hitler'in İkinci Dünya Savaşında neden berbat duruma düştüğünü hepiniz hatırlıyor musunuz? Hatırlayın, İkinci Dünya Savaşında Hitler batıda Fransa ve İngiltere'ye saldırmıştı ve kazanıyordu. Bir savaşı kazanmanın tam da eşiğindeydi. Hollanda, Belçika ve Lüksemburg'daki dostlarını vurdu. Sonra Hitler askerlik tarihindeki en büyük hatalardan birini yaptı. Batıda savaşı kazanmadan önce ne yaptı? Doğuya döndü ve Rusya'ya saldırdı. Tüm zamanların en ahmakça askeri hareketiydi bu, değil mi? İki cephe savaşı denilen savaş hatasını işledi. Şimdi size itiraz etmenin ne kadar zor olduğunu anlatacağım. Çünkü bu bir iyi yargı meselesidir. Sistemimizdeki tüm avukatlar bir değil iki cephede savaşıyorlar. İlk savaş bu jüri ve yargıç önünde kazanılacak savaştır. Bu davada istediğiniz gibi bir jüri kararı ve hüküm çıkmasını istersiniz. Eğer davanın lehinize sonuçlanmasını isterseniz ne yaparsınız? Mümkün olduğu kadar az itiraz edersiniz. Neden? Çünkü ne yargıç ne de jüri bir sürü itirazla uğraşarak vakit kaybetmek istemez. Ve iyi bir avukat bilir ki çok fazla itirazda bulunmak sizi engelleyici biri durumuna sokar. Tamam mı? Bir

tane daha var. Diğer taraftan, biraz düşünürseniz, bizim sistemimizde hatalar genelde dava düzeyinde yapılır, itiraz için daha üst mahkemeye itiraz etmelisiniz. İtirazda bulunmanın tek yolu ilk mahkemede tutulan kayıtları göstermenizdir.

Davayı temyiz edebilmenin tek bir yolu olarak birinci duruşmada yapılanların tutanağını gösterebilirsiniz. Temyizi kazanacaksanız, oturum kayıtları tüm itirazların yapılmış olduğunu göstermeli ve ortada bir yanlış olduğunu göstermelidir. Dolayısıyla ikinci oturumdaki motivasyonunuz, kayıtlarda çok sayıda hata bulunduğu için tüm itirazları yapmaktır. Şimdi avukatın gerilimini görüyor musunuz? Bu jüri önünde kazanmak istiyorsunuz, ve dolayısıyla çok itiraz yapmak istemiyorsunuz. Ancak temyizi elde edebilirsiniz, kayıtlara daha fazla itiraz etmeniz gerekir. Motive olursanız davayı kazanabilirsiniz. İstikrarlı motivasyonlarda burada yaşanan gerilimi gördünüz mü?. Dolayısıyla böyle yapmak ve itirazları kabul etmek daha zordur ve olağanüstü beceri ve görüş gerektirir. Ortada çok basit kurallar var, bunlar sadece yapılması gerekenlerdir. Birinci hukuk kuralı, itirazı zamanlı bir biçimde yapmanız gerektiğidir. Zamanlı ve basit olarak şu anlama gelir: Kötü sorudan sonra ve tanığın hakim ve jüri önünde yanıtı vermesinden önce kalkıp itirazınızı yapmanız gerekir, bu zamanlı demektir. Bunu yapmak zordur. Tüm tanıklık kurallarını bilmeniz gerekir, iyi yargıya sahip olmanız gerekir, ve sorudan sonra ve yanıttan önce kalkıp ve itirazınızı yapma yeteneğine sahip olmanız gerekir. Avukatların yaşadığı sorunu görüyor musunuz? Bu, büyük bir beceri gerektirir. Bu nedenle de bu zamanlıdır. İtirazınızı zamanlı şekilde yapamayacağınız iki yer vardır. Bir kere soru sorulduktan sonra neler oluyor?. Yanıt, jürinin başvuracağı kötü malzemeler ortaya koymamalıdır. Bu noktada yapacağınız şey "itiraz ediyorum. Verilen yanıt bir şaibedir, dolayısıyla bu yanıt tutanaklardan çıkarılmalı ve jürinin bu cevabı önemsememesi söylenmelidir" demektir. Bu bence Amerikan sisteminin yetersiz kaldığı yerdir. Bunu bir düşünün. Jüri duyması gerekmeyen bir şey duydu, zira

bunu, verilen cevapta dile getirildi. Ve hakim jüriye, az önce duymuş olduklarını önemsememe talimatı vermektedir. Bu, az önce onların duyduklarını sizin aklınızda vurgulamaz mı? İnsan bunu yapabilirmi? Sorunu gördünüz mü? Ustalık, itirazı zamanlı bir biçimde yapmaktır. Diğer problem tanığın, eğer benim gibi hızlı konuşan biriyse, çok hızlı konuşması ve tanığın, itiraz yapılamadan önce cevabı bulandırması anında yaşanır. Dolayısıyla kural basit olarak şudur ki, itiraz zamanlı bir şekilde yapılmalıdır. Bunu yapmak zordur. Bir sonraki, itiraz edebilmeniz için hakime neden itiraz ettiğinizi söylemeniz gerekir, sadece "İtiraz ediyorum" diyemezsiniz. "İtiraz ediyorum, söylenenler konuyla ilgili değildir, İtiraz ediyorum bu bir söylentidir. İtiraz ediyorum, bu jürinin ani öfkesini alevlendirebilir." demeniz gerekir. Bir nedeninizin olması gerekir. Ve dolayısıyla, uygun itirazlar yapmak için, çok açık olan hukuk kurallarını bilmeniz gerekir. Büyük itirazlar hakkında bir çok olay anlatılabilir, ancak sanırım fikri anlamış oldunuz. İşte şu anda bize olanlar. Bizlere, en önemli sorular olmadan doğrudan ...üzerine bir olay anlatıldı, itirazları nasıl yapmamız gerektiğini, bunları nasıl yapmamız ve karşılamamız gerektiğini öğrendik, şimdi çapraz sorgulamaya geldik. Ve şimdi biliyoruz ki sorduğumuz tüm sorular algılama, hafıza ve samimiyet sorusudur. Demek bunun nasıl yapılacağını biliyoruz, doğru mu? Cevabın yanlış olması anında, ve bu, ana hatlarınızın başladığını düşündüğünüz yerdir. Tahtada büyük yapma'lar (great don'ts) adlandırılan bölüm var. Bunu, büyük yapma'yı (great don'ts) görebiliyor musunuz? Şimdi, ben bunları yaptıktan sonra, bir sonraki sefere Amerikan filmlerinde veya showlarda Amerikan duruşmalarını izlediğinizde, avukatın performansını eleştirebilirsiniz, zira siz artık avukatın neyi yapması gerektiğini ve neyi yapmaması gerektiğini biliyorsunuz. Şimdi, büyük yapmaları (great dont's) okuduğunuzda hatırlamanızı istediğim şey işte buradadır. Ve, aklınızda kalması için bunlardan birkaçı hakkında küçük bir hikaye anlatacağım. Büyük yapmalarla (great dont's) ilgili hatırlamanızı istediğim

şey şudur. Bunlar hukuk kuralları değildir. Bunlar, iyi avukatların iki yüzyıldan fazla bir süredir kullanmayı öğrendikleri tavsiyelerdir. Ve bu, bir babanın oğluna verdiği türden bir tavsiyedir. Ve dolaysıyla, büyük yapmalar (great dont's), çok deneyimli, gerçekten iyi duruşma avukatlarından, beceriyi nasıl kullanacağı konusunda genç avukata tavsiyelerdir. Genç avukat nasıl itiraz yapacağını bilmektedir. Genç avukat kılavuz sorular sorarak sorgulama yapmayı bilmektedir, tüm soruların hafıza, samimiyet, algılama soruları olduğunu bilmektedir. Genç avukat yargılamaya sahip değildir. Bu büyük yapmaların (great dont's) yaptığı, yargı hakkında konuşmaktır. Öyleyse, büyük yapmalar (great dont's) hakkında konuşalım. Listenizdeki ilk yapmamanız gereken şey asla neden sorusu sormamaktır. Şimdi, neden sorusunun ne olduğunu düşünün. Neden sorusu, tanığın açıklama yapmasını sağlayan açık sonlu bir sorudur. Doğru mu? Burada yanlış olan ne? Evet, doğrudan sorgulamada, tanık neden olayı anlattığını açıklamaktadır. Uzun bir açıklama yapmalarına izin vererek onlar üzerindeki kontrolünüzü kaybetmek istemiyorsunuz. Artı, neden sorusu sizi kötü biçimde incitebilir. Sizin işiniz, hakimin anlattıklarındaki zayıflıkları göstermek ve jürinin hikayenin zayıf kısımlarını görebilmesidir. Bu noktayı örnekleyen ünlü bir Amerikan olaylarından birini anlatmama izin verin ve itiraf ederim ki bu hikayenin gerçek olup olmadığını bilmiyorum. Bu hikaye Birleşik Devletlerin bir ucundan diğerine yayılmaktadır. North Carolina eyaletinde kıdemli bir avukat vardı. Kıdemli bir avukatın yıllar önce genç bir avukatken başına gelen bir hikaye. Gerçeği söyleyip söylemediğini bilmiyorum. Ancak hikaye o kadar güzel ki ve öyle iyi bir noktaya değiniyor ki, sanki bir halk masalı gibi nesilden nesile geçmektedir. İşte hikaye, güney doğuda veya North Carolina'nın kırsal veya tarım alanında bir bar kavgası olmuştu. Ve kavga çok ciddi bir kavgaydı. Çatışanlar bir birine vurmakta ve şişe fırlatmakta ve yerde yuvarlanmaktaydılar. Ve bu kavgada bir kurbanın kulağı ısırıldı. Dolayısıyla sanık, kavgada kurbanın kulağını ısırmakla

suçlandı. Orası çok küçük bir şehirdi ve duruşma halkın dikkatini çok çekti. Ve bana hikayeyi anlatan kıdemli avukat, o zaman çok genç bir avukat olduğunu ve kulak ısırmakla suçlanan sanığı savunduğunu söyledi. Ve sinirli olduğunu, sıkı bir şekilde hazırlanmış olduğunu söyledi. Savcı tanığı karşısına alıp sorguladığını söyledi. O, o zaman gerçekten sıkı çalıştığını söyledi. Avukat tanığı sorguya çekti ve tanığa şöyle dedi: "Barın içerisi karanlıktı, değil mi? Siz, barda 3 saattir içmekte idiniz ve bu sürede en azından 6 alkollü içki bitirmiş olmanız gerekir, öyle değil mi? Barın sisle dolu olduğu bir gerçek, çok gürültülü bir müzik çalıyordu, değil mi? Şimdi, siz aslında sanığın kulak ısırdığını görmediniz, değil mi?" Avukat hazırlığını yapmıştı ve cevabın ne olacağını biliyordu. Ve tanık şöyle yanıt verdi: "Hayır, sanığı ısırırken görmedim". Avukatın, arkadaşımın söylediği şuydu: "Durmam gerekirdi. Jüri üzerinde gerçekten bir etki yaratmıştım. Görgü tanığının ifadesi iyi etki yapmıştı, bırakmam gerekirdi. Ancak çok genç olduğumu söylediler. Çok başarılı olmuştum ve tanığa bir darbe daha indirmek istiyordum. Dolayısıyla, benim tüm zamanların en korkunç hatasını yaptığımı söyledi. Sonra bir çok kişiye bir soru daha sordum, neden sorusu. Sonra, bu mahkemeye ve bu jüriye sanığın neden kulak ısırdığını nasıl söyleyebilirsiniz dedim. Bu ne biçim bir soru? Nasıl söyleyebilirsiniz neden? Ve tanığın yaptığı şey arkaya yaslanarak, gülümsemek ve "Sanığın kulağı yere tükürdüğünü gördüm" demek oldu. Düşünün, sorgulayıcının noktasının işe yaradığını, tanığı kontrol ettiğini, zaafları gösterdiğini görüyor musunuz? Ancak ne sorusu, nasıl sorusu, bir çok kişiye bir soru sormakla, ne yapmalıydı? Tanık anlatabilmiş ve yakayı kurtarabilmişti. Bu size, çapraz sorgulamanın zayıflıkları gösterebileceğiniz bir beceri olduğunu anlamanıza yardımcı olacaktır. Ve diğer tarafın çıkış yolunu açıklamasına izin veriyorsunuz. Yapmaya çalıştığınız test etmektir ve bu, açıkça Sir Walter Walley'in, gerçekten bilgiye sahip olan birisini sorguya çekemediği hakkında şikayetine geri gitmektedir. Bu bir örnek teşkil etmektedir. Şimdi, listenizdeki

ikinci yapma. Bunu anlatmayacağım zira hikaye her iki noktayı da vurgulamıştır. O, bir daha bir soruyu bir çok kişiye sormadı. Bunun anlamı ne demektir: Siz oraya sadece soru sormak, zayıflıkları göstermek için gitmiyorsunuz. Sizin işiniz, bir çapraz sorgulayıcı olarak ifadedeki problemleri göstermektir. İşiniz bir hikaye yaratmak değildir. Çok soru sorarsanız tanığın istemediğinizi yapması ile sonuçlanır ve numara 4'e düşersiniz. Siz sadece bir kere söylenmiş olan şeyi tekrarlamaktasınız. Amerika'da deneyimli olmayan çok genç avukatların başına gelen en kötü şey şudur ki, bu avukatlar soru sormaları gerektiğini düşünmekteler ve çapraz sorgulama soruları sormaları gerektiğine inanmaktalar. Hazır olduklarını düşünüyorlar ve soru sormaları gerekmediğini, soruları ifade etmeleri ve tanığı kontrol altında tutmaları gerekmediğini düşünmekteler. Ve sonra da, bu avukatlar basit olarak doğrudan sorgulamada duymuş olduklarını hemen hemen aynı düzende tekrarlamaktalar. Bu berbat bir sorgulamadır. Bu, neden bu kadar kötü bir çapraz sorgulamadır? Çünkü hakim ayni şeyi iki kez duymaktadır. Kendine yardım etmektesin, diğer tarafa yardım ediyorsun. Öyleyse tekrarlayıcı olma. Aynı soruyu fazla sorma. Neden sorusu sorma ve de en ilginci: "yanıtını bilmediğin bir soru sorma". Bu ne anlama gelir? Bu şu anlama gelir: Çapraz sorgulama becerisi, avukatların duruşmaya iyi hazırlanmış olmalarından ortaya çıkmaktadır ve önemlidir. Sormuş olduğum soruları düşünün, tanığın gözlüklerini unuttuğu park yerini hatırlayın. Bu soruları soracağımı biliyordum, çünkü tanığın, önceden araştırmış olduğum arkadaşları ile konuşmuştum, önceki ifadeleri okumuştum. Sorular sorabileceğimi ve zayıf noktaları gösterebileceğimi biliyordum. Sadece içeri girmez ve bir şeyler bulacağınıza umut etmezsiniz. Dolayısıyla tüm avukatlar veya biz hepimiz şöyle deriz: Şimdiden cevabını bilmediğin sorular sorma. Şimdi, tüm bu tavsiye örnekleri sadece bir tavsiyedir. Bazen durum öyle ciddi oluyor ki, cevabı bilmeseniz bile soruyu sormanız gerekebiliyor. Bazen bu kuralları ihlal etmeniz gerekir. Bunlar

garip kurallar, değil mi? Bunlar, sadece soruları sormanız gerektiği şekilde sormayı öğrenmenize yardımcı olacak tavsiyedir. Sonra, listenize bakarsanız sonuncu ise, bunu biraz anlatmak istiyorum. Eğer şu İngilizce olanı görebiliyorsanız - Sayı yapın ancak soru sormayın – demekteyim. Bu şu anlama gelir: Her çapraz sorgulama sorusunun bir şeyleri kapsaması gerekir ve bunun anlamı da soruyu sorduğunuz amaca kadar geri gitmektedir. Siz olaydaki zayıflıkları göstermeğe çalışıyorsunuz ve hikayedeki eksiklikleri göstermeğe çalışıyorsanız hikayedeki zayıflığı göstermeyen bir soru sormayınız. Başka sözlerle, her soru bir şeyler içermektedir. Her sorunun sayı yapması gerekir. Tamam, şimdi yapacağım. Çünkü zamanımız yok ve bir çok soruyu açmak istiyorum. Söz vermiştim, sorular planlamışsınız ve soru sormak isteyeceksiniz ve beni uğraştırmadığınız sürece bu eğlenceli olmayacaktır. Sorular için size bir az zaman vermek istiyorum. Çapraz sorgulanması tehlikeli olan özel tür bir tanığınız var. Ve bu kendi alanında sizden daha çok bilgiye sahip olan bir uzman veya bir bilimsel tanıktır. Şunu düşünün. Tanık olarak yaralanmaların doğruluğunu kanıtlayan bir tıp doktoru var ve bu tıp doktoru, tıp konusunda bir avukat olarak sizin bildiklerinizden daha fazla şeyler biliyor. Bu şu anlama gelir. Eğer bu doktoru çapraz sorgulamaya ve zayıflıkları göstermeye çalışırsanız, gerçekten zor durumda kalabilirsiniz, zira tanık sizden daha fazla biliyor. Bu size şunu söylemektedir. Bilime dayanarak, bilimsel düşünceler sunarak tanıklık yapan uzman bir tanığınız olduğunda çok büyük hazırlık yapmanız gerekir. Ortaya çıkaracağınız şeylerden biri, ister tıp, ister mühendislik ister sizin alanınız olsun, tüm bilim alanlarında, tüm bilgi alanlarında birçok insan gerçeği modellerinin sadece o bilginin çok dar bir kısmı ile sorun yaşadığıdır. Sizlere bir örnek vereceğim. Tanık yerinde bir tıp doktorunuz var ve bu tıp doktoru tıp konusunda genel olarak sizin bildiğinizden daha fazla bir şeyler biliyor. Ancak belirli rastlantılar veya olayın gerçekleri çok sınırlıdır. İşçi adamın kafa tarafından çok kötü

darbe aldığı olayı söylemek istiyorum, üç hafta sonra onun gözleri kontrol edildi ve o, bir göz hastalığı olan glaucoma'ya yakalanmıştı. İşçi, işyerinde düşmenin meydana getirdiği şişmenin glaucoma'ya neden olduğunu söylemiştir. İşçi bir uzman tanık, tanık kürsüsünde duran ve kendisini tedavi eden doktoru getirmiştir. Doktor adamı ilk başta şişme için tedavi ettiğini iddia etmiş ve sonra glaucoma'yı ortaya çıkardığına ve glaucoma'nın doğrudan şişmenin bir sonucu olduğuna tanıklık etmiştir. Şimdi, avukatlardan her hangi biri glaucoma'ya şişmenin neden olup olmadığını biliyor mu? Ben bilmiyordum. Bildiğim şey, bu konunun tüm tıp biliminin içerisinde çok dar bir konu olduğu, ve şişmenin glaucoma'ya neden olup olamayacağı konusunda muhtemelen iki veya üç adet büyük tıp makalesi yazılmış olduğuydu. Ve ben haklıydım, o zamanlarda, Birleşik Devletlerde yayınlanmış olan tüm bilimsel makaleler arasında şişmenin bu hastalığa neden olup olmayacağı konusuyla ilgili sadece iki makale vardı. Ve bu size ne söylemektedir? Bu bana, bu makaleleri üç veya dört kez dikkatlice okursam, doktor olmadığım için glaucoma hakkında az bir şeyler öğrenebildiğimi söylemekteydi. Ben ayrıca anlamadığım şeyleri bana anlatacak şahsi doktor da tutabilirdim ve bu iki makaleyi de okuyarak, makaleleri yazan her iki yazarın da travmanın glaucoma'ya neden olmasının imkansız olduğunu söylediklerini ortaya çıkardım. Tanık kürsüsünde duran doktor adamın şişmeden dolayı glaucoma'ya yakalandığını ve kendisinin de doktor olduğunu, derecelere sahip olduğunu söyletince jüri etkilenmiş oldu. Bu doktoru şu iki bilimsel tezle çapraz sorgulamayı ve onun, tıp alanının tamamında kimsenin böyle bir şeyin olabileceğini söylemediğini, ve yazılmış olan makalelerin - en azından iki adet ve ikisi de aynı şeyi söylüyor – bunun imkansız olduğunu gösterdiğini itiraf etmesini başarmıştım. Bir uzmanı nasıl sorgulayacağınızı görüyor musunuz? Bu gibi dar bir konuda daha fazla şeyler bilmeniz, büyük bir hazırlık gerektirir. Dolayısıyla, sorgulama önceden büyük bir hazırlık ve bu hazırlık esnasında da büyük bir dikkat gerektirir. Dolayısıyla

şimdi tahtada, çapraz sorgulamanın organize edilmesi dışında her şey vardır ve bundan sonra sorulara başlayacağız. Geriye dönelim ve bunun tam tersi olan, düz, doğrudan sorgulama hakkında ne hatırladığınızı düşünün. Bir avukat olarak sorularınızı hazırlarken - doğrudan sorgulamada ne demiştik – tanıklara inanılmasını istiyoruz. Biz bunu kronolojik sıraya göre veya sistematik olarak yaptık. Acil odası olayını hatırlayınız. Çapraz sorgulamada bu tavsiyeyi takip etmeyiniz. Bu durumda yapılacakları farklı organize edersiniz. Bu benim şahsi düşüncemdir ancak bu benim işime yaramakta ve bazı diğer iyi avukatların da işine yaramaktadır ve bunu sizin üzerinizde denememe izin veriniz. Amacınız tanığın hikayesindeki zayıflığı göstermekse, duruşmadan önce büyük miktarda araştırma yapmış olmalısınız. Bir sonraki sayfaya geçerseniz, grafiği görmenizi istiyorum, detaylara girmeyeceğiz. Tanığın tanık kürsüsünde anlattığı olaydan önce başka olaylar anlatıp anlatmadığını belirlemiş olmanız gerekir, böylece bazı çelişkiler bulabilirsiniz. Tanığın nerede önyargıya sahip olduğuna ve belirli bir tarafı onaylama veya onaylamamak için nerede, nedene sahip olduğunu ortaya çıkarmış olmalısınız. Tanığın daha önce mahkum edilmiş bir suçlu olup olmadığını veya daha önce sabıkası olup olmadığını ortaya çıkarmanız gerekecektir. Kapasitede sorunlar olup olmadığını, görüşünde engeller olup olmadığını ortaya çıkaracaksınız, başka bir deyimle, ev ödevinizi yapacaksınız. Şimdi, duruşmadan önce bu tanığın kim olduğunu bilmiş olacak, bu ifadedeki tüm zayıf noktalara bakmış olacaksınız ve dolayısıyla çapraz sorgulamanızı hazırlarken, doğrudan olanda yaptığınızın eğer doğrudan sorgulamada iseniz, ifade kronolojik sırada gelmiştir; çapraz sorgulamanızı aynı düzene göre düzenlerseniz, olayı sadece olduğu gibi doğrulamış olursunuz. Benim önerdiğim şudur: Olayın ikinci en zayıf kısmı ne olursa olsun, bu ikinci en zayıf kısmı alın ve ben çapraz sorgulamamı doğrudan bu soruya giderek başlatacağım. Doğrudan sorgulamadaki beyefendi, davalı olduğunuzdan bahsetmediniz, az önce tanıklık ettiğiniz davalının amcasısınız,

değil mi? Bunun neler yaptığını görüyor musunuz? "Davalının amcasısınız, değil mi?" ile başlayacaksınız. Olayın ikinci en zayıf kısmı ne ise onunla başlayın. Burada, ele almam gereken her soruyu sınıflandırmak isterim. Her soruda skor yapmam gerek. Dolayısıyla ifadedeki her zayıf bölüm, her hangi önceki çelişkili ifade, her hangi önyargı, her hangi mahkumiyet, ve elinizde bulunan her hangi bir şey ve sadece ona darbe, darbe, darbe indiriniz. Dolayısıyla, hakim ve jürinin "vay canına" diyeceği her soru, bunu düşünmeme izin verin ve sonra da tek bir en güçlü zayıflıkla bitireceğim. Genç savcı ile kocasının evsiz olduğunu söyleyen kadını hatırlayınız. Adamın sadece bir zaafı vardı. Kadın açık şekilde önyargıyla hareket etmişti. Adam ne dedi: kocanı çok seviyorsun. Onun cezaevine girmesini istemiyorsun. Başka soru yok. Adamın kırıcı olmasına gerek yoktu, onun kaba olmasına gerek yoktu, onun aşırı derecede saldırgan olmasına gerek yoktu. Şimdi şunu düşünün, Amerikan sisteminin nasıl olduğu varsayılmaktadır? Adil duruşmayı yok saydıysanız veya yok saymadıysanız, çapraz duruşma anayasal bir haktır. Çapraz sorgulamanın bütün amacı, ki bu Sir Walter Walley'e kadar geriye uzanmaktadır, tanığın doğruyu söyleme yeteneğini test etmektir. Tanık, doğrudan sorgulamada kendi hikayesini anlatmıştır. Dolayısıyla hikaye oradadır. İşiniz bu zaafları göstermektir. Çok zaman almamanız gerekir. Her soru ile sayı elde etmeniz gerekir. Ve gerçeği test etmiş oluyorsunuz ve bu da sistemimizin teorisidir. Şimdi her şeyi sona bağlamak istiyorum ve dolayısıyla sorularınızı, onu uğraştırarak sorabilirsiniz. Biliyorum ki sizin davalarınızda hakim şimdi hemen hemen tüm soruları sormaktadır. Ancak kurallarınızın değişmesi gerekse de duruşmalar temel olarak halen aynıdır. Hakim her iki soruyu da soracaktır. Ancak siz nasıl bir soru soracaksınız? Ne çeşit bir soru soracaksınız? Ve hakimin sormuş olduğu ve hakimin olaya daha doğru biçimde karar vermesine yardımcı olmak için zaafları ortaya çıkaramamış soruları, tekrardan sormak hiçbir şey ifade etmez. Şimdi, size şunu da söylemem gerekir ki, çapraz sorgulama çok, çok

tehlikeli bir beceridir. Sizlere dağıtmış olduğum özetimde (outline) iki ünlü Amerikalıdan alıntı yaptığımı görüyorsunuz ve bunlarla devam edeceğim. Birincisi Whitmore'dur. Kendisi belki de en büyük Amerikalı delil (tanıklık) profesörü olmuştur. Delil (tanıklık), duruşmamızın kurallarıdır. Şimdiye kadar yaşamış, çok sayıda bilimsel tez yazmış en büyük Amerikalı delil profesörü. Çapraz sorgulamada en çok güvenilen kişilerden biri. Ve bir keresinde şöyle demişti: Çapraz sorgulama, alet arama için şimdiye kadar keşfedilmiş en büyük. Bu büyük bir övgü değil midir? Biliyorum, bu hemen hemen biraz fazladan övülmüştür. Michael Heaney şu anda Birleşik Devletlerde duruşma becerileri üzerine önde gelen duruşma profesörüdür. Michael Heaney, çapraz sorgulamanın habersizlik ve dikkatsizlik için bir kapan olduğunu söylemiştir. Bu, iki alıntının çatıştığı anlamına mı gelir? Bir profesör, çapraz sorgulamanın şimdiye kadarki en büyük şey olduğunu, diğer profesör ise çapraz sorgulamanın olabildiği kadar tehlikeli olduğunu söylemektedir. Ve, düzgün kullanıldığında bunların her ikisinin de doğru olduğunu önermekteyim. Önceden nasıl hazırlanmanız gerektiğini bilirseniz, davanızı dikkatli bir şekilde sürdürürseniz, tanığın zaafını tam olarak incelerseniz , doğru olarak yapılan çapraz sorgulama gerçeği bulmaya yardımcı olabilir. Diğer taraftan, ne yaptığınızı bilmiyorsanız ve çok fazla soru sorarsanız, sadece tekrarlayıcı olacaksınız ve neden sorusu sorarsanız ve tanığın kontrolünü kaybederseniz, hiçbir şey yapmamış olursunuz. Sadece kendinizi incitmiş ve karşı tarafa yardımcı olmuş olursunuz. Bu, çok önemli ve çok tehlikeli bir beceridir. Dolayısıyla şimdi size önerim, Türk duruşmaları da asla değişmese bile, dünyada hızla ilerleyen yeni bir tartışma çözme biçimi vardır. Söz verdiğimi ve istediğimi söyledikten sonra, sözümü tuttuğumu bilmiyorsunuz, sözümü karşıladım. Yaptığım, sizlere Amerikan duruşma yapısını vermek, çapraz sorgulamanın bu yapının neresinde uygun olduğunu anlamanıza yardımcı olmak, amacının ne olduğunu göstermek, ve sonra da bu beceriyi başarılı bir şekilde nasıl uygulayacağınız konusunda

bazı temel tavsiyeler vermekti. Parlamentonuzda bunun iyi veya kötü olduğunu değerlendirebilirsiniz. Kendi sisteminize sahipsiniz, bunu sever veya sevmeyebilirsiniz. İstanbul'da bu son iki haftada bunlardan bazılarını yaptım. Dinleyiciler arasında çok deneyimli Türk hakimleri vardı. Deneyimli hakimler arasında gerçek bir tartışma oldu. Her türlü değişiklik tehdit edicidir. Kurulu modelleri değiştirmek hakkında ne zaman düşünürseniz, bu korku vericidir. Birleşik Devletlerde olsaydık ve sistemimizde burada konuştuğumuz gibi büyük değişiklikle karşı karşıya kalsaydık, çok direnirdik, zira bu insan oğlunun doğasında var.

SUNUCU : Türkiye'deki sistemde jüri olmadığı için bu çapraz sorgulamada Türkiye'deki sistemde nasıl geçerli olur, olabilir mi? diye bir soru geldi.

FRANK TOM READ : My answer is I think so but I don't know for sure. Many trials in the United States have no juries. In fact I think now jury's pretty much appear in the very serious ceramal trials or civil trials. And the judges who try cases without juries have to make the decision and they still like a cross examination and works for them. But I do not know the answer fully and I do not think will know till try it out. So..

FRANK TOM READ : Cevabım şu: Öyle olacağını düşünüyorum ancak emin değilim. Birleşik Devletlerdeki bir çok duruşmada jüri bulunmamaktadır. Sanırım şimdi jüriler aslında daha çok kriminal duruşmalarda veya sivil duruşmalarda yer almaktalar. Ve davalara jürisiz bakan hakimler karar vermek zorundalar ve onlar halen çapraz sorgulama kullanmaya karar veriyorlar ve bu işe yarıyor. Ancak cevabı tam olarak bilemiyorum ve deneyinceye kadar bileceğimi de zannetmiyorum. O kadar .....

SUNUCU : Çapraz sorgu sisteminde yargıçın tarafsızlığı daha iyi sağlanır diyebilir miyiz?

FRANK TOM READ : One of the great things is the judge is always the judge, and the judge is always in charge. Our judges can ask questions themselves and they are not restricted how they ask questions. They can do it leading or direct anyway they want on anything they want. And so judge has to be impartial in the sense of rendering a fair verdict. But the judge can feel of one side or the other is taking unfair advantage the judge can still be in charge and do what the judge wants.

FRANK TOM READ : Büyük şeylerden birisi şu ki hakim her zaman hakimdir, ve hakim her zaman sorumludur. Bizim hakimler kendileri soru sorabilirler ve soruları nasıl soracakları hususunda sınırlamaları bulunmamaktadır. Hakimler bunu istedikleri kişiyi istediklere şeye yönlendirerek veya yönelterek yapabilir. Ve dolayısıyla adil bir karar verilmesi açısında hakimin tarafsız olması gerekir. Ancak hakim bu tarafın veya şu tarafın adil olmayan bir avantaj aldığını hissedebilir, hakim halen sorumlu olabilir ve istediğini yapabilir.

KATILIMCI : Çapraz sorgu sistemi toplum için aynı zamanda bir tuzak değil mi? Çünkü avukatlık, gerekli, kutsal olduğu kadar tehlikeli bir meslek. Her avukat mesleki ahlak kurallarına uymayabilir ve mahkeme ile hakimi yanlış yönlendirebilir. Bunu kendi sistemlerinde nasıl engelliyorlar?

FRANK TOM READ :What we do is recognize where cross examination fits. Remember that on direct examination, the witness's told the entire story and the order the witness wants. So the jury and the judges heard that. Cross examiner points out some weaknesses then the direct examiner can come back for witness to explain those weaknesses. So our system does take longer but it is very hard to say that it is unfair because through both direct and cross you hear the whole story subjected to the questions. As like all things history tells us we believe that it largely works. Now that does not mean that there can not be the bad lawyers some place who uses it to mislead or

the lawyer who is unethical. I must tell you our judges generally are very strong, keep tight control over the lawyer and do not let the lawyer abuse the witness and be repetitive and make sure that the lawyer asks within the ethical confines as much as possible.

FRANK TOM READ :Yaptığımız (yapacağımız) çapraz sorgulamanın nerede uygun olup olmayacağına karar vermektir. Unutmayın ki doğrudan sorgulamada, tanığa olayın tamamı anlatılmaktadır (veya tanık anlatmaktadır) ve bu tanığın istediği düzende olmaktadır. Dolayısıyla jüri ve hakimler bunu duymuşlar. Çapraz sorgulayıcı zaafları belirtmektedir, sonra doğrudan (düz) sorgulayıcı bu zaafları anlatması için tanığa geri dönebilir. Dolaysıyla bizim sistem daha uzun sürmekte ancak bunun adil olmadığını söylemek çok zordur. Zira hem çapraz hem de düz, her iki sorgulamadan da, sorulara konu olan olayın tamamını duyuyorsunuz. Her şeyde olduğu gibi tarih bize göstermektedir ki, bizler bunun işe yaradığına inanmaktayız. Şimdi, bu bazı yerlerde, şunu yanlış yönlendirme için kullanacak kötü avukatların veya "ahlaksız" avukatların olamayacağı anlamına gelmez. Söylemem gerekir ki, bizim hakimler genel olarak çok güçlüler, avukatı sıkı kontrole tutarlar, ve avukata tanığı kötüye kullanma ve tekrarcı olmasına izin vermemekteler ve avukatın, mümkün oldukça sınırlar dahilinde sorular sormasını sağlamaktalar.

KATILIMCI : Duruşma başlamadan, duruşma öncesi, tanıkların dinlenmesinde avukatın konumu ne imiş Amerikan sisteminde?

FRANK TOM READ : Our lawyers before trials have broad powers to do investigations. They can collect statements from witnesses in advance, we can even preserve the statement under through a process called deposition. We can issues the dependence evidence. So our lawyers are actively involved in

getting the facts prior to trial, just in some ways jury is investigate the proses.

FRANK TOM READ :Avukatlarımızın duruşmadan önce araştırmalar yapma yönünde geniş yetkileri var. Onlar tanıklardan önceden ifade alabilir, onlar hatta ifadeyi depozisyon denen bir süreç altında da saklayabilirler. Dolayısıyla avukatlarımız, duruşmadan önce gerçekleri elde etmekle aktif olarak ilgilenmekteler.

KATILIMCI : Bir de sanıkların sorgulanmasında çapraz sorgu sistemi var mıymış Amerikan sisteminde? Sanığın mahkemede dinlenmesinin. Yani avukatın konumu ne imiş diyelim, çapraz sorgu yok herhalde?

FRANK TOM READ :That is a very very complex question, our right to silence works differently than the right to silence on the continent. In our right to silence the accused does not take the stand can not even be asked if they want to take the stand, there can be no comment by the prosecutor. The jury is instructed that the accused has an absolute right to silence. In our situation many, many, many defendants stand silent.

And then they are like any other witness and they must tell the truth and they can be prosecuted for lying if they don't take the truth. So this is a very different kind of right to silence than you have. So if the defendant does want to say something then have to say it under oath and then they can be cross examined.

FRANK TOM READ :Bu çok karmaşık bir sorudur, bizim susma hakkımız kıtadaki susma hakkından daha farklı yürümektedir. Bizim susma hakkımızda, sanık duruşmaya bile katılmamakta, duruşmaya katılmak isteyip istemedikleri bile sorulamamakta ve savcı (davacı) tarafından hiçbir yorum yapılamamaktadır. Jüriye, sanığın tam susma hakkına sahip olduğu talimatı verilmektedir. Bizim durumumuzda bir çok sanık

sessiz kalmaktadır. Ve sonra da onlar diğer her hangi bir tanık gibiler ve gerçeği söylemeliler ve gerçeği söylemedikleri halde onlar aleyhinde dava açılabilir. Dolayısıyla, bu sizi sahip olduğunuzdan çok değişik bir susma hakkı çeşididir. Dolayısıyla davalı bir şey söylemek istiyorsa bunu yemin altında söylemesi gerekir ve sonra bunlar çapraz sorgulanabilir.

SUNUCU : Birinci soru, Türk hukuk sistemi, Kara Avrupa'sı hukuk sisteminin gösterdiği esasa göre düzenlenmiş iken salt çapraz sorgu yönünden Amerikan sisteminin benimsenmesi uyguluma sorunu yaratır mı? Ve bir soru daha var, karşılaştırıldığında sizce Kara Avrupa'sının hukuk sistemi mi yoksa Amerikan Anglosakson hukuk sistemi mi daha adil?

FRANK TOM READ : The question dealt with are we taking just one piece of the American system and try to put on the European system and will it work. That is a very good question. I think the answer is we don't really know. We do know in the Bosnian war crimes tribunals now being held in the Hague that there is basically the European trial system being used with judges and no juries but the attorneys can supplement the judge's questions, with their own questions and saw the two systems have been proved together in that fashion so we are seeing what would happen. If Turkey does this , what Turkey is attempting to do, is take the best of the both systems and see if it can work together can make even a better system. One of the things I will observed to you is that the two systems, the English advisory system that we have in America, and the continental system, what seem very, very different over the last ten to fifteen maybe fifty years have been joined growing, going more closely together. There are parts of ours you are adapting . I think over time, you see one system take a piece of another system. We are seeing that then ,maybe it will work here. It is going to be interesting to see.

FRANK TOM READ : Ele alınan soru şudur: Amerikan sisteminin sadece bir parçasını alıyoruz ve bunu Avrupa sistemine koymaya çalışıyoruz, bu işe yarar mı? Bu çok iyi bir soru. Sanırım yanıt, gerçekten bilmediğimizdir. Biliyoruz ki Bosna savaş suçları mahkemesi şimdi Lahey'de yapılmaktadır ve orada, temel olarak hakimli ve jürisiz Avrupa modeli uygulanmaktadır. Ancak avukatlar hakimlerin sorularına kendi soruları ile eklemeler yapabilmekteler ve dolayısıyla iki sistemin bu şekilde beraber olduğu bulunmuştur, dolayısıyla neler olacağını görebiliyoruz. Türkiye şunu yaparsa – Türkiye'nin yapmaya çalıştığı –her iki sistemin de en iyi bölümlerini almak ve bu ikisi bir arada daha iyi bir sistem yaratır mı diye bakmak. Gözlemlediğim şeylerden biri şudur ki, iki sistem, Amerika'da sahip olduğumuz İngiliz danışma sistemi, ve çok çok farklı görünen kıta sistemi, son on-on beş yılda veya elli yılda birleşerek büyümekte, beraber daha ileriye gitmekteler. Bizim sistemden kabul etmekte olduğunuz parçalar vardır. Sanırım zamanla bir sistemin diğerinin bir kısmını aldığını görüyorsunuz. O zaman görüyoruz ki bu belki de burada işe yarayabilecektir. Bunu görmek çok ilginç olacaktır.

SUNUCU : Çapraz sorgu sisteminde amaç maddi hakikatin ortaya çıkarılması değil midir? Avukat bir takım becerilerle gerçeği gizlemeye çalışmaktadır, verdiğiniz örnekle niçin sorusunu sormakla adamın kulağının parçası sanığın ağzındaydı demiş yani bu soru gerçeğe hizmet etmiyor mu?

FRANK TOM READ : You heard the question, the purpose of cross is not to hide the truth but to point out what the witness really saw and what did not see. The question on cross pointed out, in the ear story, whether true or not, the questions pointed out what the witness saw and did not see. Witness did not see biting. The why question points out the witness did see ear. There would not have been hidden. Remember what has happened the story is told on the direct what the witness saw and did not see the witnesses, remember you are still redirect for the

procedure witness explain. So we focused on the skill of the cross, but did not take an isolation, understand that if it fits to the larger piece so that they do in the entire story.

FRANK TOM READ : *Soruyu duydunuz, çaprazlamanın amacı gerçeği saklamak değil de tanığın gerçekten ne gördüğünü ve ne görmediğini ortaya koymaktır. Bunlar saklanmayacaktır. Ne olduğunu hatırlayınız, olay doğrudan sorgulama üzerinde anlatılmıştı. Dolayısıyla bizler, bunların tüm bir olayda olduğu gibi daha büyük bir parçaya uygun olup olmayacağını anlamak için çaprazlama becerisi üzerine odaklandık, yalıtımı kabullenmedik.*

SUNUCU : Anlattığınız sistemde savcının veya avukatın hazır bulunmadığı ortamda tanık dinlenmesi mümkün mü? Yani karakol aşamasındaki gibi bir aşama var mı?

FRANK TOM READ : That's a good question. If there is no lawyer present, it is possible in some of our trails for person to try to represent themselves with out of a lawyer, in which cases that they can do the questioning. It is also possible there some of the earlier stages of the trial, early hearings, the accused can ask questions. It is rare but it can happen. If the accused is represented by a lawyer it is the lawyer that makes the questioning rather than the accused.

FRANK TOM READ : Bu iyi bir soru. Ortada onları temsil edecek mevcut avukat yoksa, sorgulama yapabilir. Davalı (sanık) sorular sorabilir. Bu nadirdir ancak yaşanabilmektedir. Sanık bir avukat tarafından temsil ediliyorsa, sorgulamayı sanıktan ziyade avukat yapar.

SUNUCU : Çapraz sorgulama ile gerçeği bulmak daha mı kolay, yoksa sizin söylediğiniz taktiklerle saklamak mı? Amaç iyi savunma mı, gerçeği bulmak mı?

FRANK TOM READ : This is a question that goes to the basic philosophy of the trial. The question was if the

purpose is find the truth or hide the truth. To start off with the notion that the fundamental purpose of all trials, whether in the European system or the American system, is to find the truth. That is the purpose of the trial. What you are trying to do is recreate in the present court room, through the mouth of witnesses and memories what happened in the past, right? The purpose of the trial is a search for truth. What we have is different theories of how to find the truth. Our theory is you subject the story to compaling the examination through to these questions to point out possible witnesses. It is not hide the truth but point out the floads truth may have and you get the truth by having the direct and the cross and then the other. So our theory is the testing through these questions help you find the truth. The system on the continent is the belief that the judge lets the witness talk and ask questions and it is just a different theory about how you about finding the truth. Both systems try to find the truth, each theory you believe the best. Now, the question somebody asked and I did not answered, answer one part of the question is which system do I like best and which do I think does of the most good. My problem is that I have spent enough time on the continent learning this system and enough time saying the American system that I've seen the best and the worst of both systems. Neither system is perfect. There are judges on the continent who defied the facts of the case and who may have seen many criminal cases that they do nothing but believe and please prosecutors in every case. On the other hand I know that our system takes more time, is more costly, trials are longer and that's not necessarily good either. So both systems can have deficiencies. My own view is simple personal is are rutin matters, simple trials, simple crimes, simple disputes, I think the system is just the judge, with the judge asking most of the questions from a prepared, investigating, probably works, more efficiently is the best. That is your system .I do believe in very serious matters, serious crimes or very very highly contested complex fact patterns. That our system with the

cross- examination every witness in the probing and very investigating serious details investigation probable gets better. So I am one of those who might have parts of both systems. I would like to see a process that weak cases or pour cases are not important ones and focused all of these kind of skills on the very big things really counts. But I don't know that is right or not, that is my opinion.

FRANK TOM READ : Bu, duruşmanın temel felsefesine inen bir sorudur. Soru şuydu: amaç gerçeği bulmak mıdır saklamak mıdır. İster Avrupa sistemindeki ister Amerikan sistemindeki tüm duruşmaların temel amacının gerçeği bulmak olduğu kavramıyla başlayalım. Duruşmanın amacı budur. Yapmaya çalıştığınız şey, şu anda mahkeme salonunda, tanıkları ağzı ve hatırladıkları ile geçmişte yaşanan bir şeyi yeniden canlandırmaktır, doğru mu? Duruşmanın amacı, doğrunun araştırılmasıdır. Elimizde olanlar, gerçeği bulabilmenin farklı teorileridir. Gerçeği düz, çapraz ve başka yollardan elde ediyorsunuz. Dolayısıyla bizim teorimiz, bu sorular vasıtasıyla gerçeği elde etmenize yardımcı olmaktadır. Kıtadaki sistem, hakimin tanığa konuşma ve sorular sorma izni verdiğine inanmaktır. Ve bu, gerçeği nasıl bulacağınız konusunda sadece başka bir teoridir. Her iki sistem de gerçeği bulmaya çalışıyor. Hangi sistemi daha çok seviyorum ve hangisinin daha iyi iş yaptığını düşünüyorum. Sorunum şu ki, bu sistemi öğrenmek için kıtada yeterince zaman geçirdim ve Amerikan sistemini öğrenmek için de yeterince zaman geçirdim. Her iki sistemin de iyilerini ve kötülerini gördüm. Hiçbir sistem mükemmel değildir. Kıtada, olay gerçeklerine karşı gelen ve her duruşmada hiç bir şey yapmayarak savcıya (davacıya) inanan ve onu memnun eden bir çok duruşma yapan hakimler vardı. Diğer taraftan, bizim sistemin daha fazla zaman aldığını, ve bunun da mutlaka iyi olmadığını biliyorum. Dolayısıyla her iki sistemin de eksiklikleri olabilir. Ben çok ciddi konulara, ciddi suçlara veya çok çok çekişmeli karmaşık gerçek modellerine inanmaktayım. Bu nedenle de her iki sistemin de parçalarına

sahip olabileceklerden biriyim. Tüm bu beceri türlerini çok büyük şeyler üzerinde odaklayan bir süreç görmek isterdim.

SUNUCU : Çapraz sorgu sırasında kendisine psikolojik baskı altında gören tanık ne kadar doğru bilgi verebilir?

FRANK TOM READ : Well, this is hard, some witnesses are weaker. You can have very timid people or not very old children. Or you can have somebody who's been ill and two figures the cross examination can appear to be unfair. That's why you have a judge. The judge has to control the lawyer, has to see that the lawyer acts appropriately. In fact a lawyer who had abuse in a big weakness is a fool. The whole purpose of the examination is to persuade the jury. And if you are seen as being overly aggressive with a woman or a child or somebody who is in paired you would not help yourself, you hurt yourself. So you have to your this skill with some care, many some good lawyers will not do much the cross examination. There are many witnesses who are just on this people, they told the truth, there is nothing wrong with the testimony, there is no point cross examination and you wanna wait, you don't ask anything?. You only use it where you have witnesses and you have to use it in such a fashion that it is not an defensive and the judge has to protect the witness from a abuse.

FRANK TOM READ : Şey, aslında bu zordur, bazı tanıklar daha zayıftır. Elinizde çok çekingen kişiler veya yaşı büyük olmayan çocuklar olabilir. Ya da hasta biri vardır, bu iki durumda çapraz sorgulama adaletsiz gözükebilir. Bu yüzden bir yargıç olaya müdahale etmektedir. Yargıç avukatı kontrol etmelidir, avukatın uygun bir şekilde hareket ettiğini denetlemelidir. Aslında büyük bir zayıflığı suiistimal eden bir avukat aptaldır. Sorgulamanın tüm amacı yargıcı ikna etmektir. Ve eğer dışarıdan bir kadına veya çocuğa veya zor durumdaki bir kişiye fazlaca agresif davranıyor gözüküyorsanız, kendinize

yardım etmiş olmaz, zarar vermiş olursunuz. Bu yüzden becerilerinizi daha dikkatli kullanmalısınız, bazı iyi avukatların çoğu çapraz sorguda pek başarılı olamaz. Bir çok tanık vardır ki gerçekten gerçeği söylerler, tanıklıklarında gerçek dışı hiçbir şey yoktur, çapraz sorgu yapma gereği yoktur. Bu durumda beklemek istersiniz, hiçbir şey sormaz mısınız? Çapraz sorgulamayı sadece gerekli tanıklar için kullanmalısınız, öyle bir tarzda yürütmelisiniz ki savunma amaçlı olmasın. Yargıcın da tanığı suiistimale karşı koruması gerekir.

SUNUCU : Sorgulamayı yapan avukata diğer avukat itiraz etmezse, yargıç kendiliğinden bu soruyu sormayın şeklinde müdahale edebilir mi?

FRANK TOM READ : Yes, very good question. Our judges retian the power to object themselves. There might be a case and all in those story because it is a great American historical story you can inform me with. Let me take you back to Watergate, remember the great scandal top of the Richard Nickson is the presedent of The United State, he had resigned his presendent. Let me take you to back history and tell you exactly what happened there; do you remember that the White House a legantly gave orders to some Cubain Americans to bring into the Watergate Headquater ?? and steal the Demokratic Party files. The Cubians were arrested by a policeman and for charge by a simple burglary. When the case came to trial in the Federal Court with the Cubian Americans charge with the burglary the prosecutor who was a Government employee the executive branch did not want this case to go behind anything behind just the burglary. The defensetery just to be a burglary because the Cubians have no private records and they will gonna sleep on the rest and that is all. Neither the proseduture nor the defencetery will ask the right questions. The judge, the judge XX the elderly Federal Judge said something is wrong and there were things going on in a proparete and sense neither lawyer will ask the right questions the judge at the end

and by extensive questioning discovered the link of the Cubians toWhite House officials and that is the story of Watergate which ended up in the regisnation of the presedent of The United Stataes. So, yes, judges have an enermous power, they can break in, they can question the witness themselves sometimes they can do it, they let the lawyer do that but judge, think about this way, the judge is the only neutral lawyer in the courtland. The defence lawyer is wealthy the defendant and a prosecution loyalty is the prosecution, the judge is the neutral. He is the neutral lawyer, the jury is neutral but they are not lawyers. So, yes the judge sometimes has to take control, sometimes ask the questions, sometimes in the impose of objections of themselves. So that tells the system, so you have to be enermously patient. You have listened of my story how our system works in America and I hope it is an able you to in your minds examine how your system works and decide with yourself, do we like this better or do we not like this and test yourself as the weather not this is the skill would be helpfull. Beyond that what we would talked about dealing with the tecniques of asking questions. I think as an experienced lawyer can be halpfull to you on any other contects than trial itself and help you understand how some of the tecniques foreign of conductive intregations proving over the time to work. I wanna thank you, I really wanna thank The Ankara Bar Association. The Ankara Bar Association has just been wonderful. Thank you so much.....

FRANK TOM READ : Evet, çok güzel bir soru. Yargıçlarımız itiraz etme güçlerini kendilerine saklarlar. Bir dava ve onun hikayesini bilirsiniz. Hikaye Amerikan tarihindeki büyük bir olay hakkında. Sizi Watergate'e geri götüreyim, Birleşik Devletler Başkanı Richard Nickson düzeyindeki büyük skandalı hatırlayın. Kendisi başkanlıktan istifa etmişti. Şimdi tarihe geri gönelim ve aslında orada ne olduğunu anlatayım. Beyaz Saray'dan birinin bazı Küba kökenli Amerikalıları Beyaz Saraya soktuğunu ve Demokrat Parti dosyalarının çalındığını hatırlıyor musunuz? Kübalılar bir polis memuru tarafından sıradan bir

soyguna girişmekten tutuklanmışlardı. Kübalı Amerikalıların soygun suçuna ilişkin dava Federal Mahkemeye geldiğinde, Hükümetin idari birimlerinde çalışan savcı bu davanın basit bir soygunun ötesinde ele almak istemediğini savunma tarafına belirtmişti. Çünkü Kübalıların özel kayıtları yoktu, olay hemen kapanacaktı, hepsi buydu. Ne savcı ne de savunma soru sormayacaktı. Yargıç, yargıç XX, yaşlı Federal Yargıç, bir şeyin yanlış olduğunu söyledi, bir şeylerin yolunda gitmediğini açıkladı. Avukat da soru sormayacaktı. Yargıç daha sonra, dikkatli bir sorgulamayla Kübalıların Beyaz Saray yetkilileri ile arasındaki ilişkiyi keşfetti. İşte Birleşik Devletler Başkanının istifasına neden olan Watergate hikayesi böyle gelişti. Yani evet, yargıçların oldukça fazla güçleri vardır, olaya müdahale edebilirler, tanığı kendileri sorgulayabilirler, bazen bunu kendileri yaparlar bazen de avukatın bunu yapmasını sağlarlar. Ama şöyle düşünün, kovuşturmanın kendisine sadakati vardır, yargıç mahkeme salonundaki tek tarafsız avukattır. O tarafsız bir avukattır. Jüri de tarafsızdır ancak jüri üyeleri avukat değildir. Evet, yargıç bazen kontrolü eline alır, bazen sorular sorar, bazen itirazları kendilerine yöneltir. İşte bu sistemi açıklamaktadır, görüldüğü gibi, son derece sakin olmanız gerekir. Amerika'da sistemin nasıl işlediğine dair anlattığım hikayeyi dinlediniz, umarım kafanızda sistemin nasıl işlediğine dair birkaç fikir oluşmuştur. Bunu beğenip beğenmeyeceğinize kendiniz karar verin. Bu becerinin faydalı olup olmayacağı konusunda deneme yapın. Bu konuştuklarımızın ötesinde, soru sorma tekniklerini de size sunmuş bulunuyorum. Tecrübeli bir avukat olarak Ankara Barosu'na en içten teşekkürlerimi iletmek istiyorum. Baro gerçekten harika bir iş yaptı. Çok teşekkürler.

2003 YILI UYUM YASALARININ DEĞERLENDİRİLMESİ VE UYGULAMA SORUNLARI İLE 2003 İLERLEME RAPORU

YÖNETEN

Av. Mustafa BOZCAADALI

KONUŞMACILAR

- Dr. Hansjörg KRETSCHMER
  Büyükelçi Avrupa Birliği Türkiye Temsilcisi

- Yrd. Doç. Dr. Nail AKLAN
  ATAUM Müdürü

- Aslı ÜĞDÜL
  Avrupa Birliği Genel Sekreterliği Daire Başkanı

TARİH : 06 KASIM 2003

YER : Adliye Sarayı Konferans Salonu

2003 YILI UYUM YASALARININ DEĞERLENDİRİLMESİ VE UYGULAMA SORUNLARI İLE 2003 İLERLEME RAPORU

SUNUCU : Değerli konuklarımız, Ankara Barosu Avrupa Birliği Kurumunun düzenlemiş bulunduğu "2003 Uyum Yasalarının Değerlendirilmesi ve Uygulama Sorunları ile 2003 İlerleme Raporu " konulu panelimize hoş geldiniz. Panelimizi başlatmak üzere Oturum Başkanı Ankara Barosu Avrupa Birliği Kurulu Başkanı Sayın Avukat Mustafa Bozcaadalı ile konuşmacılarımız Avrupa Birliği Komisyonu Türkiye Temsilcisi Büyükelçi Sayın Doktor Hansjörg Kretschmer, Ankara Üniversitesi Avrupa Toplulukları Araştırma ve Uygulama Merkezi Müdürü Sayın Yardımcı Doçent Doktor Nail Alkan ve Avrupa Birliği Genel Sekreterliği Daire Başkanı Sayın Aslı Üğdül ' ü kürsüye davet ediyoruz.

Av. Mustafa BOZCAADALI : Sayın Büyükelçiler, Türk Adliyesinin mümtaz mensupları, Baromuzun Sayın Başkanı, Yönetim Kurulu üyeleri, değerli basın mensupları, konuklar ve meslektaşlarımız Ankara Barosu Başkanlığı Avrupa Birliği

Kurulunun sunduğu, 2003 yılında gerçekleştirilen Uyum Yasalarının değerlendirilmesi, uygulama sorunları ile ilgili 2003 yılı ilerleme raporu paneline hoş geldiniz. Tekrar başlayalım o zaman. Sayın Büyükelçiler, Türk Adliyesinin mümtaz mensupları, Baromuzun Sayın Başkanı, Yönetim Kurulu üyeleri, değerli basın mensupları, konuklar ve meslektaşlarımız Ankara Barosu Başkanlığı Avrupa Birliği Kurulunun sunduğu, 2003 yılında gerçekleştirilen Uyum Yasalarının değerlendirilmesi, uygulama sorunları ile ilgili 2003 yılı ilerleme raporu paneline hoş geldiniz. Usulden olduğu için bir konuşma ile çalışmamıza başlayalım diyorum. Aslında Cumhuriyetimizin kuruluşunun ana öğelerinden biri hukuk reformudur bilindiği gibi. Türkiye Cumhuriyetinin kuruluşu ile çağdaş hukuk alanında beliren boşluğu kara Avrupa' sı Hukuk Sistemi ilkelerini benimseyerek doldurmak üzere kapsamlı bir hukuk reformu gerçekleştirilmiştir. Sonraki yıllarda hukuk reformunun ve çağdaş yaşamın gerektirdiği gelişmeler doğrultusunda uyarlamaların hukuk alanında tam olarak gerçekleştirildiğini söylemek zordur. Türkiye'nin Avrupa Birliğine katılma, çağdaş uygarlıklar düzeyine ulaşma yolundaki kararlılığı sonucu 1999 Helsinki adaylık sürecinin başlaması ile hukuk alanındaki reform çalışmaları yeni bir aşamaya girerek uyum yasaları ile ivme kazanmıştır. Bu bağlamda Avrupa müktesebatının kabulü ile Türkiye'de büyük bir toplumsal dönüşümün yaşanacağı sanırım yadsınamaz bir gerçektir. Ulusal çıkarlarımızı en ön planda tutan Baromuz doğaldır ki hukuk alanındaki gelişmelere çok değerli bir yaklaşım sergilemektedir. Bu yönde çalışmalar yapılması için Ankara Barosu Başkanlığı Avrupa Birliği Kurulunu kurmuştur. Kurulumuz yeni adli yılın ilk çalışması olarak bugün var olan noktada yaptıklarımızı yapmamız gerekenleri ve uygulama sorunları ile 2003 yılı ilerleme raporunu irdelemek için konunun üst düzey uzmanlarını davet ederek sizlere bu paneli sunmayı amaçlamıştır. Katıldığınız için hepinize şükranlarımızı arz ederiz. Şimdi programımıza göre sıra ile konuşmacılara söz vermek istiyorum. İlk evvela Ekselans

Büyükelçi Sayın Kretschmer 'in konu ile ilgili olarak görüşlerini almadan önce davetlilerden gönderilen telgrafları okumak, Sayın Kemal Unakıtan, Sayın Muhsin Yazıcıoğlu, Sayın Talip Özdemir, Sayın Profesör Doktor Sami Güçlü, Sayın Ulaştırma Bakanı, Sayın Kürşat Tüzmen, Sayın Abdullah Gül, Sayın Osman Pepe, Sayın Ali Babacan, Sayın Erkan Mumcu ve Sayın Murat Başeskioğlu panelimize başarılar dileyen, katılamayacakları için mazeretlerini bildiren ve panelimizde başarı dileyen telgraflarını size sunmuş oldum. Şimdi izninizle Sayın Kretschmer'i dinliyoruz.

Dr. Hansjörg KRETSCHMER : Thank you very much to Mr. Chairman and to all these good wishes, of course nothing can go wrong.

Thank you for inviting me to speak to this distinguished audience, Mr. Ambassador, ladies and gentlemen. First of all because it is very good to speak to a community of people which have the same profession which I myself was part of in an earlier part of my life. In fact, perhaps I cannot tell you too much of new things, since the Regular Report has been commented upon already for quite some time. It was officially released yesterday and the press and the electronic media have talked about it and reported, made interviews and we just had a press conference about three hours ago. The government has made its statement on the Regular Report. The Prime Minister and the Foreign Minister have made declarations already, in the preceding days. So, it is rather very much in the public mind now. Nevertheless I think it is important to put to this audience, who is probably not very often discussing these matters, a bit the framework within which the European Commission is drafting and adopting this Regular Report on an annual basis. Basic starting point is the fact that the European Union declared Turkey a candidate country in 1999. A candidate country which wouldn't be eligible for European Union membership on the basis of the same criteria as all the other candidate countries.

This means that Turkey has to fulfil all the conditions for accession to the European Union before it can become a member. It also means that Turkey must fulfil the so called political criteria before legalization, before membership can begin between the Union and Turkey. And so the issue of the political criteria is in the forefront ever since end of 1999. The serious targeted reform efforts to achieve the goal of opening negotiations have begun about three years ago, in late 2001, with the first constitutional reform - rather comprehensive constitutional reform. If I am rightly informed, about thirty and above articles have been changed since that time. And subsequently we had seven reform packages, of which the last four packages after the November 2002 elections. What the European Commission is doing every year – it is establishing a progress report, which we call a Regular Report, for each candidate country, in which progress on the way towards membership in the European Union of all Turkey thoughts, legalizations before membership is assessed. In fact this year it was last time that the Commission adopted thirteen such reports - thirteen candidate countries of which Turkey is one but ten of these thirteen countries will become member in May 2004 and therefore this was last report for these ten countries and from the next October there will be only three reports for Turkey, Bulgaria, Romania. The report of 2003, I see as being a very objective and fair report. The language is not very, how should I say, political. It is a technical language. It accesses all the relevant areas not only of the political but also the economic and the other criteria, what Turkey has achieved until now. Over all it is certainly encouraging report, because it clearly – and I will come to this in a minute – it clearly underlines the very positive achievements of Turkey of the last twelve months. But it also points out, in a rather specific manner, those areas where a further progress has to be achieved. And the declarations by the Foreign Minister prior to yesterday but also the statement, which was issued by the Government of Turkey yesterday, confirm this

way of looking at the report. The Foreign Minister judged the report as being the objective and the Government also in the report made confirmation of its reform cost and it reconfirmed its determination to follow the goal of membership - Turkey's membership - in the European Union as their first priority.

So, in the political field we certainly have seen over the last twelve months an enormous determination of this Government in rather very difficult general circumstances, if we think for example of the Iraq question. It has shown great determination to carry ahead with these reforms. There have been important changes, legislated in the political and legal system. Four reform packages were adopted in the course of 2003, which have a great significance, because they very often have been touching upon very sensitive issues. If you think for example of the determined fight and corresponding legal amendments in fight against torture. If you think of the liberalization achieved in the area of freedom of speech, freedom of assembly and also other areas. If you think of the widening of the possibilities for enjoyment of cultural rights, essentially here we look at the language question, broadcasting and teaching the languages used by the people in Turkey other than Turkish. If we look especially also at the reforms of the National Security Council, the redefinition of its role, the cutting back of the authority, especially also of the Secretary General of the National Security Council, which goes very much in the direction of (a balance) a civil control over the military in the .... European Union practice. If we think also of the possibility to have retrials taking place following the judgements of the European Court of Human Rights or if we think of the signature of significant international conventions at the United Nations level or Council of Europe level, signed by Turkey.

So all of this is very impressive and some of these reforms have certainly gone further than we would have expected at the beginning. However, there is still a long way to go down the

road, the target being of course that in lying conclusions of the 2002 Copenhagen European Council. In December 2004 the European Council then meeting under Dutch Presidency in Rotterdam will have to make a decision whether to open negotiations with Turkey without delay. This is being done on the basis of the report of the European Commission, which will also contain a recommendation to that effect – to open or not yet to open the negotiations.

So more things have to be done. In the first place, I would like to say that, on the legislative level there are not yet all reforms, which are necessary, have been carried through. More will have to be done in the area of the efficiency and the independence of judiciary, something particularly interesting for you hear in this audience. More will have to be done in the area of the civil control over the military, just to mention perhaps two of these concrete elements that is the control of the budget of the military by the parliament and elimination of the presents of the military and certain administrative bodies like RTÜK or YÖK. Some fundamental freedoms deserve more harmonization with European Union standards. Everything, especially of the freedom of expression, freedom of association and freedom of religion, where at the legislative level the situation in Turkey is still significantly more restrictive than in the European Union. Then we have also the need for more progress in the South East of Turkey. You know the situation, the social economic situation is extremely difficult there. The return of this place people is not taking place to any significant extent. There, there is of course also a problem of the political criteria. Perhaps I haven't said this but I should quickly say what are the political criteria. This has been (decided) defined about ten years ago, before the big wave of membership applications by the Central and Eastern European countries after the end of the Cold War was expected, and these political criteria are formulated rather short. They simply say that candidate countries, before becoming a member must have stable institutions, which guarantee democracy,

human rights, rule of law, and the protection of and respect for minorities. So these are basically four elements and these four elements of course are broken down then in by the Commission in its accession partnership which have also been decided Turkey in these more individual elements. And if we talk about the Southeast, certainly this is an element which has to do very much also with human rights.

Now, the second and perhaps more important – it is not that reforms are put on the statute book – that laws are adopted. That is relatively, I say, relatively easy process, especially if you have a compatible majority in the parliament. And I think in these areas, the entire parliament, not only Government, supporting function is in line if is he objective and is he .... of all these reforms. So we need also the implementation. Because these reforms are not useful and not relevant if they are not felt by the people in their daily lives. The situation in Turkey, the practical situation in Turkey must become more like the situation in the European Union. I always use the term, that is not a term that is used by the European Commission in its reports and documents, but I always use the term – Turkey must become more a liberal democracy. It must become more a country, where an individual in the end can do what he or she wants within the certain limits. So the restrictions, many of the restrictions, which in the past were prevailing in Turkey in terms of individual activity, and which partly still are ... in the laws, will have to be taken away in order to make the individual fully enjoy human rights and fundamental freedoms, where this is of utmost important when you think of future European Union membership. Hopefully the Constitution of the European Union will be agreed upon within the next six months and in this Constitution, Part 2 is the charter of human rights and fundamental freedoms. And these human rights and fundamental freedoms are to be respected, have to be respected by all member states and will also have to be respected by Turkey. And there can only be one interpretation of these human rights

and fundamental freedoms. It is impossible that in one country these rights are interpreted in a more liberal way, in another country in a more restrictive way. Now, this comes of course then to the crunch, if you wish. When the European Court of Justice - not the European Court of Human Rights, which is a Council of Europe institution, but the European Court of Justice – which is the highest Court in the European Union, at the European Union level, is ceased with cases which have to do with these human rights and fundamental freedoms and then decisions may be taken against the country, which does, by its administrative practice or by its legislative framework, not comply to the standards set out in the European Union Constitution. And then the country will be condemned and the country has stand the obligation to implement the judgement of the European Court of Justice as a member of the European Union. And this brings me to another point, which is also relevant here. I think this element of the compliance with the judgements, which are made by an international court, is so important when we look at the issue of the decisions and judgements of the European Court of Human Rights. I said, it is a big progress that now under the Turkish law cases can be retried if Turkey has been condemned by the European Court of Human Rights. But these judgements of European Court of Human Rights have also to be implemented. And in this respect, there is still a serious deficit. Only the two prominent examples are for example, in the Loizidu case, since five years European Court of Human Rights has made a judgement for just a compensation, which has not been fulfilled until now. We have on the other hand running a retrial in the Ladiazana the other scares and there we have certain fears that this is not necessarily a fair retrial but just the repeat of what has happened the first time. So, that is so important that Turkey also implements the judgements of the European Court of Human Rights. Because these still show that after becoming a member in the European Union, it will be ready to implement the judgements of the

European Court of Justice, which is as I said a European Union institution. And this is totally important because at Court of Justice there are no means, no obvious means of compelling member states to implement its judgements. It just has to be done and the record of current member states until now is rather very positive. They all respect and implement, at least in most cases if not all - I don't know the exact statistics – the judgements of the European Court of Justice. Therefore we must insist that Turkey complies with its international obligations also in relation to the European Court of Human Rights. Then, in terms of implementation of few other elements, there is the non implementation until now of the cultural rights legislation, language courses in non-Turkish language and also the broadcasting, which was initially already authorized by the third package in August 2002. But there until now nothing has been happening. More than one year after the first reform package nothing has been happening. Then, there is also a problem that, be it the judiciary, be it administrative bodies, they sometimes have the inclination to apply the reformed laws in a rather restrictive way. Not in the spirit of the reform but in a way basically to undermine the spirit of the reform. For example, there are cases where, let say, one freedom of expression article, let say 169, is liberalized to a certain extent and then you have judgements, which lead to the same result as before, by applying now a different article of the Penal Code. Secondly, you have examples like in the first attempt to introduce non-Turkish broadcasting in the public domain, where RTÜK issued the regulations, which were very restrictive. They said - four hours radio per week, two hours television per week . Why not double, why not much more? Now, I think here we see two problems of the legislative reform process in Turkey. One is that, the reform of the laws has not been undertaken in a comprehensive manner but you have in a very eclectic fashion different articles, for example, of the Penal Code selected, where one word is changed in one article, another word in another article but there has been

not this type of comprehensive approach that you look at the freedom of expression, as a fundamental right. And then, one screens all possible laws and legislation on its application to this principle of freedom of expression. And then one would have to make, if everything would be ideal, a comprehensive reform which would avoid the possibility that the spirit of the reform in one sector can be undermined by applying simply another provision, which has not been reformed.

And the second problem, which we have observed in respect of the legislative reform and that relates to what I said about the broadcasting in non-Turkish language, is that the legislator limits itself simply to legislating a principle that non-Turkish broadcast is possible now also by private broadcasters. It does not say anything how much. And RTÜK will have to take now a decision whether they allow 50% of the time or only 5% of the time. And be may have a result which is not very far reaching. I think, it would be more appropriate if the legislator would have taken the basic decision itself, not only private broadcast in non-Turkish but also let say up to 50% or up to 30% or 70%. And then the administrative body, RTÜK, would only then basically do the technical matters but not the principal, political decisions.

So, this should be all in terms of the general appreciation of what still has to be done. Again, I would like to say that, this report is certainly overall very positive of the Turkish achievements so far and the fact, that it outlines a relatively long list of elements, which still have to be done, should only be understood as an encouragement and as a guideline for the Turkish Government and Parliament and authorities to fulfil the remaining parts and now to be more certain what still has to be done in the different areas. A precision is added to this process, which has not been there before.

Now let me briefly have a look at the judicial system. There, in fact as I said, we believe that still certain things have to be done in terms of the efficiency and independence of judiciary. There are certainly a number of strong points, which also were outlined in the Regular Report. There is an improved, by the establishment of the Justice Academy, there is now an improved pre-service and in-service training structures available for judges and prosecutors. Family courts have been established and 63 of them are already operational. As I said, the right of retrial was introduced. In juvenile courts, the upper age limit has been increased from 15 to 18 years. Military courts have lost jurisdiction over civilians. The Ministry of Justice has intensified efforts to train judges and prosecutors on the reform packages on human rights and other issues.

Now the weak points. The structure of the High Council for Judges and Prosecutors still implies the possibility for political influence over the judiciary. Courts are usually faced with a very heavy workload, which also seems to be unevenly distributed between the courts. The role of Republic Prosecutor in investigations and preparation of prosecutions should be strengthened. Finally what I said also about the implementation of reforms, that sometimes courts interpret the reforms in a restrictive way and achieve the same results as before, by having recourse now to a different provision of the law and then, there is still the problem of the State Security Courts, also their procedures have been aligned to a great extent to the normal criminal courts. And I believe there is now a plan to integrate the State Security Courts into the Heavy Penal Courts. I understand that in the present system the situation in F-type prisons has also improved, that now participation in communal activity is ensured. On the other hand, in prisons there still appears to be a problem with the access to lawyers.

Now, let me just make one more remark, directly addressed to the services of the Bars and the responsibility of the

lawyers. We understand that the services of the Bars for the provision of free legal aid and consult is not effectively known to the public. Lawyers tell us that detainees are in general reminded by the police of their rights to have legal advice and representation but that the information that this service could be free of charge, is in practice withheld from them. It is reported often that, the law enforcement officials sit ...detained persons from exercising their right of access to a lawyer and that a standard form to be signed is handed to them, stating that they do not wish a lawyer.

But now, the bar associations also have responsibility in making their services known to the public and could develop publications, posters and so on, on these. The Bar should also make sure that when a lawyer is requested by a detainee, this lawyer indeed appears on the place of detention on time and that he or she calls for the necessary measures to be taken, if the right of the detainee have been violated.

To conclude, very few remarks on what we are doing in all that. The European Commission has a rather big assistance program, financial cooperation program with Turkey, the volume of which will increase significantly over the next couple of years and will reach about half a billion Euro in 2006.

Now, we have already a joint initiative with the Council of Europe on training of the judiciary on European Court of Human Rights Case Law. We will soon start a program on Judicial Modernization and Penal Reform. This program will provide support to the newly established Justice Academy, will support more efficient forensic services through training and equipment, and contribute to the collection and analyses of improved judicial statistics, to be able to monitor the system more effectively and support the national judiciary project of the Ministry through training and the provision of equipment. A program is planned for 2004 on access to justice, which should

in fact improve the access to justice and in which context the Bar Association should also play or the Bars should play a major role. So, this meeting here is a good occasion for me to express that we would like to see an active participation of the Ankara Bars Association and the other Bars in this project and hope that a fruitful cooperation of the Bars with the Ministry of Justice will be possible. We also plan support to the establishment of Courts of Appeal, which would include training and the provision of equipment and possibly buildings. We hope that a Law on the establishments of these Courts of Appeal will be adopted soon. And finally for 2004, we also work on a project together with the Ministry of Interior and Justice to develop a monitoring system for the implementation of the reforms, where we also plan to provide training to security directors, police chiefs, governors, sub-governors and judges and prosecutors in the provinces.

Mr. Chairman I want to conclude here to stop, I took probably more time thank you expected.

Dr. Hansjörg KRESCHMER : *Sayın Başkana ve tüm bu iyi dileklere teşekkür ederim, tabi ki hiçbir şey yanlış gidemez.*

Beni bu seçkin dinleyiciler, sayın Büyükelçi, bayanlar ve baylarla konuşmak için davet ettiğiniz için teşekkürler. Her şeyden önce şundan dolayı ki, hayatımın önceki bölümlerinde kendimin de bir parçası olduğum aynı meslekten kişilerle konuşmak çok güzeldir. Doğrusu, sizlere belki çok fazla yeni şeyler söyleyemem, zira İlerleme Raporu (Düzenli Rapor) üzerine zaten bir süre önce yorum yapıldı. Bu rapor resmi olarak dün yayınlandı ve basın ve elektronik medya bundan bahsetti ve haberler verdi, röportajlar yaptı ve daha yaklaşık üç saat önce biz bir basın konferansı yaptık. Hükümet, İlerleme Raporu üzerine açıklamasını yaptı. Zaten Başbakan ve Dış İşleri Bakanı önceki günlerde beyanatlarını yapmışlardı. Dolayısıyla bu, insanların kafasına oldukça daha fazla yerleşmiştir. Ancak, bu konuları muhtemelen çok sık görüşmeyen bu dinleyicilere, Avrupa Komisyonunun bu İlerleme Raporlarını yılda bir kere olmak üzere taslağını hazırladığı ve kabul ettiği çerçeveyi bir az anlatmak sanırım önemlidir. Temel başlangıç noktası, Avrupa Birliğinin Türkiye'yi 1999 yılında aday ülke ilan etmesidir. Avrupa Birliğine üyeliğine diğer aday ülkelerle aynı kriterler esasında seçilmeyecek bir aday ülke. Bu, Türkiye'nin Avrupa Birliğine giriş için, aday olmadan önce tüm şartları yerine getirmesi gerektiği anlamına gelir. Bu ayrıca Türkiye'nin, yasallaştırmadan önce, Birlik ile Türkiye arasında üyeliğin başlatılabilmesinden önce, siyasi kriterler diye tabir edilen kriterleri yerine getirmesi gerektiği anlamına da gelir. Dolayısıyla siyasi kriterler konusu, 1999 yılının sonundan itibaren ön sıralarda yer almaktadır. Görüşmeleri başlatma hedefine ulaşmak için yaklaşık üç sene önce, 2001 yılının sonlarında, anayasal reform ile – oldukça geniş bir anayasal reformla - ciddi hedefli reform çabaları başlatılmıştır. Eğer doğru bilgilendirildiysem, bu zamandan bu yana yaklaşık otuz ve daha fazla madde değiştirilmiştir. Ve arkasından, son dördü Kasım 2002 seçimlerinden sonra olmak üzere yedi reform

paketimiz vardı. Avrupa Birliğinin her yıl yaptığı şey – her üye ülke için, içerisinde bu ülkenin Avrupa Birliğine üyelik yolundaki ilerlemeleri değerlendirilen, İlerleme Raporu dediğimiz bir ilerleme raporu yaratmaktır. Doğrusu bu sene, Komisyonun böyle on üç adet rapor kabul ettiği son sene olmuştur – Türkiye'nin de bunlardan biri olduğu on üç aday ülke, ancak bu on üç ülkeden onu Mayıs 2004'te üye olacaktır ve dolayısıyla bu, bu ülkeler için son rapor olmuştur ve gelecek Ekimden itibaren Türkiye, Bulgaristan, Romanya için olmak üzere sadece üç rapor olacaktır. 2003 raporunu çok objektif ve adil bir rapor gibi görüyorum. Raporun dili çok, nasıl desem, çok politik değildir. Teknik bir dildir. Bu rapor, Türkiye'nin şimdiye kadar başarmış olduğu sadece siyasi değil, ekonomik ve diğer kriterlerin de ilgili alanlarını değerlendirmektedir. Her şeyden öte bu cesaret verici (özendirici) bir rapordur, zira – ki, buna az sonra geleceğim – bu rapor Türkiye'nin son on iki aydaki olumlu başarılarını açıkça vurgulamaktadır. Ancak bu rapor ayrıca, oldukça kesin bir biçimde, daha fazla ilerleme elde edilmesi gereken alanları da göstermektedir. Ve dünden önce Dışişleri Bakanının yapmış olduğu demeçler ve Türkiye Hükümeti tarafından dün yayınlanan açıklama, rapor bu yoldan bakılması gerektiğini doğrulamaktadır. Dış İşleri Bakanı raporu objektif olarak değerlendirmiş ve Hükümet de raporun reform değerini teyit etmiş ve ilk öncelik olarak Türkiye'nin Avrupa Birliğine üyeliği hedefini izlemek için kendi kararlılıklarını yeniden doğrulamışlar.

Dolayısıyla, siyasi alanda son on iki ayda bu Hükümetin, çok zor genel koşullardaki büyük kararlılığını tabi ki görmüş olduk, örneğin Irak sorununu düşünürsek. Hükümet bu reformları devam ettirmek için büyük bir kararlılık göstermiştir. 2003 yılında dört reform paketi kabul edilmiştir. Bunlar büyük bir öneme sahiptir, zira bunlar sık sık çok duyarlı konulara değinmiştir, örneğin işkenceye karşı kararlı bir savaşı ve ilgili yasal değişiklikleri düşünürsek. . Konuşma serbestliği, örgütlenme özgürlüğü ve diğer alanlarda elde edilen

liberalizasyonları düşünürseniz. Kültürel haklardan yararlanılması olasılıklarının genişlendirilmesini düşünürseniz, burada biz özellikle dil konusuna, Türkiye'de yaşayan insanların Türkçe dışında kullandıkları dillerde yayın yapılmasına ve bu dillerin öğretilmesine bakıyoruz. Özellikle de Milli Güvenlik Kurulunun reformlarına, onun rolünün yeniden tanımlanmasına, ayrıca özellikle de Milli Güvenlik Kurulu Genel Sekreterinin rolünün yeniden tanımlanmasına bakarsak, ki bu Avrupa Birliği uygulamasındaki, ordu üzerinde (denge) sivil bir denetim yönünde ilerlemektedir. Ayrıca, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi kararlarını takiben davalara yeniden bakılması olasılıklarını da düşünürsek veya Türkiye tarafından imzalanan Birleşmiş Milletler veya Avrupa Konseyi düzeyindeki önemli uluslararası sözleşmeleri düşünecek olursak.

Dolayısıyla tüm bunlar çok etkileyicidir ve bu reformlardan bazıları, başlangıçta bizim beklediğimizden daha öteye gitmiştir. Ancak, kat edilecek daha çok uzun bir yol vardır, hedef de tabi ki 2002 Koopenhagen Avrupa Konseyi sonuçlarında yatmaktadır. Aralık 2004 tarihinde Hollanda Başkanlığı altında Rotterdam'da toplanacak olan Avrupa Konseyi, Türkiye ile görüşmeleri geciktirilmesen başlatıp başlatmamaya karar verecektir. Bu, ayrıca bu sonuç için – görüşmeleri başlatmak veya henüz başlatmamak için – bir tavsiye de içerecek olan Avrupa Komisyonu raporu esasında yapılmaktadır.

Dolayısıyla yapılacak çok şey vardır. İlk olarak, söylemek isterdim ki, yasama düzeyinde, gerekli olan tüm reformlar henüz yapılmamıştır. Burada duymayı özellikle merak ettiğiniz, Yargının etkinliği ve bağımsızlığı alanında çok fazla şeyler yapılmalıdır. Ordu üzerinde sivil denetim alanında çok şey yapılmalıdır, örneğin bu somut öğelerden sadece ikisinden bahsedersek ki, bunlar meclis tarafından ordu bütçesinin denetlenmesi ve ordunun ve RTÜK ve YÖK gibi bazı idari makamların mevcut elemelerinin denetlenmesidir. Bazı temel

özgürlükler, Avrupa Birliği standartları ile daha fazla bir uyumluluk gerektirmektedir. Her şey, özellikle ifade özgürlüğü, örgütlenme özgürlüğü ve din özgürlüğü, ki bu konuda Türkiye'deki durum Avrupa Birliğinde olduğundan hala çok daha sınırlayıcıdır. Sonra, Türkiye'nin Güney-Doğusunda daha fazla ilerlemeye de ihtiyaç duyuyoruz. Durumu biliyorsunuz, oradaki sosyal ekonomik durum oldukça zordur. Bu yörelerin insanlarının geri döndürülmesi önemli bir ölçüde yer almamaktadır. Orada tabi ki bir siyasi kriter sorunu da vardır. Bu yaklaşık on yıl önce, Soğuk Savaşın sona ermesinden sonra Orta ve Doğu Avrupa ülkeleri tarafından büyük bir üyelik dalgası beklentisinden önce (karar verilmiştir) tanımlanmıştır ve bu siyasi kriterler oldukça kısa formüle edilmiştir. Bu kriterler basit olarak, aday ülkelerin üye olmadan önce, demokrasi, insan hakları, hukukun üstünlüğü ve azınlıkların korunmasını ve bunlara saygı gösterilmesini garanti eden kalıcı (sabit) kurumlara sahip olması gerektiğini söylemektedir. Dolayısıyla bunlar temel olarak dört unsurdur ve bu dört unsur tabi ki Komisyon tarafından ortaklık değerlendirilmesinde dikkate alınmaktadır ki, bu Komisyon Türkiye'yi de bu bireysel unsurlar dahilinde olduğuna karar vermiştir. Ve Güneydoğuyu düşünürsek, bu tabi ki insan hakları ile ilgili bir unsurdur.

Şimdi de ikincisi ve belki daha önemlisi – bu, reformların yasa kitabına konulması – kanunların kabul edilmesi demek değildir. Bu nispeten, diyorum ki, nispeten kolay bir süreçtir, özellikle de mecliste uyum içinde bir çoğunluğa sahipseniz. Düşünüyorum ki bu alanlarda meclisin tamamı, sadece fonksiyonu destekleyen Hükümet değil, tüm bu reformların. Dolayısıyla uygulamaya da ihtiyacımız vardır. Zira bu reformlar, insanlar tarafından kendi günlük hayatlarında hissedilmedikleri sürece yararlı değiller ve konu ile ilgileri bulunmamaktadır. Türkiye'deki durum, Türkiye'deki uygulamadaki durum, Avrupa Birliğindeki duruma daha fazla benzer hale gelmelidir. Ben her zaman bu terimi kullanırım, bu Avrupa Komisyonu tarafından kendi raporlarında ve

belgelerinde kullanılan bir terim değildir, ancak ben her zaman bu terimi kullanırım – Türkiye daha fazla liberal demokrasi haline gelmelidir. Türkiye, bir bireyin sonuçta belli limitler dahilinde yapmak istediğini yapabilen bir ülke haline gelmelidir. Dolayısıyla, bireylerin insan haklarından ve temel özgürlüklerden tam olarak yararlanabilmelerini sağlamak için - ki gelecek Avrupa Birliği üyeliği düşünüldüğünde bu oldukça önemlidir- bireysel aktivite (faaliyet) bakımından Türkiye'de geçmişte geçerli olan, ve halen bir çok kanunda var olan sınırlamaların, sınırlamaların bir çoğunun kaldırılması gerekecektir. Umarım Avrupa Birliği Anayasası üzerinde önümüzdeki altı ay içinde analaşma sağlanacaktır ve bu Anayasada 2. Bölüm insan hakları ve temel özgürlükler beyannamesi vardır. Ve bu insan haklarına ve temel özgürlüklere uyulacaktır, tüm üye ülkeler tarafından uyulacaktır ve Türkiye tarafından da uyulacaktır. Ve bu insan haklarının ve temel özgürlüklerin sadece bir tek yorumu olabilir. Bu insan haklarının ve temel özgürlüklerin bir ülkede daha liberal bir yönde, başka bir ülkede ise daha sınırlayıcı bir yönde yorumlanması mümkün değil. Bu, dilerseniz, çatırtıya yol açabilir. Avrupa Birliği düzeyinde, Avrupa Birliğindeki en yüksek mahkeme olan Avrupa Adalet Mahkemesi – bir Avrupa Konseyi kuruluşu olan Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi değil de Avrupa Adalet Mahkemesi – insan hakları ve temel özgürlüklerle ilgili davalarla durdurulduğu takdirde, kendi idari uygulaması veya yasama çerçevesi ile Avrupa Birliği Anayasasında konulan standartlara uymayan ülkeye karşı karar alınabilir. O zaman bu ülke kınanacak ve bir Avrupa Birliği üyesi olarak Avrupa Adalet Mahkemesinin hükmünü uygulama zorunluluğuna maruz kalacaktır. Bu beni, konuyla ilgili olan bir diğer noktaya da getirmektedir. Bence, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi kararları ve hükümleri konusunu düşünürsek, uluslararası bir mahkeme tarafından verilen kararlara uyulması oldukça önemlidir. Şimdi Türkiye'de hukuk davalarına, Türkiye'nin Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi tarafından

kınaması halinde yeniden bakılabilmesinin büyük bir ilerleme olduğunu söylemiştim. Ancak bu Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi hükümlerinin ayrıca uygulanması da gerekir. Bu bakımdan, halen büyük bir eksiklik mevcuttur. Sadece iki belirgin örnek ise, örneğin Loizidu davasında Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinin beş yıl önce böyle bir tazminat yapılması için hüküm vermesi halinde, bu halen yerine getirilmemiştir. Diğer taraftan, devam etmekte olan Lazadiano davasının yeniden görülmesinde diğer endişelerimiz vardır ve burada bizim bazı korkularımız vardır ki, bu davanın yeniden görülme süreci çok da adil bir yönde gitmemektedir ve ilk başta olanların sadece bir tekrarıdır. Dolayısıyla, Türkiye'nin Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinin hükümlerini de yerine getirmesi çok önemlidir. Çünkü bu, Avrupa Birliğine üye olduktan sonra Türkiye'nin, söylediğim gibi bir Avrupa Birliği kuruluşu olan Avrupa Adalet Mahkemesi kararlarını uygulamaya hazır olduğunu gösterecektir. Bu oldukça önemlidir, zira bu Adalet Mahkemesinde, üye ülkelerin bu mahkemenin hükümlerini uygulamaya zorlayacak araçlar bulunmamaktadır. Bu sadece yapılmak zorundadır ve şu anki üye ülkelerin kayıtları şimdiye kadar oldukça olumludur. Tüm bu ülkeler, her zaman olmasa da en azından çoğu hallerde – kesin istatistikleri bilmiyorum – Avrupa Adalet Mahkemesi kararlarına uymakta ve bunları uygulamaktadır. Dolayısıyla Türkiye'nin Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi bakımından uluslararası yükümlülüklerine riayet etmesi için ısrar etmeliyiz. Sonra, bazı diğer unsurların uygulanması bakımından, ilk olarak daha önce Ağustos 2002'de üçüncü paket ile izin verilen, kültürel haklar yasamasında, Türkçe olmayan dil eğitiminde ve yayında uygulamama eğilimleri vardır. Bu konuda şimdiye kadar bir şey yapılmamaktadır. Bu reform paketinden bir yıl geçmesine rağmen hiç bir şey olmamaktadır. Sonra, şöyle bir problem var ki, ister yargı, ister idari makamlar olsun, bunlar bazen reform edilmiş kanunları oldukça sınırlayıcı bir biçimde kullanma eğilimindeler. Reformun ruhu (özü) yönünde değil de, temel

olarak reform ruhunu baltalayacak bir yönde. Örneğin, bazı olaylar vardır ki, örneğin bir ifade özgürlüğü maddesi, diyelim ki 169, belli bir ölçüde liberalleştirilmiştir ve sonra Siz, Ceza Kanunun başka bir maddesini uygulayarak daha öncekilerle aynı sonuçlara götüren hükümler elde ediyorsunuz. İkinci olarak, ilk teşebbüste olduğu gibi kamu alanında Türkçe dışı yayını tanıtma örnekleriniz vardır. Onlar söylemiş ki - haftada dört saat radyo, haftada iki saat televizyon. Neden ,iki katı değil, neden daha fazla değil?. Şimdi, bence burada Türkiye'deki yasama sürecinin iki sorununu görmekteyiz. Birincisi şudur ki, yasa reformları ayrıntılı bir biçimde üstlenilmemekte, ancak eklektik (seçici) bir şekilde farklı maddelere sahipsiniz, örneğin, Ceza Kanununu alırsak, bir maddedeki bir kelime değiştirilmekte, diğer maddedeki bir kelime değiştirilmekte, ancak bir temel hak olarak ifade özgürlüğüne baktığınızda, geniş bir yaklaşım olmadığını görmektesiniz. O zaman, reform edilmemiş bir diğer maddeyi uygulamakla bir sektörde reform ruhunu yıkma olasılığından kaçınmak için, her şey ideal olursa, birisinin ayrıntılı bir reform yapması gerekir.

Ayrıca, yasama reformu bakımından gözlemlediğimiz vè Türkçe olamayan dillerde yayınla söylediklerimle ilgili olan ikinci sorun, yasamacının, Türkçe dışındaki dillerde yayın yapılmasının şimdi özel yayıncılar tarafından da mümkün olduğunu yasa haline getirmekle sınırlamasıdır. Ne kadar olduğu hakkında bir şey söylenmemektedir. Artık zamanın%50'sine mi yoksa %5'ine mi izin verileceğine RTÜK'nun karar vermesi gerekir. Sonuçlar çok uzağa götüremez olabilir. Bence yasamacının, sadece Türkçe dışında yayının özel yayıncılar tarafından yapılabilmesi değil de, ayrıca %50 veya %30 veya %70 olmasına hususunda da esas kararı kendisinin alması gerekir. Sonra da idari bir makam olan RTÜK, temel, siyasi kararları değil de sadece teknik konuları ele alacaktır.

Dolayısıyla bu, halen yapılması gerekenlerin her bakımdan genel değerlendirmesi olmalıdır. Yine de söylemek isterim ki bu rapor, şimdiye kadarki Türk başarıları bakımından kesinlikle çok olumludur ve bu raporun yapılması gereken nispeten uzun bir eleman listesi, Türk Hükümeti ve Parlamentosu ve yetkilileri için geri kalan bölümleri yerine getirmek ve çeşitli alanlarda halen yapılması gerekenler konusunda daha emin olmak için bir teşvik ve kılavuz gibi anlaşılmalıdır. Bu sürece, daha önce mevcut olamayan bir kesinlik eklenmiştir.

Şimdi kısa olarak yargı sistemine bakmama izin verin. Gerçekten söylediğim gibi, yargının etkinliği ve bağımsızlığı açısından halen belirli şeylerin yapılması gerektiğine inanıyoruz. İlerleme Raporunda da belirtilmiş olan bir sıra önemli noktalar kesinlikle vardır. Adalet Akademisini yaratılması ile hakimler ve savcılar için hizmet öncesi ve hizmet içi eğitim yapısı mevcut hale gelmiştir. Aile mahkemeleri oluşturulmuş ve bunların 63 tanesi artık faaliyet içindedir. Söylediğim gibi, davaya yeniden bakılması hakkı tanıtılmıştır. Çocuk mahkemelerinde, üst yaş sınırı 15'den 18'e çıkarılmıştır. Askeri mahkemeler siviller üzerindeki yargılama yetkisini yitirmiştir. Adalet Bakanlığı, hakim ve savcıları insan hakları ve diğer konulardaki reform paketleri yönünde eğitme çabalarını yoğunlaştırmıştır.

Şimdi de zayıf noktalar. Yüksek Hakim ve Savcılar Kurulunun yapısı, halen yargı üzerinde siyasi etki olasılığı içermektedir. Mahkemeler genellikle ağır iş yükü ile karşı karşıya kalmaktalar, ki bunun da mahkemeler arasında eşit dağıtılmadığı görülmektedir. Cumhuriyet Savcısının soruşturmalardaki ve davaların (kovuşturmaların) hazırlanmasındaki rolü artırılmalıdır. Son olarak söylemek istediğim reformların uygulanması hakkındadır, bazen mahkemeler reformları (düzeltmeleri) daha sınırlayıcı bir biçimde yorumlamakta ve kanunun başka bir maddesine

başvurarak daha öncesi gibi sonuçlar elde etmekteler. Sonra, halen Devlet Güvenlik Mahkemeleri sorunu mevcuttur, bunların da prosedürleri , normal ceza mahkemelerinki ile büyük ölçüde aynı düzene sokulmuştur. İnanıyorum ki, Devlet Güvenlik Mahkemelerini Ağır Ceza Mahkemeleri ile birleştirme planı mevcuttur. Anlıyorum ki mevcut durumda F-tipi cezaevleri de gelişmiş, toplumsal aktivitelere katılım sağlanmıştır. Diğer taraftan, cezaevlerinde halen avukata erişim hususunda sorunlar olduğu gözükmektedir.

Şimdi, doğrudan Baroların hizmetine ve avukatların sorumluluğuna yönelik bir görüş daha belirtmeme izin veriniz. Anlıyoruz ki, ücretsiz yasal yardım ve danışma sağlama konusunda Baroların hizmetleri kamu tarafından etkin bir biçimde bilinmemektedir. Avukatlar bize, yasal danışma ve temsil hakları tutuklulara genellikle polis tarafından hatırlatılmakta olduğunu, ancak bu hizmetin bedava olabileceğinin uygulamada tutuklulardan gizlendiğini söylemekteler. Yasaları uygulayan memurların sık sık tutuklu şahısları avukat isteme haklarından vazgeçirme olaylarında yer aldıkları ve sonra da tutuklulara bir avukat istemediklerini belirten standart bir form imzalatıldığı rapor edilmektedir. Ancak şimdi Barolar Birliği de kendi hizmetlerini kamuya tanıtmaktan dolayı sorumluluk taşımaktadır ve bu konuda yayınlar, posterler vs. geliştirebilir. Baro ayrıca, bir tutuklu tarafından avukat istendiğinde, bu avukatın gerçekten de tutuklama yerine zamanında varmasını ve eğer tutuklanan şahsın hakları ihlal edilmişse, gerekli önlemlerin alınmasını talep etmesini sağlamalıdır.

Bitirecek olursak, tüm bunlarda bizlerin neler yaptığı konusunda birkaç fikir söylemek isterdim. Avrupa Komisyonu Türkiye ile oldukça büyük bir destek programı, mali işbirliği programı yürütmektedir. Bu programın hacmi gelecek birkaç yıl içerisinde büyük ölçüde artacak ve 2006 yılında yaklaşık yarım milyar Euro olacaktır.

Şimdi, yargı kolunun Avrupa İnsan Hakları Davaları Kanunu yönünde eğitilmesi üzerine Avrupa Konseyinin ortak bir inisiyatifi olduğunu biliyoruz. Yakında Yargı Modernizasyonu ve Ceza Reformu üzerine bir program başlatacağız. Bu program, yeni oluşturulmuş Adalet Akademisine destek sağlayacak, eğitim ve donatım yoluyla daha fazla adli hizmetleri destekleyecek, sistemi daha etkin bir biçimde gözetleme imkanı yaratacak ve Bakanlığın eğitim ve donatım sağlaması yoluyla ulusal yargı projesini destekleyecektir. Program 2004 yılı için, adalete erişim üzerine programlanmıştır, ki bu aslında adalete erişimi ilerletecektir ve Barolar Birliği veya Baro bu bağlamda büyük bir rol oynamalıdır. Dolayısıyla buradaki bu toplantı, Ankara Barolar Birliğinin ve diğer Baroların bu projeye aktif bir katılımını görmek istediğimiz ve Barolarla Adalet bakanlığı arasında sonuç veren bir işbirliğinin mümkün olmasını umut ettiğimizi ifade etmem için iyi bir fırsattır. Bizler ayrıca, Temyiz Mahkemelerinin yaratılması için eğitim ve donatım ve muhtemelen binaların sağlanmasını içerecek bir destek de planlamaktayız. Bu Temyiz Mahkemelerinin yaratılması hakkında Kanunun yakında kabul edileceğini umuyoruz. Son olarak 2004 yılı için, reformların uygulanmasını gözetleyecek bir sistemin geliştirilmesi için İçişleri ve Adalet Bakanlıkları ile birlikte bir proje üzerinde çalışmaktayız. Bu projede de illerdeki emniyet müdürlerine, polis şeflerine, valilere, kaymakamlara, ve hakim ve savcılara eğitim sağlamayı düşünmekteyiz.

Sayın Başkan burada bitirmek istiyorum, her halde benden beklediğinizden daha fazla zaman aldım.

Av. Mustafa BOZCAADALI : You're welcome. Thank You.

***Av. Mustafa BOZCAADALI :** Lütfen. Teşekkür ederiz.*

Dr. Hansjörg KRETSCHMER : Thank you very much,...

Dr. Hansjörg KRETSCHMER : Çok teşekkür ederim....

Av. Mustafa BOZCAADALI : Evet Sayın Büyükelçiye verdiği ayrıntılı bilgiler ve yaptığı değerlendirmeler için teşekkür ederiz. Gerçekten beklediğimizden daha ayrıntılı bilgiler verdi. Bizi aydınlattı. Ancak hukukçular olarak bizim açımızdan çok önemli olan hukuk ve uyum yasaları ile ilgili bildiğimiz gibi başarılı uygulamaların etkileyici ve cesaretlendirici olduğu yönündeki görüşleri bizi sevindirdi. Tabi ki adli sistemin işleyişi ile ilgili bir takım gelişmelerin yer aldığını ama aynı zamanda tabi ki her sistemde olduğu gibi bunlarında bir takım aksayan taraflarının bulunduğunu bize ayrıntıları ile anlattı. Kendilerine gene bu hususta da teşekkür ediyoruz. Baroların ve özellikle Ankara Barosunun bugün yapmış olduğu gibi toplantılar yaparak bu konularda meslektaşlarını daha fazla bilgilendirebilmesi ve bu konularda daha aktif, fiili girişimlerde bulunmasına arzuladığını ayrıca bildirdi. Kısaca bu şekilde toparlayarak şimdi sözü diğer açılardan konuya bakabilecek olan Türk Makamlarından Ankara Üniversitesi Avrupa Toplulukları Araştırma ve Uygulama Merkezi Müdürü Sayın Doçent Doktor Nail Alkan'ı bu konular ile ilgili görüşlerini almak için sözü kendisine bırakıyorum. Dediğim gibi bakalım bizim açımızdan bu konular nasıl görülüyor veya akademik açıdan bu konulara bakanlar tarafından acaba bu konular nasıl değerlendiriliyor.

Yrd. Doç. Dr. Nail ALKAN : Sayın başkan çok teşekkür ederim. Sayın büyükelçilerim, değerli başkanım. Türkiye Avrupa Birliği ilişkilerinde yine bir önemli tarihi geride bıraktık. Yine bir ilerleme raporu. İlerleme raporları 1998 den bu güne sürekli Kasım ayında, Kasım ayının ilk haftasında açıklanan raporlar. Tabi bu ilerleme raporları tek Türkiye için açıklanmıyor, tüm adaylar için açıklanıyor. Biz burada tabi son 3-4 yıla baktığımızda diğer adaylar ile çok ilgilenmiyoruz daha çok kendimiz ile ilgileniyoruz ve bu ilerleme raporlarında bize yöneltilen eleştirilerden de genelde rahatsızlık duyuyoruz. Tabi

amaç burada, ilerleme raporunun amacına baktığımızda aday ülkelerinin son bir yıl içinde gerçekleştirdiği çalışmalar, yaptığı düzeltmeler, yaptığı reformlar, yerine getirdiği reformlar. Avrupa Birliği genelde bu son bir yılın resmini çıkarmaya çalışıyor aday ülkeler ile ilgili. Tabi yalnız bu resmi tek başına çıkarmıyor. Bu resme biz de katkıda bulunuyoruz. Biz derken Türk Bürokrasisi de katkıda bulunuyor. Türkiye'nin de bir katkısı var bu ilerleme raporu hazırlanırken ve Avrupa Birliği Komisyonu da kendi katkısı ile Kasım ayının ilk günlerinde açıklamaya çalışıyor. Şimdi tabi açıkçası dünden beri bu ilerleme raporunun açıklamasını takip etmeye çalışıyoruz ve çok net bir mesaj daha çıkmadı. Bu ilerleme raporunu şimdi Türkiye olumlu mu algılayacak, olumsuz mu algılayacak? Açıkçası maç ortada. Olumlu algılayanlar da var, olumsuz algılayanlar da var. Yalnız 1998 den başlayarak bugüne kadar bakarsak ilerleme raporlarına, bu ilerleme raporunu ben en azından kendi adıma olumlu olarak algılamak istiyorum. Zaten aynı açıklamayı Sayın Gül'de hükümet adına, Sayın Gül'de yaptı. Bu raporu yapıcı, olumlu, dengeli ve objektif olarak değerlendirdi. Tabi yalnız şu bir gerçek bunu Avrupalıların bize söylemesine gerek yok. Bunu biz de biliyoruz zaten. Uyum paketlerini yerine getirdik. Sayın Kretschmer, demin şu ifadede kullandı. İlk uyum paketi bir yıl önce çıktı. Uygulamada nerede olduğunu biz de biliyoruz. Uygulamada çok başarılı değiliz daha. Bunun biz de farkındayız. Uygulama zayıf olduğunun biz de farkındayız. O açıdan Türkiye, şimdi bu ilerleme raporunu bir ev ödevi olarak görülmesi gerekir ve önümüzde tam bir yıl var. Çünkü bu ilerleme raporu açıkçası Türkiye için o kadar da önemli değil. İçinde zaten çok büyük fazla sürprizlerde yok. Asıl önemli olan ilerleme raporu 2004 ilerleme raporu. 2004 ilerleme raporu olumlu çıktığı takdirde Türkiye'ye tarih verecekler, müzakerelere başlama tarihi verecekler.

Tabi ilerleme raporunu şimdi size tek tek anlatmak istemiyorum. Farklı bir açıdan bakmak istiyorum. Sabahtan beri Avrupa Medyasının da takip ediyorum. Hani Avrupalılar nasıl

bakıyor bu ilerleme raporuna ve size şunu söyleyeyim; Avrupa Medyasında Türkiye ön planda değil. Türkiye'ye verilen bu ilerleme raporu ön planda değil. Başka bir ülke ön planda gözüküyor Avrupa Birliği ülkelerinde. Polonya ön planda. Polonya yoğun bir şekilde eleştiri bombardımanına tutuldu bu ilerleme raporunda. Hani şunu görüyoruz ki ilerleme raporu tek Türkiye'yi eleştirmek için yapılan bir şey değil, özellikle 2004 Mayıs ayında üye olacak on tane ülke belki tarihlerinin en kötü ilerleme raporlarını aldılar. Çünkü bu şansı Avrupa Birliğinin. Avrupa Birliği ancak bu son ilerleme raporu ile bu on üyeye biraz yön verebilecek ve isteklerini yerine getirtebilecek veya eksikleri yerine getirtebilecek. Özellikle Polonya'da dokuz tane önemli konunun altını çizmiş. Gıda gibi bir konu, rüşvet, özelleştirme, enerji, tarım gibi konularda Polonya çok gerilere düşmüş. Hatta Polonya son bir yıldır ilerleme raporunda açıklandığı gibi hiçbir çalışma yapmamış neredeyse. Çek Cumhuriyeti, Slovakya, Slovenya aynı şekilde yoğun eleştiri alıyorlar. Şimdi bize belki en yakın ülkeler Bulgaristan ve Romanya. Çünkü onlar 2007 yılında üye olacaklar. Bu iki ülke de ilerleme raporlarında çok olumlu görülmüyor, onlarda da eleştiri notları var, noktaları var. Örneğin Bulgaristan ve Romanya'da en önemli iki tane konunun bir tanesi rüşvet, ikincisi çingene azınlıkları. Bunları da biz artık bilmemiz, görmemiz gerekir. Çünkü şunu ben her yıl fark ediyorum ilerleme raporu açıklandığında Türkiye'de. Biz Türkiye'de eleştiriden biraz kaçıyoruz, eleştirileri çok istemiyoruz. Bu eleştiriler her ülkeye yapılıyor, her adaya yapılıyor ve dikkat ederseniz Türkiye AB ilişkilerinde bu ilerleme raporu sonrası yani dünden bu güne kadar gerginlik biraz azaldı. Gerginlik yok. Niçin yok? Çünkü Türk tarafı bütün ilerleme raporlarındaki bahsedilen konuları kabul etti zaten. Evet dedi Türk tarafı, bu sorunlar hepsi bizde var, yok demiyoruz. Hani şimdi Kıbrıs'ı bir tarafa bırakıyorum. Ama bütün bahsettikleri konular, çünkü ilerleme raporu zaten birkaç gün önce medyaya da sızdı büyük bir ihtimalle ve bunu zaten medya tartışıyor. Türk tarafı kabul

etti zaten bunları. Kabul ettiği için gerginlikte azaldı. Eleştiri hedefleri de azaldı. Avrupa Birliği ülkelerin özellikle tutumuna bakarsak bu ilerleme raporu ile ilgili yine bu sabah takip etmeye çalıştım, dün akşamdan beri ne gibi bir tutum var ilerleme raporu Türkiye ile ilgili, genel anlamda Türkiye ile ilgili olumlu bir tutum var Avrupa'da. Ha olumlu derken şunu da hepimiz biliyoruz, Avrupa Birliği ülkelerinde Türkiye'yi destekleyen, isteyen ülkeler ve parlamenterler var. İstemeyen devletler ve parlamenterler de var. Bunu söylemekte herhangi bir sakınca görmüyorum. Ama sonuçta genel anlamda baktığımızda, hükümetler bazında baktığımızda, hükümetler genelde Türkiye'nin son bir yıl içindeki çalışmalarını övgü ile bahsediyorlar. Şuna da bir kısaca değinirsek hükümetlere tek tek bakarsak aslında hiçbir hükümet bugünkü koşulları ile Türkiye'nin Avrupa Birliği üyeliğine değil, karşı değil daha doğrusu. Türkiye özellikle bu gelecek bir yılı yoğun bir şekilde kullanmak zorunda. Hani kullanmak zorunda derken şu kararı verdiysek beynimizde, evet biz Avrupa Birliği üyeliğini cidden istiyoruz, biz bu kararı cidden verdiysek, evet istiyoruz diyorsak o zaman Türkiye önündeki bu ev ödevi diyelim, yol haritası diyelim yerine getirmek durumunda. Çünkü aksi takdirde 2004 yılı ilerleme raporunda olumlu bir mesaj alamayız. Şimdi yine diğer adaylara biraz bakmak istiyorum. Polonya dediğim gibi. Polonya'nın şu şansı var. Polonya 2004 Mayıs ayında üye olacak. Yalnız Avrupa Birliği diyor ki, Polonya şu dokuz kalemdeki sorunları yerine getirmez isen ben fonları falan keserim, ben sana para yardımı yapmam diyor. Yani üye olmakta burada çok büyük bir kar değil. Üye olduktan sonrada bütün bunları yapmak durumundayız. Bir de tabi şöyle bir şey var, bununda altını çizmek istiyorum özellikle. Bütün bu uyum paketlerini çıkarıyoruz, işte yedi tane uyum paketi çıkardık ve umarım 2004 yılında bir uygulama yılı yaşayacak Türkiye, Avrupa Birliği uyum paketi uygulama yılı yaşayacak Türkiye. Şunu artık Türk Toplumu olarak anlamak zorundayız bana kalsa. Bu uyum paketlerini uygulamalarını kendimiz için

yapalım Avrupa Birliği için yapmayalım. Çünkü özellikle son 24 saattir, ilerleme raporu açıklandıktan sonra şu eleştiri de geliyor; görüyoruz işte Avrupa Birliği şimdiye kadar Kopenhag kriterleri diyordu, şimdide Kıbrıs'ı çıkardılar. Yani Kopenhag kriterlerini Türkiye yerine getirse bizi yine almayacaklar. İşte şimdi Kıbrıs çıktı yarın başka bir şey çıkaracaklar. Ege çıkacak. Ben şunun altını çizmek istiyorum. Ne çıkarsa çıksın karşımıza biz bu uyum paketlerini, biz bu reformları Türk insanı için yapalım başka birisi için değil, Avrupa Birliği istiyor diye değil. Ha Türk insanı daha fazla demokrasi, daha fazla insan hakları, daha fazla azınlık hakkı istemez mi? Türk insanı daha düşük bir enflasyon, daha düşük bir işsizlik oranı istemez mi? Kim istemez? Yani o açıdan ben bu Türkiye, Avrupa Birliği ilişkilerini daha doğrusu Avrupa Birliği için çıkardığımız uyum paketlerini Türk insanın sahiplenmesini istiyorum. Bana kalsa bugüne kadar niçin yavaş işliyor bu sistem çünkü Türk toplumu bu paketleri sahiplenmedi. Niçin sahiplenmedi? Açıkçası paketlerde ne olduğunu da bilmiyoruz. Tam anlamıyla uyum paketlerinde ne olduğunu da bilemiyoruz. Bilemediğimiz için sahiplenemedik. 2-3 hafta önce Hollanda Başbakanı geldi Türkiye'ye ve şu açıklamayı yaptı. Tamam Türkiye bu paketleri çıkardı ama önemli olan unsur. Vatandaş ne hakkı olduğunu bilmek zorunda. Türkiye'de Türk halkı daha ne hakkı olduğunu bilmiyor, bu paketin ne getireceğini bilmiyor. Türk toplumu bu çerçevede tabi aydınlatılması gerekir. Ancak aydınlatıldığı takdirde Türk toplumu bu paketlere sahip çıkacak ve bir şekilde Avrupa Birliğine de sahip çıkacaktır. Ama burada asıl hedef paketlerin uygulaması olsun ve kendi vatandaşımız için bir uygulama olsun. Bu ilerleme raporuna baktığımızda şimdi diğer ilerleme raporları ile kıyaslamaya çalıştım ben 98 den bu güne kadar ilerleme raporlarında şunu görüyoruz ki açıkçası bu ilerleme raporunda rahatsız edici, bizi üzecek bir dil kullanılmamış. Hani biz biraz herhalde artık, şöyle bir şey var eskiden futbolda Türk takımları çok kötü oynadığı için 1-0 kaybetsek bile hoşumuza gidiyordu. Ama sonra Türk takımları

iyi oynamaya başladı, şımardık artık hani sürekli kazanmak istiyoruz. 1-0 lık galibiyet bile yetmiyor bize. Şimdi ilerleme raporunun beş yıl öncesine baktığımızda çok olumsuz şeyler karşımıza geliyordu. Ama şimdi artık hani bizde biraz daha iyi çalışma yaptığımız için herhalde, bu ilerleme raporu aslında en iyisi bu güne kadar yayınlananların. Ama herhalde biraz bizde tırnak içinde şımardık ki çok beğenmiyoruz ilerleme raporunu. Ama işin gerçek yanı bu ilerleme raporu 98, 99, 2000 ile kıyaslarsak Türkiye için en önemli ve niçin önemli, biz bir şeyler yaptık artık. Avrupa Birliği yoksa bizi övmez, yoksa Avrupa Birliği ve bütün üye ülkeler Türkiye'nin yaptığı reformları ifade etmez. Çünkü tüm Avrupa basınında bu sabah Türkiye'nin yaptığı, son bir yıl içinde yaptığı çalışmalar yer alıyor. Birde tabi şöyle bir şey daha var. Bakın Avrupa Birliği Sayın Kretschmer de bunu söyledi. Uygulamadan bahsediyor. Evet, uyum paketleri artık uygulanmak zorunda, uygulamamız gerekir. Yalnız Avrupa Birliği şunu da biliyor. Bu bir süreçtir. Bu uygulama bugünden yarına olacak bir şey değil. Ayrıca Avrupa Birliği şunu da biliyor. Bu uygulama süreci diğer aday ülkelerde de daha bitmemiştir. Daha tamamlanmamıştır. Yapılan bir tek şey var, iyi niyet göstergesi. Diğer aday ülkelerde de uygulama tamamlanmadığı için iyi niyet göstergesi. Yani bizim yapacağımız şey çünkü biz gelecek bir yıl içinde tüm uygulamaları %100 gerçekleştiremeyiz, zaten kimse bunu bizden beklemiyor. Bizden beklenen şey bu bir yıllık süreç içinde bu uygulama, çerçevede iyi niyet gösterge. Yoksa kalkıp biz bütün sorunları, bütün uygulamaları %100 yapamayız. Dediğim gibi diğer aday ülkelerde zaten yapmadı. Halen tüm aday ülkelerde uygulama ile ilgili sorunlar var. Tek bizde yok. Ama dediğim gibi onlar başlamış ve bir takım iyi niyetler ile bir yerlere gelmiş. İlerleme raporlarına bakıyoruz tüm aday ülkelerde halen sorunlar var ama niçin tarih aldılar bizden daha önce? Çünkü iyi niyetli bir takım çalışmaları sürdürdüler. Yoksa tam olarak çözemezler zaten. Bunun için zaman da yok, yetmez. Dediğim gibi Türkiye, AB ilişkilerine baktığınızda Avrupa

Birliği ülkelerinde halen bizi istemeyen bir grup var. olmayacak değil yani. Bu da demokrasinin bir göstergesidir, bu gayet normal. Avrupa Birliği, Türkiye ilişkilerinde biz artık şu olguyu da yenmek durumundayız. Biz derken ortaklaşa yani tek Türkiye değil. Biz, onlar olgusunu artık ortadan kaldırmak zorundayız. Halen biz Avrupa Birliği ülkelerini tanımıyoruz, Avrupa Birliğini tanımıyoruz, halen bizim Avrupa Birliği konusu hakkında yeterli bilgimiz yok. Halen Türkiye'de AB üye ülkeler hakkında yeterli bilgi yok. Aynı şekilde halen Avrupa Birliğinde de Türkiye hakkında, üye ülkelerde de Türkiye hakkında yeterli bilgi yok. Bunu artık. Değişik projeler ile, değişik çalışmalarla ortadan kaldırmak gerekir. Çünkü Türk insanı bir şekilde Avrupa Birliğini tanımak durumunda, Avrupa Birliği insanı da bir şekilde Türk insanını tanımak durumunda. Avrupa'da bugün üç buçuk milyon Türk Vatandaşı yaşıyor, yaşamıyor değil. Yalnız tabi bu üç buçuk milyon Türk insanı Avrupa'daki Türkleri temsil etmiyor. Böyle bir misyonları da yok zaten. Temsil misyonu bizde. Biz temsil etmemiz gerekir kendimizi. Bir takım eksikliklerden bahsetmek istiyorum. Tanıtım çünkü burada çok önemli bir faktör. Bugün Brüksel'de on beş bin tane insan Avrupa Birliği aday ve üye ülkelerle ilgili lobi çalışması yapıyor. Bizim lobicilerimiz nerede? Bugün yine Brüksel ve Strazburg 'da aday ülkelerin işte Polonya gibi, İsveç gibi kendini tanıtan merkezler var. Bizim merkezler nerede? Hani biraz açıkçası topu kendi sahamızda oynatalım da biraz artık kendimiz bir şeyler yapmaya çalışalım. Biz kendimizi yeteri kadar tanıtmıyoruz. Niçin Türkiye'nin halen kırk yıldır ilişkimiz olan Brüksel'de bir Türkiye evi yok, bir Türkiye Kültür Evi yok? Niçin Türkiye'nin halen Strazburg'da bir lobisi yok? Bunları artık yavaş yavaş aşmamız gerekir. Çünkü başka türlü Avrupa Birliğine yakınlaşmamız, Avrupa Birliği tanımamız imkansız gibi gözüküyor. Genel anlamda ilerleme raporunu dediğim gibi olumlu görmek istiyorum, olumlu algılamak istiyorum. Ben açıkçası medya ile boğuşuyorum. Dün akşamdan beri, saat üç buçuktan beri ilerleme raporu açıklandı olumsuz bir

hava yaratılıyor. Bugün basını takip ettiyseniz, yazılı basını takip ettiyseniz olumsuz bir hava yaratılıyor Türk basınında özellikle. Bu havayı artık biraz kırmamız gerekir. Evet raporda olumsuz yönler var, yok değil yalnız bunlar hepsi bildiğimiz, yeni bir şeyler değil. Raporda Türk tarafı hiçbir konu ile ilgili şaşırmaması gerekir. Kıbrıs'ı bile biliyordu Türkiye. Kıbrıs'ta yeni bir şey değil. Artı Kıbrıs hani zaten şart değil. Kıbrıs'ı şey olarak tabi, mesaj olarak veriyorlar. Ama Kıbrıs'ı da biliyorduk. Sayın bürokratımız burada. Kıbrıs hakkında yeni bir şey var mı bu ilerleme raporunda? Hiçbir yeni uygulama yok ama basına baktığımızda sanki her şey yeni, sanki her şey işte hiç beklenmediğimiz bir şey. Biz biraz bu konuda sabırlı olmamız gerekir yani. Çok büyük bir ihtimalle şunu bekledik belki toplum olarak, dört dörtlük olumlu bir rapor, hiçbir olumsuz yanı yok, hatta bizi yarın üye yapacaklar. Biraz Türkiye, AB ilişkilerinde sabırlı, bilinçli çalışmalarını sürdürmesi gerekir ki bir AB üyeliği işte 10 yıl sonra, 20 yıl sonra gerçekçi olsun. Türkiye özellikle 2004 yılı çok önemli bir yıl. Hem Türkiye için hem Avrupa Birliği için. 2004 yılında Avrupa Birliğinde bir genişleme süreci yaşanacak. 10 tane yeni üye alacak Avrupa Birliği, 2004 yılında Avrupa Birliğinde parlamento seçimleri yapılacak, 2004 yılında Avrupa Birliğinde Anayasa taslağı büyük bir ihtimalle kabul edilecek ve 2004 yılında Türkiye için çok önemli bir tarih. Büyük bir ihtimalle Türkiye'ye 2004 sonunda bir tarih verilecek üyelik müzakerelerinin başlaması için. Şunu ben rica ediyorum. Hem basından, hem Avrupa Birliği ile ilgilenen insanlardan, kuruluşlardan; 2004 ü Avrupa Birliği yılı ilan edelim. Hem Türkiye açısından, hem Avrupa Birliği açısından. Çünkü cidden çok önemli 2004 bizim açımızdan çok önemli ama Avrupa Birliği açısından da çok önemli. Artık Avrupa Birliği derken tek Türkiye açısından bakmamaya çalışalım. İşte Avrupa Birliği derken Avrupa Parlamentosu seçimleri var. Bizimle bir ilgisi yok ilk aşamada. Anayasa derken yine orada çok aktif değiliz, genişleme süreci diyoruz o da bizi henüz daha ilgilendirmiyor, çünkü daha dahil

değiliz. Avrupa Birliğini artık Avrupa Birliği olarak öğrenelim. Avrupa Birliği olarak anlayalım. Tek Türkiye gözlüğü ile bakmamaya çalışalım. Çünkü artık Avrupa Birliğini de net olarak öğrenmek durumundayız. Çünkü Avrupa Birliği ülkeleri vatandaşları yarın bizim komşumuz olacak. Ben hep diyorum ki Avrupalılar bizim akrabamız olacak, akrabamızı tanımak durumundayız. Hatta diyorum ki işte Avrupa'dan kız alıyoruz, kızın akrabalarını tanımak durumundayız. Bu tanıma unsuru çok önemli çünkü halen bu biz onlar olgusunu yenemediğimiz için halen çift taraflı, ön yargılar, yanlış algılamalar var. Bir tek işte 98 den bugüne baktığımda şunu ben görebiliyorum, olumlu olarak görebiliyorum. Türkiye, AB ilişkileri artık bir raya oturdu, Türkiye-AB ilişkileri artık bir gündem yaratabildi, Avrupa Birliği artık Türkiye'de bir daimi gündem yaratabildi ve umarım Türkiye-AB ilişkileri 2004 yılı için hem Türkiye açısından hem Avrupa Birliği açısından olumlu gelişmeler getirir ve Baro bu toplantıları her yıl yapıyor, umarım gelecek sene 2004 Kasım ayında Baronun düzenlediği bu toplantıda Türkiye'nin, Türkiye'ye verilecek tarihi konuşuruz. Tabi bunu konuşmak için hepimiz, tüm Türkiye ve tüm toplum, tüm sivil toplum kuruluşları, tüm bakanlıklar, üniversiteler üzerine düşen görevi yapmak durumunda. Hani işte hükümet yapsın, devlet yapsın da Avrupa'ya gidelim. Bu şekilde yürümez. Hepimiz Avrupa Birliği çerçevesinde çalışmak zorundayız ki Avrupa'ya biraz daha yaklaşalım. Çok teşekkür ederim.

Av. Mustafa BOZCAADALI : Evet, biz teşekkür ederiz. Sayın Doçent bize bilimsel olarak yaklaşımların ne şekilde olduğunu gösterdi. Ayrıca içtenlikle kendi yorumlarını yaptı gerçekten bundan çok faydalandık. Şimdi ise sözü Sayın Aslı Üğdül'e bırakıyorum. Kendisi Avrupa Birliği Genel Sekreterliğinden. Şu ana kadar genel bilgilerimizi ve hangi aşamada olduğumuza ilişkin bir çok bilgi de edinmiş olduk bu hukuk reformu ve uyum yasalarının durumu yanında fakat ben Sayın Aslı Üğdül'den biraz da hukuk alanına odaklanmasını rica

edeceğim. O konudaki Sayın Genel Sekreterliğin görüş ve düşünceleri bize ışık tutacaktır diye düşünüyorum.

Aslı ÜĞDÜL : Sayın Baro Başkanımız, Sayın Büyükelçi, değerli katılımcılar Avrupa Birliğine katılım sürecinin belki de en kritik döneminde 2003 İlerleme Raporu bağlamında Türkiye-Avrupa Birliği ilişkilerini irdelemek üzere düzenlenen bu Panele katılma fırsatı verdiğiniz için teşekkür ederim. 1999 Helsinki Zirvesi ile birlikte hem Türkiye'nin hem de Avrupa Birliği ülkelerinin önüne yeni bir tarih sayfası açılmıştır. Bu Zirvede ülkemizin adaylığının resmen kabul edilmesiyle vizyon eksikliğinden kaynaklanan Avrupa Birliği yaklaşımı düzeltilmiştir. Artık Türkiye, mevcut genişleme ve derinleşme süreçlerinin bir parçası olmuştur. Hem Türkiye hem de Avrupa Birliği ortaklığın nihayet üyelik birliğine ait olduğunu teyit etmişlerdir. Bu gelişmenin akabinde Avrupa Birliği diğer adaylar için yaptığı gibi Türkiye'nin adaylık şartlarını yerine getirmesi için gerekli katılım öncesi stratejiyi belirlemiş ve Katılım Ortaklığı Belgesini diğer bir deyimle üyelik yolundaki beklentilerini ortaya çıkarmıştır. Katılım Ortaklığı Belgesinin ilki 2001 yılında, gözden geçirilmiş ikincisi ise bu yılın Nisan ayında Avrupa Birliği tarafından onaylanarak yürürlüğe girmiştir. Katılım Ortaklığı Belgesini dikkate alarak yapmayı öngördüğümüz uyum çalışmalarını tespit eden ve Avrupa Birliğine karşı yükümlülüklerimizin yer aldığı AB Müktesebatının üstlenilmesine ilişkin Ulusal Programımızın İkincisi Temmuz 2003 tarihinde yürürlüğe girmiş bulunmaktadır. Avrupa Birliği Müktesebatının üstlenilmesi ve uygulanmasına yönelik somut ve ayrıntılı tedbirlerin kesin bir takvime ve finansman tablosuna bağlı olduğu bu ulasal Programla Türkiye'nin AB yolundaki kararlılığı bir kez daha teyit edilmiş ve katılım öncesi süreçte siyasi olsun, ekonomik veya sosyal olsun kapsamlı bir taahhütnameyi taşıyan bir belge ortay çıkmıştır. Ulasal Program sadece müzakere açılması için AB'ye verilmiş taahhütler olarak algılanmamalı, aslında toplumsal yaşamın her alanına olumlu yönde olumlu bir proje

olarak görülmelidir. Ulusal Programımız özellikle siyasi açıdan ülkemizin çağdaşlaşması için Cumhuriyetin ilanından bu yana süre gelen büyük toplumsal değişimin ve demokratikleşmenin yol haritasıdır. Avrupa Birliği Konseyi, 2004 yılı sonunda Türkiye'nin Koopenhagen siyasi kriterlerine uyup, uymadığını karara bağlayacaktır. AB Konseyinden ülkemizin Koopenhagen siyasi kriterlerini yerine getirdiği kararını çıkması durumunda,B Komisyonunun Türkiye ile katılım müzakerelerine gecikmeksizin başlaması öngörülmektedir. Görüleceği üzere, müzakerelerin açılabilmesi için ön koşul teşkil eden Kopenghagen siyasi kriterlerinin yerine getirilmesi bizim taahhüdümüz olduğu kadar bunlar yerine getirilince müzakerelere başlanması da AB Konseyinin bir taahhüdüdür. Koopenhagen Siyasi Kriterleri olarak anılan bu koşullar 1992 – 1993 yılında Koopenhagen'da yapılan AB Zirvesi toplantısında o zaman ki on aday ülke için belirlenen üyelik şartlarıdır. Bu şartlara göre AB ile ortaklık müzakerelerinin açılması için tüm aday ülkelerin demokrasiyi, hukukun üstünlüğünü, insan haklarını, azınlıkların saygı görmesi ve korunmasını istikrarlı bir şekilde güvence altına almalarını beklemektedir. Bu dört hususun uygulamada ne anlama geldiğinin kati bir tanımı yoktur. Ancak genel olarak Birleşmiş Milletler, Avrupa Konseyi ve nihayet Avrupa Birliği çerçevesindeki çeşitli birikimlerin ışığında aşağıdaki beklentileri sıralamak mümkündür. Demokrasi, güçler ayırımına dayanan bir devlette, bireylerin temel hak ve özgürlüklerinin güvence altına alındığı, saydam ve yöneten ile yöneticinin kamuoyuna hesap vermeye açık olduğu, demokrasi seçimler yolu ile bir kesimin toplumun tümü üzerinde tahakküm kurması anlamına gelmemektedir. Kamu yönetiminin her boyutunda toplumun her kesimini kapsayan sürekli bir katılımın sağlanması gerçek demokrasinin özünde vardır. Bu meyan da sivil toplum kuruluşları, toplumun yönetimine katılımı sağlayacak en önemli araçlar olarak görünmektedir. Diğer taraftan demokrasi, fırsat eşitliğinin teminat altına alınması demektir. Hukukun üstünlüğü, bağımsız ve tarafsız ve etkili

çalışan bir yargının varlığı gerektirir. Hukukun üstünlüğünden söz edilen ülkelerde her bireyin veya tüzel kişinin haklarını aramak için mahkemelere başvurma imkanının olması gerekir. Yargının kararlarını makul bir süre içerinde vermesi gereklidir. Zira gecikmiş adalet, hakkaniyet ilkesini zedeler. Her sanık suçları sabit oluncaya kadar masum sayılmalıdır. Herkesin kendini doğrudan veya müdafi aracılığı ile savunma hakkı vardır. Duruşmaların adil ve hakkaniyete uygun yapılması gerekir. Hukukun üstünlüğü ilkesinin egemen olduğu ortamlarda birbirine benzeyen yargı kararlarının tutarlılığı, bu kararların adil olup olmadığının göstergesini teşkil etmektedir. Koopenhagen Kriterleri beyanında insan hakları özellikle Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi ve Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinin içtihatları çerçevesinde tanımlanmaktadır. Bu haklar arasında özellikle yaşam hakkının, cezası suç olmama ilkesini, işkence ve kötü muamele yasağını, adil yargılanma hakkını ve bu haklar ihlal edildiğinde başvurulacak adli makamlar olması hakkını, zorla çalıştırma yasağını, kişilik özgürlüğünü ve güvenliğini, ifade özgürlüğünü, düşünce, vicdan ve medeniyet özgürlüğünü, eğitim hakkını, özel hayatı veya aile hayatının korunmasını, kadın-erkek eşitliğini, dernek kurma ve toplantı özgürlüğünü, serbest dolaşım hakkını, ayırımcılık yasağını, mülkiyetin korunması hakkını sayabiliriz. Öte yandan Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi bireylere verilen hakların topluma zarar verecek şekilde kullanılmasının önlenmesini yani bireysel hakların kolektif olarak korunmasını da teminat altına almaktadır. Ulusal güvenliğin ve kamu düzenin idamesi, toprak bütünlüğünün korunması ve isyanların bastırılması, ekonomik refahın korunması, genel sağlık ve ahlakın muhafazası gibi amaçlarla, özel veya istisnai uygulamalara da imkan tanımaktadır. Burada kıstas, devletinde bireylerinde bu hakları kötüye kullanmama esasıdır. Azınlıklara ilişkin kriterlerde Avrupa'da genel bir mutabakat bulunmamaktadır. Avrupa genelindeki uygulamaya bakıldığında, azınlık tanımının ülkelerin hukuken tanıdıkları

toplum kesimleri olabileceği gibi ırk, din, dil, cinsiyet, siyasi görüş, etnik yada sosyal köken veya herhangi bir kıstasa göre belirlenen grupları da kapsayabildiği görülmektedir. Türkiye'de azınlıklara ilişkin hukuk, Lozan Antlaşması ve Anayasamız tarafından esasen belirlenmiş durumdadır. Değerli konuklar, en özgürlükçe ve demokratik olarak algılanan toplumlarda bile hiçbir sistem mükemmel değildir. Her toplumda hangi devlet erki bünyesinde olursa olsun, temel hak ve özgürlüklerin ihlal edilmesi ile karşılaşılabilir. Burada önemli olan söz konusu ihlallerin gerçek anlamda münferit olması yani sistemin kusur veya zaaflarından kaynaklanmaması, sistemin ihlalde bulunana kamu görevlerine yaptırımlar uygulama yolunu açık tutması ve idari ve adli mekanizmaların ihlallerle ilgili olarak kendiliğinden devreye girmeleridir. Bir anlamda uygulamada siyasi kriterlere uyumun sağlanması demek temel hak ve özgürlüklerin korunmasında mutlak bir aksama olmaması değil, sistemin aksamaları kendi dinamikleri ile düzeltebilmesidir. Kısaca Avrupa Birliğinin Koopehagen Kriterleri bağlamında bizden beklentileri yukarıda saydığım ilke ve değerler doğrultusundadır. Bu değerler aslında Avrupa'nın tekelinde olan değerler değildir, evrensel anlamda kabul gören değerlerdir. Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesini 1954 yılında onaylayan Türkiye'nin o tarihten bu yana Sözleşmenin lafsını ve ruhunu ulusal mevzuatına tam olarak yansıtamamış olması yani bu değerleri tam olarak benimseyememiş görünmesi ve bu nedenle inişli, çıkışlı demokrasi yaşamında sürekli ağır tepkilere maruz kalışı elbette düşündürücüdür. Bugün,Türkiye'nin çağdaş, demokratik bir hukuk devleti olmasını sağlamak için yapılan eksersiz elli yıllık bir gecikmeyle üç, dört yıla sığdırılarak gerçekleşmektedir. Türkiye bir zamanlar Avrupa Konseyinde en çok dava açılan ülke konumunda ve hatta haklı veya haksız insan hakları ihlallerinde liste başında yer alan bir ülke olma imajını sırtlamak durumunda kalmıştır. Günümüzde bunun olumsuz etkilerini hala görmekteyiz. Doğal olarak yine unutmamak gerekir ki yine Türkiye, yakın geçmişinde maruz

kaldığı terörizmin yarattığı travmanın etkilerini henüz üzerinden atabilmektedir. Güvenlik tehdidi hiçbir ülkenin görmediği ciddi boyutlarda baş göstermiştir. Bu bakımdan bugün Türkiye'nin demokratikleşme yolunda atmakta olduğu cesaretli adımların önemi daha büyük anlam taşımaktadır. Her şeyden önce demokratikleşme, öncelikle kendimize karşı yerine getirmekle yükümlü olduğumuz bir sorumluluktur. Sayın konuklar, Türkiye, Avrupa Birliğine uyum sürecinin AB'nin hali hazırdaki genişleme ve derinleşme süreçleri ile uyumlu olması yönünde elinden gelen gayreti göstermektedir. Bu çerçevede, öncelikle üyelik müzakerelerine başlayabilmenin ön şartı olan siyasi kriterlerin yerine getirilmesine çalışılmaktadır. Aslında siyasi kriterler, icebergin ucunu teşkil etmektedir, icebergin geri kalan kısmı olan ekonomik kriterlerin yerine getirilmesi daha meşagatli bir eksersiz olup, muazzam bir çaba gerektirmektedir. Bu adımların bir kısmı ülkenin dokusunu derinden etkileyen köklü değişimler niteliğindedir. Türkiye, diğer bir deyimle kabuk değiştirmeye başlamıştır. Siyasi reform çalışmaları çerçevesinde geniş kapsamlı yasa faaliyetleri gerçekleşmiştir. Bunları burada tek tek sıralamak mümkün değildir. Yapılan çalışmalar arasında Anayasamızın yaklaşık üçte birinin değiştirilmesi, çağdaş bir medeni kanun kabul edilmesi, insan hakları, düşünce ve ifade özgürlüğü, kişi güvenliği gibi alanlarda bir çok kanunu değiştiren yedi uyum paketini öncelikle sayabiliriz. Bugüne kadar 36 kanunda 154 maddede kanun değişikliği yaptığımız buradan belirtmeliyim, yedi paket çerçevesinde. Bu reformlarla düşünce,ifade ve basın özgürlükleri büyük ölçüde genişletilmiştir. Ölüm cezası kaldırılmıştır, işkence ve kötü muamelenin önlenmesine yönelik kapsamlı yasal ve idari düzenlemeler yapılmıştır. Kişi güvenliği ve Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi kararları ışığında yargılanmanın yenilenmesi konularında düzenlemeler yapılmıştır. Gözaltı ve cezaevi konularına ilişkin düzenlemeler Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi normlarına uygun hale getirilmiştir. Olağanüstü hal uygulaması ülke genelinde

kaldırılmıştır. Derneklerle ve vakıflarla, toplantı ve gösteri haklarına ilişkin düzenlemeler iyileştirilmiştir. Vakıfların ve derneklerin yurt dışı faaliyetlerine ilişkin uygulamalar kolaylaştırılmıştır. Kadın-erkek eşitliğine ilişkin hükümler güçlendirilmiştir. Ülkemizin kültürel zenginliğinin ve tüm bireylerin kültürel hakların güvence altına alınmasına ilişkin düzenlemeler yapılmıştır. Gayrimüslim cemaatların ve yabancıların haklarına ilişkin mevzuat iyileştirilmiştir. Devlet ile sivil toplum arasında gerçek bir dialog ortamı yaratmaya ve katılımcı demokrasiye yönelik ciddi adımlar atılmaya başlanmıştır. Kamu harcamalarında şeffaflığın sağlanmasına yönelik düzenlemeler yapılmıştır. İşlevsel bir yönetimin sağlanması için Milli Güvenlik Kurulu ile Milli Güvenlik Kurulu Genel Sekreterliğinin birer danışma organı olarak görev yapmalarına yönelik düzenlemeler getirilmiştir. Zaman ile yarışma durumunda kalmamış nedeni ile biraz da haklı olarak kamuoyunda yamalı bohçaya benzetilen yasal değişiklik önlemlerinin zaman içinde derli toplu yasaların bütün olarak yenilenmesi ile düzgün bir hale getirilmesi beklenmektedir. Bu meyan da yeni Ceza Kanunu, Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunu, Basın Kanunu, Dernekler Kanunu, Vakıflar Kanunu gibi yeni yasal düzenlemeler getirilmelidir. Değerli konuklar, önümüzde yaklaşık bir yıl müzakerelerin açılma kararını beklediğimiz 2004 Aralık ayından önceki süredir. Bu sürede siyasi kriterleri karşılama konusunda özellikle uygulama yönünde atılacak adımların bize müzakere yolunu açacağı konusunda hepimiz haklı bir beklenti içindeyiz. Koopenhagen Siyasi Kriterlerine uyum, AB sürecinde ilerleme sağlanıp sağlanamayacağının kilidi niteliğindedir. Bu kriterlerin tamamlanıp tamamlanmadığı hususunda AB Konseyi tarafından 2004 yılı sonunda alınacak karar bu nedenle hayati bir nitelik arz etmektedir. Dün açıklanan 2003 İlerleme Raporu, geçtiğimiz senelere nazaran çok daha kapsamlı ve ayrıntılı bir biçimde ele alınmıştır. Aralık 2004'e kadar kalan süreyi en iyi biçimde kullanabilmek için AB'nin ülkemizden beklentilerini en sarih

biçimde bilmemiz önem taşımaktadır. Raporda yer alan ayrıntılı tespitleri bu neden ile olumlu ve yapıcı buluyoruz. Müzakerelerin açılması bağlamında taşıdıkları önem nedeniyle tüm dikkatler siyasi kriterler üzerine odaklanıştır. Komisyon bu bağlamda 2003 Katılım Ortaklığı Belgesinde yer alan siyasi kriterlerin çoğunun karşılandığını ve ülkemizin bu yönde büyük bir kararlılık içinde hareket ettiğini tespit etmiştir. İlerleme Raporunda özellikle işkence ile mücadele, cezaevlerinin durumu, gözaltı süresi ve yeniden yargılama alanlarında önemli ilerleme kayıt edildiği vurgulanmaktadır. Buna karşılık, Türkiye'nin en önemli eksikliğinin kabul edilen mevzuatın etkin ve iknasak biçimde uygulamaya geçirilmesi olduğunu dikkat çekilmektedir. Ayrıca bir çok örnek verilerek yargının bağımsızlığı ve işlevselliğinin güçlendirilmesi, sivil-asker ilişkilerinin AB üyesi ülkelerdeki uygulamalarla uyumlu hale getirilmesi ve bölgeler arasındaki farklılıkların giderilmesine daha fazla ağırlık verilmesi terkin edilmektedir. Aralık 2004'e yönelik strateji belirlenirken, 2003 yılı içinde mevzuat uyumunun büyük ölçüde gerçekleştirilmesi, bundan sonraki dönemde ise uygulama alanındaki eksikliklerin giderilmesine ağırlık verilmesi hedeflendirilmişti. Komisyonun Rapordaki tespitleri bu bağlamda ilk aşamanın tamamlandığını ve müteakip safhaya geçilebileceğini tespit etmektedir. Türkiye, bilhassa siyasi kriterler bağlamındaki mevzuat uyumu alanında kritik eşiği aşmıştır. Strateji belgesinde ise ülkemizce şimdiye kadar gerçekleştirilen reformların uzun vadeli, tarihi sürecin parçası olduğuna ve bunların etkilerinin fiiliyata tam olarak yansımasının zaman alacağına dikkat çekilmektedir. Komisyonun bu tespitleri ayrıca önemli ve memnuniyet vericidir. Zira siyasi kriterlere uyum, özü itibariyle sürekli gelişen, dinamik bir nitelik anlamında, karşılamamız gereken asgari standartlar olduğu muhakkaktır. Müzakerelerin açılması kararı da esasında Koopenhagen Siyasi Kriterlerin asgari standartların karşılanıp karşılanmadığı değerlendirilerek verilmekte, bundan daha uzun soluklu çaba gerektiren

bazılarının müzakere süresi içinde ele alınması mümkün olabilmektedir. Nitekim diğer adaylar içinde bu yöntem uygulanmıştır. Değerli katılımcılar, 1999 Helsinki Zirvesinden günümüze değin başta 2001'deki kapsamlı Anayasa değişiklikleri, Kasım 2001'deki yeni Medeni Kanun, daha önce belirttiğim gibi ve Şubat 2001'den bu yana yapılan muhtelif kanunlarda yapılan değişiklikleri içeren yedi uyum paketi, bunların takibine yönelik ikinci bir mevzuat ve reformların etkili bir biçimde uygulanması ile ilgili tedbirler, Türkiye'nin AB normlarını üstlenmedeki irade ve kapasitesini açıkça ortaya koymuştur. Bu reformların uyum çalışmalarımız içindeki yeri herhangi bir istatistiğe dökülerek değerlendiremeyecek kadar temel ve önemlidir. Reform sürecinin bu dinamizmi kamuoyunda ve Avrupa Birliğinde çok olumlu yankı bulmuş ve böylece Türkiye'nin reformları gerçekleştirme kapasitesi üzerine kuşkuları bertaraf edecek önemli bir kazanım elde edilmiştir. Tabiyati ile kazanılan bu ivmenin yaşatılması bir yandan eksik gördüğümüz reformların gerçekleştirilmesine diğer yandan mevcut reformların uygulamaya yansıtılmasına bağlı bulunmaktadır. Siyasi kriterler bağlamında gerçekleştirilen reformların lafsına ve ruhuna uygun bir şekilde uygulandığının tereddüde yer bırakmayacak şekilde görülebilmesinin sağlanması için az öncede belirttiğim gibi önümüzde çok az bir süre bulunmaktadır. Bu nedenle konuşmamın bu noktasında uygulamanın önemini vurgulamak istiyorum. Uygulama genişleme sürecinde kilit öneme sahiptir. Özellikle AB devlet ve hükümet başkanlarının 1999 Helsinki ve 2000'deki Ferera Zirvelerinde uygulamaların bütünleşme süreci açısından önemi ve müzakere sürecinin başarısında oynayacağı rol açık bir şekilde ortaya konulmuştur. Gerçekleştirilen reformların uygulamaya tam anlamıyla yansıtılmasının sağlanması kamuoyumuz kadar Avrupa Birliğinin de beklentisidir. Türkiye, istikbal vizyonunda, güvenlik kavramında, stratejik yaklaşımlarında opisyon değerlendirmelerinde köklü bir düşünce modeli değişikliği gerçekleştiremezse, devletin karar

mekanizmalarına etkinlik kazandıramazsa, iç ve dış mesellere arasındaki etkileşimi iyi algılayamazsa, yasalarla uygulama arasındaki çelişkilere son vermezse 2004 yılı Aralık ayında hayal kırıklığına uğraması muhtemeldir. Değerli katılımcılar, sağlıklı bir bütünleşme sürecinin özünde inandırıcı taahhütler yatmaktadır. Taahhütlerin inandırıcılığını sağlayacak başlıca unsurda AB normlarının etkin bir şekilde uygulanmasıdır. Bu nedenle uygulamamın iyi işlemesini sağlamak en az yasal düzenlemelerin yapılması kadar önemlidir. Bu nedenle özellikle kişi hak ve özgürlükleri alanlarında gerçekleştirilen iyileştirmelerin uygulamaya yansıması ve uygulamalarda mevcut aksaklıkların giderilmesi şarttır. Uygulama alanında göstereceğimiz kararlılık Türkiye'nin demokratikleşme yolunda belirlediği hedeflere ulaşması ve Koopenhagen Siyasi Kriterlerine uyması için sergilediği samimiyeti vurgulama bakımından da önem taşımaktadır. Uygulamaları izleme mekanizmasının daha dinamik hale getirilmesi ve bu amaçla uygulama alanındaki aksamaların belirlenmesi ve hızla giderilmesi temelinden hızla hareket edecek Dış İşleri, Adalet ve İç İşleri Bakanlığı ile Avrupa Birliği Genel Sekreterliği, Başbakanlık İnsan Hakları Başkanlığı ve altmışa yakın sivil toplum kuruluşunu bünyesinde bulunduran İnsan Hakları Danışma Kurulundan oluşan bir reform izleme kurumu kurulmuştur. İzleme grubunun kısa zamanda yaptığı çalışmalar sonucunda uygulama alanında birçok pürüz giderilmiş bulunmaktadır. Kapsamlı yasal yenilik ve değişiklik sürecinin uygulamaya yansıtılması için çok çeşitli önlemlerin yanı sıra düşünce yapımızda da köklü değişiklikler gereklidir. Bunun gerçekleştirilebilmesi için yalnızca hükümet ve bürokrasinin çabaları yetersiz kalacaktır. Kuşkusuz toplumun bütün kesiminin desteği bu bakımdan çok büyük önem taşımaktadır. Kanun uygulayıcıları için yürütülen yoğun ve yaygın eğitim programları kısa vadede semeresini verecektir. Türkiye'nin AB adaylığı, Türkiye'nin stratejik ve siyasal konumunu güçlendirmektedir. AB ile ilişkilerin gelişmesi, Türkiye'nin

başka ülkelerle ilişkilerinin ihmalini değil tam aksine daha da önemsenmesini ve güçlendirilmesini de birlikte getirmiştir.

Avrupa Birliği artık Türkiye'nin ona getirdiği özgün tarih deneyiminden, kültür birikiminden, çağdaş özelliklerinden, genç toplumundan ve dinamik ekonomisinden çok daha fazla yararlanma fırsatı bulmaktadır. AB'nin Doğudaki yeni dünya, medeniyetlere, kültür ve ekonomilere açılımında elbette Türkiye'nin de tecrübeleri paylaşılacaktır. Türkiye'yi içeren AB artık gerçek anlamda çok kültürlü, çok dinli bir yapıya dönüşecektir. Avrupa Birliği, Avrupa'da barış ve istikrarı çok yönlü bir güvenlik anlaşmasıyla sağlamayı başarmış, sürtüşme, çatışma ve bölünmenin Avrupa'nın kaderi olmadığını tüm dünyaya göstermiştir. Birliğe üye olan ülkeler ulusal kimliklerini, birlik ve bütünlüklerini korumuş, aralarındaki anlaşmasızlıkları çözmüş, refahlarını attırmış, farklılıklarını bağdaştırıp, ortak bir çıkar birliğine dönüştürmüşlerdir. Hoşgörü, uzlaşma, dayanışma ve benimseme kültürü Avrupa halklarını birleştirmiş ve Avrupa'yı çağdaş uygarlığın zirvesine taşımıştır. Türkiye, konumuyla, tarihiyle ve değerler sistemiyle kendisini bir Avrupalı ülke olarak görmektedir. Türkiye Cumhuriyeti yaklaşık üç asırdır devam eden bir uyum süreci sonunda Avrupa değerler sisteminin bir parçası haline gelmiştir. AB üyeliğimiz modernleşme sürecimizde Cumhuriyetimizin kurucu felsefesini ve Atatürk'ün geleceğe bakışını doğrulayan bir kilit bir aşama olacaktır. Sözlerimi bitirirken Avrupa Birliği ile karşılıklı yükümlülükleri yerine getirmek suretiyle Türkiye'nin umutla sürdürdüğü 44 yıllık yolculuğun en kısa sürede tamamlanmasının, bizleri izleyen nesillere karşı hayati bir sorumluluk olduğunu vurgulamak istiyorum. Teşekkür ederim.

Av. Mustafa BOZCAADALI : Sayın Üğdül'e çok teşekkür ederiz. Konuşmacılarımızın hepsi geniş kapsamlı ve ayrıntılı bilgilerini, görüşlerini ve önerilerini bizim ile paylaştılar. Hatta sürelerimizi aşarak paylaştılar, kendilerine

emekleri için çok teşekkür ediyoruz. Bu bilgileri, bu görüşleri ve önerileri ilgi ve zevkle dinledik. Tekrar ediyorum; kendilerine ne kadar teşekkür etsek azdır. Türk hukukçuları ve Baromuzun hukuk alanındaki gelişmelere duyarlı olduğunun altını konuşmamızın başında, Panelimizin başında çizmiştik, bu nedenle AB ile ilişkilerimiz açısından neler yapılması gerektiği hususunda biz hukukçuları düşünmeye ve hukuk alanında çözümler üretmeye yönlendirme işlevini, bu Panel yerine getirdiyse amacına ulaşmıştır görüşündeyim. Hepinize sabırla dinlemek ve bizleri motive etmeniz açısından teşekkürlerimi sunarım. Geleneksel olarak soru alma söz konusu idi ancak Sayın Büyükelçi, daha önce söylediği gibi saat 16:00'a kadar bizlerle beraber olacağından sanıyorum, bu soru sorma, Panel sonu soru sorma görevini, bu Panelde yerine getiremeyeceğiz ama bundan sonra muhtemelen bütün bu bilgilerin ışığında yapacağımız başka bir panelde bol, bol meslektaşlarımızın sorularını alabiliriz diye düşünüyorum..... Peki, tabi ki zevkle, isteyerek birkaç soru alalım, on beş dakikamız daha var... Buyurun.

KATILIMCI : Sayın Hocam, müsaade eder misiniz? Şimdi AB.....

Av. Mustafa BOZCAADALI : Buyurun ama sizi şuraya alalım, mikrofona alalım çünkü tercümesi yapılacak...

KATILIMCI: Efendim kamuoyu oluşturulmadığından AET Topluluğunun felsefesini iyi kavrayamadığımızdan, uzun uzun söz edildi, hangi eksiklikleri gidereceğimiz ortaya atıldı. Şimdi ben sıralıyorum; Bir, okuduğum, edindiğim bilgilere göre Fransa'da ceza evinde yatanlara bit düşmüş, Amerika'da bir iş adamımız bir sene gibi bir zaman kalmadan neredeyse sonu gelmişti, oradaki ceza evi hayatında bitti, canın Türkiye'ye zor attı, demek Türkiye'de dendiği gibi öyle kötü şartlar yoktur. İki, Cumhuriyetin ilanı ile İsviçre'de, İngiltere'de kadınların seçmek ve seçilmek hakları yokken Türkiye'de kadınların seçmek ve

seçilmek hakları vardı, onlar bizden bunu öğrensinler. Üç; İngiltere ile İspanya arasında bir Cebelitarık sorunu vardır, o sorun gündeme geldi, bunu çözün siz gelin Ortak Pazara girin dediler, hiç de sorunu çözmediler ama onlar Ortak Pazara girdiler. Bu Ortak Pazarın felsefesine benim aklım ermiyor. Son Irak olayında İtalya, Portekiz, İspanya Amerika'nın yanında yer aldı, İngiltere'nin yanında yer aldı, bu nasıl Birlik? Bu nasıl Birlik? Siz şimdi bir Birliksiniz, bu Birlik kime karşı kurulmuştu? İkinci Cihan Savaşını kayıp eden ve de yıkılmış köhne kıta bunu Amerika'ya karşı kurmuştu ve de diyordu ki, Ey Amerika, vaktine hazır ol, bu dünyada bizde varız. Oysaki bugün için üzerinde uyuşmaya çalıştığımız, ulaşmak istediğimiz kıta, Birleşik Amerikanın taşeronu durumunda. İşte görüyorsunuz manzarayı, öyleyse bir savaş çıkıyor Birlik yok, İnsan Hakları değerinde bizden öğrenilmesi gerekenler var onlar bize söylüyor. Eee, şimdi Kıbrıs gündemde değil mi, evet, efendim sözümü toparlıyorum,

Av. Mustafa BOZCAADALI : Sayın konuşmacı, soru soracaktık, görüşlerinizi belirttiniz ve diğer soru sahiplerine...

KATILIMCI : Beyefendi, şimdi dinledik, kamuoyu oluşturdunuz, işte bende dinledim, bende değerlendiriyorum. Öyle ise bu Kıbrıs, AET Topluluğuna girmemiz için niçin gündeme geliyor? Var bu Koopenhagen Kriterlerinde. Bunun cevabını bekliyorum. İki; İspanya ile demin söylediğim şekilde İngiltere'nin olayı çözülmezken Türkiye'ye devamlı problem çıkarmanın ne anlamı var? Romanya bizden evvel müracaat etti mi? Ankara Antlaşmasıyla biz 54 seneden beridir biz burada bekliyoruz. O zaman bu işte bir samimiyet yok. AET Topluluğu Türkiye'ye karşı bağımsız Türkiye Cumhuriyetine karşı bana göre taraflı davranıyor. Bizim tarihimizde gestapolar gibi ayıpta yok, faşist İtalya'daki gibi insanlara zulümde yok. Benim sorum şu; öğrendiğim, onlar bizden öğrensinler, çok teşekkür ederim....

Av. Mustafa BOZCAADALI : Teşekkür ederiz, görüşleriniz için. Evet, soru soracak olan arkadaşlarımız var mı?

KATILIMCI: Başkanım, ...Sayın Büyükelçi'nin cevaplaması ?

Av. Mustafa BOZCAADALI : O sanıyorum, Türkiye Cumhuriyeti Hükümetinin cevaplayabileceği bir soru, buradaki Panele katılan kişilerin....

KATILIMCI : Sayın Başkanım, efendim, değerli arkadaşımızın çok geniş açıklaması ayrı aslında detaylı bir soru aslında. Lütfen Sayın Büyükelçi, bu soruya cevap versin...

KATILIMCI : Evet tabi konuşmasında da söyledi,

KATILIMCI : O bir soru efendim,

KATILIMCI : .....

Av. Mustafa BOZCAADALI : Evet, Sayın Büyükelçi kabul ettiler, sağ olsun.

Dr. Hansjörg KRETSCHMER : Several things, have been said in this statement. If the implication of the first element was that Turkey should not be asked to fulfill any criteria because there are some deficiencies either here or there, this of course can not be the case. Of course I always say, there is never hundred percent, so you may discover here and there problems, which have not yet been solved. But the main issue, is of course that a candidate country fulfils, in general terms, the criteria. And these criteria are clearly defined: democracy, human rights, rule of law, protection of and respect for minorities. And I believe that, we know that, in this respect Turkey is still in many areas quite distanced from the standards in the European Union.

If the second question was "why should Turkey", or the second implication was "why should Turkey join this European Union", I mean this in fact is a question, which Turkey has to

answer "why it wants to join the European Union". On the other hand, the European Union has developed over the last 50 years, in a way to become, idea to say, the most successful project in history of mankind in terms of uniting people, which finally enjoy stability, peace and prosperity. And I think the fact that so many countries want to join is a recognition of these achievements.

On Cyprus. Cyprus is no formal criteria for the beginning of the negotiations. It is not the formal part of the political criteria. On the other hand, we have a problem in Cyprus. Cyprus will join the European Union in May, 2004 and the European Union has for the years already now expressed the wish that a united Cyprus will join. And what is essential here, and I think everyone in Turkey should recognize that, what is said issue here is that a solution has to be found in the interest of the Turkish Cyprus. They, if a solution is found, will benefit of the of advantages, which the European Union membership conveys on Cyprus. If no solution is found, they are prevented from enjoying these benefits and that should be the key determinant in the future approach of Turkey to this question. For the rest of it, Cyprus is a political reality, and this political reality – Cyprus as a member as from 2004 - has to be taken to account. And I would out it also the other way around. If Turkey, by its efforts manages to bring about the solution of Cyprus question, this can earn Turkey a lot of sympathy, a lot of positive points, when this political decision will have to be taken, in December 2004, whether to open negotiations or not. In the end this is a political decision and if Cyprus is solved, Turkey has made quite a bit of headway.

Thank You.

Dr. Hansjörg KRESCHMER : *Bu ifadede birkaç şey söylendi. Birinci unsurun iması, şurada veya burada bazı eksikliklerin olmasından dolayı Türkiye'nin her hangi bir kriteri*

yerine getirmesinin istenmemesi gerektiğiyse, bu tabi ki söz konusu olamaz. Tabi ki ben her zaman söylerim, bu her zaman yüzde yüz olmaz, dolayısıyla şurada veya burada henüz çözülmemiş problemler bulabilirsiniz. Ancak asıl konu, tabi ki bir üye ülkenin genel anlamda kriterleri yerine getirmesidir. Bu kriterler açıkça belirlenmiştir: Demokrasi, insan hakları, hukukun üstünlüğü, azınlıkların korunması ve azınlıklara saygı. İnanıyorum ki, biliyoruz ki, Türkiye bu konuda halen bir çok alanda Avrupa Birliği standartlarından uzaktadır.

İkinci soru "Türkiye neden", veya ikinci ima "Türkiye'nin neden Avrupa Birliğine katılması gerektiği" ise, sanırım bu soruyu aslında, "neden AB'ye katılmak istediğini" Türkiye'nin kendisinin cevaplandırması gerekir. Diğer taraftan AB, son 50 yıl boyunca insan tarihinde, sonuçta istikrar, barış ve refaha sahip olan insanları birleştiren en başarılı bir proje olmuştur.

Kıbrıs konusunda. Kıbrıs görüşmelerin başlaması için resmi bir kriter değildir. Diğer taraftan Kıbrıs'ta bir sorunumuz var. Kıbrıs Avrupa Birliğine Mayıs 2004 tarihinde dahil olacaktır ve AB yıllarıdır birleşik bir Kıbrıs'ın katılacağını arzu etmektedir. Burada önemli olan, ve sanırım Türkiye'de her kes şunu fark etmelidir ki, buradaki mesele Türk Kıbrıs'ı lehine bir çözüm bulunması gerektiğidir. Onlar, eğer bir çözüm bulunursa, AB birliği üyeliğinin Kıbrıs'a götüreceği avantajlardan yararlanacaklar. Çözüm bulunamazsa, bu insanların bu yararları kullanma hakkı engellenecektir ve bu, Türkiye'nin bu konuya yaklaşımında ana belirteç olmalıdır. Geri kalan için, Kıbrıs bir siyasi gerçektir, ve bu siyasi gerçek – Kıbrıs'ın 2004'te üye olacağı – dikkate alınmalıdır. Ben bunu başka türlü de ortaya koymak isterim. Eğer Türkiye kendi çabalarıyla bu Kıbrıs sorununa bir çözüm getirirse, bu, görüşmeleri başlatmak veya henüz başlatmamak konusunda Aralık 2004'te karar alma sürecinde Türkiye'ye çok sempati, çok fazla olumlu nokta kazandırabilir. Sonuçta, bu siyasi bir karardır ve Kıbrıs çözülürse Türkiye çok ilerleme kaydeder. Teşekkür ederm....

Av. Mustafa BOZCAADALI : Evet, buyurun efendim,

Av. Atila SAV : Avukat Atila Sav,Sayın Konuşmacılara özellikle son Eksalans Kretschmer'e sormak istediğim bir, iki soru var; bunlardan bir tanesi Kıbrıs konusundaki soruya verdiği yanıtın yeterince beni tatmin etmediğini söylemek isterim. Çünkü Kıbrıs'taki bugün ki fiili durum, bir uluslar arası hukuki durumdur yani Kuzey Kıbrıs'ın Güney Kıbrıs'tan ayrı olması ve Türkiye Cumhuriyetinin garantör olarak orada bulunması bir işgal diye nitelenemez çünkü belli dönemlerde uluslar arası hukukun öngördüğü antlaşmalar yapılmıştır ve yalnızca Türkiye'nin çözmesi gereken bir sorun değildir. Bu uluslar arası antlaşmalarda İngiltere, Yunanistan, Türkiye ile beraber garantördür. Bu itibarla 2004 İlerleme Raporunda filan tarihe kadar Kıbrıs konusunu Türkiye çözmezse Türkiye'nin Avrupa Birliğine üyeliği tartışma konusu olabilir gibi bir açıklamayı ben bir halk deyimi ile aba altından sopa göstermek diye değerlendiriyorum. Bunun doğru olmadığını belirtmek istiyorum. Sayın Büyükelçi'nin bu konuda verdiği yanıtı da doğrusu yeterince açıklayıcı bulmadığımı belirtmek istiyorum. Bir ikinci soru var; Sayın Konuşmacılar, bu konularda yeterince kamuoyunun ilgili, yeterli bilgiden yoksun olduğu konusuna değindiler ve dediler ki bizim, bu Raporu çok karamsarlıkla yada eleştirisel bir tavırla karşılamamıza gerek yoktur. Nihayet bu bir İlerleme Raporudur, bir durum tespitidir ve cesaret verici niteliktedir dediler. Ben onu ona doğrusu çok katılamıyorum ve bunun böyle oluşunun bir nedeni de Raporda kullanılan ifadelerin eşitler arası bir ilişkinin düzenlenmesi ve iyiye götürülmesi yolunda eleştirilerden çok bir üstün astına verdiği talimatlara benzetiyorum. Yani burada rahatsızlık veren sorunun daha çok bir üslup olduğunu düşünüyorum. Şimdi bakınız, Raporda bazı noktalara değiniliyor, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinde Türkiye'nin çok sayıda davada muhatap olduğu ve haklı davalarda bir takım mahkumiyetlere uğradığı doğrudur. Türkiye bunlar karşısındaki durumunu düzeltmek için uyum yasaları arasında ceza muhakemeleri usulü ve hukuk usulü

muhakemeleri kanununda değişiklik yaparak Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinin kararlarını gerekirse bir yargılanmanın yenilenmesi nedeni saymıştır ve bunlar arasında da Leyla Zana, daha doğrusu, eski HEP'li milletvekillerinin davası da yargılanmanın iadesi yolu ile yeniden görülmeye başlamıştır. Raporda buna bir eleştiri yöneltilmiş olmasını doğrusu ben anlamıyorum çünkü Türkiye'de yargı bağımsız, eğer yargı bağımsızsa yargıçlar yargılamayı yaparken kendi değerlendirmelerini ve kanun uygulamalarını yaparlar, burada hata edebilirler, o olabilir, hep başımıza geliyor, yıllarca hukuk uygulaması içinde bulunduk, mahkemelerin yargılama işlemleri sırasında yanlışlar yaptığı, haksız yere sanıkları tutukladığı veya uzun zaman tutuklu kaldıklarını biliyoruz, olabilir, tutuklu kalıyor, sonunda aklanmayla sonuçlanıyor ama bu yargılama sürecini İlerleme Raporunda bir eleştirme sebebi gibi göstermenin Türkiye'deki yargının bağımsızlığı ilkesine uygun olmadığını düşünüyorum çünkü burada hükümetin yada Türkiye Cumhuriyeti devletin yapabileceği bir şey olduğunu sanmıyorum. Bu ne demektir? Hükümet müdahale etsin, haksız tutuklama yapılan yargıyı doğru yapmaya, doğru yola itsin demektir. O zaman yargının bağımsızlığı ile ilgili görüşlerimiz askıda kalır. Bir başka neden de Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi kararlarında yani Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinde Türkiye'nin üye olması doğrudur. Hatta bununla ilgili uluslar arası antlaşmanın Türkiye Büyük Millet Meclisinden geçtiği sırada bende Cumhuriyet Halk Partisi Sözcüsü olarak bu Sözleşmenin onanması için olumlu oy kullanacağımızı belirtmiş idim ama Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinin Türkiye ile ilgili davalarda bazı temel usul kurallarına da riayet etmediğini de bugün üzülerek görüyorum. Yani usul hükmü olarak diyor ki iç hukuk yolları tüketildikten sonra Avrupa İnsan Hakları Mahkemesine başvurulur. Halbuki, biliyoruz ki, iç hukuk yolları tüketilmeden açılmış bazı davalarda iç hukuk yollarının tüketilmesi için yapılacak işlemlerin semere vermeyeceği anlaşıldığı gerekçesiyle davanın

esasına girdiği ve karara bağlandığını görüyoruz. Bu Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinin hukuka uygun olmayan, usul kurallarına uygun olmayan bir tutumudur ama buna rağmen İnsan Hakları Mahkemesinin yargı yetkisini kabul etmiş olan Türkiye'nin O mahkemenin kararlarını uygulamaya devam etmesi de elbette ki uluslar arası hukukun bir gereğidir. Şimdi bütün bu konularda İlerleme Raporunda yani daha doğrusu Türkiye'deki kamuoyunu İlerleme Raporunda basını da Sayın Hocamızın da belirttiği gibi yeterinden fazla bir kuşku ile karşılamamızın temelinde yatan şey Raporun bu üst, ast ilişkisi izlenimi veren bir üslup taşımasıdır, bu üslubun devam etmesini, biz doğrusu içimize sindiremiyoruz. Türkiye, bir Avrupa devleti olduğunu taa Cumhuriyetin kurulduğu günden beri kabul etti. Biz kendimizi Avrupa Birliğine layık görüyoruz ve Türk halkının büyük çoğunluğu da Avrupa Birliğine katılmayı istiyor yani kamuoyu yoklamaları da bunu gösteriyor ama bizim istediğimiz eşitler arası bir ilişkidir. Bir sömürge valisinin üslubunu kullanarak yapılacak eleştiriler bizim onurumuzu zedeliyor, Türk halkı bazı konularda eksiklikleri olmakla birlikte onuruna fazla düşkün bir halk olmakla gerek kamuoyu da bu tür bir değerlendirmeyi yerinde bulmamakta ve ister istemez haklı tenkitleri de kabul etmemek ona karşı çıkmak durumunda kalmaktadır. Sanıyorum ki ilişkilerimizin sağlıklı götürülmesi bakımından Avrupa Birliği değerlendirme raporlarında bu üslubun Türk halkının daha anlayabileceği hale getirilmesi olacaktı. Bir de, Sayın konuşmacı bu bir süreçtir, binana aleyh bazı şeylerin uygulanmasını görmek için zamana bırakmak gerekir dediler, bana bu eleştir veya bu tespit doğru gibi geliyor. Çünkü yasa çıkartıldı, diyelim ki anadili ile yayın, öğretim, eğitim ana dili ile yayın yasağı kalktı, yayın yapmama yasağı kalktı, biliyoruz ki 1982 Anayasasında yapılmış bir yanlışlık uzun zaman bizim genel olarak kamuoyunda yanlış bir değerlendirmeye uğramamıza neden oldu, yasanın yasak ettiği dillerle yayın yapılması, yasaktır hükmü kaldırıldı Anayasadan. Buna ilişkin uygulama kanunlara da getirildi, şimdi uygulamayı

görelim deniyor. Uygulama elbette ki zaman içerisinde olacak yani şu söylenebilir mi, birisi ben anadilimle yayın yapmak istiyorum diye başvurdu, buna engel olundu, böyle bir şey yok. Olunsa bile yanlışlıkla olunsa bile bunun yasal süreçleri var, yargısal süreçleri var yani Türk vatandaşları her zaman, her haklarını kanun çıkar çıkmaz alabiliyor mu, bunun gayet tabi, bu bir hukuk sürecidir, hukuk süreci içersinde yasalar vardır, hükümet işlemleri vardır, ondan sonrada yargı kararları vardır. Bütün bunlar tamamlanmadan henüz anadili yasağı ortadan kalkmamıştır binana aleyh bu bazı etnik gruplara karşı yapılmış bir haksızlıktır, düşünce ve görüş açıklama özgürlüğüne konmuş bir sınırlamadır, bir yasaklamadır diye değerlendirmenin erken olduğu gibi bir izlenim bırakıyor. Sanıyorum ki, kamuoyundaki tepkide bunlardan oluşuyor. Bunu engellemenin yolu dediğim gibi bu eşitler arası bir ilişkidir, bu eşitler arası ilişkide bu tür eleştirileri doğal kabul etmek gerekir ve eleştirilerden gerekli sonuçların, yararlı sonuçların çıkarılabilmesi için de bu üslubun korunması gerekir diye düşünüyorum. Özür dilerim, soru sormak için çıktım ama biraz korsan bir tebliği oldu fakat sanıyorum ki değerli arkadaşımın sorduğu sorunun içerisinde bunun yanıtı da saklı oldu. Teşekkür ederim, saygılar.

Mustafa BOZCAADALI : Teşekkür ederiz, Sayın Sav. Sayın Büyükelçi bu konuda bir belirleme yapmak ister mi acaba?

Dr. Hansjörg KRESCHMER : No, I, think both in the speakers said he gave himself the answer so it was a statement, I don't have to answer that.

Dr. Hansjörg KRESCHMER : *Hayır, soru soran arkadaş kendi sorusunu kendisi cevapladı zaten İlerleme Raporuna göre. Dolayısı ile cevaplamayacağım...*

Mustafa BOZCAADALI : Evet, çok teşekkür ederiz katıldığınız için, katkılarınız için. Gerçekten güzel bir Panel olduğunu sanıyorum, en azından bizleri düşünmeye sevk etmek

açısından, bizleri kendi aramızda neler yapmamız gerektiği hususunda bir takım ortak noktalar bulmamız açısından. Sabırla bizleri dinlediğiniz için çok teşekkür ederiz.....

SOYBAĞI,
TANIMA VE BABALIK, EVLAT EDİNME,
VELAYET

AÇILIŞ KONUŞMALARI

Av. Esin ÖZBEY
Ankara Barosu Kadın Hakları Kurulu Başkanı

Av. Semih GÜNER
Ankara Barosu Başkanı

YÖNETEN

Av. Jülide SOYBAŞ
Ankara Barosu Üyesi

KONUŞMACI

- Mustafa ŞİMŞEK
  Yargıtay 2. Hukuk Dairesi Tetkik Hakimi

TARİH : 03 Aralık 2003

YER : Adliye Sarayı Konferans Salonu

SOYBAĞI, TANIMA VE BABALIK, EVLAT EDİNME, VELAYET

SUNUCU : Sayın Başkanım, Sayın Yargıçlarımız, Sayın meslektaşlarım ve değerli konuklar, Kadına Seçme ve Seçilme Hakkının tanınmasının altmış dokuzuncu yıldönümünü, Cumhuriyetin yetiştirmiş olduğu hukukçular olarak büyük bir coşku ile kutluyoruz. Bu yolda, Cumhuriyetin kuruluşunda, siyasal bir hak olarak Kadına Seçme ve Seçilme Hakkı tanınmasında büyük mücadeleler vermiş olan ve bugünlere gelmemizi sağlayan başta Gazi Mustafa Kemal Atatürk olmak üzere tüm arkadaşları için sizleri bir dakikalık saygı duruşuna davet ediyorum.

Saygı Duruşu

SUNUCU : Teşekkür ederim. Şimdi bize ulaşan iki telgrafımız var; bunları sizinle paylaşmak istiyoruz; düzenlemiş olduğunuz Aile Mahkemeleri ve Kadın konulu Sempozyuma işlerimin yoğunluğu nedeni ile katılamıyorum. Sempozyumun başarılı geçmesini dilerim, İstanbul Barosu Başkanı Sayın İsmail Kocaoğlu. Kadınlara Seçme ve Seçilme Hakkının altmış

dokuzuncu yıldönümü nedeniyle düzenlemiş olduğunuz Sempozyum davetinize teşekkür eder, tüm konuşmacılara başarılar diler, şahsınızda katılımcılara sevgi ve saygılar sunarım. Birsen Erdem, Türkiye Yardımseverler Derneği Genel Başkanı. Şimdi bir mesajımız daha var;

"Kadının siyasi ehliyetsizliğine mantıki hiçbir sebep yoktur. Bu hususstaki tereddüt ve menfi zihniyet mazinin toplumsal halinin can çekişen bir hatırasıdır."

Mustafa Kemal Atatürk

SUNUCU : Evet, bu bilinçle, bu güç ve azimle çalışan hukukçulardan oluşan Ankara Barosu Kadın Hakları Kurulu tarafından düzenlenen ve üç gün boyunca sürecek olan Aile Mahkemeleri ve Medeni Kanun konulu Sempozyumun ilk gününe hoş geldiniz. Şimdi açılış konuşmasını yapmak üzere Ankara Barosu Kadın Hakları Kurulu Başkanımız Avukat Sayın Esin Özbey'i kürsüye davet ediyorum, buyurun.

Av. Esin ÖZBEY : Sayın Başkanım, Değerli Yargıçlarımız, değerli meslektaşlarım ve sayın konuklar, hepinize etkinliğimize katıldığınız için teşekkür ediyor ve hoş geldiniz diyorum. Bu üç gün boyunca, üç önemli konu üzerinde konuşacağız ve tartışacağız; Aile Mahkemeleri, Medeni Kanun ve Kadının Yurttaşlık Hakkı. Hem yurttaşlar hem de biz hukukçular için biraz merak biraz da kuşku ile beklenen aile mahkemeleri faaliyete başladığından beri geçen sürede hepimizin endişesi açıkça biraz daha arttı. Önce Aile Mahkemelerinin görev alanına giren davaların devrinde bir karışıklık yaşandı, ardından Kanunun öngördüğü nitelikte yargıç ve uzman eksikliğinin getirdiği sorunlarla karşılaştık. Kurulan mahkemem sayısı, devir edilen dosya sayısına göre yeterli olmadı, bu nedenle duruşmalar üç, dört hatta altı ay sonraya ertelenir oldu ve bütün bunlara ek olarak uygulanacak usulün ne olacağı, daha doğrusu Kanunda öngörülen usulün nasıl uygulanacağı yönünde hepimizi tereddütte bırakan uygulamalar-

sorular, sorunlar yaşanmaya başlandı. Kuşkusuz her yeni yasa hayata geçirildiğinde bir takım sorunlar yaşanır ancak topluma uzmanlık mahkemesi olarak takdim edilen bir yasanın, salt Avrupa Birliği İlerleme Raporunda yer almasını temin amacıyla bu denli hazırlıksız ve donanımsız biçimde yürürlüğe konulması Aile Mahkemelerinin görev alanına giren davaların niteliği ve hassasiyeti karşısında doğru olmamıştır. Tüm meslektaşlarımızın karşılaştığımız sorunları işbirliği içerisinde, fikir ve bilgilerimizi paylaşarak kısa sürede aşmak amacıyla bugün burada Aile Mahkemelerini ikinci kez ve daha kapsamlı biçimde tartışacağız. 01 Ocak 2002 tarihinde uzun tartışmalar sonucunda bizce önemli bir eksiklikle kabul edilen Yeni Medeni Kanunu da aile hukukuna getirdiği yenilikler boyutu ile 08 Mart 2003 günü, yine bu salonda iki gün boyunca tartışmış ve değerlendirmiştik. Kabulünden bu yana yaklaşık iki yıl geçmesine rağmen Yeni Medeni Kanunumuz halen yeni olma özelliğini koruyor, kanımca bir süre daha yeni olmaya devam edecek. 08 Mart 2003 tarihinde yaptığımız sempozyumdan sonra meslektaşlarımızın Medeni Kanun konusunda benzeri toplantıların ve bilgilendirmelerin yinelenmesi yönündeki istekleri ve hepimizde bunu bir ihtiyaç olarak hissetmemizden dolayı Medeni Kanunun aile hukukuna getirdiği yenilikleri bir kez daha ve biraz da elimizde somut, yargısal kararlar oluşmuş halde tartışacağız. Kadının Yurttaşlık hakkı üçüncü konumuz, geride bıraktığımız Kasım ayı ve içinde bulunduğumuz Aralık ayı genç Cumhuriyetimizde devrim yasalarının artarda çıkarıldığı aylar, işte bunlardan bazıları, 26 Kasım 1934- Efendi, bey ve paşa gibi lakap ve unvanların kaldırıldığa dair kanun, 30 Kasım 1925- Şapka giyilmesi hakkında kanun, 30 Kasım 1925- Tekke ve zaviyelerin kapatılmasına dair kanun, 03 Aralık 1934- Bazı kisvelerin giyilemeyeceğine dair kanun. Seksen yıl, yetmiş sekiz yıl, altmış dokuz yıl önce, Cumhuriyetin ilk yıllarında devrimin önderleri Ortaçağa ait kurumları toplumun bünyesinden bir hamlede çekip attılar ve Türk Toplumun önüne aklın ve bilimin aydınlığını yol gösterici olarak koydular ve

bugün bizleri bir araya getiren 05 Aralık 1934- Teşkilatı Esasiye Kanunun on ve on birinci maddelerinin değiştirilip kadınlara seçme ve seçilme hakkının tanınmasının yıldönümü. Mustafa Kemal, siyasi hakların kadın tarafından kullanılmasının beşeriyetin saadeti ve prestiji açısından olduğuna eminim diyordu ve 1935 yılında yapılan ilk genel seçimde on sekiz kadın milletvekili Türkiye Büyük Millet Meclisine girdi. Yapılan Anayasa değişikliği ile kadınlara verilen hak esasen yurttaşlık hakkıdır, yurttaşlık ise biliyoruz ki bağımsız bir ulus devletin varlığına bağlıdır, sömürge devletlerde yurttaşlık hakkı diye bir hak yoktur. Milli Mücadeleye başını koyan, işgalciye karşı cephede ve cephe gerisinde çarpışan Türk Kadının mücadelesi bağımsız bir vatan içindi, bu nedenle 05 Aralık 1934'ü kadınların Kurtuluş Savaşındaki mücadelesinden ayırmak, koparmak ve bu yurttaşlık hakkının kadınlara tepeden inme verildiğini, bu konuda kadınların bizatihi kendilerinin bir mücadelesi olmadığını iddia etmek, tarihi bilmemek, Türk Kadınlarının verdiği mücadeleyi küçümsemek anlamına gelir. Kadına seçme ve seçilme hakkını sağlamak amacıyla 1924 Anayasasında yapılan değişikliğin önemini kavrayabilmek için 1934'de, kadının siyasal ve toplumsal konumu açısından önem taşıyan bütün öteki yasal düzenlemelerle birlikte ele alınması gerekir. Neydi bu yasalar? 1934'e gelinceye kadar kadının toplumsal yaşam içindeki yerini ve işlevlerini dönüştürmesini sağlayacak öteki olanakları yaratan başta devrim yasaları olmak üzere Cumhuriyet İlkelerinin hepsi. Tekrar etmekte sakınca yok; Saltanatın kaldırılması – 1924, Saltanat kaldırılmadan Cumhuriyet olmayacaktı ve kadınlar sultanın tabası olacaktı. Cumhuriyeti ilanı – 1923, egemenliğin sultandan halka devri, milletin kendi geleceğine el koyması. Halifeliğin kaldırılması – 1924, Cumhuriyet kaynağını dinden alan iktidar odağı ile birlikte yaşayamazdı, dinsel iktidar var olduğu sürece laiklik yerleşmeyecekti. Tevhidi Tedrisat Kanunu – 1924, tüm yurttaşların laik, bilimsel, pozitif ve birleşik bir eğitim görmesi, kadınlara ve erkeklere ilk öğretim zorunluluğunun getirilmesi

yani kadının toplumsal yaşama çıkmasının temeli. Kılık Kıyafet Kanunu – 1925, kadının daha önce örtünme koşulu neden ile dışında kaldığı toplumsal ve ekonomik yaşamın her alanına girebilme olanağı bulması, Şükrü Kaya'nın ifadesi ile, devrimin zorunluluğunun yerine getirilmesi. Medeni Kanun – 1926, Mahmut Esat Bozkurt'un ifadesi ile Devrime, Türk tarihine ve Türk hayatına verilen yeni bir seyir, geçen on üç asrın durması, Türk milletine yeni, ileri ve uygar bir hayatın açılması, kadının hukukun bir öznesi yapılması, kul değil birey olması. Latin harflerinin kabulü – 1928, kadının okuryazarlığı. Belediye Kanunu – 1930, kadınların belediye seçimlerinde seçmesi ve seçilmesi ve 05 Aralık 1934 yani kadına yurttaşlığının tanınması. Başta laiklik olmak üzere tüm bu devrim yasaları ve Atatürk İlkeleri, Kadın Devriminin temel güvenceleridir ancak bu yasal düzenlemelerin kadının siyasal katılımını fiilen de sağlaması için bu düzenlemelerin toplumsal ve ekonomik araçlarla desteklenmesi, feodalizmin ve dinsel gericiliğin beslendiği kaynakların kurutulması gerekmektedir. Seksen yıl, yetmiş sekiz yıl, altmış dokuz yıl önce çıkarılan kanunları ve bu kanunlar çerçevesinde yapılan tartışmalarla bugün içinde bulunduğumuz manzara göz önüne getirildiğinde nereden nereye geldiğimiz ve aslında korunacak değil, kazanılacak bir Cumhuriyetimizin olduğu açıktır. Cumhuriyetin kazanımlarını savunmak, Cumhuriyeti yeniden kazanmak onları tanımakla mümkündür. Tanımak ise bu mevziilerin nasıl dişle, tırnakla, ne çetin mücadelelerle elde edildiğini iyi bilmekten, kadın - erkek eşitliği konusundaki kriterlerimizi Kopenhagen'da değil, Cumhuriyetimizde aramaktan, tarihimizin bugün unutturulmak istenen bu onurlu sayfasını yeniden öğrenmekten ve açmaktan geçiyor. Bu duygularla, bu üç günümüzün verimli, yararlı ve başarılı geçmesini diliyorum, hepinize saygılar sunuyorum, teşekkür ederim.

SUNUCU : Sayın Esin Özbey'e çok teşekkür ediyoruz. Aile Mahkemeleri ve Medeni Kanun konulu bu sempozyumun düzenlenmesinde Ankara Barosu Kadın Hakları Kurulu olarak

bizlerden, maddi ve manevi desteğini esirgemeyen Ankara Barosu Başkanı Sayın Semih Güner'i kürsüye davet ediyorum, buyurun efendim....

Av. Semih GÜNER : Türkiye Adalet Akademisi Sayın Başkan Yardımcısı, Değerli Başkanlarım, Değerli Yargıçlarımız, Değerli meslektaşlarımız ve saygıdeğer konuklar, basınımızın seçkin temsilcisi hoş geldiniz diyorum. Kadınlara Seçme ve Seçilme Hakkının tanınmasının altmış dokuzuncu yıldönümünde Kadın Hakları Kurulumuzca düzenlenen bu etkinliğe katılmakla bizlere onur ve güç verdiniz, bu nedenle özellikle teşekkür etmek istiyorum. Türk Hukuk Devriminin temel taşlarının en büyüğü olan Türk Medeni Yasanın 17 Şubat 1926 tarihinde kabul edilmesi, 04 Nisan 1926 tarihinde resmi gazetede yayınlanması, 04 Ekim 1926 tarihinde yürürlüğe girmesiyle başlayan sürecin önemli bir aşamasındayız bugün için. Ulusal toplum yaşantımızın, uygar ülkeler düzeyine ulaşabilmesi için çıkarılan ilk ve en önemli yasa olan Medeni Yasa, yetmiş beş yıl yürürlükte kaldı. Yasanın, geçen süre içinde günün gereksinimlerine göre yanıt verememesi, gelişen teknolojiye yeteri kadar uyum gösterememesi nedeniyle gözden geçirilmesi gerekmiş ve seçilen yöntemle başta Yasanın dili olmak üzere bazı maddeleri değişikliğe uğramıştır. Bu anlamda 22-11- 2001 tarihinde kabul edilen 4721 sayılı yasa önceki yasanın genel yasanın genel sistematiğini ve omurgasını korumuş ancak yeni kavramları hukuk yaşantımızı da sokmuştur. Medeni Yasada yapılan en önemli değişiklikler, Aile Hukukunda yapılmıştır. Özünde kadın ile erkek arasındaki eşitsizliğin ortadan kaldırılmasını amaçlayan bu değişiklikler sonucu kadınlarımız, erkekler ile aralarındaki eşitsizliği çok önemli ölçüde ortadan kaldırmışlar ve olması gereken yere önemli ölçüde yaklaşmışlardır. Bu gelişme, kuşkusuz ki, ulusumuzun çağdaşlaşması yönünden çok önemli bir aşamadır. Kadın ile erkeğin eşit konumlarda yaşamadığı, ikinci konumda olduğu bir toplum yaşamından insanoğlunun evrim süreci içinde çokta uzun sayılamayacak bir süreçte aşama, aşama yapılan

biraz önce Esin Hanımın dile getirdiği aşamalardan geçerek yapılan bu değişikliklerle kadın ile erkek arasındaki ayırımın ortadan kalktığını görüyoruz ve bundan da son derece mutluyuz. 4721 sayılı yasayla yapılan değişikliklerin üzerinden iki yıl geçti, üç gün sürecek bu Sempozyumumuz da akademisyenlerin ve uygulamanın içindeki meslektaşlarımızın, yargıçlarımızın katkıları ile Yasayı sorgulayacağız. Yasanın uygulamada yaşanan sorunlara ne denli yeterli olduğunu, eksikliklerinin neler olduğunu bir kez daha göreceğiz ve bu sorunların çözümü içinde meslek örgütü olarak gerekli görevi üstlenip, yerine getirme amacımız, kararlılığımız bulunmaktadır.

Değerli konuklar,, değerli meslektaşlarım Baro Başkanı olarak Aile Mahkemeleri ile başlayan uygulamadan duyduğumuz rahatsızlığı üzülerek de olsa bir kez daha dile getirmek istiyorum; aile toplumun temelidir, burada yaşanan olumsuzluklar aile içindeki huzursuzluklar ve uyuşmazlıklar en kısa sürede ama en kısa sürede sonuçlandırılmalıdır. Tarafların bir arada yaşaması gerekiyorsa uyuşmazlığın kısa sürede sonuçlanmasının büyük yararı vardır. Eğer o birlikteliğin toplumsal yaşam açısından yararı kalmamışsa, o birlikteliği uzatmanın da yine topluma büyük zararı vardır. İşte bu nedenle Aile Hukuku ile ilgili olarak uyuşmazlıkların çözümünde görev alan Aile Mahkemelerinin yapılması gereken ne ise en kısa sürede yapması gerekmektedir. Bu konuda yapılan duraksamalar, geç kalmalar toplumu temelinden sarsar, aile toplumun bir üyesi olduğuna göre orada başlayan huzursuzluklar dalga dalga toplumun diğer katmanlarına yansır ve ülkede umutsuzluğa, mutsuzluğa, yol açar ve hukuka olan güveni azaltır. Burada başta Yasa Koyucu olmak üzere ülkede hukuk kurallarının uygulamasında görev alan herkesin elini taşın altına sokması gerekmektedir. Zamansız ve gerekli hazırlık yapılmadan başlatılan uygulama çok ciddi sorunlar yaşamamıza neden olmuştur. Ankara için belirtmek istiyorum; önceden yetersiz sayıda oluşturulan Aile Mahkemeleri ve daha sonra geç bir tarihte yapılan yeni görevlendirmeler ki bu

görevlendirmelerin de üç mahkememizin hala dosya alamadığını, mahkemesinin de olmadığını ifade etmek istiyorum, sorunların yaşanmasında maalesef önemli bir çözüm yaratmadığını görüyoruz. Esasında işin başında yanlış yapıldığını buradan belirtmek istiyorum; Ankara'da otuz iki Asliye Hukuk Mahkemesi var, bunlardan iş yüküne bakarak, on sekiz tanesinin Aile Mahkemelerinin dışında kalan Asliye Hukuk uyuşmazlıklarını çözmeye yeterli olduğunu düşünüyoruz. O halde yapılması gereken, diğer mahkemelerin Aile Hukuk ile ilgili uyuşmazlıkları çözecek mahkeme olarak adlarının değiştirilmesi ve Yasaya uygun yargıçlarımızın burada görev alması idi ve yinelemek istiyorum, bu yapılmadığı sürece şimdi yaşadığımız, duruşma yapacak salonu olmayan mahkemeler olgusundan uzaklaşmamız mümkün olmayacaktır. Geçte olsa bu beklentimizin yaşama geçmesini diliyoruz. Bu arada Ankara Adliyesinde insan üstü bir anlayışla görev yapan, dosya sayıları şimdiden iki bin beş yüzün üstüne çıkan, Aile Mahkemelerimizin değerli yargıçlarına şükranlarımızı sunmak istiyorum. Bu konuda yapılacak eleştirilerin onlarla uzaktan yakından ilişkisi yoktur. Bir yargıcımızın sağlıklı bir yargıçlık görevini yapabilmesi için elindeki dosya sayısının, bakabileceği dosya sayısıyla sınırlı olması gerekir. Altı yüzün üzerinde dosya ile görev yapmaya çalışan bir yargıcı, görevini iyi yapamadı, geç yaptı diye suçlamanın mantıkla, insanlıkla uzaktan yakından hiçbir ilgisi olmaz. Ama hukuku arayan bireylerimizin Ankara'da altı ay sonrasına duruşma aldıkları bir ortamda bu yakınmalarımızı da dile getirmek zannederim Baronun görevi ve hemen eklemek istiyorum, yapılması gerekenlerin daha fazla zaman geçirilmeden yapılması gerekmektedir. Unutulmamalıdır ki, geciken adalet, adalet değildir.

Değerli konuklar, değerli meslektaşlarım bu duygu ve düşüncelerle Sempozyumumuza katılan siz saygıdeğer konuklarımıza katılımınız için teşekkür ediyoruz. Ayrıca birikimlerini bizlerle paylaşan değerli konuşmacılara şükranlarımızı sunuyoruz. Bu arada bu güzel etkinliğimizi

hazırlayan meslektaşlarımıza, Kurul üyesi sayın meslektaşlarıma teşekkürlerimi arz ediyor, başarılarının devamını diliyorum. Saygılarımla...

SUNUCU : Sayın Başkanıma çok teşekkür ediyoruz. Soy bağı, tanıma, babalık, evlat edinme ve velayet konularına ilişkin 1. oturumu yönetmek üzere Avukat Sayın Jülide Soybaş'ı davet ediyorum, buyurun....

Av. Jülide SOYBAŞ : Saygıdeğer konuklar, değerli meslektaşlarım hepiniz Sempozyumumuza hoş geldiniz. 06-07 Mart'ta yine Kurulumuzca düzenlenen Sempozyumumuz da Medeni Kanundaki değişiklikleri ve bunların uygulamaya yansımalarını konuşmuştuk. Bu oturumumuzda da yine değişlikler ve bunların uygulamaya yansımaları daha somut örneklerle konuşulacak. İlk oturumumuzun konusunu soy bağı, tanıma, babalık, evlat edinme ve velayet oluşturuyor. Konuşmacımız, Yargıtay 2. Hukuk Dairesi Tetkik Hakimi Sayın Mustafa Şimşek'i kürsüye davet ediyorum. Bu arada bir hatırlatma yapmak istiyorum, sorular ve tartışma bölümünde sorular yazılı olarak alınacaktır, görevli arkadaşlar kağıt dağıtacaklar.

Mustafa ŞİMŞEK : Değerli konuklar, hoş geldiniz. Hukuk düzeninin yerleşmesinde, hukuk kurallarının doğru anlaşılması ve uygulanması, hukukun gelişimde ise o hukuk kurallarının çağdaş bir anlayışla yorumlanması, toplumun gereksinimlerini karşılamayan hukuk kurallarının ise en kısa zamanda değiştirilmesi ile mümkündür. Bu Sempozyumu, düzenleyip, bizleri bir araya getiren, duygu ve düşüncelerimiz, heyecanımızı paylaşmamıza neden olan Ankara Barosuna, Onun değerli Başkanı Avukat Semih Güner Beyefendiye, Ankara Barosu Kadın Hakları Kuruluna, değerli Başkanı Avukat Esin Özbey Hanımefendiye ve yine bu toplantının düzenlenmesinde çok büyük katkısı olduğunu gözlediğimiz çoğumuzun da sağa, sola heyecanla ve telaşla koştururken gördüğünüz Avukat

Munise Dayı Hanımefendiye ve onların değerli arkadaşlarına en içten duygularımla teşekkür ediyorum. Bu toplantının hepimize yararlı olması dileği ile sizleri saygı ile selamlıyorum. Bir ülkede yürürlükte bulunan Medeni Yasa, o ülkenin uygarlık hedefini ve anlayışını yansıtır. 1920'li yılların Türkiye'sinde Atatürk ve Arkadaşlarının, Türk Toplumu için çizdiği uygarlık hedefini anlamamızı sağlayacak en büyük ip ucu o dönemde uygulanan Türk Kanun_u Medenisi idi. 743 sayılı Türk Kanununu Medenisinin gerekçesinde dönemin Adalet Bakanı Mahmut Esat Bozkurt, Türk Ulusunun kararının çağdaş uygarlığı bütün ilkeleriyle koşulsuz, kayıtsız kabul edip uygulamak olduğunu açıklamıştı. O dönem Türkiye'sinde öyle bir Medeni Kanunun kabul edilmesinin önemini ve anlamını ise Profesör Selahattin Sulhi Tekinay Türk Kanunu_u Medenisi, "Atatürk Devriminin bir sentezidir" sözüyle açıklamış yine o dönem Meclisinden böyle bir kanunun geçirmenin anlamını ise Profesör İlhan Akın, Meclisten "Türk Kanunnu Medenisini geçirmek Atatürk Devrimlerinin taç giyme törenidir" sözleri ile açıklamıştır. O günden günümüz Türkiye'sine hangi yasal düzenlemelerle gelindiğini Avukat Esin Özbey Hanımefendi kronolojik, kısa ve öz bir şekilde açıkladı. Yeni kanunumuzda en büyük değişikliğin yapıldığı Aile Hukuk Kitabını incelediğimizde eski Kanunumuza göre daha çağdaş ve eşitlikçi anlayışla düzenlenen "soy bağı" bölümünün de içinde olduğu hısımlık kısmı şu yönlerden dikkatimizi çeker; eski Kanundaki sahih olan mezhep, sahih olmayan mezhep, mali sonuçlu babalık davası, tüm babalık davası diye bilinen kavramların artık yerini çok daha sade, basit, çağdaş, tek bir babalık davasına, tek bir soy bağının kurulması kavramına bıraktığını görmekteyiz. Bugün sizlerle, Medeni Kanunumuzun Aile Hukuk Kitabında, hısımlık kısmında yaklaşık yetmiş maddeye karşılık gelen soy bağının korunması, babalık tanıma ve velayet konularını özellikle soy bağının kurulmasının sonucunda bu soy bağının geçersiz kılınmasını sağlamaya yönelik açılabilecek dava çeşitlerinin hangileri olduğu, bu davaların hangi süreler içerisinde, kimler

tarafından açılabileceği ve görülmekte olan davalar içerisinde hem uzun sürmesi anlamında hem de birbirine çok karıştırılması, en çok yanlış yapılan dava çeşitleri olması nedeni ile bu davaların mümkün olan en kısa sürede ve en sağlıklı şekilde, en az masrafla nasıl görülebileceği konusunu işlemeye çalışacağız. Soy bağı kavramı sadece anne, baba ve çocuk arasındaki genetik bağı, diğer deyimle biyolojik kan bağını ifade eden bir kavram değil, hukuki bir kavram. Bazen değişik yazılarda ve kitaplarda da bunun karıştırıldığını görmekteyiz. Soy bağı, hukuk düzeninin kendisine miras gibi velayet, nafaka gibi kişisel ilişki gibi bir çok sonuç bağladığı,anne, baba ve çocuk arasında kan bağı ve Yasanın belirlediği koşulların gerçekleşmesi halinde kurulan bir bağ olduğu gibi akdi yolla kurulan soy bağı dediğimiz aralarında kan bağı olmayan kişiler arasında evlat edinme yolu ile de kurulan bir bağın genel adı. Soy bağının Yeni Yasamızda hangi yollarla kurulabileceği şu şekilde açıklanmış; anne ile çocuk arasındaki soy bağı doğum ile kurulur, baba ile çocuk arasındaki soy bağı ise evlilik yolu ile ki buradaki evlilik sadece çocuğun doğduğu andaki evliliği değil daha sonra yapılan evliliği de içermektedir. İkincisi, babalık hükmü dediğimiz hakim hükmü ile kurulan soy bağı, üçüncü bir yol babanın çocuğu tanıması yolu ile bir diğer yol ise akdi yol ile kurulan soy bağı diye de adlandırılan evlat edinme yolu ile soy bağının kurulmasıdır. Bütün bu konuşacağımız dava çeşitlerinde Aile Mahkemesi yargıçlarımızın görevli olduğunu belirtiyorum ve onları da yeni görevlerinde başarılı çalışmalar diliyorum çünkü omuzlarındaki yükün çok ağır olduğunu vesayet dahil Medeni Kanununun önemli bir bölümünü kapsayan davalara bakmakla yükümlü olduklarını hepimiz biliyoruz. En çok karşımıza çıkan soy bağının kurulma yöntemi, evlenme ile kurulan soy bağı, evliliğin devam ettiği dönemde yada evliliğin sona ermesinden itibaren üç yüz gün içinde doğan çocuğun babası nüfus kaydındaki kocadır. İşte bu halde doğan çocuğun babasının koca olmadığı ileri sürülüyorsa açılabilecek davanın Yasamızdaki adı "soy bağının reddi davasıdır". Bu dava

ile çocuğun babasının koca olmadığı başka bir erkek olduğu kanıtlanmaya çalışılacaktır. Soy bağının reddi davasını kimler açabilir? Öncelikle bu davayı çocuk veya anne açabilir. Eski Yasamızda çocuğa bu davayı açma hakkı tanınmamıştı, Yeni Yasamızla ile getirilen bir değişiklik. Bu davayı annenin açması ve çocuğun açması birinci derecede davacılar diye adlandırabileceğimiz bu grubun dışında Yasada diğer ilgililer başlığı altında bu davayı açabilecek kişilerde sayılmış. Bunlar, kocanın alt soyu, kocanın annesi ve babası ve çocuğun gerçek babası olduğunu ileri süren kişi ancak hemen belirtelim; bu diğer ilgililer şeklinde açıkladığımız, dava açabilecek olanların dava hakkı deyim yerinde ise ikinci derece bir dava hakkı çünkü birbirine bağlı iki koşulun gerçekleşmesi halinde bunların dava açması söz konusu. Dava açma süresi dolmadan önce kocanın ölmesi, ayırt etme gücünü yitirmesi veya galipliğe hüküm edilmesi halinde ancak bunların dava açma hakkı doğacaktır. Eğer dava açma ...

KATILIMCI: ..... kocanın dava açma hakkı...

Mustafa ŞİMŞEK : Tabi, teşekkür ediyorum, kocanın dava hakkı. Kocanın ölmesi gaipliğine karar verilmesi yada ayırt etme gücünü kayıp etmesi halinde mümkün aksi halde mümkün değil. Soy bağının reddi davasını ancak Yasada belirtilen hak düşürücü sürelerde açmak mümkün. Yasa Koyucu bunu bir ve beş yıllık ve birde gecikmeyi haklı kılan bir nedenin olması halinde ek bir yıllık süre şeklinde düzenlemiş. Eğer soy bağının reddi davası çocuk açacaksa, erginse, ergin olmasından itibaren bir yıl içersinde bu davayı açmak zorunda. Eğer davayı koca açacaksa koca çocuğun doğumunu, kendisinin baba olmadığını öğrendiği andan başlayarak bir yıl içinde ve her halde beş yıl içersinde çocuğun doğumundan başlayarak beş yıl içerisinde bu davayı açmak zorunda. Diğer ilgililer dava açma konumundaysa onlarda kocanın öldüğünü, ayırma gücünü yitirdiğini yada gaipliğine hüküm edildiğini öğrendikleri andan başlayarak bir yıl içerisinde bu davayı açmak zorundalar ancak gecikmeyi

haklı kılan bir nedenin olması halinde bu haklı nedenin ortadan kalkmasından başlayarak bir yıl içersinde ek dava açma hakkı söz konusu. Bu sürenin yargılamanın her aşamasında yargıç tarafından kendiliğinden dikkate alınması gereken hak düşürücü süre olduğunu özelikle unutmamalıyız. Bu davada ispat yükü kimin neyi ispat edeceğini incelerken bu davada bizim yolumuzu aydınlatacak Yasanın kabul ettiği belirgeler, karineler üzerinde durmalıyız. Yasanın kabul ettiği birinci karine çocuğun ne zaman doğduğu ile ilgili, diğer iki karine çocuğun ana rahmine ne zaman düştüğü ile ilgili, dördüncü bir karine ise iki karinenin çakışması halinde hangi kainin geçerli sayılacağını gösteren yeni bir karine olarak karşımıza çıkıyor. Birinci karinemiz çocuğun ne zaman doğdu ile ilgili, çocuk evlilik birliği içinde doğduysa yada evliliğin sona ermesinden başlayarak üç yüz gün içinde doğduysa Yasanın kabul ettiği karine bu çocuğun babasının koca olduğu şeklinde. Böyle bir olgu ile karşılaştığımızda bunun tersini kanıtlama yükü davayı açan davacıya ait olacaktır. İkinci karinemiz çocuğun ana rahmine ne zaman düştüğü ile ilgili eğer çocuk evlilik birliği içinde ana rahmine düştü ise yine çocuğunun babasının nüfus kaydındaki koca olduğunu kabul ediyoruz. Çocuğun evlilik birliği içinde ana rahmine düşmüş olduğundan ne anlamayız, eğer çocuk evlenmeden başlayarak en az yüz seken gün geçtikten sonra doğduysa yada evlenmenin sona ermesinden itibaren üç yüz gün içinde doğduysa bu çocuğun evlilik içinde ana rahmine düştüğünü kabul ediyoruz. Böyle bir olgu ile karşılaştığımızda da bunun aksini ileri süren yani kocanın baba olmadığını ileri süren davacının kanıtlama yükümlülüğü söz konusu. Eğer çocuk evlilik süreci içinde ana rahmine düşmedi ise yada ayrı yaşamaları döneminde ana rahmine düştü ise o zaman kocanın baba olmadığına ilişkin üçüncü yasal karine ile karşılaşıyoruz. Eski Yasamızda ayrılık kararından söz edilmişti oysa yani Yasamızda bu ifade yerine Yasa Koyucu ayrı yaşama ifadesini seçti, bu bilinçli bir seçim oldu, aynı zamanda yerinde bir seçim çünkü mahkemenin ayrılığa hüküm etmemiş olması ve

tarafların ayrı yaşama dönemlerinde dahi olsa eğer bu dönemde ana rahmine düştü ise yine çocuğun babasının koca olmadığı şeklindeki kainler geçerli. Şimdi birinci yasal karine de üç yüz günlük sürenin nasıl hesap edileceği konusunda özellikle kocanın gaipliğine hüküm edilmesinde üç yüz günlük sürenin hangi tarihten başlayacağı konusunda eski Yasamızda bir hüküm mevcut değildi, Yeni Yasamızda bu boşlukta dolduruldu, bu halde kocanın gaipliğine hüküm edilmesi halinde üç yüz günlük süre son haber veya ölüm tehlikesi halinde kayıp olma anından itibaren işlemeye başlanacak. Bu karinelerin önümüze gelen olayda hangisinin geçerli olduğunu belirler isek ispat yükünü ona uygun kullanma ve değerlendirme imkanımız olacak. soy bağının evlilikle kurulmasına ikinci örnek, evlilik dışı doğan çocuğun anne ve babasının daha sonra evlenmesi halinde de soy bağının kurulması söz konusu. Anne ve babanın sonradan evlenmesi ile evlilik dışı doğan bu çocukta tıpkı evlilik içi doğan çocuk gibi aynı hukuki statüye tabi olacaktır. Anne ve babalar evlilik dışında doğmuş olan çocuklarını Nüfus Müdürlüklerine bildirmekle yükümlüler evlenme esnasında veya evlendikten sonra yerleşim yerindeki Nüfus Memurluklarına ancak bu bildirimin yapılmamış olması evlilik dışı doğan çocuğun evlilik içi doğan çocukla aynı statüye tabi olmasını engellemeyecektir. Sonradan evlilik yolu ile çocukla babası arasında kurulan bu soy bağının gerçeği yansıtmadığı ileri sürülürde açılacak davanın adı "itiraz ve iptal davası" olacaktır. Bu davayı Cumhuriyet savcısı açabileceği gibi ananın ve babanın yasal mirasçıları, çocuk, çocuk öldüyse onun alt soyu da açabilecektir.....

Hukuk Usulü Muhakemeleri Yasasındaki genel ıslahata ilişkin kurallara tabi davacı kocanın baba olmadığını kanıtlamakla yükümlü. Dava açma süresi ve diğer konularda ise Yasa Koyucu tanıma ve iptal davasına yollama yapmış, oradaki hükümlerin kıyas yolu ile uygulanacağını belitmiş. O halde sonradan evlenme yolu ile kurulan soy bağının iptali istendiğinde, süreler söz konusu olduğunda özellikle bir ve beş yıllık artı bir aylık az sonra göreceğimiz tanınmanın iptaline

ilişkin davadaki kurallar karşımıza çıkacak. Soy bağının babanın çocuğu tanıması yolu ile kurulması; tanıma, babanın o çocuğun kendisinden olduğuna ilişkin iradesini Yasada belirtilen şekillerde açıklaması ile oluşur. Baba, bunu mahkemeye yazılı başvurusu ile yapabileceği gibi nüfus memuruna başvurmakla da yapabilir, noterde resmi senetle yapabilir, dördüncü yol ise vasiyetname ile tanıyabilir. Nüfus memuruna başvuru suretiyle babanın çocuğu tanıma olanağı Yeni Yasamız ile getirilen yeni bir hüküm. Mahkemeye başvurma yolu ile tanımada ilgili maddeyi okuduğumuzda Sulh Hukuk Mahkemesi ifadesinin geçtiğini görürüz, ancak Aile Mahkemeleri 08- 07- 2003 tarihinde faaliyete geçtiği için artık bu tanıma beyanının da Aile Mahkemesine yapılması gerektiğini belirtelim, ön sırada oturan Aile Mahkemesi hakimlerimiz iyice kaygılanmaya başladılar, bu da mı çıktı başımıza dercesine. Bu tanıma beyanı yapıldıktan sonra tanıma beyanı kendisine yapılan hakim, noter veya vasiyetnameyi açan hakim, nüfus memuru bunu çocuğun ve tanıyanın Nüfus Memurluğuna bildirecek, Nüfus Memurluğu da bunu çocuğun kayıtlı olduğu çocuğa eğer çocuk kısıtlı ise vesayet makamına ve anneye bildirecek. Eğer tanıyan küçükse yada kısıtlı ise velisinin yada vasisinin izni gerekli. Her çocuğu tanımak mümkün mü? Eski Yasamızda zina sonucu doğan çocuğun tanınamayacağı yine birbiri ile evlenmesi yasak olan ilişkisinden doğan çocukların tanınamayacağına ilişkin hükümlerin Yeni Yasamızda çocuk haklarındaki gelişmeler dikkate alınarak yer verilmediğini belirtelim. Artık bunlarında tanınması yönünde bir engel yok. Başındaki sorumuza dönelim, her çocuğu tanımak mümkün mü, Yasada mümkün değil,bunun sınırı var. Eğer çocuğun başka bir erkekle soy bağı ilişkisi mevcutsa bu soy bağı ilişkisi kaldırılmadıkça çocuk tanınamaz, Yasamızın ifadesi. Daha doğru bir anlatımla tanınsa dahi örneğin vasiyetname yolu ile bir insanın, bir çocuğun başka bir erkekle soy bağı olsa dahi tanımasını engelleyemeyiz diyelim el yazılı vasiyetname ile ancak bu hukuki sonuç doğurmaz, o vasiyetnameyi açan hakimin nüfus memurluğuna bildirmesi

halinde Nüfus Memurluğu bu tanımayı nüfusa kayıt edemez, hukuki sonuç doğuramaz. Öncelikle bu soy bağının kalkması gerekir. Tanıma işleminden sonra bu şekilde kurulan soy bağının da gerekçeyi yansıtmadığı ileri sürülürse açılabilecek davanın adı " tanımaya itiraz ve iptal davası" olacak. Bu davayı tanıyan açabileceği gibi Cumhuriyet savcısı, Hazine, diğer ilgililer, anne ve çocuğunda açması mümkün. Tanıyan bu davayı yanıldığını, aldatıldığını yada korkutulduğunu ileri sürmek suretiyle açabilecektir. Bu davayı açabilecek olanların Yasa Koyucumuz tarafından çok geniş düzenlendiğini görmekteyiz, bunun nedeninin tanımanın tek yanlı bir irade beyanı olmasından kaynaklandığını tahmin ediyoruz. Bu davalarda açma bir ve beş yıllık hak düşürücü sürelere bağlı. Eğer tanıyan bu davayı açacaksa yanıldığı veya aldatıldığı iddiasına dayanıyorsa bu yanılma yada aldatılmayı öğrendiği andan itibaren başlayarak, korkutulduğu iddiasına dayanıyorsa bu korkunun etkisinin ortadan kalktığı andan başlayarak bir yıl içinde herhalde tanıma işleminin üzerinden beş yıl geçmekle bu davayı açmak zorundadır. Diğer ilgililerde tanımayı ve tanıyanın çocuğun babası olmadığını öğrendikleri andan bir yıl içerisinde herhalde tanıma işleminin üzerinden beş yıl içerisinde bu davayı açabileceklerdir. Gecikmeyi haklı kılan bir nedenin bulunması halinde bu neden ortadan kalkmasından itibaren bir aylık ek süre içinde dava açılmalıdır. Soy bağının reddi davasında ek süremiz bir yıl olduğu halde tanımanın iptali davasındaki ek sürenin sadece bir ay olduğunu belirtelim. Eski Yasamızda soy bağının reddi için açılacak dava çok kısa, bir aylık bir süreye bağlı idi, bu sürenin çoğaltıldığını görmekteyiz. Bu davada ispat yükünü incelerken, davayı kimin açtığına bakmalıyız, eğer davayı çocuk yada anne açtıysa ispat yükü davalıda, davalı yani tanıyan öncelikle fiili gebelik döneminde anne ile cinsel ilişkide bulunduğu konusunda inandırıcı kanıtlar getirmeli. Eğer öyle kanıtlar getiremez ise davasını kanıtlayamayacak demektir, ispat yükü davalıda. Genel kuralın aksi bir durumla karşı karşıyayız ancak çocuğun veya annenin dışında diğer ilgililerin örneğin

Cumhuriyet savcısının, Hazine temsilcisinin açması gibi bir durumda genel ispat kuralı yani davacının tanıyanın baba olmadığını kanıtlama yükümlülüğü söz konusu. Soy bağının evlat edinme yolu ile kurulması akdi, yolla kurulmasına geçmeden önce şimdiye dek üzerinde durduğumuz bu soy bağının reddi davası, tanımanın iptali davası ve evlilik yolu ile kurulan davaya ek olarak babalık davasına değinelim ve sonrada soy bağına ilişkin davaların en kısa zamanda nasıl sonuçlandırılabileceği konusunda birkaç noktayı belirtelim. Soy bağının mahkeme hükmü ile yani babalık hükmüyle kurulmasına girmeden eski Yasamızdaki iki çeşit babalık davasına değinmekte yarar var. Neden ? çünkü Yeni Yasamızda eskiye kıyasla reform niteliğinde diyebileceğimiz en önemli konulardan bir tanesi babalık davası ile ilgili, soy bağı ile ilgili olan bölümdür. Yeni Yasamızın tek bir babalık davasını düzenlediğini belirtmiştik. Eski Yasamızdaki sistemi eğer anımsarsak bu reformun anlamı ve önemi hem daha iyi anlaşılacak hem de 4722 sayılı Türk Medeni Kanunun yürürlülüğü ve uygulama şekli hakkındaki kanunun özellik ile 12. maddesi soy bağı ile ilgili, babalık davası ilgili 13. maddesi ve zaman aşımı hak düşürücü sürelerle ilgili 20. maddesini daha iyi anlamak ve açılabilecek bazı davalarda da daha sağlıklı sonuca ulaşmak mümkün olabilecek. 743 sayılı Türk Kanun_u Medenisi döneminde hem yasanın genel sistematiği hem de Yargıtay'da yıllarca kabul gören uygulama sonucu iki çeşit babalık davası söz konusu idi. Bunlardan birincisi mali sonuçlu babalık diğeri ise tüm babalık, tam babalık yada kişisel sonuçlu babalık davası idi. Her iki babalık davasının koşulları ve sonuçları birbirinden çok farklıydı. Her iki babalık davsının kabul edilebilmesi için ortak koşul baba ile çocuk arasında genetik bağın, biyolojik bağın tespit edilmesi idi. Ancak tam babalığa hüküm edilebilmesi için bu genetik bağın tespit edilmesi yeterli değildi Yasa Koyucu ayrıca anneye babanın evlenme vaadinde bulunmasını yada cinsel ilişkinin bir cürüm oluşturmasını yada cinsel ilişkinin babanın anne üzerindeki

nüfusunu kötüye kullanması sureti ile gerçekleşmesi koşullarından birinin var olmasını aramaktaydı. Gördüğünüz gibi kişisel sonuçlu tam babalık dediğimiz babalığa hüküm edebilmemiz için yasa sınırlı bazı koşullar getirmişti. Tam babalığa hüküm edilmesi halinde çocuk ile baba arasında soy bağı sahih olmayan mezhep yada gayri sahih mezhep diye adlandırılan yeni ifade ile düzgün olmayan soy bağı diyebileceğimiz bir soy bağı kurulmuş oluyordu. Bu kurulan soy bağı sonrasında da bu çocuk babanın mirasçısı olabilir, babanın vatandaşlığını alabilir, babanın nüfusuna babanın soyadı ile kayıt edilebilirdi. Diğerinde ise sadece baba ile çocuk arasında genetik bağın tespit edildiği mali sonuçlu babalık davasında ise annenin ve çocuğun babadan isteyebileceği tazminat ve nafaka gibi nakdi ödemeler söz konusu idi. Ancak bu davanın sonucunda yıllarca Yargıtay çocuk ile baba arasında hiçbir şekilde soy bağının kurulmadığını yani sahih olmayan mezhep ilişkisinin dahi kurulmadığını bunun sonucunda da mali sonuçlu babalığa hüküm edilmesi halinde bu çocuğun babasına mirasçı olamayacağı şeklinde uygulama yapmıştı. Ne zamana kadar? Burada, Yeni Medeni Yasamız kabul edilinceye kadar tarihsel süreçte birkaç dönüm noktası diyebileceğimiz tarihten söz edelim, birincisi 1987 yılında Anayasa Mahkemesinin vermiş olduğu bir iptal kararıdır; Sorgun Sulh Hukuk Mahkemesi bakmakta olduğu bir veraset belgesinin iptali davasında davacının mirasını düzenleyen 443. maddenin eski Kanun, 2. ve 3. fıkralarının Anayasadaki eşitlik ilkesine aykırı olduğu iddiasını ciddi bulup bu konuyu Anayasa Mahkemesine götürmesiyle süreç başladı. Eski Kanunumuzda 1990 yılından önce yapılan değişiklikten önce 443. madde, baba ile çocuk arasında sahih olmayan mezhebin kurulması halinde bu çocukların nasıl mirasçı olabilecekler ve nasıl pay alabileceklerini düzenlemekteydi. 443. maddenin 2. fıkrasında sahih olmayan mezhepli alt soyun mirasçı olabilmesi için babanın o çocuğu tanıması yada babalığını hüküm edilmesi gerekliliğini belirtiyor, 3. fıkra ise sahih olmayan mezhepli

çocuk ile sahih mezhepli çocuk eğer birlikte mirasçı ise sahih mezhepli çocuğun sahih olmayan mezhepli çocuktan iki misli miras payı alacağını belirtiyordu. İşte Sorgun Sulh Hukuk Mahkemesi, bu iki fıkranın Anayasaya, özellikle Anayasadaki eşitlik ilkesine aykırılık nedeni ile iptali istemi ile Anayasa Mahkemesine gitmiştir. Anayasa Mahkemesi istemi yerinde gördü, 2. ve 3. fıkrayı iptal etti ancak iptal ederken Anayasa Mahkemesi tam babalık dışında mali sorumlu babalığa hüküm edilse dahi çocuk ile baba arasında soy bağının sahih olamayacağını gerekçesinde belirtti. 1990 yılında Medeni Kanunun ilgili maddesi yeniden düzenlendi ve 443. maddenin ifadesi sahih olmayan mezhepli hısımlarında sahih mezhepli hısımlar gibi mirasçı olabileceği şekline getirildi. Ancak bu ondan sonra başlayan problemlerin veya bundan önceki problemleri çözmedi, neden çözmedi? Çünkü burada problem, mali sonuçlu babalığa hüküm edilmesi halinde çocuk ile babası arasında soy bağının gayri sahih de olsa kurulup kurulmayacağı ile ilgili idi. Medeni Kanunumuzun genel sistematiğindeki babalık davası ile ilgili o ikili ayırım ve diğer maddeler iptal edilmediği için Yargıtay 1994 yılına dek mali sonuçlu babalığa hüküm edilmesi halinde baba ile çocuk arasında soy bağının kurulamayacağını dolayısıyla bu durumdaki çocuğun babasının mirasçısı olamayacağını hükme bağladı. Aynı yıl, Yargıtay Genel Hukuk Kurulu, 2. Hukuk Dairesinin görüşünden ayrıldı. Anayasa Mahkemesinin 1987 yılındaki az önce sözünü ettiğim iptal kararı gerekçesine de yollama yaptı ve Hukuk Genel Kurulu mali sonuçlu babalık davasında da çocuk ile babası arasında da sahih olmayan mezhep ilişkisinin kurulacağını ve bu durumdaki çocuğunda babasının yasal mirasçısı olacağını belirtti. Hukuk Genel Kurulunun bu yaklaşımı ile 2. Hukuk Dairesinin mezhep ilişkisi hiçbir şekilde kurulamaz, mali sonuçlu babalık davasındaki tespit sadece biyolojik baba olduğunun tespittir, nakdi bir takım ödemeler sağlar anneye ve çocuğa anlayışı 1997'ye dek sürdü. Hukuk Genel Kurulu farklı, 2. Hukuk Dairesi bu konuda farklı düşünmeye devam etti. Bu

içtihat aykırılığının yaşandığı dönemde düşünün ki 2. Hukuk Dairesinin kararına uygun, yaklaşıma uygun karar veren bazı mahkemelerin kararları onandı ve kesinleşti, o çocuklar mirasçı olamadı. Direnen ve Hukuk Genel Kuruluna gelen hakimlerin kararı mirasçı olabilir şeklindeki anlayış Hukuk Genel Kurulunda belirlendiği için onlar mirasçı olabildi. İşte bu eşitsizliği, adaletsizliği gidermek için 1997 yılında Yargıtay'da "İçtihati Birleştirme Büyük Genel Kurulu" toplandı, ilk iki toplantıda çoğunluk sağlanamadığı için sonuç alınamadı, üçüncü toplantı da İçtihati Birleştirme Büyük Genel Kurulu, içtihat aykırılığını Hukuk Genel Kurulunun yaklaşımı gibi birleştirdi ve tavrını bu şekilde açıkladı. Dedi ki, Hukuk Genel Kurulunun kabul ettiği gibi mali sonuçlu babalığa hüküm edilse de tıpkı kişisel sonuçlu babalığa hüküm edilmesinde olduğu gibi çocuk ile babası arasında sahih olamayan mezhep ilişkisi kurulmuştur dolayısıyla bu çocukta babasının yasal mirasçısıdır. 1997 yılında İçtihatı Birleştirme bunu dedi ve uygulamada bu içtihat aykırılığını giderdi ama Doktrinde tartışma bitmedi çünkü 2. Hukukun yaklaşımı eski Medeni Kanunumuzun sistematiği iki farklı babalık davasına yer vermesi dikkate alındığında aslında Yasaya daha uygundu. Ancak İçtihatı Birleştirme Büyük Genel Kurulu, kişisel görüşüm adeta şunu demek istedi; evet, Yasanın sistematiğine baktığımızda gayri sahih de olsa bir mezhep bağı doğmaz aynı sonuçlu babalığa karar verildiğinde ama dünyadaki insan hakları ve çocuk alanındaki gelişmeler ülkemizce de imzalanan usulüne uygun yürürlüğe konulan özellikle Çocuk Hakları Sözleşmesi, Çocuk Hakları Bildirgesi, bunların hapsi çocuklar arasında hiçbir ayırım yapılmayacağını söylüyor dolayısıyla ben bunları da dikkate aldım ve adaletsizliği önlemek amacıyla Medeni Yasanın sistematiğini bir yana bırakıp diyorum ki bu çocuklarda yasal mirasçıdır. Doktrinde tartışmalar devam etti ve bu tartışmaları, işte yeni Medeni Yasamız bitirdi. Çünkü 4721 sayılı Medeni Kanunumuzda artık bu iki değişik soy bağı, iki değişik babalık davası sona erdi. Artık açılacak davada babanın anne ile fiili gebe kalma

döneminde cinsel ilişkide bulunduğu yönünde inandırıcı kanıtlar getirmesi halinde bu babalığa karine oluşturacaktır. Eski Yasamızda olduğu gibi cinsel ilişki esnasında evlenme vaadinde bulunulmuş olması yada o cinsel ilişkinin cürüm oluşturması, nüfusun kötüye kullanılması gibi ek koşullara gerek kalmamıştır. Eğer az önce söylediğim fiili gebe kalma döneminde anne ile baba arasında cinsel ilişkinin kurulduğu konusunda inandırıcı kanıt varsa o zaman baba olduğu iddia edilen davalının bunun aksini kanıtlama yükümlülüğü söz konusudur. Babalık davasında, soy bağının reddi davasında ve diğer anlattığım soy bağının kurulmasının iptaline, geçersiz kılınmasına yönelik özellikle tanımanın iptali davalarında uygulanacak yargılama usulünde iki noktayı belirtelim; bunlardan birinci yetki yönü. Yeni Yasamızda bu davaların kamu düzeniyle olan yakın ilgisi, bu davaların en kısa zamanda sonuçlandırılmasına yönelik yetki kulvarının genişletildiğini görmekteyiz. Bu davalar, doğum anı, çocuğun doğduğu anda veya davanın açıldığı andaki tarafların yerleşim yeri mahkemesinde açılabilecektir, yargılama da Hukuk Usulü Muhakemeleri Yasası uygulanmakla birlikte yargıç bu davaları çözerken maddi olguları kendiliğinden araştırmakla yükümlüdür. Yine davda taraf olanlar ve üçüncü kişiler bu davanın sonuçlanabilmesi için zorunlu olan ve sağlıkları yönünden tehlike yaratmayacak araştırma ve incelemelere de rıza göstermekle yükümlüler. Eğer yargıç usulüne uygun rıza gösterilmezse bunun sonuçlarının onun aleyhine kabul edilebileceği şeklinde ihtarda bulunursa ve buna rağmen bu rıza gösterilmezse bu aleyhine sonuçlanmış sayılabilecektir. Soy bağının akdi yolla kurulması,evlat edinme yolu ile soy bağının kurulması; eski Kanunumuzdaki evlat edinmeden çok farklı şekilde Yasamızda evlat edinmenin düzenlendiğini görmekteyiz. Eski Yasadan yeni Yasaya geçen birkaç konu var, bunlardan bir tanesi, evlat edinen ile edinilen arasındaki on sekiz yaş farkı muhafaza edildi. Onun dışında yeni Yasamız evlat edinmeyi hem görevli mahkeme anlamında hem uygulanacak usul hem de

küçüklerin, ergin ve kısıtlıların evlat edinilmesinde uygulanacak yöntemler konusunda ayrı ve ayrıntılı düzenledi. Eski Kanunumuzdaki evlatlığın reddi diye bilinen kurumunda kaldırıldığını, yeni Yasamızdaki evlatlık işleminin kaldırılması veya iptali diye adlandırabileceğimiz maddelerdeki düzenlemelerin evlatlığın reddinden farklı olduğunu da belirtelim. Evlat edinme işleminde eğer küçük evlat edinilecekse evlat edinenin alt soyunun bulunmaması koşulu mevcut değil. Eski Yasamızda kimi evlat edinecek olursa olsun evlat edinen alt soyunun bulunmaması gerekiyor idi. Oysa yeni Yasamızda eğer küçük evlat edinilecekse evlat edinenin isterse on tane çocuğu olsun bu yasal anlamda bir küçüğü daha evlat edinmesine engel değil, diğer koşullar varsa mümkün, tek başına bu engel değil. Yeni Yasamız bakım koşulu getirdi, eğer küçük evlat edinilecekse bu küçüğün evlat edinen yada edinenler tarafından en az bir yıl süre ile bakılması, gözetilmesi ve eğitilmesi şart. Eğer ergin yada kısıtlı evlat edinilecekse bu süre beş yıla çıkmış durumda. Küçüğün evlat edinilmesinde küçüğün rızası alınacak mı? Eğer küçük ayırt etme gücüne sahipse rızasının alınması zorunlu. Neden zorunlu? Eğer alınmazsa az sonra inceleyeceğimiz evlat edinme işleminin kaldırılması davası ile karşı karşıya kalabileceğiz. Rızanın alınmaması daha sonra evlat edinme işleminin kaldırılması davası nedenlerinden birisi. Ayırt etme gücüne sahip olan çocuğun rızası alınacak, peki kaç yaşındaki çocuğun rızası alınacak? Ayırt etme gücü ifadesi Medeni Kanunumuzun 13. maddesinde düzenlenmiş ancak o maddeyi okuduğunuz zaman yaşının küçüklüğü, akıl hastalığı, akıl zayıflığı ve buna benzer nedenlerle akla uygun biçimde davranma yeteneğinden yoksun olmayan herkesin ayırt etme gücüne sahip olduğu belirtilmiş. Burada yaş belirtilmemiş ancak biz 12. maddedeki ergin kılınmayla ilgili maddeyi incelediğimizde orada on beş yaşını bitirenin ergin kılınabileceğine ilişkin düzenlemeyi ve vasiyetname düzenleme ehliyeti ile ilgili Kanunumuzun 502. maddesindeki on beş yaş ifadesini dikkate aldığımızda Yasa Koyucunun sanki on beş

yaşını bitirenin kural olarak ayırt etme gücüne sahip olduğunu söyleyebiliriz. Ancak çocuk on dört yaşını bitirmiş, iyiyi kötüyü birbirinden ayırabilecek yetenekte ise bu çocuğunda rızasının alınmasının doğru olabileceğini söyleyebiliriz çünkü Çocuk Hakları Sözleşmesinde de idrak çağındaki çocuğun görüşünün kendisi ile ilgili konularda alınmak zorunluluğu söz konusu, bu Sözleşmeler ülkemizce de onaylanıp yürürlüğe girdiği için bunların da dikkate alınması gerekir. Anne ve babanın rızası alınacak mı? Küçüğün evlat edinilmesinde bu rızanın alınması da zorunlu. Eğer yasal bir neden olmaksızın rıza alınmazsa yine ileride evlat edinme işlemin kaldırılması, iptali davasına konu olabilecek. Anne ve babanın çocuğun evlat edinmesine ilişkin rızayı ne zaman verebileceğine ilişkin madde bazen gelen sorulardan anlıyorum ki kafaları karıştırıyor. O da şundan; evlat edinme işlemine bakacak, bu konuda karar verecek hakimin önünde asıl olan annenin ve babanın rızasını açıklamasıdır. Ancak, bazen henüz evlat edinenin kim olduğu bilinmez, adı açıklanmaz fakat anne ve babanın çocuğa bakamayacak konumda olması, anne ve babadan birinin nerede olduğunun bilinmemesi, ayırt etme gücüne sahip olmaması gibi nedenlerle bu rızanın daha evlat edinmeye karar vermeden önce anne, babadan alınması gerekebilir. İşte Yasa Koyucu bunları dikkate alarak ayrı bir maddede özelikle düzenleme ihtiyacı duymuş; örneğin anne, baba çocuğa bakabilecek durumda değiller, ileride evlat edinmek amacıyla bir karı-koca veya evli olmayan birisi çocuğun kendisine verilmesini bakıp, eğitip bir yıl sonra evlat edinmek istediğini açıkladı, anne-babada bunu kabul etti, çocuğu verecekler ancak evlat edinmek isteyen kişinin kafasındaki soru şu: Acaba bir yıl veya iki yıl dolduktan sonra çünkü bir yıllık bakım koşulu doğduğunda evlat edinme hüküm edilebilecek. Acaba davayı açtığında anne ve baba bana açıkladıkları bu rızalarını, bu muhaafakatı hakim önünde de açıklar mı? Bir yıl dolduğunda anne ve baba gelip bana bir yıl çocuğumuza iyi bakıp, gözettiniz veya iki yıl biz vazgeçtik, evladımızı verin derlerse ne olacak? işte, Yasa Koyucu bu ve

benzer problemler ortaya çıktığında bunları çözme amacına yönelik ilgili maddeler koymuş. Orada çocuğun doğumdan itibaren en az altı hafta geçtikten sonra hani halk arasında çocuğun bir kırkı çıksın deriz ya, yaklaşık ona denk gelen bir süre bu, altı hafta geçtikten sonra anne ve baba oturdukları yer mahkemesine gidip, bu mahkemenin de Aile Mahkemesi olduğunu belirtelim, gidip Aile Mahkemesi hakimine bu rızalarını sözlü veya yazılı açıklayabilecekler. Bu verilen rızayı yine aynı usul ile altı hafta içerisinde geri alma hakları var, hiçbir koşula bağlı olmadan bu mümkün. Ancak ikinci kez rıza verilmesi halinde artık bunun geri alınması söz konusu değildir. Anne veya babadan birinin veya ikisinin de nerede olduğunun bilinmemesi yada birinin çocuğa karşı özel yükümlülüğünü yeterince yerine getirmemesi halinde bunun rızasının alınmamasına da yine Aile Mahkemesi hakimi karar verebilecektir. Hatta bunu evlat edinmek isteyen kişinin dışında ileride çocuğun evlatlık verilmek üzere bırakıldığı kurum halen ülkemizde Çocuk Esirgeme Kurumu da Aile Mahkemesi hakiminden çocuğun yerleştirilmesinden önce isteyebilecektir. Kurum veya evlat edinen böyle bir istekte bulunduğunda Aile Mahkemesi yargıcı gerekli incelemeyi yaptıktan sonra bu anne yada babadan birinin rızasının aranmamasına karar verebilecektir. Eğer çocuğa karşı özel yükümlülüğünü yerine getirmediği için bu rızanın aranmasına gerek olmadığına Aile Mahkemesi yargıcı karar verdiyse bunu mutlaka rızasının alınmasına gerek duymadığı ebeveine bildirmek zorundadır. Burada karşımıza vesayetle ilgili husus çıkıyor çünkü özel yükümlülüğünü anne yada babanın yerine getirmemesi olgusunda eğer velayetin kaldırılması yada velayetin değiştirilmesini gerektirecek bir yükümlülüğün yerine getirilmemesi söz konusu ise o zaman Aile Mahkemesi yargıcı velayetin kaldırılmasına veya değiştirilmesine de karine edecektir. Velayeti kaldırırsa vasi atanması yolu da açık. Evlat edinme ile ilgili evlat edinenin eski Yasamazdaki en az otuz beş yaşını doldurulması zorunluluğunun indirildiğini, bu anlamda

evlat edinmenin yaş anlamında kolaylaştırıldığını otuz yaşa indirildiğini belirtelim. Hatta bazı koşullarda yirmi beş yaşında, yirmi dört yaşında da evlat edinmek mümkün. Evli eşlerden birisi tek başına evlat edinebilir mi? Kural olarak edinemez, evli eşler ancak birlikte evlat edinecekler. Evli eşlerin otuz yaşını doldurmuş olmaları yada evliliğin en az beş yılı doldurmuş olması halinde evlat edinmeleri mümkün. O halde yirmi yaşında evlenen bir çifti düşünecek olursak beş yıl dolduğunda, yirmi beş yaşını doldurduklarında kendilerinden on sekiz yaş küçük olan birilerini evlat edinebileceklerdir diğer koşullar varsa. Hatta eşlerden birisi diğer eşin önceki evliliğinden olan çocuğunu evlat edinmek istiyorsa burada Yasa Koyucu evlat edinmeyi daha da kolaylaştırmış ve evlilik süresinin iki yılı doldurmuş olmasını yeterli görmüş. Eğer eşler otuz yaşını doldurmuş veya evlilik iki yılı doldurmuş ise eşlerden birisi diğer eşin ilk evliliğinden olan çocuğunu da evlat edinebilecektir. Erginlerin ve kısıtlıların evlat edinilmesinde ise Yasa Koyucu daha sıkı koşullar getirmiş, evlat edinenin alt soyunun bulunmaması birinci koşul. Alt soyu olan ancak küçüğü evlat edinebilir. Alt soyu olan, bir ergini veya kısıtlıyı evlat edinemez. Alt soyu olmayan evlat edinen ancak kısıtlıyı Yasada belirtilen ve sınırlı şekilde sayılan üç durumdan bir tanesinin bulunması halinde evlat edinebilir. Bunlardan birincisi; bedensel yada zihinsel özürlü olması ve bu nedenle sürekli yardıma gereksinim duyan ve bir ergin veya kısıtlıyı beş yıl boyunca bakıp, gözettiyse evlat edinebilir yada beş yıl boyunca baktı ve gözettiyse veya beş yıllık aile ortamı şekliyle birlikte yaşıyorlar ise evlat edinmesi mümkün. Eşlerin evlat edinmesinin ancak kural olarak birlikte ikisinin evlat edinmesiyle mümkün olduğunu, eşlerden birinin tek başına evlat edinemeyeceğini belirtmiştik, bunun istisnaları yok mu? İstisnaları var; eğer eşlerden birinin iki yılı aşkın süre nerede olduğunu bilinmiyorsa veya mahkeme iki yılı aşkın süredir ayrılığa karar vermiş ise yada eşlerden biri ayırt etme gücünü sürekli yitirmiş ve bu nedenlerle eşlerinin ikisinin birlikte evlat edinmesi mümkün olamıyorsa eşlerden biride evlat

edinebilecektir. Evlat edinme işlemine karar verecek Aile Mahkemesi yargıcının deyim yerinde ise ince eleyip, sık dokuması gerekecektir. Çünkü bu kararını vermeden önce çocuğu ve evlat edineceği dinleyecek, bizzat dinleyecek, evlat edilmeye evlat edineni yönelten etkenleri inceleyip, araştıracak, evlat edinenin ekonomik, sosyal durumunun o çocuğu eğitebilmek kapasitesine sahip olup olamayacağını ve yine küçüğü evlat ediniyorsa evlat edinenin alt soyu varsa alt soyunun da bu evlat edinme işlemine karşı duygularını, menfaatlerinin önemli ölçüde hakkaniyete aykırı olacak şekilde zedelenip zedelenmeyeceğini de inceleyecektir. İşte burada Aile Mahkemesinin kuruluş, görev ve yargılama yöntemi ile ilgili Yasamızdaki yargıca yardımcı olacak psikolog, pedagog ve sosyolog gibi uzmanlardan yararlanma gündeme gelecektir. Hemen belirtelim Aile Mahkemesinin kuruluşu yargılama yöntemi yasasındaki bu uzmanlardan aile Mahkemesi yargıcı önündeki tüm uyuşmazlıklarda otomatik şekilde yaralanmayacaktır. Böyle bir yükümlülüğü söz konusu değil. Yargıç önüne gelen uyuşmazlıkta bu uzmanın yardımına gerek duyarsa taraflardan bu konuda talep olsun olmasın başvuracaktır. İşte, Aile Mahkemesi yargıcının özellikle bu uzmanlardan yararlanması gereken davalardan birincisi evlat edinme davasıdır. Diğeri de velayetle ilgili uyuşmazlıklar ve kişisel ilişki uyuşmazlıklardır. Hakim, evlat edinmeye karar verdikten sonra bu evlat edinme ilişkinin iptali, kaldırılması söz konusu olabilecek. Ancak bu Yasada çok sınırlı bir şekilde sayılmış; birincisi, rızasının alınması gerekli kişilerin Yasada belirtilen nedenler olmaksızın rızaları alınmadıysa bu şahıslar bu evlatlık ilişkisinin kaldırılmasını isteyebilir. Ancak yargıç davayı kabul edebilmesi için bu evlat edinme ilişkisinin kaldırılmasının küçüğün menfaatini ağır şekilde zedeleyip, zedelemeyeceğine karar verecek. Burada Yasa Koyucu, yargıca evlatlığın menfaatini ön planda tutma yükümlülüğü getirmiş. Bunun dışında eğer evlat edinmeye ilişkin esasa yönelik önemli eksikliklerden birisi söz konusu ise örneğin bir yıl çocuklar için,

ergin ve kısıtlılar için beş yıl bakım, gözetme koşulu gerçekleşmeden evlat edinilmeye karar verilmiş ise bu ilişkinin kaldırılmasına ilgililer ve Cumhuriyet savcısı da dava yolu ile isteyebilecektir. Ancak burada da yine yargıç dava esnasında bu koşulun yerine getirilmesi halinde diyelim ki dört yılın dolmasında sonra bir erginin evlat edinilmesine Aile Mahkemesi yargıcı karar verdi ancak bu evlat edinilmesi işleminin kaldırılması davasının açıldığı anda veya yargılama esnasında beş yıllık bakım, gözetim koşulu doldu o halde açılan bu davayı yargıç ret edebilecektir. Evlat edinme yolu ile soy bağının yasal mirasçısı olacak ancak kendi kan bağı ile bağlı olduğu anne-babasıyla mirasçılık ilişkisi de devam edecektir. Buna karşılık evlat edinen evlatlığın mirasçısı olamayacaktır. Evlat edinilen eğer küçük ise evlat edinenin soyadını alacak hatta evlat edinen ona başka bir isim de koyabilecektir. Evlat edinilen erginse evlat edinme işlemi sırasında kendi isteği varsa evlat edinenin soyadını alabilir. Yasa Koyucu burada evlat edinilenin menfaatini ön planda tuttuğu için o çocuğun özellikle toplumda küçük görülmemesi, psikolojisinin olumsuz etkilenmemesi için şu hükmü de getirmiş; eğer evlat edinilen küçük ayırt etme gücüne sahip değilse o çocuğun nüfus kaydında evlat edinenler karı koca ise onların anne ve baba adı olarak onların adı da yazılabilir. Evlat edinmeyle ilgili bu hükümleri belirttikten sonra evlat edinme başvurusundan sonra evlat edinmek isteyenin ölmesi halinde davanın nasıl sonuçlanacağı, evlat edinmeye bu halde de karar verilip verilemeyeceği üzerinde duralım; eğer diğer koşullar tamamsa tek başına evlat edinenin başvurudan sonra ölmüş olması davanın reddi için yeterli değil, Yasadaki açık hüküm bu halde de diğer koşullar varsa evlat edinmeye karar verileceğini Yasamız düzenlemiş. Peki, evlat edinme başvurusunda bulunuldu, işlemler devam ederken, küçük ergin haline geldi, biz küçüklerin evlat edinilmesine mi yoksa erginlerin evlat edinilmesine yönelik kuraları mı uygulayacağız? Eğer diğer koşullar yerine geldiyse, küçüklerin evlat edinilmesine ilişkin kuralları uygulayacağız. Evlat edinme yolu

ile soy bağının kurulmasını tamamladıktan sonra şimdi genel olarak soy bağının kurulmasının hükümlerine kısaca değinelim; soy bağının kurulmasının hükümlerinde üzerinde en çok tartışılması gereken konu, çocuğun soyadına ilişkin olanı diye düşünüyorum. O nedenle önce diğer sonuçları yani özellikle nafaka ve kişisel ilişki konularını inceleyip soy bağına gelelim. Kişisel ilişki koruma hakkı soy bağı bir defa kurulunca çocuk, kendisine bırakılmayan anne yada baba çocukla uygun kişisel ilişki kurulmasını isteyebilir. Yeni Yasamız, anne ve babanın dışında üçüncü kişilerinde çocukla kişisel ilişki kurulmasını isteyebileceklerini hükme bağladı, bu eski Yasada mevcut olmayan bir hüküm. Ancak eski Yasa döneminde Yargıtay 2. Hukuk Dairesi özellikle büyükanne, büyükbaba, teyze, dayı, hala gibi yakınlarında Yasada açık hüküm olmamasına karşın küçükle kişisel ilişki kurulmasını isteyebileceklerine karar vermişti, uygulamada bu yönde bir sıkıntı yok idi, yeni Yasamız bunu açık kural haline getirdi. Küçük ayırt etme gücüne sahipse nafaka davasını bizzat kendiside açabilir. Örneğin on beş yaşını doldurmuş olan birisi Aile Mahkemesi hakimine bizzat nafaka davasını açabilir. Çocuğa kayyum atandı ise kayyum bu davayı açabilecektir, diğer halde çocuk fiilin kimin yanında ise bu davayı açabilecektir. Yeni Yasada getirilen eski Yasadan farklı nafaka ile ilgili hüküm, nafakaya hüküm edecek yargıç istek olması halinde bu nafakanın gelecek yıllarda da ne miktarlarda ödeneceğine hüküm edebilecektir. Önemli olan isteğin olması ve hüküm edilirken de bu nafaka miktarının infaz aşamasında güçlük çıkarmayacak bir yöntemde hüküm edilmesi örneğin bu yıl yüz milyon aylık, 2004 yılında, iki yüz milyon gibi yada yüzde elli artış gibi, önemli olan uygulamada güçlük çıkarmaması. Şimdi, soy bağının hükümlerinden beni bir hukukçu olarak en çok rahatsız eden, üzen ve üzerinde düşündüğümde anlamakta zorluk çektiğim evlilik dışı doğan çocuğun soyadı ile ilgili bölüm yani yeni Kanunumuzun 321. maddesine değinmek istiyorum; 321. maddede anne ve baba evliyse çocuğunun ailenin soyadını alacağı, evli değilse annenin

soyadını alacağı yazılı. Eğer baba ile çocuk arasında soy bağı, babalık hükmüyle yada tanıma hükmüyle kurulmuş olsa dahi çocuğun annenin soy adını taşımaya devam edeceği maddenin gerekçesinde yazılmış. Hem bu maddeyi hem de gerekçesini anlamakta zorluk çektiğimi şundan belirtiyorum; bir yanda yeni Medeni Kanunumuz kadın-erkek eşitliği, çocuklara daha geniş hakların tanınması anlayışı ve bilinciyle hazırlanmış ve eski Kanundan bir çok yönden daha ileri hüküm taşımasına karşın diğer yanda çocuğun soyadı ile ilgili hem İnsan Hakları Evrensel Bildirgesine, Çocuk Hakları Sözleşmesine, Anayasanın eşitlikle ilgili maddesine aykırı bu düzenlemeyi neden yaptı? Eski Kanunumuzun 312. maddesinde çocuk ile babası arasında soy bağı, tanıma veya babalık hükmü ile kurulduğunda çocuğun babasının soyadını alacağı yazılı. O halde eski Kanunumuzdan daha ileri hükümler taşıyan Medeni Kanunumuz bu anlamda çocuğun soyadı anlamında eski Kanundan bizi daha geriye götürdü diyebilir miyiz? Eğer Yasanın bu metnini mutlak anlamda yorumlayacaksak yani madde gerekçesine uygun yorumlayacaksak diyebiliriz. Bunu dersek çok çarpık sonuçlarda çıkabilir, önümüze gelebilir, örneğin 4722 sayılı Medeni Kanunun yürürlüğü ve uygulama şekli hakkındaki Kanunun 12. ve 13. maddelerine bakalım; 12. madde, soy bağı ile ilgili sahih olmayan mezhepli çocuklar eski Yasa dönemindeki o çocukların soy bağı, yeni Kanunun yürürlüğü girmesi anından başlayarak bu Kanun hükümlerine tabi olur şeklinde ifade var. 13. madde ise eski Kanun döneminde açılan babalık davalarının yeni Kanun yürürlüğe girdiğinde halen derdest ise yeni Kanun hükümlerine göre sonuçlandırılacağı hükmünü taşıyor. 13. maddenin 2. fıkrası da eski Kanun döneminde mali sonuçlu babalığa hüküm edilen çocuklar içinde soy bağının yeni Kanunda kabul edilen soy bağına göre kurulacağını hükme bağlıyor. Şimdi, var sayalım ki 2001 yılında açılan babalık davası sonucu mahkeme tam babalığa hüküm etti yada baba çocuğu tanıdı, 2001 yılının 31 Aralık'ında bunlar kesinleşti ve nüfusa gönderildi, 01 Ocak 2002 'de nüfus memuru diyelim ki

tanıma ile ilgili beyan kendisine ulaştığında yada tam babalığa ilişkin kesinleşmiş mahkeme kararı kendisine ulaştığında ne yapacak? Eski Kanunu eğer uygularsa bu çocuk babasının soyadını taşıyacaktır, eski Kanun 312. madde, yeni Kanunumuz ise 321. maddede bu çocuğun annesinin soyadını taşıyacağı hükme bağlamış, ee, Yürürlülük Yasası 12. ve 13. maddelere baktığımızda da yeni Kanunun uygulanacağı belirtiliyor, gördüğünüz gibi eğer bu maddeyi biz gerekçeye uygun, mutlak uygulayacak olursak çok çarpık Yasanın amacına bütüne ve sistematiğine hiçte uygun olmayan haksız ve adaletsiz, yanlış sonuçlar doğurabilecektir. Buradan dileğim, bu maddenin en kısa zamanda Yasa Koyucu tarafından değiştirilmesi ve soy bağı kurulan çocuğun babasının soyadını alabileceği hükmü şeklinde değiştirilmesi yönünde. Yasa Koyucu değiştirmezse, bu maddeyi uygulayacak bir yargıcın Anayasa Mahkemesine götürmesi halinde Anayasa Mahkemesinin ben bu maddeyi Anayasaya aykırı bulup, iptal edeceği kişisel görüşümü belirtiyorum. Benim şimdilik anlatacaklarım bunlar, beni sabırla dinlediğiniz için teşekkür ediyorum, sorularınızı alabilirim tekrar....

Av. Jülide SOYBAŞ : Sayın Mustafa Şimşek'e çok teşekkür ediyoruz. Sorulara geçiyorum; ilk sorumuz tanımanın iptali davasında çocuğun kendisine ait olmadığını iddia eden babanın iddiasını davalı annenin kabul etmesi davanın kabulü için yeterli midir? Yoksa mahkeme yada Cumhuriyet savcısı yine DNA, kan testi gibi hususları resen tetkik etmek durumunda mıdır?

Mustafa ŞİMŞEK : Evet, şimdi, tanımanın iptali davasını açabilecek olanların yeni Yasamızda çok geniş tutulduğunu söylemiştik, Hazine , Cumhuriyet savcısı ve diğer ilgililer. Tanımanın iptali davasında kabul tek başına sonuç doğurmaz. Daha önce babalık davasında, soy bağının reddi davasında Yargıtay değişik kararlarında 2. Hukuk kabulün tek başına sonuç doğurmayacağını belirtmiş idi. Zaten yeni Yasamızda soy

bağının hükümlerini düzenleyen maddeleri de yarılama usulünde yargıcın maddi olguları kendiliğinden araştırma yükümlülüğünün amacı ete, kemiğe bürünmesi, işte bu soru ve benzeri soruları da karşımıza çıkarır. Sadece soy bağının reddi davasının DNA incelemesi dahil hiçbir inceleme yapılmadan sonuçlanması mümkün mü sorusuna şöyle yanıt verebiliriz; evet, Aile Mahkemesi yargıcı, soy bağının iptali, soy bağının geçersiz kılınmasına yönelik bir dava önüne geldiğinde bilimsel inceleme veya davanın esasına yönelik hiçbir adım atmadan öncelikle bu davanın Yasada gösterilen davacı sıfatını taşıyan kişiler tarafından açılıp, açılmadığına bakacaktır. Örneğin soy bağının reddi davasını Hazine açtı ise evrak üzerinden daha ilk oturumu bile beklemeden bu davayı ret edebilecektir veya davayı evliliğin sonradan kurulması halinde bu soy bağının geçersizliği davasını yine Hazine açtı ise bu davanın da esasına girilmeyecektir. Eğer taraf sıfatında bir sıkıntı yoksa, tamamsa, o zaman bu ikinci aşamaya geçecek, ikinci aşamada yargıç öncelikle bu davanın süresinde açılıp, açılmadığına bakacak, süre olduysa, bazen dava dilekçesinden açıkça anlaşılır, bu davayı da hiçbir inceleme yapmadan ret edecektir. Üçüncü aşama, işin esasına girme aşamasında da öncelikle önüne gelen maddi olayın Yasada belirtilen hangi karinenin desteklediği olay olduğunu tespit edecek ve ona uygun ispat edilmesini isteyecektir. Bu soruyla dolayı bağlantıya şöyle gireriz; diyelim ki soy bağının reddi davası olsun bu davada çocukta evlilik birliği dışında ana rahmine düşmüş olsun, örneğin koca bu davayı Aile Mahkemesi yargıcına açtı, açtığı dava dilekçesinde de nüfuz kaydını ekledi, nüfus kaydından da veya yargıç istedi nüfus kaydını, nüfuz kaydından çocuğun diyelim evlenmeden iki ay sonra doğduğu belli. Şimdi bu olayda çocuğun babasını koca olmadığına ilişkin yasal bir karinemiz vardı; bu olayda davacının ilk anda ispat edeceği başak bir şey yok. Davalıya delillerini sunması için, duruşmaya gelmesi için yargıç davetiye çıkardı, davalı gelmedi, ilk oturum yargıç hiçbir inceleme yapmadan bu davayı işte,kabul edebilecektir. Niye, çünkü

buradaki karine nedeni ile yapabilecektir bunu. Yine tanımanın iptali davasında, bu davayı annenin veya çocuğun açması durumunu belirttik, oradaki karineyi belirttik. Şimdi diyelim ki tanımanın iptali davasını Cumhuriyet savcısı açtı, Cumhuriyet savcısının açtığı bu davayı annenin veya babanın olumlu yada olumsuz görüş belirtmesi tek başına sonuçlandırmaz, diğer incelemelerin yapılması zorunlu. Burada yapılacak bilimsel incelemeler sonucunda eğer % 99.73'ten daha az çocuk ile soy bağı kurulması istenen kişi arasında o benzemezlik testi sonucu bir oran çıktıysa, diyelim ki babalık davası ise babalık davası ret edilecektir. Babalığa hüküm edilebilmesi için veya soy bağının kurulabilmesi için %99.73'ten daha yüksek oranda çıkması gerekecektir. Evet...

Av. Jülide SOYBAŞ : Diğer sorumuz, resmi nikahlı eşinden çocuğu olduğu ve evliliği devam ettiği halde başka bir kadından çocuğu olan kocanın soy bağı, tanıma, babalık bakımından durumu nedir? Yani evlilik dışı çocuğunu kendi nüfusuna nasıl yazdıracaktır?

Mustafa ŞİMŞEK : Evet, evlilik dışı doğan çocuğu bir baba, tanıma yolu ile yazdırabilir, tanıma yolu ile. Birde zaman zaman çıkan af yasalarından yararlanıp, o af yasasında belirtilen süre içerisinde yetkili organa başvurmak sureti ile...

Av. Jülide SOYBAŞ : Baba, Türk vatandaşı, anne zamanında Bosna Hersek vatandaşı, Bosna Hersek de evleniyor ve bu evlilikten çocuğu oluyor, ancak gerek evliliği gerekse çocuğu Türk nüfusuna tescil ettirmiyor, anne ve baba ölüyor, çocuk Türkiye'de dava açabilir mi? Davalı kim olabilir, hak düşürücü süre söz konusu mu?

Mustafa ŞİMŞEK : Belli ki bu ya bakılmakta olan bir dava yada açılacak bir dava ile ilgili ancak genel ifadelerle Yasanın bu olaya düşebilecek yaklaşımının ne olduğu konusunu açıklamaya çalışayım; Bosna Hersek'te evlendi, r çocuğu oldu ancak evliliği ve çocuğu Türk nüfusuna tescil edilmiyor, anne de

baba da öldü. Şimdi, çocuk kimin üzerine kayıtlı? Bosna Hersek'te eğer çocuk annenin nüfusuna kayıtlı ise önce bu soruyu soran değerli konuğumuzdan ben şu açıklamayı yapmasını rica ediyorum; bu çocuk Bosna Hersek'te kimin üstüne kayıtlı?

KATILIMCI: Bosna Hersek'te yasal evliler, oranın vatandaşı olduğu için, orada tescil edilmiş evlilikleri var ve çocuk anne ve babanın üzerine kayıtlı, baba aynı zamanda Türk vatandaşı, Türk vatandaşı ancak burada herhangi bir evlilikleri tescil edilmemiş oradan gelmediği için tescil edilmemiş, çocuk da gösterilmemiş.

Mustafa ŞİMŞEK : Peki, Bosna Hersek'te evli olan ve Bosna Hersek nüfus kaydında kendi çocuğu olarak nüfusa kayıtlı olan bir baba ile çocuk arasında soy bağı zaten kurulmuştur, soy bağının kurulması yönünden bir problem yok. Ancak Türkiye'de bir taşınmazın edinilmesi yada malla ilgili başka bir dava ile ilgili temhiz yada tanıma ile ilgilimi bir problem var?

KATILIMCI: Şimdi, ölen kişi Türk vatandaşı aynı zamanda, buraya gelmiş buradan Bosna Hersek'e gitmiş, orada evlenmiş..

Mustafa ŞİMŞEK : Tamam..

KATILIMCI: Orada çocuğu olmuş ancak gerek evliliği gerekse çocuğu Türkiye'de bildirilmemiş..

Mustafa ŞİMŞEK : Tamam. Şimdi o zaman bu soruyu ben şöyle anladım; Evet, Bosna Hersek veya başka bir ülkede, o ülke yasalarına uygun geçerli bir evlilik, kurulmuş olan bir soy bağı söz konusu ancak baba başka bir ülkeye geçip, başka ülke vatandaşlığına geçebilir, o ülkede taşınmaz mallar elde edebilir ancak daha sonra yerleştiği ülkede evli olduğu ve o çocuğu da gözükmeyebilir. Şimdi o çocuğun bu baba ile ilgili soy bağını belirlemesi tamamen milletlerarası özel hukukta belirtilen

tanıma ve temhiz yöntemi ile uygun. O soy bağının geçerli bir şekilde Bosna Hersek'te kurulmuş ve mallarla ilgili bir problem varsa da oradan alacağı mirasçılık belgesi dahil tamamen tanıma ve temhiz ile ilgili sonuçlandırılabilir. Evet,

Av. Jülide SOYBAŞ : Diğer sorumuz, tanımanın iptali davası ilk küçük ile yasal babası arasındaki mezhep ilişkisini sona erdirdiğinde anne çocuğu nüfusa kendi soyadı ile kayıt ettirmek istediğinde gerçek baba bilinmiyor yada bilinmesi istenmiyorsa çocuğun nüfus kaydında baba adı hanesine ne yazılacak?

Mustafa ŞİMŞEK : Tanımanın iptali davası ile küçük ile yasal babası arasındaki mezhep ilişkisi sona erdiğinde, şimdi, virgül, bundan öncesine dönelim, daha tanıma işlemi gerçekleşmeden tanımanın iptali davası söz konusu olmadan, bu çocuk annesinin nüfusunda kayıtlı değil miydi? Evet, kayıtlı idi. Peki, orada babasının adı ne yazılı idi? Evet, dolayısıyla burada bir hak kaybı söz konusu olmayacak. Zaten bu tanınan çocuk daha önce annesinin nüfusuna kayıtlı ise tanıma iptal edildiğinde bu çocuğun annesinin bildirdiği isimle yazılı kalmasında bir sakınca yok. Evet..

Av. Jülide SOYBAŞ : Evlatlık ilişkisi eski Yasanın yürürlükte olduğu bir tarihte kurulmuştur, evlat edinen annenin ismini evlatlık nasıl alabilir? Nüfus müdürlüğüne müracaat yeterli olacak mıdır?

Mustafa ŞİMŞEK : Eski Yasa döneminde kurulmuş olan evlatlık ilişkisinin yeni Yasa ile birlikte de devam edeceği Yasamızda 4722 sayılı Yasada açıkça belirtilmiş. Sonunda da eski Yasada kurulmuş olan bir evlatlık ilişkisi var. Evlat edinenin annesinin ismini nasıl alabilecek? Annesinin ismini, Yasa Koyucu çok sınırlı bir şekilde bunu belirtmiş, o da evlat edinilen, eğer ayırt etme gücüne sahip olmayan bir yaşta ise diyelim ki beş, altı yaşında yada on yaşında ise bu halde evlat edinenlerde karı koca ise bunların isimleri nüfusta bu çocuğun

anne-baba adı olarak yazılabilecek. O halde eğer bu soruda, bu sorunun karşılık geldiği somut olayda evlat edinen diyelim ki tek kişi ise, eski Yasa dönemimde sadece bayan evlat edindi ise zaten yeni Yasa bu konuda bu imkanı tanımaz. Evlat edinen karı-koca olacak birincisi, ikincisi ayırt etme gücüne sahip değilse. O halde eğer şimdi bu evlat edinilen ayırt etme gücüne sahipse, on beş yaşından büyükse yine bu hak söz konusu değil. Küçüğün evlat edinilmesinde evlat edinenin var olan alt soyunun menfaatleri korunacağına göre uygulamada menfaatin korunması nasıl sağlanacaktır? Uygulamada Yargıtay'da ne şekildedir? Henüz evlat edinme ile ilgili Yargıtay 2. Hukuk Dairesine günümüze dek gelen dava sayısı çok fazla değil ancak bu konuyla bağlantılı olan şu uygulamadan söz edebiliriz; 2. Hukuktan geçen, evlat edinen evlat edinilenin dedesi veya büyükannesi kendi çocukları da hayatta ancak torunları sağlık güvencesi sağlamak, ileride öldüğünde kendi maaşının kalmasını sağlamak gibi nedenlerle torununu evlat edinme davası açabilir. Bu, Yasanın açıkça kötüye kullanılması niteliğinde. Bu davalarda değişik yerden gelen davalarda yargıçlarımızın bir kısmı çok iyi değerlendirmiş ve Yasayı yorumlamışlar ve bu da evlat edinme işleminin aslında çocuğun menfaatine olmadığını, evlat edinmenin yaşı, eğitim kapasitesinin olmaması, gerçek amacın tamamen evlat edinmenin maaş ve başka sosyal güvencelerine torununa aktarmak kararında olduğunu işleyip davayı ret etmişlerdi. Yargıtay 2. Hukuk Dairesi de bunu onadı. O halde evlat edinme işleminde özellikle o uzmanlarında yardımıyla evlat edinen kişinin eğitme kapasitesi dahil, sağlığı dahil çok ayrıntılı bir şekilde incelenmesi gerekecek.

SORU : Evlat edinilen çocuğun nüfus kütüğüne, evlat edinen anne ve babanın isminin yazılabileceğini izah ettiniz. Nüfus kütüğüne yazılan evlat edinenin isimleri nüfus cüzdanına da yazılabilecek mi? Nüfus cüzdanına yazılmasında sakınca yok ise gerçek anne ve babanın isminin yanına mı yoksa anne, baba hanesine, yalnız evlat edinenin anne-baba isimleri mi

yazılacaktır? Yasa Koyucu, ayırt etme gücüne sahip olmayan küçüğün psikolojisini ve toplum içindeki tavrını sağlıklı gelişimini dikkate alıp bu hükme koymuş. Ayırt etme gücüne sahip değilse küçük anne-babanın istemiyle nüfus kütüğünde anne-baba adı olarak evlat edinenlerin adları yazılacak ve bunların nüfuz cüzdanında da kuşkusuz belirtilmesinde bir sakınca yok. Gerçek anne ve babasının adının yazılması söz konusu olmamalı, bununla ilgili Yargıtay'a bir uygulama geldi de bu nedenle söylüyor değilim, bununla ilgili bir uygulama gelmedi ancak Yasayı okuyan ve yorumlayan, amacını düşünen bir hukukçu, meslektaşınız olarak kişisel görüşüm olarak ifade ediyorum.....

Mustafa ŞİMŞEK : Yasa Koyucunun amacını anlamamış oluruz diye düşünüyorum. Çünkü Yasa Koyucunun amacı zaten o çocuğun toplum içerisinde kendini daha iyi hissetmesi ve daha sağlıklı gelişmesini sağlamak. Şimdi çocuğun zaten gerçek anne babası ile o bağını kurumak amacıyla miras hakkı ve diğer haklarının zedelenmemesi amacıyla Yasa Koyucu özel bir hüküm koymuş, evlat edinilen çocuğun naklen geldiği kütük ile evlat edinenin kütüğü arasında her tür bağlantının kurulacağı, evlat edinme kararının da her iki nüfus kütüğüne işleneceği, evlat edinme ile ilgili tüm işlem bilgi, kayıtlarında evlatlığın istemi olmaksızın yada mahkeme kararı olmaksızın açıklanamayacağı şeklinde hükümleri de koymuş. O zaman bu hükümlerle birlikte biz düşündüğümüzde gerçek anne-babasının isminin yanına yazılmasının bir anlamı olmasa gerek. Burada hemen Yasanın bütününe ve Anayasaya aykırı olduğu görüşünü açıkladığım 321. maddedeki soyadındaki maddeye de bir cümle ile ilave edelim; şimdi Yasa Koyucu bir yanda çocuğun sağlıklı gelişmesini dikkate alıp, bakın bu soruda da olduğu gibi ayırt etme gücüne sahip olmayan çocuğun anne baba ismi olarak evlat edinenlerin isimlerinin yazılabileceğini düzenlemiş. Küçüğün soyadının evlat edinenin soyadı olacağı hatta ergin ise istiyorsa erginin bile bu soyadını alabileceğini belirtiyor. Akdi yolla kurulan soy bağında bu hakları sağlarken diğer yanda biyolojik

bağ ile kurulan tanıma olsun, babalık hükmüyle olsun bir olayda çocuğa bu hakkı Yasanın vermemesi gerçekten anlaşılır gibi değil. Yani baba diyecek ki bu çocuk benim nüfusuma yazılsın, iradesini açıklayacak buna karşın Yasayı eğer biz mutlak uygularsak, hayır sen annenin soyadını taşımaya devam edeceksin diyeceğiz, çarpıklığa bir örnekte bu sorudan açıkça ortaya çıkıyor.

SORU : Çocuk ile baba arasındaki soy bağı evlilik dışında kurulmuşsa çocuk anne soyadını alır dedik. Peki, bu soyadı verilmesi bir kararla Aile Mahkemesi tarafından sağlanırsa Yargıtay 2. Hukuk nasıl karar verir sizce?

Şimdi, bu soyadı Aile Mahkemesince verilirse yani açılan davada Aile Mahkemesi yargıcımız dedi ki 321. maddenin anlamını ben gerekçeden farklı yorumluyorum, gerekçe Yasanın bütünü dikkate alındığında eğer onu doğruluyorsa dikkate alınır aksi halde gerekçenin yargıç üzerinde doğrudan bağlayıcılığı yoktur, hukuken. 321. madde ana-baba evli ise ana-baba evli değil ise ayrımını yaparken tanıma ve babalığı dikkate almadan aslında yapmıştır, benim yorumun bu. Bu nedenle tanıma ve babalıkla aslında çocuk babanın soyadını alacaktır. Dolayısıyla babanın soyadının alacağının tespitine karar verdim derse. 2. Hukuka gelirse 2. Hukuk ne der? Şimdi, 2. Hukuk böyle bir dava geldiğinde ne der sorusunu, kuşkusuz 2. Hukuk Dairesi heyet halinde toplanıp yanıtını verecektir. Ben sadece şunu söyleyebilirim, bu konuda Yargıtay 2.Hukuka karar geldi, 2. Hukuk bu maddeyi lafsi ve katı yorumladı yani 321. madde bu ifadesi kaldığı sürece, ayakta kaldığı sürece, sen çocuğa babasının soyadını veremezsin, çocuk annesinin soyadını taşır dedi bir kararında, karar numarasını isteyenlere Sempozyum bittiğinde yanımda verebilirim.

SORU : Tanıma beyanının yargıca yapılması halinde yargıç yalnızca tanıma beyanını ve tanıyanın kimliğini tespitle

mi yetinecek? Yoksa tanınan çocuğun bir başkasıyla soy bağı olup olmadığını, tanıyıp tanımayacağını araştıracak mı?

Bu soruları düzenleyen değerli konuğumuz üç bölüm halinde düzenlemiş, önce birinci bölümünü yanıtlamaya çalışalım; Yasada bu sorunun karşılığı yok. Dolayısıyla yargıcın böyle bir yükümlülüğünün de ben olmadığı kanaatindeyim, neden? Çünkü eski Yasamızda nüfus memuruna tanıma beyanının yapılacağına ilişkin bir yol mevcut değildi, bu yeni Yasa ile getirilen bir yöntem. Bu konuyu anlatırken deyindim; baba, çocuğu düzenlediği el yazımı vasiyetname ile de tanıyabilir. Şimdi, başkasıyla soy bağı ilişkisi olan bir çocuğunun tanımasına o anlamda biz engel olabilir miyiz? Yani vasiyetname düzenlemesine, engel olamayız. Eğer biz burada bu sorunun yanıtı olarak dersek ki madem ki hakime tanıma beyanıyla gelmiş ilgili o zaman hakimde öncelikle nüfus kaydını istesin, incelesin, çocuğun başkasıyla soy bağı ilişkisi varsa bu talebi ret etsin aksi halde kabul etse dersek ne olur? Dersek, tanıma yolu ile soy bağının kurulması yolu sadece mahkemeye değil, noterde resmi senetle de olabilir, vasiyetname ile de olabilir, nüfus memurluğuna da olabilir. O zaman bu yükümlülüğü onlara da getirmek zorundayız, onlarında bakması gerekir ama vasiyetname yolunda yine engelleyemeyiz. O halde benim kişisel kanaatim yargıcın böyle bir yükümlülüğü yok ama yargıç madem ki bu olay benim elime geldi, bende bunu incelerim, Yasada açıkça başkasıyla soy bağı ilişkisi olan bir çocuğun tanınamayacağı hükmü de var, ben de bunu tespit ettim, bu tanıma beyanını geçersiz sayıyorum, bu tanıma beyanı Yasaya aykırıdır diyebilir mi? Bence dememsi gerekir, kişisel görüşüm. Bu konuda 2. Hukuk Dairesine bir olay gelmedi. Ancak yargıç bunu derse, işte buna ilişkin kararının temyiz yolunun açık olacağı kanaatindeyim, bu da benim kişisel görüşüm. Çünkü tanıma beyanın da asıl olan bu tanıma beyanının hukuken sonuç doğurabilmesi için nüfusa işlenmesi gerekir. Bu nüfusa kayıt işini yapacak olanda nüfus memurudur. Buradaki yükümlülük nüfus memurundadır. Peki hangi nüfus

memurundadır? Çocuğun nüfus kaydının bulunduğu, çocuğun kayıtlı olduğu nüfus memurundadır. Çünkü tanıma beyanı sadece çocuğun kayıtlı olduğu nüfus memurunda yapılmaz ki, diğer bir nüfus memurun yapılması halinde o nüfus memurunun da kişisel görüşüm, bu incelemeyi Yasaya uygun olup olmadığı denetimini yapma yetkisi yok kanaatim. O nüfus memuru esas işlemi yapacak olan çocuğun kayıtlı olduğu nüfus memuruna bildirecek. İşte, o nüfus memuru yükümlü. Eğer başka bir erkekle soy bağı varsa o tanımayı işlemeyecektir.

SORU : Yeni Medeni Kanunun soy bağının kurulmasına ilişkin düzenlemeler karşısında artık bundan sonra Yasa Koyucunun af kanunu çıkarma suretiyle soy bağı tesis edebilecek midir? Af kanunları dönemi bitti mi?

Şimdi, çıkartılan af kanunları ile evlilik dışı birleşme sonucu doğan çocukların babasının nüfusuna süresinde başvurulması halinde yazılması, babasının vatandaşlığı alması söz konusu oluyor idi. Ancak tanıma yada babalık hükmüyle soy bağının kurulması daha sınırlı. Tanıma yada babalık hükmü olmasa dahi evlilik dışı doğan bir çocuk söz konusu ise bunun çıkartılacak bir af kanunu ile babanın nüfusuna yazılması ve soy bağının kurulması yine söz konusu, yani kısaca yeni Medeni Yasamızdaki soy bağının düzenlenme şekli ile eski Yasamızdaki özellikle tam babalık ve mali sonuçlu babalık tartışmaları tamamen bitti, onu söyleyebiliriz.

SORU : Embriyo transferli döllenmelerde çocuğun anası taşıyıcı ana mıdır? Yoksa yumurta anası mıdır?

Bu sorunun yanıtını Yargıtay 2. Hukuk Dairesinin nasıl karar vereceğini emin olun sizler kadar bende merak ediyorum çünkü bu konu tartışmalı ve öğretide baskın görüş yumurta annesinin değil taşıyıcı annenin olduğu şekilde, Doktrindeki görüş bu, baskın görüş ancak 2. Hukuk ne diyecek, bu dava gelirse bir dahaki toplantılarda söyleme imkanım olacak. Teşekkür ediyorum...

SUNUCU : Bizlerde teşekkür ederiz. Değerli konuklar I. oturum burada sona ermiştir. Şimdi kürsüye Ankara Barosu Başkanı Semih Güneri davet ediyorum. Buyurun efendim...

Av. Semih GÜNER : Değerli konuklarımıza teşekkür plaketini arz edeceğim....

SUNUCU : Değerli konuklar, Aile Konutu, Diğer Eşin Rızasına Bağlı İşlemler, Mal Rejime İlişkin Genel Hükümler, Edinilmiş Mallara Katılıma Rejimi konulu II. Oturum sat 15:00 da başlayacaktır. Görüşmek üzere, teşekkürler.

AİLE KONUTU, DİĞER EŞİN RIZASINA BAĞLI İŞLEMLER, MAL REJİMİNE İLİŞKİN HÜKÜMLER, EDİNİLMİŞ MALLARA KATILMA HAKKI

YÖNETEN

Av. Nazlı Özlem ATMACA
Ankara Barosu Üyesi

KONUŞMACI

Prof. Dr. Ahmet KILIÇOĞLU
Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Öğretim Üyesi

TARİH : 03 Aralık 2003

YER : Adliye Sarayı Konferans Salonu

AİLE KONUTU, DİĞER EŞİN RIZASINA BAĞLI İŞLEMLER, MAL REJİMİNE İLİŞKİN HÜKÜMLER, EDİNİLMİŞ MALLARA KATILMA HAKKI

SUNUCU : Sayın yargıçlarımız, sayın meslektaşlarım ve değerli konuklar. Ankara Barosu Kadın Hakları Kurulu tarafından düzenlene "Aile Mahkemeleri ve Medeni Kanun" konulu Sempozyumun I. gününün , II. oturumuna hoş geldiniz. Aile Konutu, Diğer Eşin Rızasına Bağlı İşlemler, Mal Rejime İlişkin Genel Hükümler, Edinilmiş Mallara Katılıma Rejimi konularına ilişkin oturumu yönetmek üzere Avukat Nazlı Özlem Atmaca'yı davet ediyorum, buyurun.

Av. Nazlı Özlem ATMACA : Değerli konuklar hepinizi saygı ve sevgiyle selamlıyorum, yeniden hoş geldiniz diyorum ve II. oturumu açıyorum. II. oturumumuzun konusu yeni Medeni Kanunla birlikte sıkça tartışılmaya başlanan ve kamuoyunun ilgisini ve merakını çekmiş bir konu Aile Konutu, Diğer Eşin Rızasına Bağlı İşlemler, diğer alt başlıklar ise Mal Rejime İlişkin Genel Hükümler ve yasal mal rejimi olan Edinilmiş Mallara Katılıma Rejimi. Sayın konuşmacımız, Ankara

Üniversitesi Öğretim Üyesi Profesör Doktor Ahmet Kılıçoğlu, kendisini mikrofona davet ediyorum. Hoş geldiniz...

Prof. Dr. Ahmet KILIÇOĞLU : Sayın Başkan, değerli konuklar; hepinize katılımınız için teşekkür ediyorum. Ben, konuşmamı üç bölümden ibaret olmak üzere, size takdim etmek istiyorum. Birinci bölümde Medeni Kanunun genel gerekçesi ve değiştirilme ihtiyacı, ikinci bölümde Medeni Kanunumuzla getirilen önemli yenilikleri başlıklar halinde arz edeceğim. Daha sonra Aile Konutu, Diğer Eşin Rızasına Bağlı Hukuksal İşlemler son bölümde de Mal Rejimlerine değineceğim.

Medeni Yasamızın değiştirilmeme gibi bir iddiası yok, Medeni Yasamız genel gerekçesinde Esbabı Mucibe adı altında şu gerçeği vurguluyor. Yasaların din kurallarından farkı ihtiyaçlar doğdukça değiştirilmesidir. Bu bir gerçeğin vurgulanmasıdır, diyor ben din kuralı değilim, ben yasayım diyor. Bu nedenle ihtiyaçlar doğduğunda beni değiştirin, benim değiştirilmeme gibi bir iddiam yoktur diyor, benim din kurallarından farkım budur diyor. Bu gerçek karşısında gerekçenin müteakip cümlelerinde, ama diyor beni değiştirirken bak, şunları göz önünde tut. Neyi göz önünde tut? Günümüz uygarlık ailesine mensup olan ulusların ihtiyaçları arasında bir fark yoktur yani bugün çocuğun tanımı, kadının tanımı, malın tanımı, mal rejimi, velayet, nafaka, Almanya'da ne ise, Fransa'da odur, Fransa'da ne ise, İsviçre'de odur.

Bu nedenle günümüzde uygar toplumların bu tür ihtiyaçları arasında artık bir fark kalmamıştır. Türk yasa koyucusunun 1926 yılında İsviçre'den bu yasayı almasının gerekçesi de budur. Bir sosyal gerçek var Aile Hukukundan doğan ihtiyaçlar dünyanın her tarafında aynıdır. 1926 yılında Medeni Yasamız, bugün Avrupa Topluluğu ülkelerinin Uyum Yasası adını verdiği yasaları uyumlaştırma hareketini taa 1926 yılında dile getirmiş, bugün yapılan da budur. Uyum Yasaları Avrupa Topluluğu ülkelerinde temel yasalarda aradaki farkları

ortadan kaldırıp temel ilkelere dayanan uyumlaştırma hareketidir ve gerekçe de devam ediyor; Türk Toplumunun, çağdaş uygarlığın gerekleri ile bağdaşmayan yönleri varsa bu Türk Ulusunun beceri ve yeteneğinin noksanlığından kaynaklanmamaktadır diyor. Sebebi, kendisini çevreleyen ortaçağ örgütü ve bazı dinsel düzenlemelerdir ve şu ilginç cümleyi vurguluyor; çağdaş uygarlığı alma kararlılığında olan Türk toplumu çağı kendisine değil, kendisini çağa uydurmak zorundadır. O halde, Medeni Yasamız, günün birinde beni değiştirecek olursan bu ilkeleri göz ardı edemeyeceksin diyor. Medeni Yasanın hedefi, amacı çağı yakalamaktır. 1926 - 2001 yılı, bu tarihler arasında yetmiş beş yıllık süreç içerisinde zaman zaman Yasa Koyucu, bu genel gerekçede ifadesini bulan ihtiyaçlar karşısında Yasayı değiştirme girişimde bulunur ama bunlar yeterli olmamış. 2001 yılına geldiğimizde Türk Medeni Yasasının tamamının gözden geçirilmesi suretiyle yeni kurum ve kuralları ile çağa uyarlanması ihtiyacı doğmuştur. Bu ihtiyaç nedeni ile daha önceki yıllarda zaman zaman hazırlıklar yapılmış ama yasalaşma şansını elde edememiştir. Sonuçta Türk Yasa Koyucusu, 01 Ocak 2001 tarihinde yürürlüğe konulan 4721 sayılı yasa ile Türk Medeni Kanununu bu topluma kazandırmıştır. Bu Yasayı ele aldığımızda başından sonuna yapılan değişiklikleri tek tek kazuistik olarak burada zaman darlığı nedeni ile aktarmak olanaksızdır. Yasanın değiştirilmesinde birinci hedef dilin arılaştırılması, yeni neslin anlayacağı bir Türkçe ile kaleme alınması hedeflenmiştir. Bunda tam bir başarıya ulaşılmış mıdır? Hayır, bu tam bir başarı sayılamaz. Bu ilke ile, bu amaçla, bu hedefle hareket edilmiş ama bazı maddelerde halen anlamakta güçlük çektiğimiz eski kavram ve deyimleri kullanma, kabul etme mecburiyeti doğmuştur. Yasanın tamamı irdelendiğinde neler değiştirilmiştir? Şöyle başlıklar halinde esas size aktaracağım.

Konulara geçmeden önce, başlıklar halinde şunları aktarmamız olanaklı: Kadın-erkek eşitliğini zedeleyen hükümler tasfiye edilmiştir. 1926 yılı için mantıklı, haklı, kabul edilen

hükümler ortadan kaldırılmıştır. Hedefte bu idi ve toplumların büyük kesiti, Türk Toplumunda büyük kesit özellikle kadınlardan gelen talepler bu yönde idi. Medeni Yasayı eleştirirken o tarihte de ifade ettim, şimdi de sakınca görmüyorum; 1926 yılındaki anlayış ve ruhu unutmamak gerekir, niçin 1926'da konutu seçme hakkı kadına verilmemiştir. Bir mantığı var, evi geçindirme yükümlülüğü kocaya ait olduğu için. Mademki evi geçindirme yükümlülüğü bana ait, ben ayağımı yorganıma göre uzatırım, konutu seçme finansmanı madem ki bana ait, konutu seçme hakkı da bana aittir demiş. 1926'da kadının bir meslekle veya sanat ile uğraşmasına izin verip vermeme yetkisi de bana ait olsun, çünkü ben evi geçindiriyorum, senin çalışmana ihtiyacım yok diyebilmeliyim demiştir. 2001 yılına geldiğimizde bunların artık bir mantığının olmadığı anlaşılmış ve bunlar değiştirilmiştir. Medeni Yasamızda bu eşitliği zedeleyen hükümler tasfiye edilmiştir. Yeni Yasada emek ön plana çıkartılmıştır; o halde yeni Türk Medeni Kanununun hedeflerinden biri emeğe saygı olmuştur. Bakıyoruz 196. maddeye, ne diyor 196. madde : Eşlerden birinin istemi üzerine hakim ailenin geçimi için her birinin yapacağı parasal katkıyı belirler. 1. fıkra, evinin geçiminde eşlerin parasal katkı yükümlülükleri, 2. fıkra eşin ev işlerini görmesi, çocuklara bakması, diğer eşin işinde karşılıksız çalışması katkı miktarının belirlenmesinde dikkate alınır. 196. maddenin 2. fıkrası Türk Hukukuna kadının emeğinin değerlendirilmesi ilkesini getirmiştir. Bakıyoruz 219. maddeye: Edinilmiş mallara katılma rejimi, üzerinde geniş olarak duracağız. 219. madde edinilmiş mal diyor. Her eşin bu mal rejimin devamı süresince karşılığını vererek elde ettiği mal varlığı değerleridir diyor; o halde çalışmanın, emeğin karşılığı olan mallar, edinilmiş mallara katılma rejiminde tasfiyede göz önünde tutulacaktır. Bu emek karşılığı edinilen maldır. Bu rejimin temelini emek ve çalışma ürününün bölüşülmesi oluşturmaktadır. 227. maddeye bakıyoruz, katkı payının belirlenmesi: Katkı payının belirlenmesinde, eşlerden biri diğerine ait bir malın

edinilmesine, iyileştirilmesine veya korunmasına, hiç, ya da uygun bir karşılık almaksızın katkıda bulunmuş ise bu katkı hesaplanacaktır. Emeğin karşılığını vereceksin diyor 227. madde. 641. madde fıkra 2'ye bakıyoruz: Emeğini aileye özgüleyen çocukların hakları diyor. Ana veya baba veya büyükanne ve büyükbaba ile birlikte yaşayan emeklerini veya gelirlerini aileye özgüleyen ergin çocuklar ile torunlara, torunlar maddeye yeni eklenmiştir eskiden yoktu, verilecek uygun miktardaki tazminat bu yüzden terekede, borç ödeme olarak tereke borcu olarak kabul edilecektir. O halde mirasın tasfiyesinde de emeğini aileye özgüleyen çocukların, torunlarının emeğine saygı göster diyerek, onların o terekeye o güne kadar bir katkısı varsa o emeği de karşıla demekle mirasta, tasfiyede emeğe saygı ilkesi getirmiştir.

Yeni Medeni Yasanın getirdiği önemli yeniliklerden biride Aile Konutudur. Aile Konutu ile Yasada şu maddeler yer alıyor; 194, 240, 254, 279, 652, 591. Yasa Koyucu acaba niçin Aile Konutu ile ilgili bu kadar madde ile meşgul olmuştur? Aile Konutuna neden bu kadar değer vermek mecburiyetinde kendisini hissetmiştir. 1926'da düşünülmeyen Aile Konutu kavramı bu Medeni Yasada neden girmiştir? Yasa Koyucu şundan hareket etmiş; Aile Konutu, eşlerin ve çocukların barınma ihtiyaçlarını karşılayan bir kavram, Aile Konutu, evlilik yaşamında eşlerin en temel ihtiyacıdır. Geceleyin kocası tarafından kapı dışarıya bırakılan kadının en büyük endişesi başını nereye koyacağı endişesidir. Üç çocukla kapı dışarıya atılan kadın, nereye gidelim kaygısını yaşar, barınma en temel ihtiyaç, başka bir şeyi düşünmez. Çalışırım, yardım alırım, yardım ederler, karnımı doyururum ama nereye gideyim der. Yetmiş beş yıllık süreç içerisinde acı deneyimler yaşamış Türk toplumu, hep kadın, özellikle kadın, evlilik birliği krize girdiği zaman barınma konusunda çaresizliğe itilmiş acaba beş çocuklu kardeşime mi sığınayım, asgari ücretle çalışan yatalak babamın evine mi sığınayım endişesini yaşamıştır. Ölüm halinde sağ kalan birçok hallerde erkek de mağduriyet yaşamış, ölüm

halinde ölüm hak miras helal demiş Anadolu deyimi ile. Konut, momut dinlemem demiş, dörtte bir hakkım var demiş 3/4 hakkım var, ¾'mü öde, istersen sen al ama ödemediğin takdirde izaleyi- şuyu davasıyla seni dışarı atarım demiş. Tedirgin olmuş sağ kalan eş, yıllarını vermiş, anıları orada, hayatı orada geçmiş, çevre ile bütünleşmiş, apartmanla bütünleşmiş, kapıcı ile yönetici ile komşu ile bütünleşmiş, ölüm hak miras helal demişsiniz kendisini kapı dışarı atmışsınız. İzaleyi-şuyu davası, satın alan çık demiş. İşte Yasa Koyucu bu acı deneyimlerden hareket ederek Aile Konutunu bu Yasada bir zırh belirlemiştir. Aile Konutunu gelişi güzel bir varlık olarak görmemiştir. Bu nedenle Aile Konutu; kiralık ise kira sözleşmesini tek taraflı olarak feshi geçersizdir, Aile Konutu mülkiyet konutu ise, malik olan eş Aile Konutu üzerinde tek taraflı tasarruflarda bulunamaz demiş ve gelmiş miras hukukuna 652. maddede tereke arasında aile konutu var ise, sağ kalan eş bu aile konutu üzerinde ayni hakka sahiptir. Diğer miras mallarındaki miras haklarından vazgeçmek sureti ile veya bedel vermek sureti ile aile konutunda öncelik sağ kalan eşindir demiştir. Yasa koyucunun demek ki aile konutunu bir zırh altına almasının yetmiş beş yıllık acı deneyimlerden çıkan bir sonuçtan hareket etmesidir. Şimdi bu kavram ortaya atıldıktan sonra şu husus önem arz etmekte, nedir aile konutu; aile konutunun Yasada bir tanımı yok ama Yasanın tamamı incelendiğinde aile konutunun ne olduğunu çıkartabiliyoruz. En azından bu size verdiğim bu yedi maddedeki hükümler incelendiğinde aile konutunun ne olduğunu çıkartmamız mümkün amaçtan en azından çıkarmak mümkün, nedir? Temel ihtiyaç olan barınma ihtiyacını karşılamaktır.

Bu nedenle Aile Konutu nedir? Aile Konutu eşler ve eğer varsa çocuklarıyla birlikte yaşantılarını sürdürdükleri konuttur. Aile Konutu demek ki fiilen birlikte yaşanılan konut. Aile Konutumuz var ama birlikte yaşamıyorsunuz. Demetevler'de iki oda bir salon, kiraya vermişsiniz, Kızılay'da, Cebeci'de, Çankaya'da daha geniş dairede oturuyorsunuz. Demetevler'deki

konut Aile Konutudur ama birlikte yaşantıyı sürdürdüğünüz, barınma ihtiyacını karşılayan konut değildir, bu nedenle o konut, Demetevler'deki konut, evet bir konuttur ama eşlerin yaşantılarını birlikte sürdürdükleri konut değildir, bu sınırlandırmaya tabi değildir. Şimdi, 194. maddeyi ele alacağız, 240. maddeyi ele alacağız, buradan 652. maddeyi size aktarmak ve zaman zaman size meslektaşlardan gelen soruları yanıtlamak istiyorum. 652. madde sadece ölüm halinde Aile Konutu ile ilgili bir madde ve 652. maddenin Mal Rejimi ile hiç bir ilgisi yok. Eşler arasında mal ayrılığı rejimi olsa bile, uygulanan bir maddedir, 652. madde bir ölüm olayı gerçekleştiğinde Türk Medeni Kanunu yürürlükte olduğundan uygulama bulacaktır. Efendim, bizim aramızda Mal Ayrılığı Rejimi var, olsun, 652. maddenin edinilmiş mallara katılma rejimi ile ilgisi yok. Eşler arasındaki mal rejimi ne olursa olsun, ölüm halinde terekede Aile Konutu varsa, sağ kalan eş bu Aile Konutu üzerinde imtiyazlandırılmıştır, ayrıcalık verilmiştir. Nasıl bir ayrıcalık verilmiştir? Diğer tereke mallarındaki miras haklarından vazgeçmek, gerektiğinde bedel ilave etmek veya bedel ödemek sureti ile Aile Konutu üzerinde kendisine ayni hak tanınmasını talep edebilir. Bu ayni hak mülkiyet olabilir, oturma hakkı olabilir, intifa hakkı olabilir. Niçin Yasa Koyucu sadece mülkiyet dememiş, intifa ve oturma hakkında da söz etmiştir. Mülkiyet dediğinizde gücü yetmeyebilir sağ kalan eşin, efendim madem satın alıyor bunu rayiç bedeli, kendisinin ¼ miras hakkı var, ¾'ü veya ikinci zümre ile birleşiyorsa ½'si kendisinin, ½'si kardeş olarak bana ait, ½'sinin rayiç bedelini ödesin dediğinde o bedeli ödeyecek gücü olmayabilir. O zaman intifa hakkını seçer, intifa hakkı yaşadığı sürece kullanım hakkı olduğundan, yüz milyarlık dairenin yarı bedelini istediğinizde elli milyar ama intifa hakkını seçtiğinizde, bilirkişi dedi ki bu altmış yaşında bir bayandır, ortalama yaşı on yıldır, intifa hakkı karşılığı on milyar lira versin yeter, intifa hakkı veya oturma hakkının da tanınmasının çıkış noktası, mantığı budur. Şimdi, ne yapalım diyor meslektaşlarımız, öldü Aile konutu var, yapılacak iş

basittir. Tapu iptali ve tescil davası açacak mirasçılar aleyhine, gelin diyecek Aile Konutu var, Aile konutunda ben ayni hakkımı kullanıyorum, gücüm var, bedelini ödeyeceğim, gücüm yok intifa hakkını kullanacağım, gücüm yok oturma hakkımı kullanacağım, tapuda bu hakların bana tesisini sağlayın. Gelmiyor diğer mirasçılar, tapu iptali ve tescili davası açmak sureti ile mülkiyet veya intifa veya sükuna hakkının tesisini yargıçtan isteyeceksiniz. Eğer bir izaleyi-şuyu davası açılmış ise mirasçılar Aile Konutu da dahil olmak üzere tereke mallarının taksimi talep etmişse, açılacak olan tapu iptali ve tescil davası bu izaleyi-şuyu davasında bir bekletici mesele olacaktır, neden? İzaleyi-şuyu davasında eğer Aile Konutunda sağ kalan eşe ayni hak tanırsanız onu taksim dışı bırakacaksınız, tasfiye dışı bırakacaksınız, ya mülkiyetini, veya intifasını veya sükuna hakkını hariç bırakacaksınız. Bunun veraset ilamıyla bir ilgisi yok, veraset ilamı sadece mirasçılığı gösteren bir belgedir. Veraset ilamında Aile Konutu vardır, yoktur tartışmasına gerek yok. Veraset ilamını alan yeni adıyla mirasçılık belgesini alan sağ kalan eş, 652. maddede tekrar vurguluyorum, mal rejimi ne olursa olsun, mal ayrılığı rejiminde de, ülkemizde halen ailelerin büyük bir çoğunluğu bu rejime tabi, mal ayrılığı rejiminde de bu madde uygulama bulan bir maddedir.

Yine Yasa Koyucunun Aile Konutuna değer verdiği başka bir madde 591, fıkra 2, ölüm halinde, tereke mühürlenirken, kardeşim öldü hakim bey, bu kadın malları kaçıracak, evdeki eşyaları ve de evi mühürle diyor, hanımefendi çık buradan, burayı mühürlüyoruz, mal kaçıracakmışsınız diyor, bu nerede barınacak? Yoktu, eski Yasada böyle bir hüküm yok, ben nereye gideyim, huzurevine mi gideyim? Yasa Koyucu şu hükmü getirdi, tereke mühürlenirken miras bırakanla birlikte oturanların ihtiyacı için gerekli eşya ve taşınmazların onların oturmaları için lüzumlu bölümleri mühürleme dışında bırakılır. Gittiniz, altmış yaşında kocası öldüğü için orada yaşayan bir sağ kalan eş var, kadın var, tereke mühürlenecek bundan sonra terekeyi mühürleyebilirsiniz. Malların sayımını yaparsınız ama bu kadını

bu taşınmazdan atamazsınız. 591 fıkra 2 yine Aile Konutunu ön plana çıkaran, Aile Konutuyla ilgili koruma getiren bir hüküm. Yeni Yasa başka neler getirmiştir? Başlıklar halinde söyleyip daha sonra diğer konulara geçeceğim. Yeni Yasanın mücadelelerinden biri de, enflasyonla mücadele olmuştur. Yetmiş yıllık süreç içerisinde uygulayıcı arkadaşlarım bilir, enflasyon yasaları ve uygulamayı tahrip etmiştir. Davayı açıyorsunuz, dava tarihindeki değer diyorsunuz, dava on yıl sürüyor, dava tarihindeki değer pul oluyor, para pul oluyor. Keşke açmasaydım diyor, bu dava için yaptığım masraflar alacağım parayı geçti diyor, enflasyona yenik düşüyor alacaklı. Bunu en çok nerede yaşadık. Değerli yargıç arkadaşlarım bilir, 2. Hukuk Dairesi, tenkis davasında. Ne diyordu Yasa? Tenkis davasında mallar mirasın açıldığı tarihteki değerine göre hesaplanır. Sene 1995 ölmüş, 1996 yılında ölümü bağlı tasarrufu öğrenmişsiniz tenkis davası açmışsınız, 2003 yılına gelmişsiniz tenkis davası halen devam ediyor. 1995 yılındaki taşınmazların, taşınırların, hisse senetlerinin değerini hesaplıyorsunuz davacının eline dava masrafını karşılayacak miktar geçmiyor. Nafaka davalarında bunu yaşıyoruz, yüz milyonu yüz elliye çıkarmak için göbeği çatlıyor, yüz elliye çıkarmadan ikincisini açıyor iki yüz yirmi beşe çıksın, o bitmeden iki yüz yetmiş beşe çıksın, hayatı mahkemelerde sürünmek ile geçiyor. Çanakkale'den geliyor davalı Ankara'da açacak, Usulün genel hükmü gereğince, davanın yerleşim yeri mahkemesi yetkilidir, Çanakkale'den geliş gidiş masrafını karşılamıyor, bu perişanlık, bu mantıksızlık. Madem ülkende Türk parası yabancı para karşısında değer kaybediyor, enflasyon karşısında para pula dönüyor, bunu mağdur etmeyelim, nafaka alacaklısı zaten mağdur, sen bu uygulamayla onu daha çok mağdur ediyorsun, en iyisi diyor açmayayım, uygulamam hukuk buysa ben açmayayım. Ne yaptı Yasa Koyucu? İşte, bu nedenle nafaka davalarında yargıca şu yetkiyi verdi; eyy yargıç dedi, nafaka alacaklısı talep ederse, gelecek yıllara ait ilişkin nafaka miktarını da aynı kararla hükümle altına al dedi. Tedbir nafakasında 176,

iştirak nafakasında, yardım nafakasında hep aynı kalıp, hakim istem halinde ihraç edici zeminde ödenmesinde karar verilen nafaka miktarını gelecek yıllarda dar olan sosyal, ekonomik durumlarında talep olduğunda karara bağlar. Gereği düşünüldü: Yüz milyon Türk Lirasını müteakip yıllarda da sanırım 2. Hukuk Dairesinin kararları böyle. TÜFE rakamlarına göre gelecek yıllarda da artırılmasına, iyi, bitti, karar bu. Enflasyonla mücadele sadece nafaka davalarında bitmiyor, bazı mal rejimlerinde malların değerlendirilmesi bakımından Yasa Koyucu enflasyonu göz önünde tutuyor, biraz sonra anlatacağım.

Mal Rejimlerinde malların tasfiyesinde hangi andaki değer acaba geçmişte tenkis davalarında yaşadığımız olumsuzluklara ulaşan bir değer mi? Mal Rejiminin tasfiyesinde, tasfiye anındaki değer, tasfiye anı nedir? Yargıcın tasfiyeye karar verdiği andır. Demek ki yargıç karar tarihindeki değerleri esas alacaktır. Mal Rejiminde bu, tekis davalarında biraz önce anlattığım örnekte yaşadığımız bu acı deneyimler karşısında Yasa Koyucu 564 fıkra 2'de şu hükmü getiriyor; tasarruf konusu malın vasiyet alacaklısında kalması durumunda malın tenkis sebebi ile vasiyet borçlusuna verilmesi gereken aksi halde tasarruf oranı içinde kalan kısmın karar günündeki para olarak ödetilmesine karar verir diyor. 564, fıkra 2'de Türk Hukukunda bu Yasa ile enflasyona karşı hak sahibini koruyucu bir hüküm niteliğini taşımak zorundadır.

Geliyoruz, taşınmaz yükün, rehinin yabancı para üzerinden kurulabilmesine: 840. maddeye yine mantık aynı, orada da yine alacaklıyı enflasyon karşısında koruma amacıyla enflasyona karşı getirilmiş bir önlem söz konusu. Cinsiyet değişikliği, hiç sevmediğim bir konu; onunla ilgili çok önemli değişlikler yapıldı, hukuksal işlemleri eşlerin burada anlatacağız, evlat edinmeyi sanırım bu bilimsel etkinliğin, bu anlamlı gündeki etkinliğin diğer bölümlerinde nakledilmiş olması gerekir.

Koruma amacıyla özgürlüğün kısıtlanması bir yeniliktir, önemli bir yeniliktir. 432-437 arasında düzenlemiş bu kurum, ilk kez bu Yasa ile gelmiş bir kurumdur. Nedir bunun amacı? Uygulamada arkadaşlarımız bilir, vesayet sebepleri varsa kişiyi vesayet altına alıyorsunuz, vesayet altına aldığınız bir kişiyi içeriye tıkın bakayım, mümkün mü? Yok mümkün değil. Türk Kanun_u Medenisinde vesayet altına alının kişinin ıslah edilmesi amacıyla bir eğitim veyahutta sağlık kurumuna isteği, rızası olmadan yerleştirmesi olanaklı değildi.Etrafa tehlike arz ediyor, başkaları içinde tehlikeli kendisi içinde tehlikeli. Yasa Koyucu burada bu kişilerin menfaati için, bu kişilerin yararları için, kendi sağlıkları için, kendi gelecekleri için özgürlüklerinin kısıtlanmasına olanak tanımıştır. Bu düzenleme bize yabancı değil, niye yabancı değil? Anayasamızı 19. maddesi bu olanağı vermektedir. Anayasamızın 19. maddesinde açık bir şekilde, toplum içinde tehlike teşkil eden bir akıl hastası, uyuşturucu madde veya alkol tutkunu, bir serseri veya hastalık yayabilecek bir kişinin bir müessesede tedavi, eğitim ve ıslahı için kanunda belirtilen esaslardır. Anayasanın 19. maddesinde Kanunla bu tür kişilerin özgürlüğü kısıtlanabilir diyordu ama bu özgürlüğü kısıtlayabilecek yasa yapılmamıştı, 432-437 demek ki bugün vesayet altına aldığınız kişi, çevresi için kendisi için tehlike teşkil ediyor ise kendi sağlığı, kendi güvenliği, toplumun huzuru ve güvenliği için tehlike arz ediyorsa bu kişinin vesayetle birlikte bir sağlık kurumuna talebi olmasa bile özgürlüğünü kısıtlayarak yerleştirilmesine da karar verilebilecektir. Şimdi, bu genel açıklamalardan sonra gelelim, Eşin Rızasına Bağlı Hukuksal İşlemler,

Değerli arkadaşlarım; Türk Medeni Kanunu, 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu, 193. maddesi açık. 193. madde ile ana ilke getirilmiş; Kanunda aksine hüküm bulunmadıkça eşlerden her biri, diğeri ve üçüncü kişilerle her türlü hukuksal işlemi yapabilir. Türk Yasa Koyucu, 193. maddede artık eşlerin gerek birbirleri ile gerek üçüncü kişilerle yapacağı hukuksal işlemlerde, hukuksal özürlüğü, işlemliği serbestliği ilkesini

getirmiştir. Eskiden yok muydu, vardı, bir istisnası vardı, kadını koca lehine üçüncü kişilerle hukuksal işlemler yapması mahkemenin iznine tabi idi. Bu uygulamayı biliyoruz, bu uygulama tarihe karışmıştır. Artık böyle bir uygulama yoktur. Kadın kocası için kefil olabilir, kadın kocası için mülkini ipotek edebilir herhangi bir yargı kararına mahkemeden izin yoktur. Kadının, koca lehine kefil olması belki Borçlar Yasamızda kefaletle ilgili hükümler düzenlenirken ele alınacak. İsviçre'de Borçlar Yasasında yapılan değişiklikte kefaletin eşlerin ekonomik geleceğini etkilediği, ailenin ekonomik geleceğine yansıyacağı görüşünden hareketle İsviçre Borçlar Yasasında yapılan değişiklikte diğer eşin rızasına bağlanmıştır. Eşlerin ama koca benim borcum için ricam üzerine bana kefil olurken karısının iznini rızasını alacak, neden? Borç ödenmediği taktirde kocanın ekonomik geleceği ailenin ekonomik geleceğini de etkileyecek. Bizde böyle bir düzenleme yok, bugün Türk Hukukunda eşlerin gerek birbirlerine gerekse üçüncü kişilere dayısına, halasına, babasına, teyzesine, arkadaşına kefil olması herhangi bir izne tabi değil ama Borçlar Yasasında bu konu sanırım ele alınacak, böyle bir düzenlemeye ihtiyaç var, kefaletin özelliği nedeni ile. Şimdi, kuralı koyduk, eşler arasındaki hukuksal işlemlerde, eşlerin üçüncü kişilerle hukuksal işlemlerinde herhangi bir izin, rıza, muhaffakat, onay söz konusu değil. Bizde bu kural mutlak mı? Bu kural mutlak değil. Ne diyor 193. madde? Kanunda aksine hüküm bulunmadıkça. Demek ki kanun, bu kural aksine hüküm getirebilir. Bu Kanunun ön gördüğü istisnayı da Türk Medeni Kanunu getiriyor. Şimdi, bu istisnalardan birincisi Aile Konutu ile ilgili. Aile Konutunu niçin Yasa koyucu neden bir zırh altına almıştır bunu ifade ettim. Şimdi, 194, hemen bu kuralın altında yer alan Aile Konutunda eşin rızasına bağlı hukuksal işlemleri düzenliyor ve ikili bir ayırım yapıyor; bir, Aile Konutu kiralık ise, iki, Aile Konutu mülkiyet konusu ise. Aile Konutu kiralık ise, Borçlar yasamızdaki borç ilişkilerinin nisbiliği ilişkisine bir istisna getirmiştir. Borçlar hukuk derslerini hepimiz fakülte

sıralarında gördük, dedik borç ilişkileri nispi ilişkilerdir, bu ilişkiye üçüncü kişiler müdahale edemez. Bu ilkenin önemli bir istisnasını 194, fıkra 1 oluşturuyor; Aile Konutu ister erkek tarafından ister kadın tarafından, kiralanmışsa bundan böyle 01 Ocak 2001 tarihinde itibaren eşler arasındaki mal rejimi ne olursa olsun, 194. maddenin mal rejimi ile hiçbir ilgisi yoktur, evlenmenin umumi hükümleri ile ilgilidir. Eşler arasında mal ayrım rejimi olsa bile eşlerden biri kiracı yani sözleşmenin tarafı diğeri sözleşmenin tarafı değil ama sözleşmenin tarafı olmadığı halde bundan böyle kira sözleşmesinin fesih edilmesi diğer eşin rızasına bağlıdır. Demek ki tek taraflı fesih kira sözleşmesini sona erdirmeyecektir. Koca, kira sözleşmesini fesih etti, ben artık oturmayacağım, çıkacağım dedi, mal sahibi tahliye davası açtı, kadın gelip, hakim bey, hakime hanım, tahliye davasının reddini istiyorum çünkü bu sözleşmenin feshinde benim muafakatımı almamıştır, niçin Aile Konutu eşlerin en temel ihtiyacıdır, barınma ihtiyacıdır. Eşler tek başlarına Aile Konutu ile ilgili kira sözleşmelerinin feshine karar vermemeli, oturup birlikte, kader birliği yapmışlardır, birlikte düşünüp taşınmalılardır. Koca, kadını kadın kocayı ikna etmeli, fesih sebebinde ikna etmeli, bu bizim gücümüzü aşıyor demeli, bu çocuğun okula uzak demeli, buradan çıkalım daha ucuz yere gidelim demeli, daha iyi bir, daha rahat edeceğimiz bir yere gidelim demeli ve birlikte karar vermelidir. Yasada bu rızanın alınması yönünde herhangi bir şekil koşulu ön görülmemiştir, bu rızanın ispatı konusunda da herhangi bir sınırlandırılma getirilmemiştir. Her türlü delil ile kanıtlayabilirsiniz eşin rızasını fakat Yasa zımni rızayı yeterli görmüyor, açık rızası diyor. Aile Konutuna o kadar büyük önem veriyor ki zımni rıza dahi burada delalet edici davranışlardan çıkan rıza, efendim ben fesih edecektim hanım başını salladı dedi, tanıklarda evet öyledir dedi, olmaz açık rıza yani tamam fesih et, doğru söylüyorsun bey, doğru söylüyorsun bu bizim gücümüzü aşan bir konut, kira sözleşmesini fesih et, daha ucuz bir, gücümüzün yettiği bir yere taşınalım dedi,her türlü delille kanıtlayabiliyorsunuz.

Geliyoruz Aile Konutu kiralık değil mülkiyet kontu ise; Yasa diyorki, bu taktirde de Aile Konutu üzerindeki tasarruf işlemleri ancak diğer eşin rızası ile mümkün olacaktır. Aile konutunu devir edemez, Aile Konutu üzerindeki hakları sınırlandıramaz. O halde satış, bağış, trampa gibi mülkiyetin devrini amaçlayan bir sözleşme ile Aile Konutunun eşin rızasını almaksızın devri bundan öyle geçersiz. Bu rıza alınmammışsa, rızası alınmayan eş, yapılan tasarruf işlemin iptalini talep edebilecektir ve Yasa sadece mülkiyetin devrini amaçlayan sözleşmelerle bu kuralı sınırlı tutmamış, Aile Konutu ile ilgili devir ve Aile Konutu üzerindeki hakları sınırlayamaz diyor. Aile Konutunu ipotek gösterip İş Bankasından krediyi aldı, bu ipotek geçersiz arkadaşlar. İş Bankası, eğer koca borcu ödemez ise Aile Konutunu ipotekli konutu paraya çevirme talebinde bulunamaz, bulunursa rızası alınmayan eş bu ipoteğin geçersizliğini, ipotek sözleşmesinin geçersizliğini, tapudaki ipotek şerhinin, ipotek kaydının, fek edilmesini, kaldırılmasını talep edebilecektir, niye? İşte, Aile Konutu, barınma, temel ihtiyaçtır. Eşlerin en önemli ihtiyacı bundan böyle Aile Konutu ile ilgili eşler kafa kafaya verip, satacaklarsa birlikte, ipotek edeceklerse birlikte, bir başkasına intifa hakkı temin edeceklerse birlikte karar vereceklerdir. Şimdi, şu soru akla geliyor; peki diyor, ben bu konutun Aile Konutu olduğunu nereden bileceğim diyor Hocam? Eski 931, yeni 1023. madde tapuya güven ilkesini getirmiş. Ben şimdi gideceğim, koca yada kadın bana mülkümdür, konutumdur diye satacak arkasında diğer eş iptal davası açacak, benim ne suçum var? buna bir çözüm getiremez misiniz? Yasa Koyucu bunu düşünmek sureti ile yerli bir fıkra bu maddeye eklenmiştir, bu fıkra İsviçre'de yok. Aile Konutu olarak özgülenen taşınmaz malın maliki olmayan eş tapu kütüğüne konutla ilgili gerekli şerhin verilmesini isteyebilir. 194. maddenin 3. fıkrası, eski 931, yeni 1023. maddedeki tapuya güven ilkesi, tapuya iyi niyetle güvenerek ayni hak iktisap etmenin önüne set çeken, önleyen bir çözüm getirmiştir. Mademki sen iyi niyet iddiasında bulunup bu hükmü boşa

çıkaracaksın, bende tapuya şerh dediğim bir sistemi getirmek suretiyle senin bu iyi niyetini bertaraf edeceğim. Bu yerli bir madde, yerli bir fıkra İsviçre'de yok. Şimdi, Yasa yürürlüğe girince şu sorunla karşılaştık; bu şerhi kim verecek? Mahkemeden bir karar mı alalım? Yoksa eş birtakım belgeleri götürüp kendiliğinden tapuya şerh işlemini gerçekleştirebilir mi? Şimdi, ben şöyle düşündüm; eşleri yeni bir külfete, yargıyı yeni bir yük altına sokmayalım; tapuya bu şerh verilme işlemi içinde eşleri mahkemelerde perişan etmeyelim, yarının yükünü beş katına arttırmayalım, bu basit bir işlem, tapuya şerhi kolaylaştıralım, bu şerhin doğru olmadığı iddia eden bunun için dava açsın. Bunun için tapuya şerh vermek isteyen eş, bu konutun Aile Konutu olduğunu ve halen birlikte bu konutta yaşadıklarını belgeleriyle kanıtladıklarında tapu memuru bu şerhi versin. Haa, koca, efendim ne yapıyorsun bu konut Aile Konutu evet, konut ama biz burada oturmuyoruz, bu Demetevler'deki konut, biz Çankaya'da oturuyoruz, orası sobalı burası kaloriferli, burası çocuğun okuluna daha yakın, bu şerhi verdin kaldır, kaldırayım demeyecek, git, şerhin kaldırılması için sen dava aç, kolaylaştıralım şerhi. Bir tereddüt yaşandı, Tapu Kadastro Genel Müdürlüğü, bir genelge ile tapu idarelerine şunu dedi; gelen eş, konutun Aile Konutu olduğunu yöneticiden aldığı, muhtardan aldığı belgelerle kanıtlarsa başka bir şey arama şerh ver, mahkeme kararına gerek yok, uygulama bu şekildedir. Demek ki tapuya şerh verilmesinin yararı, iyi niyetli kişilerin ayni hak iktisap etmeleri, tapuya güvenme ilkesinden yararlanmalarını önlemeye yöneliktir.

Geliyorum, eşin rızasına bağlı hukuksal işlemlerde sözleşme özgürlüğü ilkesinin ikinci istisnası oluşturan paylı mülkiyette payın devri ile hukuksal işlemler, madde 223. arkadaşlarım hemen şunu ifade edeyim; bu madde sadece edinilmiş mallara katılma rejimi ile ilgilidir. Bakın, Aile Konutu ile ilgili maddenin mal rejimi ile ilgisi yok. Rejim ne olursa olsun, 194 uygulama bulur. 223, eşler arasında yeni yasal rejim olan edinilmiş mallara katılma rejimi varsa uygulama bulan bir

madde ve uygulamada bizi çok meşgul edebilecek, çok karşılaşacağımız bir madde. Neden çok karşılaşacağımız bir madde? Eşler genellikle ileri yaşlarda, bir mülk edindiklerinde kader birliği yaptığı diğer eşle paylaşırlar bunları. Koca bir daire satın alırken ya, senin de burada katkıların var, ben yarısını sana yarısını benim üstüme yaptın der. Müşterek mülkiyet konusu, yeni adı ile paylı mülkiyet konusu, mallarla ilgili olarak eşlerin müşterek mülkiyet konusu mal varlıkları bulanabilir. Ne diyor Yasa? Her eş, yasal sınırları içerisinde, kişisel malları ile edinilmiş malları yönetme, bunlardan yararlanma hakkına sahiptir. Aksine antlaşma olmadıkça eşlerden biri diğerinin rızası olmadan paylı mülkiyet konusu maldaki payı üzerinde tasarrufta bulunamaz. Baktık, 01 Ocak 2002, eşler notere gittiler, dediler çok güzel bir rejim gelmiş, biz edinilmiş mallara katılma rejimine geçtik veya eski evlilik değil mevcut evlilik değil, 2002 tarihinde evlenen çift başka rejimi seçmediği için yasal rejim olan edinilmiş mallara katılma rejimine girdiler. 2003 yılında koca yada kadın, iyi bir gelir elde etti, Eskişehir Yolunda bir konut aldı, yarısını karısının üzerine yarısını kendisi üzerine kayıt etti. Kocanın kafası bozuldu, dedi ben ½ mülkiyeti satıyorum, satamaz, eşin rızasına bağlı. Bu satış işlemi diğer eşin rızasını almadığı için payın devri, ½ payın devri geçersiz. Şimdi, paylı mülkiyette bu Yasada önemli değişlikler yapıldı ama eskiden olduğu gibi şu ilke muhafaza edildi; paylı mülkiyette her bir paydaş, payı üzerinde dilediği gibi tasarrufta bulunabilir. Müşterek mülkiyeti iştirak halinde mülkiyetten ayıran paylı mülkiyeti el birliği mülkiyetten ayıran hususta budur. Paylı mülkiyette, pay üzerinden tasarruf özgürlüğü yetkisi vardır. Bu kuralın istisnasını 223 fıkra 2 oluşturmaktadır, niye? Yasa Koyucu şunu düşünmüş; eşler, müşterek paylı mülkiyet konusu bir mal alırken bu evliliğin günün birinde sona ereceğini düşünmemişlerdir, ölünceye kadar bir beraberlik düşünmüşlerdir. Günün birinde bir eşin yabancı bir kişi ile ortak olması doğru değildir. Koca mülkünü satıyor, kadın birden bire bakıyor hiç sevmediği bir adamla, hiç anlaşamayacağı bir

adamla paylı mülkiyette paydaş oldu, bunu önlemek için. Demek ki ikinci istisnamız bu. Gelelim uygulamada bizi çok yine meşgul edebilecek, karşılaşabileceğimiz, çok sık karşılaşabileceğimiz, yargı kararı ile eşin rızasına bağlı hukuksal işlemler. Size başvurdu, efendim dedi Aile Konutumuz var, duydum ki kocam satacak, hakim bey satışı benim rızama bağlı gereği düşünüldü, reddine, niye? Böyle bir karar gerek yok, Kanun zaten onu yasaklamış, benim bir yasa koymama gerek yok. Haa, Hakim Bey, affedersin, ben yanlış söyledim, Aile Konutunu değil, bürosunu satacak. Esasında niyet, vallahi, birisi ile evlilik dışı ilişkisi var, beni de gözden çıkardı, yakın bir tarihte boşanma davası açacak. Bu büroyu elden çıkaracak ki ben nafaka alamayayım, ben tazminat alamayayım, yirmi yıllık evliliğimiz var, bak Yasada çıkarmışsınız, katılım alacağı diyorsunuz, hesapladım, nerden bakarsanız otuz milyarda katılma alacağım var, avucunu yala demek için bunu kaçıracak, kanıtları ile birlikte, bu tehlikeyi ortaya koymuş ise yargıç gereği düşünüldü, ada, parseli belirlenen şu taşınmazdaki tasarruf yetkisinin bundan böyle davacının rızasına bağlı olarak mümkün olduğuna diyecek. Önemli, arkadaşlar bakın, 199. madde yasak getirmiyor, diğer eşin rızasına bağlama kuralı getiriyor yani gereği düşünüldü, bundan böyle bu ada, bu parseldeki taşınmazını arsasını, tarlasını, bürosunu satmasının yasaklanmasına, hayır, 199. madde böyle bir hüküm getirmiyor. Bundan böyle bu tasarruf işlemlerinin, bu ada bu parseldeki taşınmazla ilgili, bu motorlu araç ile ilgili, bu ticarethanedeki hisselerle ilgili devir işlemlerinin diğer eşin rızasına bağlı olmasını, bu kararı aldıktan sonra gider karısının saçını okşar, yüzünü okşar, öper kendisini, ikna eder satabilir, rızasıyla , yasak derseniz satamayacak. Yasak değil yani tasarruf yetkisini kısıtlıyorsunuz, yasaklamıyorsunuz, nasıl kısıyorsunuz? Diğer eşin rızasına bağlamak suretiyle. 199. madde diğer eşin rızasına bağlı hukuksal işlemini yargı kararı ile getirmiş, yargı kararı varsa ve madde yargıca böyle bir dava karşısında esas hakkında karar vermenin zaman alacağını göz önünde tutarak yargıca

gerekli tedbirleri alma yetkisi de vermiştir. 199. madde bir özel ihtiyati tedbir hükmüdür. Hukuk Usulü Muhakemeleri Yasamızın 101 ve devamı maddelerindeki tedbir ile ilgili koşullar aranmayacaktır ve en önemli fark Usul Kanununda tedbire teminat karşılığında hüküm edersiniz, burada teminat şartı yok. 199. madde, herhangi bir teminat karşılığında tedbire karar verilmesini ön görmemiş, aileyi koruyan bir hüküm. Aileyi koruyan bir hüküm olması nedeni ile Yasa Koyucu bu tedbire herhangi bir teminat şartı getirmemiştir. Ne için diyor tedbire? Bakın, kanıtlayacak, tüm mal varlığına tedbirde doğru değil, zaman zaman uygulamada bu yakınmalarla karşılaşıyoruz arkadaşlar. Tüm kocanın mal varlıklarına tedbir, bu da doğru değil. Bu Yasanın amacı kocanın ticari hayatını felç etmekte değil. Amaçla sınırlı, ne ile sınırlı? Ailenin ekonomik varlığının korunması veya evlilik birliğinden doğan mali bir yükümlülüğün yerine getirilmesi gerektiği ölçüde eşlerden birinin istemi üzerine, belirleyeceği mal varlığı üzerinden. Hakim bey, Kızılay'da bürosu var, Çankaya'da dairesi var, şirketleri var, Mercedesi var, hepsine tedbir istiyorum, kaç yıllık evlisiniz, valla iki aydır, yahu iki ay içinde senin katılım alacağın ne olur, kusura bakma, iki ay içerisinde sen edinilmiş mallara katılma rejimi olsa bile, bu adamdan ne kadar mal alırsın, hadi diyelim beş milyar, hadi diyelim on milyar, hadi yüz milyar, sen adamın bir trilyonluk servetine tedbir koyduracaksın, ticari siciline hisselerin devrini yasaklayacaksın, Mercedesi bağlayacaksın, olmaz. Yasa diyorki, belirleyeceği mal varlığı esastır. Somut olayda davacının talebi nedir ve bu talebin kapsamı nedir. Bu kapsam içerisinde ve de davalıya, davalıyı felç edecek, davalının ekonomik geleceğini yok edecek, çalışma hayatını ortadan kaldıracak mal varlıklarına değil, belirleyeceği ve diğer tarafı da zarara sokmayacak mal, amaç davacının bir nafaka, bir tazminat, bir katılım alacağı varsa onu garantiye bağlamak ve verilen karar yasaklama karı değil, diğer eşin rızasına bağlıdır.

Şimdi, yargıcın alacağı önlemler sınırlı değil, ne diyor Yasada, hakim bu durumda gerekli önlemleri alır. Gerekli

önlem, bir taşınmaz söz konusu ise tapu kaydına tedbir, bir banka hesabı söz konusu ise banka hesabına tedbir, tedbir yolu ile bu hesaptan para çekmesi önlenmiştir, esas kararla birlikte bundan böyle bu hesaptan tasarruf etmesi davacının rızasına bağlanmıştır, bu kararı alıp götürür, hakim demedi mi daha önce, al getirdim kararı, şu hesaptan para çekiyorum dediğinde karısının da rızasını aldığında, belgelendirdiğinde bu tasarrufta bulunmasına engel, mevcut değildir ve Yasa diyor taşınmazlar çoğunlukta olduğu için hakim, eşlerden birinin taşınmaz üzerindeki tasarruf yetkisini kaldırırsa resen bu durum tapu yani tasarruf özgürlüğünü kısıtladınız eğer tedbiri kaldırırsanız bunu da resen talep olmaksızın bağlı bulunduğu Tapu Sicil Müdürlüğüne, bunu bildireceğiz biz. Diğer eşin geçerliliği etkilemeyen rızası bağlı hukuksal işlemler, bu da ilginç bir hüküm; 229, burada eşin rızasına bağlanmış ama yapıldığı takdirde geçerli olan hukuksal işlem söz konusudur. Bakın, bu ana kadar Aile Konutu ile Paylı Mülkiyetle ve yargı kararıyla eşin rızasına bağlı hukuksal işlemlerde bu rızayı almadığınız takdirde yapılan işlem geçersiz. Hükümsüz. Ama 229'da Yasa Koyucu bir yine eşin rızasına bağlı hukuksal işlem türü ön görmüş ki bu hukuksal işlemi yaparsanız geçersiz kılmazsınız, geçerliliğini etkilemezsiniz ama rıza alınmadığı için bu takdirde rızası alınmayan eşe mali haklar temin etmiştir. Ne diyor? Eşlerden birinin mal rejiminin sona ermesinden önceki bir yıl içinde, diğer eşim rızası olmadan olağan hediyeler dışında karşılıksız kazandırmalar edinilmiş malların katılma rejiminin tasfiyesinde göz önünde tutulacaktır. 229. madde sadece edinilmiş mallara katılma rejiminde geçerli olan bir maddedir. Bu madde neyi getiriyor? Mal kaçırmayı önlüyor. Bir mal rejimi getirmişsiniz, mükemmel ama bir şeyi unutmuşsunuz, mal kaçırırsa ne yapacaksınız. Eşi gözden çıkardı, büroyu kaçırdı, tarlayı kaçırdı, Mercedesi kaçırdı, son hisse senetlerine sıra geldi, onu da kaçırdı, davayı açtınız, yok ki dedi, taşınmaz gitmiş, ne yaptın, amcama bağışladım, Mercedes gitmiş amcasının oğluna bağışlamış, rızası dışında, daire var kızına

bağışlamış, vallahi bir şeyde kalmadığına göre, bunlar benim üzerimde olmadığına göre, hakim bey bak bilirkişiye söyle bunlar benim değil, bunun hesabını yapmasınlar, ben bunları bağışladım. İşte, Yasa diyor, yok diyor, eğer ben bu yolu açarsam sen edinilmiş mallara katılma rejimi ile getirilen devrimci anlayışı ve koruma hükümlerini boşa çıkarırsın. O nedenle sen bağış yapabilirsin ama eşin rızası ile. Eşin rızasını almadan bir yıl içerisinde, son bir yıl içerisinde yani mal rejimin sona ermesinden önceki son bir yıl içerisinde, mal rejiminin sona ermesini ele alacağız, yapılan bağışlar, rıza alınmadan yapılan bağışla geçerlidir, bağışın iptalini talep etmiyoruz ama o mal bağışlanmamış gibi tasfiyede hesaba katılacaktır. Bu eşin rızasına bağlı fakat geçerliliği etkilemeyen bir tasarruf işlemidir.

Değerli arkadaşlarım, şimdi gelelim yeni Yasanın getirdiği yasal mal rejimi olan Edinilmiş Mallara Katılma Rejimine; birçok arkadaş izlemiştir, bu yasanın gerek taslak çalışması sırasında Bakanlıkta gerekse Türkiye Büyükler Meclisine intikalden sonra en çok tartışılan konusu Mal Rejimleri oldu. Keşke bu kadar tartışılmasa idi. O kadar yoğun ve anlamsız tartışmalar yapıldı ki arkadaşlar üzerinde tartışılacak hükümleri unuttuk ve bu tartışmalarda adeta iş bir onur mücadelesi haline getirildi, bir kesit paylaşmalı mal ayrı rejimi mükemmeldir onu kabul edelim dedi. Bir kesit hayır dedi. Bu yerli iyi düşünülmeden yaratılmış bir rejimdir, örneği yoktur, İsviçre'de örneği vardır, Almanya'da örneği vardır, edinilmiş mallara katılma rejimi, tartışmalar hep bununla gitti. Kavgalar, gürültüler yasanın askıya alınması, daha sonra gidip, barışmalar, bazı maddelerden ödünler verme suretiyle, sonuçta sözün kısası, yeni yasa ile yasal mal rejimi olan mal ayrılığı rejimi yerini edinilmiş mallara katılma rejimi aldı. Niçin bu tartışma yapıldı? Niye buna ihtiyaç hissedildi? Şimdi biz Adalet Bakanlığındaki taslak çalışmaları sırasında mal rejimine geldiğinde durduk. Acaba dedik yetmiş beş yıllık süreç içersinde mal ayrılığı rejimi düzgün işlemiş midir? Haklı bir rejim olmuş mudur? Yoksa yakınmalar var mıdır? Baktık yakınmalar büyük, istatisliklere

baktık burada önümde var, zamanı iyi kullanmak için size tek tek rakamı aktarmak istemiyorum, şunu gördük, bu istatistiklerde; yetmiş beş yıllık süreç içerisinde mal ayrılığı rejimi kadınlar aleyhine işleyen bir rejim olmuş, kadını yoksullaştırmış. Türk Toplumsal yaşamında tüm mal varlıkları üzerinde Kadının Statüsü ve Sorunları Genel Müdürlüğü usanmadan araştırmalar yapmıştır. Zirai araçlarda araştırma yapmış, motorlu araçlarda araştırma yapmış, taşınmazlarda, hisse senetlerinde araştırma yapmış, arı kovanlarında araştırma yapmış, gitmiş başına demiş bu kovan kimin, kocamın demiş, sen demiş buradan bal alıyorsun pazara götürüyorsun, olsun demiş, bu traktör kimin? Kocamın? Bu hayvan kimin? Sen götürüyorsun, güdüyorsun hayvanı, ürünleri sen alıyorsun, pazarlıyorsun, olsun demiş, kocamın. İnceliyoruz bütün bu istatistiklerde kadının bu mal varlıklarındaki hissesi sembolik düzeylerde. Kuru toprakta 9.17, sulu toprakta 8.6, zirai aletlerde % 10.5, hep aslan payı kocanın. Şu düşünülmüş, yani kadının bu kadar yoksullaşmasında Türk Kadını hakikaten çalışmadığı için mi? Emek üretmediği için mi? Katkıda bulunmadığı için mi, yoksullaşmış? Hayır. Özellikle verilen örneklerde kırsal kesimlerde bakıyorsunuz, kadın kocadan çok çalışmış ama bütün mal varlıkları kocanın üzerine. Bir boşanma gündeme geldiğinde senin mi ki demiş, hiç mi benim katkım yoktur? Yirmi beş yıl sana hizmet ettim, çocukları yetiştirdim, çalışma gücünü kayıpettim, evlenme yaşımı kayıpettim, evlenme sansımı kayıp ettim, kapı dışarı ediyorsun, hiç mi insaf yok sende. İşte nafaka veriyorum, ayda yüz milyon demiş, dedik yok, bu rejim doğru. Acaba Batı ne yapmış; baktık Batı'da da bu, "atı alan Üsküdar'ı geçmiş".

1984 yılında İsviçre Yasa Koyucusu mal ayrılığı rejimini zaten eskiden de öyleydi seçilmiş rejimler arasında muhafaza etmiş, orada mal ayrılığından daha iyi işleyen rejim mal birliği rejimi olduğu halde Yasa koyucu İsviçre'de, bunu da yeterli görmemiş, edinilmiş mallara katılma rejimini kabul etmiştir.

Avrupa Topluluğu ülkelerini inceliyoruz, bakıyoruz hep sistem, edinilmiş mallara katılma yöntemine yönelik. O zaman dedikki, eğer çağdaş bir yasa yapıyorsak, bu 1926 ruhunu 2001 yılına taşımak istiyorsak mal rejiminde biz bu çağdaş gelişmeleri kulak arkası edemeyiz.

Bu nedenle sonuçta mal rejimi Türk Hukukunda dört gruba ayrıldı;

1 - Edinilmiş mallara katılma rejimi,

2 - Mal Ayrılığı Rejimi,

3 - Paylaşmalı Mal Ayrılığı Rejimi,

4 - Mal Ortaklığı.

Şimdi, mal rejimlerinde önemli olan yasal mal rejimi nedir, niye önemli. Çoğu zaman evlenirken bir mal rejimi sözleşmesi yapmazlar, bunu Türk Toplumu hoş da karşılamaz yani daha o güzelim günlerde işin içerisine maddiyatı dökmek istemezler. Hoş seni çok seviyorum ama gel bir notere gidelim, seninle bir mal ayrılığı rejimi yapsak dediğinde ekşi ekşi suratına bakar, bu ne ya, bizim aramızda madde olur mu, benim ki senin seninki benim, ne olacak, fark etmez der, yapımız bu. Bu nedenle yasal rejim hangisi önemli. Yasal rejim, demek ki eşlerin mal rejimi sözleşmesi yapmamaları halinde uygulanan rejim demektir. 01 Ocak 2001, Yasa yürürlüğe girdi, bu dört rejimden edinilmiş mallara katılma rejimi yasal oldu yani bugün evlenecek kişiler notere gidip, diğer üç rejim olan mal ayrılığını, paylaşmalı mal ayrılığı rejimini veya mal ortaklığını beyan etmezler ise aralarında evlendikleri tarihten itibaren bu rejim yürürlükte. Mevcut evliler için en çok tartışılan konu bu oldu, mevcut evlileri ne yapacağız, bu Yasayı, yasal rejimi 01 Ocak 2001'de Yasa yürürlüğe giriyor, mevcut evliler hangi rejime tabi tutulsun, bir görüş dendi, mevcut evlileri de buraya atalım, hayır dendi diğer görüş, Yasa yürürlüğe girdiği tarihten itibaren eşler, mevcut eşler, mevcut evliler dilerlerse bu rejimi beğenirlerse

girsinler, desinler bizde bunu kabul ediyoruz demezlerse bunların arasında uygulanacak rejim evlendikleri tarihten 01 Ocak 2001 tarihine kadar mal ayrılığı, 01 Ocak 2001 tarihinden itibaren edinilen mallarda bu rejim. Şimdi arkadaşlar, vurgulamak istiyorum, yanlış anlaşılmaları önlemek istiyorum, bu rejimde hangi mallar tasfiyede hesaba katılır konusunda malın edinilme tarihi önemli değildir. Malın edinilme tarihi değil, bu malın ne ile edinildiği önemlidir. 2002 yılında daire almış, haa, hakim bey işte 2002, Yasanın yürürlüğe girdiği tarihten sonra alınmış, dur diyor ya heyecanlanma, ben emekli bir adamım ya, yasa 01 Ocak 2001 yürürlüğe girdi ben bir yıl içinde yüz milyar kazanabilecek bir adam mıyım? Emekli maaşımız bizi geçindirir, babamın Şanlıurfa'da tarlası vardı, öldü, miras düştü, bankada duruyordu, o para ile bunu aldım. O halde edinme tarihi değil, edinmenin kaynağı nedir? Kaynak, emek karşılığı, alın teri karşılığı, çalışma karşılığı mı? Bu evlilik süresince emek karşılığı edinilen para ile mi alınmış, yoksa miras yolu ile mi alınmış, bağış yolu ile mi alınmış. O halde malın edinilme tarihi değil, bu malın edinilmesinin kaynağı nedir ona bakmamız lazım. Davalı kanıtlarsa, evet, bu rejim yürürlüğe girdikten sonra 2002 'de aldım ama Şanlıurfa'da ölen, Aksaray'dan ölen babamdan kalan tarlayı kardeşlerim sattı, Aksaray İş Bankasında duruyordu, aldım o parayı buraya, verdim, diyecektir rejimde. Şimdi, gelelim bu genel açıklamalardan sonra belki şunu da vurgulamakta yarar var; eski yasada mal rejimi sözleşmesi sadece noterler tarafında yapılıyordu yeni Yasada bir yenilik getirildi, evlenecek kişiler, evlendirme memuruna mal rejimi ile ilgili seçimlerini bildirebilme olanağını elde ettiler. Hizmeti vatandaşın ayağına götürme anlayışı bizi bu noktaya götürdü. Cumartesi günü evlenmek istiyor, dokuz günlük bayram tatili, evlenmek istiyor, mal rejimi sözleşmesi yapmak istiyor, yok dur diyor ben evlenmem, noterler açık değil, pazartesi bekleyeyim noter açılsın, mal rejimi sözleşmesi yapalım ondan sonra evleniriz. Buna gerek yok dedik, birde notere gidecek masraf, zaman

kaybı, evlendirme memuruna da bunu beyan etsin dedik. Bu nedenle yeni Yasada eşler evlendirme memuruna hangi rejimi seçtiklerini beyan edebilirler. Evlendirme memurunun yetkisi, noterler gibi değildir, evlendirme memuru sadece ve sadece eşlerin seçim beyanını alır. Yoksa onlarla ilgili kapsamlı bir mal rejimi sözleşmesi yapamaz. Eşler sadece seçim ile ilgili iradeleri evlendirme memuruna açıklayabilirler, kapsamlı bir sözleşme yapmak istiyorlarsa noteri tercih etmek zorundadırlar. Şimdi, rejim oldukça kapsamlı bir rejim, bu rejimin detaylarını burada aktarmak zamandan çalmak demektir, zamanı iyi kullanma amacıyla burada önce ilkeleri belirleyelim. Bu ilkeler zaten ortaya konulduktan sonra rejim anlaşılır ve peşinen şunu size söyleyeyim arkadaşlar, bu rejim zor bir rejim, kolay bir rejim değil. Kolayı vardı ama mal ayrılığı idi ama haksızdı ve evli evine, köylü köyüne. O senindir, tapu benimdir, otomobil benimdi, ayırt etmek kolay ama edilmiş mallara katılma rejimi kolay bir rejim değil, zor rejim. Bu zorluğu, biraz önce ifade ettiğim haksızlıkları aşmak için bu zorluğu yenmek durumundayız. Haksızlığı devam ettirin deseydiniz mal ayrılığı rejimini devam ettirebilirdik ama bu olanaklı değildi, bu Yasanın bel kemiğini, ağırlığını bu rejim oluşturmuştur. Birde şunu ifade etmek istiyorum; şimdi, zor deniliyor- ya 1926'dan daha mı zor? 1926'da Ankara Barosunun böyle Sempozyum düzenleme olanağı yok, Noterler Birliğinin böyle sempozyumlar düzenleme olanağı yok, Adalet Bakanlığının bu kadar imkanı yok, internet yok, yayın yok yepyeni dokuz yüz otuz yedi maddeden olaşan bir Avrupa Yasasını almışız, uyguladık. Bugün dokuz yüz otuz yedi maddesiyle şakır şakır işleyen bir Medeni Kanun var. İştirak halinde mülkiyet ne ki, ne ola ki diye 1926'da sorduğunuzda herkes birbirinin yüzüne bakıyor idi. Tenkis davası ne ola ki, sahih mezhep, gayri sahih mezhep ne ola ki diye herkes tereddüt geçiriyordu ama herkes yasayı uyguladık, benimsedik, kucakladık. Her yeni yasanın getirdiği zor kurumlar olacak, bunu da, bu zorluğu da aşmak bize düşmektedir. Bizden öncekiler kendi görevlerini yaptılar, bu

yasayı bu topluma kazandırmak, bu zorlukları aşmakta bizim görevimiz. Şimdi, ilklerimizi koyduğumuzda rejimi anlamak kolay.

Emek karşılığı elde edilen mallarda hak sahipliği ilkesi: Biraz önce ifade ettim.bu rejimin özünü eşlerin karşılıklı dayanması, dayanışması, kader birliği yapması, sırt sırta vermesi nedeniyle edinilen, evlilik süresince edinilen malların paylaşılması oluşturmaktadır. Bu rejimde emek dışı kazanılan mallarda paylaşım yoktur. O halde evlilik süresince eşler çalışmalarının, emeklerinin karşılığı bir mal edinmişlerse tasfiyede bunlar göz önünde tutulacaktır. Emek karşılığı edinilmeyen mallar, miras yolu ile edinilen mal, miras yolu ile edinilen malda karımın ne hakkı var, babam ölmüş ondan bana bir daire düşmüş, hisse senedi düşmüş, otomobil düşmüş, hiç mi karşılığı yok, hiçbir katkısı yok, hiçbir güçlüğü yok. Bunun edinilmesinde yollarımı gözlemedi, bunun edinilmesinde katkısı bulunmadı. Kızım evlenirken tuttum, kendisine dedim, bugün ki koşullar altında kızım sen artık aldığın maaşla karnını zor doyurursun ben biraz biriktirdim sana bir daire alayım, rahat geçinin dedim, bağışladım, bir yıl sonra evlilik krize girdi, boşandılar. Koca, "yarısını bana ver dedi", "senin ne hakkın var", benim kızım onu çalışarak, maaşı ile, öğretmenlik maaşı ile avukatlık geliri ile elde etmedi ki. Bağış yolu ile elde edilen mallar emek karşılığı edinilmemiştir, bağış yolu ile elde edinilen mallarda diğer esin hiçbir hakkı yoktur, emek karşılığı değil, çalışmanın karşılığı değil.

Hak sahipliğinin evlilik süresince elde edilen mallarla sınırlı olma ilkesi : Mecliste en büyük tepkiyi böyle mal varlığı olan milletvekilleri gösterdi. Hepsi koşuyor, böyle kuliste, ya Hoca, tarla gitti, yarısını karım alacak, yok ya ne ilgisi var, tarla nereden geldi sana, kim Türkiye'de sana on yıllık evlilik süresince han ve hamamlar sahibi oluyor. Servetin kaynağı miras. Babandan intikal etti ise korkma, endişeye gerek yok, bağış yolu ile intikal etti ise eşinin hakkı yok. İkincisi yarısını

mı ona vereceğim, hayır o da yok. Şimdi anlatacağım, yarısını verme diye bir şey yok, yarısının üstünde nakit verme söz konusu, katılma alacağı söz konusu. O halde bekarlık döneminde edinilen mallar bu rejimde tasfiyede hesaba katılmayacaktır. Eşlerin önceki evliliklerinden edindiği mallar, elli yaşında eşi ölüyor, kocası ölüyor, yeni bir eşle izdivaç yapıyor, ilk evliliğinden dairesi var, arabası var, hisse senedi var, bankada parası var, kayıtlı ekonomi, kayda tabi bu malların hangi tarihte saptamak, evliliğin hangi tarihte akit edildiğini saptamak kolay. Önceki evlilikten, bekarlık döneminden kalan mallar bu rejimde tasfiyeye tabi tutulmuyor. Ya dedi ben elli beş yaşındayım ya şimdi bir evlilik yaparsam beş yıl bana hizmet edecek, altmış yaşında ben ölürsem malın yarısına mı alacak? Yok, bu beş yıllık süre içerisinde bir şey edinirsen, evet ama elli beş yaşına kadar edindiğin önceki evlilikten, bekarlık döneminden kalan, getirdiğin mallar bu rejimde diğer eşe bir hak temin etmemektedir.

Hak sahibi olan eşe ayni değil şahsi hak tanıma ilkesi :

En büyük tereddüt burada yaşandı, korktu. Malın yarısı gidiyor dedi. Nereye gidiyor. Pay vereceğim diyor, yok, pay yok. Bu sistemde tasfiyede malik olmayan eşin, malik olan eşten mal talep etmesi söz konusu değildir. Evin yarısını ver, yok böyle bir şey. Motorlu aracın yarısı benimdir. Böyle bir şey yok, hisse senedinin yüzde kırk, yüzde yirmisini bana devret, böyle bir şey yok. Bu rejimde ayni hak değil, nakdi hak, parasal hak söz konusudur. Rejimin tasfiyesinde hak sahibi olan eş, evlilik süresince emek karşılığı edinilen malların değerinin yarısının parasının karşılığını talep edebilir. Ayni hak değil, şahsi hak edinme ilkesi vardır. Bu kuralın istisnası, bu kuralın bir tek istisnası var. Aile Konutu ile istisnasını ifade etmiştim. Bu kuralın istisnasını Yasa Koyucu borçlu eşe tanımış. Mal rejimi tasfiye edildiğinde borçlu eş parayı ödeyecek durumda değilse, dilerse para yerine alacaklı eşe, davacıya ayın verebilir. Üzerime gelme, hakim hesapladı, karar kesinleşti, yüz milyar sana katkı borcum var. Ne yapayım, Kızılay'daki büromu mu satayım,

şirketi mi elden çıkarayım. Eskişehir yolunda yüz milyarlık bir tarla var, bir arsa var, onu sana devir edeyim diyebilir. Bu davacıya tanınmış olan bir hak değildir, davacı hiçbir zaman davalının edindiği mallarda kendisine ayın verilmesini talep edemez ama davalı ödeyecek durumda değilse, davalı para yerine ayın vermeyi teklif edebilir ve karşı taraf kabul etmediği taktirde yargıçta buna karar verebilir.

Sözleşme özgürlüğü ilkesi: Bununla şunu ifade etmek istiyoruz; bu rejim bir dayatma rejimi değil. Bu rejimde eşler dilediklerinde gerek evlilik sırasında gerek evlilik sonrasında diğer rejimleri seçebilirler ama şunu önemle vurgulamak istiyorum; eşler hiçbir zaman geçmişe etkili olarak mal rejimi sözleşmesi yapamazlar. Bugün notere gidip, A ile B, biz duyduk bugün, dinledik, Ankara Barosu bir konferans düzenlemiş, hakikaten iyi bir rejim getirmişler, noter bey evlenme tarihimiz 1995, 1995'ten itibaren bize bu rejimi uygulayacak bir sözleşme yap diyemezler. Bu olanağı, Yasa, yürürlülük yasası, 4722 sayılı Yasa bir tek hal için kabul etti, 01 Ocak 2001 tarihinden 01 Ocak 2002 tarihine kadar mevcut evlilikte eşler dilerlerse evlenme tarihinden itibaren bu rejimin kendilerine uygulanmasını noterde sözleşme yaparak kabul edebilirler.

KATILIMCI: Sayın Hocam, 2002 olmasın, bir yanlışlık olmasın?

Prof. Dr. Ahmet KILIÇOĞLU : 2001 mi dedim? Efendim?

KATILIMCI: 2002 olacak Hocam,

Prof. Dr. Ahmet KILIÇOĞLU : 01Ocak 2002 – 01 Ocak 2003, hep öyle mi dedim? Affedersiniz. Kusur bakmayın, tamam, çok teşekkür ederim. 01 Ocak 2002- 01 Ocak 2003 tarihlerinde sadece bu istisnaya yer verildi. Eşler bu tarihler arasında notere gidip, ta, evlenme tarihinden itibaren bu rejimin kendilerine uygulanmasını talep edebilirler ama bugün, 03

Aralık 2003 tarihinde notere gidip, vallahi biz o süreyi kaçırdık ama şimdi, sizi ne ilgilendirir noter bey yapsana,..

KATILIMCI: Hocam, affedersiniz zannediyorum orada bir yanlışlık var veya ben yanlış söylüyor olabilirim; 01 Ocak 2001'den itibaren notere gidilmeye başlanacak, 01 Ocak 2002'ye kadar. Yanlışlık var

Prof. Dr. Ahmet KILIÇOĞLU : Affedersiniz, durun. Neyse, neyse, durun, kavga etmeyin, ben halledeceğim. Halledeceğim şimdi. Yasanın yürürlüğe girmesi 01 Ocak 2002 değil mi? 2002? Evet, tamam, Yasanın yürürlüğe girmesi 01 Ocak 2002 ise Yasanın yürürlüğe girmesi Hakim Bey'in dediği doğru. Yürürlüğe girmesi..

KATILIMCI: Hayır, hayır. Yürürlüğe 2001 de...

Prof. Dr. Ahmet KILIÇOĞLU : Affedersiniz. O zaman doğru, Yasa 01 Ocak 2001'de yürürlüğü girmedi mi?

KATILIMCILAR : Hayır, 2002 Ocak'ın da yürürlüğü girdi..

Prof. Dr. Ahmet KILIÇOĞLU : Hayır, yürürlüğe girmesi...

KATILIMCILAR : Hayır...

Prof. Dr. Ahmet KILIÇOĞLU : Tamam, şimdi, tamam. Yasa 01 Ocak 2002 tarihinde yürürlüğe girdi diyorsunuz, 01 Ocak 2002 tarihinden itibaren bir yıllık yürürlülük yasası süre tanıdı, bu süre içerisinde...

KATILIMCI: Hocam, kitaba bakın, lütfen..

Prof. Dr. Ahmet KILIÇOĞLU : Peki, peki, durun, sorular kısmında halledelim. Bu arada ben hem anlatayım hem düşüneyim.şimdi.... Ne diyor Beyefendi, 01 Ocak 2001 mi yürürlülük tarihi?

KATILIMCILAR : Hayır, 2002

Prof. Dr. Ahmet KILIÇOĞLU : 2002 ise tamam, tamam, peki. Siz o arada bakın. Sözleşme özgürlüğü ilkesinden demek ki anlaşılan, eşler evlilik süresince ileriye dönük olarak başka bir mal rejimini seçebilirler. Verdiğimiz örnekte 03 Aralık 2003 tarihinde notere gidip, vallahi biz mal ayrılığı rejimini seçmiştik ama şimdi bu rejime dönmek istiyoruz derseniz 01 Ocak 2002- 31 Aralık 2003 tarihleri arasında aranızda mal ayrılığı rejimi, bu tarihten itibaren aranızda ileriye dönük olarak edinilmiş mallara katılma rejimi geçerli olacak. Şimdi sözleşme özgürlüğünden kasıt bu demek ki bu rejim bir dayatma değildir. Eşler diledikleri taktirde evlilik süresince diğer seçimlik rejimlerden herhangi birini seçme olanağına sahiptirler.

İspat kolaylığı ve iyi niyet ilkesi: Bu da bize en çok yöneltilen sorulardan biri olmuş idi. Şimdi bu rejimin işleyebilmesi için özellikle uzun süreli evliliklerde hangi malın; edinilmiş mal, hangi malın; kişisel mal olduğu tartışması ortaya çıkmakta ve çoğu zaman ispat güçlülüğü doğmaktadır. Yasa Koyucu bu hususu göz önünde tutmak sureti ile 222. maddesinde bazı karineler getirmiştir, ispat kolaylığı getirmiştir. Bir malın eşlerden hangisine ait olduğunu tespit mümkün değilse Yasa Koyucu diyorki, o edinilmiş mal sayılır. O halde bu rejime işlerlik sağlamak için Yasa Koyucu bu malın kişisel mal mı? Edinilmiş mal mı? Tartışması doğduğunda, edinilmiş mal olma yönünde karine getirmiştir. Aksini iddia eden kişi bunu ispat edecek, bu rejimde demek ki malların edinilmiş mal olma karinesi geçerlidir. Aksini iddia edenler, hayır, bu daireyi ben maaşımla almadım. Hayır, bu daireyi ücretimle almadı. Hayır, bu daire benim çalışmamın karşılığı değildir. Babamdan miras yolu ile kalan tarlayı satarak aldım diyen kişi, kişisel malı olduğunu iddia eden kişi bunu ispat etmek zorundadır. Yasa Koyucu, şimdi bu rejimde mallar üzerinde acaba eşlerin tasarruf yetkisini sınırlandırmış mı? En çok sorulan sorulardan biri budur. Şimdi bize şunu soruyor meslektaşlarımız; eve geldik,

haciz yapacağız kocanın borcu nedeni ile veya kadının borcu nedeni ile, diğer eş ortaya çıkıp, sakın ha, onun yarısı benim, yakın bir tarihte biz ayrılacağız veyahutta hasta yakın bir tarihte ölecek, yarısı bana düşecek onu haciz etmeyin diyebilir mi? Yani bu rejim devam ettiği süre içerisinde eşlerden birinin borcu nedeni ile bir haciz yapıldığında, diğer eş o mal üzerinde hak iddia edip haczi engelleyebilir mi? Arkadaşlar hemen yanıtlayayım, böyle bir engelleme, böyle bir istem yasada mevcut değildir. Her bir eş evlilik süresince malları üzerinde her türlü tasarruf yetkisine sahiptir. Yine, Yasa diyor, her bir eş bu rejim devam ettiği müddetçe borçlarından bütün malları ile sorumludur. O halde bu rejim devam ettiği müddetçe bir eşin borcunda dolayı takip yapabilirsiniz; o eşin mallarını haciz edebilirsiniz; diğer eşin muhtemel bir katılma alacağı hakkı olacağı iddiasıyla bu takibi engellemesi, bu haczi engellemesi mümkün değildir. Eşlerden her biri kendi borçlarından bütün mal varlığı ile sorumludurlar. Bütün mal varlığı kavramına; kişisel mallara ve edinilmiş mallar girer. Sistem, eşlere demek ki mal rejimi devam ettiği sürece diledikleri gibi tasarruf yapabilme yetkisini tanımıştır. Peki, bu özgürlük kötüye kullanılırsa yani eş tasarrufta bulunma yetkisini kötüye kullanırsa, bunun yaptırımı ne olacaktır? Güzel bir rejim getirmişsiniz ama evliliğin krize girdiğini gören eş ufaktan ufağa malları elden çıkarıyor ve rejim sona erdiğinde geliyorsunuz üzerinde hiç kayıtlı bir şey kalmamış, hepsi gitmiş, ne yapacaksınız? Rejimi boş çıkardınız, hep bu söylenir, ya getirdiniz, ama boş laf ediyorsunuz, bunu Türk Hukukunda kocalar bunun çözümünü bulur, çaresini bulur, mal kaçırır. Yok, kazın ayağı öyle değil, 229. madde. Bu rejimin güvencesi; aşağıda sayılanlar edinilmiş mallara değer olarak eklenir. Bu madde arkadaşlar, eski Yasamızın tenkise tabi tasarruflarla ilgili 507 mi, 507. maddesinin bir tekrarı niteliğindedir. Nasıl ki tenkise tabi bir tasarruf yapıldığında; alacaklı malların tenkise tabi malların tasarruf edilmişse, elden çıkarılmışsa, değerinin hesaplanmasını talep edebiliyordu ise rejim olarak katılma

rejiminde de bu rejimin işlemesi için, bu rejimin güvencesi için bu çözüm getirilmiştir.

Bir, mal rejiminin sona ermesinden önceki son bir yıl içerinde eşin rızası alınmaksızın yapılan karşılıksız kazanım. Efendim, ben bağışladım diyor, ne zaman bağışladın, boşanma davası açılmış, ne zaman, 05 Aralık 2002, bugün ne, affedersiniz, bugün 03 Aralık 2003 boşanma davsı açtık, efendim üzerinde hiçbir şey yok, ya benim bildiğim senin dairen vardı hakim bey, tapu kaydını getir, tapu kaydını getiriyorsunuz, Ağustos 2003 tarihinde bağışlamış daire gitmiş, hisse senedi, hisse senedini bağışlamış, elde hiçbir şey yok, Yasa diyor yok. Son bir yıl içerisinde yaptığı bütün bu bağışları, bağışlanmamış gibi hesaba kat, değerlendir.

Bir eşin mal rejiminin devamı süresince diğer eşin katılma alacağını azaltmak kastı ile yaptığı devirler. Bakın birinci fıkra bağış, ikinci fıkra devir. İster bağış, ister devir, ister trampa yolu ile devir. Nasıl devir; mal kaçırma kastı ile yaptığı devir, bunlar halen o kişinin üzerindeymiş gibi rejimin tasfiyesinde hesaba katılacaktır. Neyi engelliyor yasa? Kötü niyetli tasarrufları engelliyor. O halde bu rejimde her bir eş malları üzerinde dilediği gibi tasarruf edebilir ilkesinden yararlanabilir ama eşlerden herhangi biri bu tasarruf yetkisini 223. madde ne diyor, her eş yasal sınırları içerisinde kişisel malları ile edinilmiş mallarını yönetme, yararlanma, bunlar üzerinde tasarrufta bulunma hakkına sahiptir. Bu kuralın iyi niyetle yapılan bu temliklerin istisnasını 229. madde oluşturuyor ve 229. madde kötü niyetle yapılan devirlerde bu rejimin işleyebilmesi için devir edilen malların değerlerinin tasfiyede göz önünde tutulmasını kabul ediyor. İkinci şeye geçebilir miyiz?

Katılma rejiminin başlaması ve sona ermesi önemli. Ne zaman başladı, ne zaman sona erecek? Bu önemli çünkü bu süreç içerisinde edinilen mallar tasfiyede hesaba katılacaktır. Başlaması bir, evlenme ile, bunun saptanması kolay, kayıtlı,

nüfuz müdürlüğüne yazıyı yazarsınız, tarafların hangi tarihte evlendiği belli. Bu tarihten itibaren, getiriyorsunuz evlenme kaydı, 2001 yılında evlenmişler, mülkü 1999 yılında edinmiş, tamam, evlilik öncesi edindiği bir mal, tasfiyede göz önünde tutulmayacak.

Seçimlik rejimlerden vazgeçme ile, eşler mal ayrılığını seçti, 03 Aralık 2003 tarihinde notere gittiler, mal ayrılığından vazgeçip seçimlik rejimden vazgeçip edinilmiş mallara katılma rejimi, hangi tarihten bu seçimi yaptıkları belli elde noter senedi var, 03 Aralık 2003, 03 Aralık 2003 tarihinden itibaren bu rejim işlemeye başlayacaktır. Sona ermesi, en doğal sona ermesi sebeplerinden biri ölüm. Ölüm kaydını saptamak, hangi tarihte öldüğünü saptamak kolay, bu tarih itibarıyla sona ermiştir, bu tarihten sonraki edinilen mallar tasfiyede göz önünde tutulmayacaktır. Başka bir mal rejimine geçişte, sözleşme ile başka bir mal rejimine geçilebilir, mahkeme kararı ile bir başka mal rejimine geçilebilir. Şimdi bu mahkeme kararı ile mal rejimine geçiş şu anda bizi uygulamada yakından ilgilendirecek bir madde, bunun üzerinde biraz duralım. 206. maddeye bakıyoruz; haklı bir sebep varsa hakim eşlerden birinin istemi üzerine mevcut mal rejiminin mal ayrılığı rejimine karar verebilir yasa özellikle aşağıdaki haller haklı sebeptir diyor. Özellikle diyor, sınırlandırıcı değil, örnek niteliğinde. Şimdi, rejimin temeli ne idi? Emek karşılığı edinilen mallar, birisi yan gelip yatıyor, ötekisi gece gündüz didinip çalışıyor, biriktiriyor, tasarruf ediniyor, eve bakıyor, mutfağa bakıyor, çocuklara bakıyor, ee bu adil mi? Sırt üstü yatan kişi boşanmada veya ölüm halinde çalışıp gecesini gündüzüne katan bu kişinin edindiği mallardan oturduğu yerde hak sahibi olacak. yasa işte bunu önlemek istiyor, bu haksızlığı önlemek istiyor. 206. madde de kanıtlarsanız diğer eşin hiçbir katkısı olmadığını, tam aksine tükettiğini, çalışan didinen kişinin kendisi olduğunu, davacı olduğunu diğer eşin bu rejimde en küçük bir katkısının bulunmadığını kanıtlarsanız 206. madde gereğince yargıç eşler arasında mal ayrılığına karar verebilecektir. Ne zaman? Davanın

karara bağlandığı tarihte mi? Öyle derseniz haksızlık yaparsınız, davayı açıyorsunuz, iki yıl sonra karar veriyorsunuz, bu iki yıllık süreç içerisinde de yan gelip yatmış, bu iki yıllık süreç içerisinde de edindiğiniz mallarda, da hak sahibi olacak dava tarihinde. 206. madde gereğince, davayı açtığınız tarihten itibaren dava olumlu sonuçlanırsa eşler arasında bu tarihten itibaren mal ayrılığı rejimi geçerli olacak, dava süresince diğer eşin davacının edindiği mallarda davalı eş herhangi bir hak talep edemeyecektir. Boşanma veya iptal davalarında rejimin sona ermesi, kolay; burada davanın açılma tarihi esastır. Şu ilkeyi rahatlıkla not edebiliriz; edinilmiş mallara katılma rejiminde yargı kararı ile edinilmiş mallara katılma rejimi sona eriyor ise daima dava tarihi esas alınacaktır, karar tarihi değil. Haklı sebeplerle 206, boşanma veya evliliğin iptali ile açılan davalarda, rejim karar tarihinde değil, kararın kesinleştiği tarihte değil, davanın açıldığı tarihte son bulacaktır. Bu nedenle davanın açıldığı tarihe kadar emek karşılığı edinilen mallar tasfiyede göz önünde tutulacaktır. Mal türleri yasada sayılmış. Ben tabloda o yasayı aynen buraya nakil ettim. Yasa, ikili bir ayırım yapmış, edinilmiş mallara katılma rejiminde iki tür, iki mal grubu öngörmüş, bunlardan birisi kişisel mallar diğeri ise edinilmiş mallar. Kişisel mallar, kişilerin bir emek karşılığı olmaksızın edindiği mallar, evlilik öncesi edindiği mallar, daha önceki evlilik süresince edindiği mallardan oluşmaktadır. Bunun dışında eşerden yalnız birinin kullanımına yarayan eşya, manevi tazminat alacakları, kişisel malların yerine geçen değerlerde kişisel maldır. Kişisel malın yerine geçen değer, babadan tarla kaldı sattı Eskişehir yolunda arsa aldı, sattı parası bankada duruyor, tarla paraya dönüştü, bu da yine kişisel mal. Bunun dışındaki kalan mallar ise edinilmiş mallardır. Müteakip tabloya geçelim, arkadaşların daha fazla sabrını taşırmayalım, toparlamaya gayret edeceğim, son beş dakika içerisinde. Arkadaşlar, tasfiye, bu rejimde tasfiye evlilik süresince, daha doğrusu mal rejiminin, edinilmiş mallara katılma rejiminin yürürlükte olduğu süre içerisinde emek karşılığı edinilen

malların aktiflerinin hesaplanıp, pasiflerin bundan çıkartılması işlemidir. Ben detayı anlatıyorum daha iyi anlaşılması için, gözde büyütülecek aslında ilkeler belirlendikten sonra gözde büyültülecek o kadar garip bir rejim değildir. Aktifler, mal rejimin yürürlüğe girdiği tarih kayda göre sabit ya evlenme veyahutta noterden mal rejimi sözleşmesi ile ispat ediyoruz resmi kayıtlarla. Mal rejiminin sona erme tarihi belli, ölümde ölüm kaydı. Yargı kararına dayanan mal rejimimin sona ermesinde açılan dava tarihi. Bu tarihler arasında emek karşılığı edindikleri, babadan kalmayan, bağış yolu ile geçmeyen mallar ortaya konacak, bunların değerleri tespit edilecek, pasifler bundan çıkartılacak. Nedir pasifler? Hakim bey, bilirkişi ile geldin ama lütfen bu dairenin değerini belirlerken bak İş Bankasından aldığım kredi ile ilgili belgeler dosyada daha borcum bitmedi, seksen milyar borcum var, yüz milyar aldım, bankaya daha seksen milyar borcum var, daire yüz milyar ama seksenini düş bunun, pasif bu. Borçların aktif mallardan, malların aktif değerinden borçların tenzil edilmesi işlemi. Geriye kalan kısım katılma alacağı. Daha önce ifade ettiğim gibi arkadaşlar, bu işlem sonucu ortaya çıkan parasal değer katılma alacağı adını almaktadır. Bu rejimde demek ki davacı eşin davalıdan talebi katılma alacağına yöneliktir. Bu alacak bir para alacağıdır. Borçlar Hukukunda bir para borcunun ifasına ilişkin tüm kurallar burada aynen geçerlidir. Bir para borcu söz konusu olduğundan bu paraya temerrüt halinde faiz işletilecektir. Yasa, karar tarihinden itibaren katılım alacağına faiz yürütülmesini kabul etmiştir, karar tarihinden itibaren. Demek ki yargıç karar tarihinden itibaren katılma alacağına yasal faiz uygulayacaktır. Borçlu, para faizinin ifası nasıl ise bu kurallara uygun olarak ifada bulunacaktır. Borçlu, biraz önce ifade ettiğim gibi parasal olarak ifa gücüne sahip değil ise, Yasa Koyucu onu korumuştur, peki demiştir, malını, mülkünü satarak bu borcunu ödeme yerine davacı eşe mal ver demiştir. Nakit yerine ayin ver demiştir. Bu nedenle yüz milyar alacağım var, yüz milyarlık bir daire ver, yüz milyarlık hisse senedi ver, yüz milyarlık tarla ver ve borcu

bu şekilde gör. O halde Borçlar Hukukunda borçlunun borcunu aynen ifa kuralının burada bir istisnası var; para borcunun ifası ayin ile olanaklı hale getirilmiştir. Faizin başlangıç tarihini ifade ettim, evet, faiz oranı taraflar arasında anlaşma varsa mesele yok, yoksa yasal faiz oranı, 3095 sayılı yasadaki yasal faiz oranı. Evet, müteakip şeye geçebiliriz.

KATILIMCI: Karar tarihinden itibaren demişsiniz faizi, biraz önce dava tarihinden itibaren demiştiniz...

Prof. Dr. Ahmet KILIÇOĞLU : Hayır, dava tarihinden hiç demedim. Dava tarihinden itibaren rejim sona erer, ondan sonra tasfiye başlar. İncelediniz, aktifleri belirlediniz, pasifleri belirlediniz, aktif yüz, pasif elli, elli milyar alacak çıktı, dava tarihinden mi itibaren uygulayacağız faizi, hayır, karar tarihinden. Niye? Yasa, zaten bu malların değerinin karar tarihindeki değer olmasını öngörmüştür. Hem karar tarihindeki değeri alacaksın, hem de, geçmişe etkili faiz uygulayacaksınız, haksızlığa yol açar. Değerli arkadaşlarım, benim bu program içerisinde, bu zaman dilimi içerisinde size aktaracaklarım özet niteliğinde böyle. Benim için önemli olan sizlerin sorularınız. Sorularınız var ise onları yanıtlamaya hazırım. Dikkatiniz ve sabrınız için teşekkür ediyorum....

Av. Nazlı Özlem ATMACA : Profesör Doktor Ahmet Kılıçoğlu Hocamıza çok teşekkür ediyoruz. Sorular henüz intikal etmedi... Tek bir soru geldi; mülkiyeti üçüncü kişiye ait olan konut karı, koca, çocukları tarafından birlikte yaşanılan konut olarak kullanılırsa Aile Konutu olarak nitelendirilebilir mi? Tapu kayıtlarına şerh konulabilir mi?

Prof. Dr. Ahmet KILIÇOĞLU : Mülkiyeti başkasına ait bir konut bir Aile Konutudur ama mülkiyeti başkasına aittir. Başkasına ait mülkte siz tasarrufta bulunabilir misinizki onun tasarruf yetkisini sınırlandıran bir şerh verebilirsiniz? Bu, olsa olsa ne olur? Ya işgal etmişlerdir karı-koca o daireyi veya kira sözleşmesi vardır. İşgal etmişlerse bu gayri meşru bir

davranıştır. Yasal yollara başvurulur. Kira konusu ise o taktirde şerh yok, kirada zaten kendisine bir güvence vermişsiniz, kira sözleşmesini tek taraflı olarak fesih edemezsiniz. O nedenle başkasına ait bir mülkte eşler birlikte otursalar bile bu tapu Aile Konutu olarak şerh edilemez, kira konusudur. Kira sözleşmesinde de güvence fesih yasağı, eşin rızası, efendim?

KATILIMCI: Kayınvalide veya kayınpederinin…

Prof. Dr. Ahmet KILIÇOĞLU : Evet, tabi, aynen. Kayınvalidesinin evinde oturuyor veya kayınbabasının evinde oturuyor, efendim, bu Aile Konutudur, kayınbabam bunu sakın satmasın, hem sizi içinde oturtacağım, hem de tasarruf yetkimi kısıtlayacaksın, çıkın buradan der, çıkarır. Evet..Peki...

Av. Nazlı Özlem ATMACA : Diğer soru, boşanma davasından doğan maddi, manevi tazminat borcu nedeni ile borçlu üzerine kayıtlı taşınmazın satılıp kaçırılmasını önleme amacıyla Medeni Kanun 199'a dayanarak alacaklının rızasına karar verilebilir mi? Rızasına bağlama kararı verilebilir mi?

Prof. Dr. Ahmet KILIÇOĞLU : Doğru. Verilir. 199, öyle. 199 ne diyor? 199'un koşulları; 1- ailenin ekonomik varlığının korunması, evlilik birliğinden doğan mali bir yükümlülüğün yerine getirilmesi gerekecek, 2- talep olacak, 3- yargıç belirli mal varlığı değerlerinde tasarruf yetkisini diğer eşin rızasına bağlayacak. Ailenin ekonomik varlığının korunması, hayır diyor ben boşanmayı falan düşünmüyorum ama bu bizi perişan etti, çocuğun okul taksiti var, evimiz kira, bir tek gelir getiren Kızılay'da büro vardı ayda yüz elli milyon, gece gündüz at yarışlarında her şeyi bitirdi şimdi onu satacak. İşte bu, ailenin ekonomik varlığının korunması veya hakim bey yakın bir tarihte beni gözden çıkardı. Tusso bloklarında bir bayanla da yaşadığını duydum, şimdi ben yakında bir boşanma davası feri sorucu olan maddi manevi tazminat davası açacağım, hiçbir kusurum yok, bu nedenle geride kalan tek varlığı olan konutu da satacak olursa, oturmadıkları konutu, büroyu da

satacak olursa, benim sonuçta bundan bir şey elde etmem mümkün olmayacak, boşuna kürek sallamış olacağım, o nedenle bu büronun üzerinde tasarruf yetkisini benim rızama bağlı. Elde kalan tek kalan güvencem mülküm. Boşanmanın feri sonucu olan, tazminat alacağı için, nafaka alacağı için, katılma alacağı için 199 uygulanacaktır, hiç tereddütsüz. Buyurun,

KATILIMCI: Hocam, boşanma kararının kesinleşmesinden sonra açılacak olan boşanma nedenine bağlı maddi ve manevi tazminatları alacakları ile ilgili olarak 199. maddenin gereğince bir tasarrufuna, rızasına bağlı tutma olanaksız gibi geliyor bana. Boşanma çünkü..

Prof. Dr. Ahmet KILIÇOĞLU : Olanaksız geliyor. şöyle diyor, maddeyi birlikte okuyalım; ailenin ekonomik varlığının korunması, boşanmayı hiç düşünmüyor ama bu tarla gitti, babadan kalma bilmem arsa gitti, Eskişehir yolundaki daire gitti, büro gitti, geriye bir tek hisse senetleri kaldı, geriye bir tek otomobil…

KATILIMCI: Boşanma, boşanma...

Prof. Dr. Ahmet KILIÇOĞLU : Hayır, geleceğim. Bir, ailenin ekonomik varlığının korunması bu örnekle veya evlilik birliğinden doğan mali bir yükümlülüğün yerine getirilmesi, evlilik birliğinden doğan mali yükümlülük, nafaka yükümlüğü, eve bakmıyor. Bu, diyorsunuz, bu madde içerisine maddi ve manevi tazminat istemleri girmez…

KATILIMCI: Boşanmanın kesinleşmesinden sonra açılacak maddi ve manevi tazminatlar...

Prof. Dr. Ahmet KILIÇOĞLU: Boşanmanın kesinleşmesinden sonra, ha tabi, evlilik birliği bitti. 199, evlilik birliğinin umumi yükümleri ile ilgili. Hakim Bey'in söylediği doğru. Evlilik birliği devam ettiği süre içinde 199, birlik sona ermişse artık 199 uygulanmaz. Evlilik yok ki birliğin korunması gündeme gelsin, haklısınız. O taktirde belki Usulün 101.

maddesindeki genel tedbirlerle ilgili kuralların uygulanması düşünülebilir. Tabi, evet, buyurun başka arkadaşlarımın soruları..

Av. Nazlı Özlem ATMACA : Ben soruları tasnif etmeye çalıştım. Aile Konutu ile ilgili olanları sormaya çalışacağım; Medeni Kanunun 194, 3'teki şerh verilmemişse iyi niyetli üçüncü kişiye karşı diğer eş tapu iptali ve tescili davası açabilir mi?

Prof. Dr. Ahmet KILIÇOĞLU : Vallahi teşekkür ediyorum bu soru için. Şimdi, bu konu tartışmalı. Ben teorik tartışmaları fazla sevmediğim için de bu şey üzerinde fazla durmadım. İsviçreli yazarların söyledikleri şu; 199'da Aile Konutu ile ilgili tasarrufların diğer eşin rızasına bağlanması acaba tasarruf yetkisinin sınırlandırılması mıdır, yoksa bir ehliyet sınırlandırması mıdır, tartışması yapılmakta ve orada söylenen şu; tapuya güven ilkesi burada uygulanmaz, diğer eşin rızası alınmamışsa ne kadar el değiştirse değiştirsin tapu iptal ve tescil davası ile bu taşınmaz geri gelir. Bu sözleşme ehliyetsizlik nedeni ile geçersizdir. Ama ben bu düşüncede değilim niye? İsviçre'de bu görüş haklı çünkü 194. maddenin 3. fıkrası İsviçre'de yok. Biz, bunu getirdik, bu yerli bir fıkra. İsviçre Medeni Yasasının bunu karşılayan 169. maddesinde tapuya şerh verir hükmü yoktur. Siz, tapuya şerh yolunu niye açıyorsunuz? Mademki bu tasarruf şerh olmadan da geçersiz ise şerhe niye ihtiyaç hissetiniz? İyi niyeti bertaraf etmek için. Demek ki Türk Yasa Koyucusu, tapuya güven ilkesine daha sadık kalmış, şerh verilmişse bu iyi niyetin bertaraf edileceğini kabul etmiş. Şerh verilmemişse size tanınmış bir hak var, şerh verilme hakkını kullanmıyorsunuz tapuya güvenen, anasının ak sütü gibi helal parası ile taşınmazı satın alan, tapuda bunun için bir engel görmeyen kişiden bu taşınmazı iki yıl sonra, beş yıl sonra geri alacaksınız, bu bana haklı gelmiyor, doğruda gelmiyor. Bu nedenle tapuda şerh yok ise 1023. maddedeki, eski 931, tapuya güven ilkesi uygulanmalı, üçüncü kişiler mağdur edilmemelidir.

Madem ki şerh olanağı getirmişsiniz, iyi niyetli kişilerin iktisabından endişe ediyor, korkuyorsanız bu hükmü uygularsınız. Bu hükmün koyuluş sebebi bu. Bu nedenle Türk Hukuk bakımından bu sorunun yanıtı, evet, tapuya şerh verilmemişse, üçüncü kişiler iyi niyetli ise bu iyi niyet korunmalıdır, tapu iptal ve tescil davası açılamamalıdır.

KATILIMCI: Şerh varsa zaten satış olmaz ki..

Prof. Dr. Ahmet KILIÇOĞLU : Varsa diyorsunuz, şerh, şerh yoksa diyor,

KATILIMCI: Ben diyorum ki şerh gerçekleşmemiş o zaman..

Prof. Dr. Ahmet KILIÇOĞLU : Şerh varsa iyi niyet yoktur, şerh varsa iyi niyet, şeyde, İş Bankası şerhi gördüğü halde zararı yok diyor ipotek olarak kabul ederiz, olmaz. Şerh varsa o halde buranın Aile Konutu olduğunu biliyorsun, Kanunu bilmemek mazeret sayılmaz, diğer eşin rızası alınmaksızın bu ipotek geçersizdir. Şerh varsa, peki…

Av. Nazlı Özlem ATMACA : Yine avukat arkadaşlarımızın benzer soruları vardı, onları da böylece cevaplandırmış olduk; Aile Konutu için eş tapuya şerh verdirmemiş ise tapuya güvenerek gayrimenkul alan kişinin iyi niyeti korunacak mı.

Prof. Dr. Ahmet KILIÇOĞLU : Evet. 1023, evet.

Av. Nazlı Özlem ATMACA : Evet. Aile konutu olarak şerh tapuya verildiğinde, verildikten çok kısa bir süre sonra Aile Konutu değiştirilirse, ilk konut ile ilgili şerhin silinmesi için dava mı açılacak yoksa pratik bir yolu var mı?

Prof. Dr. Ahmet KILIÇOĞLU : Evet. Tapu ile oynamayalım arkadaşlar. Tapu ile burada, eşi korumak için bir kez oynadık, 194, fıkra 3'te. O nedenle, belge getirdi tapuya şerh ettiniz, belge getirdi kaldırdınız kaldırdı, o işin içinden

çıkılmaz. Bu nedenle şerh konulması belgelendirmek kaydı ile kararı gerektirmez, fekki daima kararı gerektirir, mahkemeden karar alacaksınız. Diğer eşi de getirisiniz bir celsede, evet efendim kaldırırsın, bu artık Aile Konutu değil, o zaman ben koymuştum, şimdi kaldırmasına da muhafakkat ediyorum dersiniz.

KATILIMCI: Efendim, tali yoldan yani Tapu Sicil Müdürlüğünün…

Prof. Dr. Ahmet KILIÇOĞLU : Sorumluluğu gündeme gelir..

KATILIMCI: İstemi ile şerh kurulduktan sonra öteki eşi getirdi, kaldırın dedi..

Prof. Dr. Ahmet KILIÇOĞLU : Evet. Hayır, olmaması lazım.

KATILIMCI: Genelge var Hocam,

Prof. Dr. Ahmet KILIÇOĞLU : Kaldırılması için de mi?

KATILIMCI: Kaldırılması için yani..

Prof. Dr. Ahmet KILIÇOĞLU : Kaldırılması içinse kanıtlar varsa kaldırsınlar

KATILIMCI: Beraber müracaat ederlerse...

Prof. Dr. Ahmet KILIÇOĞLU : Vallahi, genelge varsa ona bir diyeceğim yok ama ben doğru olmadığını düşünüyorum. Genelgeyi bir inceleyeyim, vardı sanırım bende, genelgeyi bir inceleyeyim ama tapuda bu kadar oynamanın doğru olmadığı kanısındayım. Şerhi karar gerekmeksizin kabul ederim ama fekki edilmesini çok doğru bulmuyorum. Bakalım, genelgeye bakalım, tabi ki önemli olan benim düşüncem değil, genelge. Genelgede, böyle diyorsa, kanıtlanırsa, diğer eşte gelir kimliği ile birlikte, belgelerde yanında değil, belgeleriyle birlikte

kaldırılabilir diyor. Meslektaşlarım, o taktirde genelgeye uyacağız. Peki, o benim kişisel düşüncem, o geçerli değil, genelgeye uyacağız. Peki,

Av. Nazlı Özlem ATMACA : Bir başka sorumuz; Aile Konutu kiralık olmasına rağmen ailenin mülkiyetinde olan başka bir daire bulunması halinde mülkiyet olan dairenin durumu ne olacak?

Prof. Dr. Ahmet KILIÇOĞLU : Olmaz, işte dedik. Aile Konutu nedir dedik? Bir, dedik, eşlerin varsa çocukların, iki, birlikte yaşantılarını sürdürdükleri konuttur dedik. Birlikte yaşantılarını sürdürmedikleri konut bu madde kapsamı dışındadır asıl olan tasarruf özgürlüğüdür. 194. madde tasarruf özgürlüğünün bir istisnasıdır, istisnalar dar yorumlanmalıdır, genişletilmemelidir. Benim bir konutum var Demetevler'de biraz önce verdiğim örnekte sobalı bir daire, kiraya vermişim, daha elverişli olması nedeni ile Cebeci'de kaloriferli dairede oturuyorum, efendim ona şerh koy, yok, konut ama birlikte yaşanılan konut değil, asıl olan benim tasarruf özgürlüğümdür. O nedenle oturulmayan Aile Konutu, 194 kapsamına girmez. Evet,

Av. Nazlı Özlem ATMACA : Aile Konutunun mülkiyeti kocanın annesine aittir. Bu konutta aile beş yıldır bedelsiz oturmakta iken koca geçimsizlik nedeni ile kadın aleyhine boşanma davsı açmış ve Aile Konutunu terk ederek annesinin konutuna yerleşmiştir. Annesinin oturduğu konutun mülkiyeti de davacı kocaya aittir, kocanın Aile Konutunu terki sonrası ve boşanma davasının devam ettiği bir süreçte halen Aile Konutunda müşterek iki çocuğu ile birlikte oturmakta olan davalı kadına karşı Aile Konutu maliki kocanın annesinin açmış olduğu meni müdahale ve ecrimisil dava karşısında davalı kadın Medeni Kanunun 194 korumasından faydalanabilir mi? Avukat Metin Semen'in bir sorusu

Prof. Dr. Ahmet KILIÇOĞLU : Metin sen sonra bir gel, görüşelim, bu çok uzun bir soru. Peki, sen bir davayı bize çözdüreceksin, bedava danışman bulmuşsun. Peki,

Av. Nazlı Özlem ATMACA : Burada yine bir soru; babamızdan kalan konut boşanmada Aile Konutu olarak değerlendirilip, tapuya şerh verilebilir mi?

Prof. Dr. Ahmet KILIÇOĞLU : Babanın üzerinde olduğu müddetçe yani kayıt eşin üzerine tapuda intikal etmediği sürece o konuda şerh konulamaz. En azından tapu memuru açtığında bu yer sana ait değil der, önce kendi üzerine geçir sonra bunun Aile Konutu olması nedeni ile belgelere dayalı olarak şerh edeyim der.

Av. Nazlı Özlem ATMACA : Aile Konutuna, eşlerden birinin borçları için alacaklının haciz koydurması ve konutu sattırması mümkün müdür?

Prof. Dr. Ahmet KILIÇOĞLU : Mümkündür.

Av. Nazlı Özlem ATMACA : Hakimin tedbir kararı vermesinden sonra da bu işlemler mümkün müdür?

Prof. Dr. Ahmet KILIÇOĞLU : İlginç soru, teşekkür ediyorum; 194. madde malik olan eşin Aile Konutu üzerinde rızaya dayanan tasarruflarını eşin rızasına bağlamış. Cebri icra yolu ile satacak, hayır bu Aile Konutudur hayır satma, benim rızama tabidir derseniz biç bir alacaklı Aile Konutunu sattırıp alacağına kavuşamaz. İsteğe bağlı, cebri icra yolu ile değil, isteğe bağlı, serbest irade ürünü olarak bir sözleşme ile yapılan devirleri kapsıyor. 194, hangi halde malik olmayan eşin rızasını arıyor? Malik olan eş, bir sözleşme ile Aile Konutu üzerinde tasarruf işlemi yaparsa, satış, bağış, trampa, ipotek tesisi, intifa hakkı gibi, yoksa cebri icrayı kapsamaz.

Av. Nazlı Özlem ATMACA : 2001 yılında açılan boşanma davası ret edilerek, 2003 yılında karar kesinleşti, eşler

mal rejimi sözleşmesi yapmadılar, 12 Aralık 2003 tarihinde yeniden boşanma davası ve mal rejiminin tasfiyesi davasının açılması halinde 01 Ocak 2002 tarihinden itibaren edinilmiş mallar mı yoksa ilk boşanma davasının kesinleşmesinden sonraki edinilen mallar mı tasfiyede dikkate alınacak? İsterseniz soruyu ben vereyim...

Prof. Dr. Ahmet KILIÇOĞLU : Yok, yok aşağı yukarı soruyu ben anladım. 4722 sayılı Kanunun, yürürlülük kanunun 10. maddesinin 2. fıkrası bu sorunun yanıtını veriyor arkadaşlar. Yasa diyor ki bu yasa yürürlüğe girdiği tarihte eşler arasında açılmış bir boşanma davası varsa sonucunu bekle. Bir, boşanma davası kabul ile sonuçlanmış ve kesinleşmişse mesela yok. Eşler arasında eski rejimde mal ayrılığı vardı, edinilmiş mallara katılma rejimi bunlar için uygulanmayacak. İki, dava ret edilmiş ise yani hakim davacının boşanma sebeplerini yerinde görmeyip, gereği düşünüldü ret etti ve karar kesinleşti, bu taktirde evlilik birliği devam ediyor. Bu taktirde de diyor, kararın kesinleşmesinden itibaren eşler bir yıl içersinde notere gidip bir mal rejimi sözleşmesi yapmamışlarsa yani seçimlik rejimlerden birini seçmemişlerse, biz teşekkür ederiz bu rejimi beğenmedik, biz mal ayrılığına eskisi gibi devam ediyoruz dememişlerse bu eşler için bu Yasanın yürürlüğü girdiği tarihten itibaren ediņilen mallarda, edinilmiş mallara katılma rejimi uygulanacaktır. O halde boşanma kararı ret ile sonuçlanmış, kesinleşmiş ise eşler için bir yıllık bir düşünce süresi var, bu kesinleşmeden itibaren bir yıl içerisinde mal ayrılığı rejimini gidip noterde, mal ayrılığı rejimini seçmemişlerse bu eşler içinde Yasanın yürürlüğü girdiği tarihten itibaren edinilmiş mallara katılma rejimi uygulanır

KATILIMCI: Efendim, pardon, bu soruyu ben sordum, şunun için; şimdi, bir yıllık süre daha dolmadan ikinci boşanma davası açılacak, bu neden ile açılan boşanma davasında eş, Yasanın ona tanımış olduğu bir yıllık seçim hakkı daha dolmadı şeklinde bir itiraz getirirse...

Prof. Dr. Ahmet KILIÇOĞLU : Şimdi, bu bir yıllık süreç içerisinde, daha dolmadan boşanma davası açmışsa edinilmiş mallara katılma rejimi. Yasanın yürürlüğü girdiği tarihten bu ikinci boşanma davasının açıldığı tarihe kadar uygulanacak. Bunda tereddüt yok, neden? Bir seçim yapmadılar. Şu anda dava ret edildiğine göre karar kesinleşti, bir yıllık süreç içerisinde seçimlerini de kullanmadılar, ikinci bir boşanma davası açtı. İkinci boşanma davasına kadar eşler arasında bu rejim uygulanacak. Bu ikinci davanın sonucu önemli, ikinci dava boşanma ile sonuçlanırsa boşanma davasının kabulü ile sonuçlanırsa bu dava tarihine kadar yasanın yürürlüğü girdiği tarihe kadar edinilmiş mallara katılma rejimi, bu tarihten sonrası içinse mal rejimi sona ermiştir diye düşünüyorum. Tereddüdünüz varsa yine görüşebiliriz...

KATILIMCI: Hocam, intifasıyla ilgili eşlerden birisini oturulan konutta intifa hakkı sahibi var ama mülkiyet çocuğuna ait. Eş, bu birlikte oturma şeyini tapuya şerh edebilir mi intifa üzerine ve ölümle intifa sona erdiğine göre eşin müşterek konutta yararlanma hakkı sona erer mi?

Prof. Dr. Ahmet KILIÇOĞLU : Yani şöyle, Ayşe ile Hasan evli, Hasan, Aile Konutunu intifa hakkını mı işletebilir mi diyorsunuz?

KATILIMCI: intifa hakkından zaten mutlak suretle yararlanıyor. Dolayısıyla eşinin buradaki müşterek konutundaki hakkı ne olur?

Prof. Dr. Ahmet KILIÇOĞLU : Evet, müşterek konuttaki, şimdi somuta indirgeyelim; Hasan, Ayşe. Hasan konutta intifa hakkına sahip, Ayşe'nin bu intifa hakkında ne hakkı vardır mı diyorsunuz?

KATILIMCI: Hiçbir şey yok yani aynı konutta oturma hakkı, yararlanma hakkının...

Prof. Dr. Ahmet KILIÇOĞLU : Hayır. Bu bir Aile Konutu, Aile Konutunda iki ihmal var, ya kiralıktır diyoruz ya mülkiyet konusudur. Mülkiyet konusu ise ne gündeme gelecek? Acaba malik serbestçe tasarruf edebilir mi? Edemez diyoruz. İntifa hakkında ne gibi tasarrufta bulunacak ki diğer eşin rızasına bağlı olsun.

KATILIMCI: Hocam, intifa hakkı üzerinden Aile Konutu şerhi verilir mi diyor arkadaşımız..

KATILIMCI: Evet, şerh verilir mi? Verilecekse…

Prof. Dr. Ahmet KILIÇOĞLU : 194. madde mülkiyetten hareket etmiş yani Aile Konutunda diğer sınırlı ayni hakkı göz önünde tutmamış. Ya kiralıktır diyor yada mülkiyet konusu, intifa hakkı konusu ise bunun şerh edilebilmesi konusunda 194'te bir açıklık yok.

KATILIMCI: Yani, burada ölüm halinde çıplak mülk sahibi aslı mülk sahibi olduğuna göre eşi çıkarabilecek

Prof. Dr. Ahmet KILIÇOĞLU : Tabi, kuşkusuz. İntifa hakkının niteliği onu gerektiriyor. İntifa hakkı ölümle sondur....

Av. Nazlı Özlem ATMACA : Değerli konuklar sizden bir ricamız olacak, sorularınızı yazılı olarak iletirseniz çok memnun oluruz. Diğer sorumuz; boşanma ve katkı payı davası 06 Mayıs 2003 tarihinde açıldı, katkı payına konu edilen menkul ve gayrimenkul mallar davalının miras yolu ile kazandığı paradan sağlandı. 2002'den önce, bu davada katkı payı davasına Aile Mahkemesi görecek mi? Medeni Kanunun II. Kitabından doğan davamıdır? Evlenme tarihini de vermiş.

Prof. Dr. Ahmet KILIÇOĞLU : Evlilik devam ederken mi katılma alacağı davayı açtı? Evlilik devam ederken mi? Evlilik devam ederken açarsa Aile Mahkemesi, evlilik son bulmuşsa eşlerin birbiriden katkı alacakları Aile Mahkemesinde değil genel mahkemelerde görülür.

KATILIMCI: 2000 yılında ilke kararı var,

Prof. Dr. Ahmet KILIÇOĞLU : Ne diyor efendim?

KATILIMCI: 01 Ocak 2002'den evvel edinilen mallar için diyor, Asliye Hukuk Mahkemeleri Borçlar Kanunları hükümlerine göre görünen katkı payları..

Prof. Dr. Ahmet KILIÇOĞLU : 01 Ocak 2002 önce?

KATILIMCI: 01 Ocak 2002'den önce edinilmiş mallar için, o soruda da öyle zaten.

KATILIMCI: Hadi buyurun, Aile Mahkemesinde görülmez deniyor…

Prof. Dr. Ahmet KILIÇOĞLU : İşte, doğru, yani katkı alacağı evlilik devam etmediği için mi, Aile Mahkemesine gidilecek.

KATILIMCI: ... değil mesele…

Prof. Dr. Ahmet KILIÇOĞLU : Katkı alacakları hiçbir şekilde Aile Mahkemesinin…

KATILIMCI: Borçlar Kanunun..

Prof. Dr. Ahmet KILIÇOĞLU : 2.Hukuktan arkadaşımız var,Mustafa Bey, daha iyi cevap verecek, şimdi bana yetki düşmez, nedir onun mantığı? Ayırım nedir?

Mustafa ŞİMŞEK : 2. Hukuk, o konuda şu yaklaşımı getirdi. Eğer dava mal rejiminin tasfiyesi davası ise II. Kitaptan olduğu için Aile Mahkemesi hakimi bakacak. Ancak eski Yasa dönemindeki bir evliliğin, o eski yasadan kaynaklanan diyelim ki taşınmaz alımına katkı, işte o alacağını hem Borçlar Yasasına dayalı alacak istiyorum derse bu Aile Mahkemelerin görevinde değildir, hukuk mahkemesinde bakılacaktır şeklinde yaklaşımı vardır.

Prof. Dr. Ahmet KILIÇOĞLU : Katkı alacağı. Yani boşanmayla birlikte, önemli olan o.

Mustafa ŞİMŞEK : Boşanma davasıyla açılırsa Aile Mahkemesi baksın denmiyor. Boşanma davası ile açılırsa. Açılma sebebi... ...

Prof. Dr. Ahmet KILIÇOĞLU : Şimdi ben şöyle anlıyorum Mustafa Bey'i, diyor ki biz katkı alacağını borçlar hukuku ilkelerine dayanan bir alacak olarak algılıyoruz. Bu nedenle bu II. kitaptan doğan bir uyuşmazlık olmadığı için genel görevli mahkemelerde görünür ama sanki o görüşünüz bitmiş evliliklerdeki katkı alacağı için, evlilik devam ederken, Hakim Bey'in söylediği gibi bir boşanma davası açılıyor, boşanma davasıyla birlikte katkı alacağı istiyor ise o taktirde sanki o içtihatınız, Aile Mahkemesinde görünmesine ..

Mustafa ŞİMŞEK : Baksın denmiyor, Aile Mahkemesi..

Prof. Dr. Ahmet KILIÇOĞLU : O halde şöyle, 1- II. Kitaptan doğan bütün davalar örneğin katılma alacağı, edinilmiş mallarda katılma rejiminden dolayı katılma, alacağı talep ediyor, boşanma davasıyla birlikte Aile Mahkemesi, 2- boşanma davasıyla birlikte katkı alacağı, Borçlar Hukuk ilkelerine dayanarak, benim katkım vardı, mülkü alırken bilezikleri sattım dörtte biri benimdir dedi. Evlilik devam ediyor, boşanma davası ile birlikte açılmış boşanmanın feri olarak açılmış, yine Aile Mahkemesi. Evlilik son bulmuş, katkı alacağını ayrı bir dava olarak, alacak davası olarak talep etmiş, genel mahkemelerdir.

KATILIMCI: .... olması gerekmiyor.

Prof. Dr. Ahmet KILIÇOĞLU : Ama öyle teyit ettiler. İster evlilik devam etsin, ister etmesin, katkı alır.

KATILIMCI : Ayrı, ayrı alır. Açılmışsa Asliye Hukuk..

Prof. Dr. Ahmet KILIÇOĞLU : Yani, affedersiniz. Boşanma davası ile birlikte mi açmış?

KATILIMCI: Evet,...

KATILIMCI: Hayır, hayır...

Prof. Dr. Ahmet KILIÇOĞLU : Ha, katkı alacağı.Bu nasıl bir karı-koca, dava edecek katkı alacağı isteyecek..

Vallahi iyi, böyle melekler varmış Türkiye'de, ilginç yani evlilik devam ederken kadın, benim katkı alacağım vardır diyor ama o da mantıklı, Mustafa Bey'in yine dediği doğru. Bir genel alacak, Borçlar Hukukuna dayanan alacak olduğu için bunun evlilik, boşanma ve boşanmanın feri ilgisi yok, genel bir alacak. Yani benim sizden olan bir alacağım ne ise o da, odur.

KATILIMCI: Aile Mahkemesi görevli değil?

Prof. Dr. Ahmet KILIÇOĞLU : Görevli değil. Doğru, Mustafa Bey'in yaklaşımı da doğru, o ayırımı yaptı. Buyurun, devam edelim.

Av. Nazlı Özlem ATMACA : Taraflar on beş yıllık evliler ve kadın ev hanımı ise erkeğin şahsi emek ve çabaları ile ve 01 Ocak 2002'den önceki çalışmalarından elde edilen kazançla, 01 Ocak 2002'den sonra alınan gayrimenkullerin durumu ne olacak? buraların yarı yarıya bölünmesi durumunda erkek tarafına da bir haksızlık olmayacak mı? Bu durumda kadına katkı payı ve 196, fıkra 2'deki haklar yeterli olmaz mı? Avukat Aytekin Erçoban'ın sorusu.

Prof. Dr. Ahmet KILIÇOĞLU : Aytekin, bir defa bir düzeltme yapalım, bölünme diye bir şey yok. Edinilmiş mallara katılma rejiminde bölünmesi diye bir şey yok.

Aytekin ERÇOBAN : Hocam, en nihayetinde değerler bölünüyor yani tamam bölünmüyor ama...

Prof. Dr. Ahmet KILIÇOĞLU : Ama biz artık tabirleri artık iyi yerleştirelim ki anlaşılması kolay olsun. Bölüşme dediğiniz zamana ayin akla gelir, ayni bölüşme. Katılma alacağı,

katılma alacağı bir para alacağı. Malların evlilik süresince edinilmiş olan mallarda benim katılma alacağım var. yoksa bir ayin değil, bir. İki, ifade ettim, şimdi, malın edinilme tarihi değil, malın edinilmesinin parasal kaynağı, nereden gelmiş. Evlilik süresince alın terimi, maaş mı, ücret mi, serbest meslek kazancımı, bunlardan mı edinmiş yoksa miras yolu ile kalmış, önceki evlilikteki birikimi, önceki evlilikteki bir malı satması sonucu mu? 2003'te bir daire edinmiş ama bakıyorsunuz bu evlilikten önce bankada değerlendirdiği parayı kullanarak edinmiş.

KATILIMCI: Hocam, oradaki soru, yani koca evlilik süresince yada bir önceki, 2002'den önceki şahsi emek ve çabaları ile elde etmiştir...

Prof. Dr. Ahmet KILIÇOĞLU : Şahsi emekten kasıt evlilik öncesi mi?

KATILIMCI: Hayır, hayır 01 Ocak 2002 ama halen evliler

Prof. Dr. Ahmet KILIÇOĞLU : Evet, bu edindiği malın parasal kaynağı, evlilik öncesi mi, evlilik sonrası mı?

KATILIMCI: Evlilik sonrası.

Prof. Dr. Ahmet KILIÇOĞLU : Evlilik sonrası ise tamam onda hiç endişe yok. Evlilik süresi içersinde, evlilik devam ederken eşlerin, ücret, maaş, serbest meslek kazancı ile edindiği mallar, emek karşılığı, çalışma karşılığı edindiği mallardır, bu mallar tasfiyede göz önünde tutulacaktır.

KATILIMCI: İşte, bende onun devamında başka bir soru sordum;

Prof. Dr. Ahmet KILIÇOĞLU : Sorun, Buyurun, buyurun..

KATILIMCI: Soru şu; erkeğe haksızlık değil mi? Kadın biraz önce siz dediniz ki kadın evde yan gelir yatarsa çok değil mi? Yani yargıda böyle gelmezse çok mu sert ...

Prof. Dr. Ahmet KILIÇOĞLU : Ha, güzel güzel. Bakın, peki peki, güzel. Şimdi, yan gelip yatanlar var, doğru, efendim yan gelip yatmadı. Eşiniz dedi, ben bir turisttik seyahate gideceğim, bir sene sonra geleceğim, iki yıllığına yurt dışına gidiyorum dedi, yurt dışında master yapacağım, doktora yapacağım dedi. Siz burada çalışıyorsunuz, çırpınıyorsunuz, biriktiriyorsunuz, tasarruf ediyorsunuz, onun hiçbir katkısı yok. Ne eve bakıyor, ne sana bakıyor, ne çocuklara bakıyor, ne mutfağa bakıyor. Temeli ne idi bu rejimin, ha, şimdi rejim size şu olanağı getiriyor, bu rejimle oynamak mümkün değil. 206. maddeyi diyor işlet, haklı sebepleri ortaya koy, hakimden mal ayrılığına geçilmesini iste. Eğer bu olanağını kullanmamışsanız bu taktirde eşiniz yan gelip de yatsa, üç yıl Kanada'ya gidip doktorasını yapıp gelse, sizi burada gecenizi gündüzünüze katarak, bir yandan çocuğun velisi olarak okula koşturarak, bir yandan okuldan alarak uğraşsanız bile geldiğinde sizden edindiğiniz malları eğer evlilik bir boşanma veya ölüm nedeni ile sona ererse, buna rağmen sizden edindiğiniz malların yarısı üzerinden parasal hak talep edebilecektir. 206'nin getiriliş sebebi o. Başvur diyor haklı sebep varsa, kanıtla,..

KATILIMCI: 206'da dava açtığın tarih..

Prof. Dr. Ahmet KILIÇOĞLU : Dava tarihinden itibaren..

KATILIMCI: İki yıl sonra mal ayrılığı rejimine döner eğer mahkeme mal ayrılığı rejimine karar verirse..

Prof. Dr. Ahmet KILIÇOĞLU : Ama verirse diyoruz niye verirse,haklı sebep kanıtlayacaksın, dava tarihi

Av. Nazlı Özlem ATMACA : Sayın meslektaşım, müsaade ederseniz önümde çok fazla soru var, özetleyerek geçmek istiyorum. Karşılıklı sorular şeklinde yürümezse..

Prof. Dr. Ahmet KILIÇOĞLU : Evet, evet, biraz özetleyelim, arkadaşlarında sabrını taşırmayalım. Evet, benim suçum yok, o sordu bana.

Av. Nazlı Özlem ATMACA : Size söylemedim Hocam,

Prof. Dr. Ahmet KILIÇOĞLU : Siz müsaade ettiniz, Başkan sizsiniz, ben ne yapayım..

Av. Nazlı Özlem ATMACA : Elimden geldiğince yapıyorum.1995 yılında evlenmiş çift, 2002, 01 Ocak 2003 arasında da edinilmiş mallara katılma rejimini seçmemişler ve fakat Ağustos 2003 yılında taşınmaz almışlarsa tasfiye halinde bu taşınmaz dikkate alınır mı? Yani eski evlilere 01 Ocak 2003'ten sonra edinilen mallarda edinilmiş mallara katılma rejimi uygulanır mı?

Prof. Dr. Ahmet KILIÇOĞLU : Şöyle ifade ettik; mevcut evliler, bu Yasa yürürlüğe girdiği tarihten itibaren 4722 sayılı yürürlülük kanununun 10. maddesi gereğince seçimlerini kullanabilirler. Nedir seçim? Bir yıllık süreç içerisinde eşini koluna takacak, notere gidecek, diyecek biz halimizden memnunuz, mal ayrımına devam ediyoruz. Bunu dememişlerse Yasanın yürürlüğe girdiği tarihten itibaren edinilen mallarda, katılma hakkı alacağı olacaktır.

Av. Nazlı Özlem ATMACA : Eşlerden koca, adam öldürmek suçu nedeni ile ceza evine giriyor, ölen şahsın mirasçıları tazminat davası açıyor ve koca adına kayıtlı taşınmaz, Aile Konutu üzerine yirmi milyarlık tedbir koyduruyor, evin 1/2sinde katkısı olan evdeki eş ne yapmalı? Evin değeri de hemen hemen tedbir kadar?

Prof. Dr. Ahmet KILIÇOĞLU : Hiçbir şey yapamaz. Ne dedik, her bir eş bu rejim devam ettiği müddetçe tüm borçlarından, bütün malları ile sorumludurlar. Tekrar okuyorum arkadaşlar; üçüncü kişilere karşı sorumluluk, madde 224, eşlerden her biri kendi borçlarından bütün mal varlığı ile sorumludur, bu mal varlığına Aile Konutu da dahildir. Aile Konutunda sadece iki sınırlandırma vardır; malik olan eş diğerinin rızasını almaksızın tasarruf işlemi yapamaz, kiracı eş diğerinin rızasını almaksızın kira sözleşmesini fesih edemez. Bu nedenle adam öldüren kişinin, öldürdüğü kişinin mirasçıları adam öldüren kişiye karşı dava açıp, icra takibi yaptıklarında baktılar sadece bir Aile Konutu var, kuşkusuz Aile Konutunu haciz edip, sattırıp alacaklarını tahsil edebilirler. Yok, karışma, Aile Konutu benim rızamla, ne rızası, cebri icra bu. Evet, peki

Av. Nazlı Özlem ATMACA : Genelde aynı yönde sorular. Eşlerden birisinin borcu için mülkiyeti diğer eşe ait malla ilgili katılım payı üzerine tedbir veya haciz konulabilir mi?

Prof. Dr. Ahmet KILIÇOĞLU : Yok ki ortada, henüz yok. Bunlar boşanacak, bu ölecek, buna bu kadar para düşecek şimdi buna tedbir koy, nasıl koyacaksın? Karar verdi, katılma alacağı, ona tedbir koyabilirsiniz, üçüncü kişideki alacakların haczi ilgili hükümler gereğince. Benim evliliğim devam ederken, bu yakında boşanacak, ölecek, benim kendisinden alacağım var, hakim bey şimdiden tedbir koy, katılma alacağını bana ver, yok ki. Benim önce, eşimin önce öleceği, boşanıp boşanmayacağımız belli değil ki. Benim borçlarım nedeni ile mallarımın haciz edilip, yok edileceği, edilmeyeceği belli değil ki, katılma alacağının doğup doğmayacağı belli değil ki. Evet.

Av. Nazlı Özlem ATMACA : Yine benzer bir soru ama

Prof. Dr. Ahmet KILIÇOĞLU : Peki, o da son olsun herhalde arkadaşlarımızın daha fazla taşırmayalım. Sorusunun yanıtını alamayan arkadaşlar beni çıkışta yakalayabilirler, evet.

Av. Nazlı Özlem ATMACA : Boşanma davasında ticaretini yaptığım gayri-menkullere tedbir konuldu, bir buçuk senedir işimi yapamıyorum, hakim tedbiri kaldırmıyor, devamını okuyamıyorum, bir yeni mal...

Prof. Dr. Ahmet KILIÇOĞLU : Evet. Boşanma davasında ticaretini yaptığı gayri-menkullere tedbir konuldu bir buçuk seneden beri. İşimi yapamıyorum. Hakim tedbiri kaldırmıyor. Bizi yeni mal rejimine dahil etmek istiyor. Böyle bir şey yok ki, sizi yeni mal rejimine hakim dahil etmiyor, kanun dahil ediyor. Böyle bir şey yok. Şimdi üzerine tedbir konmuş bir haklı neden var ise konulmuştur, dava esastan karara bağlandığında davanın haksız olduğu anlaşılırsa tedbir kaldırılacaktır. Tedbir , geçici bir rejim ama tek mal varlığınız bu, ticaretinizi yapamıyorsunuz, bu malla aynı değerde bir başka teminat gösterirseniz tedbir o mal üzerine kaydırılabilir.

Av. Nazlı Özlem ATMACA : Hocam, farklı bir soru var, tek bir soru, son.

Prof. Dr. Ahmet KILIÇOĞLU : Peki, son.

Av. Nazlı Özlem ATMACA : Talih oyunlarında kumar, piyangodan kazanılan mallar edinilmiş mal mı şahsi mal mı?

Prof. Dr. Ahmet KILIÇOĞLU : Şimdi, arkadaşlar, tahmin ettim, bunu her yerde soruyorlar, burada da nihayet başımıza geldi. Şimdi, bu mal rejimini tahlil ederken bize hep sordular, peki dedi, sayısal lotodan para çıkmışsa, ya dedim Türkiye'de kaç kişiye para çıkıyor, biz bu kanunu sayısal lotoya göre mi düzenliyoruz. O, çıktığında o zaman düşünürüz, taşınırız ama bana kişisel düşüncemi soruyorsan; sayısal lotodan çıkan para emek karşılığı edinilen para değildir. Aynen bağış gibi miras yolu ile intikal eden bir maldır. Bu nedenle iyi kumarbaz bir kişi para kazanacak, onun bu uzmanlığından, bu maharetinden diğer eş bana da ver sen iyi kumarbazsın diyecek bu bana mantıklı gelmiyor dedim. Ama Milli Piyangoya , sayısal

lotoya göre bir kKanun yapmadık. Ha, bu tartışılmış İsviçre'de Sanlze mı, Shlönberger mi bir kişi, Hassenburker isimli bir kişi kitabında böyle bir soru sormuş, ya demiş sayısal lotodan çıkan para kişisel mal mıdır, edinilmiş mal mıdır/ Millet birbirine girmiş, öbürü sayfalarca yirmi sayfa kişisel maldır, ötekisi elli sayfa yazmış edinilmiş maldır, tartışması var, bu tartışma çok gerekli bir tartışma değil. Sayısal loto çıkacak, eşler boşanacak, hakimin önüne sayısal lotoda çıkan paranın bölüşümü gelecek, o geldiği zaman bunu düşünürüz, tartışırız. Teşekkür ediyorum hepinize.

Av. Nazlı Özlem ATMACA : Hocam, Teşekkür ediyorum.

Prof. Dr. Ahmet KILIÇOĞLU : Sağ olun. Evet, zahmet oldu. Rica ederim, rica ederim....

SUNUCU : Sayın Profesör Ahmet Kılıçoğlu'na ve Avukat Özlem Atmaca'ya katılımları nedeni ile teşekkür belgelrini vermek üzere Ankara Barosu Kadın Hakları Kurulu Başkanı Sayın Esin Özbey'i, davet ediyorum. Oturumumuz burada sona ermiştir. Yarın 10: 30 'da görüşmek üzere.....

EVLİLİĞİN GENEL HÜKÜMLERİ
BOŞANMA, BOŞANMANIN SONUÇLARI

YÖNETEN

Av. Ferda BERBER

KONUŞMACILAR

- Prof. Dr. Turgut AKINTÜRK
  Başkent Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dekanı
- Hakkı DİNÇ
  Yargıtay 2. Hukuk Dairesi Üyesi

TARİH : 04 Aralık 2003

YER : Adliye Sarayı Konferans Salonu

EVLİLİĞİN GENEL HÜKÜMLERİ
BOŞANMA, BOŞANMANIN SONUÇLARI

SUNUCU : Hukuk ailesinin saygıdeğer üyeleri, Sayın Başkanım, Sayın Yargıçlar ve sayın konuklar. Aile Mahkemeleri ve Medeni Kanun konulu sempozyumun 2. günü 1. oturumuna hoş geldiniz. Oturum konumuz "Evliliğin Genel Hükümleri, Boşanma ve Boşanmanın Sonuçları" bildiğiniz üzere boşanma, yeni yasanın Aile Hukuku başlıklı 2. kitabının 2. bölümünde 161 ve 184. maddeler arasında, Evliliğin Genel Hükümleri ise yine aynı kitabın 3. bölümünde 185 ve 201. maddeler arasında düzenlenmiştir. Şimdi konuya ilişkin detaylarını sunmak üzere gerek yasanın tasarı aşamasında gerekse yasalaşması aşamasında ciddi emek ve katkısı bulunan Başkent Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dekanı Sayın Turgut Akıntürk'ü, yine yasanın yürürlüğe girmesinden sonra yasaya yön veren ve bizlere yol gösteren Yargıtay 2. Hukuk Dairesi üyesi Sayın Hakkı Dinç'i kürsüye davet ediyorum. Konuklarımız buraya ulaşırken artık gelenekselleşen, sunumlardan sonra soru ve cevap bölümü var. Görevli arkadaşlar soru kağıtlarını dağıtacaklar. Lütfen okunaklı

şekilde ve soruları kime yönelttiğinizi belirtmek kaydıyla bize ulaştırırsanız memnun oluruz. Teşekkür ederim. Hoş geldiniz efendim. Buyurun hocam.

Prof. Dr. Turgut AKINTÜRK : Efendim hepinizi saygı ile selamlıyorum. Değerli meslektaşımız beni takdim etti. Ben Türk Medeni Kanunu hazırlayan 35 kişilik komisyona hasbel kader başkan seçildim. Ve yedi sene civarında çalışma ile bu kanunu taslak halinde Bakanlığa sunduk o devrin Sayın Bakanı, Bakanlar Kuruluna kanunu sevk ettiği zaman, Bakanlar Kurulu toplantısına da benim katılmamı istedi. Sayın Başbakan Ecevit ile görüşmüş, başkan da gelsin demiş ben Bakanlar Kuruluna da katıldım. Hayatta ilk defa. Orada da sorulara cevap verdim. Daha sonra da Adalet Komisyonunda neredeyse 1 seneden fazla süre devam eden müzakerelerde de her seferde katılarak, Adalet Komisyonunun üyelerinin sorularına muhatap oldum ve onlara cevap verdim. Öyle bir netice oldu ki, Türk Medeni Kanunun sorumlusu ben gösterildim. Yanlış bir şey varsa bana söylüyorlar, iyi bir şey, çok güzel yapmışız diyenlerde arada çıkıyor ama daha çok iyi olmayanları söylüyorlar. Ben mecburen Medeni Kanunun savunucusu durumuna geldim. 35 arkadaşı temsilen düştüm. Şimdi bu kürsüde ben daha evvelce de uzun, uzun bir konuşma yaptım, hatırlayanlarınız olacak. O zamanki Medeni Kanun ile ilgili olarak. Bugün Kadın Hakları dolayısı ile böyle bir sempozyum düzenlenmiş, davet ettiler. Memnuniyetle geleceğimi söyledim. Dersim vardı, bakın dün çok istememe rağmen gelip dinleyemedim. Özellikle soy bağı ile ilgili meseleleri. Ahmet Kılıçoğlu' nunkini kaçırmam o kadar önemli değil çünkü Kılıçoğlu ile on yere Bakan ile beraber gittik. On defa kendisini dinlemiştim zaten. Ağzından bal akarak anlatıyor. O rejimi çok savunuyor. Halbuki bizim komisyon 34/1 o rejimi benimsememişti. Paylaşmalı mal ayrılığını benimsemiştik. Onu çok dinlediğim için büyük bir kayıp değil. Ama soy bağı meselesinde hakikaten kayıp. Dün gelemezdim. Sabah ve öğleden sonra üç saat dersim vardı. Sömestrinin de sonuna geliyoruz. Ders kaçırmak istemedim. Bugün de sabah

dersim vardı, daha doğrusu ders değiştirdim. Profesör Gürgan Çelebican ile ders değiştirdim. Benim dersim üçüncü saatti, birinci saate aldım. 9.50 de dersten çıktım son süratle buraya yetiştim. Şimdi Hakkı Bey ile de görüştük. İkiye ayrılıyor konu. Evliliğin Genel Hükümleri ve Boşanma ve sonuçları. Hakkı Bey, Hocam ben boşanma konularını anlatayım sizde öbürünü anlatın dedi. Hay hay Yüksek Mahkemeye her zaman için, Yüksek mahkeme kararlarına uyarız dedim, hay, hay dedim. Tabi benim evlilik birliğinin genel hükümleri de size anlatacağım pek fazla bir şey yok. Anlatırım hepsini de ders veriyor gibi olurum. Şimdi evliliğin genel hükümlerinde bazı önemli noktalar var. hemen baştan söyleyeyim ki, daha işin başından Türk Medeni Kanunun en köklü değişikliklerinin yapıldığı kitabı 2. kitap. Aile Hukuku kitabı. Bu değişikliklerin temel sebeplerinden birisi; kadın erkek eşitliğinin sağlanması. Hemen baştan söylüyorum. Ben önceki kanun diye bahsediyorum 743 sayılı Türk Kanunu Medenisinden. Çünkü eski kanun demeye dilim varmıyor. Türk Hukuk İnkılabının, devriminin simgesi olduğu için Türk Kanunu Medenisi. Bu böyle eskimiş, tabiri caiz ise artık çöpe atılmış kanun olmasın diye kitaplarımda da komisyon arkadaşlarıma da rica ettim onlarda konuşmasında öyle söylüyorlar, hep önceki kanun diyoruz. Eski lafını pek kullanmıyoruz. Şimdi önceki kanunda biliyorsunuz, evlilik birliği reisi kocadır, evi koca seçer, velayetin icrasında anlaşamazlarsa kocanın reyi üstünden 263 ler vardı. Tabi kadınlara karşı her türlü ayrımcılığın giderilmesi konusunda bir uluslar arası sözleşme olduğu için bizim hükümetimiz de buna katıldığı için, hatta bazı çekinceler göstererek katılmıştı sonra onu da kaldırdılar. Tam anlamı ile katılmış oldu Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti. Dolayısı ile biz buna aynen uymak zorunda kalarak kadın erkek eşitliğini sağlayıcı kurallar getirdik. Daha doğrusu kadın- erkek ilişkisini zedeleyici nitelikte görülen öyle eleştiriler hükümleri değiştirdik. Ama bu değişiklik bizi bazen çıkmaza da götürdü. Onu da söyleyeyim. Şimdi bakın; evliliğin genel hükümleri

arasında eşlere yükletilen bir yükümlülük var, "Birlikte yaşama yükümlülüğü" kanun yazıyor. Eşler aile konutu diye yeni bulduğumuz bir kavram var, aile konutunda birlikte yaşayacaklar. Şimdi önceki kanunun 21. maddesinde o günkü tabirler ile söylüyorum "karının ikametgahı kocanın ikametgahıdır" diyor. yani kadına, evlenen kadına ayrı bir ikametgah o zamanın ismi ile söylüyorum seçme imkanı yoktur. Kocanın ikametgahı neresi ise karı da orasıdır. Tabi bu 21. maddenin o hükmü kadın-erkek eşitliğine aykırı görüldüğü için değiştirmek zorunda kaldık. Meclise gittik, komisyona. Bana sorulan soru; peki efendim kadınlar kocası ile beraber aynı yerleşim yerinde oturmayacağına göre, bu kaldırılmış olduğuna göre acaba evli bir kadın kendisine bağımsız bir yerleşim yeri seçebilecek mi? Bunu mu demek istiyor, bir yasaklayıcı hüküm dediler. Nasıl olacak bu iş dediler. Hakikaten güzel bir soru ama birde zor bir soru. Dedim ki valla, ha bir tarafta da birlikte oturmayı yazmışız orada. Yazıyor, beraber oturma hükümlülüğü var. Dedim ki, tabi beraber oturma yükümlülüğü ön planda geliyor çünkü zaten evliliğin içinde bu var. iki ayrı cinsten kişinin hayat ortaklığı kurmasıdır evlilik. E biri han yada, biri Konya'da öyle evlilik olmaz. Ama dediler siz bu maddeyi niye değiştiriyorsunuz o zaman, niye karının ikametgahı kocanındır demiyorsunuz önceki kanuna göre. Eşitliğe aykırı, şimdi nasıl olacak bir kadın bana bu imkan tanınıyor dolayısı ile ben ayrı bir evde yerleşim kuracağım hakkım var derse ne olacak? Bunu nasıl açıklarsın? Hemen o anda aklıma bir şey geldi. O anda ama. Dedim ki bakın; Ankara'da avukatlık yapan bir bey arada bir Polatlı'ya davaya gidiyor. Gittikçe orada bir hekim hanımla tanışıyor. Aynen zabıtalarda var, meclis zabıtlarında var, komisyon çünkü zabıt tuttu. Anlaşıyorlar, evleniyorlar. Diyor ki oradaki doktor hanım, Ankara'da Kavaklıdere de bir evi var, burada oturuyorlar. Diyor ki ben sabahları oraya gideceğim akşam da gelirim araba ile. Ama benim yerleşim yerim burası vergi durumum var burada kaç yıllık hekimim onun için yerleşim yerim burası olsun seninki de Ankara olsun diyor. Bu

işte dedim, bu madde bunu demek istiyor. Ama dedim Ankaralı avukat Iğdır'a gider, Iğdır'da bir hanım ile tanışır, evlenir de Iğdır'daki eczacı hanım, ben de Iğdır'da yerleşimi seçeyim, sen de Ankara'da seç derse bu olmaz. O zaman bizim öbür madde ile çelişir. Birlikte yaşama yükümlülüğünü getiriyor kanun bakın. Şimdi karı-kocanın, ben hep eski tabirleri kullanıyorum, hemen parantez içinde söyleyeyim o sıralarda gazetelerde bir laf çıktı. Komisyon "karı" lafını kullanmayı kaldırdı, yasakladı gibi. Hatta çok meşhur bir yazar, dedi ki, komisyon karı lafını kaldırmış, ben karıma ne diyeceğim bundan sonra. Karı yasaklanmış dedi aynen. Hatırlayanınız bilmem var mı? Karı yasaklandı, ben karıma ne diyeceğim? Kendisine telefon ettim. Komisyon başkanı, dedim ki; sevgili kardeşim, biz bunu yasaklamadık, yanlış bir yorum yapıyorsunuz, öyle duymuşsunuz, yasak diye bir şey yok, çok rahatlıkla karınıza karı diyebilirsiniz. Medeni Kanunda karı lafını kullanacak yer kalmadı. Kocanın hakları karının hakkı, kocanın yükümlülüğü karının yükümlülüğü, evlilik reisi kocadır, karı kocanın muavi ve müşaviridir, yazıyordu orada. Şimdi eşitlik oldu biz bu karı koca laflarını eşler şeklinde değiştirdik. Eşler yönetir, eşler seçer yok mu dedim kanunda kullanılan; var. Buyurun dedim şu maddede karı lafı geçiyor. Aynı şeyi Mecliste de sordular, milletvekilinin biri, cingöz mebuslardan biri dedi ki, hocam dedi, hani karı kullanmıyoruz dediniz başta açıklama yaparken, buyur dedi burada karı geçiyor dedi. E dedim ki orada eş desek erkek de anlaşılır, doğumdan bahsediyor, bilmem neden bahsediyor. Karı gebe ise diyor, eş gebe ise, koca gebe olacak değil ya. Velhasıl ben hep karı-koca lafını kullanıyorum yasak değil onu söylüyorum. Kesinlikle karı-koca lafını kullanmak yasak değil, eşler de diyebiliriz ama bazı yerde koca demek lazım, bazı yerde karı demek lazım geliyor. Yani eşlere tanınan ortak haklar var, yükletilen ortak yükümlülükler var. tabi bunları böyle söylersek burada anlatmama gerek yok, bunlar talebelere söylenen şeyler. İşte evlilik mutluluğunu sağlamak, birlikte yaşamak bilmem neler falan. Burada önemli olan bir konu

kadının soyadı meselesi var. Kadının soyadı meselesinde çok büyük tartışmalar oldu. Çünkü bizim Medeni Kanun Komisyonunda hanım üyeler de var. Hatta profesör olan hanım üyeler de var. Efendim bunu, biz tabi eskiden alışılmış olduğu şekilde evlenen kadın kocasının soyadını alır. İtiraz etti hanım üye arkadaşımız. Dedi ki, bu hayır, kadın-erkek eşitliğine aykırıdır. E ne yapalım? Bunlar aralarında sözleşme yapsınlar, anlaşma yapsınlar aile ismi olarak kimin soyadını kullanılacağına karar versinler. Bu ancak eşitlik böyle sağlanır. Tabi müzakere, müzakere, münakaşa, münazara oyladım ben, kabul edilmedi. Eski alışkanlık usulü yine o geldi. Şimdi neden? Bir defa eşler arasında anlaşma yasağı var. Aile hukukuna hakim olan ilkelerden birisi sözleşme serbestisinin olmaması. Siz oturup aile hukukuna konan emredici kurallara aykırı sözleşmeler yapamazsınız. Dolayısı ile böyle bir anlaşma olmaz. Alışılmış olan erkeğin soyadının kullanılmasıdır. Ama bunu tersine çevirebiliriz dedim komisyona. Tamam evlenen erkek karısının soyadını alır tamam. O da olur. Ama bir tanesine vereceğiz onu. Bizim nüfus sistemimiz, aile yapısı sistemimiz erkeğe göre yapılmıştır. Bunu bu şekilde değiştirirsek bütün nüfus sistemi değişecek. Çünkü öyle yazılıyor. Evlenen kadın şey yazıyor, nüfus kanununda da hüküm var. hatta bir aydı o şimdi on güne indirdiler yeni değişiklikle. On gün içinde ilgili nüfus dairesine bildirecek evlendirme memuru, üç nüsha düzenleyecek, oradaki kadının kayıtlı olduğu nüfus memuru orada silecek erkeğinkine nakledecek filan, filan. Yani kadının soyadı meselesinde bir hayli tartışma oldu hala da oluyor. Hala da kadın dernekleri içinde bazıları niye böyle biz kocamızın soyadını taşımak zorunda kalalım, bu eşitliğe biraz aykırı değil mi diyorlar. Ama komisyonumuz büyük çoğunluğu ile bunun eşitliğe aykırı olmadığına karar verdi. Şimdi burada önemli olan konulardan birisi evlilik birliğinin temsili meselesi. Evlilik birliğinin temsili konusunda biliyoruz önceki kanun temsil yetkisini kocaya veriyor. Ama karıya da temsil yetkisi tanınan madde vardı. Hatta biz ikiye ayırıyorduk; alelade temsil yetkisi

fevkalade temsil yetkisi diye. Almanlar "Schlüsselgewalt" dediği anahtar yetkisi dediği adi, alelade şey öbürü de fevkalade. Tabi bunun kadın erkek eşitliğine aykırı olmadığını iddia edecek ayırt etmek gücüne sahip bir kimseyi tasavvur etmek mümkün değil. Kesinlikle aykırı. Bunun mutlak surette değiştirmemiz gerekiyordu ve değiştirdik. Yeni maddelerde dikkat ederseniz bir ayırım yapıldı. Evin, evlilik birliğinin sürekli ihtiyaçları, sürekli ihtiyaçları dışında kalan diğer ihtiyaçları. Evlilik birliğinin sürekli ihtiyaçlarında her bir eş tek başına hareket etme serbestisine kavuştu. Kadın da, erkek de evin sürekli ihtiyaçlarının sağlanması konusunda üçüncü kişiler ile her türlü hukuki işlemleri tek başına yapacak. Şimdi evin sürekli ihtiyaçları nedir? Tabi bunları ayrıntılı bir şekilde kazoistik bir metotla yazmanın imkanı yoktur. Bu hakimin takdirine kalıyor. Ama bugün gerek Yargıtay kararlarında, gerek doktrinde söylendiğine göre normal geçim için bir eve lazım olan maddelerin sağlanması. Kasapla, bakkalla, manavla yapılan sözleşmeler. Bunlar evin daimi ihtiyaçları. Eskiden daimi ihtiyaç dedi önceki kanun şimdiki sürekli diyor. Mesela gazete alınması. Bir eve bir günlük gazete alınması bu normal. Hastalanan çocuğun doktora götürülmesi. İlaç alınması. Çocuğa ilaç alınması. Bunlar kocada, karıda iki eşten herhangi biri tek başına yapabilecek. Bunun dışında diğer ihtiyaçlar konusunda iş değişiyor bakın. Önceki kanunda bunları hep koca yapıyordu, eğer yetki verir ise açıkça veya zımnen, örtülü yetki verirse, müsaade ederse kadın da yapabiliyordu. Bu konuda kadın erkek eşitliğini gerçekleştirmek üzere her iki eşin birlikte hareket etme ilkesini getirdik. O halde eve bir müzik seti alınacak, eve piyano alınacak çocuklar piyano öğrensin diye eşlerden biri yapamaz. Kesinlikle böyle bir yetkisi yok. Her ikisi birlikte hareket edecekler ve birlikte karar vermek sureti ile bunu sağlayacaklar. Şimdi bu kuralın istisnasını getirmek gerekiyor mu, gerekmiyor mu? Düşündük gerekiyor mu? Öyle haller olabilir ki, iki eşi bir araya getirmek, ikisinin birlikte hareket etmesini sağlamak imkansız olabilir. Eş yurt dışında tedavidedir, ama burada da

böyle bir şey alınacak. Bunun için ne dedik, maddeye yazdık, dedik ki, hakime başvurulsun haklı bir sebep gösterilirse hakim tek başına hareket etme şeyi, yetki versin. Desin ki, tamam senin söylediğin haklı bir sebeptir, beraber hareket edemiyorsunuz dolayısı ile ben sana izin veriyorum desin. Veya gecikmesinde sakınca olan hallerde vesaire de bu rıza şeysi verilmesinin olduğu hallerdeki kanun açık yazıyor, maddelerde. Tek başına hareket edebilir. Şimdi geldik önemli bir yere bu dediğimiz hukuki işlemlerden doğan borçların kimin tarafından karşılanacağı meselesi. Önceki kanun biliyorsunuz kocaya çok geniş yetki tanıyordu ama bu yetkinin yanında da son derece ağır bir yükümlülük getiriyordu. Evlilik birliği için yapılan hukuki işlemlerden doğan borçlardan doğrudan doğruya koca şahsen sorumlu idi. Karının ilke olarak sorumluluğu yoktu. Karı ne zaman sorumlu? Koca ödeme güçsüzlüğü içinde ise ve karının da ödeme kabiliyeti varsa. Mesela koca diyelim ki, bir Bakanlıkta memur. Karısı da kadın doğum mütehassısı veya avukat. Daha fazla geliri var yani. Koca ödüyor. Ama ödeme güçsüzlüğü içine düştüğü zaman diyordu ki yardım et. 170. madde vardı zaten önceki kanunda. Yardım et diyordu, ben ödeyemiyorum çünkü aldığım maaş buradan. E sen, istediniz çoluk çocuk müzik seti dediniz aldık, televizyon aldık, azıcık sen öde diyor. şimdi ne yapalım? Eşitlik ilkesi var. kocanın üstünden bu yükü almak lazım. Her zaman eşitsizlik kadınlar aleyhine olmuyor mu, erkekler aleyhine de eşitsizlik var. işte bu. Dedik ki burada da eşitlik lazım. Bu borçlardan eşler müteselsilin sorumludur. Bu maddeden sonra kadın dernekleri ki, devamlı bizimle temas halindeydiler komisyon olarak. Çok itiraz ettiler buna. Hiç unutmuyorum kadın günü idi 8 Kasım galiba Odalar Birliği salonunda beş kadın bir tek ben erkek yanımda dört tane hanım oturuyor, kadınlar dernekleri başkanları bir tek ben erkek, komisyon başkanı diye kadınların hücumuna uğradık. Hocam olur mu, böyle müteselsil mesuliyet olur mu filan. E ne olacaktı? E kocası ödüyor. Dedim hani eşitlik vardı. Eşitsizlik sadece kadınlara karşı olunca

hatırlanıyor, erkeklere olunca unutuluyor mu? Hukukta eşitlik herkes içindir. Anayasanın 10. maddesini açar okursunuz cins mins fark bilmem ne aranmaz. Katlanacaksınız. Madem ki siz çok arzu ediyorsunuz, haklısınız ben sizinle beraberim. Eşitlik ilkesine ben de taraftar, destekliyorum. Ama burada da bu eşitlik ilkesini hep beraber kabul edeceğiz. Çünkü usul bu dedim. Peki dediler. Fazlada itiraz eden sonradan olmadı. Şimdi tabi evlilik birliğinin getirdiği bir takım haklar var. Bana biraz evvel salona girdiğim zaman çok değerli bir arkadaşım, benim gibi biraz saçları da beyazlaşmış bir arkadaş hocam dedi, size bir sual sormak istiyorum. Valla dedim ben suale alışkın bir adamım, 43 senedir kürsülerde ders veriyorum, buraya gelirken bile çocuğun biri yakalamış koridorda hocam, hocam. Oğlum dur gidiyoruz 10.30 a yetişeceğiz, sual soruyor. Sor dedim. Hocam dedi bak orada ne yazıyor dedi? Kadın hakları yazıyor dedi. Doğru mu sizce dedi. Dedim ki, valla doğru değil, ben her zaman bunu savundum, her yerde savundum. Kadın hakkı, erkek hakkı diye bir hak grubu tasnifi yoktur. İşte bu ayırımcılıktır. İnsan hakları vardır, medeni haklar vardır, siyasi haklar vardır. Kadınlar da yaralanır, erkekler de yararlanır. Sadece erkeklerin yararlanacağı haklar olduğu gibi sadece kadınların yararlanabileceği erkeklerin asla yararlanamayacağı haklar da vardır. Örnek vereyim hemen dedim arkadaşımıza; soy bağının reddi, eski tabirle nesinin reddi davası açmak hakkı kadınların yok, buyur. Eşitsizlik mi bu? Şimdi kadın kalkmış bir tanesi diyor ki bu eşitsizlik. Niye kocalara tanıyorsunuz nesinin reddini? Soy bağının reddi davasını bize de tanıyın, kadınlara da tanıyın. E tabi yavrum. Doğurduğum çocuk benim değildir diyecek. Dava açacak hakime. Hakime diyecek ki, hakim bey bu çocuğu ben doğurdum doğum evinde de evveli akşam ama benim değil bu. Ha bu olamaz mı, olur. Olacak ilerde. Eğer kiralık anne rejimi Türkiye'ye getirilirse olacak. Çünkü kızının namına biliyorsunuz Amerika'da doğum yapan anneanne var. Kızının çocuk yapma kabiliyeti yok, ondan alınan spermle, kocasının spermi ile yumurta birleştirilip kayınvalidenin rahmine zerk

ediliyor. O kızı adına vekaleten diyelim çocuk doğuruyor. E orada doğurur tabi. O çocuğun soy bağını tespit ederken anneannenin çocuğu diye yazarsanız olmuyor. Doğru. Memur öyle yazmış, itiraz ediyor, diyor ki, yok ya benim çocuğum değil, ben doğurdum ama bu esas benim kızım ile damadımın çocuğu bunlar. Ama Türkiye'de henüz daha bu kadar ilericilik bu noktaya gelemediği için kanunlara da bunu koyamadığımız için bu yok dedim. Bakın dikkat edin. Demek ki, eşitsizlik nispi bir kavramdır kesin bir kavram değildir. Ya eşitlik, ille de her yerde eşitlik olacak, o zaman ben hemen söyleyeyim buyurun Genel Kurmaya buradan söylüyorum, arkadaşları siz bu haklardan mahrum ediyorsunuz, niye Anayasaya erkeklerin askerlik ödevi ve hakları diye koyuyorsunuz da kadınları yazmıyorsunuz? Yazsanıza öyle, kadın ve erkekler belli yaşa gelince askerlik hak ve görevlerini sahiptirler deyin. Buyur, gitsinler hanımlar askere. E şimdi eşitsizlik bakın eşitsizlik değil bu. Bu kesinlikle eşitsizlik değil bana sorarsanız. İhtiyaç duyulursa o da olur ama bugün için bu kanunlarda böyle yoktur. Anayasa 10. maddesi aykırılık iddiasında bulunamazda ben Anayasa Mahkemesi üyesi olsam ret ederim, hakkında oy kullanırım. Yani demek istiyorum ki eşitlik konusunda biz elimizden geleni yaptık. İşte bakın şu ana kadar anlattığım yerlerde eşit. Mesela ortak müştereken oturulacak aile konutu diyoruz onun adına 194. maddede çok açık hükümler var. herhalde dün Ahmet Hoca anlatmıştır onları. Onun seçimi mesela kesinlikle taraflardan birine ait değildir. Hayır. Kesin surette değildir. Şimdi bu eşitlik konusunda bana mecliste Adalet Komisyonunda çok sual soruldu. Sorulan sual şu; hocam tamam eşitliği kabul ettik fakat kadın erkek arasında anlaşmazlık çıkarsa ne olacak? Kimin sözü geçecek? Mesela ortak evin seçiminde anlaşamıyor, aile konutu ise anlaşamıyor. Doğan çocuklarının adını koymakta anlaşamıyor, ne olacak şimdi soruyor millet. Zabıtlarda var. Ne olacak dediler, cevap verin. Valla dedim ki, bir hukuki konuda taraflar arasında anlaşmazlık baş gösterdiği zaman ne oluyor ise burada da o

olacak. Ne demek bu dediler. Ha bir iki adam anlaşamaz ise ev sahibi ile kiracı, alıcı ile satıcı, banka ile mudi arasında anlaşmazlık çıkınca ne oluyor Diyanet İşleri Başkanına gitmiyorlar her halde dedim. Yargı yoluna gidiyor, hakime diyorlar ki bakın biz bu konuda anlaşamadık. Sen bizi anlaştır. Bu olacak. Ama hocam bu olur mu? Çocuğun ismini koymak için hakimin önüne mi gideceğiz. E ne yapacağız? Bir Trabzon milletvekili, genç, ateşli bir milletvekili idi. Hocam dedi, ben önerge veriyorum. Evlilik reisi karıdır. Birinden biri olsun dedi. Olmaz öyle şey dedi. Eşit ama dedi, bir tane baş olsun, birinin sözü geçsin dedi. Askerlikte bile iki kişiyi bir yere gönderince biri kıdemli olur, onun emrinde olur, şuraya gideceksin buraya gideceksin. Ben önerge vereceğim şimdi dedi evlilik birliği reisi kadındır diye dedi. Olmaz böyle şey dedi. Yok dedim oda eşitliğe aykırı. O zaman hükümet müşkül durumda kalır çünkü kadınlara karşı her türlü ayırımcılık deniyor ama burada da bir ayırımcılık yaratır. Kadına da böyle bir reislik yüklüyorsunuz burada. O da der ki, ben kabul etmiyorum reisliği. Niye beni reis yapıyorsunuz? Mesuliyeti benim üstüme, kocama da yükleyin. Zaten başkan dedi ki öyle bir önergeyi oya sunmak mümkün değil. Yani kadın erkek eşitliğinden dolayı bazı sıkıntılar oluyor. Olmuyor değil. Hakimlerin önüne gelecek. Mesela söyledim ben hakimin önüne gelecek isim konusu. En sonda. Şimdi Aile Mahkemesi de olduğu için biliyorsunuz Aile Mahkemelerinde de kanuna göre pedagog bilmem ne olacak. Onları hakim tabi tecrübeli hakimler bakın, Aile Mahkemesi hakimleri hepsi tecrübeli, evli, çoluk çocuk sahibi aile hukukunda mastır yapmış, doktora yapmış filan. Şimdi bunlar anlaştıracak. Ha evladım diyecek, ya bu çocuğun adına inat etmeyin işte birisi, kocanın babasının adı, olsun bir dahaki sefere de seninki konur, işte bu böyle ailede ihtilaf yaratmaması lazım, aile böyle bir şey değildir anlaşın diyecek. Bak pedagog böyle diyor, psikolog böyle diyor, hakim bilmem diyecek ki, eşinizin ben ona tanıyorum bu yetkiyi o. Hatta ben hep espri olsun diye bir şey söylerim; bizim o komisyon üyeleri böyle otururken de hocam,

hocam onu söyle derler. Türkiye'yi dolaştığımız bu on bölgede, o da şu idi; espri olsun diye söylüyorum. Anlaşamadılar. Adam diyor ki benim babamın adı Ali, Ali koyacağız diyor. kadın da diyor ki yok eşitlik var burada yeni Medeni Kanun senin sözün geçmiyor artık. 263 ile kalktı. Benim babamın adı var Veli, eşitiz. Senin babanın adı olacak benimki de olacak. E doğru. Yalan değil doğru. Eşit. Hakimin önüne geldiler, hakim bir türlü anlaştıramıyor. Evladım şöyle diyor, kızım diyor, oğlum diyor daha çocuğunuz olacak diyor, ne olacak zararı yok işte hadi bakalım. Yok anlaşamıyorlar. Hayır. Hakim artık burasına geliyor, o kadar da dosyalar bekliyor. Yaz kızım gereği görüşüldü, taraflar bu konuda anlaşamadığından ne onun babasının adı Ali, ne onun babasının adı Veli benim babam Abdülmuttalip kararı verildi. Yaz kızım hadi alın Abdülmuttalip'i gidin nüfusa kayıt edin. Böyle sizin gibi herkes güldü buna. Diyarbakır'da, Erzurum'da gittiğimiz yerlerde. Çünkü dedim iş buraya gelecek. Hakimlerin burasına, zaten adamlar öf diyor davalardan. Birde çocuk ismi koyma davası getirdik şimdi işleri azdı. Onların önüne de bunları getiriyoruz. Ev seçemiyorlar biri diyor ki Kavaklıdere'de öbürü diyor ki hayır Bahçeli evlerde. Hadi hakimin önüne. Hakim diyor ya evladım bir yeri seçin işte ikisinin arasında yer bulun, Maltepe'de oturun olmazsa falan. Şimdi mecbursunuz. Birlikte seçerler. Ben demiyorum o diyor. Birlikte seçerler, mecbursunuz anlaşmaya. Ne olacak bunları komisyonda soruyorlar bana. Nazlı Ilıcak'tan tutun bilmem kime kadar. O da üye idi orada. Neler görseniz ne sıkıştırdılar. Dedim ki, valla ne yapalım yani eşitlik ilkesi bu. Mecburuz böyle yazmaya kanunu böyle yapmak zorunda idik. Artık hangisi anlaşırsa. Şimdi en son size söyleyeceğim konu bu evlilik birliğinin korunması meselesi. Şimdi tabi evlilik birliğinin korunmasında, evlilik birliğinin dağılmamasında kişisel yarar kadar kamu yararı da var. Çünkü biliyorsunuz ki bir millet küçük, küçük aile unsurlarının bir araya gelmesinden oluşuyor. Eğer ailenin tuğlaları sağlamsa aile yapıları sağlamsa o ulusta sağlam bir ulus olur. Onun için bütün

medeni kanunlar aileyi koruyucu kural koymak zorundadır. Bakın bu bir görevdir. Medeni Kanunlara verilen bir görevdir. Alman Medeni Kanununda da, Fransız Medeni kanununda da, Bolşevik, İsviçre'de de hepsinde var. Bizde de var. Burada da bir takım değişiklikler yapalım dedik. Çünkü artık kadın erkek eşitliği söz konusu oldu. Evlilik birliğinin korunmasında her iki eşe hakime müracaat imkanı tanınıyor. Tabi hangi hallerde tanınıyor? Aklına her esen eş hakimin önüne gidip efendim müdahale edin, kocam çok sigara içiyor odada içme diyorum, ben rahatsız oluyorum, söyleyin içmesin. Ona da mı gitsin, her şeye mi gitsin? Yok bunu söyleyeyim de belli şeyler. Önemli konularda anlaşmazlık diyor kanun bak. Evlilik birliğinin yüklediği yükümlülükleri yerine getirmeme diyor. Daha doğrusu bakma yükümlülüğü kocanın üstüne değil şimdi müşterek her ikisinde. Çocukların bakımı, yetiştirilmesi eşler arasında beraber. Ama bir tanesi kendine düşeni vermiyor, yapmıyor. Katkıda bulunmuyor. Müracaat edebilecek. Şimdi bu arada parantez içinde hemen aklıma gelmişken söyleyeyim. Hanımları ilgilendiriyor. Gerçi beni dinleyen hanımların çoğunu ilgilendirmiyor. Çünkü beni dinleyen hanımların hepsi gelir sahibi olan, ekonomik özgürlüğünü kazanmış kişiler. Avukatlar, stajyerler. Ama Türkiye kadınlarının büyük çoğunluğu bu pozisyonda değil. Ekonomik özgürlüğü olmayan, kişisel gelirleri olmayan kadınlar var. evlilik birliğinin gerektirdiği giderlerin karşılanması konusunda her iki eşe yükümlülük getirdik. Bunlar mal varlıkları ile katılacaklar desek kadının mal varlığı yok, hiçbir geliri yok. Kocası kahvede kağıt oynuyor, kadın tarlada çapa yapıyor, evde inek sağıyor, ineğin sütünden yoğurt yapıp gidip pazarda satıyor, çökelek yapıyor satıyor, tere yağ yapıp satıyor getiriyor parasını kocasına veriyor. Koca da gidiyor kahvede kağıt oynuyor. E şimdi bu kadınlar parayla ... katılamayacaklar, nasıl katılsınlar? Bunun sakıncası mahkemelerde görüldü. Boşanma davalarında geliri olmayan kadın efendim bana da bir şey verin 18 senedir evliyiz, 22 senedir evliyiz bu kadar iş yaptık, çocukları büyüttük, çamaşır

yıkadık, bulaşık yıkadık bize hiç bir şey düşmüyor dediğinde hakim haklı olarak diyor ki, katkınız oranında size de bir şey vereceğiz de ne katkınız oldu onu ispatlayın. Ne, kaç para verdiniz diyor. e bir şey vermedim diyor kadın. Param yok ki vereyim. Ama benim katkım emekle oldu. Yardım ettik, ev baktık. Bir kadın tutmadık eve. Çamaşırı ben yıkadım, camları ben sildim diyor. hakim diyor ki, mecburen diyor tabi. E valla öyle emek katkısı söz konusu olmuyor, dolayısı ile ben size bir şey veremem diyor. bunu düşünen komisyon bakın bir hüküm getirmiş. Mal varlıkları veya emekleri ile katılırlar. Ha şimdi o halde geliri olamayan kadınlar emekleri ile giderlere katılıyorlar. Boşanma halinde artık hakim kaç para verdin demeyecek. Bakın öyle kadınlar var ki kocasının işyerinde çalışıyor bil-a ücret, bir metelik para almadan çalışıyor. Gidiyorsunuz bakıyorsunuz kasada kadın oturuyor, iş yerinde çalışıyor, tarlada çalışıyor emek veriyor, otuz sene emek sarf ettim diyor, otuz sene emek sarf etmiş. Hakim bunu dikkate alacak. Diyecek ki otuz sene bedava çalışmış bu kadın. Sen otuz senede karının yerine oraya başka bir adam oturtsaydın şu kadar para ödeyecektin. Bak bundan tasarruf etmişin bir kere. Bedava işçi çalıştırmışsın orada. Dolayısı ile ben katılım rejiminin hesaplanmasında bunu dikkate alacağım diyecek. Bu geliri olmayan yüzlerce binlerce kadının hakkını koruyucu bir maddedir. Bunu kanuna getirmiş olmanın onurunu ben şahsen ve komisyon olarak taşıyorum. Öyle zannediyorum ki kadınları koruyucu hükümlerin en başında bu geliyor. Daha yok mu, var. Aile konutu var. 194. madde oda koruyucu bir hüküm. Maalesef karısını boşamayı aklına koyan erkeğin ilk yapacağı iş evini satmak, başkasına devretmek. Satıyor, alan adam da geliyor, diyor ki, çık bakalım ben buraya satış akdi aldım, çık diyor. çoluk çocuk, karıyı sokağa atıyor. Kira ise fesih ediyor, gidiyor ev sahibine diyor ki ben 1 Ocak'tan itibaren kirayı fesih ediyorum diyor. ondan sonra fuzuli işgal içeride oturan karı ve çocuklar, evin sahibi geliyor diyor ki kiralayan çıkın evimden, bu sözleşme bitti diyor. bunları yasakladık. Bunlar üzerinde fazla anlatmıyorum.

Bunları dün Ahmet Kılıçoğlu garanti anlatmıştır. Onun kitabı da var bir şey de yazdı o. Sınırlayıcı şeyler. Bunların dışında bakın kadın erkek arasında eşitlik dolayısı ile her türlü işlevin eşlerin gerek kendi aralarında gerek üçüncü kişiler ile her türlü işlevi yapmaları imkanı var. o eski şeyler kalktı. Koca lehine kefil olamamak bilmem neler. Usul hakiminin onayları monayları filan. İcra, bakın çok önemli. İcra yasağı kalktı. Karı koca arasında biliyorsunuz icra yasağı vardı, onlar kalktı. Eşit. Karısını icraya verebilecek. Bunları kaldırdık. Çünkü bunlarda eşitliği zedeleyici hükümlerdi. Dolayısı ile artık evlilik birliğinin getirdiği yeni hükümler arasında hep dikkat ediniz lütfen eşitlik ilkesinin ışıkları vardır. Getirilen bütün maddelerin gerekçeleri eşitlik ilkesine dayanıyor. Bizi çok müşkül durumda bırakan özellikle kadın dernekleri karşısında zor durumda bırakan bir madde var. eski 159. madde. Biliyorsunuz 159. madde iş ve meslek seçimi ve yürütülmesi idi. Diyordu ki Eski 159. madde önceki kanunda, kocanın izni ile olur. Eğer koca izin vermezse işte hakime gidip de evlilik birliği için aile için yararlı olur, ispat ederse hakim bu izni veriyordu. Anayasa Mahkemesi haklı olarak iptal etti. Böyle bir madde yok. İsviçreliler bu maddeyi yeni bir değişiklikle muhafaza ettiler. Komisyonda arkadaşlar dedi ki bizim bu maddede boşluk gösteriyor. Yoktur. Kanun boşluğu halinde. Ne olacak? Tam mı serbest olacak nasıl olacak? Gelin şu İsviçre'nin maddesini bize alalım. Orada diyor ki eşler meslek seçiminde ve bunun yürütülmesinde serbest ancak ailenin huzurunu ve şeyini dikkate alacak biçimde diyor. Bunu alalım. Alalım. Aldık. Hemen itiraz. Vay öbür yoldan hoop yine 159 u getiriyor bu komisyon, kadınlar yine seçimde bak benim karım iyi seçemedi deyip hakime gidecek, onu işinden mani olacak. Geldiler, bana geldiler. Ben bugüne kadar bu kadar fazla kadın derneği olduğunu bilmiyordum, bu komisyon başkanı olduğum zaman memleketteki kadın derneklerini öğrendim. Bir Medeni Hukukçu yıllarca kitap yazarım, bu kadar fazla olduğunu bilmiyordum. O kadar çok kadın derneği varmış ki, ilerici kadınlar, demokrat kadınlar şu

muhafazakar kadınlar hepsi var. geldiler. Bunu çıkarın. Niye? E çünkü burada yine başkanın şeyi geliyor, ya değil, bakın İsviçre'de. Orası İsviçre, hayır biz bunu istemiyoruz. Komisyona gittim dedim ki arkadaşlar, içinde benim öğrencilerim de var komisyon üyeleri içinde. En yaşlılardan biri benim. Sizden rica ediyorum, hocalık hakkımı ... Allah rızası için şu maddeye serbest lafını sokalım "eşler meslek seçimi ve yürütülmesinde serbesttir" öyle mi bakın bakalım orada öyle yazıyor mu?

SUNUCU : Eşlerden her biri meslek veya iş seçimi konusunda diğerinin iznini almak zorunda değildir.

Prof. Dr. Turgut AKINTÜRK : Değildir. Yani böyle serbestlik değildir. Serbesttir. Tamam hocam dediler. Bakın değildir. Arkasına ilave ettik. Bu ilave ettiğimizi çıkarmıştık, mecliste koydular. İş seçimi ancak, okuyun lütfen.

SUNUCU : Ancak, meslek ve iş seçiminde ve bunların yürütülmesinde evlilik birliğinin huzur ve yararı göz önünde tutulur.

Prof. Dr. Turgut AKINTÜRK : Ha, işte şimdi bakın burada komisyonda büyük bir kavga çıktı. Kiminle kimin arasında? Benimle bakan arasında. Bakan tutturdu yarar dedi. Yararını dedi. Ben dedim ki yarar kelimesi çok yanlış yorumlara götürür, ailenin yararı, menfaati lafı çok yanlış, ben üç milyon lira maaşla veya otuz milyon lira maaşla konsomatrislik buldum bir yerde geceleri gideceğim, konsomatris olacağım. Senin maaşın dört yüz yetmiş beş milyon bana da otuz milyon verecekler. Bak ferah buradan çıkacağız, güzel bir eve gideceğiz, her şeyi alacağız. İstediğin balıkları kalkan balıkları, her şeyi alacağız. Bunda ailenin yararı var mı, yok mu sayın milletvekilleri dedim. Var. Bunu mu kast ediyor bu madde? O adam huzursuz olmayacak mı? Sabaha kadar karısı konsomatris olarak oralarda el alemin erkekleri ile içki içecek, sarmaş dolaş olmayacak mı? Onun için yarar değil, bu İsviçre bakın huzur

demeye getiriyor. İsviçre'deki yabancı kelime huzur demeye getiriyor. Türkiye'de hiçbir kimse hanım benim yararımı bozma demez. Yahut adam, otur orada evin yararını bozma, evin huzurunu kaçırma, benim huzurumu kaçırma der. Dolayısı ile dedim bu huzurdur. Başkan oyladı kabul edildi. Huzur kabul edildi, Bakan döndü bana dedi ki, ama hocam dedi siz dedi müdahale ediyorsunuz bizim tasarıya dedi, valla dedi hakkınız yok dedi. Yüksek sesle. Gazetecilerde arkada oturuyor. Bakanda benim can ciğer arkadaşım fakülteden. Ayağa kalktım dedim ki, sayın başkan beni çünkü resmen yazı ile davet ettiler komisyon başkanı yazısı ile. İzninizle ben komisyonu terk ediyorum, bundan sonra da gelmeyeceğim. Ortalık karıştı. Hayrola. Ben dedim burada Sayın Bakanın kafa sallayıcısı değilim. Kafa sallamak için gelmedim. Ben Medeni Hukuk hocasıyım. Bu komisyonun başkanıyım, kendileri ticaret hocasıdır. Ticaret Kanunu konuşulurken söz konusu olur. Ben Medeni Hukuk kitabı olan adamım. Ben onun tasdikçisi değil. Hemen ara verdi 15 dakika. Aman hocam gitmeyin, gitmeyin. Gazetecileri çıkardılar filan, üyeler hocam gitmeyin ne olursunuz gitmeyin filan. Şimdi bakın neler geçti onu söylüyorum. Sami Türksav burada. Gazeteler yazıyor. Bende kupürleri duruyor evde. Bakanla Akıntürk arasında büyük münakaşa çıktı falan diye yazıldı. Kestim hepsi duruyor. Böyle çıktı bu kanun. Ve onun için sözlerimin sonunda şunu söyleyeceğim. Bu kanunu uygulama durumunda olan değerli meslektaşlarım, hakimler, avukat arkadaşlar lütfen bu kanuna sahip çıkalım. İçinde aksayan hükümler olabilir. Ama bu kanun gerçekten bugünün ihtiyaçlarına cevap veren, o amaçla çıkarılmış olan bir kanundur. Hep birlikte hukukçular olarak bu kanuna sahip çıkalım. Arka verelim diyorum. Beni dinlediğiniz için biraz da uzun konuştum galiba başkan ikide bir bakıyor çünkü. Kusura bakmayın biz hoca kısmını susturamazsınız. Hocayım ben üç saat üst üste ders verdiğimi biliyorum. E buda öyle. Boşanmaları Hakkı Beye bıraktık. O ikinci hukuk dairesi çok merak ediyorum. Onlar çünkü işin içindeler. Şimdi onlar anlatacak,

kararları anlatacak, bana belki iki dakikalık, birazcık bir şey çıkarsa orada da birkaç cümle söylemek istiyorum. Beni dinlediğiniz için sabırla hepinize teşekkür ederim.

Av. Ferda BERBER : Biz teşekkür ederiz efendim.

Hakkı DİNÇ : Değerli arkadaşlar zamanımız çok kısıtlı olması itibarı ile ikinci bölümdeki yeni yasa ile getirilen farklı hükümleri ben anlatmaya çalışacağım. Bunlar; 11 maddede değişiklik yapılmıştır. Zaman da çok kısıtlı bu itibarla belki de anlatmayı düşündüğüm veya hazırlıklı geldiğim konuları hepsini burada ifade etme zamanını bulamayacağım. Ama sizin bu bölümde bizden sormak istediğinizi dairemizin uygulamasını istediğiniz konular olursa ben onları da ayrıca açıklamayı bir görev sayarım. Değerli hocama sözlerime başlamadan önce değerli hocamın sözlerini teyiden şu Medeni Kanunumuzun birkaç özelliği vardır. Çünkü onlar kavranmadan Medeni Kanunumuzun algılanmasına yeteri kadar imkan yoktur. Oda şudur; her maddenin yanında kenar başlığı vardır. Bu özet gibidir. Bakınca kolayca işin anlaşılmasını sağlar. Dili çok güzeldir. Basit, anlaşılabilir şekilde kaleme alınmıştır. Terimlerde birlik vardır. Demokratik bir yapıya sahiptir. Tüm vatandaşların kanunu din, dil, ırk, sosyal çevre farkı gözetmeden herkese uygulanır. En büyük özelliği Cumhuriyetimizin temelini teşkil eden devrimlerin temelidir. Amacı modern bir aile tipi yaratmaktır. Tereddüt uyandırmayacak düzenlemelere, ayrıntılı düzenlemelerden kaçınılmıştır. Genel kurallar konulmuştur. Delillerin değerlendirilmesinde hakime fevkalade geniş takdir hakkı verilmiştir. İçerisinde yabancı unsur budur, usul hükümleri vardır. Bizim usul kurallarımız Hukuk Usulü Mahkemelerinde düzenlenmiştir. Ama maalesef İsviçre'den alınırken o ayrıntısına girmeyeceğim. O sisteme sadık kalınarak usul hükümleri getirilmiştir. Yeni düzenlemelerde bu biraz daha da genişletilmiştir. Usul ile ilgili bir takım hükümler de Medeni Kanunumuzun içerisine alınmıştır. Biz şimdi uygularken veya siz avukatlar, hakimler neyse bu işi uygularken öncelikle

Medeni Kanundaki usul ilgili hükümleri uygulayacağız. Burada yetersiz hükümler bulunması halinde hukuk usulünü tatbik cihetine gideceğiz. Şimdi konumuza gelirsek değerli arkadaşlarım, 162. maddemizde, 161 o bölüm öyle başlıyor zina, orada değişiklik yoktur. 162. maddede bir değişiklik yapılmış onur kırıcı davranışlar da boşanma sebepleri içerisine alınmıştır. Peki bu onur kırıcı sebepler nelerdir? İşte bunun takdiri hakime ait olmaktadır. Eski, eski demeyelim de önceki kanunun 134. maddesinin kapsamı içinde olan bir kavram buraya getirilmiştir. Yine burada 163. maddede küçük düşürücü suç işlerse önceki kanundaki haysiyet, terzil edici suç burada daha değiştirilmiş küçük düşürücü suç şekline getirilmiş bu düzenleme daha da isabetlidir. Peki hangi suç küçük düşürücü sayılır? Yine takdiri hakime aittir. Ama bunun bir özelliği onunla birlikte yaşaması diğer eşten beklenemez seviyeye gelmişse hakim boşanmaya karar verecektir. Bizim karşımıza değerli arkadaşlarım şu saydığım zina hariç şu iki maddeden fazlaca dava gelmemektedir. Diğer önemli bir değişiklik önceki kanun 132, yeni kanunumuzun 164. maddesinde yapılmıştır. Terkten. Şimdi madde şöyle, eşlerden biri evlilik birliğinden doğan giderleri yerine getirmemek maksadı ile diğerini terk etmiş veya sebep olmadan(mikrofondan kaynaklı ses kaybı) .. ortak nokta görmediği takdirde ayrılık en az altı ay sürmüş ve bu durum devam etmek .. istem üzerine hakim tarafından yapılan ihtar konusu kalkmış ise terk ederek boşanma davası açabilecektir. Önceki yasamızda bu üç ay. Demek ki boşanma davası açılabilmesi için önce ... üç aylık bir süre gerekli idi. Peki bu süre nasıl uygulanacak? Bizim 27/3 1957 gün 10/3 sayılı içtihadı birleştirme kararı çıkmış. Orada şöyle diyor; fiili ayrılık iki ay sürecek, iki ayın sonunda hakim gerekirse? İhtar gönderilecek. O ihtardan sonra bir ay beklenecek davet edilen eş eve gelmezse boşanma davası açacak. Şimdi bu yeni yasamızda bu değiştirilmiş, altı aya çıkarılmış. Şöyle olacak; eş dört ay evi terk etmiş, evlilik dışında yaşayacak, bu dört ayın sonunda eş, yine hakim emriyle eskiden olduğu gibi ihtar gönderecek,

dönmesini isteyecek iki ay bekleyecek, bu iki aylık ihtar dönemi içerisinde eş eve dönmezse bu iki ayın sonunda yani yasanın aradığı altı aylık sürenin sonunda boşanma davası açacak. Değerli arkadaşlar bu 27/3 1957 gün 10/3 içtihadı birleştirme kararı hala ayaktadır. Niye, bunu söylemek istiyorum; ihtarın şekli, kimin tarafından yapılacak, ihtar sonunda ihtar kararını gönderen hakimin görevleri, oradaki şartları arayıp aramayacağı hepsi bu içtihadı birleştirme kararında düzenlenmiştir. Demek ki biz şimdi uygularken bu kararı alacağız. Çünkü ihtar isteminde bulunan Aile Mahkemesi ihtar gönderdiği zaman işte ayrılık şu kadar mı sürdü, niye ayrıldı, evden ayrılmada haklımıdır, eve dönmemede haklımıdır bunları tartışmayacağız eskiden olduğu gibi. Aile Mahkemesi hakimi ihtarı gönderecek onun vazifesi ondan ibaret. Dava açıldıktan sonra davaya bakan Aile Mahkemesi hangisi bakacaksa işte orada ihtarın şartları ayrıca tartışılacak. Diğer bir özellik burada terk eden eşte boşanma davası açabilecek. Buradaki yeni özelliğimiz budur. Yahut eşi terke zorlayan, evi terk etmeye zorlayan haklı bir sebep olmaksızın konuta dönmesini engelleyen eşte evi terk etmiş sayılacak. Diğer bakımından terk sebebine dayalı boşanma davası açılacak. Akıl hastalığında 165. maddede bir değişiklik yapılmış. Eşlerden biri akıl hastası olup da bu yüzden ortak hayat diğer eş için çekilmez hale gelirse hastalığın geçmesine olanak bulunmadığı resmi sağlık kurulu raporu ile kanıtlanırsa bu eşte boşanma davası açabilir. Bu eski 133. maddemizin karşılığıdır. Fevkalade önemli bir değişiklik yapılmıştır burada.

Önceki metnin 133. maddesine göre boşanma davası açılabilmesi için evlilik üç sene devam edecek, bir akıl hastalığı olacak, bu hastalık müşterek hayatın devamını diğer eş için çekilmez hale gelecek iyileşme kabil olmayacak ve bunu bilirkişi raporu ile kanıtlayacak boşanmaya karar verilecek. Burada artık üç yıllık süreden vazgeçilmiştir. Akıl hastası olacak, başka bir hastalık arkadaşlar burada boşanma sebebi olmayacak. Akıl hastalığı olacak. Bu akıl hastalığı ortak hayatı çekilmez hale getirecek. Akıl hastası fakat evliliğin yüklediği

görevleri yerine getiriyor. Eşin malı mülkü vardır, evini geçindiriyor, mütecaviz bir hali yoktur, durgun bir hali vardır. Ortak hayatı çekilmez hale getirecek bir durumu yoksa akıl hastası olsa bile boşanmaya karar verilmeyecek. Bunun diğer bir özelliği akıl hastalığı iyileşmesine, geçmesine olanak bulunmadığı, iyileşmesi kabil olmayacaktır. Ve bu durum resmi sağlık kurulu raporu ile tespit edilecektir. Demek ki, herhangi bir tabip raporu da olmayacaktır. Uzman hekimin, sağlık kurulunun raporu alınacak. Ve süre söz konusu değildir. Onu özellikle vurgulamak istiyorum. Belki bu evliliğin bitmesi sebebiylede bizim karşımıza gelebilir. Diğer bir maddemiz evlilik kurumunun sarsılması, 134. maddede. Burada değişiklik yoktur. Eskiden olduğu gibi uygulanacaktır. Bizim hakimlerimizin karşısına gelen temel boşanma sebebi budur arkadaşlar. Bize gelen büyük davalarda, sizler de avukat arkadaşlar da hep buradan evlilik birliğinin temelinden sarsılması. İşte burada takdir edersiniz hangi hadiseler evlilik birliğini temelinden sarsar? Bunu sıralamaya imkan yoktur. Her müşahhas hadisede kendi içerisinde değerlendirilir. Bunun ayrıntısına girmek istemiyorum. Kusuru ağır olan eşte boşanma davası açabilir. Bu çok eskiden olduğu gibi kusuru ağır olan eş yani bir teraziye koyup da, kusuru ağır olan eş boşanma davası açamaz mı? Onun kendi gerekir diye bir şey yok. Eğer evlilik birliği temelinden sarsılmış ise kusuru ağır olan eşte boşanma davası açabilecektir. Yalnız şu husus karşımıza gelmektedir. Acaba evlilik birliğinin temelinden sarsılmasına neden olan hadiseleri yaratan eş gelip bir dava açsa, bu tarafın hiç kusuru yoksa boşanmaya karar verilebilecek midir? Hayır. Biz buna da evet demiyoruz. Şunun için diyoruz, bu şekilde davranıyoruz, hem evlilik birliğini temelinden sarsacaksınız mesela bir başka kadınla ilişkiye gireceksiniz, eşinizi döveceksiniz koca için söylüyorum yahut ne bileyim eve bakmayacaksınız, her türlü hakareti yapacaksınız ee karşı tarafında hiç kusuru yok ben boşanma karar verdim diyeceksiniz, bu dürüst bir davranış, iyi niyetli bir davranış olmaması itibarı ile böyle hallerde davanın

reddi gerekir şeklinde karar ver...diğer bir maddemiz bu değişiklik yok ama hepimizin karşısına her gün gelmesi itibarı ile söylüyorum. Evlilik en az bir yıl sürmüşse, birlikte başvuruyorlar, anlaşmalı boşanma dediğimiz birlikte başvurması halinde diğer eşte bu boşanmayı ve boşanmanın ekini teşkil eden konuları kabul ediyorsa artık anlaşmalı boşanma şekline gelmiştir. Burada hakim eşleri dinleyecek o ilavelerin serbestçe açıklandığına kanaat getirmesi halinde hakim boşanmaya karar verecektir. Ama bazı konularda da hakim bu anlaşmalar, eşlerin bu anlaşmasına da müdahale edebilecektir. Mesela çocukların velayeti konusunda veya sair bir konuda. Ama arkadaşlar burada dikkat edeceğimiz konu boşanma, velayet, şahsi ilişki, maddi manevi tazminat boşanmanın her konusunda anlaşmaları gerekecektir. Böyle bir anlaşma sağlanamamışsa hakim boşanmaya karar vermeyecektir. Diğer son fıkramız bir boşanma davası açılmış, dava ret edilmiş, kesinleşmiş, o kesinleşmeden sonra üç yıl geçmiş ve bu süre içerisinde eşler biraraya gelmemişlerse son fıkra gereğince de hakim boşanmaya karar verecektir. Demek ki o son fıkra bir boşanma davası açılacak, ret edilecek, kesinleşecek, eşler bu kesinleşmeden sonra üç yıl bir araya gelmeyecekler evlilik birliğini kurmak amacı ile bir araya gelmeyecekler. Bu halde herhangi bir eşin açtığı boşanma davası sonunda hakim bu sebeple boşanmaya karar verecek. Tabi eşler bu ara belli bir çocuklarının düğününde yahut da sair belli bir konunun müzakeresi için ama evlilik birliğini kurmak amacı ile değil, bir araya gelmişse böyle bir araya gelme de tabi boşanmanın reddi için sebep teşkil etmeyecektir. Şimdi boşanma ve ayrılık davalarında yetkili mahkeme eşlerden birinin yerleşim yeri veya davadan önce son defa altı ay birlikte oturdukları yer mahkemesidir. Burada usul kurallarımızda da burada fark yoktur. Yalnız eşlerden birinin yerleşim yerinin mahkemesidir. Daha önce usulümüzün, boşanma ve ayrılık davalarında yetkili mahkeme davacının ikametgahı idi. Yani eski metinde şöyle idi; kocanın ikametgahı karının ikametgahı. Böyle olunca da bu davanın mutlaka

kocanın yerleşim yeri mahkemesinde açılma durumu ile karşı karşıya geliniyordu. Bu sistemden ayrılınmış. Demek ki şimdi eşlerin birinin bulunduğu yer mahkemesinde dava açılacak veya önceki merkezdeki gibi davadan önce son defa altı ay birlikte oturdukları yer mahkemesinde açılacak. Burada iki tane yerleşim yerinde dava açılabilme imkanına sahibiz. Ama tercih hakkı davacıya aittir. Demek ki davacı dilerse kendi yerleşim yerinde açacak, dilerse son defa altı ay beraber oturdukları yer mahkemesinde boşanma davasını açabileceklerdir. Bunun yetki itirazının ilk itirazlardan olduğu da unutulmamalıdır. Süresinde yapılmamışsa ve diğer karşı tarafta buna karşı çıkıyorsa yetki itirazı dinlenmeyecektir. Bir de arkadaşlar onu vurgulamak istiyorum yetkinin doğru bir şekilde gösterilmesi lazım. Ve tek bir yer mahkemesi olarak gösterilmesi lazım. Onu da hatırlatmak istiyorum. Şurada bir değişiklik var; boşanma ile kadın, evlenme ile kazandığı kişisel durumu korur ancak evlenmeden önceki soyadını yeniden alır. Eğer kadın evlenmeden önce dul idi ise hakimden bekarlık soyadını taşımasında izin verilmesini isteyebilir. Kadının boşandığı kocasının soyadını kullanmakta menfaatte bulunduğu ve bunun kocaya bir zarar vermeyeceği ispatlanırsa istem üzerine hakim kocanın soyadını taşımasına izin veririz. Koca, koşulların değişmesi halinde bu iznin kaldırılmasını isteyebilir. Bu bizim karşımıza mutlaka bir dava şeklinde gelmelidir. Burada nüfus kanunun, kaynaklanan, 46 dan kaynaklanan bir dava olmaması itibarı ile Cumhuriyet Savcısının da bu davaya katılmasına gerek yoktur. Diğer eş hasım gösterilecek, işte yasanın koşulları var mı, yok mu araştırılacak. Sonucuna göre bir karar verilecek. Şimdi arkadaşlar benim üzerinde en çok durmak istediğim gerek hakimlerimizin, gerek avukat arkadaşların en çok atladıkları veya biz mi pek anlatamadık, hata yaptıkları bir konu üzerine gelmiş bulunuyoruz. Onu özellikle vurgulamak istiyorum. O da şu ; boşanmada istenecek maddi,manevi tazminatın nasıl olacağı konusudur. Eski metnin 143. maddesi. Şöyle idi arkadaşlar mevcut ve hatta muntazar menfaati boşanma yüzünden halelden

olan kabahatsiz karı veya kocanın kabahatli olan taraftan münasip bir maddi tazminat istemeye hakkı vardır. Birinci bendi bu. Demek ki bu tazminata hükmedebilmek için bir boşanma hükmü gereklidir. Boşanma hükmü olmadan böyle bir maddi tazminata hükmetmemize imkan yoktur. Beklene mevcut veya beklenen bir menfaati boşanma yüzünden haleldar olan kabahatsiz karı koca. Yeni metin şöyle; mevcut veya beklenen menfaati boşanma yüzünden zedelenen kusursuz veya daha az kusurlu taraf kusurlu taraftan uygun bir maddi tazminat isteyebilir. Eski metinde bu tazminata hükmedebilmek için lehine tazminat isteyen tarafın hiç kusurunun bulunmaması gerekirdi. Sıfır kusur. Yani daha bir çarpıcı açıklama getireyim. Kadın dava açtı. Dedi ki, kocam dövüyor, sövüyor, hakaret ediyor e işte neyse beni evden kovuyor. Başkası ile de ilişkisi var. Tabi bu dava açılınca karşı taraf diyor onun da kusuru var diyor. O da bana hakaret ediyor diyor. Eğer yargılama sırasında kadınında hakaret ettiği, davayı açan kadının da hakareti söz konusu ise biz diyoruz ki, madde sıfır kusur diyor madem sıfır kusur diyor e kadının da hakareti var sen bu tazminatı alamazsın diyoruz. Bu gerçekten herkesi, bizi de rahatsız eden bir durum. Çünkü bakınız ne gerçekleşti? Koca eşini dövdü, başkası ile ilişkiye girdi, hakaret etti hakikaten boşanma sebebi var tamam. E kadın da herkes insan yani bu et kemik, netice itibarı ile kadın da fevren veya neyse o da bir tepki niteliğinde değil de muhtelif zamanlarda hakaret içeren bir söz sarf etmişse bu tazminatı alamıyor. Şimdi kanun koyucu ki ben teşekkürlerimi arz ediyorum bu vesile ile az kusurlu eş de bu tazminatı isteyebilir dedi. O halde ne yapacağız şimdi? Kusuru eşit olmamak kaydı ile, az kusurlu diyor, biz şimdi uygulamamızda eşit kusura kadar eşit kusur hariç tazminat, maddi tazminatın şartları varsa bir tazminat ver diyoruz. Peki hesap biçimi nasıl olacak? Arkadaşlar bu çok tartışıldı. Bu manevi tazminatta, burada uygun bir maddi tazminat, uygun bir maddi tazminat diyor. Bbunu hakimin takdirine bırakıyoruz. Hakimin tarafların sosyal seviyeleri, ekonomik durumları, boşanmaya sebebiyet veren hadiseler ve

kadının beklenen yararlarından yoksun kalma durumu hep bunları birlikte değerlendirip sonuç uyarınca bir maddi tazminata hüküm ediyor. Ancak arkadaşlar bu maddi tazminat boşanmanın ekidir. Bu dava dilekçesinde istenir, cevap lahiyasında istenir yahut yargılamanın herhangi bir aşamasında yazılı veya şifahi de istenir. Sözlü isteklerin değer ifade edebilmesi için kararlarımızı böyle yazıyoruz. Tutanağa geçirilmesi zorunludur. O halde gerek hakim arkadaşlar onun, yargılamanın her aşamasında istenmesi mümkün ta ki boşanma kararı verilene kadar, dava sonuna kadar. Bunun istenmesi imkanlı fakat mutlaka istek olması lazım istek olmadan da hakim kendiliğinden böyle bir maddi tazminata hüküm etmeyecek. Tabii usulün 74. maddesini de dikkatten uzak tutmamak lazım. Eş bir milyar, beş milyar maddi tazminat istemişse hakim altı milyar tazminata hükmedemeyecek. Siz bu tazminatları isterken buna da özellikle dikkat edeceksiniz. Diğer bir konu 2. fıkrası boşanmaya sebep olan olaylar yüzünden kişilik hakkı saldırıya uğrayan taraf kusurlu olan diğer taraftan manevi tazminat olarak uygun bir miktar para ödenmesini isteyebilir. Buda şimdi boşanma davası sırasında yine maddi tazminatta olduğu gibi dilekçe ile, cevap lahiyası ile, yargılamanın herhangi bir aşamasında taraflar bunu isteyebileceklerdir, manevi tazminatı. Manevi tazminata hükmedebilmesi için kişilik hakları saldırıya uğrayacak. Bakın bunun özelliği bu. Kişilik hakkı saldırıya uğrayacak. Hangi haklar, hangi davranışlar kişilik haklarına saldırı teşkil eder? Tabi bunu teker, teker şudur şeklinde söylemeye imkan yok. Dairemizde bunu fevkalade geniş tutmaktadır. Her olayda mesela dövme, eşin sadakat görevini yerine getirmemesi, hakaret hadiseleri bunlar biz kişilik haklarına saldırı vardır diyoruz. Bir şeyi daha açıklamak istiyorum. Buradaki manevi tazminat, Borçlar Kanunundaki manevi tazminattan farklıdır. Boşanmaya sebep olan hadiseler manevi tazminatın konusunu oluşturur. Ama her manevi tazminatı gerektiren fiiller için ayrı ayrı talep de edilmeyecek, hüküm de kurulmayacak. Yani

dövmüştür, dövmeden dolayı şu kadar manevi tazminat, hakaret etmiştir şundan manevi tazminat, evin kilidini değiştirmiştir, eve almamıştır şundan manevi tazminat şeklinde bir uygulama cihetine gitmeyeceğiz çünkü bunların tümü evliliği temelinden sarsan hadiselerdir. Tüm olarak değerlendireceğiz. Ve bu şekilde bir manevi tazminat takdiri cihetine gidilecektir. Bunun miktarını takdir edersiniz o manevi tazminattaki temel ilkeler burada da vardır. Yani birine bir zenginlik kaynağı oluşturmayacak, öbürünün mahvına sebep olmayacak işte o kurallar burada da yine bu manevi tazminatın takdirinde de dikkate alınacaktır. Bu gerek maddi tazminat, gerek manevi tazminat arkadaşlar boşanma davası sırasında istenebilir ama boşanmadan sonra da istenebilir. Yine orada bir tevdi içtihat kararımız vardı manevi tazminat ile ilgili ona benzetme sureti ile maddi tazminatın da boşanmadan ayrı bağımsız bir dava şeklinde ama boşanmadan sonra istenebileceği şeklinde uygulama yapılmaktadır. Manevi de boşanmadan sonra ama mutlaka bir boşanma lazım. Boşanma davası olmadan bu 74 deki maddi tazminat, manevi tazminat istenmez. Boşanma sırasında boşanma hükmü ile beraber verilebileceği gibi boşanmadan bağımsız olarak da boşanma hükmünü kesinleşmesinden sonra bir yıllık süre içerisinde bu tazminat davaları da açılabilecektir.

Prof. Dr. Turgut AKINTÜRK : Affedersiniz ikisi de mi? Manevi de mi?

Hakkı DİNÇ : İkisi de.

Prof. Dr. Turgut AKINTÜRK :: Çünkü içtihadı birleştirmede sadece maddi diyor da. Bu çok önemli. Biz öneriyoruz o da olsun diyoruz. Onun için soruyorum. Söyleyeceğim ona göre kitapta.

Hakkı DİNÇ : Hayır, şimdi Sayın Hocam o, 4. hukuk baktığı zaman çıkmış manevi tazminat boşanmadan ayrı da boşanmadan sonra da istenebilir şeklindedir. Biz düşündük

madem manevi tazminat boşanmadan bağımsız ayrı bir dava şeklinde isteniyor bu maddi tazminat neden istenmesin? Buna da benzetme sureti ile bu şekilde uyguluyoruz yıllardan beri şimdi demek ki boşanmadan, boşanma ama mutlaka boşanma olacak. Boşanmadan sonra da böyle bir dava açılacak bu bağımsız davadır. Tabi manevi tazminat boşanma sırasında istenmediği için o ayrıca harcı verilecektir. Harcı verilerek açılacaktır. Şimdi bir şey daha bu 174. maddedeki maddi, manevi tazminat istekleri üzerindeki herhangi bir başvurudan hiçbir harç alınmayacaktır. Ret ve kabul edilen kısımlar üzerinden taraflar yararına vekalet ücreti de takdir edilmeyecektir. Çünkü diyoruz boşanmanın ekidir. Arkadaşlar şimdi şu maddi tazminat hesap edilirken hani ne dedik, koca eşinin desteğini, boşanan eş diğer eşin desteğini yitirmiştir. Çünkü ona ömür boyu bakacaktı. Dairemizde şöyle tartışmalar oldu. Gelin destek hesabı yaptıralım. Acaba yaşam süresi ne kadardır, gelirleri ne kadar süredir, geçekten de bu daha bir gerçekçi olurdu. Fakat ülkemizin şartlarını düşünün bu mahkemelerdeki davanın %40, %60 ını teşkil etmektedir asliye hakimliği yapan arkadaşlar bunu bilir. Bu çok karmaşık bir sistem. İşleri çıkmaza, batağa sokar düşüncesi ile yasada da uygun bir maddi tazminat sözcüğü madem tazminat sözcüğü olması itibarı ile biz dedik ki bunu hakim takdir etsin. Biz şimdi daire olarak azdır, çoktur diye bozmalar yapmaktayız. Yani hakim tarafların mesela manevi tazminatı düşünün çok, çok yüksek bir miktar yaptı. Biz çoktur diyoruz yahut çok düşük bir tazminat takdir etti ise azdır diye bozmalar yapıyoruz. Şöyle bir uygulamamızda var, biz mesela bir milyar dedi azdır diyoruz. Yine azdır dedik hakim baktık ki bizim amacımızı dikkate almadan sanki biz tartışma ortamı yaratmaya çalışıyor, mesela bir milyar iki yüz elli milyon dedi ise biz bu sefer kendimiz bir tazminat takdir edip, düzeltip onu o şekilde onuyoruz. Yani kendimiz takdir etmekteyiz böyle. Nafakada da bu yolu izliyoruz maddi manevi tazminatta da. Şimdi arkadaşlar şöyle bir şey daha var. Dedik ya Medeni Kanun bir usul, maddi hukuk olmasına rağmen usul kuralları

burada da var. bakınız boşanmadan sonra açılacak nafaka davalarında nafaka alacaklarının yerleşim yeri mahkemesi yetkili. Bir usul kuralı olmasına rağmen getirdi bunu buraya koydu. Şimdi arkadaşlar şu nafakayı bütün arkadaşlarımız karıştırmaktadır. Hem hakim arkadaşlarımız, hem de avukat arkadaşlarımız. Şimdi boşanmadan önce kadının istediği nafakanın adı tedbir nafakası. Boşanma davası açılmadı daha. Boşanmadan önce istenecek nafakanın adı tedbir nafakası. Bu hem çocuklar için istenen nafaka hem de eş için istenen nafakanın adı tedbir nafakası. Boşanma davası sırasında eşin ve çocuğun istediği, çocuk için nafakanın ismi tedbir nafakası. Bunun adı da tedbir nafakası. Boşanmadan sonra eş için takdir edilecek nafakanın adı yoksulluk nafakası. Bu şartlar ortadan kalkana kadar veya sonsuz devam edecek. Boşanmanın kesinleşmesinden sonra çocuk için takdir edilecek nafakanın adı arkadaşlar iştirak nafakası. O reşit olduğu tarihe kadar devam edecektir. 18 yaşını bitirene kadar, eğitim çağında ise o kendisi artık sonradan bağımsız nafaka davası açacaktır. Yani şu nafakanın adlarını lütfen karıştırmayınız. Çünkü hakim diyor ki, dava tarihinden itibaren eş için şu kadar yoksulluk nafakası. Yav yoksulluk nafakası boşanma hükmünün kesinleşmesinden sonra değer ifade edecektir. Biz bu sefer herhalde onun maksadı boşanmadan hükmün kesinleşmesi tarihine kadar tedbir, ondan sonrası yoksulluktur diye yorumlamaktayız veya bazen de karışıklık olup bunun ne olduğu anlaşılamamaktadır, infazı kabil, tereddüt uyandırmayacak şekilde bir kararsa bu şeklinde bozmalarımızı yapmaktayız. Çünkü arkadaşlar hüküm fıkrası oluştururken özellikle hakim arkadaşlara bunu şey yapmak istiyorum. 388 deki usulün dikkat edip infazı kabil, infazda tereddüt uyandırmayacak biçimde hüküm fıkrası oluşturmak lazım. Şimdi 181. maddemiz boşanan eşler, bu sıfatla birbirlerinin yasal mirasçısı olamazlar. Boşanan eşler birbirlerinin yasal mirasçısı olamazlar. Boşanmadan önce yapılmış olan ölüme bağlı tasarruflar vasiyetnameler, vasiyetname ile kendine sağlanan hakları aksi tasarruftan

anlaşılmadıkça kaybederler. Eş sağlığın vasiyet yaptı, ama iş değişti. Demek ki eş boşandı mı, bu vasiyet ile lehine sağlanan aksi kararlaştırılmamışsa kaybedecektir. Şimdi yeni bir durum; boşanma davası devam ederken ölen davacının mirasçılarından birinin davaya devam etmesi ve davalının kusurunun ispatlanması halinde yukarıdaki fıkra hükmü uygulanır. Arkadaşlar bir örnek, koca dava açtı, dedi ki eşim, başkası ile ilişkisi vardır boşanama yargılama sırasında öldü. Daha bu dava devam ederken öldü. Tabi bu şahsa bağlı hak olduğu için bu boşanma davası, dava hakkı diğer davalarda olduğu gibi tereke meyanında diğer mirasçılara geçmez. Çünkü artık burada evlilik ölümle son buldu. Şimdi eş tabi mirastan ıskat da edebilirdi ama öyle bir tasarrufta bulunmadı. Burada şimdi ölen davacının mirasçılarından birinin, mirasçılardan biri ölen dava açan eşin ölmesi halinde mirasçılardan biri bu davaya devam edebilir. Peki devam edebilirde boşanmayı mı hüküm altına aldıracaktır, hayır. Çünkü evlilik zaten ölümle ile bitti. Onun yapacağı iş kusurlu olduğunu tespitten ibaret kalacaktır. Çünkü böyle kusurlu olduğunu tespit ederse yukarıdaki fıkra hükmü uygulanacaktır. Ne uygulanacak? O miras haklarından artık yoksun kalacak. Mirasçısı olamayacaktır. Şimdi bir adım daha gidelim. Şöyle de dosyalar gelmektedir. Boşanma hükmü verildi. Davayı açan hayatta. Tam temyiz aşamasında iken öldü. Boşanma hükmü verildi. Tarafların boşanmalarına dendi. Tamam. Fakat öldü. Bizim hadisemizde kadın temyiz etti, boşanmayı gerektirir sebep yoktur ama eşlerden biri takip ediyorsa ki böyle bir halde biz diyoruz ki, bu 181. maddenin, 181. madde şeklinde değerlendirme yapıp, kararı bozuyoruz. Sonucuna göre karar veriyoruz yani yine sen kusuru belirleme ile yetin. Artık sen boşanmaya karar veremezsin. Çünkü evlilik ölüm ile son buldu. Peki şöyle bir şey var; koca dava, bizim hadisemizde koca dava açmıştı. E hiç biri gelmiyorsa ne olacak? Dosya 409 a göre işlemden kaldırılacak, işte bir ay şey üç ay beklenecek açılmamış sayılmasına karar verilip o iş bitecek. Hepsi mi takip edecek? Hayır içlerinden bir tanesinin takibi

yeterli olacak. Eğer tabi küçük varsa şüphe yok ki ona da bir kayyım tayin edilecek. Çünkü ananın menfaati ile çelişme halindedir. Kayyım tayini ile kayyım vasıtası ile böyle bir davaya devam imkan halinde kalacaktır. Şimdi arkadaşlar birde şu var, kendisine 182. maddemiz maddi tazminatın irat biçiminde de ödenmesine karar verilebilir. Manevi tazminatı olmaz. Maddeyi şöyle bir okuyayım; mahkeme boşanma veya ayrılığa karar verir iken olanak buldukça ana-babayı dinledikten ve çocuk vesayet altında vasinin ve vesayet makamının düşüncesini aldıktan sonra ana-babanın haklarını çocukla olan kişisel ilişkilerini düzenlerler. Zaten bütün hakimlerimiz bunu uygulamaktadır yani velayet kendisine verilemeyen taraf ile diğer eş arasında uygun bir kişisel ilişki düzenlemektedir. Velayetin kullanılması kendisine verilmeyen çocuk ile kişisel ilişkinin düzenlenmesinde çocuğun özellikle sağlık, eğitim, ahlak bakımından yararları esas tutulur. Bu eş, çocuk bakım ve eğitim giderleri gücü oranında katılmak zorundadır. İşte iştirak nafakası dediğimiz buradan kaynaklanıyor. Arkadaşlar bir şey daha hatırlatmak istiyorum. Cümleme şöyle başlayayım biz Medeni Kanunumuzu uyguladığımız gibi ikili anlaşmalarla da katıldığımız sözleşme hükümlerini de iç düzenleme iç hukuk gibi uygulamaktayız. İşte uluslar arası çocuk sözleşmeleri var. o sözleşmelerde, o sözleşmeleri de bu meyanda uygulamaktayız. İç hukuk gibi. Orada idrak çağındaki çocuğun dinlenip velayet düzenlenirken veya onun hakkındaki şahıs ve malları hakkındaki bir düzenleme yapılırken o çocuğun da görüşüne başvurulmalıdır demektedir. Biz şimdi gerek görmemiz halinde o iyi-kötüyü ayıracak çağdaki çocukların kimin yanında kalmayı istediği, kimin yanında mutlu bir şekilde hayatını idame ettirmesini çocuğu da dinledikten sonra karar verilmesinin uygun olacağını düşünülmektedir ve düşünmekteyiz. Hatta bu yeni Aile Mahkemeleri yasamızda da daha da ileri gidilmiş orada işte biliyorsunuz mahkeme nezdinde özel uzmanlar vardır. Onların görüşünü onların mütaaları da alınabilecektir. Benim anlatmak istediğim şu; hakim istem halinde irat biçiminde

ödenmesine karar verilen bu giderleri gelecek yıllarda tarafların sosyal ve ekonomik durumlarına göre ne miktar ödediğini karara bağlayabilir. Uygulamada bu maddi tazminatımız toptan ödenmektedir. Yani herkes, hem öyle talep edilmekte hakimde toptan vermektedir. Belki de şunu amaçlıyor; hakim ilanihayet eşlerin birbirleri ile sürtüşme içersinde mahkemede devamlı hakim karşısında beraber olmalarını arzu etmemektedirler. Taraflarda bunu istememektedir. O maddi tazminat irat biçiminde ödenmektedir. Ama nafakaya gelince iş değişik. O her ay yoksulluk nafakası olsun, tedbir nafakası olsun ne ise. İştirak nafakası olsun hepsi irat biçiminde ödenme cihetine gidilmektedir. E buda olunca her yıl yeni bir dava şeklinde bu mesele hakimin karşısına gelmektedir. Ne diyor, çocuk büyümüştür veyahutta bizim şartlarımız değişmiştir nafakayı artır şeklinde gelmektedir. İşte kanun koyucu biraz daha ileri gitmiş eşleri bu ikide bir her sene hakim huzurunda nafakanın arttırılması talebi ile yüz yüze gelmelerini önlemek için, infazı kabil, uygulanabilir bir hüküm fıkrası oluşturmak lazımdır. Bu bir toptan eşya fiyat endeksine bağlanabilir, tüketici fiyatı endeksine bağlanabilir, belli rakamlar şeklinde olabilir ama ileride arttırılması şeklinde böyle ne kadar arttırılacağı belli olmayan bir rakam da koymamak gerekir düşüncesindeyim. Bunun kaldırılma sebepleri var onun ayrıntısına girmiyorum. 184. maddemiz yine bir usul kuralıdır. Boşanmada yargılama yine aşağıdaki kurallar uygulanır bir hatırlatmak istiyorum. Hakim boşanma ve ayrılık davasının dayandığı olguların varlığına vicdanen kanaat getirmedikçe karar vermez. Hakim bu olgular hakkında gerek resen gerek taraflara bakınız yemin yöneltilemez. Taraflar bu konudaki her türlü ikrarları hakimi bağlamaz. Boşanma ve ayrılığın temyiz sonuçlarına ilişkin anlaşmalar hakim tarafından onaylanmadıkça geçerli olamaz. Hakim tarafların birinin istemi üzerine duruşmanın gizli yapılmasına karar verilir. Bunlar zaten usul kurallarımız hepimiz bunlara uymak zorundayız. Beni dinlediğiniz için hepinize teşekkür ediyorum.

Av. Ferda BERBER : Biz teşekkür ederiz.

Prof. Dr. Turgut AKINTÜRK : Sayın Başkan acaba bana beş dakika izin verir misiniz? Çünkü boşanma hakkında da bazı maddeler üzerinde durdu arkadaşımız. Ben son derece istifade ettim. Özellikle memnuniyetimi ifade edeyim. Biz doktrinde manevi ve maddi tazminatlarda ayrı bir dava ile bunların istenip istenmemesi meselesinde Yargıtay'ın farklı davranışını eleştiriyorduk onu söyleyeyim. Bir tanesinde istenebilir diyor öbüründe istenemez diyordu. Biz diyorduk ki ikisinde de istenebilsin. Şimdi Hakkı Beyden duyduğuma göre biz onu örnekseme yolu ile diyorsunuz değil mi?

Hakkı DİNÇ : Evet efendim.

Prof. Dr. Turgut AKINTÜRK : Beni hafızam yanıltmadı ise hatta içtihadı birleştirme kararıdır o. Bir tanesi istenebilir diyen. Öyle mi?

Hakkı DİNÇ : Manevi tazminat istenebilir. İçtihadı birleştirmedir.

Prof. Dr. Turgut AKINTÜRK : İçtihadı birleştirmedir. Siz içtihadı birleştirme, örnekseme metodu ile buraya getirdiniz bizi de memnun etmiş oldunuz. Biz çünkü bununla benim yeni baskıda onu alayım sizden, o kararınızın numarasını yazayım. Şimdi efendim sevgili arkadaşımız Medeni Kanun için bir takım usul hükümlerinin bulunduğundan ilk başta söze başlarken bahsetti doğru. Onun gerekçesi malum İsviçre'de federal bir usul kanunu yok. Nöşatel'den almıştık. İsviçreliler bütün İsviçreli hakimler aynını uygulasın diye onları koymuşlar. Ama ondan sonra bizim getirdiklerimiz de var bakın. İsviçre'de olmayıp da bizim sonradan yeni kanuna koyduğumuz usul hükümleri var. Mesela bir tanesi 177, boşanmadan sonra açılacak olan davalarda yetkili mahkeme nafaka alacaklısının yerleşim yeri diyor. Niye getirdik bakın bunu söyleyeyim. Usul Kanunun 9. maddesi genellikle yetkiyi düzenliyor. Davalının,

borçlunun diyelim. Şimdi bu maddeyi getirmese idik nafaka artırımı davalarında borçlu olan nafaka borçlusunun ikametgahında açılması, yerleşim yerinde açılması gerek. Ve misal verdim; Ankara'da oturuyorlar. 26 sene yaşamışlar, boşanmışlar kadın almış bavulunu gitmiş Kars'ın Digor kazasına. Digor'da babası oturuyor, onların yanına gitmiş. Tazminatı arttırma davası açacak 9. maddeye göre ne yapacak, Ankara'ya gelecek. Ankara Mahkemelerinde tazminat davası açacak. Ücreti yüz elli milyon bağlanmıştı bunu biraz arttır iki yüz yapın diyecek. E şimdi Digor'a giden bu garibanı buraya getirelim mi? 9. maddeye bunu tabi tutalım mı? Dedik ki, hayır. Nafaka alacaklısın yerleşim yerinde bu davayı açsın. Digor'da açsın, babasının yanında otururken orada açsın. Ankaralara kadar, İstanbullara kadar gelmesin. İkinci bir yenilik daha getirdik; dikkat ettiyseniz 178 tamamıyla yenidir. Boşanma davasından sonra haklar ne zamana kadar kullanılsın? İla nihaiye kullanılsın mı, genel zaman aşımına tabi olsunda istedikleri zaman mı kullansın? Uzun tartışmalardan sonra dedik ki artık boşanma kesinleşmiş zaten boşanma davalarının sonunda büyük husumet doğuyor. Hiç kimse davul zurna ile boşanmıyor. İşte görüyorsunuz Adliye koridorlarında kavgalar, dövüşler, kapının önünde boşanan eşlerin taraftarları o ona vuruyor öteki ona sövüyor. Bir senede bu işler bitsin. Bir sene sürsün, bir sene içinde açan açsın hakkını kullansın ondan sonra tamam arkadaş kapılar kapansın, bundan sonra dava mava açmak yok, oturun herkes oturduğu yerde densin dendi. Yani bunların konulmasının sebepleri bu. Mesela bizim önceki kanunda da vardı şey boşanma davası zaman aşımı meselesi. Onu yeniledik. Orada davacının davalı diyordu, eşler arasında eşitlik olduğu için eşlerden birinin diyoruz. Dolayısı ile herhangi eşlerden birinin yerleşim yerinde bu dava açılacak. Yani kural olarak biz hep Medeni Hukukçular tenkit ediyoruz. Diyoruz ki usul hükümlerinin Medeni Kanun içinde yer almaması lazım çünkü biri maddi hukuktur biri şekli hukuktur. Şekli hukukun konularını maddi hukuk düzenlemez. Ama mecbur kalınıyor

bakın bu maddeler buraya geliyor. Biraz evvel bir yenilikten daha bahsettik bakın. Hakkı Bey biraz temas etti ona bu hani artırım meselesi şeyde. Şimdi her sene, enflasyonist bir siyaset olduğu için enflasyonlu bir ekonomi içinde yaşadığımız için her sene artırım davası. Ya dedik ki bunu hakime bir imkan tanıyalım, talep üzerine ilerisi için de bunu hesaplasın. Desin ki önümüzdeki sene %30, ondan sonra %20, ondan sonra eğer inişe geçmişse nitekim ülkemizde inişe geçti şu, şu, şu kadar farklı olarak zamla ödenecek densin dedim. Bunlar usul ekonomisi bakımından getirilen hükümlerdir. Yani her sene hakimlerin önüne getirip davaları baktırmanın alemi yoktur. O kadar yormanın da alemi yoktur. Hakim talep üzerine bunu yapabilsin, hesap kitap yapsın. Desin ki, önümüzdeki sene enflasyon işte gazeteler yazıyor, 25 e inecek, ondan sonra 20 ye inecek yavaş yavaş inişe geçtik filan veya artıyor. Bunları getirdik. Arkadaşımız ötekileri söyledi. Bu terk meselesinde dikkat buyurulursa tam iki misline çıkardık. Bütün rakamlar, 3, 6 oldu, 2, 4 oldu filan. Neden? Bunu çok komisyonda da tenkit edenler oldu. Niye arttırıyorsunuz? Ne uzatıyorsunuz bu işleri bırakın çabuk tarafından bu işler bitsin denildi. Efendim şunun için uzattık; sürenin uzamış olması taraflar arasında barışma imkanlarını arttırabilir dedi arkadaşlar. Eş dost girer araya, bak çoluğunuz var çocuğunuz var. Hani eşler biraz uzun olunca birbirlerini özlemeye, evlilik hayatını tekrar özlemeye başlarlar. Üç ay çok kısa bir süre ama altı ay geçtikten sonra o süre içinde de barışma ihtimalleri olabilir. Hemen kesip atmasın hakimler üç ay sonra, altı aya çıksın dendi onun için uzatıldı. Akıl hastaları meselesinde çok büyük tartışmalar var. Acaba akıl hastalığı evlenmeden sonra mı olsun, evvel mi olsun meselesi var. Hakkı Bey ona temas etti. O üç sene meselesini kaldırdık, onun için kaldırdık. Dedik ki akıl hastası olduğunda bu bir nispi boşanma sebebidir, çekilmezlik hali de doğuyorsa bitsin dedik. Teşekkür ederim. Çok sorular varmış, ben bana fazla soru sorulmasın diye de biraz uzatmak istiyorum. Şimdi zor sorular soracaklar biliyorum böyle zor, zor sorular.

Av. Ferda BERBER : O zaman sizden başlayalım.

Prof. Dr. Turgut AKINTÜRK : Tabi canım, buyurun.

SUNUCU : Türk Medeni Kanunu madde 163/3 uyarınca boşanmaya karar verilebilmesi için evliliğin en az bir yıl sürmüş olması şartı davanın açıldığı tarihte mi, yoksa karar tarihinde mi gerçekleşmelidir?

Prof. Dr. Turgut AKINTÜRK : Valla ben bu suale cevap vermeye biraz çekiniyorum. Yargıtay var burada. hakimler burada, şimdi bakın davanın açılması tarihinde mi bir yıllık evlilik olması lazım, karar verildi dava açıldı, üç aylıkmışlar. Açmışlar. Dava sürdü bir buçuk sene. Olur mu? Bir yıl orada şart, önde. Bir sene geçmeden, 365 tam gün, güneş batmadan dava açılmaz. O bir yıl o. bu suali ben bilmiyorum ortaokul talebesi filan var mı buralarda? Ama yani doktrin böyle diyor, bir yıl. Kanun öyle, onun için yazıldı.

Hakkı DİNÇ : Değerli hocam evlilik en az bir yıl sürmüş ise bunun başlangıcı nedir? Nikah akdinin yapıldığı tarihtir. Eşlerin nikah akdi yapmış olabilir ancak bir araya gelmemiş olabilirler. Bu uygulamada görüyoruz. işte Almanya'ya gideceklerdir. Gidiyorlar evlendirme memuru zarında evlenme akdi yapılmakta ama işte .. bu önemli değil. Evlilik en az bir yıl sürmüşse demek ki evlendirme memuru üzerinde, huzurunda iradenin açıklandığı tarihte başlayacak bir yıl sürecek. Bir yıl sürecek. Dava şartı bu efendim. Yani sen, Sayın Hocam çok güzel izah ettiler. Üç gün geçti davayı açtık. Ama yargılama sırasında sanki bu dava şartı oluştu gibi düşünmemek lazım davanın şartı bu. Evlilik en az bir yıl sürmüşse. Ne olacak o tarihten itibaren bir yıl sürecek, şartı bakınız ne diyor? Evlilik en az bir yıl sürecek. Demek ki bir yıldan önceki evliliklerde kanun koyucu eşlerin çok kısadır, bir düşünme imkanı yaratsınlar, beraber olsunlar, bir şeyleri paylaşsınlar ondan sonra sağlıkı karar versinler amacı ile bu bir yılı getirmiştir. Zannediyorum hocam açıkladı, tereddüt edilecek bir şey yok.

SUNUCU : Devam ediyorum. Teşekkür ederiz.

Hakkı DİNÇ : Hocam bir nokta daha yeri gelmişken. Şu son fıkrada da şöyle bir şey var. Bir boşanma davası açılmış, ret edilmiş, aradan üç yıl geçmiş burada da bakınız üç yıl o reddin kesinleşmesinden itibaren devam edecektir. Yani dava ret edilmiş, kesinleşmiş, bir yıl sonra dava açılmış. Dava şartı olunmadı. Hakim şu veya bu sebeple davayı ret etti. İki sene uzadı. Ta bilmem Yargıtay aşamasında üç yıl geçti. Biz eşler bir araya gelmediler diye bu kararı onama cihetine de gidemeyiz. Dava şartı oluşmadı arkadaşlar. Yani hem ikinci fıkrada bu süre var hem de son fıkrada vardır. Uygulamamızda bu şekildedir.

SUNUCU : Tarafların boşanmalarına ilişkin yabancı mahkeme kararı 2001 yılında kesinleşti. Bu karar Türk Mahkemesinde 2003 yılında tenfiz edildi. Taraflar hangi tarihte boşanmış sayılırlar? Miras ve diğer haklar açısından önemli.

Hakkı DİNÇ : Değerli arkadaşlar bu karşımıza çok gelmektedir. Artık ülkemizin insanı bütün dünyaya yayılmış vaziyettedir. Yabancı mahkemeden verilen kararların biliyorsunuz tenfizi, tanınması 2675 sayılı yasaya, hükümlerine tabidir. Mesela Almanya'da boşandılar, Fransa'da boşandılar neyse İngiltere'de boşandılar bunun değer ifade edebilmesi için, boşanma hükmünün değer ifade edebilmesi için bu yabancı ilamın Türkiye'de tenfiz edilmesi lazım. Tenfiz de bir davadır. Onun davalısı veya davacısı yabancı mahkemeden karar alan kişilerden bir tanesi Türkiye'de bunun tenfizini isteyecektir. Harcı yatırılacak, karşı tarafa tebligat yapılacak neyse 2675 deki prosedür işleyecektir. Hakim tenfiz kararı vermeden, kesinleşmeden o yabancı mahkemeden verilen boşanma kararı değer ifade etmez. Değer ifade etmez. Şimdi sorun şu; yabancı mahkemeden verilen karar Türkiye'de tenfiz 2003 de,

SUNUCU : Yabancı mahkeme kararı 2001, Türkiye'de 2003 yılındadır.

Hakkı DİNÇ : 2003 de yine bizim şu anda uyguladığımız içtihat bizim tenfiz kararı verildiği tarihte değer ifade eder. Bu içtihadımızdan dönmüş değiliz. Bir kısım üniversite çevrelerinde tenkitler vardır ama uygulamamız şu anda yabancı mahkemeden verilen kararın tenfizi halinde boşanma ta karar tarihine gitmesi tenfiz tarihidir. Uygulamamız evet, miras da böyledir arkadaşlar. Diyelim ki bu arada daha tenfiz kararı verilmeden, boşanma kararı verildi, yabancı mahkeme, orada usulüne uygun kesinleşti ama Türkiye'de tenfiz edilmemişse yine evlilik ölümle bitmiş şeklindedir. Kararımız içtihadımız bu doğrultudadır. Bilmem tereddüt, evet.

SUNUCU : Teşekkür ederiz. Önceki kanun döneminde evlilik dışı doğan çocuk dava yolu ile babanın nüfusuna kayıt edilebiliyor ve babanın soyadını alabiliyordu. Şimdi ise 321. madde gereği evlilik dışı doğan çocuğun babanın soyadını alması mümkün değil. Bu durum önce doğanlar ile sonra doğanlar arasında bir eşitsizlik oluşturmuyor mu? Babasına mirasçı oluyor ancak soyadını taşıyamıyor. Bu durum adil mi?

Prof. Dr. Turgut AKINTÜRK : Evet, şimdi efendim bu hemen başından söyleyeyim Türk Medeni Kanunu, yeni kanunun getirdiği değişikliklerden bir tanesi de soy bağı konusundadır. Yani eski nesepler konusundadır. Artık dünyadaki konsept evlilik içi, evlilik dışı çocukların ayırıma tabi tutulmaması istikametindedir. Gerek Almanya'da, gerek Fransa'da, gerek İsviçre'de kanunlarda değişiklik yapılarak sayih, gayri sayih, nesepsiz tefkifi kalkmıştır. Biz Medeni Kanunu hazırlarken bunu aynen benimseyerek bugünün düşünme tarzını benimseyerek baştan başa değişiklik yaptık. Dikkat ediniz Medeni Kanunun içinde nesebin tashihi diye bir hüküm kalmadı. Eski 249 lar filan kalktı. Şimdi evlilik içi ile evlilik dışı çocukların hukuki farklılıkları ortadan kaldırıldı. Ha gelelim buraya 321, soyadı meselesine. Şimdi soyadında dedik ki, evlilik içinde doğan çocuğun soyadı ailenin soyadıdır. Bakın ailenin diyor, babanın demiyor. Aile soyadı. Değilse ananın

soyadını taşır. Evlilik dışında doğan bir çocuğun anası daima bellidir. Roma Hukukundan gelen bir kesin karine var. Çocuğu doğuran kadın anadır. Bunun için nesebin reddi davası yok. Ama baba hukuken belli değil. İstediği kadar fiilen belli olsun. Çıksın tellal tutsun, köyde bağırsın, camiden minareden bağırsın ki Ayşe'nin çocuğu benim desin. Hiç bir hukuk, sonucu yok hukukta. Dolayısı ile hukuken babanın belli olması lazım. Onun yolları da var orada tanıma var, babalık hükmü, hakim hükmü vesaire. Şimdi babası belli olmayan bir insanı siz getiriyorsunuz babasının nüfusuna çocuğu diye yazıyorsunuz. E doğru değil. Babalığı sabit değil ki. Şimdi hemen söyleyeyim, İç İşleri Bakanlığı Nüfus ve Vatandaşlık Genel Müdürlüğü bir değişiklik hazırlamış. Adalet Bakanlığına sunmuş. Bunu değiştiriyor, eskisine götürüyor, tekrar. Adalet Bakanlığı bana yazı ile bildirdi. Dedi ki hocam siz komisyon başkanısınız. Sizin görüşünüzü öğrenmek istiyoruz. Bu maddeyi niye böyle yaptınız değişsin mi dedi? Kesinlikle değişmemesi konusunda mütalaa verdim. Aynı şekilde Ahmet Kılıçoğlu'na da sormuşlar. Sonradan Ahmet bana telefon etti, hocam böyle böyle dedi. Aynı şeyi o da söylemiş. Daha sonra bir vesile ile komisyon üyesi, çünkü bizim şimdi belki biliyorsunuz. Medeni Kanun komisyonu bitti ama Borçlar Kanunu komisyonu devam ediyor. Ve Medeni Kanunu hazırlayanların hemen hemen büyük bir çoğunluğu o komisyonda da çalışıyor. Onun da başkanıyım şimdi. Onunda sonlarına doğru geldik. Yakında o da meclise gidecek borçlar kanunu. Vesile ile onlara sordum, yok hocam dedi, İstanbul'dan gelen profesör yok hocam dedi bu son derece doğru dediler. Şimdi bu imkanı niye tanımıyorsunuz? E tanıyamayız. Yeni bir sistem getirilmiş, doğurulmuş, doğru bir sistem getirilmiş eski yanlışlığı yine tekrar mı edelim? Adama şey mi yapalım, dışardan doğan çocuk neye yazdıralım. Babalığı sabit olsun ondan sonra tamam. Babalık sabit olduktan sonra ölmeyen bir şey yok ki.

KATILIMCI : Hocam ama, babalık sabit olsa bile mümkün değil. Gerekçeye baktığımızda 321. maddenin tanıma

ile veya babalığa hükmen karar verilse dahi çocuğun annenin soyadını taşıyacağı 321. maddenin gerekçesinde yazılı.

Prof. Dr. Turgut AKINTÜRK : Şimdi bakınız bu maddenin bu şekilde yazılmasını gerekçesini söylüyorum ben size. Yani niye böyle olduğunu söylüyorum. Baba hukuken belli olmadığı sürece diyor babanın hanesine . yazılamaz diyor. Gerekçesi bu. Tabi şimdi bakın eskiden bakın şimdi eskiden tanıma ile şahsi sonuçlu babalık davaları nesebi düzeltmiyordu. Bir basamak yukarı çıkardı. Ben talebe anlasın diye böyle yapardım, bakın derdim nesepsiz çocuk burada duruyor, üçüncü bununla ikinciliğe çıktı. Gümüş madalya alıyor. Birinci altın madalya alabilmesi için derdim bunların 240, evlenmeleri lazım ve 249 evlenmeyi vaat edipte şu evlenme ehliyetinin kaybı veya ölüm dolayısı ile hakim, ver. Bu kalktı şimdi o birinci, ikinci, üçüncüler yok şimdi. Yani tanıma ile nesebin şey hakim hükmü nesebi düzeltmiş oluyorsunuz, nesepli hale sokuyor yani. Gayri sayih nesep filan yok. .. Dolayısı ile babası da hukuken belli oluyor. Ama evli değiller. İşte problem oradan çıkıyor şimdi. Evli değiller. Evli olmadıkları için baba belli olmakla beraber evlileri, evlilikten doğmuş çocuklar o hanelere, 321 lere yazıldığı için orada bir sakınca var. İşte gerekçe dediğiniz sizin o. ben onun da kaldırılarak bu tarafa yazılmasını istiyorum ama bu halde yoksa doğduğu sabah değil. Bu hallerden sonra öbür tarafa yazılmasına karşı çıkmadık biz. Onlar diyor ki doğrudan doğruya yazılsın, başvursun desin ki bu çocuk babası mesela desin ki ben, bunu yazın buraya. Anlatabiliyor muyum bilmem. Yani bir terslik var. Şimdi meşruu aile, evlilik dışı ilişkiler, evlilik dışı ilişkiler. 321 in şeyi bu. Ama nüfus idaresi ısrar ediyor, diyor ki bizim nüfus sistemimiz böyle. Eskiden böyle olmuştu. Bunu bu kanun değiştiriyor. Yine eski haline getirin o şekilde yapalım. Biz de diyoruz ki, o hali getirirsek o zaman bu kanunun getirdiği geri sistemde nesepler konusunda, soy bağı sistemini kabul eden sistemlerde bozulur. Biz hayır dedik. Ama bizim hayır dememiz o kadar önemli değil ki esas hayır diyecek olan Türkiye Büyük Millet Meclisi. Onlar kabul ederse eyvallah.

Bizde ona göre bundan sonra kitaplarımızı öyle yazarız, talebelere de öyle anlatırız. Ne yapalım yani. Şimdi efendim burada daha bir hayli sualler var. Mesela bir tane bir avukat hanım arkadaşımız soruyor. Karının ev hizmetleri çamaşır, bulaşık vesaire nedeni ile aile bütçesine katkısı yadsınamayacağına göre diyor, çalışan kadının erkeğinkine nazaran katkı payı 2/3 oranında artmayacak mı? şayet katkı payı ½ oranında kabul edilirse kadının ev hizmeti için harcadığı emek boşa mı gidecek diyor. Haaa şimdi tabi ½ olanı da var, daha az olanı da var. Şimdi mesela evde yardımcı kadın çalıştıranlarda var. Geliri yok ama her gün de yardımcı kadın, o sadece yemeği filan yapıyor ama öteki temizliği falan da yardımcı yapıyor. Biz kanunu hazırlarken kazoistik metotla yardımcı kadın çalıştırıyorsa, çalıştırmıyorsa, tarlada çalışıyorsa 1/4 , bilmem nerede çalışıyorsa 3/8 e bu mümkün değil. Hakimin takdirine kalmış. Hakim önüne geldiği zaman ne iş yaptın sen hanım? Valla inek sağdım, şunu yaptım, tezek yaptım, tarla sürdüm. Sen ne yaptın? Bende işte bir çocuğumuz oldu onu işte okula getirdim götürdüm, yemek yaptım arada bir filan. E onu hakim takdir edecek, kanun yazar mı bunu? 1/3, 5/8 mümkün değil. Efendim bir arkadaşımız diyor ki, bakın bu çok önemli, bu soruyu soran arkadaş çok önemli. Sayın hocam diyor tazminat miktarının maddi manevi Yargıtay tarafından belirlenmesi (düzeltilerek) onama hakkında ne düşünüyorsunuz? Valla ben Hakkı Beyi can kulağı ile dinledim. Biz hakimin takdir hakkını anlatırken talebelere 4. maddeyi. Tabi delillerin takdiri ayrı o usul hukuku. Bizim adli hukuk. Bunları hep anlatıyoruz. Şimdi hakimlerin takdir hakkına acaba Yargıtay karışsın mı, karışmasın mı meselesi doktrinde bir hayli tartışmalıdır bakın bunu söylüyorum. Şimdi siz bir yetki veriyorsunuz hatta adı şimdi takdir yetkisi oldu bakın eskiden hakkı idi. Şimdi yetkisi oldu. Yetki veriyorsunuz bu yetkinin kullanılmasında başta müdahale ediyorsunuz şimdi lehinde de aleyhinde de söylenenler var. Şimdi bir hakim fevkalade acayip takdir hakkını kullanır yani hakkın suiistimali noktasına

götürecek dereceye getirirse tabi buna da müdahale etmek lazım. Ama normallere etmemek lazım. Şimdi Hakkı Beyden aldığım bilgiye göre biz diyor böyle çok az yapanlara, çok fazla yapanlara ediyoruz. Yoksa normal olanlara müdahale etmiyoruz diyor. Dolayısı ile hakimin takdir hakkını bu anlamda biraz ele almakta Yargıtay haklı bence yoksa hayır hiç karışamazsınız, bırakın. O zaman hakimler sübjektif bütün takdirleri resmen onanmış, geçmiş olacak. e taraf muta zar olacak bundan. Zarar görür. Öyle hakimler var kızar, ben sana şu kadar bir manevi tazminat bastırayım da gör bakayım der. Ötekine de ona da kızıyorduk. Çünkü hakimler de insan. Biz gerçi yetiştirdiğimiz öğrencilerimize hep söylüyoruz. Hakim diyoruz, kişisel görüşlerini, eğilimlerini, siyasi görüşlerini vesaire lerini kenara bırakacak. Dosya içeriğine göre ismini kapatacaksınız burada davalı davacı kapatacaksınız karar verirken içine bakacaksınız. Ama duygusallık hepimize mahsustur. Dolayısı ile müdahalede haklı ama derecesini kaçırmamak lazım. Her sefer devamlı müdahale ederseniz o zaman takdir hakkı da resmen yok olmuş olur. Evet.

SUNUCU : Maddi tazminat davasını düşük meblağ ile açıp fazlaya ilişkin haklarımızı saklı tutarak bilahare rapordan sonra ıslah yolu ile meblağ arttırmak mümkün mü? Boşanma davalarından sonra açılan maddi tazminat davası.

Hakkı DİNÇ : Değerli arkadaşlar, bu maddi tazminatı isteyebilmek için dedim ya bir boşanma hükmü mutlaka gereklidir. Bu fazlaya ait haklar manevi tazminatta istenemeyeceği gibi maddi tazminatta da biz daire olarak düşünmemekteyiz. Çünkü biz bilirkişiye bir hesap yaptırmamaktayız. Çünkü şurada ne dedi, münasip bir tazminat verir diyor. Münasip bir tazminat verir. O itibarla yani fazlasını, şu anda fazlaya ait haklar saklı tutulup kısmi bir dava şeklinde getirilip hesap yapılıp da fazlası istenmesi mümkün değil. Uygulama bu şekilde.

SUNUCU : 2002 yılında alınmış bir dairede eşler birlikte oturmaktadır. Daire eşlerden hiçbirinin adına kayıtlı olmayıp koca tarafından bir arkadaşı adına tapuya kayıt edilmiştir. Keza kadın adına kayıtlı bir arabanın 2003 yılında satılması sonucu yeni bir araba alınmıştır. Ancak bu araba da eşlerden hiçbirinin adına değil yine koca tarafından üçüncü kişi adına teshil ettirilmiştir. Kadın tarafından boşanma davası açılmıştır. Koca adına kayıtlı olmayan bu daire ve araba için kadının katkı payı davası açması mümkün müdür ve bunların ispatı nasıl olacaktır?

Hakkı DİNÇ : Şimdi arkadaşlar bu biliyorsunuz 1.1.2002 tarihinde yeni tasamız mal ayrılığı sisteminden vazgeçmiş yasal rejim olarak edinilmiş mallara katılım sistemini kabul etmiştir. Şimdi edinilmiş mallar nelerdir, yasa açıklamış. Şahsi mallar nelerdir, açıklamış. Ama eşlerden biri diğerini zararlandırmak amacı ile bir takım mallarını, şimdi rejimin sona ermesinden bir yıl geriye doğru yapmış olduğu temlikler, bağışlar, ivazsız temlikler zaten bu hesaplamaya katılacaktır. Bir yıl öncesinden daha evveline ait temliklerde tecavüz kastıyla ki burada öyle anlıyorum arkadaşımızın ifadesini tenkisteki gibi aynen. Tecavüz kastı ile onu zararlandırmak amacı ile yapmışsa onlarda katılacaktır. Ayrıntılı hükümler vardır. Ama bununla ilgili daha dairemize tek bir dosya intikal etmemiştir. Bize hep gelen 1.1.2002 den önce eşlerin edindikleri o işte katkı payı diye bahsettiğimiz davalar gelmektedir. Ama arzu ederseniz o katkı payı karmaşıktır. Bilmiyorum arzu ederseniz onlar konusunda da, o konuda da ben ayrıntılı bir bilgi vermek isterim.

Av. Ferda BERBER : Buyurun hocam.

Hakkı DİNÇ : Şimdi arkadaşlar 1.1.2002 den önce mal ayrılığı var. Bu ne demektir? Kadının malı kadının, kocanın malı kocanın. Fakat eşler bir boşanmayı evlenirken dikkate almadıkları için veya böyle bir şeyi ihtimal dahi etmediklerinden bir takım mallar kocanın üzerine yazılmakta, bir kısım mallar da kadının üzerine yazılmaktadır. Çarpıcı bir örnek vereyim; koca

Almanya'da eşine dedi ki, sana beş milyar gönderiyorum bununla sende de biraz para var, kayınpederimden miras yolu ile gelen şu kadar parayı, senin paranı, bileziklerini de koy bize bir daire al. Beş milyar lira ora gönderdi, beş milyarda bileziği vardı, işte miras yolu ile kadına gelen para vardı. Bu ikisini kattılar on milyara bir daire aldılar. Aradan geçti 20 sene. Bu gün bu dairenin bedeli oldu yüz milyar lira. Eşler arasında boşanma seviyesi durumuna geldi. Şimdi koca diyor ki, e benim adıma alacaktın bak sana beş milyar gönderdim. Bu daireyi kendi adına aldın. Bu 1953 tarihli bir tevhit içtihat kararımız var. Bu tapunun iptali mümkün değil. Peki bunun parası ne olacak? rahmetle anıyoruz Esat ŞENER Bey ki Aile Hukukunun temel direklerinden biri idi. Onun zamanında madem ki tapunun iptali yok, mümkün değil herkes verdiğini alırdı. Nasıl olacak? koca beş milyar lirasını alıp böylece bu işten kurtulacaktı. Bu şekilde uzun süre uygulama yapıldı. Genel kurula gidince, genel kurul bizim bu kararlarımızı hep bozdu, kabul etmedi. Bu nasıl adalet dedi. Koca beş milyar gönderdi ama o günün yarısı idi. Bugün bu daire yüz milyar lira. Bunun elli milyar alacağı var. E siz beş milyar verip bu işi kapatıyorsunuz. Biz dedik ki yine hayattadır hala İsmet Yanıkömeroğlu. Daire Başkanımız. Başkanım dedim şuna bir cümle yazalım. Dedik ki benim önerimle koca bu davayı 20 sene geciktirdi açtı, zararın büyümesine sebep oldu. Genel kurul dedi böyle şey olmaz. Bu gerçekçi değil. Peki biz dedik ki genel kurula bize yol gösterin, bu nasıl çözülür? Genel kurul bize dedi ki, bizim size yol göstermemize imkan yok. Çözümü siz bulacaksınız. Dairenin çözümü, siz bulacaksınız. Bu sefer biz işte Borçlar Kanununu da ilgilendiren, Ticaret Daireleri ile, gayri menkuller bütün arkadaşlar ile görüştük. Şurada birleşti arkadaşlar : dediler ki, karı-koca kendilerine ve çocuklarına saha iyi bir gelecek temin etmek için böyle bir akdi ilişkiye girdiler. Bu akdi ilişkiyi bir zamanla da sınırlamadılar. Ne olacak, evlilik devam ettiği sürece bu edinilen konutu birlikte kullanıp birlikte yararlanacaklar. Bunlar katkılarını da birbirlerine de bağışlamadılar o halde evliliğin sona erdiği

zaman herkes katkısını alacak dediler. Peki bu espri altında biz şunu da düşündük dedik ki, bu dairenin alındığı sırada daire on milyardı. Kadının katkısı beş milyar, kocanın katkısı beş milyar. Hatta daha da ileri gittik biz kocanın o 152. maddedeki eski bakım borcu da vardır, onu da dikkate al. Alınırken bu daireye kadının katkısı ne idi, kocanın katkısı ne idi onu hakime bir bul dedik. O da dedi ki %50, %50. güzel o zaman dava tarihine getir, %50 sini ver bu iş kapansın. Nitekim biz hep uygulamamızı son belki on yıldan beri bu şekilde yapmaktayız. Genel kuruldan da istisnasız geçmektedir bu. Hatta bu yeni yasamıza da değer artış payı olarak katılmıştır bu sistem. Bundan bir terslik yoktur. Kararlarımıza yazmadık ama temelinde şu vardır. Dedik ki eşlerden Borçlar Kanunun genel hükümlerine aykırı olmamak kaydı ile dilediği şekilde sözleşme yapabilirler. Yani değişik bir ifade ile Borçlar Kanunundaki sözleşme şekillerden birine mutlaka uymak zorunda değillerdir. Burada Aile Hukukuna özgü, kendilerine özgü bir sözleşme yapmışlardır. Bu espri altında bu şekilde çözümü yapmaktayız. Demek ki 1.1.2002 den önceki katkılardan dolayı bu şekilde talepler yapılmakta, kararlar verilmektedir. Bunu da arz etmek istiyorum.

SUNUCU : Teşekkür ederiz. Evlilik birliği devam ederken bir küçük evlat edinilmiş ise boşanma halinde küçüğün durumu ne olur? Gerçek anne- babanın hukuksal anlamda müdahalesi mümkün müdür?

Hakkı DİNÇ : Şimdi efendim burada boşanma halinde nasıl hükümler uygulanacaksa öyle uygulanır. Çünkü evlat edinmekle kayden tabi ana-babası ile olan bütün bağlar kesilmez. Ana-babası ile olan şahsi ilişkiler kurulur. Eşlerden birine hakim ne dedik, küçüğün durumunu kimin yanında mutlu olacağını dikkate alarak birine velayeti verecektir. Artık o genel kurallar çerçevesinde bunlar çözümlenecektir. Bizce bu konuda bir şey yok yani ihtilaf geleceğini zannetmiyorum.

SUNUCU : Teşekkürler. Kusurlu olan eş kötü niyetli olarak davanın ret olacağını bile bile boşanma davası açar ve dava ret olursa kararın kesinleşmesinden sonra üç yılın akabinde boşanma davası açılırsa hakim boşanmaya karar verecek midir, vermek zorunda mıdır?

Hakkı DİNÇ : Evet. Ben tabi zaman çok dar olduğu için arkadaşlar gerek terkte olsun özellikle gerekse bu madde ile ilgili ayrıntısına girmedim. Ama arkadaşımız haklı. Bu madde diyor ki, bir boşanma davası açılmış, dava ret edilmiş, kesinleşmiş, aradan üç yıl geçmiş ve eşler evlilik birliğini kurmak için şu veya bu sebeple bir araya gelememişlerse boşanma davası açılacaktır. Şimdi boşanmayı kafasına koyan öyle anlıyorum basit bir ifade ile kötü niyetli olarak bir dava açmışsa o bundan yararlanacak mıdır, diyor arkadaşımız. Yararlanacaktır. Çünkü, hatta daha da ileri gidelim, eşlerden biri bugün boşanma davası açtı. Geldi hakim huzuruna ben davadan feragat ediyorum dedi. Hiç daha delil melil toplanmadı. İyi niyetli, kötü niyetli olduğu da belli değil. Biz diyoruz ki, 95. madde; feragat o iradenin açıklandığı anda kesin bir hüküm bütün sonuçlarını kendiliğinden doğurur. O halde ret tarihi, onun usulen kesinleşmesini boş ver diyoruz, araştırma. Feragat iradesinin açıklandığı tarihten itibaren eşler şu veya bu sebeple bir araya gelmemişlerse boşanma davası dinlenecektir. Çünkü diyor ki, her ne suretle olursa olsun bir araya gelmemişlerse. Uygulamamızda bu doğrultudadır, onu da arz ediyorum.

SUNUCU : Teşekkürler. Boşanmadan sonra açılan tazminat davası Aile Mahkemesinde mi açılacaktır?

Hakkı DİNÇ : Değerli arkadaşlar, boşanmadan sonra açılacak maddi, manevi tazminat istekleri, yoksulluk nafakası, tedbir nafakası her ne ise bunlar Aile Mahkemesinde açılacaktır. Çünkü ikinci kitaptan kaynaklanmaktadır. Biz ikinci kitabın içinde 188. maddeden başlıyor mirasa kadar devam ediyor. O kitap içerisinde, olan bütün işler miras hariç hepsi Aile

Mahkemesinde bakılacaktır. Bunda bir yadırganacak tarafta yok. Çünkü o boşanmanın eki, ferisidir. Bu itibarla bundan sonra o davalar Aile Mahkemesinde bakılacak. Yalnız değerli arkadaşlar bir şeyi vurgulamak istiyorum, şu katkı payı var ya, 1.1.2002 den önceki evlilikler için o katkı payı ile ilgili dava boşanmanın eki değildir. O itibarla bize göre daha bir belirgin kararımız yoktur ama hakim kanaat budur; genel, normal Asliye Hukuk Mahkemesinde açılacaktır. Beraber açılmışsa tefrik kararı verilecektir. Karşılık dava da açılmışsa tefrik kararı verilecektir. Bu güne kadar ikisi beraber görülmekte idi yani katkı payı ile ilgili dava. Dava dilekçesi de boşanma yanında istenmiş olabilir veya ona karşılık dava şeklinde gelebilir veya açılmış birleştirilebilir olur. Çünkü ikisi de yetkili idi. Her iki dava bakımından. Ama şimdi Aile Mahkemeleri özel bir mahkemedir. İş Mahkemeleri gibi. Artık kendisine ait olmayan bir dava boşanma beyanında veya Aile Mahkemesinin görevine giren bir işte beraber açılmış ise bize göre onun tefriki ait olduğu mahkemeye göndermek lazım, görev kamu düzeni ile ilgilidir. Yargılamanın her aşamasında kendiliğinden de dikkate alınmak zorundadır mahkeme tarafından. Ha burada bir daha vurgulamak istiyorum. Maddi manevi tazminat istekleri boşanmanın eki olması itibarı ile o Aile Mahkemesinde bakılacaktır.

SUNUCU : Teşekkür ederiz. Son soru vaktimiz dolmak üzere. Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanununda sulh teşebbüsüne ilişkin hükümler gereksiz ama zorunlu bir formalite sayılarak kaldırılmıştı. Medeni Kanunun yeni düzenlenmesinde boşanma davalarında hakimin görevleri ve takdirine ilişkin görevleri arttırılmış, çeşitli yöntemler ile müdahale yetkisi genişletilmiştir. Özellikle terk ve evlilik birliğinin temelinden sarsılması nedenlerine dayanan boşanma davalarında aile hakimine sulh teşebbüsüne benzer bir ön müdahale yetkisi verilmesi yararlı olabilir mi?

Hakkı DİNÇ : Arkadaşlar şimdi 4787 sayılı kanunun 7. maddesi Aile Mahkemesi Hakimi lüzum hissederse, işin esasına

girmeden evvel, sonuç alacağından da ümit ederse tarafları bir sulha teşvik edecektir. Ama o bundan bir yarar sağlamıyorsa, anlamsız görüyorsa çünkü arkadaşlar eşler arasında o sevgi saygı bitmiş, kin ve düşmanlık var. Böyle bir durumda fayda hissetmiyorsa artık onun mutlaka bir sulh teşebbüsüne girmesini düşünmemekteyiz. Fayda da yok. Bazen mümkün de değil. Dava Ankara'da açıldı. Eş Kars'ta veya başka bir yerde. Bunun sulh teşebbüsüne girip de bu işi uzatmanın veya bir fayda da yoksa bu yolda bir çaba harcamanın davayı uzatmaktan başka bir anlam taşımayacağı ortadadır. Artık takdirlerinize arz ediyorum.

SUNUCU : Çok teşekkürler. Konuşmacılara katkılarından dolayı sizlere de katılımınızdan dolayı çok teşekkür ediyor, birinci oturumu kapatıyorum.

Av. Ferda BERBER : Sayın konuşmacılara değerli katkılarından ötürü teşekkür belgelerini vermek üzere Ankara Barosu Başkanı Sayın Semih Güner'i davet ediyorum. Buyurun efendim.

Birinci oturum burada sona ermiştir. "Aile Mahkemeleri, Kuruluşu, İşleyişi ve Yargılama Usulün" e ilişkin ikinci oturum saat 14.00 da başlayacaktır. Teşekkür ederiz.

AİLE MAHKEMELERİ KURULUŞU, İŞLEYİŞİ VE YARGILAMA USULÜ

YÖNETEN

Av. Munise DAYI

KONUŞMACILAR

- Funda TÜMER
  Yargıtay 2. Hukuk Dairesi Tetkik Hakimi

- Muammer BIÇAKCI
  Ankara 1 No'lu Aile Mahkemesi Hakimi

- İbrahim CILGA
  H.Ü.Sos.Hiz.Yüksek Okulu Öğr. Görevlisi

- FULYA ÇAY
  Sosyal Hizmet Uzmanı

TARİH : 04 Aralık 2003

YER : Adliye Sarayı Konferans Salonu

AİLE MAHKEMELERİ KURULUŞU, İŞLEYİŞİ VE YARGILAMA USULÜ

Av. Munise DAYI : Öncelikle tekrar hoş geldiniz arkadaşım söyledi ama. Etkinliğimizin ikinci günkü son oturumuna hoş geldiniz. Aile Mahkemeleri Medeni Kanun yasalaştıktan sonra Aile Mahkemeleri daha önemli oldu. Kurulması zaten gerekiyordu ama şart hale geldi. O nedenle Medeni Kanunu iki yıldır tartışıyoruz. Aile Mahkemelerinde Ocak ayında kuruluşu tamamlandı, kanunu çıktı daha doğrusu arkasından Temmuz ayından itibaren kuruluşuna başlandı ve Aile Mahkemeleri artık Türkiye'nin bir çok yerinde medeni Kanuna ilişkin özellikle ikinci kitabındaki Aile Hukukuna ilişkin yargılamaları yapan özel bir mahkeme olarak çalışmaya başladı. Çok uzun zamandır Medeni Kanun değişecek, yenilenecek bunu tartıştık. Aile Mahkemeleri Kanunu Medeni Kanundaki

özellikle kadın-erkek eşitliğini sağlayan hükümlerin getirilmesi ile yani yeni Medeni Kanunla bu yetkileri kullanacak hakimlerimizin Aile Hukuku konusunda uzman olması şartını getirdi yeni Medeni Kanunla birlikte böyle bir şart gerçekleşti. O nedenle uzman hakimlerden oluşan Aile Mahkemesi tek hakimli olarak asliye düzeyinde kuruldu. Aile Mahkemelerinin kanununda da bir kısım aksaklıklar var. Fiilen çalışmasında, atamalarında, çalışmasında bir çok aksaklık var. Ama umudumuz hep beraber yargının tüm mensupları olarak bu sorunları çözüp gerçekten iyi yargılamalar, düzenli aileler yaratarak çözmek bu sorunları tamamıyla bitirmek ve çözüleceği anlayışla ve tartışma ile bunların çözüleceği umudundayım. Şimdi Aile Mahkemelerini tartışmak üzere, kuruluşunu, işleyişini tartışmak üzere konuklarımı çağırıyorum, kürsüye davet ediyorum. Funda Tuner, Yargıtay 2. Hukuk Dairesi Tetkik Hakimi, Muammer Bıçakcı, Ankara 1 No'lu Aile Mahkemesi Hakimi, İbrahim Cılga, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Hizmetler Yüksek Okulu Öğretim Görevlisi, Fulya Çay, Sosyal Hizmet Uzmanı. Konuşmacılar sunumlarını yaptıktan sonra daha uzun bir zamanı tartışmalara ayırmayı hep birlikte konuştuk, düşündük. Bir çok soru, aydınlanması gerekli nokta olabilir. O nedenle konuşmalar başladığı andan itibaren sorularınızı yazarak iletirseniz bunların üzerinde tartışma şansımız olur. Şimdi ilk konuşmacımız Yargıtay 2. Hukuk Dairesi Tetkik Hakimi Funda Tümer'e söz vermek istiyorum.

Funda TÜMER : Öncelikle herkese merhaba demek istiyorum, hoş geldiniz. Kendimi tanıtmak isterim. 2. Hukuk Dairesinde, Yargıtay'da 12 yıldır Tetkik Hakimi olarak görev yapıyorum. Heyecanımı maruz görün ilk defa böyle bir topluluğa hitap ediyorum. Davet üzerine 2. Hukuk Dairesi Başkanlığının isim bildirmesi ve uygun bulmasıyla Yargıtay 1. Başkanlığınca bu sempozyumda sunum yapmak üzere görevlendirildim. Sunum yapacağım konu Aile Mahkemelerinin kuruluş, görev ve yargılama usullerine dair kanun. Bu kanunu maddeler halinde açıklamayı uygun buldum. 1. madde kanunun

amacı ve kapsamı. Aile özellikle bizim gibi bireyin yaşamında kendini çok yoğun biçimde hissettirdiği toplumlarda en önemli ve etkili birimdir. Bu nedenle aile için koruyucu, eğitici ve sosyal önlemler alınması bir gerekliliktir. Nitekim Anayasamızın 41. maddesinde, devletin ailenin korunması ile ilgili tedbirleri alacağı ön görülmektedir. Hukuksal boyutta aile içi ilişkilerini ayrıntılı olarak ele alınması, uyuşmazlıkların amacına uygun olarak çözümlenebilmesi, uygulamanın gereği gibi düzenli ve duyarlı yapılabilmesi, konunun özelliklerine düzeyli olarak yaklaşılabilmesi amacıyla özel düzenlemelere özellikle kuruluşlara ihtiyaç vardır. Dolayısı ile özel ihtisas mahkemelerinin kuruluşu bir gerekliliktir yani Aile Mahkemelerinin kuruluşu. İşte 4787 sayılı yasanın amacı Aile Mahkemelerinin kuruluş, görev ve yargılama usullerini düzenlemek, kapsamı ise Aile Mahkemelerine dair hükümlerdir. 2. madde, Aile Mahkemelerinin kuruluşunu düzenliyor. Aile Mahkemeleri Adalet Bakanlığınca her ilde ve merkez nüfusu yüz binin üzerindeki her ilçede gerektiğinde birden çok dairesi olacak şekilde kurulacaktır. Bunun için Hakimler ve Savcılar Yüksek Kurulunun olumlu görüşü alınacaktır. Kurulan mahkemeler tek hakimli ve Asliye Hukuk Mahkemesi derecesinde olacaktır. Belli bir yerde birden çok kuruldu iseler daireler numaralandırılacaktır. Aile Mahkemelerinin yargı çevresi kurulduğu il veya ilçenin mülki sınırları ile belirlenecek bu yargı çevresi Adalet Bakanlığının teklifi üzerine Hakimler ve Savcılar Yüksek Kurulunca değiştirilebilecektir. Yasaya göre Aile Mahkemesi kurulmayan veya kurulamayan yerlerde bu mahkemelerin görev alanına giren konulara o yerdeki Asliye Hukuk Mahkemelerince bakılacak, görev yapacak Asliye Hukuk Mahkemesi yine Hakimler ve Savcılar Kurulunca belirlenecektir. Hakimler ve Savcılar Yüksek Kurulunun 22 Nisan 2003 tarihli kararı ile Aile Mahkemesi kurulmamış veya kurulamamış yada kurulmuş ancak faaliyete geçmemiş olan yerlerde bu mahkemelerin görev alanına giren dava ve işlere Asliye Hukuk Mahkemesinde bakmaya devam olunmasına yeni

açılacak davalarında yine aynı mahkemelerde görülmesine karar verilmiştir. Adı geçen bu kararla o yerdeki mevcut Asliye Hukuk Mahkemelerinin tamamına davaya Aile Mahkemesi sıfatı ile bakmaya yetki verilmiş olmaktadır. Yani bu yerlerde Asliye Hukuk Mahkemelerinden her biri ellerindeki davaları Aile Mahkemesi sıfatı ile görmeye devam edeceklerdir. 3. madde Aile Mahkemelerinde hakimleri düzenliyor. Aile Mahkemelerinde bir hakim, bir yazı işleri müdürü ve yeteri kadar personel bulunacaktır. Aile Mahkemesi Hakimleri Hakimler ve Savcılar Yüksek kurulunca bazı zorunlu ve özel koşulları taşımaları kaydıyla atanacaktır. Bu koşullar Adli Yargıda görevli olmak, atanacakları veya bir alt bölgeye hak kazanmış bulunmak, 30 yaşını doldurmuş evli ve çocuklu bulunmak. Aile Hukuku alanında lisans üstü eğitim yapmış olmak ise bir tercih nedeni sayılacaktır. 4 ve 5. bölgelerde Asliye Hukuk hakimi olarak görev yapan hakimlerde bu koşulların büyük çoğunluğunu bir arada görmek pek mümkün olmamaktadır. Stajını tamamlayarak kuradan göreve yeni başlayan bu hakimler genelde 30 yaşın altında ve bir kısmı evli değildir. Aile Mahkemesi sıfatı ile karar verecek Asliye Hukuk Mahkemelerinde görev yapamayacakları düşünüle bilinir. Ancak yasa doğrudan Aile Mahkemesi Hakimi olarak ataması yapılacaklar için zorunlu koşullar koymuş olup, yetkilendirilecek Asliye Hukuk Mahkemesi Hakimleri için ayrıca açık ve net bir şekilde bu koşulların bulunması gereğinden söz etmemiştir. Zaten aksi halin kabulü hakimlerin atama koşulları ve görev yerlerinin tamamıyla değişmesine gerek yaratacak derecede büyük karmaşaya neden olacaktır. 4. madde, Aile Mahkemelerinin görevlerini belirliyor. Tabidir ki hakimler atanarak Aile Mahkemeleri faaliyete geçmedikleri sürece görevden söz edilemeyecektir. Bazı illerde Aile Mahkemeleri Kurulmuş, Adli Yargı Kararnamesi ile Hakimler ve Savcılar Yüksek Kurulunca hakim atamaları yapılmış ve son olarak 8.7.2003 tarihinde Aile Mahkemelerinin yargı çevresi belirlenmiştir. Buna göre Aile Mahkemelerinin göreve başlangıç

tarihi olarak 8. 7. 2003 tarihinin esas alınması uygun olacaktır. Yani 8.7.2003 tarihi Aile Mahkemelerinin faaliyete geçiş tarihi olarak kabul edilecektir. Bu tarihten sonra açılacak 4787 sayılı kanun kapsamındaki görev aile mahkemesine ait olacak dava Asliye Hukuk Mahkemesinde açıldı ise artık görev yönünden ret kararı verilecektir. Görev hususu resen gözetilerek yargılamanın her aşamasında göz önüne alınacaktır, bu kararın temyizi kabil olunacaktır. Yine 4787 sayılı yasanın kapsamında kalıp sonuçlanmamış davalar yasanın geçici 1. maddesine göre Aile Mahkemesi kurularak faaliyete geçen yerlerde yetkili Aile Mahkemesine devredilecektir. Devir kelimesi kullanıldığına göre bu hususta esnek düşünmek ve görev yerine iş bölümü ayırımını gözetmek uygun olacaktır. Dolayısı ile verilecek devir kararları yargılamanın her aşamasında resen göz önüne alınacak ise de tek başına temyizi kabil olmayacaktır. Aile Mahkemesi kurulmamış, kurulamamış veyahut ta kurulup da faaliyete geçmemiş olan yerlerde ise Asliye Hukuk Mahkemesi hakimlerine birden çok iseler her birine daha önce değinildiği gibi Hakimler ve Savcılar Yüksek Kurulunca yetki verilmiş olup artık ellerindeki davaları Aile Mahkemesi sıfatı ile görmeye devam edeceklerdir. Görevin içeriğine gelince Aile Mahkemelerinin görev alanına Medeni Kanundan doğan aile hukukundan kaynaklanan dava ve işler Medeni Kanunun ikinci kitabı bu yöndeki tanıma ve tenfiz davaları ve kanunla verilen diğer görevler girmektedir. Türk Medeni Kanunu aile hukuku başlıklı ikinci kitabında yer alan tüm konular aile mahkemelerinin görevlerindendir. İkinci kitapta nişanlanma, evlenme, boşanma, eşler arasında mal rejimi, soy bağı, evlat edinme, şahsi münasebet, velayet, nafaka gibi doğrudan aile hukuku konusu olan hükümler yer aldığı gibi kendine has düzenlemelere sahip aile hukuku ile bağlantısının kurulmasının zor olduğu konularda mevcuttur. Bunlar vesayet ve kayyumluk müesseseleridir. Vesayet ve kayyumluğa ilişkin davalar aile hukukundan kaynaklanmıyor dolayısı ile yasanın 1. maddesinin 2. fıkrası nazara alınarak, aile mahkemelerinin görevleri

kapsamı dışında tutulmaları gerekir diye düşünülebilir. Ancak yasanın 4. maddesinde Medeni Kanunun ikinci kitabı tabiri kullanılırken herhangi bir istisnaya yer verilmemiş kaldı ki 7. madde de vesayet ve denetim makamları dahi düzenlenerek aile mahkemelerinin görevi dahilinde bulundukları açık bir şekilde ortaya konmuştur. Yinede karışıklıklara neden olabilecek bazı hususlar mevcuttur. Örneğin Medeni Kanunun 648. maddesindeki hüküm gibi. Miras payını devir almış yada haciz ettirmiş olan alacaklı sulh hakiminden bu mirasçı yerine geçmek üzere kayyum atanmasını isteyebilir tabiri henüz kanunda durmaktadır. Aile Mahkemeleri 2675 sayılı milletlerarası özel hukuk ve usul hukuku hakkındaki kanuna göre aile hukukuna ilişkin yabancı mahkeme kararlarının tanınması ve tenfizine dair davalara da bakacaklardır. Yabancı mahkemelerden verilmiş boşanma, velayet kararları tanıma ve tenfizi bunlardandır. Aile hukuku alanına giren milletlerarası sözleşmelerden doğan davalara da aile hukuk mahkemelerinde bakılacaktır. Uluslararası çocuk kaçırmanın hukuki veçhelerine dair sözleşme gereğince velayet kendisine verilen tarafın talebi üzerine Adalet Bakanlığının çocuk teslimine yönelik Cumhuriyet Savcılıklarınca açılacak davalarda velayet kapsamında düşünüleceğinden aile mahkemelerinde görüleceklerdir. Yine 4320 sayılı ailenin korunmasına dair kanunda öngörülen tedbirlere ilişkin davalara yasanın 9. maddesi gereği Aile Mahkemelerinde bakılacaktır. Bu davalarda verilecek kararlar tedbir mahiyetinde bulunduklarından temyizi kabil olmayacaktır. 2882 sayılı kanuna göre korunma kararı vermeye yine Aile Mahkemeleri yetkili olacaktır. Daha önce sulh hukuk mahkemelerinin görev alanında olan evlenmeye izin, evlat edinme gibi davalarda da görev artık Aile Mahkemelerine aittir. Önemli bir başka husus boşanma davaları ile birlikte görmeye alıştığımız çeyiz ve ziynet eşyalarını konu alan alacak davaları ve 1.1.2002 tarihinden önceki evlilik döneminde mal ayrılığında edinilen eşyalar ve taşınmazlara yapılan katkılara dayanan davalarda görevin hangi mahkemeye ait olacağı hususudur. Bu

tür davalara boşanma davalarından bağımsız açıldı iseler değere göre Asliye Hukuk veya Sulh Hukuk Mahkemelerinde bakılacaktır. Neden nişan hediyelerinden doğan davalar Aile Mahkemelerinde görülüyor da evlenme hediyesi diyebileceğimiz çeyiz ve ziynet eşyasından doğan davalar diğer mahkemelerde görülecek diye bir soru yöneltilebilir. Nişan hediyelerine ilişkin hükümler doğrudan Medeni Kanunun ikinci kitabında yer almaktadır. Çeyiz, ziynet alacağı ve bahsi geçen katkı payına ilişkin davalar ise kaynağını Medeni Kanundan değil Borçlar Kanundan bulmaktadır. Bu tür davalar bağımsız olarak Aile Mahkemelerine açıldı ise dava dilekçeleri görev yönünden ret edilmelidir. Boşanma davaları ile birlikte açıldıklarında ise davalar tefrik edilerek çeyiz, ziynet ve adı geçen katkı payından doğan alacak davaları için görevden ret kararı verilmesi yerinde olacaktır. Medeni Kanunun kapsamı dışındaki kanunlardan kaynaklanan, örneğin İcra İflas Kanunun söz konusu olduğu nafakalara yönelik icra takibinin buna itirazın iptali, menfi tespit gibi davalar Aile Mahkemelerinin görev alanına girmeyeceklerdir. Son olarak Aile Mahkemeleri kendilerine kanunla verilen diğer görevlere de bakacaklardır. 5. madde Aile Mahkemeleri bünyesindeki uzmanları düzenliyor. Kanun her Aile Mahkemesinde Adalet Bakanlığınca birer psikolog, pedagog ve sosyal çalışması atanır hükmünü içeriyor. Henüz böyle bir atama yapılmadığına göre Aile Mahkemesi hakimleri gerekli gördüklerinde kendileri dışarıdan uzman seçebilecekler, tayin ve görevlendirebileceklerdir. Bu seçim adı geçen meslekler ile sınırlı olmayacaktır. Yasanın aynı maddesine göre başka bir uzmanlık dalına ihtiyaç duyulması halinde diğer meslek mensuplarından da yaralanabilecektir. Uzmanlar kamu kurum ve kuruluşlarında çalışıyor olabilecekleri gibi serbest meslek mensubu da olabileceklerdir. Yasa, uzmanlıkların kişiliklerine yönelik bazı koşullar saymış ancak Aile Mahkemesi hakimlerinde zorunlu görülen bu koşullar uzmanlarda tercih nedeni olarak gösterilmiştir. 30 yaşını tamamlamış, evli olmak gibi. Bu kişiler Aile Mahkemeleri

hakimlerinin gerek gördüğü hallerde ve taraflar arasındaki uyuşmazlık nedenine ilişkin araştırma ve inceleme yapmakla görevlendirileceklerdir. Yasada uzmana müracaat zorunluluğu mutlaka mahkeme bünyesindeki veya dışarıdaki uzmanlardan görüş alma zorunluluğu yoktur. Konu hakimin takdirine bırakılmıştır. Örneğin tarafların her konuda uyuştukları ve hakimin onayını alan boşanma davalarında, hükümlülük nedeni ile vasi tayini davalarında, gaip kişilere ait taşınmazlar ve taraf teşkili açısından gerek görülen kayyım tayini davalarında uzmana gerek görülmeyecektir. Uzmanlar Aile Mahkemelerince davanın esasına girilmeden önce olabileceği gibi davanın görülmesi sırasında da görevlendirilebileceklerdir. Mesela esasa girmeden önce tarafların uyuşmazlıklarını sulh yolu ile çözümlemede yardımcı olabileceklerdir. Yine uzmanlar hakim gerekli gördüğünde duruşmada hazır bulundurabilecekler, istenirse konu ile ilgili görüş bildirebileceklerdir. Önemli bir husus Aile Mahkemeleri hakimlerinin uzman tayin ederlerken uzmanlık alanlarının taraflar arasındaki uyuşmazlık alanına uygunluğuna itina göstermeleridir. Uzmanlar hakimin reddine göre ret olunabilecekler veya kendileri görüş bildirmekten kaçınabileceklerdir. Uzmanların görüş ve raporları Aile Mahkemeleri hakimlerini bağlayıcı nitelikte olacak mıdır? Sorunun cevabı hayır olacaktır. Uzmanların görüş ve raporlarının önemi açıktır. İhtisas sahibi kişilerin incelemeleri sonucu bildirecekleri görüşlerin nazara dikkate alınmaması düşünülemez. Ancak raporlar takdiri bir delildir ve dosyadaki diğer deliller ile birlikte değerlendirilmeleri gerekmektedir. Bu nedenle görüşlerin çok önemli ancak bağlayıcı olmadıklarını söylemek gerekir. Diğer bir konu uzmanların ücretlerinin karşılanması konusudur. Uzmanlar resmi olarak atanmış olsalardı bunlara hizmet karşılığı mahkemece ücret takdir edilmeyecekti. Ancak atama söz konusu olmadığına göre dışardan mahkemelerce tayin edildiklerinde kendilerine makul bir ücret takdir edilecektir. Ücretlerin karşılanması konusunda Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu 415. maddesi

gözetilmelidir. Mahkeme tayin edilecek ücreti taraflardan biri veya her iki tarafın üstlenmesine karar verebilecek tayin edilen sürede masraflar yatırılmaz ise devlet hazinesinden karşılanmasına karar verilecektir. Hazineden karşılandı ise ve adli yardım kararı yoksa ücret daha sonra haksız çıkan taraftan yargılama gideri olarak hükme bağlanarak tahsil edilecektir. Taraflara masraf yatırmaları aksi halde uzmana müracaattan vazgeçileceği yönünde kesin mehil içeren süreler verilmemeli, hakimin gerek gördüğü hallerde uzmana resen başvuracağı hususu gözden kaçırılmamalıdır. 6. madde Aile Mahkemelerinin alacağı önlemler ile ilgili, Aile Mahkemeleri koruyucu, eğitici ve sosyal önlemler alabileceklerdir. Yetişkinler için eşlerin aile birliği ile ilgili uyuşmazlıklarının tespiti, evliliğe dair ekonomik yükümlülükler hakkında uyarma ve uzlaştırma, resmi veya özel sağlık ve sosyal hizmet kurumlarına yerleştirme, meslek edindirme veya eğitim kursuna yerleştirme gibi tedbirler bunlardandır. Küçükler hakkında ise nafaka ile ilgili tedbirler alma, gelişimi tehlikede veya manen terk edilmiş çocukların kurumlara yada aile yanına yerleştirilmesi, çocuk mallarının yönetim ve korunması, meslek edindirme gibi tedbirler alınabilecektir. Bu tedbirler alınırken Medeni Kanunun ilgili maddeleri göz önünde tutulmalıdır. Tedbirlere yönelik kararların takip ve yerine getirilmesi için Aile Mahkemeleri hakimince resen atanmış veya kendilerince dışardan tayin edilmiş uzmanlar görevlendirilebileceklerdir. Kararlara uyulmaması halinde ise Hukuk Usul Muhakemeleri Kanunu 113-A maddesi uygulama alanı bulacak yani eylem daha bir ağır cezayı gerektirmediği takdirde yükümlüler ait olduğu ceza mahkemesince altı aya kadar hapis cezası ile cezalandırılabileceklerdir. 7. maddede usul hükümleri yer almış sulha teşvik düzenlenmiş. Aile Mahkemesi hakimleri dava ve işin özelliklerine göre esasa girmeden önce eşler ve çocukların yani ailenin karşı karşıya olduğu sorunları tespit ederek tarafları sevgi saygı ve hoşgörüye dayalı sulha teşvik edeceklerdir. Bu aşamada gerektiğinde uzmanlardan da yararlanılacaktır. Özellikle terke dayalı boşanma davalarında,

ayrılık kararı içeren davalarda sulha teşvikin önemi nazara alınabilir. Sulha teşvik yapıcı olmanın güzel bir örneği hakimlerin güler yüzlerini ortaya koymalarının bir vesilesi olabilecektir. Aile Mahkemesi hakimi lüzum hissederse, sonuç alabileceğinden ümitli ise sulha teşvik edecektir. Hakimin bu yönde bir zorunluluk içinde olmadığı da unutulmamalıdır. Vesayet ve denetim makamları, vesayete ilişkin davalarda aile mahkemelerinin vesayet makamı olarak vereceği kararlara karşı denetim makamı görevini mevcut ise bir sonraki numaralı Aile Mahkemesi yerine getirecektir. Yoksa o yerdeki Asliye Hukuk Mahkemesi, o da yoksa en yakın yerdeki Aile Mahkemesi veya yetki verilmiş Asliye Hukuk Mahkemesince denetim makamı görevi üstlenecektir. Yasanın açıklanan bu madde hükmü Medeni Kanunda vesayet dairelerinin kesin yetkisini belirleyen kuralı değiştirmiştir. Medeni Kanun 411. maddesinde vesayet işlerindeki yetki küçüğün ve kısıtlının yerleşim yerindeki vesayet dairelerine ait olacaktır hükmü mevcut. 4787 sayılı yasa ile artık yerleşim yerine en yakın yerdeki mahkemeler denetim makamı olarak görev yapabileceklerdir. Yasada ve nihayet özel kanunlardaki hükümler saklı kalmak kaydı ile bu kanunda hüküm bulunmayan konularda Türk Medeni Kanunun aile hukukuna ilişkin usul hükümleri ile Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu hükümleri uygulanacaktır. Yasanın 2. maddesine göre Aile Mahkemeleri Asliye Hukuk Mahkemeleri derecesinde olacağından ve Asliye Hukuk Mahkemelerinden görülen davalar genelde yazılı usule tabi bulunduklarına göre Aile Mahkemelerinde de yargılama yazılı usule tabi olacaktır. Ancak 4787 sayılı kanun hukuk usulü muhakemeleri kanunu 176. maddesinde bir değişiklik yapmadığına göre velayet ve vesayet davaları basit yargılama usulüne tabi olacak ve bu davalar Aile Mahkemesince adli tatilde de görülebileceklerdir. Herkese bu kanunun uygulanması alanında kolaylıklar diliyorum. Teşekkür ederim.

Av. Munise DAYI : Sayın konuşmacıya teşekkür ediyoruz. Şimdi ikinci konuşmacı olarak Ankara 1 No'lu Aile Mahkemesi hakimimiz Muammer Bıçakçıya sözü bırakıyorum.

Muammer BIÇAKÇI : Sayın başkan, değerli konuklar konuşmama başlamadan önce hepinizi saygı ve sevgi ile selamlıyorum. 4787 sayılı Aile Mahkemelerinin kuruluş ve yargılama usulleri kanunu 9.1.2003 tarihinde kabul edilmiş ve 18.1.2003 tarihinde de yürürlüğe girmiştir. Kanun 10 madde ve 1 geçici maddeden ibarettir. 1. maddesi amaç ve kapsam başlığını taşımakta, bu maddede kanunun amaç ve kapsamını, aile hukukundan doğan dava ve işleri görmek üzere kurulan Aile Mahkemelerin kuruluş görev ve yargılama usullerinin düzenlemek olduğu belirtilmiştir. Aile mahkemelerinin kuruluşu başlığını taşıyan ikinci madde ise Aile Mahkemeleri Adalet Bakanlığınca Hakimler ve Savcılar Yüksek Kurulunun olumlu görüşü alınarak her ilde merkez nüfusu yüz binin üzerinde, her ilçede tek hakimli ve Asliye Mahkemesi derecesinde olmak üzere kurulan mahkemeler olduğu belirtilmiştir. Tüm Türkiye'de Hakimler ve Savcılar Yüksek Kurulunca sanıyorum 68 il ve ilçede 114 adet Aile Mahkemesi kurulmuştur. Aile Mahkemesi kurulamayan yerlerde bu kanun kapsamına giren dava ve işlere Hakimler ve Savcılar Yüksek Kurulunca belirlenen Asliye Hukuk Mahkemesince bakılır. Aile Mahkemelerinde bir yazı işleri müdürü ve yeteri kadar personel bulunur. Buraya gelmeden önce Ankara Adliyesinde kurulan Aile Mahkemelerinin adetlerini ve kadro durumunu aldım. Bugüne kadar başlangıçta 6 tane Aile Mahkemesi kurulmuştur daha sonra 4 adet Aile Mahkemesi daha kuruldu. Ve 10 adet Aile Mahkemesine çıkarılmış. Ancak bunlardan halen faal olan 8 Aile Mahkemesi vardır. 2 Aile Mahkemesinin henüz yeri temin edilip faaliyete geçilememiştir. Bunun için bir an önce sıkıntıların giderilmesi, Aile Mahkemelerinden beklenen verimin daha iyi alınabilmesi ve şikayetlerin önlenebilmesi için bir an önce bu Aile Mahkemelerinde yer bulunup faaliyete geçirilmesini temenni ediyoruz. Bunu da ilgililerin dikkatine

sunmak istiyorum. 1. Aile Mahkemesinin iş durumu Ankara'da 2350 esas, 2. Aile Mahkemesi 2063 esas, 3. Aile Mahkemesi 2055 esas, 4. Aile Mahkemesi 2090 esas, 5. Aile Mahkemesi 2059 esas, 6. Aile Mahkemesi 2039 esas ve yeni faaliyete geçmiş olan 7. Aile Mahkemesinde ise 800 dava mevcuttur. Buda gösteriyor ki Aile Mahkemelerinin yükü fevkalade yoğun. Bu bakımdan mevcut kadro ile bu iş yükünün altından kalkmakta zor olmaktadır. Bir an önce faaliyete geçirilmeyen Aile Mahkemelerinin de faaliyete geçirilmesi, hatta bu sayının 15 e çıkarılmasını temenni ediyoruz ve ilgililerin dikkatine sunuyoruz. Aile Mahkemelerinin hakimlerin niteliklerinin ve atanmaları konulu 3. madde de Aile Mahkemelerine atanacakları bölgeye ve bir alt bölgeye hak kazanmış, adli yargıda görevli, evli ve çocuk sahibi, 30 yaşını doldurmuş ve tercihen aile hukuku alanında lisans üstü eğitim yapmış olan hakimler arasından Hakimler Ve Savcılar Yüksek Kurulunca atanma yapılır. Aile Mahkemesine atanan bir hakimin demek ki özellikleri evli ve çocuk sahibi olması, 30 yaşını doldurmuş olması zorunlu nitelikler. Tercihi nitelik ise lisans üstü aile hukuku alanında lisans üstü eğitim yapmış olma. Demek ki Aile Mahkemesine evli olmayan ve çocuk sahibi olmayan, 30 yaşını doldurmuş olmayan ve adli yargıda görevli olmayan bir hakim atanamayacaktır. Diğer aile hukuku alanında lisans üstü eğitim yapmış olma niteliği ise tercihi bir niteliktir. Bu olmasa da atama yapılmasında bir sakınca yoktur. Aile Mahkemesine atanan bir hakimin görevde iken zorunlu niteliklerden birinin kaybolması halinde ne olacaktır? Aile hakimi evli iken boşanabilir veya eşi vefat edebilir veya çocuğu vefat edebilir çocuksuz hale gelebilir. Bu durumda ne olacaktır? Bu durumda 4787 sayılı yasanın 3. maddesinde aranan ilk dört nitelik yani atanacakları bölgeye veya bir alt bölgeye hak kazanmış olmak, adli yargıda görevli olmak, evli ve çocuk sahibi olmak ve 30 yaşını doldurmuş olmak nitelikleri kanunla emredici baskıda öngörüldüğü için sonradan niteliklerinden birinin kaybolması halinde biraz önce söylediğim gibi eşinin ölmesi veya boşanma

ile evliliğin sona ermesi veya çocuğunun vefatı ile çocuksuz duruma gelmesi halinde hakimin Aile Mahkemesi dava veya işlerine bakmasında ve bu aşamadan sonra yaptığı işlemlerde yasaya aykırılık söz konusu olacaktır. Bilindiği üzere Anayasanın Cumhuriyetin nitelikleri başlıklı 2. maddesinde Türkiye Cumhuriyetinin demokratik, laik ve sosyal bir hukuk devleti olduğu vurgulanmaktadır. Yargı yetkisi başlıklı 9. maddesinde ise yargı yetkisinin Türk milleti adına bağımsız mahkemelerce kullanılacağı ifade edilmektedir. Kanuni hakim güvencesi başlıklı 37. maddesinde ise hiç kimsenin kanunen tabi olduğu mahkemeden başka bir mercii önüne çıkarılamayacağı ve yine kimsenin kanunen tabi olduğu mahkemeden başka bir mercii önüne çıkarılma sonucunu doğuran yargı yetkisine sahip olağanüstü merciler kurulamayacağı belirtilmektedir. Bu ilkeler gereğince kanunla kurulan bir mahkemede görev yapacak bir hakimin zorunlu nitelikleri taşımaması sonucu ile bu nitelikleri sonradan kaybetmesinin hukuki sonucu aynı olacaktır. Burada Aile Mahkemesi hakiminin 4787 sayılı yasanın 3. maddesinde zorunlu olarak aranan niteliklerinin birini kaybetmesi durumunda Anayasanın biraz önce saydığım ve belirttiğim hukuk devleti ilkesinin yargı yetkisinin yalnızca mahkemelerce kullanılması gereğinin ve en önemlisi de kanuni hakim ilkesinin ihlali sonucunu doğuracağını düşünüyoruz. Aile Mahkemelerinin görevi başlıklı 4. madde de ise Aile Mahkemelerinin görevleri sayılmıştır. Bunlar 22.11. 2001 tarihli, 4721 sayılı Türk Medeni Kanunun ikinci kitabı ile 3.12. 2001 tarihli ve 4722 sayılı Türk Medeni Kanunu yürürlüğü ve uygulama şeklinde, şekli hakkında kanuna göre aile hukukundan doğan dava ve işler. Medeni Kanunun ikinci kitap biliyorsunuz Aile Hukuku başlığını taşımaktadır ve 118. maddeden 494. maddeye kadar olan bölümleri içermektedir. Yani 118. maddeden 494. maddeye kadar olan bu maddelerin uygulanmasından kaynaklanan dava ve işlere Aile Mahkemeleri bakacaktır. 2. fıkrada 20 ye 5 1982 tarihli ve 2675 sayılı milletlerarası özel hukuk ve usul hukuku hakkında kanuna göre

aile hukukuna ilişkin yabancı mahkeme kararlarını tanıma ve tenfizi. Yani aile hukukunu ilgilendiren yabancı mahkemelerce verilmiş kararların tanıma ve tenfizi davaları da Aile Mahkemelerinde görülecektir. 3. fıkrada ise kanunlar ile verilen diğer görevler diyor. Bunları şu başlıklar altında sıralayabiliriz. 1. ailenin korunmasına dair 4320 sayılı kanundan kaynaklanan görevler. 4787 sayılı yasanın 9. maddesinin 1 numaralı fıkrasında 14.1.1998 tarihli ve 4320 sayılı ailenin korunmasına dair kanunun 1. maddesinin 1. fıkrasındaki sulh hakimi ibaresi Aile Mahkemesi hakimi olarak değiştirilmiştir denilmektedir. Bu hükümle 4320 sayılı kanundaki Sulh Hukuk Mahkemesinin görevi tümü ile Aile Mahkemesine verilmektedir. Biliyorsunuz bu Aile Mahkemeleri kanunu yürürlüğe girmeden önce 4320 sayılı kanunda sayılan koruma tedbirleri Sulh Hukuk Mahkemesinin görevine girmekte idi. Bu kanun yürürlüğünden sonra yasanın 9. maddesi buradaki Sulh hakimi ibaresini Aile Mahkemesi hakimi olarak değiştirmiştir. Dolayısı ile 4320 sayılı kanundan doğan ve bu kanuna göre verilen koruma kararlarında görevli mahkeme Aile Mahkemeleridir. Burada yeri gelmişken 4320 sayılı kanundan da bahsetmek istiyorum. Ailenin korunmasına dair 4320 sayılı kanun 14 Ocak 1998 tarihinde kabul edilmiş ve 17 Ocak 1998 tarihinde resmi gazetede yayınlanarak yürürlüğe girmiştir. Bu kanunun 1. maddesinde Türk Medeni Kanununda öngörülen tedbirlerden ayrık olarak eşlerden birinin veya çocukların veya aynı çatı altında yaşayan diğer aile bireylerinden birinin aile içi şiddete maruz kaldığını kendilerinin veya Cumhuriyet Başsavcılığının bildirmesi halinde Aile Mahkemesi hakimi resen meselenin mahiyetini göz önünde bulundurarak aşağıda sayılan tedbirlerden bir yada bir kaçına birlikte veya uygun göreceği benzeri başkaca tedbirlere de hükmedebilecektir. Demek ki aynı çatı altında yaşayan eş veya çocuklardan veya diğer aile bireylerinden birinin aile içi şiddete maruz kaldığını bildirmesi üzerine veya Cumhuriyet Başsavcılığının talebi üzerine Aile Mahkemeleri bu kanunun 1. maddesinde sayılan tedbirlerden birine veya bir kaçına resen

hükmedebilecektir. Bunlar kanunda şu şekilde sayılıyor 1. maddede; kusurlu eşin diğer eşe veya çocuklara veya aynı çatı altında yaşayan diğer aile bireylerine, bu ana-baba olabilir, büyük ana- büyük baba olabilir. Aynı çatıda yaşaması koşul. Diğer eşe veya çocuklara veya aynı çatı altında yaşayan diğer aile bireylerine karşı şiddete veya korkuya yönelik davranışlarda bulunmaması. Burada maddi cebir, şiddetten bahsedildiğine göre manevi cebir, korku. Böyle bir durumda da bu şekilde bir tedbire karar verebilecektir hakim. 2, müşterek evden uzaklaştırılarak bu evin diğer eşe veya varsa çocuklara tahsisi ile diğer eş ve çocukların oturmakta olduğu ev veya işyerlerine yaklaşmaması. Diğer eşin, çocukların ve aynı çatı altında yaşayan diğer aile bireylerinin eşyalarına zarar vermemesi. Diğer eşi, çocukları veya aynı çatı altında aile bireylerini iletişim vasıtaları ile rahatsız etmemesi. Varsa silah ve benzeri araçlarını zabıtaya teslim etmesi. Alkollü veya uyuşturucu herhangi bir madde kullanılmış olarak ortak konuta gelmemesi veya ortak konutta bu maddeleri kullanmaması. Bu koruma tedbirlerine hükmedebilecektir. Eşlerden birinin veya aile bireylerinin birinin talebi üzerine veya Cumhuriyet Başsavcılığının talebi üzerine. Bu hükümlerin tatbiki maksadı ile öngörülen süre altı ayı geçemeyecektir. Ve kanunda kararda hüküm olunan tedbirlere aykırı davranması halinde tutuklanacağı ve hürriyeti bağlayıcı cezaya hükmedileceği hususu ayrıca kararda kusurlu eşe ihtar olunacaktır. Hakim bu konuda mağdurların yaşam düzeylerini göz önünde bulundurarak tedbir nafakasına da hükmedebilecektir. Bu koruma tedbiri talebi harca tabi olmayan bir dava ve iş niteliğindedir. Yani bu başvurulardan harç da alınmayacaktır. 2. maddede ise bu kanunun 2. maddesinde koruma kararının bir örneği mahkemece Cumhuriyet Başsavcılığına tebliğ olunur. Cumhuriyet Başsavcılığı koruma kararının uygulamasını zabıta marifeti ile izler. Mahkeme kararında bir örneğinin de Cumhuriyet Savcılığına tevdiine karar verecektir ve bu kararın uygulanmasını Cumhuriyet Başsavcılığı zabıta marifeti ile takip

edip izleyecektir. Koruma kararına uyulmaması halinde zabıta mağdurların şikayet dilekçesi vermesine gerek kalmadan resen soruşturma yaparak evrakı en kısa zamanda Cumhuriyet Başsavcılığına intikal ettirecektir. Demek ki zabıtanın burada takip görevi vardır. Zabıta bu karar uyulup uyulmadığını takip edecek, eğer uyulmuyorsa şikayet olsun olmasın bir tutanak tutup durumu Cumhuriyet Başsavcılığına bildirecektir. Cumhuriyet Başsavcılığı koruma kararına uymayan eş hakkında Sulh Ceza Mahkemesinde kamu davası açacaktır. Bu davanın duruşması yer ve zaman kaydına bakılmaksızın 3005 sayılı meşru suçların muhakemesi yani suç üstü hükümlerine göre davanın duruşması yapılacaktır. Fiili başka bir suç oluştursa bile koruma kararına aykırı davranan eşe ayrıca üç aydan altı aya kadar hapis cezası hüküm olunabilecektir. Evet bunu da bu şekilde belirttikten sonra 4320 sayılı kanundan bu şekilde bahsettikten sonra Aile Mahkemelerinin birde hukuk yargılama usul yasasından kaynaklanan görevleri vardır. 4787 sayılı yasanın 9. maddesi ile 1086 sayılı hukuk yargılamaları usul yasasının 8. maddesinin 2 numaralı bendinin 4 numaralı alt bendi yürürlükten kaldırılmıştır. Hukuk yargılamaları usul yasasının 8. maddesinin 2 numaralı bendinin 4 numaralı alt bendinde sayılan ve halen yürürlükten kaldırılan bu bentte sayılan eski Medeni Kanundaki 163. madde yeni Medeni Kanundaki eşlerin hukuki işlemlerine ilişkin olarak borçlulara ait önlemler kenar başlıklı 198. maddeye karşılık gelmektedir. Yani o hukuk yargılama usul yasasının 8. maddesindeki 163. madde yeni Medeni Kanundaki 198. maddeye karşılık gelmektedir. 8. maddedeki 95. madde yani eskiden Sulh Hukuk Mahkemesinin görevine giren 95. madde kadın için bekleme süresi yani ittet? müddeti kenar başlıklı yeni Medeni Kanundaki 132. maddeye karşılık gelmektedir. Yine hukuk yargılama usul yasasının yürürlükten kaldırılan 8. maddesinin 2 numaralı bendinin 4 numaralı alt bendindeki 159. madde evliliğin genel hükümlerine ilişkin olarak eşlerin meslek ve işi kenar başlıklı 192. maddeye de karşılık gelmektedir. 173. madde de eşler

arasındaki mal rejimi konusundaki sözleşmenin şekli kenar başlıklı 205. maddeye karşılık gelmektedir. 261. madde ise soy bağının hükümlerinden çocukların bakım ve eğitim giderlerini karşılama konusunda kapsamı kenar başlıklı 327. maddeye karşılık gelmektedir. 271. madde ise velayet konusunda çocuk ile ana-baba arasındaki hukuki işlemler kenar başlıklı 345. maddeye karşılık gelmektedir. Demek ki, yeni Medeni Kanundaki 198. madde, 95. madde, 192. madde, 205. madde, 327. madde ve 345. maddelerin uygulanmasından kaynaklanan dava ve işlerde de görevli mahkeme Aile Mahkemeleridir. Özet olarak 4787 sayılı yasanın 9. maddesi ile hukuk yargılamaları usul yasasının 8. maddesinin 2 numaralı bendinin 4 numaralı alt bendinde daha önce sulh hukuk mahkemesinin görevi kapsamımda bulunan eski Medeni Kanunun 163, 95, 159, 173, 261 ve 271. maddelerinden kaynaklanan görev Sulh Hukuk Mahkemesinin görevi kapsamından çıkarılmıştır. Ve Aile Mahkemesinin görevi kapsamına alınmıştır. Bu demin, biraz önce saydığım maddelerde düzenlenen konular aile hukukundan kaynaklanan ve Medeni Kanunun ikinci kitabında yer alan dava ve işlere ilişkin olup bu alanlarda ihtilaf çıkması halinde Aile Mahkemeleri görevli olacaktır. Yine 4787 sayılı yasanın 9. maddesi ile 1086 sayılı hukuk yargılama usul yasasının 8. maddesinin, 2. bendinin 5 numaralı alt bendindeki evlenme ve evlat edinmeye izin verilmesi isteklerinin ibaresi. yürürlükten kaldırılmıştır. 4787 sayılı yasanın 9. maddesi ile hukuk yargılama usul yasasının 8. maddesinin, 2. bendinin 5 numaralı alt bent. Evlenmeye izin ve evlat edinmeye izin. Biliyorsunuz eskiden Medeni Kanun yürürlüğe girmeden önce evlenmeye izin ve evlat edinmeye izin davalarında görevli ve yetkili mahkeme Sulh Hukuk Mahkemeleri idi. Dolayısı ile Medeni Kanunun 124, 128 ve 305. maddelerinin uygulamasından kaynaklanan dava ve işlerde Medeni Kanunun ikinci kitabında yer alan aile hukukundan kaynaklanan dava ve iş niteliğinde bulunduğundan bu dava ve işlerde de Aile Mahkemeleri görevlidir. Yani evlenmeye izin ve evlat edinme davalarında. Eskiden evlat

edinme izindi yeni Medeni Kanun bu izni kaldırmış evlat edinme müessesesini getirmiş. İdaresi kimseye ait olmayan gaip kişilerin mallarının yönetimi ve mallarının gelirlerinin toplanması için bu kanun gereğince 3561 sayılı yasa gereğince mahallin en büyük mal memuru kayyım tayin edilecektir. Mahallin en büyük mal memuru kimdir? İllerde defterdarlar, ilçelerde ise mal müdürleridir. Yani bu kanundan kaynaklanan kayyım tayini davalarında da görevli mahkeme Aile Mahkemeleridir. Yine 2828 sayılı Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu kanuna göre verilen ana veya babasız, ana veya babası veya her ikisi de belli olmayan ana veya babası veya her ikisi tarafından terk edilen, ana veya babası tarafından ihmal edilip fuhuş, dilencilik, alkollü içkiler veya benzeri uyuşturucu maddeleri kullanma gibi her türlü sosyal tehlikelere ve kötü alışkanlıklara karşı savunmasız bırakılan ve başı boşluğa sürüklenen çocukların koruma altına alınmaları ve bu çocuklar ile ilgili verilen koruma kararlarının kaldırılması veya uzatılması dava ve işlerinde de görevli mahkeme Aile Mahkemeleridir. Buna benzer bir düzenlemede Medeni Kanunumuzun 347. maddeleri ve 346. maddelerinde düzenlenmiştir. 347. maddede çocuğun bedensel ve zihinsel gelişmesi tehlikede bulunur veya çocuk manen terk edilmiş halde kalırsa hakim çocuğu ana ve babadan alarak bir aile yanına veya bir kuruma yerleştirebilir. Çocuğun aile içinde kalması ailenin huzurunu onlardan, katlanmaları beklenmeyecek derecede bozuyorsa bu durumun gereklerine göre başka çarede kalmamışsa ana ve baba veya çocuğun istemi üzerine hakim aynı önlemleri alabilir. Ana ve baba ile çocuğun ödeme gücü yoksa bu önlemlerin gerektirdiği giderler devletçe karşılanır. Bu 346 ve 347. maddeler de aile hukukunu ilgilendiren ve Medeni Kanunun ikinci kitabında yer alan maddelerden olduğu için demek ki 2828 sayılı kanundan doğan koruma kararlarının verilmesi ve koruma kararlarının kaldırılması ve uzatılması davalarında da yetkili ve görevli mahkeme Aile Mahkemeleridir. Aile Mahkemelerinin bünyesinde bulunan uzmanlar başlıklı Aile Mahkemeleri

kanunun 5. maddesinde davanın esasına girilmesinden önce veya davanın görülmesi sırasında mahkemece istenen konular hakkında taraflar arasında uyuşmazlık nedenlerine ilişkin olarak araştırma ve inceleme yapmak ve sonucunu bildirmek. Mahkemenin gerekli gördüğü hallerde duruşmada hazır bulunmak, istenilen konular ile ilgili çalışmalar yapmak ve görüş bildirmek. Mahkemece verilecek diğer görevleri yapmak üzere Adalet Bakanlığınca tercihen evli ve çocuk sahibi, 30 yaşını doldurmuş ve aile sorunları alanında lisans düzeyinde eğitim yapmış olanlar arasında birer psikolog, birer pedagog ve sosyal çalışmacı atanır. Bu görevlilerin bulunmaması, iş durumlarının müsait olmaması ve görevin bunlar tarafından yapılmasında hukuki veya fiili herhangi bir engel bulunması yada başka bir uzmanlık dalına ihtiyaç duyulması hallerinde diğer kamu ve kuruluşlarında çalışanlar veya serbest meslek icra edenlerden yararlanılır. Bu uzmanlar 1086 sayılı yargılama usul yasasında düzenlenen hakimin reddi sebeplerine göre ret olunabilir. Demek ki, mahkeme bünyesinde davanın esasına girmeden önce veya davanın görülmesi sırasında mahkemece istenen konular hakkında taraflar arasındaki uyuşmazlık nedenlerine ilişkin olarak araştırma ve inceleme yapmak ve sonucunu bildirmek, mahkemenin gerekli gördüğü hallerde duruşmada hazır bulunmak, istenilen konular ile ilgili çalışmalar yapmak ve görüş bildirmek, mahkemece verilecek diğer görevleri de yapmak üzere Adalet Bakanlığınca tercihen evli ve çocuk sahibi, otuz yaşını doldurmuş ve aile sorunları arasında lisans üstü eğitim yapmış olanlar arasından birer psikolog, pedagog ve sosyal çalışmacı atanacaktır. Henüz bu görevliler atanmış durumda değildir. Mahkemelerce bu kanunun bu maddesinde bahsedilen diğer kamu kurum ve kuruluşlarında görevli kişilerden istifade edilmektedir. Eğer bunlar yoksa bunlara benzer mesleklerden de istifade edilebilir. Psikolog, pedagog ve sosyal çalışmacı benzeri meslekleri şöyle sıralayabiliriz bunlar; sosyolog, psikolog, psikolojik danışman, sosyal antropolog, rehberlik uzmanı, çocuk geliştirme ve bakımı

uzmanı, okul öncesi öğretmeni, özel eğitim öğretmeni ve çocuk gelişimi öğretmeni, psikolojik danışman veya psikiyatr uzmanı bunlara benzer meslek olarak sayılabilir. Değerli konuklar uzmanların duruşmada bulunmasının temel nedeni uyuşmazlıkları duruşma sırasında bizzat gözetleyerek, uzmanlığa dayalı sonuçların ve çözüm önerilerinin ortaya konulmasının sağlanmak istemesidir. Uyuşmazlık nedenlerine ilişkin araştırma ve inceleme yaparak sonucu bildirmek görevini yapan uzmanın duruşmaya bizzat katılarak sonuca varabilmesi daha yararlı olacaktır. Diğer yandan duruşmaya katılan uzman duruşma sırasındaki izlenimlerini ve görüşlerini bildirerek hakimin çeşitli konulardaki karar vermesine katkıda bulunabileceklerdir. Bu uzmanların görüşü ve raporları hakimi bağlar mı? Uzmanların mahkeme önündeki uyuşmazlıklar ile ilgili olarak yapmış oldukları araştırma ve inceleme sonunda sundukları rapor ve görüşler hakimi bağlamaz. Bunlar takdiri nitelikte delildir. Ancak bunların sundukları görüş ve raporların hakimin kanaatinin oluşmasında etkili olacağı da kuşkusuzdur. Bunların raporlarına itiraz mümkün mü? İtiraz edilebilir. Taraflar uzmanların sundukları rapor ve görüşlere itiraz edebilirler. Anayasanın 36. maddesinde açıkça vurgulanan adil yargılama hakkının bir gereği olarak uzmanların görüş ve raporları hakkında taraflarca belirlenen somut eksiklik veya çelişki iddialarının hakim tarafından ciddi bulunması halinde veya kendiliğinden dikkate alınması gerekmektedir. Aile Mahkemesine sunulan uzmanların görüş ve raporlarına ilişkin olarak mahkeme hakiminin eksik ve çelişkili gördüğü hususlarda tek rapor isteme veya yeniden inceleme yaptırabilmesi her zaman mümkündür. Bu uzmanlara verilebilecek diğer görevler neler olabilir? Bunları da kısaca bahsetmek istiyorum. Bunlar hakim tarafından çocuk mallarının velisi tarafından iyi yönetilip yönetilmediği konusunda takip araştırma ve inceleme yapıp rapor vermesi hakim tarafından istenebilir. Burada 12 Ağustos 2003 tarihli resmi gazetede yayınlanan, yürürlüğe giren Türk Medeni Kanunun velayet,

vesayet ve miras hükümlerinin uygulanmasına ilişkin tüzüğün 4. maddesinden bahsetmek istiyorum. Bu maddede ana ve babadan birinin ölümü halinde nüfus memuru veya evliliğin mahkeme kararı ile sona ermesi halinde kararı veren mahkeme sağ kalan veya velayet kendisine verilen eşin yerleşim yeri Aile Mahkemesine yoksa Hakimler ve Savcılar Yüksek Kurulunun belirlediği mahkemeye durumu derhal bildirir. Mahkeme belirleyeceği süre içerisinde sağ kalan veya velayet kendisine verilen eşlerin, çocuğun varsa mal varlığının dökümünü gösteren bir defter vermesini ve bu mal varlığında veya yapılan yatırımlarda gerçekleşecek önemli değişiklikleri bildirmesini ister diyorum. Hakim ana ve babanın çocuğun mallarını yönetmekte her ne sebeple olursa olsun yeterince özen göstermemeleri halinde Türk Medeni Kanunu 360 ve 361. maddelerinde öngörülen önlemleri alır ve gerekli işlemleri yapar diyor. tüzüğün 4. maddesi.

Av. Munise DAYI : Sayın Yargıcım toplarsanız.

Muammer BIÇAKCI : Tabi. Şimdi burada çocuk mallarının korunması ile ilgili tüzüğün 4. maddesi ana ve babadan birinin ölümü halinde nüfus müdürü veya boşanmaya karar verilmesi halinde boşanmaya karar veren Aile Mahkemesi durumu çocuğun yerleşim yeri mahkemesine bildirecektir. Aile Mahkemesine. Aile Mahkemesi bu bildirim üzerine veliye bir muhtıra veya davetiye çıkaracak 1 ay içinde veya 15 gün içinde mallarının dökümünü bildirmesini isteyecektir. Medeni Kanunun 360 ve 361. maddelerine göre veli çocuğun mallarını iyi bir idareci gibi yönetmekle yükümlüdür. Eğer iyi idare etmiyorsa hakim çocuğun mallarının denetimi için bir kayyım atayabilecektir. Demek ki hakim gerekli gördüğü durumlarda çocuğun mallarının iyi yönetilip yönetilmediği hususunda da uzmanlardan araştırma ve inceleme yapıp rapor vermesini isteyebilecektir. Yine ana-baba açılan boşanma davasında çocuğun velayeti konusunda anlaşamaz iseler çocuğun fizikse, ruhsal ve ahlaki gelişimi bakımından velayetin hangi tarafa

verilmesi çocuğun menfaati olacağı konusunda da araştırma ve inceleme yapıp rapor vermesi istenebilecektir. Yine kişisel ilişki kurulması ne şekilde bir kişisel ilişki kurulması konusunda da yine uzmanlardan bir araştırma ve inceleme yapıp rapor vermesi hakim tarafından uzmanlardan istenebilecektir. Yine Medeni Kanunun 316. maddesinde bahsedilen evlat edinme davalarında da evlat edinilmekte veya edinmekte çocuğun menfaati olup olmadığı, kişisel ilişkisi, çocuk ile evlat edinen kişi arasında yada bunların eğitme yeteneğinin bulunup bulunmadığı, eğitim durumları, mali durumları konusunda araştırma ve inceleme yapıp mahkemeye rapor vermesi uzmanlardan istenebilecektir. Yine kısaca maddeden de bahsetmek istiyorum. 4787 sayılı yasanın 6. maddesine göre Aile Mahkemeleri tarafından alınacak koruyucu, eğitici ve sosyal önlemler başlığını taşımaktadır. Bu önlemlerin takip ve yerine getirilmesinde de uzmanlar görevlendirilebilecektir. Bu koruyucu eğitici ve sosyal önlemler başlığını taşıyan 6. maddede yetişkinler hakkında koruyucu, eğitici ve sosyal önlemler bunlar evlilik birliğinden doğan yükümlülükleri konusunda eşleri uyararak gerektiğinde uzlaştırmaya, ailenin ekonomik varlığının korunması veya evlilik birliğinden doğan mali yükümlülüklerin yerine getirilmesine ilişkin gerekli önlemlerin almaya, resmi veya özel sağlık veya sosyal hizmetler kurumlarına, huzurevlerine veya benzeri yerlere yerleştirmeye bir meslek edinme kursuna veya uygun görülecek bir eğitim kurumuna vermeye hükmedebilecektir hakim. Küçükler hakkında ise bakım ve gözetime yönelik nafaka yükümlülüğü konusunda gerekli önlemleri almaya, bedensel ve zihinsel gelişmeleri tehlikede bulunan veya manen terk edilmiş halde kalan küçüğü ana ve babadan alarak bir aile yanına veya resmi veya özel sağlık kurumuna yada eğitimi güç çocukları eğitim kurumuna yerleştirmeye çocuk mallarının yönetimi . ve korunması konusunda önlemler almaya genel ve katma bütçeli daireler, mahalli idareler, kamu iktisadi teşebbüsleri ve bankalar tarafından kurulmuş teşekkül müessese veya işletmelere ve

benzeri iş yerlerine yahut meslek sahibi birinin yanına yerleştirmeye karar verebilecektir. Aile Mahkemesince verilen bu kararların takip ve yerine getirilmesinde 5. maddeye göre atanan uzmanlardan biri veya birkaçı görevlendirilebilecektir. Bu kararlara uyulmaması durumunda hukuk yargılama usul yasasının 113/A maddesi uygulanacak ve uymayanlar hakkında altı aya kadar görevli Asliye Ceza Mahkemesince ceza verilebilecektir. Bu koruyucu ve eğitici ve sosyal önlemlerin Türk Medeni Kanunundaki dayanakları da Medeni Kanunumuzun 169, 195, 197, 198, 199,

Av. Munise DAYI : Sayın Yargıcım zamanımız,

Muammer BIÇAKCI : Tamamlıyorum Sayın Başkan. 332, 334, 345, 346, 347, 360 ve 361. maddeleridir. Usul hükümlerini demin Yargıtay 2. Hukuk Dairesindeki arkadaşımız anlattı. Ben onlardan bahsetmeyeceğim. Benim anlatacaklarım bunlardan ibaret. Hepinize saygı sunuyorum. Teşekkür ediyorum.

Av. Munise DAYI : Sayın Yargıcım bağışlayın, zamanımız kısa olduğu için birkaç kez kesmek zorunda kaldım. Gönül ister tabi saatlerce konuşma sürsün ama tekrar toplanır, tekrar tartışırız. Şimdi üçüncü konuşmacımız Sayın İbrahim Cılgà, Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Hizmetler Yüksek Okulu Öğretim Görevlisi.Buyurun efendim.

İbrahim CILGA : Sağ olun. Değerli konuklar sizleri sevgi ve saygı ile selamlıyorum. Ben Hacettepe Üniversitesinde Sosyal Hizmetler Yüksek okulunda Türkiye'nin toplumsal yapısını, sosyal hizmet mevzuatını, sosyal mevzuat dersini, sosyal hizmete giriş dersini veriyorum ve Aile Mahkemelerinde görev alacak sosyal çalışmacıları yetiştiren tek okulda da çalışan öğretim elemanlarından birisiyim. Şimdi arkadaşlarımı dinlemem benim açımdan çok öğretici oldu. Aile Mahkemeleri konusunda bu benim beşinci buluşmam. 2000 yılından beri. 2000 Ocağından beri bir gelişmenin son halkasını. Geçen gün

Hürriyet Gazetesinde bir haber okumuştum bir avukat arkadaşımızın, Ankara'da işte Aile Mahkemelerinin kurulduğunu ve dava dosyaları yönünden mahkemelerin çok yoğun bir baskı altında olduğunu ve hatta bu konuda mevcut eski mahkemelerde dava dosyalarının bırakılmasını, yeni başvurulacak davaların açılan yeni mahkemelere sevk edilerek bu dava yoğunluğunun yeni açılan mahkemelerden alınmasını öngören bir süreçti. Şimdi bu bir sorun. Bakın bir yılda, iki yılda yaşadığımız bir sorun. Ben bunu izlerken Sayın Atilla Sav, belki bilmiyorum hatırlar mı, ben ilk onun Bakanlığında çalışma hayatına atılmıştım. Çalışma Bakanımızdı. YİS diye Yurt Dışı İşçi Sorunları diye bir birimin açılmasının önderliğini yapmıştı. Yurt dışı işçi hizmetleri genel müdürlüğü olarak şimdi o süreci arkadaşlarımın iki yılda gelişmeleri izledim. Başta böyle hazırlıklar, bilim çevresi ile bir uzman bir ekiple başlamıştı galiba değil mi efendim? Yasalar sonra hazırlanmıştı. Ve mevcut yasalarda sonra o dönemdeki Bakanlar, ilgili teknokratlar tarafından daha etkili bir yapının ortaya çıkarılması açısından da savunulmuştu. Şimdi Aile Mahkemeleri konusunda ilk çalışma Türkiye'de 2002 Ocağında koalisyon hükümeti döneminde başladı. 11 maddelik bir yasa vardı. Bu yasada ben inceledim. Alman Aile Mahkemesi modeli temel alınmıştı. Hatta öyle bir model temel alınmış ki bu biraz da çeviri kokan bir model bizim basit, kısa yasa hazırlama tekniği içinde son derece kapsamlı olan bir mahkeme çevirisi, 11 maddede tanımlanmaya çalışılmıştı. Ve bu doğrultuda Sayın Başkanda da bu taslak var onu gösteriyorlar, teşekkürler. Koalisyon bitti ben o dönem Aile Araştırma Kurumu Danışmanıydım. Ve o yasa taslağı Adalet Bakanlığında Aile Araştırma Kurumuna da gelmişti. Ve ben inceleyerek o konuda Türkiye'de aslında bir Aile Mahkemesinin Türk Adalet, yargı sistemi içerisinde bir uzmanlık mahkemesini nasıl açılması gerektiği konusunda genel hükümler doğrultusunda bazı öngörülerde bulundum. Özellikle bu mahkeme bir sosyal mahkeme yani bizim bugüne kadar Türkiye'de uzmanlık mahkemeleri, ihtisas mahkemelerinde çok

başarılı olmadığımız bir alan Sayın Akıntürk'te bunu çok iyi bilecekler. Ve özellikle iş mahkemeleri bu konuda çok başarılı değiller uzmanlık mahkemesi olarak. Çocuk mahkemeleri deneyimini biz hepimiz biliyoruz. Özellikle hem çocuk mahkemelerinde altı tane. Türkiye'de yaygınlaşmadı. Bir uzmanlık mahkemesi, bu mahkemede görev alan sosyal çalışmacılar, uygulayıcılar ve o mahkemede görev alan biraz Aile Mahkemesi de o modeli de öykünmeler de var. Şimdi gerçekten modeli oluşturulmamış Aile Mahkemesi yasası ile karşılaştık. Nasıl karşılaştık? AKP Hükümeti, göreve geldiği zaman hazır, Meclise de sunulmuş, belli yasa taslakları üzerinde sanırım bürokratik ortamda hazır yasa var mı, hemen çıkaralım psikolojisine ve çabasına girdiler. Ve bu yasada Adalet Bakanlığı tarafından zaten 11 madde ve hazırdı. Ve o dönemde öngörülen hiç bir değişiklik öngörüsü de kabul edilmeden koalisyon hükümeti zamanında aynen Bakanlar Kurulu kararı ile Meclise sunulmuştu. Ve 11 maddelik ilk hali ile komisyonda duruyordu. Yeniden mevcut hükümet hiçbir maddesini değiştirmeden, gerekçesini de değiştirmeden sadece bir maddesini değiştirdi. İlk taslakta iki yıl için Aile Mahkemelerini Türkiye'de yaygınlaştırılması için bir süre tahdidi getiriyordu. Onu da kaldırarak yasa tasarısı aynen bugünkü Meclisten geçti ve yasalaştı. Ben ilk gerekçeler, ilk taslak üzerinde görüşlerimi yayınladım. Bilim çevresini de açtım. Sonra Munise Hanım ile yasa çıkınca yeni yasa ne getiriyor diye Ankara Radyosunda bir konuşma da yaptık, artı eksilerini tartıştık avukat arkadaşlarda katıldılar. Daha sonra geçen Mayısta Aile Araştırma Kurumu olarak Aile Günüde, Aile Mahkemeleri üzerine panel de yine Ankara Üniversitesinden emekli olmuş ve sürdüren bazı hukukçu arkadaşlarımızla bunun modelini de tartıştık. Şimdi o tartışmalardan maalesef bu .. hiç esinlenmemiş. Şimdi iki değerli hakim arkadaşımızı da dinlerken o zaman bu hazırlıkları yapan Adalet Bakanlığından değerli arkadaşımız Sezai Ural ona da bir çok rica ettik, tartışmalarda da paylaştık ki amacımız Türkiye'de gerçekten bir uzmanlık mahkemesi olarak Aile Mahkemelerinin

dört başı mamur bir yapıda ve işlevsellikte tanımlanması idi. Anayasamızda şu değişiklik çok önemli; ailenin toplumun temeli olduğu maddeye kadın-erkek eşitliğini sağlayan bir cümle eklendi. Medeni Kanunumuz değişti. Çok ileri düzenlemeler getiriyor çağdaş toplum düzeni açısından, vatandaşlık hukukumuz açısından çok yönlü bir karama hukuk alanı olarak çok ileri düzenlemeler getiriyor. Fakat bu doğrultuda bir ara çıkan ailenin korunması demin arkadaşlarım okudular aile içinde, ataerkil aile yapısı içinde babanın şiddetine maruz kalan eş ve çocukların nasıl korunacağı ama biz koalisyon döneminde Sayın Çelikel'in son yayınladığı genelgeleri gazetelerden biliyoruz. Ailenin korunması ile ilgili bu yasa işletilmedi biliyorsunuz. Hem de karakollar aşamasından itibaren işletilmedi. Savcılıklar düzeyinde işletilmedi gerçekten aile içinde şiddete maruz kalan kadınlarımız ve çocuklarımız konusunda yargı hakkı ki hakları olan aile, hakları olan kadınlar, çocuklarımız maalesef şiddet karşısında mağdur kaldılar. Haklarını arayamadılar. Şimdi bu doğrultuda Aile Mahkemesi aslında kadın-erkek eşitliğinin Anayasamızda getirilmesi. Medeni Kanunumuzda yapılan son değişiklikler ailenin korunması ile ilgili, şiddete yönelik koruyucu hükümlerin olması doğrultusunda tamamlayıcı, önemli bir yasa. Ama bu doğrultuda baktığımız zaman benim ilk taslakta da öngördüğüm böyle bir uzmanlık mahkemesinin hazırlanmasında ilgili bilim çevreleri ile işbirliğine gidilmesi ve ortak tartışmalardan sonra Medeni Kanunda olduğu gibi bir takım çalışmasıyla, bir ekip çalışmasıyla disiplinler arası bir alan çünkü bu. Sadece hukukçularımızın alanı değil bu konu. Çünkü genel bir mahkeme de değil bu mahkeme. Bir uzmanlık mahkemesi. Sosyal mahkeme. Şimdi bu doğrultuda başka ülke örneklerinden Kanada yada Almanya'ya bakılmış daha çok burada. iyi bir model de transfer edilmemiş. Hatta ben onu şöyle başta saptamıştık onu taslakta yasada bir sosyal pedagog lafı var biliyorsunuz. Sosyal pedagog Türkiye'de yetiştirilmiyor. Pedagog da yetişmiyor mevcut üniversite sisteminde pedagog

yok ama Almanya'da sosyal çalışmacı yetiştiren okullarda sosyal pedagog yetiştiren programlarda var. Bunlar eğitimciler, çocuk olarak da eğiticiler. Çeviren aynen aldığı için şimdi hatta o taslak düzeyinde ilgili arkadaşlara söylemiştik böyle bir branş yok Türkiye'de. Şimdi sosyal çalışmacı var, psikolog var ve Almanya'daki modelde o var. Yani uzmanlık mahkemesi yapısı içinde hakim, savcı ve diğer yardımcı hizmete destek olan katiplik ve müdürlükte var ama bir uzmanlık mahkemesinin içinde gerçekten çocuğa yönelik eğitimci olarak sosyal pedagogda var. Şimdi arkadaşlarımı dinlerken özellikle ikinci arkadaşımı bu branşları hatta o antropologa kadar saydı. Yani bu son derece açılımlar Türkiye'de uzmanlık mahkemesinin istenirse hangi boyutlara taşınabileceği konusunda güzel bir örnek oluyor. Şimdi şöyle bir tartışmayı ben size sunmak istiyorum. Bir; önce Aile Mahkemesinin karşısına gelen davalar Medeni Kanun açısından büyük bir bütün. Nasıl bir bütün içeriyor? Medeni Kanunun çok yönlü evlilik ve aile hukukuna bakış açısını getirdiği çocuk hukuku alanına getirdiği bir bütünlükte. Diğer alan, şahıs hukuku ile de ilgili olarak Borçlar Hukuku ile de ilgili olarak da tüm özel ve karma hukuk alanları ile ilgili ve kamusal sorumlulukları da içeren bir çok yönlülüğü içeriyor. Şimdi bunu gereği bir uzmanlık ihtiyacı var. Sonra aile toplumsal yaşam içinde, toplumsal yapımız içinde bir bütün. Toplumun temeli olarak. Şimdi bu doğrultuda aileyi bir bütün olarak bakmak lazım. Aileyi içinde yaşadığı toplumsal sistemin bir parçası ve temeli olarak görmek lazım. Bugün Türkiye'de yaşayan aileleri kırsal ve kentsel yerleşim alanlarında, kent merkezinde ve gecekondu bölgesinde yaşayan aileler bağlamında ve o farklılaşmalar içinde görmek lazım. Ve bu süreçte ailelerin demografik özellikleri ile nüfus kompozisyonları ile aile yapıları ile geleneksel ataerkil aile yapısından, geniş aileden çekirdek aileye geçen ve bunun sosyo-kültürel değerleri ilişki ve iletişim sistemleri ile görmek lazım. Ve Türkiye'de değişen toplum yapısı içinde göç eden insanımızın, ailelerimizin bir problem alanı olarak aileleri

görmek lazım. Aileyi eş ve çocuklar, anne-baba, eş ve çocuklar ve diğer aile büyüklerinin bütünlüğü ile ele almak lazım. Böyle bir bütünü ve aileyi içinde yaşadığı mahalleden, içinde yaşadığı kentten, içinde yaşadığı toplumdan ve dünyadan da bağımsız olarak ele almamak lazım. Çünkü aile nüfusu ile sosyal ekonomik boyutu ile bu devingenliği yaşıyor. Ulusunu aşıyor, başka ülkelere göç ediyor, kendi ülkesi içinde çok dinamik. Ama Aile Mahkemesinin karşısına gelen aileler sosyal bilimler literatüründe sorunlu aileler. Sorunlu aileye bir bakış açısı üretecek bir ele alışı bu yasa bize sağlamalı. Aile Mahkemeleri temelde sorunlu ailelere yardımcı olan ve Medeni Kanundan, Medeni Kanunla sağlanan hak ve özgürlüklerden yararlanma hakkını ailelerimize, ailedeki kadın ve erkeğe, eş ve çocuklara sağlayan aile büyüklerine sağlayan bir olanak, fırsat, bir araç. Ve bu bir uzmanlık mahkemesi gerçekten şimdi bu doğrultuda baktığımız zaman mevcut yasa böyle bir uzmanlık mahkemesi bize sunuyor mu? Sunmuyor. Bir kere ilk karşılaştığımız ikinci konu bu iyi bir uzmanlık mahkemesi, sosyal bir mahkeme olarak Aile Mahkemesinde nasıl olmalıydı? Şimdi benim anlayışıma göre uzmanlık mahkemesinde eklemleşen nedir? Eski, mevcut Ankara Adalet Sarayında bundan önce Asliye Hukuk Mahkemesi olarak aile davalarına bakan mahkemeler tabelalarını değiştirdikten sonra, adlarını değiştirdikten sonra şimdi hangi nitel değişmeyi sağlayacaklar. Yani yapısal olarak eski mahkemeler nasıl bir yapı değişikliğini sağlayarak bugün altı yada on'a yaklaşacak, İstanbul'da da benzer oluşumlar var. Şimdi bu doğrultuda baktığımız zaman bir sosyal mahkeme bir ekip, takım çalışmasıdır. Uzmanlık mahkemesi olarak öngörüyorsanız. Klasik Türk Adalet Sisteminde, yargı sistemi içinde, genel usuller içinde bir mahkeme oluşturuyorsanız tabi hakimin egemenliği ve bağımsızlığı içinde belli karar süreçlerini zaten ilgili yasalarda var. Bütün hakim arkadaşlarımız, avukat arkadaşlarımızda biliyorlar. Arkadaşımızın yayınladığı şu kitapta da Aile Mahkemelerinin kuruluşu, görevi, yargıları, usulü kanununda da bunu usullerini her davaya göre yayınlamış.

Yayınlayan arkadaşımız Sami Sezai Ural. Kanunlar Dairesinde Tetkik Hakimi. Birde bir başka arkadaşımız daha var şimdi ismini okuyamıyorum. Şimdi burada önemli olan şu; bu uzmanlar, eklemleşen nedir? İki tane branş eklemleşiyor arkadaşlar. Sosyal çalışmacı ve psikolog. Şimdi Türkiye sosyal bilimlerin, sosyal alanda yetişen mesleklerin aile ile ilişkili çalışan mesleklerin önemini anlamak, kavramak ve oluşturulan kurumsal yapılarda onlara işlevsel olacak organizasyonları, örgütleşmeleri yaratmak zorunda. Bakın ben bir dönem 455. TCK nın, 455. son, çocuğa yönelik ihmal ve istismar nedeni ile yaralama ve benzeri nedenler ile bilirkişilikler de yaptım öğretim üyesi olarak. Bilirkişilik sistemini çok iyi biliyorum. Şimdi bizde dikkat ederseniz bir uzmanlık mahkemesi, aile mahkemesi öngörmemiş. Burada şunu görüyoruz; arkadaşlarımızın açıklanmasından da o ortaya çıkıyor, yasada da o eksiklik var. Bu açıklamalar ile o tamamlanıyor aslında. Sosyal hizmet uzmanı yada sosyal çalışmacı, psikolog yasada tanımlanmış yargı öncesinde, yargı sürecinde ve yargı sonrasında üç aşamalı işlev yerine getirecek. Bu işlevler barışçıl yollar ile olacak. ne demek barışçıl yollar ile? Toplumun temeli olan aile, kadın-erkek arasında evli eşler arasında yada anne-baba ve çocuklar arasında aile gelişmiş ve bir çocuk, yaşam döngüsü açısından bir çocuk sahibi olmuşsa ailenin barışçıl yollarda gelişmesini sağlayan, devamını sağlayan, mutluluğunu, esenliğini sağlayan, refahını sağlayan, yaşam kalitesini sürdürülebilir kılan bir etki yapacak, karar üretecek Aile Mahkemesi. Şimdi bu süreçte bu mahkeme içine almak istediği yasada ama almak istediği fiilen de kuruluş aşamasında henüz almadığı, istihdam etmediği ve onları dışlayarak bilirkişi konumuna ittiği bir aşamada bir uzmanlık mahkemesine gelmemiş oluyor. Bakın demin arkadaşlarım okurken gördüm. Bir sosyal çalışmacı, psikologun işlerini yasada şöyle, ben okuyunca öyle anlıyorum yasayı. Çünkü modellerde öyle. Ama yasa da eksik. Öngörmüştüm, taslak aşamasında yazılmadı. Sosyal hizmet uzmanı ve psikolog mahkemenin içinde aynen

arkadaşlarımın okuduğu gibi yazı işleri müdürlüğü gibi bir birime sahip olacak. hakimin odası bir olacak, yazı işleri müdürünün odası olacak, bu iki uzmanında bir odası olacak. mekan olarak. Yapı olarak da bir takım çalışması olacak bu takım çalışması içeride hakimin önderliğinde ve liderliğinde olacak ve bu ekip kendisine gelen dosyaları, açılan davaları yargı öncesi aşamasında barışçıl yollar ile ailenin mutluluğunu, esenliğini koruyacak takım çalışmasını yapacaklar. Biz hemen dosyayı yargı, mahkeme öncesi hazırlık yargılama açısından mahkeme ve sonrası açısından ki sonrası bile çok fazla belirginleşmemiş durumda zihinlerde. O aşamada açmaya çalışıyoruz. Ve burada bu yeni uzman mahkemesine giren iki elemanı bilirkişi konumunda tutuyoruz. Daha önceki tartışmamızda Ankara Hukuktan bir doçent arkadaşımızla şunu tartışmıştık, o diğer dış ülkelerde bu uzmanlar hakimin yardımcısı arkadaşlar. Bilirkişi değil. Bilirkişi kadrolu ve hakimle takım çalışması yapan insanlar. Benim öngörüm çağdaş bir mahkemede uzmanlık mahkemesinde olması gereken kriter şu; karar süreçlerine tüm uzmanların birlikte, eşitlikçi bir anlayışı getirmek lazım. Türkiye'de eğer biz Aile Mahkemesini bir sosyal mahkeme olarak bir uzmanlık mahkemesi olarak geliştirmek ve gerçekten çağdaş Medeni Kanunumuzun kadın-erkek eşitliğini sağlayan bir mahkeme yapısını ortaya çıkarmak istiyorsak böyle diğer deliller gibi değerlendirilen bir bilirkişi raporunu ister mahkemede kadrolu olsun, olmasın ki şimdi olmasın üzerinden giden ve başka sosyal hizmet kurumlarında çalışan uzman ve psikologları ve hiç çalışmayan uzmanları bilirkişi olarak görevlendiren ve bilirkişi olarak görüşlerimizde avukat tarafından, savunmacı tarafından rahatlıkla usul hükümlerine göre, yargı hükümlerine göre saf dışı, ret edilen bir görüş. Ama bu mahkemede asli kanunun gerekçesinde de var barışçıl yollar ile ailenin mutluluğunu sağlayacak, 22 konuda Medeni Kanunla ilgili olarak, 22 konuda karar vermek için uzmanlık mahkemesi olacaksınız karine olarak bunu tutacaksınız. Bu ne sosyal mahkemedir, ne çağdaş bir uzmanlık

mahkemesidir ne de ailenin bugün Türkiye'de sorunlu ailenin gelişmesine dönük yapıcı, geliştirici, değiştirici ve mutluluğu, esenliği barışçı yollardan sevgi, saygı, hoşgörüyü temel alan çalışmalar yapılabilir. Aslında burada değişmesi gereken bir zihniyet var o da Türk Adalet Siteminde, yargı sisteminde maalesef sadece hukuk egemenliği olan bir yargı düzenini ve disiplinler arası çalışmaya, takım çalışmasına açık olmayan bir yaklaşımı görüyoruz. evet yargılamada hakimin vicdanı ve özgürlüğü temel ama uzmanlık mahkemesinde disiplinler arası çalışmayı, eşitlikçi bir yaklaşımı en azından ben bu açıdan buradaki tartışmalarda uzmanlık mahkemesinde görev alan, alacak olan elemanların sosyal çalışmacı ve psikologun görüşlerinin bilirkişilik düzeyinden kurtarılıp, iki kategori var başka ülke örneklerinde ya aynı yapı içinde görev alan yardımcı konumuna ulaşabilir. İkincisi de karar sürecinde eşitlikçi konumda olabilirsin. Bu değişiklik arkadaşlar maalesef ne koalisyon döneminde nede bu hükümet döneminde bu aile mahkemeleri kanunun ruhuna maddelerine girmedi. Ama bizim değişen Medeni Kanunumuzun ruhu, gerekçesi Esat Mahmut Bozkurt'un ilk kanunun gerekçesinden, şimdi hala o gerekçe geçerli, o ruha uygun. Adalet sağlamada uzmanlık mahkemesi yolu ile barışçıl yollarla aile sorunlarının çözümünde bence çalışma usulü, yöntemi işlevsel olarak sosyal çalışmacı ve uzmanlığın içine girdiği nitelikçe bir sosyal ve uzmanlık mahkemesi olan bu mahkemede böyle bir yapı ve işlevsellik içerisinde olmalı. Şimdi bu doğrultuda barışçıl yollar ile ailenin mutluluğu, esenliği yargı sürecinde nasıl sağlanabilir? Bu uzmanlar aile bireyleri arasında ailenin anlaşmazlık yada hukuk önüne çıkardığı çelişkiler, sorunlar konusunda aileye arabuluculuk yapabilir. Bakın Türk Hukukunda bu uzmanlık mahkemesinde bu sosyal uzmanlar arabuluculuk yapma işlevini usul yönünden bizim usul hükümlerimizi de geliştirecek bir biçimde çünkü bu yargılama sürecinde böyle bir usul yasada bu usulü, usul hükümlerine eklemesi lazım. Yani yargılama öncesinde arabuluculuk yapan sosyal çalışmacı ve psikolog

eşleri barıştırdı ise yargı olmadan nasıl bir karar alacak? Arabuluculuk olacak ve yargılama kadar önemli, hakimin gözetiminde ve onayında ve onunda eşit takım çalışması içinde kararları üretmesi sürecinde bence yargı önüne, hakim önüne gelmeden yani bir mahkeme oluşmadan hazırlık aşamasında da buraya dışarıdan da avukatları da dahil etmek, öyle bir ekip ki, tarafların avukatlarının da içinde olduğu bir ekip. Ekip olarak düşünelim. Sosyal çalışmacı, psikolog, iki tarafın avukatları, savunucularının da içinde olduğu bir anlayış ile bu yapıyı işletmemiz lazım. Şimdi bu neden gerekli? Eğer biz hakları olan aile kavramına inanıyorsak, hakları olan insan, hakları olan kadın, çocuk anlayışına temel alıyorsak böyle bir uzmanlık mahkemesinin geliştirilmesi en azından mevcut yapısı ile yasa böyle bir tanımlanmaya cevaz veriyor. Yani eski teamülleri yeniden üreterek ara bir uzmanlık mahkemesi modeli üretmek yerine bence oluşturulan bu açıklamalar Adalet Bakanlığı, Yargıtay ve ilgili kurum ve kuruluşlar düzeyinde bu açıklamaları disiplinler arası bir çalışmayla üreterek gerçekten bir uzmanlık mahkemesi nasıl olabilir bunu açıklamalarını bu yasanın olanaklarından yararlanarak üretebiliriz. Hemen toparlıyoruz. Sürem var mı efendim? Oldu. Şimdi ailenin yüksek yararı nasıl sağlanır? Kadının yüksek yararına nasıl hizmet edilecek? Çocuğun yüksek yararına uyuşmazlıklar sürecinde nasıl hizmet edilecek? Şimdi bu büyük ölçüde belli temel ilkeleri de haklar perfektifi ile bu uzmanlık mahkemesini bakış açısının ilkesel düzeyde yargılama öncesinde, yargılama sonrasında, sürecinde ve sonrasında geliştirilmesi lazım. Eşlerin ve çocuğun yargılama sürecine katılımları nasıl sağlanacak? Savunucuları, avukatları yoluyla da ve kendilerinin bu etkin bir savunuculuk sistemi içinden yararlanmaları için bunun daha etkili ve verimli bir düzeyde hakları olan çocukların görüşlerinin alınması ve yargı sürecinde katılımlarının sağlanması katılımcı modelleri ve çoğulcu disiplinler arası modeli temel alan bir uzmanlık mahkemesinin ve karar sürecinin iş ve işlemlerini, işleyiş sürecini tanımlanması lazım. Bu yapı bize kısa zamanda

aile mahkemelerini Ankara, İstanbul'u laboratuar olarak sayıp tüm Türkiye'de yaygınlaşma öncesinde buralarda böyle bir uzmanlık mahkemesini yeni ihraz edilen uzmanlık türleri, sosyal pedagog kadrosunu da psikolog ve sosyal çalışmacı anlamında kullanabiliriz ama bunu bütün sosyal branşların hepsini mahkemeye doldurmak anlamında bir genişletici öngörümüzde olmamalı bu bilimsel açıdan da mesleklerin kaldıramayacağı işlevleri doktoru da katalım isterseniz, mühendislerde olabilir ama bunlar biliyorsunuz bilirkişi olunca, işte bilirkişilik orada çıkıyor. Doktorun, mühendisin gerçekten bilirkişilik yapması gerekiyor. Tarafsız olarak ama uzmanlık mahkemesinin ekibi, takımı dışarıda tutulmamalı. Bu ekibin oluşturulması. Adalet Mahkemesi pardon Aile Mahkemesinin yapısı henüz şu aşamada tamamlanmadı. Bu yapıyı oluşturalım. Ekipte yer alacak yeni elemanların istihdamını temel alalım ve bu birimin görevini yargılama öncesi ve sonrası, sürecinde tanımlayalım. Hakimin gözetiminde bu yardımcılık yada eşitlikçi bir mantığa göre iki tane kriter var ona göre tanımlanabilir. Ve bu doğrultuda gerçekten Türkiye'ye çağdaş Medeni Kanunumuza uygun bir adalet sağlayıcı Aile Mahkemesini üretelim. Şimdi bir de koruma ve sosyal boyutu olan bir mahkeme olarak yasada var, arkadaşlarımızda saydı. Ben onları tekrarlamayacağım ama şunu söylüyorum; Türkiye'de maalesef koruma, toplumsal koruma sistemi ve sosyal koruma düzenimiz çocuk ve gençleri, kadını koruma sistemimiz henüz gelişmiş değil. Mahkeme ailede kadını, çocuğu, yetişkinleri meslek edindirmeye kadar varan geniş bir koruma olanağını mahkeme önüne sunuyor. Ama biz biliyoruz ki değerli konuşmacı arkadaşım benden önce saydı. Henüz daha Türkiye'de sosyal hizmet yönünden mevzuatta bir bütünlük, sistem oluşmamış durumda. Bu da gelişmekte olan ülkelerin en temel parçalı, dağınık bir yasa taslağı var. Ben Alman hukukunu biliyorum. Çocuk ve gençleri koruma kanunu var. Böyle bir kanun, böyle bir kanunu Adalet Bakanlığı çalışıyor ama bu ara özel ihtisas komisyonu kurdu, benim bir arkadaşım da başkanlığını yapıyor. Ve Türkiye'ye özgü

çocukları ve gençleri koruma kanunu çıkararak sanırım Aile Mahkemeleri bu yönden de güçlenecek. Şimdi yaşlıyı, kadını bir koruma evine yerleştirmek konusunda biz 2828 sayılı kanunun işletilmesinde SHÇEK in ne kadar yaşlıya, çocuğa baktığını biliyoruz. 70 milyonluk bir toplumda SHÇEK maalesef bugün çocuk yuvası, yetiştirme yurtları ve huzurevleri ile 35 bin insana hizmet veriyor. Bakın çocuk, gençler ve yaşlılar dahil. Tüm Türkiye'de 157 ... öngörülüyor. 81 il ve diğerleri de ilçemiz olmak üzere. 157 tane mahkeme görüyoruz. Ankara, İstanbul gibi büyük illerde 10 a yakın mahkemede açılacak. Bu 200 ü, 300 ü bulan bir mahkeme. Bu mahkemelerin Türkiye'nin toplumsal yapısı içinde parçalanmış aile yapıları içinde göç eden çelişkiler ile sorunlu ailelerle baş edecek mahkemelerin önüne gerçekten iyi bir koruma ağının olmadığı gerçeğini de koymak lazım. Bu yönden Aile Mahkemeleri eğer sosyal koruma mevzuatı, yasaları güçlendirilmezse yasada öngörülen koruma tedbirleri sosyal önlemlerde işlevsiz kalacaktır. İsterse en güzel kararı hakim alsın bugünkü bakın Türkiye'de korumaya muhtaç ailelerin korunamaması, çocukların kurumsal ortamda bakılamaması, koruyucu aile modelinin yaygınlaştırılamaması gibi denemeleri de biliyoruz biz sosyal hizmet kurumlaşması arttıkça ancak koruma önlemleri de bu kararları şey yapabilir. Fakat burada da sözlerimi hemen şöyle bitiriyorum Sayın Başkan, hoşgörünüze teşekkür ederim. Toplumsal koruma sistemi de aileyi odak alan, aileyi eş ve çocukları ile beraber koruyan ekonomik ve sosyal önlemleri ile koruyan mahkemeler yolu ile de bu tür koruma kararlarını üreten bir yasal ve idari yapıyı, zihniyeti, yapılanmayı ve uygulamayı Türkiye'de geliştirmek lazım. Yani Aile Mahkemeleri Medeni Kanun çok ileri gidiyor, çağdaş düzenlemeler arayışı içinde ama sosyal koruma sistemimiz maalesef hala '30 ların, '40 ların zihniyeti ve darlığı içinde işlevsiz kalıyor. Bu açıdan bence kurumları arttırmak yerine Türkiye'de aileyi koruyacak, eş ve çocukları parçalamayacak ve gerçekten bu yasanın öngördüğü gibi sulh yolu ile barışçıl yollarla aileyi dağıtmadan yoksa bu zihniyet

değişikliği olmazsa Aile Mahkemeleri fiilen yakında zaten öyle bir misyonu da aldı, boşanma mahkemeleri olarak tarihimize geçecektir. Ben hepiniz sevgi, saygılarımı sunuyorum, sağ olun.

Av. Munise DAYI : Teşekkür ederiz Sayın Hocam. Gerçekten bizim bakmadığımız bir noktadan sosyal hizmetler anlamımda bize birçok noktayı aydınlattınız. Şimdi son konuşmacımız Fulya Çay, yasadaki ismi ile sosyal çalışmacı ama alışkanlık ve Türkiye'de kullanılışı sosyal hizmet uzmanı olduğu için programda da öyle görünüyor. Sanırım yasada bir Almanca'dan hocamın söylediği gibi tercüme söz konusu olduğu için bizde oturmamış bir sözcük olduğundan sosyal çalışmacı unvanı kullanmış, sosyal hizmet uzmanı arkadaşımız Fulya Çay'a sözü veriyorum.

Fulya ÇAY : Sayın konuklar hepinize saygılarımı sunuyorum. Öncelikle kendimi tanıtmak istiyorum. Sosyal hizmet uzmanıyım arkadaşımın söylediği gibi. Şu anda bir gecekondu bölgesinde toplum kalkınması çalışması yapmaktayım. Bundan çok zaman öncede çocuk mahkemelerinde gözetim ve denetim delegeliği yaptım. Şu anda da aile mahkemelerinde bilirkişi olarak görev yapmaya devam etmekteyim. Şu anda yapılan çalışmaların niteliğinden uzman arkadaşlarımız ile birlikte kurulan ekip çalışmalarının niteliğinden ve aile ile yapılan çalışmaların çok önemli noktalarından bahsetmek istiyorum size. Çünkü aile ile yapılacak olan çalışmalar biliyoruz ki hepimiz toplumun en küçük sosyal birimi olan aile gerçekten sağlıklı toplumların oluşmasında en büyük yeri var. Toplum olarak kalkınmak için sağlıklı düşünen, soran, sorgulayan insanlar yetiştirebilmemiz için sağlıklı aileler yetiştirebilmemiz lazım. Her aile kendi yaşam bağlamında farklı dönemlerden geçerek gelişiyor. Her yeni düzen kendinden önceki düzeni ve kurulmuş olan düzeni tehdit ediyor. Ailelerdeki bu geçiş dönemi çok önemli. Bu geçiş dönemlerini şöyle sıralayabiliriz. Evlilik, aileye yeni bir üyenin katılması, çocukların büyümesi, ergenlik dönemleri, çocukların

yuvadan ayrılması ve ailenin artık geç dönemi yani yalnız başına kaldığı dönem. Bu her dönem geçişinde aileler belli sıkıntılar geçiriyorlar. Ve bu sıkıntılarında tabi ki kolay atlatılabilmesi için belki bir takım destekler alınmasına ihtiyaç var. bu desteklerin sağlanabilmesi de belki bu çok sıkıntılı dönemlerde Aile Mahkemeleri kanalı ile olabilecek ve bu şekilde eğer hocamın da söylediği gibi kurulacak bir ekip olursa ve gerçekten bu takım çalışmalarının çok önemli olduğuna inanıyorum. Biz şu anda da dışarıdan bilirkişilik yapmakla birlikte bir takım halinde çalışıyoruz. İşte psikologun, pedagogun, sosyal hizmet uzmanının birlikte olduğu çalışmalar bunlar. Bu çalışmalarda takım ne kadar birbirine duyarlı ve aileye bakış açısı ne kadar aynı ölçüde ise o yönde çok daha faydalı çalışmalar çıktığını düşünüyorum. Aynı zamanda hocamın dediğine tamamen katılıyorum. Hakimin yardımcısı olarak düşünüyorum ben buradaki bilirkişiliği. Hakime bir başka açıdan yol göstermek diye tanımlıyorum. Çünkü mahkeme ortamında ve Adliye koridorlarındaki işte buradan yapılan açıklamalar insanların belki gerçek içlerini göstermekte kısıtlı kalıyor. Bizim yaptığımız çalışmalarsa o insanları bulundukları ortamda değerlendirmek, ailenin yapısını değerlendirmek, kişileri tek tek görerek, gözleyerek bazen birlikte çünkü davanın niteliğine göre tamamen farklılık gösteriyor bu çalışmalar. Bu şekilde yapılan bütün çalışmalar bu mahkemede verilen ifadeler ile işte insanların anlattıkları ile çok farklı şeylerde çıkabiliyor. O yüzden hakimin yardımcısı ve hakime başka bir bakış açısı getirdiğini düşünüyorum. Esas önemli kısmı koruyucu ve önleyici çalışmalardır bence. Ama şu anda yapılan çalışmalar koruyucu ve önleyicilikten çıkmış durumda. Çünkü davalar Asliye Hukuktan gelmiş ve en az bir yıllık dosyalar bunlar. Artık olay büyük bir aşamasını atlatmış, son noktalarına gelmiş. Bu dönemde yapılacak çalışmaların çokta nitelikli olabileceğini düşünmüyorum işin açıkçası. Ama Aile Mahkemelerinde yeni açılacak davalar ile ilgili koruyucu ve önleyici çalışmaların çok önemli bir yer tutacağını düşünüyorum. Bu koruyucu ve

önleyicilik o zaman kendini gösterecek ve belki biraz önce bahsettiğim bu kriz dönemleri ailelerin, geçiş dönemleri sürecinde yaşanan bir anlık insanları mahkemelere sürükleyen durumları belki de biz aileyi gerçekten parçalamadan, koparmadan o noktada geri çevirebilme şansını elde edeceğiz. Şu anda dediğim gibi olaylar çok son noktalarında onun için şu aşamada yapılabilecek sadece hakimlerimize mahkeme dışından bir göz olarak durumları bildirmek ve görüş bildirmek olarak tanımlıyorum. Koruyucu ve önleyici çalışmalar ailelerin sorunlarının üstesinden gelebilmelerini sağlayacak, ailelerin mutlaka kendilerince güçlü oldukları noktalar var. güçlerini ortaya çıkarmalarında yardımcı olacak. Aile ile çalışmak tabi ki çok önemli. Ben her zaman Sosyal Hizmet Uzmanları Derneği yönetim kurulundayım. Ve biz bir aile danışmanlığı eğitimi başlattık. Şu anda da yirmi sosyal hizmet uzmanı arkadaşımız bu eğitimi almakta bende bunun içindeyim. Ve biz bunu barolar ile birlikte ortak bir çalışma şekline döndürmek ve burada çalışacak tüm uzmanların bu aile danışmanlığı eğitiminden de yararlanmalarını uygun görüyoruz. Gerçekten belki aileyi özellikle söylediğim gibi yeni başlayacak davalarda ailenin o koruyucu kısmında önleyici çalışmaları yaparken yapılabilecek bu çalışmalar çok etken olacak. Aile Mahkemelerindeki koruyucu ve önleyici çalışmaların bir diğer kısmı bu krizlerden etkilenecek olan ailelerin ve özellikle çocukların. Aslında anne, baba yada çocukla görüşmekte yeterli olmayabiliyor. Bazen tamamen dışarıdaki ama aileyi birebir etkileyen bütün kurumlar bu konuda etkili. O yüzden yapılabilecek çalışma aslında tek taraflı değil. Tek bir görüşmeyi de içermiyor. Şu anda yaptığımız çalışmalarda hiçbir zaman tek bir görüşme ile yapılabilecek yada sonlandırılabilecek bir şey değil. Çünkü eğer boşanma ise durum hem anne, hem baba, hem çocuk yada işte ailenin büyük aile ise, geniş aile ise diğer fertleri içeriyor. Onun için özellikle başlangıç aşamasındaki ailelerde de bu dış faktörleri de göz önünde bulundurarak gerçekten ailenin esenlik ve mutluluğunu sağlayabilecek ve o kriz dönemini atlatmasını

sağlayacak bir çalışma yapmanın faydalı olacağını düşünüyorum. Ben kısa keseyim çünkü çok süre uzamıştı sorular gelirse o şekilde yapalım. Çok teşekkür ediyorum.

Av. Munise DAYI : 15 dakika ara verip sonra mı sorulara devam edelim istersiniz. O zaman soruları alalım, tamamlayalım ve oturumumuzu sona erdirelim. Varsa soru, buyurun hocam,

Prof. Dr. Turgut AKINTÜRK : Ben de biraz sonra İstanbul'a gideceğim. İstanbul'da yarın dersim var. onun için bir iki noktaya değinmek istiyorum izin verirseniz.

Av. Munise DAYI : Tabi hocam buyurun.

Prof. Dr. Turgut AKINTÜRK : Şimdi efendim birincisi değerli arkadaşımız

KATILIMCI : Kürsüden konuşun lütfen, duyulmuyor.

Prof. Dr. Turgut AKINTÜRK : Efendim şimdi Aile Mahkemesi hakimi olarak görev yapan arkadaşımız kanunun 3. maddesinde hakimlerin özelliğinden bahsetti, yazıyor kanun diyor ki şu, şu vasıflara sahip olacak bunlar asli şartlardır tercihen de şöyle, şöyle olanlar arasından seçilecek. Arkadaşımız bir sual sordu, dedi ki, acaba bu şartlar ortadan kalkarsa mesela hakimin çocuğu ölürse, çocuksuz duruma düşerse ilerde eşinden boşanır da evli sıfatını kaybederse ne olacak? Acaba bu Anayasaya da aykırı olacak mı? Kanuna da aykırı olacak mı? Şimdi bu konudaki görüşümü kısacık söyleyeyim üç cümle ile. Bunlar atanması için gereken genel şartlardır. Bu şartlara sahip olan bir kişi o makama atandıktan sonra artık bunun kaybedilmesi diye bir şey söz konusu olamaz. Hakkı Bey'le de yanımda beraber konuştuk aynı görüşte olduğunu söylüyor. Aksi takdirde siz hakim bulamazsınız. Yani seni ben aile hakimi atıyorum ama boşanmak yok, emekli olduğun güne kadar boşanmayacaksın, boşanırsan gittin. Beytül Şabab Sulh Hakimliğine gidersin artık. Aman iyi bak çocuğun falan trafik kazası geçirmesin, ölmesin böyle bir şey olmaz.

Anayasaya aykırılıkta burada asla söz konusu değildir. Müktesep bir haktır. Hakim atanmıştır oraya 16 senedir Aile Mahkemesi hakimliği yapıyor, oldu insan hali karısından boşanmıştır, olabilir. Bakın niye bunu 30 yaşından yukarı ve çocuk sahiplerini atıyor kanun. Diyor ki "bekara karı boşamak kolaydır" öyle bir insanı ben buraya oturtayım ki, çocukların derdini bilsin, çocuklar ile ana-baba arsındaki ilişkilerin ne olduğunu görsün. Ona göre kararını versin. O bakımdan problem yok. Efendim?

Av. Munise DAYI : Boşanmış insanlarda daha iyi bilmez mi?

Prof. Dr. Turgut AKINTÜRK : Bilirde ben de bir şey olmaz diyorum zaten. İkincisi, sevgili kardeşime çok teşekkür ediyorum. Fevkalade güzel açıkladı konuyu bakın burada açık hüküm var. siz bunu bilirkişi gibi yapamazsınız, Aile Mahkemeleri ihtisas mahkemesidir. Bunlar bilirkişi olamaz. Bakın burada ne diyor? kanun burada var. Aile Mahkemelerinde bulunacak kişiler uzmanlar madde 5, filan, filan. Şunlar, şunlar şunları yapmak zorundalar. Adalet Bakanlığınca filan, filan, filandan psikolog şu bu atanır. Bakın hakim arkadaşlar var, Yargıtay üyesine de sordum siz dedim, bilirkişi ataması mı yapıyorsunuz hakimken, yoksa bilirkişi mi seçiyorsunuz dedim. Hakkı Bey dedi ki, bilirkişi seçiyoruz dedi. Çünkü bana dünya kadar bilirkişi dosyası geldi hepsinde mahkememizce bilirkişi seçildiniz şu konulardaki raporunuzu bildirin diyor. Atama sürekli bir görevi belli bir ücret karşılığında görmek üzere bir göreve getirmektir. Bak, Adalet Bakanlığınca atanır diyor. Adalet Bakanlığı bunları bilirkişi seçer demiyor. O zaman hakim seçer. Bilirkişi mahiyetinde olsa idi hakim tamam derdi, ben bu konuyu anlamıyorum bunu bir sosyal şey bulayım çalışmacı bulayım, pedagog bulayım, psikolog bulayım bana fikir versin. Hayır. Eğer hafızam beni yanıltmıyorsa bir zamanlar iş mahkemeleri, uzman mahkeme olarak biliyorsunuz toplu mahkeme gibi düşünüldü işçi temsilcisi, işveren temsilcisi,

hakim falan. Bu da aşağı yukarı ona benzetilmelidir. Almanya'da öyledir. Ama şimdi diyeceksiniz ki Türkiye'nin bu kadar kalabalık mahkemelerinde Adalet Bakanlığı bu kadar kadro bulup da bunları nasıl atayacak? Orası başka. Bütçeye bu ne getirecek? Hani belki düşünülebilir ki bu, merkezlerde, büyücek merkezlerde bunlar böyle toplu gibi olurda ama küçücük her kaza, her ilçeye siz bunu atamaya kalkarsanız Adalet Bakanı bunu çıkaramaz. Adalet Bakanı bütçe müzakeresinde o kadar gayret gösterdi ki, amanın bizi arttırın, hakimleri atayamıyoruz, kadrolarımız boş kalıyor dedi. Onun için burada bir şeylik var ama ben kişisel kanaatimi söylüyorum bunlar bilirkişi değildir. Bilirkişi olursa bu mahkemeler ihtisas mahkemesi değildir. Tabela değişikliği mahkemesidir. O kadar. Silersiniz Asliye 12. Asliye Hukuku, 12. Aile Mahkemesi tamam. Hakim evliydi idi ise sen kardeşim otur burada çocuk çoluk, var, otur, tamam. Sen şimdi uzmansın, bu güne kadar Asliye Hakimi idin ya şimdi sen uzmansın, otur oraya şimdi tamam. Yok olur mu öyle şey? Bakın biz bunları düşündüğümüz için şimdi çocukları öyle yetiştireceğiz. Aile Hukukunda mastır programı açıyoruz. Diyoruz ki gelin, Aile Hukukunda mastır yapın, öğrenin, iyice aile hukukunu öğrenin ileride hakim mi olacaksınız aile hakimi olacaksınız.

İbrahim CILGA : Efendim biz de şey açtık. Aile sorunları mastır programı açtık.

Prof. Dr. Turgut AKINTÜRK : Yoksa icra tetkik merciinde hakimlik yapmış çoluk çocuk var, gel sen aile hakimi ol. Ben bugüne kadar icrayım ya der adam. Yahut ceza hakimi bizim memlekette olmayacak şey yok. Uzun yıllar savcılık yapanı Hukuk Dairesine üye yaptılar Yargıtay'da. Teşekkür ederim.

Av. Munise DAYI : Bizim hakimlerimizde bu konuda kendileri de cezadan ve icradan geldikleri için sıkıntı çekiyorlar onlarda şikayetçi bunu söylemek için başlamıştım söze ama siz

hakaret falan estağfurullah hakaret diye bir şey olmadı efendim. Öyle bir problem yok. Konuşmacılarımızdan bir tek Funda Hanıma bir soru yöneltildi. Kendisine verdim sanırım size okuyacaklar. Sonra ekleyecek bir şeyleri varsa diğer konuşmacılarımızın eklerler ve oturuma son veririz. Buyurun Funda Hanım,

Funda TÜMER : Gelen soru şöyle, vesayet makamının izin yetkileri Türk Medeni Kanunun 462. maddesinde yazılı olduğu üzere sınırlı mıdır, 14 bent halinde yazılı olanlar arttırılabilir mi, yasal sınırlar içerisinde kalmak kaydı ile vasi ile avukat arasında yapılan ücret sözleşmelerine müdahale edilebilir mi? Şimdi izin yetkileri 462. maddede kast edilen vesayet makamından izin alma gereği olan haller bunlar 14 madde halinde sınırlı tutulmuş. Bunlar sair hususlarda arttırılabilir mi den kasıt nedir, sair yani bu 14 madde dışındaki hallerde de izin istemek gerekir mi veya izin alınmalı mı, mı anlamına geliyor? Soru sahibi kimse, bunlar sınırlıdır. Ancak bu hallerde vesayet makamından izin almak gerekir. Bu yasal sınırlar içerisinde kalmak kaydı ile vasi ile avukat arasındaki ücret sözleşmesine müdahale bundan kastınız nedir?

KATILIMCI : Aavukat ücretin belirlenmesinde %25 lik bir sınır vardır .. kalmak kaydı ile yani kamu düzenine aykırı olmaması kaydı ile vasi ile avukat arasında yapılan ücret sözleşmesinde, aile hakimi vesayet makamı olarak acaba buna müdahale edebilir mi? Hayır % 25 olamaz %24 olması gerekir diyebilir mi?

Funda TÜMER : Olmaması gerekir. Öyle bir müdahalenin yapılamaması gerekir ama ben bu konuyu daha net ve ayrıntılı açıklaması için Dairemizin Başkan Vekiline sözü vereyim. Hakkı Beye, ben olmadığı görüşündeyim.

Hakkı DİNÇ : Bazı işlerde vesayet makamından izin almak yetmez. Denetim makamının da onayı lazım. Şimdi bunlar 462. madde de vesayet makamından değil, 14 bent

halinde sayılıyor. Bunlar ... denetim makamından şurada diyor, aşağıdaki hallerde vesayet makamının izninden sonra denetim makamının da izni lazım. Yetmiyor yani vesayet makamı. Onlar ne? 7 bent halinde sayılmış. Vesayet altındaki kişinin evlat edinmesi daha önemli. Eğer evlat edinirse. Vesayet altındaki kişinin vatandaşlığa girmesi. Bir işletmenin devir alınması. .. ömür boyu aylık veya gelir bağlanması. Ölünceye kadar bakma akdi sözleşmeleri yapması ... mirasın kabulün reddi. Küçüğün .. kılınması, vesayet altındaki kişi ile vasi arasında sözleşme yapılması. Bunlar da demek ki denetim makamının izni lazım ayrıca. Şimdi arkadaşlar, vasi avukat ile sözleşme yaptı. Vasi avukat ile sözleşme yapacak bunda hiçbir engel yok. Hiçbir izne de gerek yok. Bu normal bir bağ. Ama şu var, vasi hesap verecek, kime, hakime götürüp hesap verecek. Şunları yaptım diyecek. O zaman hakim diyecek ki, sen bu sözleşmeyi yaptın ama bu sözleşmede yapılacak iş şu kadar ödeyecek. Sen bunu hakkını kötüye kullanacak şekilde şu kadar bir sözleşme yaptınsa bunun hesabını hakim de sorar diğer ... bunu, ondan haksız mal edinme sebebine göre işleyebilir. Yani o bakımdan fevkalade .....vekil sorumlu mu? Vasinin yaptığı işlerden vekil sorumlu mu? Her türlü hesabını da vesayet makamına verecek. O itibarla bir problem çıkacağını zannetmiyorum.

Av. Munise DAYI : Teşekkür ederiz Sayın Hakkı Dinç. Bu soruya 1 No'lu Aile Mahkemesi hakimimiz Muammer Bıçakcı'da cevap vermek istiyor. Lütfen dinliyoruz.

Muammer BIÇAKCI : Sayın Yargıtay üyemize teşekkür ederim. Ben de ilave olarak şunu söylemek istiyorum bu konuda. Vasi ve vesayet makamı mahsurun tüm haklarını korumak zorundadır. Şimdi avukat vasi ile sözleşme yapıyor. Şu dava için şu kadar lira ücret ödenecektir. Ücreti vekalet olarak. Diyelim ki bir basit boşanma davası için 18 milyar liralık bir şey yaptılar getirdiler. Ve parasını istiyorlar vesayet makamından. Vesayet makamı bunu ödeyecek midir? Hayır. Gerekirse o dava için avukatın emek ve zamanı için ne kadar ücret gerekir,

bilirkişi incelemesi de yaptırabilecek tir bu konuda. Ne kadar ücret hak ediyorsa o ücret sözleşmesini onaması gerekir. Vesayet makamının. Onanmadıkça geçerli değildir.

Av. Munise DAYI : Teşekkür ederiz. Başka soru yoksa, buyurun, Kadın Hakları Kurulu Başkanımız Avukat Esin Özbek bir soru soracakmış. Şöyle çıkın isterseniz.

Av. Esin ÖZBEK : Ben yazıyı yetiştiremedim. Şimdi uzman görüşüne, hakimin takdirine bırakıldığı gerekli görülen hallerde hakimin takdirine bırakıldığı ifade edildi. Dün de ifade edildi bu. Bir taraftan da yaşadığınız sorunları işte bilirkişi niteliğine sokulduğunu ister istemez, atanmış olduğu halde kadro ve yetişmiş insan yokluğundan ötürü uzmanların atanamadığını gibi dosya yükünü duruşmaların altı ay sonraya ertelendiği gibi sorunları da dile getirildi. Şimdi anlaşmalı boşanma dışındaki davalarda, bizim çekişmeli boşanma diye tabir ettiğimiz davalarda uzman görüşüne başvurmayıp yargıcın takdirine bıraktığımız noktada bütün bu sorunları da göz önünde tutarak bir süre sonra uzman görüşüne baş vurduğumuzda ne olacak, bir süre alacak mahkeme için, hakim için, taraflar için. Zaten uzman yok, zaten dosya yükü ağır vesaire. Takdire de bırakılmış bir konu. Takdir etmeyebilir hakim. Takdir de etmeyebilir. Bir süre sonra zorunluluklardan kaynaklanan sebepler ile bu hüküm işlemez hale dönüşebilir.

Av. Munise DAYI : Cevap vermek isteyen yok Esin Hanım. Funda Hanım cevap verecek.

Funda TÜMER : İsterseniz ben cevap vereyim. Ölü bir hüküm haline dönüşeceğini düşünmüyorum. Özellikle ilerde Bakanlıkça atama yapıldığı takdirde hele bu söylediğiniz konuma gelemeyecektir. Zaten bir çok dosyada, bir çok davada bilirkişi, bu kanundan önce bilirkişiye müracaat ediliyor idi özellikle velayet davalarında. Bu kanunda yargılamanın her aşamasında uzmanlardan yararlanabileceği açıklanıyor. Bu hakimlerin karar vermekte zorlandığı sosyal konularda,

psikolojik konularda yardım alabilecekleri anlamına geliyor. Hakimlerde zaten bu konuda yardım almak isteğindeler. Misal idrak çağındaki çocuklar kavramı nedir? Bu uluslar arası sözleşmeler gereği çocukların dinlenmesi gereken konularda bu çocuklar dinlenmeli midir, dinlenmemeli midir? İdrak çağında mıdır, değil midir? Zaten bu gibi konularda mutlaka bir uzman görüşüne ihtiyaç duyuluyor. Bizler hakimler olarak bu uzmanlık alanlarında yeteri kadar bilgili insanlar değiliz. Her konuda bilgili olmamızda beklenemez. Özellikle ailenin korunması, çocukların yetiştirme yurtlarına yetiştirilmesi, özel aileler yanına yerleştirilmesi, yetişkinler için meslek alanlarında bir takım tedbirler alınması gibi konularda hakimler zaten sadece dosyanın içeriğine bakıp sadece kişilerin kendilerine bakıp karar vermek konumunda değiller. O yüzden ben düşünmüyorum bu hükmün ölü bir hüküm haline geleceğini.

Av. Munise DAYI : Yargıtay 2. Hukuk Dairesi Üyesi Sayın Hakkı Dinç bu konuda bir şeyler söylemek istiyor sanıyorum bize. Buyurun efendim. Buyurun efendim mikrofona.

Hakkı DİNÇ : Değerli arkadaşlar, bu Aile Mahkemeleri Kanunu 8.7 mi dedik Funda,

Funda TÜMER : Evet.

Hakkı DİNÇ : 8.7. 2003 tarihinde yürürlüğe girdi. Peki yürürlüğe girdi, nerede girdi? Yalnız Ankara'da girmedi ki. Yurdun her tarafında bu faaliyete başladık. Aile Mahkemesi kurulan yerlerde atanan hakimler bu işe bakacak, atanmayan kurulmayan yerlerde mevcut Asliye Hukuk Hakimleri Aile Mahkemesi sıfatı ile ellerindeki bu davayı götürecekler. Şimdi uzmanlar var Aile Mahkemesi yasa gereği. Şimdi arkadaşlar ben de burada konuşurken her iki hocamın görüşlerine hayır dememe imkan yok. Biz de aynı görüşleri paylaşıyoruz. Ama gel Yargıtay'a, Daireye böyle bir dosya önüne geldi mi bakış açınız farklı oluyor. Nasıl farklı oluyor? Dosya geldi Çukurca'dan. E Aile Mahkemesi gibi bütün uzmandan görüş al,

şunu yap, dosyayı incelet, yanında bulundursun bu fiilen uygulama imkanı olmayan bir sistem. Böyle bozdunuz da mı dosyaları. Arkadaşlar bu Asliye Mahkemelerini arkadaşlarımız söyledi bak altı aya gün veriyorlar. Her bir mahkemede ikişer bin dosya var. bu yurdun her yerinde böyle burada değil ki. Bu Asliye Mahkemelerinin %40, %50 dosyasının karşılığıdır. Şimdi biz, siz böyle bozdunuz mu dosyaları, mutlaka bir psikolog lazım, bir sosyolog lazım. Bu ne demektir? Bu işlerin hiç birisi çıkmaz hale gelir. Sorumluluk altında oldunuz mu bakış açınız farklı oluyor. Bende tamamen katılıyorum bu sözlere. Hayır demeye imkan mı var? işte bu nedenle dedik ki varsa sen al, lüzum hissediyorsan al. Hatta biz kendi aramızda şöyle de konuştuk. Bir dosya geldi. Tereddütler var. diyeceğiz ki, isterse nerede olursa olsun Çukurca'da da olsun, Hakkari'de de olsun. Şu dosyada şu konuda uzmanın görüşünü al. Değerlendir sonucuna göre karar ver. Mesela bunu arkadaşlar saydılar. Velayet düzenlenmesinde olabilir, hakim, boşanma istediler fakat ayrılığa hükmetmek gerekecek belki de barışma ihtimali var mı, yok mu araştır denebilir. Şahsi ilişki düzenlenirken çocuğun bedeni ve fikri gelişimine hangisi daha önemli olur? O dikkate alınacaktır. Çocuğun eğitim durumu dikkate alınacaktır. Olumsuz etkilenmemesi bakımından. Bunlar bakımından veya şimdi belki aklımıza gelmeyen her olayın, somut olayın özelliğine göre alınması gereken tedbirler bakımından elbet ki alınabilir. Ama şimdi bu şekilde mutlaka sosyal hizmet uzmanından görüş al gibi bir bozma yaparsanız çünkü bu bozma belli bir mahkeme için değil ki, hepsi için geçerli olacak. Bizim bozmalarımız, bizim kararlarımız para gibi bütün hukukla meşgul olan herkes bize bakıyor. Bir örnek vereyim: aile Mahkemeleri kurulurken bir kısım arkadaşlar Yargıtay'da dediler ki, bu iş görevdir, kamu düzeni ile ilgili. O halde eldeki davalar, sonuçlanmış dosyalar kesinleşmemiş dosyaların hepsini görev yönünden bozmak gerek. Bu gayet kolay. Ama şimdi bozunca ne olacak? Binlerce dosya bir defa daha mahalline gidecek. İşin kötü tarafı bozduk şimdi önceki hakim boşamıştı.

Sonraki hakim aynı deliller ile ben boşanma davasını ret ettim diyor. yani bizler karar verirken arkadaşlar enine boyuna düşünmemiz gerekecek. Gerekiyor. Bu sorumluluk işi bu. Bunun bilinci altında bu şekilde bir davranış içerisine girdik. Yoksa bu her iki değerli hocamın sözlerine, uzman arkadaşımızın sözlerine katılmamaya imkan yok. Ama zaman içerisinde geçmişe göre çok büyük mesafeler alınmıştır. Bunun da kat edileceğini, bu sistemin bütün ülkeye yayılacağını hem sizlerin hem bizlerin gayreti ile bu işin daha sağlıklı çözüme ulaşacağına ben inanıyorum. Bu vesile ile hepinize teşekkür ediyorum.

SUNUCU : Sayın konuşmacılarımızı teşekkür belgelerini vermek üzere Kadın Hakları Kurulu Başkanı Esin Özbek'i davet ediyoruz. Buyurun.

Av. Munise DAYI : Hayır, daha konuşma, Muammer Bey, ben fark etmedim arkadaşlar. Muammer Bey bir şey söylemek istiyor.

Muammer BIÇAKCI : Sayın Hocam Turgut Akıntürk'e bir soru yöneltebilir miyim hocam?

Prof. Dr. Turgut AKINTÜRK : Valla soru yöneltebilirsiniz ama uçağın kaçtığını görebilir miyim?

Muammer BIÇAKCI : Kısaca. Şimdi bu 7. madde de Aile Mahkemelerinin 7. maddesinde bu kanunun uygulanmasında vesayet makamı olarak aile mahkemesine verilen kararlara karşı Türk Medeni Kanunu 397. maddesinde belirtilen denetim makamı görevi varsa bir sonraki Aile Mahkemesine · yoksa diyor o yerdeki Asliye Hukuk Mahkemesince, Asliye Hukuk Mahkemesi derecesinde mahkeme yoksa en yakın yerdeki Aile Mahkemesi veya ikinci maddenin ikinci fıkrasına göre görevlendirilen Asliye Hukuk Mahkemesince yerine getirilir diyor denetim görevi. Medeni Kanunun 411. maddesinde de vesayet işlerinde yetkili ve görevli

mahkeme küçüğün ve maktulün yerleşim yeri mahkemesi deniyor. Şimdi siz bu durumda diyelim ki, Kars'ın Çığdır ilçesinde ikinci bir Aile Mahkemesi yok veya bir Asliye Hukuk Mahkemesi yok. Oradaki çocuğun yetkisini veya maktulün yetkisini denetim makamı olarak Kars'a veya Ardahan'a veriyorsunuz. Bu kanuna aykırılık değil midir?

Prof. Dr. Turgut AKINTÜRK : Efendim şimdi bakınız, Yargıtay yanımda. Zaruret dolayısı ile bu kanun Medeni Kanunumuzu zımnen ilga etmiştir kararı alındı diyor. sonradan çıkan bir kanun olduğu için diyor bu maddeler zımnen mülgadır diyor. biz diyor bunu... tabi terslik oradan geliyor. Şimdi vesayet makamı sulh hakimi idi öbürü de asli hakimdi. Onun kararına o ediyordu. E şimdi o onu ikisi de eşit hakim. O hakim de asliye hakimi, bu hakimde asliye hakimi. Yani albayı öbür albaya şikayet ediyorsunuz. Albayı albay yargılıyor. imdi mecbur kaldık ... doğru diyor, sizin söylediklerinize katılıyorum ama diyor, mecbur kaldık biz daire olarak bu mülgadır. Zımnen ilga var. hatta ben teşekkür ettim amanın dedim bir örnek daha çıktı talebelere anlatırken. Çünkü biz kanunen zımnen ilga filan anlatırken ha bir de bu örneği söyleyeyim dedim. Ama bana sorarsanız terslik var. medeni Kanun temel kanundur. .. böyle özel kanunlar ile ilga edilmemelidir. Ve büyük bir abidedir, ikide bir de kazma alıp da gitmemek lazım. E şimdi 91, 92. maddeler kazmayı yedi. Biliyorsunuz dernekler. 321 de yemek üzere .. e birde oradan yedi kazmayı. Herhalde ... yeni bir komisyon kuracak Medeni Kanunu yeni baştan yazacak. Olmaz böyle şey. Olmaz. Ne bozuyorsunuz? Vesayeti .. vesayet aile değildir. Akıl hastası herif, bekar herifin ne ailesi var? ....aile bu değil. Ama arkadaşınız diyor ki biz ne yapalım, ikinci kitap dedik taa miras hükümlerine kadar hepsini soktuk diyor, yani kusura bakmasın çok sevdiğim, Hakkı Beyi çok severim. Has bel kader o orada yetiştirildi. Kurulda da ..... da benim öğrencim. Başkanları desen onu da çok severim. .. ne yapalım hocam diyor, zaruret diyor insana her şeyi yaptırır diyor. .....çocuklara ama söyledim. Şimdi iki sömestr aile okudu ya,

dedim çocuklar benim kitabıma bakmayın siz Yargıtay 1. Hukuk Dairesi böyle yapmış bundan sonra böyle yapacak. Ne yapayım? Öyle mi? Aman çok konuşmayalım kaçıracağız uçağı. ..

Hakkı DİNÇ : Orada 118 den mi başlıyor? 118, 122, 123, 124 mirasa kadar, kaçıncı maddeye kadar 494. maddeye mirasa kadar saymış. Ben derim ki madem bu siyasi iktidar bu vesayet dönemini de Aile Mahkemesi içerisinde kabul ediyor, öyle düşünüyorum. Böyle madde madde sayılırsa yanılıp, atladığımız noktalar olur. Şöyle yapalım dedim, ikinci kitabın içinde olan her şeye Aile Mahkemesi karar verir. Çünkü siyasi iktidar onları saymış, vesayet, velayet, kayyımlık, haciz, kanuni müşavirlik her şey

Bu yasa arkadaşlar. Biz yorumlarken yasaları denetlemeye yönelik, uygulama imkanı olacak şekilde yorumlayacağız. Ve ikinci kitap diyor, kanuna bakıyorsunuz ikinci kitap 118 den mirasa kadar olan kısım. Bu kadar açık Yürürlük yasası 4722 sayılı yasada da diyor ki, yürürlük yasasına bakarsanız orada da diyor ki, vesayet aile hukukunun içerisindedir.

Gerçekten düzenlenmesinde de aile hukuku içeriklidir. İsviçre'de orada da aynı içerisindedir. İşte biz de dedik madem böyle vesayet aile hukukunun içindedir. Şimdi kanun koyucu bunu o kadar bilinçli yaptı ki, denetim makamının kim olduğunu da vesâyet makamının kim olduğuna da. Denetim makamının kim olduğunu da bu aile mahkemeleri kanunu çıkarken maddeye açıkça yazdı. Biz de dedik ki artık bundan sonra ikinci kitabın içerisinde olan her şey Aile Mahkemelerinin konusudur. Vesayet dahil. Vesayet makamı şudur, denetim makamı budur. Bir tek tayini. Benzetmek sureti ile vesayet hükümleri uygulanıyor. Dedik ki o mirasın içindedir, ikinci kitabın değil. O bakımdan o halden şu tayin edilecek ama onun şahsına yapılan itirazları yine vesayet makamı inceleyecek. Aile mahkemesi hakimi inceleyecek. Bu şekilde uygulamaya karışıklık yaratmayacak, eşitliği bozmayacak şekilde, sistemi bozmayacak

şekilde uygulama cihetine girdik. Bir problem çıkacağını zannetmiyorum.

Av. Munise DAYI : Teşekkür ederiz efendim sağ olun. Sanırım sonuç olarak Aile Mahkemelerinin şart zorunlu olduğu, gerekli olduğu ancak hocamın dediği gibi bir uzman mahkemesi olabilmesi için bir an önce kadrolarının kurulup sosyal çalışmacının ve uzmanların bulunması, bunların tüm yargılama boyunca hakime yardımcı ve yol gösterici olması, birlikte çalışması ve daha güzel aileler ve daha güzel bir topluma ulaşmak dileği ile teşekkür ediyoruz, oturumumuz sona ermiştir.

SUNUCU : Değerli dinleyenler yarın 5 Aralık 2003 kısaca program hakkında bilgi vermek istiyorum. 1923 Devriminin Mühürlü isimli sinevizyon gösterimi ve Yüreğimizdeki Türküler isimli müzik dinletisi yer alacaktır. Şu anda plaketleri vermek için Esin Hanım'ı davet ediyorum.

1934'DEN 2003'E TÜRK KADININ YURTTAŞLIK KONUMU

KONUŞMACI

- Dr. Firdevs GÜMÜŞOĞLU, Sosyolog
  M.S.Ü Sosyoloji Bölümü Öğretim Üyesi

TARİH : 05 ARALIK 2003

YER : Adliye Sarayı Konferans Salonu

1934'DEN 2003'E
TÜRK KADININ YURTTAŞLIK KONUMU

SUNUCU : "Kadın Hakları ve Medeni Kanun" konulu Sempozyumun son gününde, bu anlamlı günde sizlerle tekrar beraberiz, hoş geldiniz. Programımızda her ne kadar "1923 Devriminin Mühürleri" adlı sinevizyon gösterimi yer alıyor idi ise de teknik bir arıza sebebiyle şimdi "İnsan Haklarının Dünü ve Bugünü " adlı sinevizyon gösterisini izliyoruz, teşekkürler.

"İNSAN HAKLARININ DÜNÜ VE BUGÜNÜ"

SİNEVİZYON GÖSTERİMİ

SUNUCU : Sayın yargıçlarımız, sayın savcılarımız, sayın meslektaşlarımız ve değerli konuklar, şimdi 1934'ten 2003'e "Türk Kadınının Yurttaşlık Konumunu" konusunu ele almak üzere Mimar Sinan Üniversitesi Sosyoloji Bölümü Öğretim Üyesi Sosyolog Sayın Doktor Filiz Gümüşoğlu'nu kürsüye davet ediyorum.

Dr. Firdevs GÜMÜŞOĞLU : Merhaba. Öncelikle Ankara Barosuna çok teşekkür etmek istiyorum, Kadın Komisyonu özellikle, beni buralara kadar davet edip, sizlerle çalışmamı paylaşımımı sağladıkları için çok, çok teşekkür ediyorum. Ayrıca hem Türkiye'nin kadınlarına hem de erkeklerine kadınların siyasal hayata atılışlarının, kadınların en temel haklarından olan yurttaşlık hakkının verilişinin en önemli simgesi olan "Seçme, Seçilme Hakkının" yıldönümünü de bugün burada özellikle Cumhuriyet Devrimi önderlerini anarak, onlara saygılarımı ileterek konuşmama başlamak istiyorum.

Program maalesef bir saat geç başladığı için ben konuşmamı son derece sınırlı tutmak durumundayım; herkesin bu program dışında önemli işleri var, bu nedenle çok sınırlı tutacağım.

Öncelikle eğitimin ve kadınların eğitiminin yurttaş olmadaki önemine dikkat çekmeye çalışacağım; fakat buna geçmeden önce belgeselde çok önemli bir nokta vardı; herkes boşanma ile ilgili olarak hem fikirdi. Yani kadınlar elbette istiyorlarsa boşanabilir fikri çok kabul gören bir fikir. Ders kitapları ile ilgili bir çalışmamda, 1920'lerden günümüze kadar ders kitaplarını cinsiyet rolleri açısından inceledim. Uzun yıllar ders kitaplarında özellikle 1980'li yıllardan itibaren başlayan 1990' a kadar devam eden süreçte çocuklar boşanmayı ders kitaplarından şöyle öğreniyorlardı: Boşanmak çok acı ve zordur, iyi huylu çocuklar anne ile babayı birbirine bağlar ve çalışkan çocuklar anne ile babayı birbirine bağlar diye sosyal bilgilerdeki metinlerde buna ilişkin anlatılar vardı. Yani Cumhuriyetin yurttaşı, yurttaş olmaya aday çocukları daha sekiz, dokuz yaşlarından itibaren, anne ile babanın ayrılmasının sorumlusu olarak da görülebiliyordu ders kitaplarında. İşte, benim esas olarak sizlerle paylaşmak istediğim Cumhuriyetin yurttaşı ile, ulaşmak istediği yurttaşı ile özellikle 1940'lara kadar- 1940'ların ikinci yarısına kadar ulaşmak istediği yurttaşı ile 1940'lardan sonraki yurttaşının niteliklerinin tamamen

birbirinden farklı olduğudur. Cumhuriyetin yurttaşı ne idi, buna bakmadan önce Cumhuriyet ne idi, ne anlama geliyor idi, Cumhuriyet sadece bir halk yönetimi mi? Bu bizim Cumhuriyetimiz açısından bakıldığında aslında çok farklı, Batıdaki Cumhuriyetlerin kuruluşlarından çok farklı bir nitelik taşıyor. Çünkü Cumhuriyet bizde, Anadolu'nun parçalanmasına karşı top yekun bir isyan olarak tanımlanabilir, biz de Cumhuriyet yüzyıllar boyunca Batının sömürüsüne yani Düyunu Umumiye denen, bugün ki IMF karşılığı, IMF ile eş değerde kurum olarak değerlendirilebilir; bir ülkenin ekonomik ve sosyal olarak sömürülmesine katkıda bulunan kurumlarına karşı bir isyandı aslında Cumhuriyet. Diğer yandan baktığımızda Cumhuriyetimizin anlamı kadınlar için son derece önemli. Ama bunun içinde bir sistem değişikliğinin gerçekleşmesi gerekiyordu. Bu sistem değişikliği aynı zamanda Düveri Muazzama denen yani emperyalizme karşı bir başkaldırı temelindeydi.

Türkiye'deki Cumhuriyetin en temel unsurlarından biridir, işgale, emperyalizme, Saltanata, Halifeliğe karşı bir isyan. Zaten şimdiye kadar kısaca özetlediğim noktaları Mustafa Kemal, kendisi de ifade ediyordu. Mustafa Kemal ne diyor; Söylevde bulunuyor, çok net olarak ortaya koyuyor, diyor ki; Osmanlı Hükümetine, Osmanlı padişahına Müslümanların Halifesine başkaldırmak ve bütün Ulusu, orduyu isyana davet etmek, ayaklandırmak gerekiyor diyor, yani Mustafa Kemal bizzat Cumhuriyetin temel kaynaklarını bu şekilde tanımlıyordu. Bu nedenle de sanıyorum Esin Hanım'ın hazırladığı programda da görünüyordu, "Medeni Bilgiler" kitabında, 1931'de, ben de bunu kullandım çalışmamda, Medeni Bilgiler kitabında 1931'de şöyle bir cümleye rastlayabiliyoruz; "kadınların siyasi ehliyetsizliğinin mantıki hiçbir sebep yoktur" girebiliyor. 1930'larda ders kitaplarına. Bu çok, çok önemli; nasıl bir yurttaş yaratacağınızın aslında devletin hangi ideolojiyi çocuklara vereceğinin de önemli ipucunu da bize veriyor ve burada daha kadınlar siyasal haklarını elde etmeden, bu yasal

düzenlenmeden, gerçekleşmeden, kız ve erkek çocukları, kadınların siyasal olarak ehliyetsiz olmadıklarının bilgisinin yanlış olduğunu öğrenebiliyorlardı ders kitaplarında. Hatta bunu geçmişe ait olan bir papaz zihniyeti olduğunu söyleyebiliyorlardı ders kitaplarından. Eğer kadınların siyasi olarak yetersiz olduğunu düşünüyorsanız bu sizin Ortaçağ zihniyetinizden beslenen anlayışı ders kitaplarına girebiliyordu. Bu son derece önemli çünkü dünyada bile kadının insan haklarının söz konusu olmadığı 1930'ların koşullarında kadının insan haklarının aslında dünyaya ilan edilmesi anlamına da geliyordu ki bence Cumhuriyetin diğer Batılı ülkelerde gerçekleşen Cumhuriyetlerden de temelde en önemli farkı idi. Çünkü Cumhuriyet şöyle bir temele oturmuştu. Ayrıca; laiklik temeli son derece önemli idi, yurttaş olabilmek içim laiklik gerekiyor, yurttaş olabilmek için ümmete karşı bir alt yapı oluşturabilmek gerekiyor, Cumhuriyet işte, özellikle 1940'lı yıllara kadar bunu yapmaya çalıştı. Burada da en temel nokta, eğitimin laik temelde gerçekleşmesi idi. Biliyorsunuz eğitim aracığı ile insanlar hem küreselleştirilebilir hem de akılcı, dünyayı sorgulayan, araştıran ve yeni bir temelde medeni normlar düzeyinde bir sistemi oluşturabilir, eğitim yani eğitim hem ezen, insanlığa yetiştirmeyi hedefleyebilir hem de boyun eğen insanlığı hedefleyebilir, bunun yanısıra da özgür ve akılcı düşünmeyi sağlayan insanlar da yetiştirebilir.

Cumhuriyetin, 1940'ların sonuna kadar uyguladığı politikada esas olarak sorgulayan, araştıran ve aydınlanmacı bir temelde eğitim politikası güttüğünü görüyoruz ve burada da kadınların eğitiminin, kadınların güçlendirilmesinin ki bugünlerde Birleşmiş Milletlerin Kadın Komisyonlarının en önemli, Unicef'in de kararları arasındadır, kadınların her alanda güçlendirilmesi, bu kararların alınmasından yaklaşık elli yıl önce Türkiye'de söz konusuydu. Eğitim politikası, Cumhuriyetin eğitim politikası kadınları her alanda güçlendirmeye yönelik olarak planlanmıştı. Zaten bunun ilk adımı 1924'te Eğitim Birliğinin yasasının kabul edilmesidir.

Bunlar bize basit gibi geliyor bugünden baktığımızda çok temel yasalar ve temel haklar gibi geliyor, evet temel haklar ama 1920'lerin koşullarında bu haklar aslında büyük devrimlerdi. 1924'te Eğitim Birliği yasası kabul ediliyor, 1926'da Medeni Yasa kabul ediliyor, kadınların yurttaşlığına atılan en önemli adımdır, erkeklerin yurttaşlığı diye bir ayrım yapmak istemiyorum ama esas olarak Osmanlı kadınlarının gözüyle baktığımızda topluma ve Osmanlı erkeklerinin de gözüyle baktığınızda kadının konumunun yurttaş olarak, insan olarak nasıl kabul edildiğinin, hangi araçlarla gerçekleştiğinin ipuçlarını görebiliyoruz. Eğitim çok önemli dedik Cumhuriyet politikalarında, gerçekten de Kurtuluş Savaşı sırasında bir Eğitim Kongresi düzenlendiğini biliyoruz. Kurtuluş savaşının hemen ardından eğitim ile ilgili ilkelerin net olarak saptandığını biliyoruz. 1922'de esas olarak eğitimin teokratik çemberden kurtulması gerektiği kararı alınıyor ki daha laikliğin adının bile duyulmadığı siyasal koşullarda. Deniyor ki Tedrisatı, teokratik çemberden tamamı ile çıkarmak, laikleştirmek ve millileştirmek gerekiyor. Bunlar aslında hem toplumsal değişime hem de kadınların değişimine önemli bir katkıdır. Bunun dışında eğitimin umumileştirilmesi yani yaygın hale getirilmesi önemli bir unsurdu. Kadınların eğitiminin de yaygınlaştırılması gene Cumhuriyet Politikalarının temelleri arasında yer alıyordu.

Burada önemli bir başka nokta var ki yine dönemim ders kitaplarından ben sizinle paylaşmak istiyorum, deniyor ki; eğitim aracılığı ile cemiyet hayatında, dünya veya ahiret cezaları korkusundan doğan ahlak yerine hürriyet ve düzenin oluşturulması için gerçek fazileti koymak gerekir deniyor; yani dünyevi olanın, dünyevi ahlakın toplumun dokusunda yer alması, esas olarak hedefleniyor. Bu doğrultu da çalışmalar yapıldığını görüyoruz yine ders kitaplarında. Öğretmenler için hazırlanan ders kitaplarında, öğretmenlere şu önerilerde bulunuluyor, deniyor ki; tahassuba karşı savaşmak gerekir, tahassuba karşı savaşacak esas neferlerde sizler olacaksınız deniyor öğretmenlere ve ders kitaplarında çocukların

tahassuptan kurtulması için hangi bilgilerle donatılması gerektiğinin örnekleri veriliyor. Örneğin, baykuşun uğursuz olduğu söylenir, okulunuzda mutlaka bir baykuş yetiştirerek, uğursuzluk getirmediğini öğrencilerinize öğretiniz, gösteriniz deniyor. Gerçek hayattan teorinin oluşturulması, gerçek hayat aracılığı ile çocuğun eğitilmesi en temel unsur olarak karşımıza çıkıyor Cumhuriyetin ilk yıllarında. Yine, bir Cumhuriyet kuşağı yaratmak gerekliliğinden söz ediliyor, bu Cumhuriyet kuşağının ise aşk, irade ve kudret ile yetiştirilmesi gerektiğini anlatılıyor çeşitli kaynaklarda. Bir başka nokta, kadınların toplumsal hayata girebilmesinin koşullarını yaratan bir başka nokta yine belki bugünden baktığımızda çok önemsiz gibi görünebilir ama alfabenin değiştirilmesidir. Alfabenin değiştirilmesi aslında o teokratik zihniyet denen zihniyete karşı bir savaş açılması anlamına geliyor çünkü yüzyıllar boyunca Arap Alfabesi, harfleri aracılığıyla yaratılan bir kutsallık var. Bu kutsallıktan kopuş Cumhuriyet önderliğinin en önemli hedefleri arasında yer alıyor. Esas olarak Arap harflerinden kopuş, bir teokratik anlayışa karşı mücadelenin bir başka safhada sürmesi anlamına geliyor. Tabi, bunun yanı sırada eğitimin yaygınlaştırılmasının çok kısa bir zaman dilim içerisinde, pek çok sayıda insanı okuryazar hale getirilmesi de diğer amaçlar arasında yer alıyor. Zaten bunu Mustafa Kemal kendisi söylüyor, diyor ki; vatandaşlar diyor, yeni Türk harflerini öğreniniz, bütün millete köylüye, çobana, hamala, sandalcıya öğretiniz ve bu vatanperverlik ve millet-perverlik gereği olarak kabul ediliyor Mustafa Kemal tarafından. Yine bu nokta şu açıdan son derece önemli, o Ortaçağın ulema anlayışına karşı, ulema biliyorsunuz son derece küçük bir azınlıktır ve her türlü eğitim ulemaya tanınan bir haktı, Cumhuriyet ile birlikte aslında o ulemaya tanına hak, kitleleştirilir. Buradan da yine kadınların payına düşen çok önemli bir paydır. Latin harflerinin ötesinde, bunlar hepsi bir medeniyet projesi, uygarlaşma projesinin parçası olarak değerlendirilmeli. Latin harflerine paralel olarak "millet mektepleri" açılmıştır ülkemizde. Bugün yine unutturulan bize,

mutlaka anımsamamız gereken bir projedir millet mektepleri projesi. Yediden yetmişe, kadının erkeğin eğitim gördüğü bir projedir, burada sadece okuma yazma öğretilmemiştir vatandaşlık öğretilmiştir. Çocuklara vatandaşlık bilgisi, yurt bilgisi denen kitaplar aracılığı ile bir vatandaşın nasıl olması gerektiğinin örnekleri verilmiştir. Bu aynı zamanda millet mekteplerine devam eden kadınlar ve erkeklere de öğretilmişti; sokağa çıkarken hangi kıyafetle çıkmak gerektiği, tırnaklarımızı nasıl kesmemiz gerektiği, bazı günlerin kutsal olmadığı, örneğin Salı günü tırnak kesmenin, Çarşamba günü ev temizlenin günah olmadığı çocuklara öğretilir. Bu, yine kadınların hanesine yazılan, kadınların güçlendirilmesine katkıda bulunan unsurlardan biridir.

Cumhuriyetin temel birkaç kurumu var ve 1946 ile birlikte ortadan işlevsiz hale getirilen, 1950'lerle birlikte ortadan kaldırılan kurumlar. Çok kısaca bu kurumlardan da söz etmek istiyorum; eğitim politikalarının dolayısıyla kadınların güçlendirilmesi politikasının da bir anlamda geriye gidişinin de ifadesidir kendi açımızdan baktığımızda. Bir, Köy Eğitmenleri yasası çıkarıldı 1937'de, köy eğitmenleri aslında eğitim sorununa çözüm bulabilmek için askerlikte çavuş olarak görev yapan, Anadolu'nun uyanık gençler, böyle tanımlanıyor, Anadolu'nun uyanık gençlerinin çok kısa süreli altı yada sekiz aylık kurlarla bir eğitimden geçirilip, Anadolu'ya gönderilip oralarda özellikle köylerine gönderilip, köylerde, köyün ihtiyacı doğrultusunda eğitim yapacak, köyün ihtiyacı doğrultusunda çocukları yetiştirecek ama medeniyeti çocuklara, köye taşıyacak insanlar hedeflenmiştir ve Köy Eğitmenleri yasası ile çok kısa sürede eğitim alanında önemli bir adım atılmıştır. Yine önemli bir nokta; köy eğitmenliği kurslarından mezun olan gençlere Hasan Ali Yücel'in talimatı vardı, o gençlerin güzel yazılarından, yine güzel yazı tanımı Hasan Ali Yücel'e aittir, güzel yazılarından oluşan bir kitap hazırlanacağından söz edilir ve eğitmenlerin öğretmenleri uyarılır denir ki, sakın öğrencilerin cümlelerine dokunmayın, olduğu gibi basılacaktır denir, bu

proje hayata geçirilir, eğitmenlere yönelik hazırlanan kitap eğitmenler için de okutmak üzere kitaplığa hazırlanır yani altı ve sekiz aylık süredeki kurslardan geçen gençler kitap yazabilmişlerdir. Cumhuriyet kuşağı, Cumhuriyet önderliği daha doğrusu kendi kuşağına güvenmiştir, altı yada sekiz ay kurs vermiştir, o kursta kitap yazabilecek gençler çıkarmıştı. Bu yine kadınlar açısından bakıldığında kadınların eğitmenliğinin yolunu açan önemli bir unsurdur ve nitekim daha sonra çok sayıda kadının eğitmen olarak görev yaptığını biliyoruz. Bir başka önemli unsur yine aynı döneme denk düşer; 1932'de Halkevlerinin açılmasıdır.

Halkevleri aslında kamusal hayatın yani Osmanlı'da olmayan Cumhuriyetin ilk yıllarında yeni yeni kurulmaya çalışılan kamusal alana kadınların da çok rahatlıkla girebilmesini sağlayacak kurumlar olmuştur halkevleri. Halkevleri birer kültür yuvası olmuştur, halkevlerinde binlerce, kapatıldığı 1952'e kadar binlerce konser verilmiştir, binlerce oyun sahneye konmuştur ve sayısını bilmediğimiz oranda kitaplar yayınlanmıştır, yetmiş sekiz tane Halkevi Dergisi hazırlanmıştır ve buralarda yine kadınların yazması, kadınların bu alanlarda var olması teşvik edilmiştir. Hatta talimatnameler çıkartılmıştır, kadınlar biliyorsunuz sahneye çıkmakta çekince gösterir özellikle kasabalarda, talimatlar çıkartılmıştır kadın rollerinde erkekler oynamayacak diye ve Halkevi reisleri denen Halkevi başkanlarının eşleri olan kadınları, akrabası olan kadınları sahneye çıkarmaya teşvik edilmiştir, bu hayata da geçmiştir, kadınlar sahneye çıkmıştır Halkevleri aracılığı ile. Ve yine aynı dönem, 1940'lara geldiğinde Köy Enstitülerini görüyoruz, köy enstitüleri kadınların özgürleşmesinde, kadınların toplumsal yaşamı değiştirmesinde son derece önemli rol oynamıştır. Bu konuda ne yazık ki yeterince çalışma yok, bu konuda ciddi çalışmalara ihtiyaç var Türkiye'de. Kısaca devlet, ilk defa askere almak için değil ya da zulüm yapmak için değil, bu Cumhuriyet ile birlikte ilk defa köylünün kapısını çalmıştır, köylüye sağlık taraması yapmıştır, köylünün çocuğunu istemiştir

senin çocuğunu okutacağız demiştir ve köylünün bir devlet ile ilişkisinde ciddi bir geçişkenlik sağlamaya çalışmıştır. Yine aynı dönemde ders kitapları, inkılabın cins farkı gözetmediğini yazmıştır, bu son derece önemlidir ve düşünün ki 1930'ların, 1940'ların koşullarında tekerleğe yabancı bir ülkede bir kültür devrimi yapılmıştır. Neden tekerleğe yabancı diyorum, bu bir anlatı, Pakize Türkoğlu ile görüşmemde kendisi söylemişti, yazdığı bir kitapta da yer alıyor, Pakize Türkoğlu, bir köy enstitülü ve Aksu Köy Enstitüsüne Antalya'nın bir köyünden getirtiliyor, çok büyük güçlüklerle köy enstitüsüne getirtiliyor, diyor ki: Ben onu size kendi anlatısından okuyayım çok daha sıcak olacak, iş ve ders saatleri dışında sıra ile herkes bisiklet öğreniyordu, tulumlarınızı giyince sorun olmuyordu bisiklete binmek, hepimiz kısa sürede öğrendik, çoğumuz da dağ köyü çocukları olarak tekerleğe öyle yabancı idi ki. Bisikletin, makinenin hızı ve onları kullanabilmek olağanüstü yenilikti bizim için. Enstitüye gelirken eşek ile at ile kimileri yaya yollara düşen bizlerin gelir gelmez bisiklete binmeyi öğrenmemiz, bu hızı anlatmaya yeterli idi. Özellikle kızların bisiklete binmesi, yaşamımın en unutulmaz anlarından biri olmuştur. Tekerleğe yabancı bir ülkede bisiklete binmeyi öğrenmişti kızlar, bisiklet kullanmayı öğrenmişti, bisikletin başına geçmeyi, motosiklet kullanmayı öğrenmişti, bunlar yine bugünden baktığınızda asla küçümsenmemesi gereken önemli adımlardı ve yurttaşlığa giden ipuçlarından biriydi, bu köy enstitüleri çalışmaları.

Dolayısıyla dönem, Cumhuriyet kuşağı yetiştirme dönemidir ve bu başarılı olmuştur. 1940'lara kadar bir Cumhuriyet kuşağı yetiştirilmiştir, 1950'lerden sonraki özellikle politikalarla o Cumhuriyet kuşağının içi boşaltılmaya çalışılmıştır. Buna rağmen çok kısa süreli de olsa hayata geçtiği oranda baktığımızda, bütün yıkımlara rağmen işte bizler birer Cumhuriyet kuşağı olarak elimizden geldiğince, elimizden gelenin sınırlarını da zorlayarak var olmaya çalışıyoruz. Buradan çok kısaca Osmanlı kadınının durumuna bakmak istiyorum çünkü kadınların yurttaşlığı aslında Osmanlı

kadınlarının beklentisi açısından da bakıldığında ilginç; 1935'te bir Kadın Kongresi yapılıyor Türkiye'de, Nisan1935'te Kadın Kongresi yapılıyor, 1914'te de bir Kadın Kongresi yapılıyor, Dünya Kadın Kongresi. Osmanlı kadınları 1914'teki Kadın Kongresinden haberdarlar, tabi, okumuş, özel eğitim almış kadınlar haberdarlar fakat gidemiyorlar tabi ki. Gitseydik ne diyecektik diye bir kadın dergisine yazıyorlar:

Eğer biz gitseydik o kongreye şunları diyebilirdik ancak, hanımlar sizin nutuklarınızı dinledikçe ben hayret ediyorum, bu sözler 1914'te yazılmış o açıdan tekrar dikkatinizi çekmek istiyorum, hanımlar sizin nutuklarınızı dinledikçe ben hayret ediyorum, sizin haiz olduğunuz hakkın yarısı biz kadınlara bahşedilmiş olsa, biz kendimiz bahtiyar adıl ederiz, şikayet etmek hatırımıza bile gelmez, siz hukukun düzenlenmesini istiyorsunuz, öyle ise dinleyiniz, ben size bizdeki kadınların halini anlatayım da hayret nöbeti size gelsin, bizde kız mektepleri erkek mekteplerinin onda bir nispetindedir, bizde kadınların yüzde doksanı hiç tahsil görmemiştir, belki okuma yazma da bilmez, bizde köyde kadın hayvanlarla birlikte çift sürer, şehirde erkeklere aleti –zevç ve hizmetçi olur, bizde kadın erkeksiz yaşayamaz, bir hane bile kuramaz, kiralayamaz, bizde kadın ölü ve maaş bırakmaz ise aç kalır çünkü hiçbir şekilde hayatını teminini, geçimini sağlayamaz, hizmetçilikte kolay olmaz zira ekser evlerde kadınlar hep hizmetçidir, hariçten hizmetçi alamazlar, ecnebi veya Hıristiyan evine gidip hizmetçilik edemezler, bizde kadını kocası sebepsiz yere boşar, kapı dışarı eder, bizde kadının erkeğinden şikayetini kimse dinlemez, hanede erkek karısına bildiği, istediği gibi muamele eder, bizde kadın şarkı söyleyemez, dans etmez, saz çalsa bile gizli çalar, bizde kadın sokakta, mesirelerde bile peçe altında hüviyeti meçhul koyun sürüsü gibi gezer, bizde kadın zevce diye lokantada oturup yemek yiyemez, bizde kadın ecnebi kadınların gezdikleri bahçelerde gezemez, bizde kadın erkeği ile beraber ziyafetlere iştirak edemez. İşte, Osmanlı kadınını çok kısaca özetleyerek verdiğim, kendini tanımlama biçimi böyle. Bunun

dışında örtünme de kadınların çok ciddi sorunudur. Zaten kadınlar şöyle ifade ediyorlar yine aynı yıllarda; peçe bizi bozmadan, biz onu yırtalım, yırtalım, çiğneyelim, onu yırtacak kadar ellerimizde kuvvet yok mu, yoksa yazık, yazık diye seslenir kadınlar.

Şimdi, bu kadınlar 1914 ve 1935, aradan yirmi yıl geçmeden kadınlar hayalini bile kuramadıkları toplumsal; siyasal haklara sahip olmuşlar, bir yurttaş olarak kabul edilmişler devlet tarafından. Devletin kurumları tarafından kadınların böyle tanımlanması son derece önemli. Kadınların kendilerine güvenini sağlamak için önemli. 1935 Nisan'ında, Türkiye, dünya kadınlarını konuk eder İstanbul'da, Dünya kadınlarını konuk ederken özellikle dikkat çekilen nokta şudur; Batılı kadınlar der ki, bu yeni kadın bizi hayretler içinde bırakıyor, yeni kadın bizde kıskançlık duygusu yaratıyor biçiminde ifade ederler durumlarını. Üstelikte 1930'lu koşulları düşünürsek yine Avrupa'da faşizmin güçlendiği, Savaşa gidildiği siyasal koşullarda kadınların özellikle çocuk doğurması ve ev içinde hizmet etmesinin önerildiği siyasal koşullarda kadınlar İstanbul'a gelirler ve sorunlarını tartışmak isterler Türkiyeli kadınlarla. Burada kadınlar için hürriyet insanlık için barış talebinde bulunur Dünya Kadınlar Konseyinin Başkanı ve der ki; biz kadınlar, Osmanlı kadınını iyi bildiğimiz için Cumhuriyet Kadını bizi şaşkınlığa düşürür. Burada çok önemli bir nokta var işte biraz önce gördüğümüz o, on sekiz tane milletvekili kadını yine Kongrede o on sekizinin de hazır bulunduğunu görüyoruz ve yabancı kadınlar Fransızca şöyle seslenirler; çıkınız, ortaya çıkınız, sizi görmek istiyoruz derler ve milletvekili kadınlar tek tek çıkarlar ve dünya kadınlarını selamlarlar. Dünya Kadınlar Kongresi İstanbul'da yapıldığında seçme, seçilme hakkı tartışılır; dünya kadınları tartışılır, Türkiyeli kadınlar son derece kendinden emin ve gururludurlar, ahlaki eşitlik kavramları tartışılır, iş alanında eşitlik kavramları tartışılır, kadınların çalışma alanlarından dışlanması tartışılır ki Türkiye'de böyle bir şey yasal anlamda mümkün değildir ve

esas olarak da bunun yanı sıra barışın önemli olduğu tartışılır. Bu noktaya girmeyeceğim, iki çizgi vardır İstanbul'daki Kongredeki tartışmalarda, bir çizgi barışın çok önemli olduğunu söyler ama önemini kadınlar çocuk doğuruyor, kadınlar savaşçı değildir, savaşamaz kadın teması çerçevesinde tartışırlar ki yine bunu savunanlar Batılı kadınlardı, özellikle İngiliz ve Fransız kadınları bunu savunurlar, Amerikan kadınları savunurlar bunu, bizzat Savaşın içine girecek olan kadınlar savunur, bu arada parantez açayım, Almanya'dan kadınlar gelemezler çünkü izin verilmemiştir hükümet tarafından. İkinci çizgi, birincisi kadınların zayıf ve duygusal oldukları için savaş istemeyecek ve çocuk doğurdukları için savaş istemeyecek teması, ikinci tema ise tamamen buna karşıdır, biz haklarımızı savaşarak elde ettik, bu nedenle de çocuklarımızı barış ninnileri ile değil, barışa aşık ama güçlü bir şekilde yetiştirmeliyiz çerçevesinde savunurlar.

Yine, Sabiha Zekeriya Sertel yazılarında barış tartışmalarına şöyle bir nokta koyar, belki savaş esas olarak savaşın anası rekabettir, rekabetin bugün ki temsilcisi emperyalist ülkelerdir ve bizler de savaşarak özgürlüğümüzü elde ettik teması üzerinden savunusunu yapar ve savaşın ortadan kalkması için emperyalizm deden olgunun ortadan kalkması gerektiğini söyler. Kadınların, Türkiyeli Kadınların siyasal haklarının kabul edilmesine Batılı kadınların yaklaşımından birkaç örnek vereceğim, ondan sonra dialara geçmek istiyorum; kadınların tam eşitlik istedikleri özellikle altı çizilir ve İsviçreli kadınlarda Ringwoll şunu der; Türk Medeni Kanunu, aşağı yukarı İsviçre'den alınmış olmasına rağmen Türk Kadınını İsviçre kadınına nazaran siyasi sahada büyük avantajlar elde etmiştir, bu da çok önemli bir nokta, bugünlerde özellikle eleştirilir denir ki işte, kendimiz bir Medeni Yasa yaratmadık, aldık dışarıdan fakat dışarıdan alınan yasaya rağmen Türkiye'deki kadınların durumu o koşullarda İsviçre'deki kadınların durumundan çok daha ileri düzeyde çünkü yine devlet kadınlara pozitif ayrımcılık yapmaktadır o yıllarda. Bir başka ilginç nokta, Fransız delegenin tepkisidir, Fransa'dan

gelen delege der ki, biz uzun yıllar mücadele ettik siyasal haklarımızı alabilmek için kadın olarak çok mücadele ettik hatta mücadelemiz sırasında o kadar umutsuz ki durumumuz, hep şunu derdik, Türk Kadınları bile bizden önce bu hakları alacak derdik yani Türk Kadınlarının bu hakları alması zaten imkansız, bizim almamız hiç imkan dahilinde değil diye değerlendirir Fransız kadınları ve hayranlıkla söz ederler Türk Kadınlarının haklarından. Bu sözünü ettiğim ülkeler dikkat ederseniz hep Batılı ülkeler, peki Doğudan ve Afrika'dan nasıl tepkiler geldi kadınların seçme, seçilme hakkının kabul edilmesine. Önemli bir nokta yine burada, Mısırlı kadın delegenin açıklamasıdır; Mısırlı kadın delege der ki, sizler, evet, büyük haklar elde ettiniz ve Mustafa Kemal'e Türk'ün Atası dersiniz, O aslında Türk'ün Atası değil, Şarkın Atası der, bu çok önemli gerçekten. Ezilen ülkelerin Atası olduğunu söyler, Mısır'dan, İran'dan gelen kadınlar kendi ülkelerinde Cumhuriyet Devrimlerinin büyük yankı yarattığını ve kendi ülkelerinde de bunun yansımalarını gördüğünü söyler. Peçeyi attıklarını, yasal düzlemde eşittik talep ettiklerini söyler ve Şarkın Atasını selamlarlar İstanbul'dan. Bir başka yaklaşımda şudur, Romanya'dan gelen bir prenses söyler bunu, Türkiye'deki devrimlere hayranız çünkü Garba ders verilmiştir der. Bir başka delege, Jamaika'dan gelen delege de O ırk ayrımcılığına özellikle dikkat çeker ve Batılıların siyahları barbar olarak değerlendirmesine şöyle yanıt verir, linçten daha açık bir barbarlık olamaz der, gerçekten de o dönem linçlerin çok yaygın olduğu bir dönemdir ve Jamaika delegesi buna dikkat çekmek zorunda kalır. Burada tabi eleştirilecek bir başka nokta var özellikle Türkiyeli delegelerinin bir kısmının düşüncesidir bu; Biz, haklarımızı kazandık artık yapılacak çok fazla bir şey yok kararı alınır ve 1935'de Türk Kadınlar Birliği kendisini fesiheder ve der ki Bizim için artık iş bitmiştir, tabi, buna karşı çıkan kadınlar da olmuştur ama bu kadınların fazla sesi çıkmaz o süreçte. Sonuç olarak baktığımızda; kadınların yurttaş olması, yurttaşlık haklarını elde etmesi, kadınların desteklenmesi ile güçlendirilmesi ile mümkün. Bu destek eğitim

aracılığıyla, ekonomik koşulların düzenlenmesi ile, demokrasi kültürünün kadınlara verilmesi ile, kadınların dönüştürücü olabileceklerinin öğretilmesi ile mümkün ve bugünden yine geçmişe baktığımızda Cumhuriyetin kurumları az önce adını saydığım kurumları tamamen ortadan kaldırılmıştır. Eğitmenlik yasası çok kısa bir süre sonra kaldırılmıştır, 1946'da Çok partili hayata geçişle beraber, Köy Enstitüleri işlevsiz hale getirilmiştir 1950'lere doğru, 1951'den itibaren başka bir biçime dönüştürülmüştür, Halkevleri kapatılmıştır. Türkiye'nin kültür devrimine darbe vurulmuştur, kadınları eğitim alanlar özellikle yetişkin kadınların eğitiminin gerçekleştiği kurumlardı bu kurumlar ve burada kadına kamusal alana çıkmanın araçlarını öğreneceklerdi, öğrenmişlerdi ve bu kurumlar ortadan kaldırılarak aslında vatandaşlık haklarını bilinçli olarak kullanma yolundaki araçlarından yoksun bırakılmışlardır. Buna rağmen, bütün bu yıkımlara rağmen kadınlar, öyle bir tohum atılmıştır ki, kadınlar önemli bir zemin üzerinde de, bu zemindeki en temel şey Cumhuriyet Devrimleri idi, bu Devrimlere sahip çıkmak, yurttaşlık ve laiklik ilişkisini unutmadan sahip çıkmak son derece önemlidir ve laiklik tanımı 1930'lu yıllarda din ile dünya işlerinin birbirlerinden ayrılması idi, bu kadınlar için çok önemli, son derece önemli. Günümüzdeki verilere baktığınızda kadınların din eğitimine çok yüksek olduğunu, kadınların özellikle imam hatip düzeyinde erkeklerden çok daha fazla din eğitimi aldığını görüyoruz. Bu, devletin din eğitimi vermeyeceği gibi son derece önemli olan bir devrim yasasının aslında ihlali anlamına geliyor. O açıdan kadınların yurttaşlık haklarını laiklikten bağımsız düşünmememiz gerekiyor. Çok teşekkür ederim. Ben şimdi kısaca bir Cumhuriyetin kadın ve erkek tipi ile günümüzdeki örneklerden, ders kitaplarından, ilköğretim ders kitaplarından örnekler vermek istiyorum. Çok teşekkür ederim dinlediğiniz için de.

1927'de ait bir ders kitabı bu. Modern kadın imgesi 1920'lerden 1945'lere kadar ders kitaplarında yer alır. Kadınlar esas olarak öğretmendir, öğreticidir.

Yine Cumhuriyetin kız çocukları, başları açık ve kendinden emin bir ifade ile yer alır. Bu imgeleri lütfen aklımızda tutalım çünkü bundan sonra ki örneklerle karşılaştırma yapma imkanımız olabilir.

Evet, yine öğreten kadın, hizmet eden kadın, aile içinde ama öğretmen olan anne.

Bu, 1929'daki Alfabe kitabından alındı, gördüğünüz gibi annenin elinde kitap var, baba çocukları ile ilgileniyor. 1950'lerden sonra babaların ders kitaplarında böyle hiçbir şekilde çocukla paylaşım içinde olmadığını görüyoruz. Babalar, otoriter, yöneten, karar alan olarak yer alıyor ders kitaplarında. 1950'lere kadar annelerden çocuklar bir şey isteyebiliyorlar, köylü çocuk anasına bana at al diyebiliyor oysa 1970'lerde, 1980'lerde baba bana yün al, anne bana kazak ör diyor yani annenin para ile olan ilişkisi tamamen ortadan kaldırılmış durumda, paranın sahibi erkekler.

Kendine güvenli bir Cumhuriyet kadını.

Bu da 1960'ların, 1970'lerin anne tipi, gördüğünüz gibi. Ev içi alanda anlatılıyor, kadının giderek kimliksizleştirildiği, kız çocuklarının da bu kimliksizleşmeye katkıda bulunması gerektiğinin bilgisinin verildiği dönem.

Evet, kız çocuğu annesine yardım, bu 1990'larda hatta 1999'da okutulan bir ilk okuma kitabından. Gördüğünüz gibi kendine güvenli anne artık mutfak içinde anlatılan bir anne karşımıza çıkarıyor eğitimcilerimiz.

1967'de okutulan bir der kitabı. Kız çocuğu toz alırken, erkek çocuğu kitap okuyor. Bu "M" harfini öğretmek için

aslında, alfabede "M" harfi öğretmek için kurulan bir cümle ve kurgulu temelde.

Bu da "Ailemiz" kelimesini öğretmek için yine hazırlanmış. Gördüğünüz gibi baba gazeteyi okuyor, baba daima bilgi ile ilişkili, 1920'lerdeki, 1930'lardaki okuyan anne artık ders kitaplarında yer almıyor. Farklı bir yurttaş yaratma politikası uygulanıyor.

Kadınların düşün dünyası bu şekilde sınırlanıyor eğitim politikacıları aracılığı ile 1950'lerden sonra. Kadın sadece ev içi üretime yönelik düşünülüyor. O neden ile, daha önceki sinevizyonda kadınlar çalışmalı mı, çalışmamalı mı sözlerinin aslında temelinde bizim gündelik hayatımızda çok doğal gibi gördüğümüz ama aslında doğal olmayan, bize dayatılan kimlik yapısı ile karşılaşıyoruz. Dolayısıyla cevaplarda o doğrultuda oluyor.

Bu da yine 1970'lerde okutulan bir alfabe kitabında, 1980'lere kadar okutuluyor aslında. Gördüğünüz gibi kız çocuk ve annenin oturuşu, o evde oturan insanlar gibi değil, o eve misafir olarak gelmiş insanlar gibi ve anne yine aileyi beslemekle yükümlü, baba bilgi ile ilişkiliyken, anne aileyi besliyor. Aynı zamanda kız çocuk işte ders çalışmaya çalışıyor büyük olasılıkla. Değiştirelim, çift olmuş.

Bu da yine ilk okuma kitabında, ilk okuma artık alfabe yerine kullanılıyor. Yıkanmış, ütülenmiş giysiler giyelim deniyor ve kadının düşün dünyası, küçücük kız çocuklarının düşün dünyası ev içi alanla sınırlanıyor. Cinsiyetin en önemli mesajlarını bizler ders kitaplarından alıyoruz.

Bu fotoğrafa lütfen dikkatli bakın, herkesin önünde servis tabağı var, kadının yok. Bu, daha sonraki yıllarda, ben böyle daha çok yerlerde konuştum ve söyledim belki duymuşlardır, daha sonraki ders kitaplarında , iki yıl sonraki ders kitaplarında annenin önüne servis verildiğini görüyoruz. Yine anne hizmet

eden konumda. Yemek yerken dahi annenin hizmet etmesi gerektiği öğretiliyor çocuklara, ilk okuma kitabından. Evet, değiştirelim.

Bu, bu yıl okutulan ders kitabında. Bu yıl okutulan ders kitaplarına baktığınızda nispi bir değişlik var fakat yine de cinsiyetçi mesajların ağırlıklı olduğunu görüyoruz. Anne, ev içi alanında yine kısa boylu ve annenin , daha önceki fotoğraflarını anımsarsanız anneler kendine güvenli, çocukla da ilişkisi olan anneler yani hizmet eden anneler değil. Burada anne yine kamusal alanda ve kendisi yok, birey olarak karşımıza çıkmıyor.

Özgür, kişilikli, bağımsız aile tipinin 1950'lerden sonra ortadan kaldırıldığını görüyoruz ders kitaplarında. Özellikle fotoğraflarda böyle, metinlerde çok daha acı örnekler var. konuşmamın başında söylediğim gibi boşanmanın çok acı ve zor olduğu öğretilirken 1980'lerde, 1930'larda istemeyen bir kadının çok rahatlıkla mahkemeye başvurup boşanabileceğini öğreniyor çocuklar, çok temel bir farklılık var.

Bütün çocuklar, erkek çocuktur yemek yiyen çocuklar ders kitaplarında. Yemeğimi yiyorum der, odamı toplayabiliyorum yine ileri nispi bir ilerlemenin örneğidir ama kadın daima yine ya çamaşır yıkarken anlatılır. Eline gazete alıp okuyan, rahat rahat çocukları ile oynayan kadın örneklerini göremiyoruz ders kitaplarında.

1930'larda ise anneler, babalar hepsi sevgi temelinde ilişki kurarak paylaşım içindeler.

Evet, bu da 1990'ların sonuna kadar okutulan bir ilkokul kitabından.

Mutfak anlatılırken anne mutlak mutfağın öğelerinden biri olarak anlatılır, annenin mutlaka mutfak önlüğü vardır. Mutfak önlüğü üniforması gibidir annenin.

Evet, bu, bu yıl okutulan ders kitabından alındı. Baba, artık mutfağa girdi, yine aslında dediğim gibi yine her şey bir mücadele sonucu. Uzun yıllardır bu konularda çalışmalar yürütüyoruz ve babayı artık mutfağa soktuk fakat baba yardımcı bir unsur. Bakın, baba iğreti olarak duruyor mutfakta. Asıl unsur yine anne ders kitaplarında. Bu neden böyle yani neden anne mutfakta olmasına özellikle dikkat çekmek istiyorum. Çünkü kadınlar kamusal alanda varolabiliyorsa, çalışıyorsa, profesyonel olarak bir işleri varsa bile o işlere esas olarak ev içi ile bağlantılı olarak değerlendirilir yani kadın, bir erkek yaptığı iş ile tanımlanırken kadınlar ev ile çocuklarla ilgili olarak tanımlanırlar, toplumsal yaşamdaki üretkenlikleri yok sayılarak.

Bu da yeni, bu yıl okutuluyor. Gördüğünüz gibi artık nispi bir değişiklik var, baba bir şekilde girmiş ama esas annenin mutfakta olması.

Bu örnek çok ilginç, 1990'ların başından itibaren ders kitaplarında yer alıyor bu örnek; "Birol, ablan evi süpürmüş mü?" diyor, şimdi, anne erkek çocuk aracılığı ile kız çocuğu denetliyor, birinci nokta bu dikkatimi çeken. İkinci nokta ise anneler dışarıda ise eğer yani ev içinde değilse, dışarıda ise ya alışveriş etmek için gitmişlerdir ya hasta oldukları için doktora gitmişlerdi. Yani annenin dışarıdan geldiğini, nereden geldiğini öğretmek içinde bize hatırlatmak için de, elmalar var gördüğünüz çantada, anne alışveriş için aslında dışarıda, başka bir şey için değil diyerek kadının kamusal alandaki varlığının doğru olmadığı öğretiliyor çocuklara. Aynı kitapta yine " Birol, ablan evi süpürmüş mü" diye yine soruyor başka bir fotoğraf altında soruyor. Yazar bununla da yetinmiyor, bu yılın ders kitabında diyor ki" Birol, ablan evi süpürmüş mü" artık, üstelikte, çok ilginç, grafik açısından da çocuk eğitimcilerinde dikkat etmesi, itiraz etmesi gereken bir nokta, gördüğünüz gibi erkek çocuk izliyor, kız çocuk evi süpürüyor, anne erkek çocuğa soruyor kızına soracağına. Tekrar alabilir miyiz geriye lütfen? Alttaki örneğe baktığınızda ders kitaplarında eğer trafik ışıkları

varsa daima kızlar durur, erkek çocuklar yeşilde geçer, kırmızı da kızlar durur, erkekler yeşil ışıkta geçer, böyle. Yani bunlar gerçekten abartı değil, açıp bakabilirsiniz kitapları.

Oysa 1930'ların ders kitaplarında, bu bir fen bilgisi kitabından alındı, kız ve erkek çocuk eşit biçimde anlatılır 1933'da, bir barometre imal ederken anlatılır, bu fen bilgisi kitabında kız çocuk resminin daha fazla olduğunu gördük ki 1930'ların koşullarında çok az sayıda kız çocuk öğrenim görüyordu. Buna karşın pozitif bir ayrımcılık yapıyor eğitimciler. Şimdi kız, erkek okuma oranı çok yakın birbirine, buna rağmen kızlar dışlanıyor ki bu önemli bir örnek olarak karşımıza çıkıyor.

Yine kız çocuğunun bir deney yaptığını görüyoruz, kimyevi bir kuvvetin ölçümünü gerçekleştiriyor kız çocuğu. Kız çocukları bilim dünyasına hazırlanıyor. Yurttaş olmanın en temel unsurlarından biri.

Bu da bir fen bilgisi kitabından alındı 1970'li yıllara ait, gördüğünüz gibi deneyi yapan erkek çocuk, kız çocuk, maya deneyi yapıyor, nasıl hamuru kabarttığını saptamaya çalışıyor çocuklar. Kız çocuk hizmet eder konumda, mutfak önlüğünü takmış, başını örtmüş ve erkek çocuğun asistanı konumunda, fen bilgisi kitabı

Bu da bir fen bilgisi kitabından alındı, yine 1970'lere ait, ne diyor bu resmin altında, diyor ki "mikroplardan kurtulmanın yolları", mikroplardan kurtulmak için kız çocuğunun ütü yapması gerekiyor 1970'lerde ders kitaplarında

Yine 1930'ları hatırlatayım size, 1930'larda kız çocuk bizzat deney yapıyor. Bu da bu yılın deneyi, bu yılın kitabından alındı, fen bilgisi kitabından, bakın çekme deneyini erkek yapıyor, diğer deneyleri, ütü ile ilgili, mikroplarla ilgili bir konu, enerji ile ilgili bir konu aynı zamanda, erkek çocuk yerine kız çocuk kullanılabiliyor.

Erkek çocuk aracılığıyla öğreniyorum ders kitaplarında. Bu yıl bu değişti, bu yıl değişti. Değiştirebilir miyiz? Bakın, burada bu yılın hayat bilgisi kitabından alındı bu, iç organlarımızda kız bedeni verilmiş fakat biraz dikkatli bakarsanız kızın giyinip olduğunu görürsünüz. Bedenimizi erkek aracılığı ile öğrenmiyoruz ama örtüyü öğreniyoruz. Bu da ilginç bir nokta ders kitaplarında.

İnsanın büyümesi, insanın bedeninin arklılıkları anlatılırken de her zaman bir erkek çocuk anlatıldı, hiçbir zaman kız bedeni ders kitaplarında kullanılmadı.

Pedogojik açıdan da çok zararlı bir şey bu yani kızın kendi bedenine yabancılaşması gerektiği daha altı, yedi yaşlarından itibaren çocuklara öğretiliyor. Büyümesi için beslemesi gerekenler erkekler. Bunların hepsi 1980'li, 1990'lı yıllara ait.

Evet, daha önce söylemiştim, anne hep güzel yemekler pişiriyor, çocuklar, erkek çocuklar annelerinin yemeklerini yiyorlar.

Bu oyunlarla ilgili çok kısa bir açıklama yapmak istiyorum; 1945'lere kadar oyunlarda eşitlikçi bir söylem var, kız-erkek karışık oyun oynuyorlar, 1945'ten sonra, değiştirelim, 1945'lerden sonraki örneklerde kız çocukları aktif, bir oyunda kız çocukları aktif, bu oyunda evcilik oyunu. O oyunda kız çocuk erkek çocuğu oyuna davet eder, nasıl turşu yaptığını, nasıl reçel yaptığını söyler, gel bunları yiyelim. Yani toplumsal hayatta var olan şeyleri ders kitaplarına taşımak söz konusudur.

Bu 1960'lara kadar okutulan bir kitaptı, cinsiyetçi mesaj yok ama sonraki örneklerde cinsiyetçi mesajlar var..

Bu yine 1930'larda okutulan bir alfabe kitabından, gördüğünüz gibi kız-erkek ayırımı yok, kız bir köylü kızı ama topun peşinde koşabiliyor yani ders kitapları çocuklara bu hakkı vermiş, ama 1945'ten sonraki ders kitaplarında bu söz konusu değil. Anneler çocukların oyununa katılıyor, babalar çocukların

oyununa katılıyor ders kitaplarında 1945'lere kadar. Ne zaman ki babanın otoritesi aile içinde vurgulanıyor, baba ile çocuk arasında, baba ile anne arasındaki ilişkiden söz edilmiyor, sevgiden söz edilmiyor ders kitaplarında.

Evet, bunlar yine 1960'ların sonuna kadar okutuyor ama giderek bozulmanın söz konusu olduğu örnekler. Devem edelim, değiştirelim,

Evet, evcilik oyununda kız çocuk aktif demiştik, kız çocuğun aktif olduğu tek oyundur evcilik oyunu. Genelde kızlar kızlarla, erkeklerle oynar.

Anne sevgisinde bu yurttaşlık tanımları içine baktığımız zaman anne sevgisinin de değiştiğini görüyoruz der kitaplarında. Çünkü anne tamamen çıkar temelinde seviliyor 1945'ten sonra. Söküp diktiği için, çamaşır yıkadığı için beyaz saçlarını aklaştırdığı için çocukları için yani çocukları için çile çektiği için anneler seviliyor. Bunu geri alabilir miyiz? Bakın, tamamen çıkar temelinde bir sevgi var. Oysa 1930'larda anne ve baba sevgisi eşit olarak kabul edilir, çocuk der ki benim iki sevgilim var, biri annem biri babam, ikisini de ne kadar çok severim anlatamam. Temelinde olmayan sevgi Cumhuriyetin yurttaşına vermek istediği sevgi biçimidir.

Kitap okuyanlar, baba demiştik kitaplıkları olan da baba, erkek çocukları da o kitaplıklardan yararlanan olarak çıkıyor karşımıza ders kitaplarında. Bilgi ve erkek ilişkisi ders kitaplarında temel vurgudur. Kız çocuklarına ise yürürken nasıl yürümeleri gerektiği öğretilir, bu bir ev ekonomisi kitabından alındı, yürürken harcanan enerjiden vesaireden söz ediliyor, adımların ne uzun ne kısa atılması gerektiği, önce topukların sonra parmakların yere basması fikri veriliyor çocuklara. Kız çocuklarının nesneleştirilmesine doğru atılan adımlardan biridir ve kız çocuğu için açılacak üç tane kapı olduğu söyleniyor, bir de bir anahtar var, gördüğünüz gibi öğrencilik var, bir kız ile arkadaşlık etmek var ve evlilik var. Bunun dışında kız

çocuklarına herhangi bir seçenek tanınmıyor yani Cumhuriyetin yurttaşı ve 1930'larda, 1940'larda yaratılmak istenen yurttaş bu değildi, bu çok net.

Çamaşır günleri diye bir üniteleri vardı 1970'lere kadar, evlere makine gelene kadar, böyle üniteler vardı, bütün çamaşırları yıkayanlar kadınlardı ve kız çocukları da yardımcı unsur olarak çamaşır yıkamanın ne kadar zevkli bir şey olduğunu, kirli mendillerin önce ıslatılması gerektiğini, çivit ile önce beyazlaştırılması gerektiğini öğrendiler 1970'li yıllara kadar. Şimdilerde ise kız çocukları annelerinin veya dolayısıyla kadınların makineyi kullanması gerektiğini öğreniyorlar. Zaten alet ve makinelerden kadınlar sadece çamaşır makinesi, bulaşık makinesi kullanabiliyorlar ders kitaplarında.

Bu örnek ilginç çünkü 1950'lere kadar okutulan alfabelerden alındı, bu alfabede gördüğünü gibi hiçbir cinsiyetçi mesaj yok, kız ve erkek çocuk ördeklere bakıyor ve seviyorlar.

Kız çocuk çıkarıldı 1951'de alfabeden, şöyle bir anlatı oldu, " Kaya ile Mete ona bakıyor, baba ördek önde, mini mini ördek arkada, ördek anne nerede, o daha da arkada". Bu kadınların daha da arkada olması gerektiğini yani bugün diyoruz kadınlar giderek geleneksel değerlere teslim edildi diyoruz, işte bu araçlarla kadınlar o geleneksel kültürün içine yeniden hapisedildi. O ortaçağ düşüncesine karşı mücadele 1950'lerde sona erdi ders kitaplarında ve eğitim politikalarımızda.

Dolayısıyla da kadınlar bu 1990'in kadınıdır. Bir örnekten kısaca söz edeyim, 1990'larda hayat bilgisi kitabında yer alan bir örnek bu, öğretmen çocuklara ödev verir der ki, annenizin ellerini anlatınız, bir çocuk şöyle anlatır, annemin eli der, annesinin yirmi altı tane eli olduğunu söyler çünkü yedi tane çocuğu olan bir anne, dua etmeye bir eli lazım annenin, kitap okumaya dediği artık ne kitabı olduğunu bilmiyoruz tabi, dua etmek, kitap okumak, yoksullara yardım etmek için annenin yirmi altı tane eli olduğunu söyler ve anne, öğretmen bu anneyi

ve dolayısıyla kız çocuğunu alkışlar. Şimdi bu, kendi ellerine sahip olmayan ama yirmi altı tane eli olan bir anne tipi. Oysa 1930'lardaki anne tipi, erkek tipi, kendine yeterli, erkek olarak dahi anlatılan örneklerde, örneğin "Ali'nin Adamları " isminde bir okuma parçası var, orada bir erkek çocuk, kimsesiz bir çocuk bütün işini kendisi yapar ve der ki arkadaşlarına espri yaparak, benim on tane adamım var, bütün bunlardan daha iyi iş yapacak var mıdır der ve ellerini gösterir. 1930'ların yoksul insanı, yoksul erkeği kendine yeterli iken 1990'ların yirmi altı tane eli olan, kendine ait eli olmayan bir anne tipinin topluma hangi açıdan yardımcı olacağı ayrıca tartışma konusu.

1930'ların yurttaşı, halkçı idi, halkçı politikalara sahip olması gerekiyordu, eğitim politikacıları bunu böyle belirlemişti dolayısıyla da fen bilgisi kitaplarında çocuklar yanlış kullanılan ilaçlara piyasada olmamasına gereken, kaçak kullanılan ilaçlara karşı uyarılıyordu, deniyordu ki, bu tür ilaçlar sağlığa zararlıdır fen bilgisi kitabında böyle toplumsal faydası olan örnekler yer alıyordu. Aynı zamanda bakın şimdi dışarı çıktığımızda tabelalara bakalım, bunun yüz katı övgünün olduğu tabelalar görürüz. O zaman bu tür ilanların şarlatan bir doktorun ilanı olduğu bilgisi ders kitabında yer alıyordu çünkü deniyor ki meşhur bir doktor bu şekilde reklam yapmaz, onun şöhreti insanlığa yaptığı hizmetle olanaklıdır deniyordu yani yurttaşın, yurtseverlikle, halkçılıkla bağı bu şekilde kurulmaya çalışılıyordu 1930'larda.

Hayattan kopuk örnekler var ders kitaplarında; yurttaş olmamak için ümmet olmanın örnekleri çok sayıda var. Özellikle kadınların aile içinde anlatıldığını söyledik ama bunun dışında son derece saçma örnekler var; bilmiyorum İstanbul'da Fatih semtini bilir misiniz, Fatih diye verdikleri bir adres, yukarıdaki fotoğraf asla Fatih ile ilgisi olmayan bir resim ve bunu bizim fakültenin, Üniversitenin Güzel Sanatlar Fakültesinden Hocalarla da tartıştık, hiçbir şekilde grafik olarak

da çocuklara pedagojik olarak katkıda bulunmayacak, gerçeği yansıtmayacak örnekler ders kitaplarında yer alıyor maalesef.

Burada da inanın hiçbir abartma yok, bir ilk okuma kitabından alındı, Atatürkçülük kelimesi vardı, altında da bu fotoğraf vardı. Atatürkçülüğün Türkiye'de nasıl öğretildiğini anlamamız açısından hakikaten ibret belgesi olarak görmek gerekir diye düşünüyorum.

Yeni yıl, eski yıl her zaman erkek olarak anlatılıyor ders kitaplarında, geçelim bunu,

Matematik kitaplarda erkekler en fazla beyaz eşyayı alanlar, problemlerdi, erkeklerdi.

Bu 1967'de Amerikan Bowl? Neşriyat Dairesinden basılan bir alfabe kitabı, bunu gördüğümde, bulduğumda, şaşkınlıktan şaşkınlığa düşmüştüm çünkü 1960'lı yılların sonunda bir kitap, alfabe kitabı basabiliyor Amerikan Bowl? Neşriyat Dairesi denen bir yayınevi ve kız çocuğunu başı örtülü olarak tanımlıyor ders kitabında. Geçelim,

Bu, yine bir ders kitabından alındı 1930'larda. Fotoğrafın altında bir mahkemede kadın ve erkek avukatlar yazıyor, düşünün ki 1930'larda kaç tane kadın avukat vardı. Pozitif ayrımcılığın yine örneklerinden biridir, kadınların avukat ta olabileceğine en önemli belgelerinden biridir. Kadınlar ders kitaplarına çok ciddi, güzel örneklerle desteklenirler.

Evet, yurttaş kimliğine baktığımızda 1930'lardan günümüze gelindiğinde aslında yurttaş kimliğinin içinin boşaltıldığını görüyoruz, bu artık, bugünün küçükleri yukarıda görüldüğü gibi tanımlanıyor yarının büyükleri, sadece kızlara uygun görünen meslek hemşirelik olarak anlatılıyor ders kitaplarında. Kadınlar ya ev kadını ya hemşire olmak zorunda, bunun dışında kadınlara seçenek sunulmuyor. Oysa ki ders kitaplarında verilen çok sayıda örnekte erkeklerin her türlü meslekte var olabileceklerinin örnekleri verilir. Dolayısıyla

kadınların insan haklarına karşı çok ciddi bir suç işleniyor hala ülkemizde. Çok teşekkür ediyorum beni dinlediğiniz için. Çok özür dilerim, uzattım da galiba biraz, zamanı aştım, çok teşekkür ederim.

SUNUCU : Sayın Firdevs Gümüşoğlu'na değerli katkılarından ötürü teşekkür belgesini vermek üzere Ankara Barosu Başkanı Sayın Semih Güner'i davet ediyorum, buyurun.

Şimdi, "Yüreğimizdeki Türküler" diyorum ve Devlet Opera Sanatçısı Sayın Seza Kırgız'a bırakıyorum, buyurun efendim.

ULUSLARARASI CEZA MAHKEMESİ

AÇILIŞ KONUŞMASI

Av. Basri BİLECEN
Ankara Barosu Başkan Yardımcısı

YÖNETEN

Av. Özden GAZİALEM
Ankara Barosu Üyesi

KONUŞMACILAR

- Yrd. Doç. Dr. Levent KORKUT
  Hacettepe Üniversitesi Ü.İ.İ.B.Fakültesi

- Doç. Dr. Metin FEYZİOĞLU
  Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Öğretim Üyesi

TARİH : 11 Aralık 2003

YER : Adliye Sarayı Konferans Salonu

ULUSLARARASI CEZA MAHKEMESİ

SUNUCU (Bay) : Merhaba efendim. İnsan haklarının dünü, bugünü yarını adlı belgeselimizin dördüncü bölümünü büyük düşünürümüz Mevlana'nın evrensel çağrısıyla açtık. Bir insanın bütün insanlığa bundan daha sıcak, bundan daha insancıl bir çağrısı olabilir mi? Dikkatinizi özellikle şu noktaya çekmek istiyorum kim olursan ol diyor Mevlana. Yani hangi cinsiyetten, ırktan, renkten, dinden, dilden, görüşten olursan ol diyor. Günümüzden yaklaşık sekiz yüz yıl öncesinden yapılan bu çağrı ancak 20.yüzyılını ikinci yarısına yaklaşırken evrenselliğe taşınabilmiş insan hakları seslenişinin en yalın anlatımı. Doğrusu şunu düşünmemek elde değil. İnsanlık top yekun ya da hiç olmazsa büyük bir çoğunlukla bu çağrıya kulak verebilseydi, özellikle de devletleri, toplumları yöneten, yani iktidarı kullanan hükümdarlar, krallar, parlamentolar ve hükümetler bunu başarabilselerdi, daha güzel bir dünyada yaşamayı ummak yerine, bugün o dünyada soluk alıp veriyor olabilirdik belki de. Elbette bu sözler karamsarlık anlamına gelmesin. Karamsar olmamalıyız zaten. Çünkü insan hakları bugünkü düzeyine yine insan oğlunun özveri ve çabalarıyla ulaştı. İnsan hakları

bilincinin dünya yüzünde ulaşamadığı yerin bulunmadığı, güzel yarınlar için, elbette insan hakları, elbette şimdi diyor ve bilgi paylaşımımızı sürdürüyoruz. Hatırlayacaksınız, İnsan Hakları Evrensel Bildirgesinin birinci maddesi bütün insanlar diye başlıyor. Gerek insan hakları evrensel bildirgesinde gerekse Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinde yine aynı ifade ya da onu karşılayan her birey, herkes gibi ifadeler, insanlık onuruyla bağdaşmayan konular belirtilirken de, hiç kimse ya da hiçbir birey ifadeleri kullanılıyor. Bunun anlamı şu, cinsiyet, ırk, renk, dil, din, siyaset ,ya da felsefi görüş, ulusal ya da sosyal kimlik yönünden hiçbir ayrım gözetilmeksizin, bütün insanlar ya da hiçbir insan. Ancak, bütün insanlığı oluşturan gruplar arasında öyleleri var ki, insan hakları alanında yapılan genel düzenlemelere ve dile getirilen iyi niyetlere rağmen, onlar için daha özel daha koruyucu yaklaşımlar belirlenmesi gereği duyulmuş. Çünkü cinsiyetleri, yaşları, fiziksel durumları gibi nedenlerle onlar için özel önlemler almak gerekiyor. Dünya nüfusunun yarısını oluşturan kadınlar bunların başlıcası. Ayrıca çocuklar, engelliler, yaşlılar, azınlıklar, sığınmacılar, yerel halklar da özel önlemler almayı gerektiren diğer gruplar. Aslına bakarsanız bu düzenlemelerin tarihçesi insan hakları evrensel bildirgesi ve Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi dikkate alındığında, henüz çok yakın bir geçmişe dayanıyor ve bugünkü buluşmamız da dahil olmak üzere üç bölüm boyunca kadınların, çocukların ve engelli insanların haklarına, sorunlarına ve bu sorunların çözüm yollarına değinmeye çalışacağız. Bugünkü birlikteliğimizin temel başlıkları ise kadın, kadın sorunları ve kadının insan hakları. Kadınlar bütün insanların taşıdığı ortak değerlere sahip olmalarının yanı sıra, maddi manevi bütün varlıklarıyla insanı insan kılma yüceliğine de sahipler. Ama gelin görün ki çoğu zaman ve çoğu yerde eşit bile kabul edilmemişler.

SUNUCU (Bayan) Küçük bir kız çocuğuydum önce, tıpkı annem gibi, ninem gibi, yeryüzünün pek çok ülkesinde ve tarihin hemen hemen her döneminde sadece bir kız çocuğu olduğum için hakkım olan eğitimi alamadım, aşağılandım. Büyüdüm, yetişkin bir kadın oldum, aile ve toplum baskısıyla,

sosyal ya da dinsel yaklaşımlarla insan olma bilincine henüz erişilmediği dönemlerden kalma, geleneksel dayatmalarla karşılaştım. Ama ille de hayatımın her döneminde, yalnız kendilerinin söz sahibi olduklarını düşünen erkekler yüzünden çok çok uzun bir zaman dört duvarın dışına parmağını bile çıkaramayan, bu yüzden çalışma ve ekonomik kazanç elde etme hakkını, siyasal ve sosyal haklarını kullanamayan, geri plana itilip, insanlığının onurunu yaşayamayan bir kadın oldum. Gün oldu insanlığımı ben bile unuttum. Zaten ne zaman insan olduğumu hatırlatmaya kalksam sus kadınsın sen, haddini bil dediler. Sanki kadın insandan başka bir şey miydi ki. Evet. Sömürüldüm ben, hatta düşünmesi bile korkunç ama şiddetle de karşı karşıya bırakıldım. Oysa ben bütün bu hataları yapanların çocuğuydum, kardeşiydim, eşiydim, anasıydım. Ben bir gün evde itaatkar bir köle, bir gün bir insan fabrikası, ya da bir köşe başında cinsel bir meta, bir gün tarlada boğaz tokluğuna ırgattım. Yaşama hakkım çarpık bir namus anlayışı adına çiğnendi. Eksik etek dediler, kaşık düşmanı ilan ettiler ama yüzyıllarca ey insan diye çağrılmadım. Binlerce yıl süren bu haksızlık uykusundan sonra, bir sabah insanlığı uykudan uyandırdım. Onlara evrensel bildirgede bütün insanlar denildiğini, insan olduğumu, doğuştan özgür ve eşit olduğumu haykırdım. İşte o gün bugündür biz dünya kadınları giderek artan sıklıkta ve çoğalarak eşit insan olma mücadelemizi sürdürüyoruz.

SUNUCU : Değerli konuklar Ankara Barosu İnsan Hakları Kurulu olarak hepinize hoş geldiniz diyoruz. Biz İnsan Hakları Kurulu olarak, 10 Aralık Evrensel bildirgenin kabul ediliş yıldönümünde kutlanan insan hakları haftasını, her yıl bir etkinlikle, bir panelle, özel bir konu belirleyerek kutluyoruz. Bu yıl uluslar arası ceza mahkemesi konulu bir panel düzenlemeyi uygun gördük. Nedeni de bu yıl gerçekten uluslar arası düzeyde militarizmin artması, insanlığa karşı suçlarda elli yıldan çok daha geriye gidilişin görülmesiydi. Bu nedenle bu konuyu seçtik. Ben bu konuda bize bilgi verecek olan Sayın Hukuk Fakültesi Öğretim Görevlisi Metin FEYZİOĞLU'nu, Hacettepe Üniversitesi Öğretim Görevlisi Levent KORKUT'u ve paneli

yönetmek üzere Özden GAZİALEM'i davet ediyorum. Ondan önce Baromuz Yönetim Kurulu Üyesi Sayın Basri BİLECEN bir açılış konuşması yapacak. Teşekkür ediyorum katıldığınız için.

Av. Basri BİLECEN: Değerli konuklar, değerli meslektaşlarım. Panelimize hoş geldiniz. 10 Aralık İnsan Hakları Günü nedeniyle, Ankara Barosu İnsan Hakları Kurulunca düzenlenen Uluslararası Ceza Mahkemesi konulu panelimiz başlıyor. İnsanın en temel hakkı yaşama hakkıdır. İnsan hakları ve özgürlükleriyle, insan, hakları ve özgürlükleriyle vardır. Tarih boyunca süren mücadelelerle elde edilen haklar, uluslararası metinlerde yerini almıştır. Birleşmiş Milletler şemsiyesi altında imzalanan insan hakları evrensel bildirgesi bu alandaki en önemli uluslar arası belgedir. Birleşmiş Milletlerin kurucu üyesi olan Türkiye 10 aralık 1948 günü yayınlanan bu bildirgenin de imzacısı devletlerden birisidir. Ülkemiz son yıllarda insan hakları ve temel özgürlükler alanında önemli atılımlar göstermiştir. Ancak beklentimiz bu zeminde yaşanan atılımların uygulamaya da bir an önce yansımasıdır. İnsan haklarının en çok ihlal edildiği durum savaşlardır. Ankara Barosu Türkiye'nin tarafı haline getirilmek istendiği ABD tarafından yaratılan savaşa karşı çıkmıştır. İnsan hakları ve barış yanlısı tutumunu net bir biçimde ortaya koymuştur. İstanbul'un çeşitli yerlerinde gerçekleştirilen terör eylemleri ve buna ad bulmakta zorlanan anlayış, 10 Aralık İnsan Hakları Gününün anlamını daha iyi kavramamız gerektiğini bize bir kez daha hatırlatmaktadır. İnsan Hakları Evrensel Bildirgesinin kabul edilişinin 55. yılında insan hak ve özgürlüklerine sahip çıkmaya her zamandan daha çok ihtiyaç duyduğumuz bir dönemde geçilmektedir. Bugün insanlığın binlerce yıllık mücadelesiyle elde edilen kazanımlar yok edilmek isteniyor, insan haklarının varlığının ve gelişebilmesinin iki temel koşulu göz ardı edilmeye çalışılıyor. Bağımsız ülke ve çağdaş bir toplum. Ulusal bağımsızlığın bulunmadığı ülkelerde uygar bir toplumun yaratılması, yaratılamayacağı gibi insan haklarının varlığından da söz edilemez. Günümüzde uygarlık ve demokrasi adına müdahaleci olarak ortaya çıkan güçler, bulundukları ülkelerde insan haklarının ortadan kaldırılmasının nedeni olmaktadırlar.

Açıkça tespit etmek gerekir ki bugün müdahaleci güçlerin inandırıcılıktan uzak, insan hakları söylemi, ülkelerin iç işlerine müdahale aracı olarak kullanılmaktadır. Nitekim Ortadoğu'da yaşananlar bunu açıkça göstermektedir. Ülkemizde ise demokrasi ve batılılaşma adı altında ulusal bütünlüğümüzden ödünler verilmekte, dış destekli geri düşünce Cumhuriyetimizin 80 yıllık kazanımlarını sorgulanmakta ve halkımız yeniden ortaçağ karanlığına hapsedilerek, tarikatların cenderesine sokulmak, cumhuriyet yurttaşları yenide kul yapılmak istenmektedir. Geri çekildiği ifade edilmiş olsa dahi, planlanan kuran kursları vasıtasıyla cumhuriyet okulları şimdilik yaz aylarında kullanılacağı söyleniyor. Milli Eğitim denetiminde de çıkarılarak tekke ve zaviyelere dönüştürülmeye çalışılmaktadır. İşte bu koşullarda insan hak ve özgürlüklerine her zamandan çok sahip çıkmak zorunluluğu bulunmaktadır. Günümüz koşullarında insan hakları mücadelesinin en somut biçimi dışta emperyalist müdahalelere karşı çıkmak, içte ortaçağ karanlığını tasfiye edip, çağdaş bir toplumu yaratmaktır. İşte insan haklarının en iyi göstergesini burada bulmak mümkündür uygar toplumlarda. İnsan Hakları Evrensel Bildirgesinin kabul edilişinin 55. yılını bağımsız, insan haklarına saygılı, laik cumhuriyetin avukatları olarak kutluyoruz. Ankara Barosu bu bilinç ve kararlılıkta çalışmalarına devam edecektir, çalışmalarını sürdürecektir. Hepinize saygılar sunuyorum.

Av. Özden GAZİALEM : Sayın Başkanım, sayın konuklar, değerli meslektaşlarım. Panelimize hoş geldiniz diyorum. Sözüme başlamadan önce hepinizi içtenlikle selamlıyorum. 1 Eylül 1939'da Almanya'nın Polonya'ya saldırısı ile başlayan İkinci Dünya Savaşı 6 yıl boyunca gerçekten çok yıkıcı bir savaş olarak insanlık tarihine yazıldı. Bu savaşta 50 milyon insan yaşamını yitirdi. 35 milyondan fazla insan yaralandı, sakat kaldı. Bu savaş sadece savaş suçlarının işlendiği bir savaş değil, aynı zamanda top yekun insanlığa karşı da bir takım suçların işlendiği, soy kırımların uygulandığı, gerçekten etkileri itibariyle, sonuçları itibariyle çok önemli ve dünyayı şekillendirmiş büyük bir savaş. Bu savaş 6-9 Ağustos 1945'de ABD'nin Japonya'nın Hiroşima ve Nagazaki kentlerine

attığı iki bombanın akabinde 2 Eylül 1945'de sonuçlandı. Mihver devleti dediğimiz ve faşist cepheyi oluşturup savaşı çıkaran güçlerin yenilgisiyle sonuçlanan bir savaş. Müttefik olan ve demokratik cepheyi oluşturduğu kabul edilen ABD, İngiltere, SSCB ve Fransa, 8 Ağustos 1945'de imzaladıkları Londra Anlaşması ile oluşturdukları uluslar arası askeri mahkeme Nürnberg'de 18 Ekim 1945'de yargılamalarına başlamış toplam 22 sanık aleyhinde idam, müebbet hapis, 10 ila 20 yıl arasında ağır hapis cezaları vermek suretiyle bir yıl sonunda sonuçlanmış. Bu mahkemede sadece savaş suçlululuları değil, insanlığa karşı işlenen suçlarda yargılanarak, mahkum edilmiş, benzer bir mahkeme Tokyo'da kurularak Japon savaş suçlularını yargılamıştır. Savaşın henüz devam ettiği yıllarda, müttefik devletlerin liderleri bir araya geldikleri konferanslarda, düşünce olarak önce ifade etmeye başladıkları bir tasarılarını bu savaşın bitiminde hızla hayata geçirmişlerdir. Bu tasarı gerçekten insanlığın bu tip yıkımlarla sürekli olarak yüz yüze gelmemesi, birtakım değerlerin yok edilmemesi bağlamında engelleyici sorunları çözücü bir platform oluşturma konusundaki iradeleri. Bu irade Birleşmiş Milletler olarak 50 devlet tarafından 26 Haziran 1945'de San francisco'da imzalanan Birleşmiş Milletler anlaşması 24 Ekim 1945'de yürürlüğe konuluyor. Bu anlaşmaya ek uluslar arası adalet divanı statüsü uyarınca ana yargı organı olarak uluslar arası adalet divanı kuruluyor. Birleşmiş Milletler kurulmasını takiben hızla faaliyetlere geçip, öncelikle İkinci Dünya savaşının en belirleyici özelliği olan soykırım savaş suçlarıyla mücadelenin çalışmasını yapmaya başlıyor. Konumuzla ilintili olduğunu düşündüğümüz bir takım belgeleri hızla hazırlayıp, hayata geçiriyor. Bunları sadece isim olarak sayarsak, biraz önce sunuşu yapan arkadaşımızın da belirttiği, insan hakları evrensel bildirgesi var ilk başta bu bunu soykırım suçunun önlenmesi ve cezalandırılması sözleşmesi izler. Köleliğe karşı sözleşme ki bu eski bir sözleşmedir 1926 yılında milletler cemiyeti tarafından yürürlüğe konmuş bir sözleşmedir Birleşmiş Milletler bunu aynen koruyarak değişiklik protokolü ile kölelik, köle ticareti ve köleliğe benzer kurum ve uygulamaların kaldırılması ek sözleşmesini hazırlayıp hayata geçirir. Yine her türlü ırk ayrımcılığının kaldırılması uluslar

arası sözleşmesi, savaş suçlarına ve insanlığa karşı suçlara zaman aşımının uygulanmazlığı sözleşmesi ve bu suçları işleyenlerin aranması, tutuklanması, geri verilmesi ve cezalandırılması konusunda uluslar arası iş birliği ilkeleri, işkence ve başka zalimce insanlık dışı ve onur kırıcı davranış ve cezaya karşı sözleşme yürürlüğe konulur. Birleşmiş Milletler, uluslar arası ceza mahkemesine doğru giden süreçte önemli adımları oluşturan bu sözleşmelerin dışında daha pek çok sözleşmeyi de hayata geçirmiştir. Burada vaktinizi fazlaca almamak için onlara girmemeyi yeğliyorum. Birleşmiş Milletlerin vatansızların ve mültecilerin insana yakışır koşullarda güvenlik içinde yaşamalarını sürdürmelerinde, açlıkta, hastalıkta, çocuk ölümleriyle mücadelede ortak kültürel ve doğal mirasın korunmasında çalışanlarla, onların çalışma ortamları güvenceleri ile ilgili pek çok çalışmaya, projeye imza koymuş çaba harcamış, gerçekten büyük bir örgüt. Sosyalist Bloğun 1990'lı yıllarda çözülme sürecine girdiği sıralarda eski Yugoslavya'da başlayan iç savaş ve soykırım boyutuna ulaşan toplu katliamlar yine o yıllarda 1992-1995 arası oluyor bütün bunlar. Ruanda'da iki kabile arasında çıkan ve çok kısa bir sürede soykırıma dönüşen çatışmalar sonucunda, Birleşmiş Milletler biliyorsunuz hepimizin de o günleri hatırlamamız mümkün, tepkili olmuş idik. Neden müdahale edilmiyor, neden karışılmıyor, neden durdurulmuyor ama, o kendi seyri içinde bu olayları belli bir aşamada sonra müdahale etti ve arkasından da bu olaylar sırasında işlenen soykırım ve insanlığa karşı suçları yargılamak üzere iki özel ceza mahkemesi oluşturdu. Bunun birisi Lahey'de Yugoslavya'daki suçlarla ilgili yargılama yapmak üzere, diğeri de Aruşa'da kuruldu. Bu mahkemelerin görevleri devam ediyor. İnsanlığa karşı suçlar kavramının içinde yer alan ve yukarıda sözü edilen sözleşmelerde detaylı olarak tanımları yapılmış olan suçlarla etkin bir mücadele ve her şeye karşın önlenememesi durumunda, faillerinin yanına kar kalmaması, yargılanarak cezalandırılması konularında gerektikçe görev üstlenmiş bulunan Birleşmiş Milletler, özel nitelikli ve belli olaylara özgü olarak kurulan uluslar arası mahkemeler yönelik eleştiri ve kaygıları ortadan kaldırmak açısından daimi nitelikli bir ceza mahkemesinin kurulması için

çalışmalar yaparak, 17 Temmuz 1998 tarihinde Roma'da gerçekleştirilen konferansta, katılımcı devletlerin kabulüne sunmuş ve oy çokluğu ile kabul görmüş bulunmakta, uluslar arası ceza mahkemesi kurulmasını öngören Roma statüsü gerekli 60 onayın tamamlanması üzerine 11 Nisan 2002 tarihinde yürürlüğe girdi. Roma statüsü bugün itibariyle 139 devlet tarafından imzalandı taraf 92 devlet tarafından onaylandı. Mahkemenin oluşumu çalışmaları 7 Şubat 2003 tarihinde New York'ta yapılan yargıçların seçimi ile başlıyor şu anda Lahey'de hızla devam etmekte. Kuruluş statüsü Türkiye tarafından henüz imzalanmamış bulunan bu mahkemenin neden kurulduğu, nasıl bir yapıya sahip olduğu, ne şekilde çalışacağı, hangi suçlar için yargılama yapacağı, bu mahkemenin yargısına katılmak isteyen devletlerin üzerlerine neler düştüğü, infazların ne şekilde gerçekleşeceği gibi pek çok sorunun yanıtını almak üzere değerli konuşmacılarımıza ben sözü bırakmak istiyorum. Evet KORKUT bey sizden başlıyoruz. Panelimizde konuşmacılarımızın süre kısıtlaması yok diyelim 20 dakika gibi de olabilir.

Yrd. Doç. Dr. Levent KORKUT: Evet ben konuşmamda daha çok bu günkü uluslar arası ceza mahkemesini kuran anlaşma ve bunun içeriği ile değil ki bunu Metin bey yapacak bu ortamı hazırlayan neydi, bu sözleşme hangi ortamda ortaya çıktı ve niye imzalandı, niye bazı devletler bunu imzalamıyor, önemi ne, bu konularda daha genel kamu hukuku perspektifiyle bazı şeyler söylemeye çalışacağım aslında iyi de bir giriş oldu tam da işte bu İkinci Dünya Savaşı sonrasında aslında bu günkü sahip olduğumuz uluslar arası hukuk araçlarının bir çoğu yapılmaya başlanmıştır. İkinci Dünya savaşı sırasında önemli sorunlardan biri savaş suçlularının cezalandırılması yöntemine ilişkin olmuştur. Çünkü savaş suçlularının ve insanlığa karşı suç işleyen diğer kişilerin, özellikle Almanya'da cezalandırılabilmesi önünde çeşitli engeller ortaya çıkmıştır. Özellikle üst düzey olmayan binlerce memur bu eylemleri kanuni olarak yasal emre dayanarak yaptıklarını söylemişlerdir, ileri sürmüşlerdir yani o dönemin Alman hukukuna göre, amirlerinin emrini yerine getiren memurlar olarak kendilerini

sunmuşlardır. Bu durumda bu kişilerin Alman hukukuna göre yargılanması zaten mümkün olamamaktadır. Çünkü Alman hukuku açısından kendilerinin kendilerine yüklenebilecek suç söz konusu değildir uluslar arası hukukta bir çok açıdan o dönemde yetersizlikler vardır ve temellendirme güçlükleri yaşanmaktadır. Başka bir ülkenin hukukuna göre de yargılanması çok yanlış olacaktır bu kişilerin başka bir ulus devletinin hukukuna göre dolayısıyla, bu dönemde bir takım yazarlar geleceğe bakarak alternatifler üretmeye çalışmışlardır. Pozitif hukukçu olarak çok iyi bildiğimiz Hans Kelsen'inde böyle bir önerisi var. Yeni Birleşmiş Milletler statüsü yapılırken ya da çerçevesi kurulurken, bunun içinde diyor bir ceza mahkemesi olsun bir ceza mahkemesine yer versin bireyleri yargılayacak bir ceza mahkemesi kurulsun ama bu ulusal düzeyde olmayan uluslar arası bir ceza mahkemesi olsun, çünkü diyor bu konuda ulusal sistemlere güvenemeyiz, kendileri savaşın içinde olan ve galip gelenlerde ön yargılı davranabilirler o nedenle, uluslar arası bir ceza mahkemesi kuralım burada Kensen'in çok ilginç bir yaklaşımı var ki bu güne ışık tutuyor. Diyor ki uluslar arası hukuk ilerlerken evrimi içerisinde birtakım alt alanlar yaratıyor kendi içersinde ve bu alt alanlar geleneksel uluslar arası hukukun belki çok aşina olmadığı yeni bir takım kurumlar getiriyorlar. Nedir bunlar örneğin, bireylerin sorumlu tutulabilmesi. Uluslar arası hukukta klasik uluslar arası hukuk devletler arası ilişkilerle ilişkili bir hukuk alanı ama siz eğer uluslar arası bir düzeyde bir ceza mahkemesi kurursanız, bu klasik uluslar arası hukukun sınırlarını oldukça aşan bir ortam yaratıyor durum yaratıyor. Bireyler uluslar arası bir mahkeme önünde yargılanabiliyorlar. Bunun nedeni nedir diye sorduğumuzda, niçin klasik uluslar arası hukukun devletlerle devletler arasındaki ilişkileri yeterli gören çerçevesi özellikle de 20. yüzyılda zorlanmaya başlıyor ve bireylerin bir şekilde uluslar arası hukukun sujesi olmaya başladığını görüyoruz. Aslında bu çok daha genel bir çerçevenin sadece bir parçası. Bu genel çerçeve, ulusların birbirleriyle ilişkilerin arttığı 19.yüzyıla kadar geri gidiyor. Ulus devlet prensibinin yerleştiği 17. yüzyıldan sonra özellikle 18.yüzyılda, 19.yüzyılda ulus devlet prensibinin uygulanması sonucunda ortaya çıkan bir takım

sorunlar nedeniyle, uluslar arası örgütler kurulmaya başlanıyor, 19.yüzyılda bunların geliştiğini görüyoruz fakat asıl olarak 20.yüzyılda ve İkinci. Dünya savaşından sonra bunların sayısında artış var. Dolayısıyla ulusların birbirleriyle daha fazla ilişki kurması bu ilişkinin gelişmesi ister ticari olsun ister siyasi olsun ister sosyal olsun sonucunda büyük bir iş birliği gerektiriyor bu ilişkilerin gelişmesi, bu işbirliğini sağlaması için bir hukuki ortam lazım her şey bir hukuka dayandığına göre, ortaya çıkan her sosyal olgu, bir hukukta karşılık bir yansıma bulma ihtiyacı taşıdığına göre uluslar arası alanda gelişen uluslar arasında gelişen ilişkilerinde bir karşılığı olmalı, dolayısıyla uluslar arası ilişkiler geliştikçe uluslar arası örgütler gelişmeye başlıyor, uluslar arası örgütler geliştikçe bu sefer uluslar arası alandaki sorunları çözecek bir takım mekanizmalar ortaya çıkıyor, mahkemeler kurulmaya başlıyor bunlar önce devletler düzeyinde devletlerin birbiriyle ilişkilerini ele alan ya da buradan doğan hukuki sorunları çözen mahkemeler niteliğinde, fakat görüyoruz ki yavaş yavaş bu bireylerin de yargılandığı ya da bireylerin de taraf olabildiği uluslar arası mahkemelere dönüşmeye başlıyor. Yani bu süreç belki daha da devam edecek, çok daha farklı yerlere gidecek bilemiyoruz. Ancak şu kesin ki uluslararasındaki ilişkiler geliştikçe ulus üstü bir takım kurumlara ihtiyaç var. Ulus üstü bir takım yapılara ihtiyaç var ve bu ihtiyaç günümüzde yani şu günde öyle önemli bir noktaya gelmiştir ki, dünyanın geleceğinin nasıl olacağına ilişkin kararımız da buna dayanıyor. Kamu hukuku bakımından çok önemli bir dönem yaşıyoruz. Ulusal kamu hukuku bakımından değil ama uluslar arası kamu hukuku bakımından acaba dünyanın uluslar arası düzeni nasıl olmalıdır. Ulusların gelişmesi, ticari ilişkilerin gelişmesi ve global düzeyde ilişkilerin artması, kurumları gerekli kılarken bu kurumlar kim tarafından kurulacak, nasıl kurulacak gibi bir sorunla karşı karşıyayız. Örneğin çeşitli örnekler verilebilir ama daha güncel olanları seçelim. Diyelim ki birtakım terörist gruplar batı ülkelerinde büyük katliamlar yaratıyorlar, fakat belli ki bunlar belli bir ülkeden destek alıyor, o ülke ne olacak, o ülkeye kim nasıl müdahale edecek, diyelim ki uluslar arası sular kullanılarak büyük uyuşturucu kaçakçılığı yapılıyor ve birçok devletin

limanları bunun bu işin içinde bunu kim regüle edecek, sorunlara kim ne yapacak bu tür konular gündeme geldiğinde sahip olduğumuz bu gün, iki çözüm biçimi var birincisi güçlü olan müdahale eder ve bunu kendi bildiğince bir düzene sokar. İkincisi ise ortak bir sistem yaratılır bu ortak sistem içerisinde sorunlar çözülmeye çalışılır. Çok güncel olaylara baktığımızda, dünyanın bu tür uluslar arası ilişkilerin gelişmesinden kaynaklanan sorunlardan dolayı, doğru dürüst henüz bir sistem kurduğunu göremiyoruz. Bu tür durumlarda genellikle bir ulus devletin müdahalesi ile sorunlar çözülmeye çalışılıyor ve eğer o ulus devlet yeterince iktisadi ve siyasi güce sahipse, Birleşmiş Milletlerin mekanizmaları dahi etkisiz hale gelebiliyor çünkü birleşmiş milletlerin mekanizmaları da bir anlamda günümüzün ihtiyaçlarını tam karşılayabilecek nitelikte değil 1945 yılının koşullarına göre kurulmuş ve o dönemin savaş sonrası koşullarına göre kurulmuş, bir miktarda savaşın galibi mağlubu dengeleri üzerine oturmuş bir yapıya sahip. İşte uluslar arası ceza mahkemesi bu bağlamda önem kazanan bu bağlamda ortaya çıkan ve üzerinde durmamız gereken bir mahkeme. Uluslar arası ceza mahkemesi bireylerin uluslar arası yargı organları önünde yargılandığı bir mahkeme. Teknik açıklamaları Metin bey zaten yapacak ama bu mahkemenin baktığı suçlar işte savaş suçları, insanlığa karşı suçlar yani belli bir grup suç bu mahkeme tarafından ele alınabiliyor, bu bireylere karşı bireylerin yargılandığı yargı sistemi acaba niçin gerekli, niçin bu çağdaş bağlamda yeri var. Bunu yanıtlamak için hemen yakın geçmişteki örneklere bakalım. Biliyorsunuz Bosna Hersek'te çok ciddi insan hakları ihlalleri yaşandı ve çok ciddi ihlallerin resmi organlar, idari organların emriyle yapıldığı iddiaları var ve hatta bunlar belgelenmiş durumda ve ilk olarak bunun için bir mahkeme kuruldu. Geçici bir mahkeme kuruldu çünkü o zamanlar henüz Roma statüsü yoktu ve bugün için baktığımızda burada Miloseviç'e karşı bir dava açıldığını ve bunun tutuklanarak Hollanda'ya götürüldüğünü ve orada mahkum olduğunu biliyoruz. Yine aynı şekilde Afrika'da Afrika'da bir mahkeme oluşturuldu biliyorsunuz orda çok büyük bir kıyım olmuştu çok kısa bir süre içerisinde sivil halkın katledildiğini biliyoruz. Bu mahkemede Afrika ülkelerinin liderlerini ve

idarecilerini yargılamaya devam ediyor, fakat şu anlaşıldı ki bu bunun için bir düzenli mahkemeye ihtiyaç var. Bu nedenle de 98 yılında uluslar arası ceza mahkemesi oluşturuldu. Ancak bu mahkemeye bir direnç de söz konusu özellikle de ABD tarafından bu direncin yaratıldığını biliyoruz. Niye böyle bir direnç söz konusu, tam da biraz önce dediğim nedenden dolayı. Uluslar arası planda iki yolumuz var günümüzde yani günümüz koşulları içersinde, ya ortak bir mekanizma kuracağız ya da bir devlet çıkacak dünyayı ben düzenleyeceğim, ben yöneteceğim deme hakkını elinde tutacak. Bugün için günümüz için konuşacak olursak, ABD'nin böyle bir tutumu var yani dünyada böyle bir mekanizmanın işleyeceğine güveni yok Amerikan yönetiminin ne yapıyor kendisinin bunu düzenleyebileceğini ileri sürüyor. Tabi bu gelecek dönemde değişebilir fakat bu gün için imzalamıyor sözleşmeyi, imzalamamasının altındaki en önemli neden de bu çünkü hesaplamışlar Amerika'nın seksenin üzerinde dünya ülkesinde askeri gücü var ve bu gücün kullanımından doğan sorunlar sadece çok üst düzeylerde ve eğer Amerika sözleşmeyi imzalar ve uluslar arası ceza mahkemesinin yetkisini kabul ederse, yaptığı operasyonlardan her biri için hakkında dava açılabilecek, bu olasılık bile bu ihtimal bile ürkütüyor. Dolayısıyla uluslar arası ceza mahkemesinin işte önemi burada ortaya çıkıyor her ne olursa olsun dünyada eğer bir mekanizmanız varsa elinizde bireylerin cezalandırıldığı bir mekanizma varsa ve dünya bu konuda anlaşmışsa ülkelere müdahale etmek giderek sırıtmaya başlayacak, o sorumlular, o kişiler, gerekirse bu mahkemenin önüne çıkartılabilecek dünya kamu düzeninin sağlanması mümkün olabilecek barışçı yollardan ve dünya kamu düzeninin sağlanması, herhangi bir ülkenin tek başına yaptığı bir hareket olmaktan çıkacak. Tıpkı ulusal alanda olduğu gibi bağımsız bir yargı organının denetiminde, bağımsız bir yargı organının kararlarıyla bireyler uluslar arası hukuku ve ulusal hukuku gerektiğinde ihlal eden bireyler, bu mahkemenin önüne getirilebilecek. Tabi uluslar arası ceza mahkemesi dünya kamu düzenini sağlayacak tek şey değil. Tek organ değil tek kurum değil daha başka kurumlara da ihtiyaç var daha başka düzenlemelere de ihtiyaç var ama bir adım bu yönde bir adım ve ülkelerde bu kuruma baktıklarında

ve bu kurum hakkında düşündüklerinde bu adımı dikkate alarak kararlarını veriyorlar. Dolayısıyla da bugün doksanın üzerinde imzacısı onaylayan değil mi doksanın üzerinde imza 130 civarında 92 onay oldu bugün ve bunun karşısında onaylamayan ve imzalamayan ülkeler bu durumu dikkate alarak bunu onaylama ya da imzalamayı tercih ediyorlar. Günümüzdeki imzalamayan büyük ülkelere baktığımızda sorun çok kolay ortaya konulabilir. Deminde dediğim gibi bu kurum yeni dünya düzeninin nasıl olacağına ilişkin bir soruna ilişkindir. Bir sorun çerçevesinde ele alınabilir ve bu konuda değişik görüşler var dünyada, bu kurumu destekleyen görüşler daha çok dünyanın ortak bir çerçeve içerisinde tüm ülkelerin katılımıyla oluşturulmuş, dünya çapı kurumlarla yönetilmesini arzu ediyorlar bu kurumun karşısında olanlar ise, hayır dünya daha klasik yöntemle yani Birleşmiş Milletlerin çerçevesi yani 45 çerçevesini aşmayan klasik yöntemlerle, klasik bir mantıkla uluslar arası hukuku mantığıyla yürütülebilir görüşündeler Dolayısıyla uluslar arası ceza mahkemesi bireylerin insan hakkı ihlali yapan bireylerin cezalandırılması açısından taşıdığı önemin çok çok ötesinde, uluslar arası hukukun uluslar arası kamu düzeninin belirmesinde, oluşmasında çok önemli bir taş bir kilometre taşı bu kilometre taşının alınması çok önemli, bu mahkemenin başarısı bu mahkemenin başarısı artık uluslararasındaki sorunların tekil devletler tarafından değil, uluslararasında oluşmuş uluslar arası düzeyde oluşmuş kurumlar aracılığı ile çözümlenebileceğinin güçlü bir işaretini verecek yani, tıpkı ulusal bazda olduğu gibi, uluslar arası bazda da daha sağlam daha yerine oturmuş yargı organları ve diğer organların oluşumunun önünü açacak, dolayısıyla da önemi sadece insan hakları bakımından değil kamu düzeninin uluslar arası kamu düzeninin kurulması bakımından da çok ön planda bir öneme sahip uluslar arası ceza mahkemesi. Türkiye ne yazık ki bu sözleşmenin imzacısı olmadı ama girdiğimiz ilişkiler bakımından özellikle de Avrupa süreci bakımından, bu sözleşmenin Avrupa birliği üyeliği gelişirse ve bu süreç ilerlerse bu sözleşmenin imzalanması gerekiyor çünkü Avrupa birliği uluslar arası ceza mahkemesini destekleyen en önemli güç dünyada ve kendi üyelerinin bu sözleşmeyi imzalamaması çok

normal bir durum olmayacaktır ve dolayısıyla da Türkiye'den bu sözleşmenin imzalanması istenecektir üyelik durumunda bu bir kural değil, bir kriter değil, fakat süreç içerisinde bu gelişecektir. Kaldı ki bu olmasa dahi Türkiye'nin uzun vadede sözleşmenin imzacısı olması mümkün olabilir. Dolayısıyla bunu hazırlayacak bir takım girişimlerde bulunmak lazım. Anlaşılmayan önemli noktalardan birisi bu sözleşmenin genel kamu hukuku düzeni içerisindeki yeri, anlattığım gibi genel kamu hukuku düzeni içersindeki yeri iki başlı bu iki başlılık içerisinde sizin tercihiniz neyse ona göre bu konuda tavır alıyorsunuz ama benim tercihim şahsen, uluslar arası düzenin tekil devletler tarafından kontrol edilmeyen kurumlaşmış bir yapıya kavuşması eğer böyle bir anlayışa sahipsek, ortak bir zeminimiz varsa bu konuda uluslar arası ceza mahkemesinin Türkiye tarafından benimsenmesi için çaba geliştirmemiz gerekmektedir.

Av. Özden GAZİALEM : Teşekkür ederiz. Konuşmacımıza gerçekten verdiği aydınlatıcı güzel açıklamaları nedeniyle teşekkür ediyorum. Dünya kamu düzeni kavramı çok güzel oturuyor gerçekten ve o düzenin uluslar arası tekil devletler ötesinde, uluslar arası mekanizmalarla hayata geçirilmesi kollanması, korunması ve devamlılığının sağlanması herhalde en önemli olgu. Evet Metin bey.

Doç. Dr. Metin FEYZİOĞLU : Teşekkür ederim. Sayın Başkan, değerli dinleyiciler hepinizi saygıyla selamlıyorum. Şimdi Roma statüsü uluslar arası ceza mahkemesinin asıl belgesi ne zaman imzaya açıldı 98 tarihinde Temmuz 98'de. 11 nisan 2002'de 60. onay Birleşmiş Milletlerde büyük bir törenle genel sekreter yardımcısına sunuldu ve o günden sonra 1 Temmuz 2002'de yürürlüğe girdi. Dolayısıyla 1 Temmuz 2002'den itibaren dünyada bir daimi uluslar arası ceza mahkemesi var. Şu anda 92 devlet taraf Levent beyin de söylediği gibi bu devletlerin dünya üzerindeki dağılımına baktığımızda Kuzey Amerika, Güney Amerika, Batı Avrupa, Doğu Avrupa, Kuzey Afrika, Orta Afrika, Güney Afrika, Orta Doğu Asya ülkeleri böyle bir dağılım içerisinde mesela taraf değil ama Suriye imzacı, Ürdün çok önemli bir rol oynuyor taraf

ve en önde giden devletlerden biri Türkiye ise imzacı bile değil. Zaten taraf değil imzacı da değil şimdi sözleşme 31 Aralık 2000 tarihinde ne yazık ki imzaya kapandı. 31 Aralık 2000'den sonra .....onay anına kadar kendi iç hukukunu hazırlayacak bir süreç geçiriyordu. Türkiye imzalamadı. Şöyle bir düşünürseniz uluslar arası hukuka son yıllardaki katılımımızı imzaladığımız halde yıllar sonra hatırladığımız, onlarca uluslar arası anlaşma, hatta biri de bunlardan Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi. Yaklaşık 30 sene unuttuktan sonra hatırladığımız bir sözleşme, onaylamış olmamıza rağmen. İmzalamadığımız için öyle sanıyorum ki onaylayabilmek adına iç hukukumuzu değiştirecek, adapte edecek herhangi bir hareket içinde de bulunmadık. Böyle bir motivasyon en azından görülmedi. Peki Roma statüsünden bahsettim uluslar arası ceza mahkemesinin ana belgesi, bunun dışında iki tane de çok temel belgesi var bunlardan biri usul ve ispat kuralları belgesi, diğeri de suçların unsurları belgesi bu iki belge bilinmediği ve tetkik edilmediği takdirde, uluslar arası ceza mahkemesi Roma statüsünü tam anlamıyla kavramak da mümkün değil. Peki neden bir uluslar arası ceza mahkemesine ihtiyaç duyuldu. Levent bey zaten çok geniş bir perspektiften açıkladı. Biraz daha teknik bakımdan müsaade ederseniz ben gireyim. Daha önce gördüğümüz uluslar arası ceza mahkemesi türleri (athok) dediğimiz suçtan sonra kurulan mahkemeler. Bunlar İkinci Dünya Savaşında Nürnberg ve Tokyo mahkemeleri örneği var. Daha sonra da Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi kararları ile kurulan mahkemeler var ama bunların hepsi suçtan sonra kurulmuş. Şimdi suçtan sonra kurulan bir mahkemenin bir caydırıcılık özelliği yoktur. Fiilen imkansızdır caydırıcılık özelliği, kurulup kurulmayacağı dahi belli değildir ve ceza hukuku tekniği açısından bakarsanız meseleye tabi hakim ilkesini ve kanunilik ilkesini de ciddi şekilde sarsar niteliktedir. Bunlar daimi bir uluslar arası ceza mahkemesi kurulması fikrinin arkasında bulunan, görünen hukuki gerekçeler. Görünmeyen bir gerekçe var ki Levent bey bahsetti ama önemli olduğu için ben de müsaade ederseniz bir kere daha bahsedeyim. Sorun şu acaba dünya Birleşmiş Milletler çatısı altında beliren ve güvenlik konseyi ile somutlaşan, İkinci Dünya Savaşı sonrası dünya düzenine devam edecek midir,

yoksa etmeyecek midir. Bu da açıkça telaffuz edilmeyen, ama bugün Avrupa Birliği ile Amerika arasında uluslar arası ceza mahkemesi alanında çıkan gerilimle açıkça görülen bir görünmez nedendir. Temel özelliklerine geçecek olursak uluslar arası ceza mahkemesinin, ilgi çekeceğini tahmin ediyorum merkezi Lahey'dedir pek çok uluslar arası kuruluşun merkezinin Lahey'de olduğu gibi bu da Lahey'dedir. Hollanda talip olmuştur. Birleşmiş Milletlerin bir organı değildir. Altını çizerek söylüyorum bunun Birleşmiş Milletlerin bir organı olsaydı biraz önce arz ettiğim Dünya düzeni değişecek midir, değişmeyecek midir tartışmasını zaten yapmazdık. Bu nedenle, bu anlayışla öyle sanıyorum ki Birleşmiş Milletler çatısı dışında oluşturulmuştur uluslar arası ceza mahkemesi apayrı bir tüzel kişiliktir ve elbette Birleşmiş Milletlerle yakın ilişki içindedir. Güvenlik konseyi ile de yakın ilişki içindedir ama hiçbir surette o çatı altında değildir ve hiçbir hiyerarşik açıdan hiçbir üstü amiri yoktur bu mahkemenin. Bazen gazete haberlerinde veya konuşulurken Birleşmiş Milletler savaş suçları mahkemesi diye anılmaktadır bu mahkeme bu hiçbir suretle doğru bir adlandırma değildir, bu şekilde konuştuğumuz zaman mahkeme üstüne alınmayacaktır. Daimi bir mahkemedir, ilk daimi uluslar arası ceza mahkemesidir, bu nedenle devletlerin kıskançla sahip çıktığı son alan olan ceza hukuku alanında da egemenliğin sınırlanması anlamına gelmektedir, tansiyon yaratmasının bir sebebi de kuşkusuz budur. Hangi suçları yargılayacaktır uluslar arası toplumu en yakından ilgilendiren uluslar arası kamu düzenini ağır şekilde ihlal eden suçlarla ilgili yargılama yetkisine sahiptir, yani her suç değildir kuşkusuz, bunlar soykırım suçudur, insanlığa karşı suçlardır, savaş suçlarıdır çok büyük kategoriler bunlar ve bir gün tanımlanırsa eğer tipikleştirilebilirse eğer saldırı suçudur bunun üstünde bir iki cümle ile biraz sonra durucağım. Terörist suçlarını yargılayabilir mi, terör saikı ile işlenen suçları yargılayabilir mi sorusu sorulabilir, çünkü Türkiye'nin Roma'da direttiği bastırdığı hususlardan biri terör suçlarının da statüye girmesi idi ama benimsenmedi, benimsenmezken, bu mahkeme dünyanın en ağır suçlarını yargılayacaktır terör bu kapsamda değerlendirilemez şeklinde gayrı resmi bir takım cevaplar da verilmiştir Türk

Delegasyonuna, girmemiştir, üstünde uzlaşılamamıştır tanımının ancak şöyle düşünülebilir, bir kısım terör saikı suçlar eğer insanlığa karşı suç kategorisinde değerlendirilebilirse, belli eşikleri aştığı kabul edilirse mahkeme bunları da yargılayabilir tamamen bundan sonrası artık içtihat meselesidir, bekleyip görüceğiz. Bu mahkemenin vereceği cezalar 30 yıla kadar hapis veya müebbet hapistir. Gördüğünüz gibi son derece ağır suçlar ve ağır cezalar verilmektedir, devletleri değil bireyleri yargılamaktadır bu tahmin edeceğiniz gibi son derece önemli bir husustur çünkü buradaki bireyler sıradan bireyler değildir. Bir devlet başkanıdır, bir başbakandır, bir kabine üyesidir, bir genelkurmay başkanıdır, üst düzey bir askeri veya sivil yetkilidir, yani sıradan polis memuru veya Mehmetçik değildir, veya bir asker sıradan bir rütbesiz düşük rütbeli bir asker değildir yargılayacak o yüzden de her devlette bugün tarafı olan devletler de dahildir buna bu tartışılmıştır ve insanlar tabi bunu da dikkate almışlardır, statünün müzakerelerinde kendi sınırları dışına çıktığı anda bir devlet başkanının tutuklanıp, mahkemeye çıkarılması ve müebbet ağır hapis riski altında yargılanması gibi bir durum söz konusu olacaktır. Olabilecektir. Uluslar arası ceza mahkemesinin Roma statüsü muhakemenin dürüst ve adil olması için bugün evrensel kabul gören hemen hemen bütün ölçütleri yerine getirmektedir, çok üzerinde özenle çalışılmış bu anlamda bir belgedir. Hukuk tekniği açısından merakınızı çekerse şöyle bir açıklama yapayım, Anglo-Amerikan sistemi ile Kıta Avrupa'sı sistemini o birbirinden çok farklı dediğimiz ve bize hiç uymaz dediğimiz Anglo-Amerikan sistemini ve onlarda aynı şeyi bizim için söylüyorlar tabi bir araya getirmiş, aslında bir bu anlamda bir hukuk abidesidir. Tabi içinde çelişkiler vardır, yanlışlar vardır, insan ürünüdür ama böyle bir üründür bu. O yüzden akademisyenlerin mutlaka üstünde çalışması gereken bir belgedir. Çok öğretici bir uluslar arası anlaşmadır bu anlamda. Uluslar arası ceza mahkemesinin yargılama yetkisi ki en önemli konu bu milli yargılara kıyasladığımızda tamamlayıcı niteliktedir. Bu çok ilginç bir şey değişik bir şey. Neden. Uluslar arası mahkemeler bu hariç, hep iç hukukun üstündedir veya yerel yargılamaların üstünde yetkiye sahiptir. Bu değil. Çünkü ceza hukuku alanında yargılama yapıyor çünkü devletler ceza

hukuku alanında kıskançlar. Ne kadar çok devleti gemiye bindirirsek bu mahkeme o kadar etkili olur düşüncesiyle ki haklı bir yaklaşımdır bu ancak, milli devletin yargılama yapmadığı bir halde uluslar arası ceza mahkemesi devreye girsin denmiştir. Yani öncelik, milli soruşturma ve kovuşturmalardadır. Bu yapılmazsa ancak bu şartta uluslar arası ceza mahkemesi devreye girecektir. Burada da bakılan husus, devletin soruşturma ve kovuşturma yapmakta isteksiz olup olmadığıdır, yani idare mi ediyor ya da soruşturma kovuşturma yapmaya muktedir olup olmadığıdır, çok istiyor ama imkan yok, hatta devletin olup olmadığı dahi artık tartışılır bir durumda, o toplumda bu halde uluslar arası ceza mahkemesi devreye girecektir. Tabi devletin isteksiz olup olmadığına kim karar verecektir. Bunu devlet karar vermeyecektir uluslar arası ceza mahkemesi diyecektir ki bir devlete, hayır sen isteksizsin yargılama yapmaya pek niyetin yok, yapsan bile koruma amaçlı yapıyorsun, basit bir misal ırza geçme olarak nitelendiriyorsun, halbuki bunlar filanca kabilenin bütün üyelerine karşı bu ırza geçme suçunu işleyen bir gurubun üyeleri veya onun lideri öyle bir sene iki sene hapis cezası vererek olmaz, bu insanlığa karşı suçtur demen lazımdır deyip isteksiz davranıyorsun ben yargılıyorum diyebilecektir. Dolayısıyla burada da mahkemenin elinde çok büyük bir takdir yetkisi vardır isteksiz olup olmadığını değerlendirirken. Şöyle bir teorik durumla o zaman karşı karşıyayız. Bütün ülkeler üzerlerine düşen soruşturma ve kovuşturmalarını, üzerlerine düştüğü şekilde yaparlarsa, teorik bir durum uluslar arası ceza mahkemesi boş oturacaktır, iş yapmayacaktır. Ama takdir edersiniz ki böyle bir durum kanaatimce teoride kalacak bir varsayımdan ibarettir. Neden saldırı suçu henüz tanımlanmamıştır diye bir soru gündeme gelecektir. Kuşkusuz saldırı suçu bir örnekle Almanya'nın Polonya'yı işgalidir. Buradan çıkmıştır. Adı o zaman saldırı suçu değildir. Barışa karşı suçtur, Nürnberg örneğinden sonra saldırı suçu terimi, uluslar arası hukukta kabul görmüştür, ama saldırı suçu Roma statüsünde isim olarak vardır, unsurları belli değildir, mahkemenin yargılama yetkisini nasıl kullanacağı hususu belli değildir, dolayısıyla saldırı suçundan saldırı suçu hukuken ismen vardır, hukuken yoktur Roma statüsünde ve bu kimse saldırı

suçundan şu anda yargılanamaz. Neden peki böyle bir abide belgede saldırı suçuna yer verilmemiştir, cevabı açık uluslar arası ceza mahkemesi Birleşmiş Milletler çatısı dışında bir mahkemedir, yeni bir kutuptur, tek kutupun karşısında bir başka kutup olarak belirmektedir ve bu suçu saldırı suçunu işleyecek insanlar da sıradan insanlar değildir, her ne kadar bu mahkeme devletleri değil bireyleri yargılıyor olsa da bir bireyin, ordularını bir başka devletin üzerine salması söz konusu olmayacağına göre bu suç devlet politikasına dayanacaktır. Ceza mahkemesi her ne kadar ben birey yargılıyorum dese de arkasında yargılanan bu suçta tartışma götürmez devlet olacaktır. Bu nedenle işler burada çatallaşmıştır, Roma'da bir anlaşma mümkün olmamıştır. Roma konferansının başarısız olmaması için tamam demiştir bütün devletler biz bunu erteliyoruz. Aksi takdirde Roma'da sözleşme imzaya açılacak hale gelemeyecek idi. Çok ilginç bir durumu sizle de burada paylaşayım misal İngiltere, Fransa bunlar malumunuz güvenlik konseyinin daimi üyeleridir, büyük beşin içindedir, çünkü bunlar İkinci Dünya Savaşını kazanmışlardır ve İkinci Dünya Savaşı sonrası dünya düzenini bu beşlinin kurduğu varsayılmaktadır. İngiltere, Fransa bu statünün öncülüğünü yapmışlardır, Avrupa'da en ileri safta mücadelesini vermişlerdir ama saldırı suçuna geldiğimizde biraz daha düşük bir profile indirmişlerdir çalışmalarını çünkü, saldırı suçu güvenlik konseyinin yetkileriyle ilgili bir suçtur. Acaba güvenlik konseyi mi yetkili olacaktır saldırı suçunda, yoksa bu yetkisi uluslar arası ceza mahkemesi tarafından sınırlanacak mıdır, bu noktaya geldiğimizde siyasi hesaplarla birlik bozulmuştur. Sorun şudur yargılama yetkisinin kullanılması ile ilgili saldırı suçunda üstünde biraz duruyorum çünkü ilginç. Mahkeme güvenlik konseyinin kendisine gönderdiği bir saldırı suçu işine mi bakacaktır, yoksa böyle bir tanımlama olmaksızın yani güvenlik konseyinden kendisine şu devlet saldırgandır git yargılamasını da yap şeklinde bir gönderme olmaksızın işe bakacak mıdır. Olay budur. Güvenlik konseyindeki 5 üyenin veto yetkisinin bulunması, bu devletlerin istedikleri devletleri saldırgan olarak nitelenmesinin önleme imkanını kendilerine vermektedir. X devleti Y devletine saldırdığında saldırganlık gösterdiğinde, o devletin arkasında bir beşliden biri varsa, o

devletin yaptığı işi saldırı olarak nitelendirmesi mümkün değildir. Acaba bu şart gereklimidir, yoksa güvenlik konseyinden geçmeksizin mahkeme yargılama yapabilir mi işin koptuğu yer budur. Uluslar arası ceza mahkemesi savcısı soruşturmaya nasıl başlayacaktır. Akit devletlerden birinin başvurusu üzerine başlayacaktır, resen başlayacaktır veya güvenlik konseyinin başvurusu üzerine başlayabilecektir. Akit devletlerden birinin başvurusu üzerine başlamışsa, uluslar arası hukukta alışık olduğumuz bir iştir. Olabilir. Ama resen soruşturma ve kovuşturmaya başlayabilmesi bu savcının, süper savcı, veya dünya savcısı unvanını yapıştırmaktadır bu savcıya o yüzden müzakereler sırasında bütün devletler bu savcının yetkilerinin ne olacağı konusuyla tahmin edersiniz çok yakından ilgilenmişlerdir. Çünkü bu savcı, bir devlet başkanını huzuruna getirtme yetkisine sahiptir, bu devletin adı ne olursa olsun. Uluslar arası ceza mahkemesinin yargı yetkisini kullanmasının ön şartları nelerdir. Yakından ilgilendiriyor bizi yani taraf değiliz, sorun yok diyebilir miyiz, taraf olmadığımız için hiçbir şekilde bizim bir vatandaşımız yargılanamaz diyebilir miyiz, bunun cevabı da burada yatmaktadır. Yargı yetkisinin kullanılmasının ön şartları içerisinde, bir; suçun akit devlet vatandaşınca işlenmiş olması. Peki kabullenilebilir uluslar arası hukukun klasik kalıpları içerisinde suçun akit devlet ülkesinde işlenmiş bulunması, evet biraz daha zorladık ama hadi kabullenilebilir ki Amerika burada olmaz demektedir. Ben taraf değilim, benim vatandaşımı hiçbir şekilde yargılayamazsın demektedir. Bu nedenle kuvvetlerinin bulunduğu ülkelerle ikili anlaşmalar yapmaktadır. Aman askerimi, personelimi mahkemeye vermeyin diye. Üçüncüsü çok ilginç bakın, ülke devlet statünün tarafı değil X devleti tarafı değil ama somut bir olayla ilgili olarak mahkemeye bir beyanda bulunuyor. Yargı yetkini bu olayla sınırlı olarak tanıdım diyor. Sadece bu olayla ilgili çerçeve belli. Bu tanımadan sonra, bu sınırlı tanımadan sonra o devletin toprağında işlenen bir suç veya o devlet vatandaşı tarafından işlenen bir suç nedeniyle uluslar arası ceza mahkemesi artık tam yetkilidir. Yani X devleti hadi bakalım Y devletine gidiyoruz dese, orda bir operasyon yapsa, bir şey yapsa, neyse Y devleti taraf değil ama bir beyanda bulundu bu

olayla ilgili tanıdım dedi. Bitti. Bundan sonra X devletinin personelinin Y devleti ülkesinde işlediği iddia edilen bir bu statü kapsamındaki suçlardan biri varsa uluslar arası ceza mahkemesi artık yetkili olabilecektir. Bunu önlemenin yolu o X devletinin bir dakika ben yargılamayı kendim yapacağım, size gerek yok demesidir. Ama X devleti hayır ben yargılama falan yapmıyorum, soruşturma bile açmıyorum derse Y devleti de zaten sınırlı olarak tanıdı, demek ki UCM yargılama yapabilecektir. Yani taraf değiliz bizi ilgilendirmez deme lüksüne hiçbir ülke sahip değildir. Her gün dile getirdiğimiz köprü konumunda, jeopolitik, stratejik öneme sahip ülkemizin böyle bir lüksünün hiç olmadığını herhalde tahmin edersiniz. Birde güvenlik konseyinin havale ettiği işler vardır ki, bunlarda hiçbir kayıt ve şart aranmaz güvenlik konseyi bir işi mahkemeye havale ettiyse, o devlet tarafmış tanımış bilmem bunlara hiç gerek olmaksızın uluslar arası ceza mahkemesi yargılama yapabilecektir. Hangi andan sonra işlenen suçlarda yargılama yetkisine sahiptir UCM bu çok önemli çünkü ciddi tartışmalar olmuştur. Ezelden beri işlenen suçları da yargılasın demiştir bir aşırı görüş, böyle olursa bir tek hiçbir olaya karışmamış tarihi tertemiz bir devlet bulacaksınız ki taraf olsun, imkansız denmiştir veya üç beş devletle sınırlı kalırız denmiştir. O yüzden yürürlüğe giriş tarihi esas alınmıştır, bu ceza hukuku ilkelerine de uygundur. 1 Temmuz 2002'den itibaren işlenen suçlarda yargılama yetkisine sahiptir. Bu tamam biz bu tarihten sonra suç işlemiyoruz artık denildiği zaman herkesi rahatlatmakta mıdır. Mütemadi suçları düşünürseniz rahatlatmamaktadır. İnsanlığa karşı suçların bir kısmı ortadan kaybedilmiş insanlara ilişkindir. Misal bunların kayıp hali devam ettiği sürece mütemadi suç halinden söz edilebilir bu da demektir ki 1 Temmuz 2002'den sonra da suçun işlendiği düşünülür mahkemece kabul edilebilir ve yargılama yapma ihtimali vardır bu mahkemenin. Türkiye'nin mahkeme karşısındaki duruşu ne olmuştur. Şimdi ilginç bir belge var 1937'de Milletler Cemiyeti çatısı altında hazırlanmış, İkinci Dünya Savaşından önce Birinci Dünya Savaşından sonra. Türkiye medeni devletler aleminde en ön sıralarda mücadele veriyor, çok genç olmasına rağmen Cumhuriyet dünyada saygı görüyor ve Türkiye 1937'deki daimi

bir uluslar arası bir ceza mahkemesi kurulmasına dair tasarının hazırlayıcıları ve destek en aktif destekleyicileri arasında ve imzalıyor ama İkinci Dünya Savaşını hazırlayan şartlar nedeniyle bu sözleşme hiçbir şekilde yürürlüğe girmiyor, unutuluyor rafa kalkıyor. 98 Roma sözleşmesini ise Türkiye imzalamıyor. Düşünmeye değer. Ancak tamam imzalamadık ve onaylamadık ama gerek statünün, Roma statüsünün gerek onun tamamlayıcı belgeleri olan biraz önce arz ettiğim suçların unsurları ve usul ve ispat kuralları adlı iki belgedeki ki olmazsa olmaz belgeler, bunların hazırlık çalışmalarında çok aktif bir şekilde rol aldı Türkiye. Pek çok kural Türkiye'nin desteği ile veya fikri çabasıyla şekillendi somutlaştı, ama imzalayamadık. Neden imzalayamadık onay ayrı bir konu bürokrasimiz her zamanki gibi ağır işledi. Kurumlar arasında gitti geldi, gitti geldi birde baktık 31 Aralık 2000 olmuş, 2001'e dönmüş, hay Allah yetişmedi. İlginç bir anekdot 31 Aralık'ta 2000 tarihinde yani kapanmadan önce imzaya, NewYork'ta karlı bir gün Amerikan temsilcisi hemen karşıdaki binadan bu tarafa geçiyor ve imzalıyor. Beş dakika sonra İsrail temsilcisi kapıda imzalıyor, birkaç dakika sonra İran temsilcisi kapıda ve imzalıyor. Kapanmadan mesai saatinden biraz önce hiç beklenmeyen üç ülke Suriye Türkiye'ye dönüp biraz nazire yaparcasına konuşmalarında, imzalamayanlar düşünsün efendim, biz insan haklarına saygılı bir ülke olduğumuzu bütün dünyaya gösterdik diyebiliyor, bir gözle de Türkiye'ye bakıyor ve üzülüyorsunuz. Bir başka neden sadece bürokrasiye bağlamak doğru değil. Bürokrasinin en azından bir kısmı eline üstüne düşeni fazlasıyla yaptı. Statünün kamu oyunda o günlerde hiç bilinmemiş olması. Hiç kimse bilmiyordu kimse. Türk sivil toplum örgütlerinin hemen hemen hiç biri sahiplenmedi. O fikri dahi sahiplenmediler. Yani statüyü okuyup ayrıntılı bir yorum yapmak değil bir uluslar arası ceza mahkemesi fikrini dahi kimse sahiplenmedi. Statünün bazı maddeleri de haklı endişeler yarattı Türkiye'de. Maddi hukuka ilişkin bir takım maddeleri sorunlar doğurabilir diye tartışıldı, bu nedenlerle imzalanmadı ama Avrupa Birliği ülkelerinin hepsi imzalamıştır, Avrupa Birliğine aday olan ülkelerin hepsi imzalamıştır. Bildiğim kadarıyla Romanya taraf değil. Romanya dışındaki Türkiye tabi

ayrı dışındaki bütün aday ülkeler onaylamıştır bunu ve statü açıkça ilan edilmese de henüz kanaatimce Avrupa Birliği müktesebatı içindedir her şeyi tamamladığımızda diyecekler ki statüyü onayladın mı

Yrd. Doç. Dr. Levent KORKUT : Gizli ilke

Doç. Dr. Metin FEYZİOĞLU : Bu sefer biz de diyeceğiz ki yeni kriter karşımıza çıkartıyorlar, yeni kriter falan çıkartmıyorlar bu önümüze çıktığında bizim atladığımız bir kriter olacaktır. Onaylamak için ne yapacağız

Yrd. Doç. Dr. Levent KORKUT : Şeyde var son ilerleme raporunda var.

Doç. Dr. Metin FEYZİOĞLU : Var değil mi. Onaylamak için ne yapmamız lazımdır. Tamam imzalayamadık, geçti çok da kötü bir mesaj verdik imzalamayarak. Suriye gibi ben insan haklarına saygılı bir devletim diye dosta düşmana ilan edebilecekken galiba çok ters bir mesaj vermiş olduk. Maddi ceza hukukumuzda bu statünün cezalandırdığı suçların hiçbiri yok. Soykırım suçumuz yok, insanlığa karşı suçların hiçbiri yok, savaş suçlarının hiçbiri yok. Şimdi tamam adam öldürme var. Adam öldürme bir aynı zamanda insanlığa karşı suçun bir çeşidi ama adi adam öldürmeden bahsetmiyorum burada, bir topluluğu yok etme için o topluluğun bireylerini öldürmeye başlamaktan bahsediyorum, böyle bir suç yok bizde. Veya bir ırza geçme, ırza tasaddi? öyle altı ayla, bir seneyle, bir buçuk iki seneyle geçiştirdiğiniz zaman, uluslar arası ceza mahkemesinin ilk diyeceği şey sen faili koruyorsun. Şimdi niye bu kadar önemli bu suçların bizde olması, eğer bu suçlara sahip olmaksızın statüye taraf olursak, ceza mahkemesinin daimi müşterisi olacağız. Bu kaçınılmaz çünkü ben soruşturdum, kovuşturdum deme durumunda dahi olmayacağız, çünkü soruşturabilmek, kovuşturabilmek için o suçun bizde olması lazım. Suç yoksa neyi kavuşturacaksınız. Bu durumda derhal böyle bir çalışmanın yapılması gerekir. Sevindirici bir şey Türk Ceza Kanunu tasarısında soykırım suçu ve insanlığa karşı suçlar, statüyü tatmin edecek şekilde, hatta bazen biraz da ileri giderek o güzel

düzenlenmektedir. Savaş suçlarında ise hiçbir gelişme yoktur. Öyle bir çalışmanın dahi olduğunu ben bilmiyorum. Başka bir husus bitiriyorum sayın başkan çok az kaldı. Memur dokunulmazlıklarıdır. Statü memur dokunulmazlığı falan anlamaz yasama dokunulmazlığıdır şu dokunmamaya karar verilen şu yasama dokunulmazlığı uluslar arası ceza mahkemesine dönüp milletvekilimin dokunulmazlığı var dediğiniz zaman gönder diyecektir ben bakarım. Hatta yasama sorumsuzluğudur. Ne yapalım parlamentomuzda işte kürsüden yapılan bir konuşmadır. Tamam ordular ilk hedefiniz filanca ülkeniz demiştir ama bu parlamenterimiz yasama sorumsuzluğuna dahildir. Ben bakarım, ben karar veririm diyecektir. Cumhurbaşkanı dokunulmazlığı bir tek vatana ihanetten biz yargılayabiliriz. Ben yargılarım sen merak etme denecektir. Vatandaşın iadesi sorunu düşünmüyoruz bile vatandaşımız iade edilir mi. Evet Almanya vatandaşını iade etmek için anayasa değişikliği yaptı her ülke kendine göre ya yorumladı hukuk kurallarını, ben iade edebilirim, mahkemeye verebilirim dedi veya anayasa değişikliği dahil bütün düzenlemeleri yaptılar, vatandaşın iade edilmesi gerekecektir bu mahkemeye bunu iade olarak düşünmeyip te kuruluşuna iradenizi kattığınız bir uluslar arası mahkemeye vermek şeklinde de mütalaa edebilirsiniz. Hangisi rahatlatacaksa sizi. Makul sürede yargılama yapmak zorundayız. Bu mahkemenin müşterilerinden biri olmak istemiyorsak. Çünkü mahkeme durup ya,senin bir dosyan iki adliye arasında altı ayda gidiyor, geliyor, iki komşu mahkeme arasında yazışmanın sürmesi dört ay ne bileyim komşu ile otobüsle yarım saatte gidiliyor senin memleketinde veya bir saatte gidiliyor, bir dosya bir senede nasıl gelmedi bilirkişiden niye hale gelmedi diyip, sen ya muktedir değilsin diyecektir bu işi yapmaya veya istemiyorsun. Şimdi Avrupa insan hakları sözleşmesi çerçevesinde tamam tazminatı verip çözdük yıllarca bu işi, öyle yapamayız çünkü burada vereceğimiz tazminat değil vatandaşımız olacak, hazırlıksızız. Tebligat sorunları bir başka tabi çözülmesi gereken hususlardan biridir, kuşkusuz, öyle postacı beş defa gitti bulamadı, astık, yırtılmış, kaybolmuş, hay Allah polis bir türlü bulamadı ama üst katta oturuyormuş, tüh bilse tebliğ ederdi

şeklindeki yaklaşımlar uluslar arası ceza mahkemesinde etkili savunmalar olmayacaktır kuşkusuz. Bunları düzeltmediğimiz takdirde ki bunlar uluslar arası ceza mahkemesi için değil, kendimiz için yapmak zorundayız zaten, yapmadığımız sürece bunu onaylamak zordur. Saygıyla selamlıyorum tekrar sizi.

Av. Özden GAZİALEM : Metin beye yararlı konuşması nedeniyle gerçekten çok aydınlatıcı, çok teşekkür ediyoruz.

Doç. Dr. Metin FEYZİOĞLU : Ben teşekkür ederim.

Av. Özden GAZİALEM : Birazda içimiz üzüldü galiba

Doç. Dr. Metin FEYZİOĞLU : Ben hergün üzülüyorum, biraz da siz üzülün

Av. Özden GAZİALEM : Evet değil mi, biraz da değil bir hayli o sözün gelişi, evet tabi, bende onu söyleyecektim. Sözlü olarak soru yöneltmek isteyen arkadaşlarımız.

KATILIMCI: Mahkemenin yargılama yetkisini anlatırken yanlış anlamadıysam şöyle bir şey düşünülebilir mi?Örneğin Suriye statüyü onayladığı takdirde Türkiye'nin ya da herhangi bir ülkenin sınır ihlali ile orada kimi zaman bir takım askeri müdahaleler yaptığı biliniyor. Böyle bir askeri müdahale yapsa Türkiye ve Suriye sözleşmenin tarafı olduğundan Türkiye de ihlali yapan kişi mi?

Doç. Dr. Metin FEYZİOĞLU : Anladım işin buradaki püf noktası ülke ismi vermeye gerek yok o X ülkesinin sözleşmenin tarafı olmasına gerek dahi olmaması. Problem yok yani dünyanın en saldırgan, en terörü destekleyen devleti olduğunu düşünelim X devletinin sözleşmenin tarafı değil, ama gitti dedi ki ben bu olayla ilgili tanıyorum yargı yetkisini dedi. O olayda Y devletinin sınır ihlali yapması. O X devletinin tuzu orda kuru. Çünkü kendi ile ilgili müracaat etmedi tanımadı. Y Devletinin topraklarına girmesi ile ilgili tanıdı. Yani taraf olmasına bile gerek yok. Söz isteyen var.

KATILIMCI : Peki bu uluslar arası pardon buyurunuz.

KATILIMCI : Şimdi bu mahkemenin verdiği kararlar nasıl uygulancak, örneğin bir işkence suçunda, işkence insanlığa karşı suç yani bunda yapan memur mu cezalandıracak yoksa amir mi?

Doç. Dr. Metin FEYZİOĞLU : Bir kere bizim alışmış olduğumuz insanlığa karşı suç veya genel anlamda kullandığımız insanlığa karşı suçtan ne anladığımızı bir daha sorgulamamız gerekir. Burada artık çok teknik konuşuyoruz. İşkence insanlığa karşı suç olabilir ancak, eşik unsur dediğimiz bir unsuru aştığı takdirde yani bu daha çok acı versin anlamında değil o eşik. Ancak belirli, kapsamlı, yaygın bir plan çerçevesinde, belli bir gruba yönelmiş olduğunda. Yoksa bir kolluk görevlisinin bir suçta işte itiraf almak için uyguladığı o insanlık dışı muamele uluslar arası ceza mahkemesini bu eşiği aşmadığı sürece ilgilendirmeyecektir.

Av. Özden GAZİALEM : Buyurun

KATILIMCI : Statünün imzaya kapanması ne anlama geliyor. Mantığı ne, niçin açılmıyor.

Doç. Dr. Metin FEYZİOĞLU : Çok teşekkür ederim. Bu üstünde müzakereler esnasında uzun uzun tartışma konusu yaratmış bir husus. Amaç şu biz bunu ila nihaye imzaya açık tutarsak, yani hiçbir zaman imzaya kapamaz isek bu statünün de kaderi diğer riskli bir statü çünkü ceza hukuku ile ilgili, diğer riskli veya çok tartışma yaratmış uluslar arası anlaşmalara döner. On senedir on beş senedir imzaya açık hala yeterli onayı alamamış sözleşmeler var. Birleşmiş Milletlerde açık bekliyor . Biz burada kapayalım. Kapılar kapanıyor diyelim ki tüm dünyaya ilan edelim, ama kapılar kapanmadan önce de öyle bir siyasi propaganda ve baskı yapalım ki o kapı yavaş yavaş kapanırken insanlar yani devletler içeri atlasınlar bir şekilde. İmzalarını aldık mı tamam gerisi biraz daha kolay onaylamaları için elimizde geleni yapalım demiştir. Bu statünün arkasındaki (laytmandıd) yani benzer görüşte diye etiketlendirilen bir grup. Bu grupta öncüleri Avrupa birliği ülkeleridir ve Kanada' dır.

KATILIMCI: Çok inandırıcı değil ama öyle düşünmüşler. Bir şey daha sormak istiyorum.

Doç. Dr. Metin FEYZİOĞLU : Ama af buyurun öyle de oldu. Yani bu tartışıldı olur mu olmaz mı diye. Oldu. Hatta hayal dendi. 98'de imzaya açılan ve 2000'de kapanan bir sözleşmenin 2002 tarihinde yürürlüğe girmesi hayal. On seneydi bakın yani 98'deki projeksiyon on sene sonra ortalama 60. onayın tamamlanmasıydı aynı anda ona yakın onay geldi, 60 onay değil, 70'e yaklaştı aynı anda yani çok büyük bir taraftar buldu.

Yrd. Doç. Dr. Levent KORKUT : Evet bir şeyi söylemekte belki fayda var uluslar arası hukukta bugün günümüzde yaşanan en büyük sorun yapılan düzenlemelerin 15-20 yıl sonra ancak ya bugün bir şey düşünürseniz 20 yıl sonra bu giriyor. Bu süre çok uzun bir süre. Bunu önlemek için çeşitli yöntemler geliştiriyor. Burada tabi işin birde sivil toplum ayağı filan da vardı. Yani sivil toplum örgütleri de burada imzalanması, onaylanması konusunda çok büyük gayret gösterdiler.

Doç. Dr. Metin FEYZİOĞLU : Yani ben hayatımda böyle bir sivil toplum kampanyası görmedim efendim. Böyle bir şey olamazdı. Yani dünyanın her sivil toplum örgütü cansiperane çalıştılar. Birebir delegelerle kulis yaptılar. Birebir ve öyle oldu ki af buyrun ekleyim, demokrasilerde ya biz bu sözleşmeyi imzalamazsak veya aleyhinde bir tutumda bulunursak seçim kaybederiz endişesi bile doğdu. Öyle bir çalışmaydı bu.

Yrd. Doç. Dr. Levent KORKUT : Yoksa mümkün değildi yani bu iki üç yıl içinde mümkün değildi.

Av. Özden GAZİALEM : Evet buyrun.

KATILIMCI : Şimdi ...uluslararası konjoktür açısından kritik dönemdeyiz yani işte Amerika'nın Irak'taki tavrı, Afganistan ....kadar Amerika uluslar arası ceza mahkemesine soğuk bakıyor.

Doç. Dr. Metin FEYZİOĞLU : Geri çektiler imzalarını evet

Yrd. Doç. Dr. Levent KORKUT : Askerlerinin yargılanmasını engellemek için yoğun çaba harcıyor,anlaşmalar yapıyor, Birleşmiş Milletler tarihinin en zayıf dönemini, en ilgisiz dönemini yaşıyor. Böyle bir ortamda yani jandarmalık çabaları had safhada, böyle bir ortamda bir başlangıç sayılsa bile bu statünün ....bu vadede başarı şansı sizce nedir. Biraz ortada gibi değil mi ben öyle düşünüyorum.

Doç. Dr. Metin FEYZİOĞLU : Evet çok güzel hakikaten önemli bir konu bu yani hayal hala hayal aleminde miyiz, hayal devam mı ediyor diye soruyorsunuz. Yani bakın bu böyle bir statünün şöyle önümüzde belirmesi bir hayaldi yani hayal değil ütopya idi bundan herhalde 20 sene önce birini çevirip sorsanız hadi canım derdi. Olur mu böyle şey. Yavaş yavaş bir yere geldi. Statü çıktı. Statü imzaya açıldığı an zaten dünya kazanmıştı. Neyi kazandı uluslar arası ceza hukukunda çığır açıldı. Uluslar arası ceza muhakemesi hukukunda çığır açıldı. Şimdi öyle bir durum ki bu Yuskogen ve Ernes..tanımları ile yani siz ben taraf değilim, imzalamadım bilmem ne bile deseniz uluslar arası teamül hukuku doğdu mu doğmadı mı diye sorulacak bundan sonra. Tıpkı deniz hukuku sözleşmesinde evet biz taraf değiliz ama artık ne diyorlar bize Yuskogen yani sende taraf olmasan da teamül hukuku oluştu demeye başladılar. Dolayısıyla teamül hukuku anlamında veya bağlayıcı herkesi bağlayıcı uluslar arası teamül hukuku bağlamında zaten inanılmaz bir başarı sağladı. Bu çığ gibi büyüyecek. İkincisi, devletler bu statüyü imzalayarak bir tavır koydular, onaylayarak tercih yaptılar. Kutup tercihi yaptılar. Bu anlamda da başarı veya başarısızlık ama sonuç doğurdu. Şimdi salt mahkeme boyutu ile bakarsak, yani uluslar arası ceza mahkemesi etkili bir yargılama yapacak mı diye sorarsanız, bu katılan devlet sayısıyla bir kere doğru orantılı ve bölgelere yayılımıyla doğru orantılı. Yani sadece 60 devletin katıldığı, o devletlerin de bir kısmının güçsüz devletler olduğu bir oluşum etkili olmaz. Ama X devleti isim yine vermeyim uluslar arası ceza mahkemesi taraf falan değil yardımlaşmıyor, belge istiyor göndermiyor, delil istiyor

sunmuyor, kapatmış kapıları düşünün bakalım uluslar arası ceza mahkemesinin arkasında güç bütün Avrupa Birliği. Kanada, Afrika'nın Ürdün çok önemli bir güç hiç yadsımayın artık ve Asya ülkelerinin bir takım güçlü olanları Japonya. Şimdi böyle bir yerde uluslar arası ceza mahkemesi alacağını alamadı mı o devletten, akit devletler konseyi var arkasında siyasi güç. Akit devletler konseyine başkan gidiyor diyor ki bana yardım etmiyor bu devlet diyor, diyecek. Bana yardım etmiyor şikayetini alan akit devletler konseyi peki diyo. Güç kullanarak değil tabi ama siyasi ve ekonomik yaptırımlar uygulanmasına karar vererek o belgeyi ben alırıma getirecek. Nasıl işleyeceğini göreceğiz. ABD de gemide olsaydı kuşkusuz çok etkili olabilirdi iyi bir niyetle tabi olsaydı, olmadığı için ve baltalamaya çalıştığı için talihsiz bir başlangıç ta diyebilirsiniz. Evet çok üzücüdür bu anlamda bu mahkeme için ama yılmamıştır insanlar devam ediyorlar.

Yrd. Doç. Dr. Levent KORKUT : ABD'nin itirazı yani imzasını çekmesi de gösteriyor ki yani bu etkili olma potansiyeli taşıyan bir sisteme dönüşebilir. Yani çok etkisiz olsaydı, siyasi olarak imzayı da tercih edebilirlerdi ama onlar da bunun ileride etkili bir sisteme dönüşeceği konusunda endişe taşıdıkları için imzalamıyorlar.

Doç. Dr. Metin FEYZİOĞLU : Bir ilaveyle daha ABD imzasını çektikten sonra bile ve yani bu mahkemeyle yardımlaşanları ben artık dost bilmiyorum şeklinde bir tehdit savurduktan sonra bile, Birleşmiş Milletler salonlarını tercümanlarını, imkanlarını açarsa bile Birleşmiş Milletlere aidatımı ödemiyorum dedikten sonra bile, ABD müzakerelere katıldı. Yani arkasını dönmedi. Çünkü etkili olacak diye düşünüyor. Madem etkili olma ihtimali var e o zaman istediğim gibi şekillendirmeye hiç olmazsa gayret edeyim dedi. Çıkmadı hala saldırı suçunun müzakeresinde Amerika.

Av. Özden GAZİALEM : Buyrunuz.

Doç. Dr. Metin FEYZİOĞLU : Tabi efendim onlar daha ayrıntıdır diye atlamayı tercih etmiştim. Elbette tamamlayıcılık

ilkesi hukukidir. Yargılama yetkisinin kullanmasının ön şartları hukukidir. Suçların isimleri hukukidir ama kaç hakimden oluşur, 18 hakimden oluşur. Hakim olma şansımız var mıdır, bir kadro da bize düşer mi diye sorar bazen hakim meslektaşlarım. Hayır düşmez çünkü ancak taraf ülkenin vatandaşları hakim olabilir. Avukatlık yapabilir miyiz?. Evet avukatlık yapmaya engel yok ama bunun için mahkeme kaleminde tutulacak bir liste var olacak oluşturulacak o listeye kabul görmek gerekiyor. O listeye kabul görmenin şartı vatandaşlık değil, uluslar arası ceza hukukunda ceza muhakemesi hukukunda ne nedir temayüz etmiş olmak bu onaya tabi yani mahkeme diyecek bize. Evet sen avukatlık yapabilirsin, yapamazsın diye ve sadece uygulamacılara açık, yani bir üniversite profesörü ben hiç avukatlık yapmadım hayatımda ama hadi gidip birini savunayım diyemeyecek, hocalar ancak destekçi olarak gidebilecekler. Bu 18 üyenin seçimi şu şekilde oldu. Seçildi 18 üye başkanı belli, başkan yardımcısı belli, savcı belli, Arjantin'den bir süper savcı geldi. Her devlet bir aday önerdi seçim yapıldığında doksan birdi galiba doksan ikinci devlet Gürcistan efendim. Her devlet bir aday önerdi. Bu önerilen adayların kendi vatandaşı olmasına da gerek yoktu. Birtakım devletler başka vatandaşlıklardaki kişileri de önermiş olabilirle. Daha sonra gizli oyla seçildi. Bu seçilen hakimler 9 yıllığına görev yapacaklar. Bunları oradan uzaklaştırmak ancak belli bir suç işlemeleri, sayılan suçlardan birini işlemeleri halinde mümkün tam gün esasıyla orada bulunacaklar. Lahey'de çalışacaklar, her türlü hakim güvencesine sahipler....

Doç. Dr. Metin FEYZİOĞLU : ...Gerçekten bu 18 hakim tarafsız olarak yani vatandaşı olduğu ülkeyi değil de hukukun üstünlüğünü dikkate alarak yargılama yapacaklar mı bilmiyorum. Çünkü bu mahkemenin listesinde henüz tek bir dava bile yok. Müşterilerini bekliyor. Gelir göreceğiz.

KATILIMCI: Kongo ile bir başvuru var galiba.

Doç. Dr. Metin FEYZİOĞLU : Girmedi henüz şeye veb sitesinde yok.

Av. Özden GAZİALEM : Ancak süremiz çok sınırlı bir soru daha alabiliriz. Pardon oradan bir istekli var.

KATILIMCI : .....işkence gruba yönelik olunca işkence sayılıyor demiştiniz

Doç. Dr. Metin FEYZİOĞLU : Hayır öyle demedim.

KATILIMCI: Öyle anladım ben, şimdi mesela mitinglerde, yürüyüşlerde görüyoruz polisler başı açık kadınlara farklı davranıyor, başörtülülere farklı davranıyor yani bunlar televizyon ekranlarında belli onlara çok kibar davranıyor.....

Doç. Dr. Metin FEYZİOĞLU : Hemen ben soruyu anladım hemen cevaplayım. Uluslar arası ceza mahkemesi bir üst yargı yeri veya temyiz merci değil. Dolayısıyla burada tutmazsa orda gidelim diye bir şey yok milli yargının örneğin bir Türk yargısının yargıladığı her suça bakacak değil, sadece uluslar arası toplumu derinden yaralamış, insanların geleceğini karartmış veya karartma potansiyeli bulunan bütünü ilgilendiren suçlara bakacak. Bu anlamda insanlığa karşı suç içerisinde yer alan işkence suçunun tanımı bizim iç hukukumuzda yani Türk Ceza Hukukundaki tanımından farklı sizin dediğiniz gibi bir uygulama Türk ceza kanunlarına göre suç teşkil edebilir, gereği yapılır ama bu uluslar arası ceza mahkemesinde önünde yargılanabilecek bir suç değildir. Onun alanı farklıdır efendim. Yoksa mazur göstermez yapılanları, sadece yetkisi yok. İşkencenin belli bir düzeye gelmiş olması lazım ki bu mahkemenin bu mahkemeye gidebilsin, her türlü işkence olmuyor.

Av. Özden GAZİALEM : Evet arkadaşlar

Doç. Dr. Metin FEYZİOĞLU : Yani duruma bakmak lazım.

Av. Özden GAZİALEM : Karşılıklı konuşma şeklinde yapmayalım süremizde doldu. Ben panele katılan değerli bilim adamlarımıza, hocalarımıza teşekkür ediyorum gerçekten çok yararlı yararlandık, çok bilgi sahibi olduk. Henüz yeni bir konu bazı sorular aklımızda kalmış olabilir. Zaman içinde o boşluklar

mutlaka dolacaktır. Türkiye'nin bu konuda geride kalmış olması da gerçekten geçmişi ile de hiç bağdaşmayan bir sonuç. Şimdiye kadar ister uygulasın, ister uygulamasın bu tip belgelerin altına ilk imza koyan ülkelerin hep başında yer almıştır, hep hazırlayıcıları içinde bulunmuş, burada niye böyle bir duruma düşülmüş onu anlamakta gerçekten zor. Yani Avrupa Birliği yolunda zorunlu olarak bir şeyleri yapıyor olmaktan her Türk vatandaşı gibi hepimiz hep üzüntü duyuyoruz ama ne yapalım. Sağlık olsun diyelim. Ben yıllar önce bir karikatürde, Ali Ulvi'nin bir karikatürü şöyle bir el uzatmış şurada bir şemsiye üstüne insan hakları yazmışlar. Bilmiyorum o şemsiye bugün büyüyor mu, o şemsiyeden biz ne kadar yararlanıyoruz zaman gösteriyor. Gerçekten bu konuların sadece lafta değil, eylemde de uygulamada da etkili bir biçimde ülkemiz insanlarının malı olsun diyorum ben. Efendim Basri Beyi teşekkür belgelerini vermek üzere kürsüye davet ediyorum.

Av. Basri BİLECEN : Hocam çok teşekkür ederiz. Türkiye için çok yeni olan çok ilginç bir konuyla.....

Doç. Dr. Metin FEYZİOĞLU : Özden hanım, teşekkürler

Yrd. Doç. Dr. Levent KORKUT : Bende çok teşekkür ederim. Sağ olun.....

ALTERNATİF UYUŞMAZLIK ÇÖZÜM YOLLARI (ADR)

DURUŞMADA DOĞRUDAN SORU, ÇAPRAZ SORU SORMA TEKNİKLERİ

AÇILIŞ KONUŞMASI

Av. Semih GÜNER
Ankara Barosu Başkanı

KONUŞMACI

Prof. John SONSTENG
Abd William Mitchell Hukuk Fakültesi

TARİH : 15 Aralık 2003

YER : Adliye Sarayı Konferans Salonu

ALTERNATİF UYUŞMAZLIK ÇÖZÜM YOLLARI (ADR)

DURUŞMADA DOĞRUDAN SORU, ÇAPRAZ SORU SORMA TEKNİKLERİ

SUNUCU : Sayın Baro Başkanım, önceki Baro Başkanım sayın Sadık Erdoğan, sayın Adli Yargı Adalet Komisyonu Başkanım, değerli konuklar, saygıdeğer meslektaşlarımız hepiniz hoş geldiniz. Ankara Barosu Meslek İçi Eğitim Kurulu tarafından düzenlenen yeni bir konferansta sizlerle bilgi paylaşımı için buradayız. Açılış konuşmasını yapmak üzere Sayın Baro Başkanım Semih Güner'i kürsüye davet ediyorum.

Av. Semih GÜNER : Adli Yargı Adalet Komisyonu Başkanı, değerli konuğumuz, değerli Baro Başkanım, değerli meslektaşlar, değerli konuklar, bugün çok değerli bir konuğumuz bize Amerika'da yaygın olarak uygulanan, Alternatif Uyuşmazlık Çözüm Yolları olarak tanımlanan konuda bilgi sunacaklar. Konuğumuz, John Sonsteng, William Mitchel Üniversitesi öğretim üyesi, Minesota. Sunumunun ilk

bölümünde bizler için anlamı olan bir konuda bizi bilgilendirecekler ve ağırlıklı olarak da Amerika'da uygulanan Alternatif Uyuşmazlık Çözüm Yolları hakkında bilgi sunacaklar. Kendisine, 2001 yılında yapılan değişiklikle yasamıza geçen uyuşmazlık çözüm yollarından biri olan konuda bilgi sunduk, zannederim bizim sistemimizi henüz tam anlamıyla meslektaşlarımız tarafından uygulanmayan veya çok az uygulanan konu ile karşılaştırmalı olarak Amerika'daki modeli ele alacaklar. Daha sonra da Çapraz Sorgu konusunda bilgi sunacaklar. Değerli konuğumuz aynı zamanda avukat, meslektaşımız. Çalışmasının diğer bölümünde bizim için son derece ilginç olan Türk Ceza Yasası ve Ceza Yargılama Yasamızda yaşama geçirmeye uğraş verdiğimiz en azından doğrudan soru sorma boyutuyla yaşama geçirmek için uğraş verdiğimiz konuda bizi bilgilendirecekler. Ben, zamanınızı daha fazla almak istemiyorum, katılımınız nedeniyle sizlere şükranlarımı sunuyorum, Konferansımızın yararlı geçmesi dileklerimle hoş geldiniz diyorum. Değerli konuğumuzu kürsüye davet ediyorum.

Prof. John SONTENG : Thank you very much. You paid me a great honor for inviting me to come here today. It was a year ago. I was invited to travel to Istanbul to work with Mr. Feridun, Prof. Dr. Feridun Yenisey. That experience has changed my life. I have learned so much in the last year about this part of the world and also about myself. Prof. Dr. Yenisey spent six weeks at our law school in Minnesota before we got three feet of snow and we spent a great deal of time together, talking about criminal law, criminal procedure, and also alternative dispute resolution. It was when I graduated from law school, which is in our country a postgraduate degree took me eight years to seven years; I was not a very good student. It was in 1967 and I was fortunately become a prosecutor. We did not talk much about alternative dispute resolution at that time; in fact, all we talked about was going to trial. Although underneath all that, the good lawyers were settling their cases, they were

negotiating their cases and solving them. We then began a discussion in the late 1970s about alternative dispute resolution and many of us think that we have been using the wrong phrase, we think that alternative dispute resolution is trials, because it makes commonsense to solve the cases before we go to trial in front of the judge, or in our country in front of the jury. To solve the problems ahead of time serve both our clients, ourselves, and the judicial system to solve things ahead of time. I have learned about the Turkish legal professal Law Article 35 today. It is I think an extraordinarily important rule that is emplaced here now in your country in which the negotiated settlements are become the rule and are adapted as if they were a decision by the court. We have multiple levels of ADR in our country and I will talk through the levels I think as Americans we always want the complex things. We have three steps that are more and more formal, we have most of our settlements, most of our disputes are solved by two lawyers getting together with commonsense and negotiating a resolution. Most of the laws are not adapted by the courts but they are agreed to by the parties. They are agreed to by the parties and become binding on them through that agreement but the courts do not get involved. We now have both court-ordered and voluntary mediation. And it has become an enormous business in our country. There are courses going on every week in every city training lawyers and non-lawyers, to be mediators to help solve disputes of the parties that cannot negotiate their own settlement and people become certified mediators, certified by the State Bar Associations after they take so many hours of training. And many of us are learning how to be effective advocates in front of mediators or becoming effective mediators and there is a whole level of advocacy through this, what we'd call a refereed negotiated settlement. So when parties cannot together solve the problem through negotiation if third person mediator works with the parties to solve disputes. We see a great deal in our supports teams when they are trying to negotiate contracts between sports stars and

the owners, that money we'd gotten become so large that professional mediators come in and even federal government mediators come in and help solve contract disputes between sport stars or unions, and management in companies that have unions. We have a very powerful union movement and professional mediators come together to help the parties solve the problems. My sister is a lawyer, she works for the Airline Pilots' Union, and that our airline pilots all have major unions and when the pilots go on strike and try to shut down North West Airlines, for example, they are federal mediators who come and help solve the disputes because if they shut down airlines, it shuts down the city. So mediation has become an enormous business and it has become a very important part of many lawyers' practice to either act as mediators or as advocates in front of mediators. There was an opportunity for lawyers to spend their practice. The third alternative and more formal part of our ADR is arbitrations and more and more companies are in their contracts putting clauses in the require that the parties in a dispute, in a contract dispute, to go to binding arbitration and not only local contracts but international contracts are building in a binding arbitration. These three systems by passed the court system. Because the courts take too long and their opinions are too expensive, and the results are not as good in the minds of the people who put clauses in. So, as lawyers whom we start looking at representing clients, we have to look at their construction contracts or the delivery of service contracts to see if there is a dispute how it is to be solved, where the forum for the arbitration is to take place. It is much different if the arbitration, if the forum in an international contract dispute is in New York or in Brussels. The situation would be completely different; I think the arbitrators and the penals would be completely different. I worked with an Englishman who was one of the arbitrators, advocates for the Kuwait oil spill problems in the First Gulf War that we were involved in and explained how he worked to manipulate that's the penal of arbitrators as an

advocate and what he did in this power of persuasion as he worked with the penal to and I said manipulate not in the bad way but to persuade them that his position in the dispute was one they should accept. And he talked about how he approached to French arbitrator differently than he approached to Japanese arbitrator differently than he approached to German arbitrator. And when he talked to them, he used his hands and his gestures differently as he approached to each of them and he did not talk to them as an Englishman because that would be ineffective completely, he talked about how he worked his gestures and his movements, his delivery and his organization of his substance as he addressed them in the course of his presentations to the three arbitrators and as he watched them demonstrate what he did we realized that the man had an uncanny ability to mimic very sadly unless you are not paying attention to him but mimic to person whom he was speaking; and he was able to pick up mannerisms and talk to them. Very effective advocate what we left what we said what if you got quote out taking on the mannerisms of the Frenchman or the mannerisms of the Japanese and he said where the ideas if you don't get quote because as soon as you get quote you lose your credibility. As he was talking about the advocacy in front of different forums and how he would behave differently in a mediation than in arbitration than in a trial. He was a barrister in London and how he acted differently in a trial before a judge in London and how he'd behave differently if he were representing in a liable slander case in England, where that is the only civil case in which they have juries and how he'd behave differently representing to a body of six or twelve juries on a criminal case in front of a jury as opposed to a judge so he fought through these levels of presentation depending on the audience that different type of audience and the persons sitting there as the finder of fact. And he spent time talking about in this business of persuasions at different levels knowing who the audience is, knowing all about the arbitrator, knowing all about the mediator,

knowing all about the judge, not just knowing a little, knowing everything about the person who is to make the decision and if we think back to the Olympics and the skating, the free-skating contest that the Olympics in 2002. when there was a French skating judge, a big scandal about the French skating the woman who was the French judge who had been beat. and they did know it. If you had known that she would decide this way, you would do different things in your skating presentation. And so we'd think about any sports analogy, If we know that the umpire in a soccer football match we would call those much closer, And he talked a lot about, making sure understanding the level of the judge's mind and what the judge's expectations are. It does not sound so good and academic because we want to teach students it is all about law and what we teach advocacy that's what I teach along with criminal law, criminal procedure as we teach that advocacy is about being an advocate for a position, and it is about knowing as much about what is happening in that room as you possibly can, and if you don't know those things you can not be prepared; if you are not prepared you can not be an effective advocate. So in these levels of ADR it does speed things up, it does avoid involvement of professional judges, it does reduce the cost and time it takes to prepare. Although what has happened in our country is the level of advocacy at arbitrations. What lawyers are doing has expanded it from a non-formal hearing arbitration to more too much formal. I was in Philadelphia last Monday and I was giving a talk to advocates and repeated the talk in New York on Wednesday of last week and we were talking about what has happened to what is supposed to be informal process of advocacy before arbitrators, and what the American lawyers have done and I think it is somewhat changeful actually more than somewhat but they've taken and made it more trial-like. They have started to follow more procedural rules in the supposively informal arbitration system. we talked about the dangers of the systems that started out being informal, but as we process become more more

formal and more more trial-like and more more expensive. Some of these cases and arbitrations that we talk hundreds of millions of dollars that preparation of the lawyers for arbitration is as extensive as if they were going to try this to a judge or to jury. It has become an enormous business, this ADR, but it does speed things up, we think it is important your rule of 35, it is 35 Q?, I don't know, It is 35, 35 A, yes. It does talk about an informal process of negotiation, we have always done that, but when you negotiate a solution, as I understand it is adapted as if it were a courts decision. That's is an extremely powerful tool that you have whether or no questioned, if once it is agreed it is a binding thing. But I think you should also be aware of as lawyers and be very conscious of the other things that are happening and that is forced mediation and binding arbitration built into contracts. we spent a time in our system where the judges would force us, compel the lawyers to go to binding, not binding, to go to mediation. They were forcing the lawyers to go the binding, I'm sorry, non binding mediation, I served as an appointee of our bench, of our judges, as a mediator in which the lawyers were forced to come to us. And to try to settle the case before trial. What happened was most of the lawyers were not prepared to mediate. They did not prepare for trial, most of our lawyers do not prepare until the end, so they would come in and we'd waste the whole day or more, and me trying to resolve the case as a mediator. It seldom worked because the lawyers weren't under the pressure to go to trial. They were forced to go mediation. Mediation only works if the parties are willing to mediate and talk. We use mediation in divorces but it works only if.the parties are willing to talk about it. And when they were forced to come to me as a mediator, they were, at least one side was never prepared and often both sides., There was a case in which the lawyers were a hundred thousand diverse apart when we started. At the end of the day we got them dollars to three hundred dollars apart. They would not agree. They would not agree as a matter of principle, to a less three hundred dollars

as you can see I got red in the face and I got so angry at them that I took out my own check-book and wrote them a three hundred dollars check on my own to settle the case and I reported both of the lawyers to the attacks commission and they were disciplined because of their egos they wouldn't settle the case of a three hundred dollars when they had been one hundred thousand dollar apart. And that's the kind of bizarre things that can happen when you have forced mediation when the parties willingly did not want to come for. I think it is a powerful tool that you have and as those of you who do commercial work as you start examining the contracts, start watching for more and more of those binding arbitration clauses and then started trying to understand how you can be an effective advocate before an arbitrator. And one of the things I teach and I have taught since 1974 I took my first course how to teach effective advocacy. And I had the good fortune to have taught effective advocacy practice not only in different parts of our country but in England, in Ireland and in Singapore, and in Scotland and now here. And I see that we all have the same problems about being effective advocates. One of the problems we have is our being effective cross-examiners. I was a minimally competent trial lawyer as I started. I'm not very bright . I was the third from the bottom of my law school class I was told to drop out of school because I would never be an effective and something happened to me toward the end of my law school carrier. And I moved from the bottom of my class up and what I learned when I taught my first advocacy course that I had to practice the skill of effective advocacy. Just like we would practice playing tennis, we could not read about it and play it nor we could read about the piano and expect to play it, or worst of all, golf, none of which I can play, but I read about all of them I know how you are supposed to hold the club or hold the racket or play the piano. I took piano lessons for seven years I cannot do it. But as advocates, as persuaders, as lawyers we don't practice. We spend our time writing. We spend our time thinking about what

we are going to do, but we don't spend our time practicing the skill. most of the lawyers are still thinking about how to hold the racket. They are still trying to think about which end they should hold. They haven't even got to the stage like tennis stars consciously having a backhand to the far corner. They still try to think about that. So the advocacy skills are like us going to Wimbledon or some major concert halls and playing the piano, or playing tennis for the first time. so as we teach these skills of advocacy we are pounding on our students. That means our law students and our young lawyers. it is only the best who practiced, most don't. and what I say to everyone if you come back to me next week, and I'd like you to practice aloud ten minutes a day the skill of oral presentations. the skills of presentations to judges, arbitrators, mediators negotiating, working with clients, be happy about the service you provided. Ten minutes per day and I bet you that and asked how many of you practiced? but one woman they don't because no one is working on it. And in our country, it is the most boring thing we have ever seen. They have taken cross-examination from the lawyers because the judges said it is hardly boring write it out and read it. In the first Margaret Thatcher was one of the leaders of this movement. was angry about barristers and moved it away. In our country my wife is a nurse, not lawyer, thanks goodness, very so what you see on television about American lawyers is nothing like the way it happens. Is so boring to sit in the most trials. Judges can hardly keep awake. And who is a famous arbitrator and does major arbitration on his laptop card games during the arbitration because it is so boring and if he hears something otherwise keep falling to sleep from his office chair. He listens with one ear and experienced judges that you hear and you pick up things nothing less there is a difference here. I, in my part of the country people do not use gestures or their hands, I do. I talk very much, I think I could fit in I think not my language but I could feel like walking down street in Taksim in Istanbul because I talk with my hands like this. I was

watching your television, the other day and there was a pop-star show which people were competing to be a pop star. There were four or five judges and there was a man I learned today that he was a lawyer and also had been accused of killing someone. And there was a woman who was a judge who was very angry at him. And I knew exactly what she was saying, I had no idea her language but I knew what she was saying because her movements and her gestures , it was so wonderful, after watching that and I watched the people talk I walked down again down Taksim in Istanbul and I watched people talking and vibrant in the language and the movement and I thought what an advantage you have because people talk with sincerity. We had dinner last night and everyone was talking with incredible gestures and movement and discussion, it was interesting. At our dinner table, if there are sometimes five or six words spoken, it is a rare thing. When I was dating my wife, we'd go to dinner at her parents' house and her grandparents' when we sit at the table I would be the only person talking. The only other things anyone said was "Pass the meat, please." or "I will take more potatoes." And that would never occur here so as advocates I think you have an incredible advantage as lawyers, because the way in which you deliver clear information during the discussion lat night, it was about Cyprus at the table, I did not again know although I heard but I knew who was on hot side at what time. The people at the table and the people I see in the street would be effective advocates, because what they are doing is keeping an audience interested, and I was interested even though I had no idea what has been saying, so I think you have a and I don't know what the judges could tell you if the same carries over into the courtrooms, the judges, some of the judges , yes judges, if there is vibrancy in the courtrooms and it is interesting to you and people deliver with the same kind of vibrancy in the courtroom and sincerity that deliver in a conversation, I don't know that's true. But if it is such a .In our country we have to work strongly trying to get our lawyers to ask questions in a way

that keeps the interest of the fact finder. I thought in my two hours, I'd spend the first thirty minutes talking about the importance of alternative dispute resolution. In the second thirty minutes, I would talk to you about how we would look at cross-examination in front of a jury. And how we would look at in front of a judge sitting alone and most of our trials, most of our trials the judges are alone. What you see on TV jury-trial is of a habit both in civil and criminal cases it is not something that you all the time see because it takes too long and it is so uncertain when you have six or twelve lay people of the street. We are at having a twentieth session last week and this week and we have a criminal case tomorrow we have three classes and next Saturday all the participants are going to try in American jury-trial.

In Turkish the people are gonna, some of the audience will be lawyers, some will be judges, some will be juries, so we can talk about what happens to people in front of juries and how it differs. I'd tell you that if you are in front of a jury people misbehave, lawyers act differently, they dress differently. We have discussions about what color clothes you wear. Are you a blue or are you a brown? What color shoes you should wear , what color ties you should wear , what color pockets wear. we don't dress in robes we do more flamboyant things more flamboyant things nevertheless it is all very dead and very boring. And we have a joke, people in my part of the country our joke is you can tell the judge is bored and you could go because of the performance of the lawyer. I will talk about cross-examination. we have rules we actually try to teach the things that we do, I won't give you what we do on direct examination. There are certain things that we teach such as rhythm and voice, poising, and structure and organization because delivery does make a difference. And we know that from our friends who will tell us story and they start talking and you can hardly pay attention and ten minutes later another person could tell you the same story and it is so funny you

cannot stand up and it is all in the delivery of the story. In a cross-examination, I think judges are not persuaded by tricks judges are not persuaded by flamboyant behavior but judges do need to understand our position. And in cross-examination our position is that what we are doing through these questioning, is testing the credibility of the other side case. What we are doing is getting sufficient information to support what we are going to argue at the end, getting the information to support our argument. We'd call that impeachment. In other words we are trying to gather the information to cast down the credibility of the other side's case in our argument at our end of argument. So we are impeaching, and we should do it simply we say to our people that cross-examination is a commanderate, it is not the invasion of a country. It is in and out rapier, in and out brief short testing of the information. It is not again what you see on American television, it is not what you saw, do you remember the O. J. Simpson trial, that was the most amazing thing. behavior of lawyers filled the world. The lawyer strategy And I know Johnny Cocker , and I know Marshall Clark. I've met them not only know them personally, the whole defense of that case was to make it so confusing that no one would understand it, had that been in front of a strong judge that case would last for three weeks, had it been in front of a judge and not a jury the case lasted for ten days. Because we had a weak judge and we had a jury the case took more than ten months. And what was happening in that case and I watched it carefully, at the end of the each day the defense would file motions and briefs, everyday. They had a team of people not the trial lawyers but the team of people in the back room who'd file motions and briefs at the end of everyday. The prosecution were unsophisticated lawyers even though they were in Los Angeles and they would stay up all night trying to respond to these briefs and they were exhausted. The prosecutors were also very concerned about their hair. Marshall Clark had her hair done everyday. She was also going through divorce and she had

daycare, and I cant take the park lawyer's name but he was involved in more things he is now a commentator, the other lawyers, the defense was focusing on this case and by the end of the case no one from the jury had any idea what was all about. And the defense had picked out a team early on. Johnny cocker is a very articulated well-spoken man.

Let me run through I have twenty points that I will do in twenty minutes and then talk about .....twenty points I can probably do in twenty four minutes. But the first point is the about impeachment. The second point is we'd plan our cross-examination well in advance. Even in criminal cases, everyone gets discovery in our country the defense gets all the police reports, all the witness statements ahead of time. In civil cases, everybody exchanges everything. And not like in England the lawyers try the cases and are involved from the very beginning. So they know what it is all about. So we can prepare in advance for our cross-examination and here is the point. If you get a start at the end. Cross-examine to get that information. there is a story that of Louise Carroll "Alice in Wonderland" which is a British story, he wrote if you come to the fork in the road and you don't know where you are going, any way will get you there. So with our position if you don't know where you are going in cross-examination that any question will get you there, but if you know where you are going then you can focus your cross-examination on what you are going to do. That makes everything efficient it speeds things up, it makes the judge happy, it does not bore the jury. We would suggest point number 3 that you have a structure, some organization, some structure, it is not stream of consciousness, it is not a rambling unless you are John Cocker in the Simpson case. But you have to have a structure, have some organization, pattern. We would suggest then that you have to make it easy and I don't mean to mean the judge but I mean you must make it easy because what the judge has to do or the arbitrator is to observe the information through his ears. One time, one go through to his ears. Think about how

difficult that is if you think back to your law school classes and the lectures and you are sitting in a room with one thousand other people listening to a lecture, how terribly difficult it is to learn anything in that form, particularly if you have a south African man speaking with a British accent, mumbling, trying to do it in Turkey without an interpreter. He would be horrible, so you have to make it easy and I will tell you about this man, who is a judge and I will tell you a story about him. I was in London and he said to me "John, would you care to come to my courtroom and watch the trial?" and I was thrilled because I had only been to London once before I... in a farming community in Minnesota, so I put on my darkest threadbare suit because I wanted to be typical English, I want to be perfectly english, a threadbare. I said to my wife as a joke, I thought I was sprinkled sold on my shoulders so what had on my shoulders so I looked more English. I dropped my English friends that's why I did not putting them down. I went into the courtroom and it was in the courthouses I've not seen the courtrooms in London but buildings outside are very beautiful but inside the rooms are falling apart. And there are lots of portraits that are hung about three inches from the ceiling, and the ceiling is twenty feet. And there was two men of my age in their late fifties or early sixties. And they were big men they were wearing robes, and their wigs were somewhat sque on the top of their head, they were falling over. but they were standing like this, talking to the judge and you walk in the room, in England you bow to the judge, and the judge bow back, which is a rare thing. Most of the judges don't recognize, you see that the judge raised himself about that far office chair. and bowed to me and the two barristers turned and bowed to me. And I bowed back. And then the clerk bowed to me. And the judge bowed again..... I listened to them and I had no idea what they were talking about except their language was so beautiful, it was so standingly beautiful I did not know what it was I thought I was very stupid , so the judge....ı got a note in the clerk's would you

care to join his largeship for a glass of wine or cherry in his chambers. And I was again thrilled, they made me wait a half an hour and I went back in, there the judge had six or seven cherries because his face was blowing and his eyes were a little bit unfocused. And then he said to me, "would you care to join me for a glass of wine on a wine bar?" so we went on his car with his driver, and in this wine bar he had four or five more glasses of wine and he was very very drunk. Finally he got up very loudly, and he said, "john, you've probably wondered why I invited you here" and I said, "yes sir, I have wondered." "Did you see those two barristers, those two men?" I said, "yes, my lord I did." He said. "Weren't they beautiful?" and I said, "Yes, my lord, they were beautiful." He said, "did you understand what they where talking about and I said "no my lord I didn't." and then he said neither did I. and than he used ....a swear word, he said I'm so angry because I now have to stay all weekend to try to figure it out, if they would only make it easy for me, the sight would make it easy and simple and clear and concise..... the judges who sit on the cases. He said I don't mean being meant but if the case is simple and easy then I would understand it because I am trying to observe the truth with my ears, I've been trained all my life to be a judge, I am bored by nonsense so make it easy. We advice people not to repeat the direct examination do not repeat the direct examination. That is putting in the other side's case again. I want more cases because the other side re-asked all the questions that I asked. It was brilliant..... I was not any good but I knew to keep my mouth shut. So we tell people don't repeat the direct examination. We suggest that on cross-examination you ask only leading questions, only leading questions, we would suggest to our students, our lawyers, that in trial or in arbitration, it is not the time to discover information. So we would never ask on cross-examination who, what, when, where, why questions. We would always ask leading questions, questions like "you are wearing a suit?" not "are you wearing a suit?" but "you are wearing a

suit?" "It is a blue suit you have on is made of wool. You have on a shirt. It is a blue shirt. It is made of cotton. We would not say, "Are you wearing a shirt? Or what you are wearing? We would ask leading questions because it is all about our testing of the information. We suggest simple short questions, plain language, no multiple questions, no big words, no fancy, no show-off. We suggest that in the cross examination it is brief, short, to the point because the longer the lawyer cross-examines the model lawyer gets in trouble. Now in England, the barrister as you know does not get to see the witnesses ahead of time and most of the time the barrister don't know what is coming. And they are always getting themselves in trouble but the brilliant are getting out of trouble. The American lawyer, who is prepared, will work never to get in trouble because we know it is coming because of our discovery and preparation. We say to the lawyers to ask facts not conclusions in cross-examination. We would never say to them, "you were driving very fast that day because the witness would say, "I don't know what you mean by fast, no I was not." But if you said this, you knew what the speed limit was. You were traveling 50 miles in hour, "yes" you knew the speed limit.

I was in Florida before the last election, that is the southern part of our country, with our president's brother helped him with the election. He was getting a speech to the democrats and someone had told Algor to emphasize his words and he did, he was talking about patriotism, that was another part of our dinner discussion last night what that means. But his definition was he said patriotism means being involved, patriotism means helping your fellow American patriotism means helping others but what he did was he emphasized the word "means". And here's how he did it, he said "patriotism MEANS!!!! getting involved, patriotism MEANS!!!! not staying at home, and he did seventeen "means" in a roll, and the crowd went crazy because Algor did something. The problem is nobody remembered what he said, because he emphasized the wrong word, so we are

saying to our lawyers on cross-examination, this is like music. So if I am going to talk about your scarf, I would say "You are wearing a scarf, it is a red scarf. You are wearing a suit, it is a blue suit. " and I would have it like music. Because we'd emphasize, remember again, it is through the person's ears that they have to remember it. And so we talk about how we write and read as lawyers. What we do when we write a brief, and if you wrote a brief to me and I didn't understand it I would read it again. And if I didn't understand it I would read it again. Then I would take my highlighter, my green or yellow or blue, I think they are most common colors, and I would underline the key phrases. So I understood it. Then I will take those phrases and put them out on another piece of paper to help me understand it. Well, in cross-examination and in direct-examination we do not have a magic marker. We must do it with our voice. We must emphasize the words and the themes. I think listen to the next time when you go to court, or listen to the next speech if there is a flat effect to it, if it is flat, no one can hear it. If you cannot hear it, you cannot understand it. If you cannot understand it, you cannot decide. And they do it without the help of the lawyers so our next point is do not let the judge decide it on his own. We must do it for them; we must help them understand and that is put our voice and emphasis and our inflection. We would say that on cross-examination you should always know the answer, again always know the answer. That means though you talk to everyone, you know the answer. If I were to say to you, on cross-examination, and my theme was that you were too tired to have seen it because you were distracted. And you were tired. I could start like this without ever not answer in your head this question, this series of questions, As a lawyer and if you were the witness to an accident and my position is that you did not see, what you said "you saw?" so my questions go like this. As a lawyer, you work very hard. Now I know everyone of you would say "yes" to that, not one of you, the judges and lawyers would say, "No I don't work very hard," if we don't, we don't

say It loudly, particularly in a trial. In front of a judge if any lawyer, any witness said "I didn't work hard, you didn't say that them. You are probably telling the truth. You say you work very hard, and at the end of the day because you worked hard, you are somewhat tired.. You are not exhausted, but you are tired..... Somewhat not exhausted but tired, the witness was somewhat exhausted. I did not say that but what they heard was "exhausted", paired with something else. But I knew the answers, I'd never say to the witness, "You were distracted, you weren't paying attention, or you didn't see it." I'd say, "You were thinking abut going home, you were thinking about having your dinner. You were thinking about seeing your spouse or seeing your children. " those are things that are on her mind, and if he was tired and if he had a glass of wine and her mind is somewhere else we often don't see what we think we saw. because I have this theme I know my cross-examination goes that way.

I am gonna end with the point just saying that there are books written and there are public books written here about effective examinations. You can read those books, but you must practice it. In theme to my little students is that if you practice you can be the very top. Most lawyers don't. If someone .....practices of course to be better than I am, there are many .....ı think among lawyers as good lawyers, most of us are fairly bright. And if you practice the art of being an effective presenter we can be at the top of this game. I am exercising every morning at home and I am still able to talk in the first half hour. And every morning I practice aloud this art of examinations. I practice my classes, I practice my lectures, and I think that anyone can do that. So what is for the skill we'd say to our lawyers: Cross examination is critical now to you in criminal cases, you now have the right to cross examine. It has to be simple, no dirty tricks, the judges will completely ignore you if they think you are not being honest or cant it, if they think you are pulling a trick, you are done, you are finished in front of that

judge because you have lost your integrity. But there are skills that can be practiced and delivered on a regular basis in front of the judges. I tell our students that you can do that and be effective.

May I move on? I will talk now just about some of the changes that are going on in our country and in our criminal law, certain seizure rules and also our confession taking, things are happening remarkably in our country right now. The ebon flow of what the Supreme Court has decided on searches and seizures but I'd like to give just a brief history. How we got where we are? In the late seventeenth hundreds, we had our first constitution. And it was in Philadelphia which is in Pennsylvania, which is in the east coast. The people, delegates to that meeting were lawyers, wealthy farmers and merchants. It was the hottest summer on record, in Philadelphia, not hot like it is here, but it was extremely hot and humid. The first ten amendments, the Bill of Rights were developed as a compromise; they were not in the constitution but in order to get the constitution passed, they had to agree they had the next ten amendments. And I want you to picture what was going on in Philadelphia in that summer. America then is now in many cases is a primitive country. In Philadelphia the streets in the seventeenth hundreds in seventeen ninety-one were not paved. They did not have a system for removing horse and ...droppings from the street. The streets were muddy, it was rainy and wet. It was fowl in the streets, and the flies, just awful, horrible flies. The men to the convention did not dress like people in countries; to understand heat, and loose flowing clothes. They were wearing black wool coats and heavy, heavy wool trousers and shirts, which were cotton and wool, and they were very tight and very heavy and they did not bathe. The only person that bathe was a man named Benjamin Franklin, he also slept with his window open and they thought he would die because of the night weepers, wipers vipers, they slept two or three and sometimes four to a bed. In the place where they met, the flies

were so horrible that they had to keep the windows close and they smoked a lot, smoked their pipes, it was terribly hot. The meals they ate were huge quantities of beef huge quantities, a half of a cow, half of a steer. They drank casks and casks of wine. They ate no vegetables they did not brush their teeth. And they were uncomfortable. The room smelled horribly, we think the reason they were able to get it done so fast because they had to go home. They could not stand. Had they been air conditioning they would still be meeting. I know that for eleven years your criminal code has been in discussion. I wonder if we locked everyone up for ten days with flies, no bath tabs, no showers, whether if we got things done faster? But the first ten amendments dealt solely with the federal government. If you understand our system, we have fifty states each with its own separate government, each with its own criminal law system, each with its own judicial system, each with its own rules for the bar and for the lawyers. So we have fifty-one systems, the federal system and fifty states. In the Bill of Rights it only applied to the federal government. It was not until a hundred years later, 1791, that the fourteenth amendment was passed after our civil war. In our civil war was fought over against not only economics but also slavery. In the fourteenth amendment, it said for the first time, "no state shall be deprived of their personal rights without process" between 1791 and 1891 there were no cases talking about what a search and seizure was. Our fourth amendment says that the people of the country are protected from unreasonable searches and seizures. That's language that you have here. But they had not defined what a search was, what a seizure was they had never defined probable cause, and for the first hundred years, there were no definitions, the courts struggled with it. In 1791, when they had the fourteenth amendment that said for the first time "no statue." A number of ver very very good defense lawyers started arguing that now the fourteenth amendment applied to the states, because what we called process clause. They said the fourh

amendment unreasonable search and seizures applied to the states as for the fourteenth amendment which said no states shall. And from 1791 to 1961 they lost every single argument. In 1791 to 1961 for seventy years. Even worse than that in nineteen up to 1930 there was no remedy, what did you do if the police conducted an unreasonable search and seizure, there was no rule. There was no remedy. They did not know about whether they should toast the evidence out of court, they did not know they should punish the police. They had no rule, they had no rule at all. So there were struggling with what to do if there was an unreasonable search or an unreasonable arrest. They did not know. In 1913, the Supreme Court developed the exclusionary rule. Am I using that word correctly? The exclusionary rule in which if it is an unreasonable search, the evidence is not admissible, it is excluded from court. Am I correct? I think I am correct on that. In 1913, from 1913 to 1961 the lawyers tried to develop and make sure that applied to the states and the supreme court kept saying, "No, no, evidence, evidence illegally suits in the states. It is up to the states because of the separation of federal and state governments." So they over and over again did not apply that rule to the states until 1961. I had not started law school, I graduated in 1967. So my classes were all around what had happened in 1961 that caused this change. And that was all political. The ruling was a five to four decision by our supreme court. It was not unanimous. There was a case which was called Mapp, m-a-p-p, versus the state of Ohio, which is in the central part of our country. And what had happened was, the police went to a woman's house. Her name was Doll Ray Mapp. And they knocked on the door , they were looking for they said for someone in her house and they had a search warrant for this person. They held up a piece of paper saying it was a search warrant. It was not. They were lying. Mrs. Mapp grabbed the paper and stuck it down in front of her clothing. And the police officer reached inside her clothing and brushed her chest, her bosom, and took it out. And then they went in and searched the

house anyway found some pornography which they charged to possession of pornography. They did not have a search warrant. The man was not there and they found pornography and the court then said for the first time "we are going to apply the remedy, in 1961, the exclusionary rule to this case and to the states." And now for the next forty years, there has been an explosion of cases because there was not any state cases, they went to the supreme court. But for the next forty years from 1961 to 2003-2004 the cases exploded. The populations have grown, the police departments have grown. And now for the next forty years they try to figure out , what it was we are talking about, what was unreasonable, what was a search, what was a seizure? The judges in 1961, the majority, or the whole bench, had lived through, we are younger people burying the first war, 1915 to 18 war, they had lived through the great depression in our country in the thirties that lasted from 1932 until 1941. They had lived through the second war and they had seen what had happened with over reaching police behavior in Germany and others. They had seen what had happened when courts when had not been independent. And what they had done is they reacted to what had happened to them in their lives and the world to come up with a remedy that solved the problem. What they said was that even though the evidence is reliable, even though she had the pornography, or even though the drugs are in the person's house, we are going to exclude that from evidence. Exclude it from evidence, to show the police that they have to do it correctly. That is going to be our remedy to make sure the police are doing it correctly even though the evidence is reliable it was not seized fairly and if it is not seized fairly it is unreasonable and if it is unreasonable it violates the fourth amendment. Because it says people are protected from unreasonable searches and seizures. And if it is unreasonable, it is excluded. Now we have that remedy and you, too. Other countries do not have that remedy. If it is reliable evidence, it comes in to evidence. They punish the police officer for doing it

they discipline the police officer, they fire the police officer. But the evidence still comes in. I don't know what it is called but we have a patriot act that deals with terrorism. In all of a sudden we had exceptions to the requirements for search ones. we have wire tapes, phone record tapes, that can be obtained without going to an independent judge, all in the due of national security. What's happened is the police and different states are not using the protections of the, societal protections of the patriot act and using it to get people who commit bank fraud, or like the major companies in which the presidents are stealing money, and the companies collapsed stock fraud, they are using the patriot act to gain evidence without the requirement of protections of the fourth amendment and that is a very frightening thing that's we think that's happening in our country under a different guise. We had in 1790s a similar act, it was called the sedition act, if you disagreed with the president, you are not an American, and you are not patriot. If you are not a patriot, you are a seditionist, if you are against government you go to jail. And some of the founders of our country were arrested for being against the country because of the sedition act which is exactly the same two hundreds years later right now, our president is saying things like "if you disagree with me you are not a patriot if you are not a patriot you do not belong here. " So people who are protesting against him and these are accused of not being patriotic which is an interesting debate that's going on. But let's go back to the search and seizure then. We have tried to figure what a search is, now what we have in our country we do not have, even without this patriot act we do not have the same protections that are in your rules. I listened to Professor Doctor Feridun Yenisey talk about that when he was in our country and I understand that your rules are much tighter for exclusion of evidence. I say much broader than we would be. And I'm going to walk through how it has happened and how we tried to figure it out that would be a good debate to talk about the comparisons. Any of these things I am talking about

today, I am not talking about them as if they are the best way or the right way I am talking to you but how it seems to be to me and hopefully we can have the debate about what is good and what is bad about our different systems as we talk together, these dialogues are so important to us, all of us as lawyers. Our first question in any search is; is the action state action because it says no state shall.. we had a debate two days ago about this. If I, as a private citizen, go into your house, I am a burglar, I am a thief. I go into your house and there is some stolen property in your house, I take that and turn it over to the police. In our country that would be admissible against you. Because it is not, my behavior is not state action, I am acting on my own. Even though my entry into your home is illegal, it is not state action, if it is not state action we do not have to go any further. Because our fourteenth amendment says "no state shall." It does not say "no private citizen shall." So we first always have to look at whether the search was conducted by the state and the state is not defined as politicians, or as judges or as school teachers or as people working on the street paid for by the government. The state has been defined as police officers, police officers or people working for police officers. So no state shall. If we get passed that threshold, we then have to ask whether the fourth amendment applies? Does it apply here? And I will give you some really interesting decisions, not every area is protected. If the police were to come in this room and see something sitting on that chair and not have a search warrant and it was evidence against one of us, it would be admissible against us because this area is not protected from the police coming in and searching, in our country. If the police stand next to you while you are talking on the telephone, and it is to hear your conversation, because you are talking loud, that's not protected. What they, the rule is, if the person has a reasonable expectation of privacy, a reasonable expectation of privacy, then it is protected. But they try to figure out what is reasonable and what is not. So they decided that if you have a barn shed that gets animals out in a

field, that area would not be covered even though you own it. If it is with in a certain area of your home , if your home is covered but if it is in a certain area surrounding your home there is a property term, an English property term called cretelege. , it is the area around your home, that would be covered if it is outside that area is not covered, if it is inside it is covered. Now things are just going bizarre. Let me give you an example, was in our Minnesota Supreme Court recently , on the our Minnesota constitution which is the democratic federal constitution but it is the same issues but it is in the state court. In our state starting right now, it is so cold that the water freezes. And people drive their cars on the water and they also build little sheds, houses about this big, some quite big, with heaters in them and some are so fancy that they have generators for television and they have little cook stoves that are gassed and stay there and they have holes in the floor of these houses on the ice and they drill a hole through the ice and they fish. I cannot imagine any thing more boring. Than sitting in a place in the middle of water fishing for fish through a hole in the ice. But he was the issue. the defendance had this hole, that house and they had taken a rope and put it in the holey ice and they had three bags, large bags, each one twenty five pounds, not kilos, they were this big, with cocaine and the police went into that fish house, that fishing house without a search warrant and pulled up the cocaine. And the police said that fish house was like a barn in an open field. It was not covered. There was no reasonable expectation of privacy and the cocaine clearly was in a public lake and clearly would not be protected, because that was outside. Can you imagine what the court did? They said "no, that fish house, for the first time, is protected because they had a reasonable expectation of privacy, because the only way they discovered the cocaine was from inside the fish house, looking through the hole and pulled it up, the evidence was discovered was the fruit of the poisoned tree. The fish house was poisoned, the police behavior was poisoned, the evidence discovered

because I am in illegal search of the fish house was poisoned and they excluded the evidence. Someone would say do we have to give the evidence back? "oh no" because it is country bend, they don't have to give it back but they could not prosecute the defendant, they were not admissible in the court. For the first time, we now have a rule on fish houses that are on the top of the ice in the middle of water. If the fish house went through the ice in the spring and was floating around, at that point they would not have the protections, it has only protections when it is sitting on top of the ice which is public property. So they talked about in the spring if they forget to take the ice house off and it goes off the ice it then loses the protections of being covered because it is not like a house. So our theory would be; if there is state action, if there is not we can stop, but if there is state action we go to the next threshold was does the fourth amendment apply, if it does not, if it is an open field, if the police officers see something in plain view , it is not protected. So if they are walking down the street, and looking into your apartment, your home, and see you smoking cocaine, they could charge with committing a crime. Because they have the right to see that in plain view. If you throw something out of the window, there was a chase on the television at home last week, where the defendance were being chased by the police and they were throwing their drugs out of the window, and the police was just picking it up, and the lawyer claimed that there was a violation and the court said no, that was in plain view. We have to decide whether, if state action whether applies. Once it is applies, now we have to look at whether the police did it right. and there is all sorts of rules for that. In our country because the fourth amendment says " no warrant shall apply but upon probable cause" there is a presumption that you have to get warranted. But there are so many exceptions to that. it is enormous. We have many more exceptions. The analysis of the fourth amendment is all based on one word now. Was the search reasonable? Things that were unreasonable in 1961 if recorded

that time, have become reasonable now. Because of the change and make-up of the court. During the Bill Clinton election, it is eight years, he was trying to appoint younger judges to the supreme court who would be more concerned about protecting individual liberties and the Republic and the Senate blocked his appointments. More than half of his appointments were blocked. Now President Bush is trying to appoint judges to the Supreme Court that are more conservative and the democrats are blocking those appointments. We have three judges in our supreme court who are very old and want to retire but they are afraid that if George Bush appoints someone, a conservative judge. So they are hanging on hoping that there will be democrat elected. And the democrat will appoint a more liberal judge. So we have that ebon flow going on. So cases that would have been improper in 1961 searches that would be unreasonable are now being held reasonable. Let me talk, there is a requirement for a search warrant, there is always a requirement for a search warrant. If there is a warrant, it is presumed to be reliable because an independent judge looks at the warrant. But there are all sorts of exceptions to that, to the requirement for a warrant. Police officers I think, it is here, if a major crime is committed the police do not have to run off and get a warrant, they can arrest the person who has committed a serious crime. I think that's true everywhere they don't have to if they come upon a robbery, saw a murder they don't have to go away and come back, they can arrest someone for a serious crime without a warrant. But in searches all houses have to have warrants, if they have a search warrant, unless there is some exceptions. So the house has to be searched , there has to be an arrest warrant, unless there is an exception which would be a crime being committed and someone's presence But there is a case now I understand in Turkey in which two men were in a car that was stopped by the police they had probable cause to believe that there something was going on. They searched the car and found weapons, they searched the car without a search warrant, and from those

weapons they decided they found they made them confess they were waiting to assassinate s singer, a famous singer. The case is going on. The argument is that the car was searched without a warrant. In our country motor vehicles do not have to have warrants for their search, they can be searched for this probable cause, they do not need to have warrants. And the case is based on a case from 1923, during the middle of our prohibition, we had prohibition in the twenties in which people could not buy alcohol. Alcopone was, all the movies about the famous Chicago gangster and there was car it was an old car in 1923, that was waited down and they had probable cause that car was running alcohol, they were transporting alcohol, and they searched the car without a warrant and our Supreme Court said because the car has moved so fast the police had no time to get warrants, they have a probable cause they can search the car anyway. And that's been expanded now to motor cycles and airplanes and trains, and motor homes, caravans. We have a case in Minnesota now in which the, do you have the phrase "fishing game" people who work with hunting licensed, hunting and fishing. Do you have rules? We have to have hunting licenses and fishing licenses we cannot fish without license. But they said in Minnesota, these people, the game people, can search a boat, for people having too many fish on their boat without a warrant. Because the boat does not have the same protections as a car. So we have the special rule in Minnesota that is going to go to our US supreme court. So we have that interesting rule. We have the exceptions. If someone gives consent to search my house someone who has authority, then you don't need a search warrant. My wife can give authority to the police to search my house. Now if I am there and she is there and she says "go, search it" and I say "no", then it stops. But if I am not there, and she gives consent, the police have a search warrant. A person can be searched if they are arrested, if you are arrested in our country the police can strip search you, they can strip, can take your clothes off and search you, not on the street but they can

strip search you they cannot go into your body cavities without a warrant but they can strip search you. The question someone asked the other day here was what if someone had taken cocaine and swallowed them, or diamonds , unless there is a court order, they can't pump the stomach and in Minnesota they said if it is not drugs and there is no evidence to bloom or burst you have to wait until the evidence passes. We have exigence circumstances, you do not have those, we have exigence circumstances. If someone is crying, if there is a fire, babies being beaten, you have the right to do in a house and search the house in these exigence circumstances. we have another exception I think it is important, I do not know if you have something like that, if a person is acting suspicious and the police can articulate why the person looks like they are gonna commit a crime, the police can stop someone to talk to them and detain them for a reasonable period of time they don't need probable cause they needed reasonable suspicion. But then if they can articulate that the person is armed and dangerous they can conduct a frisk. I don't know, that means they can path down the exterior clothing and if they find, stolen property in that organs or weapons they can seize that and it is admissible. Stop and frisk rule. So in our rules we have almost identical rules with what you have, almost identical, almost identical rules. But the application is different and the protections you have here, as I understand the application of the protections you have, protections to individual citizens is far greater here, and the way that's changed in our country, far greater because more and more things are becoming reasonable, more searches are becoming reasonable. So we had this, nothing happening for two hundred years and I spike like this in the sixties. And now it is coming back down to some people would say, it is becoming more, it is becoming terrible not the people would say it is finely becoming reasonable again. So we have this change. And lastly I want to talk about confession law. That happened in 1967, I , in 1973, I ran for election and was elected to be a public

prosecutor. We stand for election there. In 1956, there was a case in Chicago, a man who was accused of a crime. his lawyer was a terrible nasty man. I have had dinner with him there times over the last twenty years. And I would tell you he is a nasty, nasty man. He was nasty to his first wife, was nasty to his second wife and was nasty to his third wife. he is now a judge and he is still nasty. But he represented this man who asked for his lawyer in Chicago. And the police hated this lawyer. because he had done so much damage to the police. So they would not let him see his clients. And that case went to the supreme court. And that case became the first case that said in 1963, it said when the focus of investigation is on a person, the person has a right to have a lawyer. Because no one knew what it meant, it was not until 1967 that the rule said, when the defendant is in custody and is being questioned that defendant has certain rights, and here the rights. The firs right; you have the right to remain silent. The second right; he has right to inform anything any thing he says can be used against them, then the third right is the right to have a lawyer, so the lawyer can explain what the first two rights mean. That's what it is all about. Because those two first rights sounds so simple but are terribly complex. So you have to, you have the right to remain silent anything you say can be used against you. You have the right to a lawyer that represents you from now on. And lastly if you want to wave that right, you can wave the right. And the waver has to be voluntary and has to be understanding. So the person has to understand what that right is. And now we have two cases that were argued before US Supreme Court last week about those issues again trying to understand what those things meant. In the first case, the lawyers did not advice the defendant of his mumender rights. They got a confession from him then they read his rights to him and asked him the same questions again. And he confessed. In 1967 to 1975 that would have been outrageous. They would have said that confession is not admissible. In 2003 in a state court, they said that confession comes in. And now that's before

our Supreme Court again looking at the analysis of what is reasonable? In another case they started to read the defendant his rights and he said, "Stop. I understand my rights. You don't need to read them to me." And then they questioned him and that's in our Supreme Court. In 1975 our Supreme Court said " no, they had to keep him advising to what he'd say. So we are now looking at that again. So we are constantly in this analysis, of our search and seizure rules. And constantly in analysis of our confession rules. We'd had it for forty years only and there is ebon flow. You are struggling I think to try to understand it as a relevantly new thing. I think you'll see changes all the time. Our students gets so frustrated because they say why don't doesn't a court stay with its same rules, and we see as the courts change we will expect to have new things happening all the time. So I will quit. It is just questions. I just go back to say that ADR is wonderful. It is really important. You should learn the art of cross-examination and think about it to be effective and understand that there are so many similarities between the way we are looking, our rules and your rules. But the applications are far different here and far more protective I think of people's rights and the rules but not sure about the application but in the rules.

I worked for four law schools in our country. One is in California, in San Diego, one is in Texas, in Houston, one is in Massachusetts, in Boston and our school, in Minnesota. We have started next fall in September an LLM, a master's degree, in United States Law but it is going to be a comparative law program and it is going to be different than any thing it has ever been done in legal education in our country and it would be offered in London for lawyers. It would be a comparative law program in which people come together from all parts of the world to talk about the American Law but then how the problem is solved in different countries. It will be done on weekends, that seven weekends, people can take from one to four years to finish, free-standing courses that people can take

in any order. We hope to have for the first time a world law school in which we together as lawyers can talk about the good things and bad things and compare how our different countries solve problems, because it is not happening now. We are having some discussions like this but it is not happening and we are trying to bring people together who are practitioners, who don't have to give up their practice to attend course like that. The advantage of it is if somebody want to practice law in United States if they get their degree, this LLM, they can sit in the Bar in twenty six states. They can sit and be admitted to practice. You'd also have a fellowship of lawyers that you can work with in the rest of your life and the course when you come on the course, you'd have access to four libraries for the rest of your life, free-access to the four American law libraries and a librarian to help you with any research. It is an interesting thing what they are trying to do and Mr. Yenisey is going to be our contact here. He said the founder of Bahçeşehir agreed last night to help scholarships so that to provide four or five scholarships. So we are trying to do new things to help generate this kind of interchanges between all of us. I thank you very much for having me here, thank you.

Prof. John SONTENG *: Çok teşekkür ederim. Beni bugün buraya davet ederek, bana büyük bir şeref verdiniz.*

Bundan bir yıl önceydi. Feridun Bey'le, Profesör Doktor Feridun Yenisey'le çalışmak için İstanbul'a davet edilmiştim. Bu deneyim benim hayatımı değiştirdi. Geçe yıl, dünyanın bu bölgesi hakkında çok şey öğrendim, aynı zamanda kendi hakkımda da çok şey öğrendim. Profesör Doktor Yenisey, Minnesota'da, üç fit kadar kar yokken, hukuk fakültemizde altı hafta geçirdi ve ceza yasası, ceza prosedürü ve de alternatif uyuşmazlık çözüm yolları hakkında konuşarak birlikte çok güzel zaman geçirdik. Hukuk fakültesinden mezun olduğum zamanlardı, ülkemizde yüksek lisans derecesi almam yedi ila sekiz yılımı aldı, çok iyi bir öğrenci değildim. Neyse ki, 1967 senesinde savcı oldum. O zamanlarda, alternatif uyuşmazlık çözüm yolları hakkında fazla konuşmazdık; aslında tek konuştuğumuz şey duruşmalara gitmekti. Tüm bunların arkasında, iyi avukatlar davalarını çözümlüyor olmalarına rağmen, davalarını müzakere ediyorlardı ve çözüyorlardı. Daha sonra, 1970'lerin sonlarında, alternatif uyuşmazlık çözüm yolları hakkında bir tartışmaya başladık ve çoğumuz yanlış tabiri kullanmakta olduğumuzu düşünüyoruz, alternatif uyuşmazlık çözüm yollarının duruşmalar olduğunu düşünüyoruz, çünkü hakimin önünde davaya çıkmadan önce ya da bizim ülkemizde jürinin önüne çıkmadan önce, davaları çözmek için bir sağ duyu oluşturur. Sorunları daha önceden çözümlemek, hem kendimize hem de müvekkillerimize, ve de sorunları çabuk çözmeleri için yargı sistemine hizmet eder. Bugün mesleğimizle ilgili 36. Türk Kanun Maddesi hakkında bir şeyler öğrendim. Bence burada belirtilen madde, müzakere edilen çözümlerin kural haline geldiği ve sanki mahkeme kararıymış gibi kabul edildiği ülkenizde çok çok önemli bir madde. Ülkemizde çoklu alternatif uyuşmazlık çözüm yolları seviyeleri var, bu seviyelerden bahsedeceğim, sanırım Amerikalı olarak bizler her zaman karmaşık şeyleri istiyoruz. Çok çok daha resmi olan üç aşamamız var, anlaşmazlıklarımızın,

uyuşmazlıklarımızın çoğu, iki avukatın sağduyu içerisinde bir araya gelip bir çözüm yolu aramalarıyla çözülür. Kanunların çoğu mahkemeler tarafından kabul edilmez ancak taraflar tarafından mutabakata varılır. Taraflar tarafından anlaşmaya varılır ve o anlaşma aracılığıyla onlar üzerinde bağlayıcı olurlar ancak mahkemeler buna dahil olmazlar. Şu anda bizde hem mahkemece yönetilen hem de gönüllü arabuluculuk var. Ve ülkemizde çok büyük bir iş haline geldi. Her hafta, her şehirde, kendi sorunlarını çözemeyen tarafların uyuşmazlıklarını çözmeye yardımcı olmak üzere arabulucu olmaları için avukatları ve avukat olmayanları eğiten kurslar var ve bu kimseler uzun saatler süren eğitimlerden sonra eyalet Baro Birlikleri tarafından sertifika verilerek, sertifikalı arabulucu oluyorlar. Ve bir çoğumuz arabulucuların önünde nasıl etkili avukatlar olunacağını ya da etkili arabulucular olmayı öğreniyoruz ve bu süreç boyunca, hakemlik yapılmış müzakere çözümü olarak adlandıracağımız, tam bir avukatlık düzeyi mevcut. Yani, taraflar birlikte müzakere yoluyla sorunu çözemedikleri zaman, üçüncü bir taraf olan arabulucu anlaşmazlıkları çözmek için çalışır. Bunu spor takımlarımızda çok görüyoruz. Spor yıldızları ile sahipleri arasındaki sözleşmeleri görüşmeye çalışırlarken, söz konusu para o kadar çok oluyor ki, profesyonel arabulucular geliyor ve hatta federal hükümet arabulucuları geliyor ve spor yıldızları veya birlikler veya birlikleri olan şirketlerdeki yönetim arasındaki sözleşme anlaşmazlıklarını çözmeye yardımcı oluyorlar. Çok güçlü bir birlik hareketimiz var ve profesyonel arabulucular tarafların sorunlarını çözmelerine yardımcı olmak için bir araya geliyorlar. Kız kardeşim avukat, Havayolu Pilotlar Birliği için çalışıyor, bütün havayolu pilotlarımızın temel birlikleri vardır ve pilotlar greve gittikleri ve örneğin Kuzey Batı Havayollarını (North West Airlines) kapatmaya çalıştıkları zaman, federal arabulucular gelir ve anlaşmazlıkları çözümlemeye çalışırlar, çünkü eğer havayollarını kapatırlarsa bu da şehri kapatır. Bu yüzden arabuluculuk çok büyük bir iş haline geldi ve arabulucu

olarak veya arabulucuların önünde avukat olarak hareket etmek için çoğu avukatın uygulamalarının önemli bir parçası haline geldi. Avukatların uygulamalarını geçirmeleri için bir olanak vardı. Üçüncü alternatif ve alternatif uyuşmazlık çözüm yollarımızın daha resmi olan kısmı hakem mahkemeleri ve giderek daha çok şirket, bir anlaşmazlık, bir sözleşme anlaşmazlığı halinde bağlayıcılığı olan hakem mahkemesine gidilmesini öngören maddeleri sözleşmelerine koyuyor; yalnızca yerel sözleşmeler değil uluslar arası sözleşmeler de bağlayıcı hakem mahkemeleri üzerine kuruluyor. Bu üç sistem, mahkeme sistemini geçmiş durumda. Çünkü mahkemeler çok uzun zaman alıyor, fikirleri çok pahalı ve alınan sonuçlar maddeleri belirleyenlerin zihinlerindeki kadar da iyi değil. Bu yüzden avukatlar olarak, müvekkilleri temsil ederken, eğer bir anlaşmazlık varsa, bunun nasıl çözüleceğini, hakem mahkemesi için forumun nerede gerçekleşeceğini görmek için onların yapım sözleşmelerine veya hizmet sunma sözleşmelerine bakmalıyız. uluslar arası bir sözleşme uyuşmazlığında hakem mahkemesinin, forumun New York'ta yapılması ile Brüksel'de yapılması arasında çok fark vardır. Durum tamamen farklı olurdu, özel hakemler ve verilen cezalar bence tamamen farklı olurdu. Bizim de katılmış olduğumuz birinci körfez savaşında Kuveyt petrol kaynakları sorunları için avukatlık, özel hakemlik yapan bir İngiliz'le çalıştım ve bir avukat olarak özel hakemlerin cezasını idare etmek için nasıl çalıştığını açıkladı ve bu cezayla ilgili çalıştığı bu ikna etme gücüyle ne yaptığını anlattı, idare etmek dedim, kötü anlamda değil, anlaşmazlıktaki onların kabul edeceği tek pozisyonda o olduğundan onları ikna etmek içindi. Fransız özel hakeme, Japon özel hakeme olandan, Japon özel hakeme Alman özel hakeme olandan ne kadar farklı yaklaştığını anlattı. Onlarla konuşurken, her birine yaklaşırken ellerini ve mimiklerini farklı olarak kullanmıştı, onlarla bir İngiliz gibi konuşmadı çünkü bu tamamen etkisiz olurdu, mimiklerini ve hareketlerini, sunumunu ve konusunu organize edişini, üç özel hakem yaptığı konuşmalar sırasında nasıl kullandığını anlattı,

konuşurken onların tepkilerini izledi ve yapmacıklıkları ortaya çıkarıp onlarla konuşmayı başardı. Çok etkili bir avukat olarak, Japonların veya Fransızların yapmacıklıklarını ortaya çıkarırken bir itiraz alsaydınız dediğimizde, itiraz almazsınız fikir yoktur dedi. Çünkü itiraz aldığınız anda güvenilirliğinizi kaybedersiniz. Farklı forumlarda avukatlık hakkında konuşurken, arabuluculukta, hakem mahkemesinde ve bir duruşmada nasıl birbirinden farklı davranacağını anlattı. Londra'da dava vekiliydi ve Londra'da yargıç önündeki bir mükellef davasında, jürilerinin olduğu tek sivil davada savunma yaparken nasıl farklı davranacağını ve bir jüri önünde, bir yargıca karşı, altı ya da on ki kişiden oluşan bir jüriye savunma yaparken nasıl farklı davranacağını anlattı, bu yüzden dinleyicilere bağlı olarak, bu farklı dinleyici türlerine ve orada gerçeği bulucu kişiler olarak oturan insanlara bağlı olarak bu savunma derecelerini kullanarak mücadele etti. Ve bu işte, dinleyicilerin kim olduğunun,bilincinde olarak, özel hakem hakkında her şeyi bilerek, arabulucu hakkında her şeyi bilerek, yargıç hakkında her şeyi bilerek, çok az şey değil; kararı verecek insanla ilgili her şeyi bilerek, bu farklı derecelerde ikna etme işleri hakkında konuşarak zaman harcadı. Olimpiyatlara ve 2002'deki olimpiyatlardaki paten yarışına, serbest paten kayma yarışına geri dönüp düşünürsek, Fransız bir patenci hakim vardı. Bu büyük bir skandaldı. Onun bu şekilde karar vereceğini bilseydiniz, paten sunumunuzda daha farklı şeyler yapardınız. Ve de tüm spor analojisini düşünürdük. Eğer bir amerikan futbolu maçındaki hakemi bilirsek, onlara daha yakın şekilde seslenebiliriz. Ayrıca, yargıcın aklında ne olduğunu anlamaktan ve yargıcın beklentilerinin ne olduğundan emin olma konusunda çok şey söyledi. Bu çok iyi ve çok akademik görünmüyor çünkü, öğrencilere bunun tamamen hukukla ilgili olduğunu öğretmek istiyoruz ve öğrettiğimiz şey avukatlık, ceza yasası, ceza prosedürü yanında öğrettiğim şey avukatlık. Avukatlığın, bir avukat konumunda olmayla ilgili olduğunu ve elinizden geldiğince o odada neler olduğunu bilmenizle ilgili

olduğunu öğretiyoruz. Eğer bu şeyleri bilmezseniz, hazırlıklı olamazsınız; eğer hazırlıklı olmazsanız etkili bir avukat olamazsınız. Bu seviyelerdeki ADR olayları çabuklaştırır, profesyonel yargıçların karışmasını engeller, hazırlanmak için gerekli olan maliyeti ve zamanı azaltır. Avukatların yaptıkları bunu, resmi olmayan duruşmadan, hakem mahkemesinden çok çok daha resmi bir şekle genişletti. Geçen Pazartesi Philadelphia'daydım ve avukatlara bir konuşma yapıyordum, konuşmamı geçen hafta pazartesi New York'ta da tekrarladım, özel hakemlerin önünde yapılan gayri resmi olduğu düşünülen şeyin ne olduğunu ve Amerikalı avukatların ne yaptığını konuşuyorduk ve benim fikrimce bu bir şekilde, aslında bir şekilden de fazla değişken ve bunu aldılar, daha fazla dava benzeri hale getirdiler. Varsayılan gayri resmi dava hakemliği siteminde daha prosedürsel kurallar izlemeye başladılar. Gayri resmi olarak başlayıp, biz işledikçe daha da resmi ve çok daha dava benzeri ve daha pahalı hale gelen sistemlerin tehlikeleri hakkında konuştuk. Bu davaların ve hakem davalarının bazılarında avukatların, hakem davalarına hazırlanmaları, sanki bunu bir jüriye veya yargıca karşı yapacaklarmış gibi kapsamlı ve yüzlerce milyon dolarlardan bahsediyoruz. Bu, yani alternatif uyuşmazlık çözüm yolları, çok büyük bir iş halini aldı, ve bizce olayları çabuklaştırıyor. Sizin 35 A, maddeniz çok önemli bir madde. Gayri resmi müzakere sürecinden bahsediyor, biz bunu hep yaptık ancak; siz bir çözüm hakkında müzakere yaptıktan sonra, anladığım kadarıyla, sanki mahkeme kararıymış gibi kabul ediliyor. Sorgulansa da sorgulanmasa da, bir kez anlaşma sağlandıysa bağlayıcı bir şey haline geldiği için, bu sahip olduğunuz çok güçlü bir araç. Ancak avukatlar olarak bence olan diğer şeyler hakkında da çok bilinçli ve onların farkında olmalısınız; zorla yaptırılan arabuluculuk ve sözleşmelere koyulan bağlayıcı hakem davası. Yargıçların bizleri, avukatları bağlayıcı, hayır bağlayıcı değil, arabuluculuğa gitmeye zorladıkları bir dönem yaşadık. Avukatları bağlayıcılığı olmayan arabuluculuğa gitmeye

zorluyorlardı. Avukatların bize gelmeye ve davayı duruşmadan önce çözmeye zorlandığı, Hakim kürsüsünde arabulucu olarak görev yaptım. Duruşma için hazırlık yapmıyorlardı, avukatlarımızın çoğu en sonuna kadar hazırlık yapmıyorlardı, böylece bize geliyorlardı ve ben arabulucu olarak davayı çözmeye çalışırken bütün günü, bazen de daha fazlasını boşa harcıyorduk. Nadir olarak işe yarıyordu çünkü, avukatlar duruşmaya gitmenin baskısı altında değillerdi. Arabuluculuğa gitmeye zorlanıyorlardı. Arabuluculuk sadece, eğer taraflar ara bulunmasını ve konuşmayı gönüllü olarak istiyorlarsa işe yarar. Arabuluculuğu boşanmalarda kullanıyoruz ancak şayet taraflar bununla ilgili konuşmak isterlerse işe yarıyor. Ve bir arabulucu olarak bana gelmeye zorlandıklarında, taraflardan biri, genellikle ikisi de, hiçbir zaman hazırlanmış olarak gelmiyordu. Başladığımız zaman yüz bin dolarlık bir anlaşmazlığı olan avukatların olduğu bir dava vardı. Günün sonunda üç yüz dolara kadar indirdik. Anlaşmaya varamadılar. İlke meselesi olarak üç yüz dolar daha azına anlaşmadılar, yüzüm kıpkırmızı oldu ve onlara çok sinirlendim, kendi çek defterimi çıkardım ve kendim onlara üç yüz dolarlık bir çek yazdım ve avukatların her ikisini de komisyona rapor ettim. Ve yüz bin dolarlık bir anlaşamazlıktan üç yüz dolara kadar düşen bir davayı kendi egoları yüzünden çözümlemedikleri için disipline gönderildiler. Taraflar kendileri istemeyerek geldikleri ve arabuluculuğa zorlandığınız zaman, bu tür tuhaf şeyler olabiliyor. Bence bu ship olduğunuz güçlü bir araç. Ticari işler yapanlarınız, sözleşmeleri incelemeye başladığınız zaman, bu tür bağlayıcı hakem davası maddelerinin çok çok daha fazlasını izlemeye başlayın ve bir özel hakemin önünde nasıl etkili bir avukat olabileceğinizi anlamaya çalışmaya başlayın. Öğretmekte olduğum ve 1974'te ilk dersimi verdiğimden beri öğretmiş olduğum şeylerden biri de etkili avukatlığın nasıl öğretileceğidir. Ve etkili avukatlık uygulamasını sadece ülkemin farklı yerlerinde değil, aynı zamanda İngiltere'de, İrlanda'da, İskoçya'da ve şimdi de burada öğretme fırsatını yakaladım. Ve

görüyorum ki hepsinin de etkili avukatlar olma konusunda aynı sorunları var. Bizim sorunlarımızdan biri, etkili çapraz sorgu uygulayıcılar olmamızdır. Ben başladığım zamanlarda, en az rekabetçi dava avukatıydım. Çok parlak değildim. Hukuk fakültesi sınıfımda sondan üçüncüydüm ve asla iyi olamayacağım için okulu bırakmam söylendi ancak; okul kariyerimin sonlarına doğru bana bir şeyler oldu. Sınıfın sonunculuğundan daha üst bir yere yükseldim ve ilk avukatlık dersimi verdiğimde öğrettiğim ilk şey, etkili avukatlık becerisi konusunda pratik yapmam gerektiğiydi. Tıpkı tenis oynama konusunda pratik yapmamız gerektiği gibi. Tenis hakkında bir şeyler okuyup tenis oynayamayız, ya da piyano hakkında okuyup piyano çalmayı bekleyemeyiz, ya da en kötüsü hiçbir türünü oynayamadığım golf, haklarındaki her şeyi okudum, golf sopasını nasıl tutmak gerektiğini biliyorum ya da raketi nasıl tutmak, piyanoyu nasıl çalmak gerektiğini. Yedi yıl boyunca piyano dersleri aldım ve çalamıyorum. Ancak savunucular olarak, ikna ediciler olarak, avukatlar olarak bizler pratik yapmıyoruz. Zamanımızı yazarak harcıyoruz. Zamanımızı ne yapacağımızı düşünerek harcıyoruz, ancak zamanımızı bu beceriyi pratik yaparak harcamıyoruz. Avukatların çoğu hala raketi nasıl tutacaklarını düşünüyor. Hala hangi ucundan tutmaları gerektiğini düşünüyorlar. Bilinçsizce en uzak köşeye backhand vuruşu yapan tenis yıldızlarının seviyesine bile ulaşamadılar. Hala bu konuda düşünmek için uğraşıyorlar. Öyleyse avukatlık becerisi, sanki Wimbledon'a ya da büyük konser salonlarına gidip ilk kez piyano çalıyor veya tenis oynuyormuşuz gibidir. Bu da hukuk öğrencileri ve genç avukatlarımızdır. Pratik yapan en iyisidir, çoğu yapmıyor. Herkese, haftaya geldiğinizde günde on dakika sesli olarak sözlü sunum yapma, yargıçlara, dava hakemlerine, arabuluculara müzakere yaparak, müvekkillerle birlikte çalışarak sunum yapma becerinizle ilgili pratik yapıp gelmelerini söylüyorum, günde on dakika. Kaç kişi yaptı diye sorduğumda hiçbiri yapmamış oluyor. Çapraz soru sorma işini avukatlardan aldılar

çünkü yargıçlar bunu yazmanın ve okumanın çok fazla sıkıcı olduğunu söylediler. Margaret Thatcher bu hareketin öncülerindendi. Dav vekillerine çok sinirlenmişti ve bunu kaldırdı. Amerikalı avukatlarla ilgili televizyonda gördükleriniz aslında gerçekte oldukları gibi değil. Duruşmaların çoğunda oturmak çok sıkıcı. Yargıçlar güçlükle uyanık kalabiliyor. Ünlü bir dava hakemi, önemli dava hakemlikleri yapan biri, hakem davası süresinde lap topunda kart oyunları oynuyor çünkü dava çok sıkıcı. Konuşmaları yarım yamalak dinliyor, deneyimli avukatlar sadece işlerine yarayacakları dinliyor. Ülkemin benim yaşadığım kesiminde insanlar el hareketleri veya mimikler kullanmaz, ben kullanırım. Çok fazla konuşurum. İstanbul'da, Taksim sokaklarında kendi dilimi kullanmadan dolaşabilirim çünkü ben bu şekilde, ellerimle konuşurum. Önceki gün sizin televizyonunuzu izliyordum, insanların pop starı olmak için yarıştıkları bir Pop Star yarışması vardı. Dört veya beş kişiden oluşan bir jüri vardı, avukat olduğunu bugün öğrendiğim bir adam vardı, ve birini öldürmekle suçlanan biri vardı. Ve jüride ona çok kızan bir kadın vardı. Ne söylediğini tam olarak biliyordum, dili hakkında hiçbir fikrim yoktu ancak ne söylediğini biliyordum, çünkü hareketleri ve mimikleri mükemmeldi. Bunu izledikten sonra ve insanları konuşurken izledikten sonra, tekrar Taksim'de dolaşmaya çıktım ve insanların konuşmalarını ve dildeki sesleri ve hareketleri izledim ve nasıl bir avantaja sahip olduğunuzu düşündüm, çünkü insanlar samimiyetle konuşuyor. Dün akşam yemeği yedik ve herkes inanılmaz mimik ve hareketlerle ve tartışarak konuşuyordu, çok ilginçti. Bizim akşam yemeği masamızda eğer birkaç laf edilirse bu nadir bir şeydir. Karımla flört ettiğimiz zamanlarda, anne babasının ya da büyük anne babasının evlerine akşam yemeğine giderdik ve masaya oturduğumuz zaman konuşan tek kişi ben olurdum. Diğer kişilerin söylediği şeyler sadece "eti uzatır mısın lütfen" ya da "biraz daha patates alacağım" olurdu. Bu burada asla olmaz, bu yüzden avukatlar olarak inanılmaz bir avantaja sahip olduğunuzu düşünüyorum.

Çünkü dün akşam masadaki konu Kıbrıs'tı, duymuş olmama rağmen yine bilmiyordum ancak ne zaman kimin kızgın taraf olduğunu biliyordum. Masadaki insanlar ve sokakta gördüğüm insanlar etkili avukatlar olabilir çünkü yaptıkları şey dinleyiciyi ilgili halde tutmak ve ne dedikleri hakkında bir fikrim olmamasına rağmen benim ilgimi çekti. Eğer aynı şey mahkeme salonlarına taşınsaydı ne olurdu? Aynı ses tonu ve samimiyetle mahkeme salonunda savunma yapıldığında yargıç size ne diyebilirdi? Bizim ülkemizde avukatların, gerçeği bulacak kişilerin ilgisini çekecek şekilde sorular sormalarını sağlamaya çabalarken çok çalışmak zorundayız. İki saatim içinde, ilk yarım saati alternatif uyuşmazlık çözüm yollarının önemi hakkında konuşmayı planlamıştım. İkinci yarım saatte de, bir jüri önünde çapraz soru sorma tekniğine nasıl bakacağımız hakkında konuşacağım. Tek başına oturan bir yargıcın önünde buna nasıl bakacağımızı anlatacağım, duruşmalarımızın çoğunda yargıçlar tek başlarına olurlar. Televizyonda gördüğünüz jüri duruşması sivil davalarda ve ceza davalarında bir alışkanlıktır ve her zaman gördünüz şekilde bir şey değildir. Çünkü çok zaman alır ve sokaktaki altı ya da on iki kişiden oluştuğu zaman çok kesin değildir. Türkiye' de, dinleyicilerden bazıları avukat, bazıları yargıç, bazıları da jüri olacaktır ve jürilerin önündeyken insanlara ne olduğu ve bunun nasıl değiştiği hakkında konuşabiliriz. Jürinin karşısındayken insanların farklı davrandığını, avukatların farklı hareket ettiklerini ve farklı giyindiklerini söyleyebilirim. Ne renk giysiler giydiğiniz hakkında tartışırız. Mavi misiniz yoksa kahverengi misiniz? Ne renk ayakkabılar giymelisiniz, ne renk kravat takmalısınız? Cüppe giymeyiz, daha gösterişli şeyler giyeriz, ancak yine de cansız ve sıkıcıdır. çapraz soru sorma hakkında konuşacağım. Yaptığımız şeyleri öğretmeye çalıştığımız kurallarımız var, doğrudan soru sorma tekniğinden bahsetmeyeceğim. Ritim ve ses, duruş şekli, yapı ve organizasyon gibi öğrettiğimiz belirli şeyler var, çünkü sunma şekli fark yaratır. Bunu, bir hikaye anlatacak olan ve konuşmaya başlayan ve güçlükle dikkatinizi

verebildiğimiz arkadaşlarımızdan, ve on dakika sonra başka birisi aynı hikayeyi anlattığında öyle eğlenceli olduğundan ve ayakta zor durduğunuzdan biliyoruz, yani her şey hikayenin nasıl anlatıldığı ile ilgili. çapraz soru sorma sırasında yargıçların hilelerle ikna edilmediğine, gösterişli hareketlerle ikna edilmediğine inanıyorum ancak bizim oradaki konumumuzu anlamaları gerekiyor. Ve çapraz soru sorma sırasında bizim konumumuz, bu sorgulama aracılığıyla karşı tarafın davasının inanılırlığını test etmektir. Yaptığımız şey, en sonda yapacağımız tartışmayı destekleyecek gerekli bilgiyi almaktır, tartışmamızı destekleyecek bilgiyi almaktır. Bunu şüphelenme olarak adlandırabiliriz. Başka bir deyişle, kendi müzakeremiz sonunda karşı tarafın güvenilirliğini azaltacak bilgiyi toplamaya çalışıyoruz. Yani şüphe duyuyoruz, bunu basitçe yapmalıyız, insanlarımıza çapraz soru sormanın sadece bir komuta olduğunu, bir ülkeyi işgal etmek olmadığını söylüyoruz. İçeride ve dışarıda daha keskin ve bilgi toplamak için daha kısa ve öz bir test etme şekli. Yine her şey amerikan televizyonunda gördüğünüz gibi değil. O.J. Simpson davasını hatırlıyor musunuz? Çok ilginçti. Avukatların davranışı, avukat stratejisi tüm dünyayı sardı. Johnny Cocker'ı tanıyorum, Marshall Clark'ı da tanıyorum. Sadece kişisel olarak tanımıyorum, onlarla tanıştım. Davanın tüm savunması kimsenin anlamayacağı şekilde karışık hale getirmek içindi. Eğer güçlü bir yargıç karşısında olsaydı dava üç hafta sürerdi, jüri değil yargıç karşısında olsaydı dava on gün sürerdi. Zayıf bir yargıcımız olduğu ve davada jüri olduğu için dava on aydan fazla sürdü. Ve davada olan şuydu, dikkatle izledim; her günün sonunda savunma teklifleri ve dava dosyalarını tasnif ediyordu. Arka odada, günün sonunda dava dosyalarını ve teklifleri tasnif eden bir takımları, duruşma avukatları değil; bir ekipleri vardı. Dava avukatları Los Angeles'ta olmalarına rağmen bilgili kişiler değildi, her gece bu dava dosyalarına cevap vermeye çalışarak tüm gece ayakta kalıyorlardı ve heyecanlıydılar. Dava avukatları aynı zamanda saçlarıyla çok ilgileniyorlardı,

Marshall Clark her gün saçını yaptırıyordu. Davanın sonlarında, jürideki kimsenin tüm bunların neyle ilgili olduğu konusunda bir fikri yoktu.

İzin verirseniz yirmi dakika içinde değineceğim yirmi nokta var. Yirmi noktadan, yirmi dört dakikada bahsedebilirim sanırım. İlk konu, şüphe duyma hakkında. İkinci konu, çapraz soru sorma tekniğimizi daha önceden iyice planlamalıyız. Ceza davalarında bile ülkemizde herkes keşif yapar, tüm polis raporlarını, tüm tanık ifadelerini önceden alırlar. Sivil davalarda herkes her şeyi değiş tokuş yapar. Böylece her şeyin neyle ilgili olduğunu bilirler. çapraz soru sorma için önceden hazırlanabiliriz ve bu asıl nokta. Loise Carroll'un "Alice Harikalar Diyarında" adlı bir öyküsü var, bir İngiliz öyküsü, orda şöyle diyor; eğer bir yol ayrımına geldiysen ve nereye gideceğini bilmiyorsan, her yol seni oraya götürür. Yani bizim pozisyonumuzda, eğer çapraz soru sorma sırasında nereye gittiğinizi bilmiyorsanız, her soru sizi oraya götürür, ancak; eğer nereye gittiğinizi biliyorsanız o zaman yapacağınız şey üzerinde yoğunlaşabilirsiniz. Bu her şeyi etkin hale getirir, olayları çabuklaştırır ve yargıcı mutlu eder, jüriyi sıkmaz. Üç numaralı nokta olarak, eğer Simpson davasındaki John Cocker değilseniz bu bir bilinç akışı değil, boş boş, amaçsızca konuşmak değil, o yüzden bir planınız, organizasyonunuz olmasını öneriyoruz. Kolaylaştırmanız gerekiyor, çünkü yargıcın veya dava hakeminin yapması gereken kulaklarıyla duyarak bilgiyi gözlemlemektir. Hukuk fakültesinde, dersi dinleyen başka bin kişiyle aynı odada oturmak, o şekilde bir şeyler öğrenmek, özellikle de İngiliz aksanıyla konuşan, mırıldayan, bunu Türkiye 'de tercümansız olarak yapmaya çalışan güney Afrikalı bir adamın karşısında ne kadar zor olduğunu düşünün. Çok iğrenç olurdu. Bu yüzden kolaylaştırmak zorundasınız, size yargıç olan bu adamdan bahsedeceğim, onunla ilgili bir hikaye anlatacağım. Londra'daydım, ve bana "John, mahkeme salonuma gelip duruşmayı izleyebilir misin?" dedi çok heyecanlandım. Çünkü daha önce Londra'da bir kez

bulunmuştum. En koyu renkli, beylik takımımı giydim çünkü tipik bir İngiliz olmak istiyordum, kusursuz bir İngiliz olmak, basmakalıp olmak istiyordum. Mahkeme salonuna gittim, mahkeme binalarının içindeydi. Londra'daki mahkeme salonlarını görmedim ancak binalar dışarıdan bakıldığında çok güzeldi, salonlar ise dökülüyordu. Ve tavana yaklaşık üç inç mesafede asılmış olan bir çok portre var ve tavanın yüksekliği yirmi fit.

Benim yaşlarımda, ellilerinin sonlarında ya da atmışlarının başlarında iki adam vardı. Büyük adamlardı, cüppe giyiyorlardı, perukları başlarından aşağı düşüyordu ancak bu şekilde dikiliyor ve yargıçla konuşuyorlardı. İngiltere'de yargıca selam verirsiniz o da kalkıp eğilerek size geri selam verir, bu nadir bir şeydir. Yargıcın koltuğundan kalktığını nadiren görürsünüz. Bana selam verdi, iki dava hakemi dönüp bana selam verdiler, ben de geri selam verdim. Daha sonra katip selam verdi. Ve yargıç tekrar selam verdi. Onları dinledim, ne konuştukları hakkında bir fikrim yoktu ancak dilleri çok güzeldi.

İnsanlara, doğrudan soru sorma aşamasını tekrar etmemelerini tavsiye ediyoruz. çapraz soru sorma tekniğinde yalnızca yönlendirici sorular sorun, öğrencilerimize, avukatlarımıza, duruşma veya hakem davasının bilgileri ortaya çıkarma zamanı olmadığını söylüyoruz. Bu yüzden çapraz soru sormada asla kim, ne, ne zaman, nerede, niçin soruları sormuyoruz. Her zaman yönlendirici sorular soruyoruz; "takım elbise mi giyiyorsun?" değil de, "takım elbise giyiyorsun?", "takım elbise giyiyorsun. Mavi bir takım ve yün. Üzerinde gömlek var. Mavi bir gömlek. Pamuklu. " gömlek mi giyiyorsun? Ya da "Ne giyiyorsun?" diye sormayız. Yönlendirici sorular sorarız çünkü tek amacımız bilgiyi test etmemizle ilgilidir. Kısa ve basit soruları, yalın bir dil öneriyoruz. Çok seçenekli sorular, büyük sözcükler, hava atma değil. Şu an İngiltere'de bildiğiniz gibi dava avukatı tanığı daha önceden

göremiyor ve çoğu zaman dava avukatı neyin gelmekte olduğunu bilmiyor. Ve daima başlarını belaya sokuyorlar, zeki olanlar beladan sıyrılıyor. Hazırlığını yapmış olan Amerikalı avukat ise hiçbir zaman başını derde sokmaz, çünkü yaptığımız keşif ve hazırlık sayesinde neyin gelmekte olduğunu biliriz. Avukatlara, çapraz soru sorma sırasında sonuçları değil gerçekleri sormalarını söylüyoruz. Onlara asla "o gün çık hızlı araba kullanıyordun." dememeliyiz çünkü tanık, "hızlı derken neyi kastettiğinizi bilmiyorum, hayır kullanmıyordum. " diyebilir. Ancak bunu söylediyseniz hız limitini biliyordunuz. Saatte elli mil hızla gidiyordunuz. "Evet." Hız limitini biliyordunuz.

Son seçimlerden önce Florida'ydım, ülkemizin güneyindedir. Başkanımızın kardeşi, ona seçimlerde yardımcı oldu. Demokratlara bir konuşma yapıyordu, ve birileri Algor'a sözcüklerini vurgulamasını söylemişti ve öyle yaptı. Vatanseverlik hakkında konuşuyordu. Dün akşam yemeğinde masadaki tartışmamızın bir bölümü bununla ilgiliydi. Ancak tanımı şöyleydi, "vatanseverlik katılmak demektir, vatanseverlik Amerikalı yurttaşlarına yardım etmek demektir, vatanseverlik başkalarına yardım etmektir" dedi ancak yaptığı şey "demektir" kelimesini vurgulamaktı. Ve bunu şu şekilde yaptı; "vatanseverlik, katılmak DEMEKTİR!!!!, vatanseverlik evde kalmamak DEMEKTİR!!!" bir konuşmada, on yedi kez "demektir" lafını kullandı ve yaptığı şeyden dolayı topluluk deliye döndü. Sorun şu ki, kimse onun ne dediğini hatırlamıyordu çünkü yanlış sözcük üzerinde vurgu kullanmıştı, yani avukatlara şunu söylüyoruz; çapraz soru sorma sırasında bu tıpkı müzik gibidir. Öyleyse eğer sizin boyun atkınız hakkında konuşacaksam, şöyle demeliyim: "bir boyun atkısı takıyorsunuz, kırmızı bir boyun atkısı. Takım elbise giyiyorsunuz, mavi bir takım elbise." Ve bunu müzikli bir şekilde yapmalıyım. Çünkü insanlar kulaklarıyla duydukları şeyler yoluyla hatırlamak zorundadırlar. Avukatlar olarak nasıl yazdığımız ve nasıl okuduğumuz hakkında konuşuruz. Bir dava dosyası yazdığımız

zaman, eğer bana bir dava dosyası yazdıysanız ve onu anlamadıysam, tekrar okurum. Eğer yine anlamadıysam tekrar okurum. Daha sonra yeşil ya da sarı veya mavi, bunlar en yaygın renklerdir, işaretleyicimi alırım, anahtar tabirlerin altını çizerim ve böylece anlarım. Daha sonra bu anahtar tabirleri alır, anlamama yardımcı olması için başka bir kağıda yazarım. Evet, çapraz soru sormada ve doğrudan soru sormada sihirli bir işaretleyicimiz yok. Bunu sesimizi kullanarak yapmalıyız. Sözcükleri ve temaları vurgulamalıyız. Mahkeme salonuna bir dahaki gidişinizde ya da dinlediğiniz bir dahaki konuşmada, dümdüz bir etkisi olup olmadığını dinleyin, eğer öyleyse kimse onu duyamaz. Eğer onu duymazsanız, onu anlayamazsınız da. Eğer anlayamazsanız kararı da veremezsiniz. Ve onlar bunu avukatların yardımı olmadan yaparlar. Yani bir sonraki noktamız şu: yargıcın kendi başına karar vermesine izin vermeyin. Bunu onlar için biz yapmalıyız, anlamlarına yardımcı olmalıyız ve bunu vurgumuz, sesimiz ve ses tonumuz ile yapmalıyız. çapraz soru sormada cevabı daima bilmeniz gerektiğini söyleyebiliriz, tekrar edersek, cevabı daima bilin. Bunun anlamı, herkesle konuşmanıza rağmen cevabı biliyor olmanızdır.

Şu noktayla bitirmek istiyorum. Etkili soru sorma ile ilgili yazılmış bir çok kitap ve burada bir çok genel kitap var. Bu kitapları okuyabilirsiniz ancak bunları uygulamalısınız. Ben küçük öğrencilerime şunu söylüyorum; eğer pratik, uygulama yaparsınız en iyi olabilirsiniz. Çoğu avukat bunu yapmıyor. Bence avukatlar arasında, iyi avukatlar olarak çoğumuz oldukça zekiyiz. Ve eğer etkili bir konuşmacı olma, etkili sunum yapan biri olma sanatının pratiğini yaparsak, bu oyunda en iyi olabiliriz. Her sabah evde pratik yapıyorum ve hala ilk yarım saat içinde konuşabiliyorum. Her sabah sesli olarak duruşmada soru sorma sanatının pratiğini, uygulamasını yapıyorum. Derslerimin uygulamasını yapıyorum ve bence bunu herkes yapabilir. Öyleyse avukatlara bu beceri için şunu söylüyoruz; çapraz soru sorma ceza davalarında şu an sizin için kritik

öneme sahip ve çapraz soru sorma hakkına sahipsiniz. Bu sade ve basit bir biçimde olmalı, pis hileler olmamalı, eğer yargıçlar sizin dürüst olmadığınızı düşünürlerse, sizi tamamen görmezden gelirler, eğer bir hile yaptığınızı düşünürlerse o yargıcın karşısında bittiniz demektir, çünkü doğruluğunuzu kaybettiniz. Ancak yargıçların karşısında düzenli bir temelde pratiği yapılabilecek ve kullanılabilecek beceriler vardır. Ben öğrencilerimize "bunu yapabilirsiniz, etkili olun" diyorum.

Devam edebilir miyim? Şimdi biraz da ülkemizde ve ceza yasamızda, bazı ele geçirme kurallarında ve itiraf ettirmede meydana gelen bazı değişiklikler hakkında konuşacağım. Temyiz Mahkememizin (Yargıtay) arama ve ele geçirmeyle ilgili aldığı kararlarla ilgili olarak şu anda ülkemizde büyük değişikler oluyor. Ancak önce size tarihinden kısaca bahsetmek istiyorum. Şu an sahip olduklarımızı nasıl elde ettik? On yedinci yüz yılın sonlarında ilk anayasamıza sahip olduk. Doğu sahilinde bulunan Pennsylvania'daki Philadelphia' da idi. İnsanlar, bu toplantının delegeleri avukatlar, zengin çiftçiler ve tüccarlardı. Philadelphia'da kaydedilen en sıcak yazdı, buradaki gibi sıcak değil, aşırı derecede sıcak ve nemliydi. İlk on değişiklik, "Bill of Rights (İnsan Hakları Beyannamesi)" bir uzlaşma olarak geliştirildi. Anayasada mevcut değillerdi ancak anayasayı elde etmek için kabul edildiler. O yaz Philadephia'da neler olup bittiğini gözünüzde canlandırmanızı istiyorum. Amerika bir çok konuda o zamanlar ilkel durumdaydı. On yedinci yüzyılda, bin yedi yüz doksan birde Philadelphia'da sokaklarda kaldırım yoktu. Sokaklardaki at vb. pisliklerini ortadan kaldıracak bir sistemleri yoktu. Sokaklar çamur içindeydi, yağmurlu ve ıslaktı. Sokaklarda tavuklar vardı, ve de sinekler, iğrenç, berbat sinekler vardı. Toplantıdaki insanlar, sıcaktan anlayacak şekilde kırsal kesimdeki insanlar gibi bol ve rahat giysiler giymiyorlardı. Siyah yün pardösüler giyiyorlardı, çok ağır yün pantolonlar ve gömlekler, pamuklu veya yün gömlekler giyiyorlardı ve bunlar çok dardı, banyo da yapmıyorlardı. Banyo yapan tek insan, Benjamin Franklin isimli adamdı, o aynı

zamanda pencere açık olarak uyuyordu bu yüzden gece haşereleri yüzünden öldüğü düşünüldü, bir yatakta iki ya da üç, bazen de dört kişi uyuyorlardı. Toplandıkları yerde sinekler o kadar berbattı ki, pencereleri kapalı tutmak zorundaydılar, ayrıca çok fazla pipo içiyorlardı, felaket derecede sıcaktı. Yedikleri yemekler, çok fazla miktarlarda sığır etiydi, dev miktarlarda idi, bir ineğin yarısı kadardı, bir öküzün yarısı kadardı. Fıçılarca ve fıçılarca şarap içiyorlardı. Sebze yemiyorlardı ve dişlerini fırçalamıyorlardı, ve de çok rahatsızdılar. Oda berbat kokuyordu. Bunu bu kadar hızlı yapabilmelerinin nedeninin eve gitmek zorunda olmaları olduğunu düşünüyoruz. Şartlara tahammül edemiyorlardı. Eğer havalandırmaları olsaydı hala toplantıda olurlardı. On bir yıl boyunca ceza yasanızın tartışma halinde olduğunu biliyorum. On gün boyunca herkesi sineklerin olduğu, çeşme, musluk ve duşun olmadığı bir yere kilitleseydik işleri daha çabuk halledebilir miydik, merak ediyorum ancak ilk on yasa değişikliği federal hükümet ile ilgiliydi. Eğer sistemimizi anlayacak olursanız, her birinin ayrı hükümetleri, her birinin kendi ceza yasası , her birinin kendi yargı sistemi, baro ve avukatları için her birinin kendi kuralları olan elli kadar eyaletimiz var. Yani elli bir ayrı sistemimiz var, federal sistem ve elli eyalet. İnsan Hakları Beyannamesi'de, (Bill of Rights) yalnızca federal hükümete uygulanıyordu. On dördüncü yasa değişikliğimiz, bundan tam yüz yıl sonra, bin yedi yüz doksan bir senesinde İç Savaşımızdan sonra kabul edildi. İç savaşta yalnızca ekonomiye karşı değil, aynı zamanda köleliğe karşı savaş verildi. On dördüncü yasa değişikliğinde ilk kez; "bir işlem yapılmadan hiçbir eyalet kişisel haklarından yoksun bırakılamaz" dendi, 1791 ve 1891 seneleri arasında arama ve yakalamanın ne olduğundan bahseden hiçbir dava yoktu. On dördüncü maddemiz, ülke insanlarının makul olmayan arama ve yakalamalara karşı korunduğunu söyler. Burada kullanılan dil bu. Ancak aramanın ne olduğunu, yakalamanın ne olduğunu tanımlamamışlardı, muhtemel nedeni tanımlamamışlardı, ve ilk

yüz yıl boyunca tanımlar yoktu, mahkemeler bunun mücadelesini verdi. 1791 de ilk kez "hiçbir eyalet" diyen on dördüncü maddeye sahip olduklarında, çok sayıda iyi avukat on dördüncü maddenin artık eyaletlere uygulanmakta olduğunu tartışmaya başladılar, bunun nedeni işlem yapılması olarak adlandırılan maddeydi. Makul olmayan arama ve yakalamanın eyaletlere de uygulandığını söylediler çünkü on dördüncü maddede "hiçbir eyalet.....bırakılamaz" deniyordu. Ve 1791 senesinden 1961 senesine kadar tüm tartışmalar sona erdi, 1791'den 1961'e kadar, yetmiş yıl boyunca. Bundan da kötüsü, 1930 yılına kadar bir çözüm yoktu. Eğer polis makul olmayan bir arama ya da yakalama yaparsa ne yapardınız? Buna dair kural yoktu. Kanıtı mahkemeden çıkarıp çıkarmamaları gerektiği, polisi cezalandırmaları gerekip gerekmediği konusunda ne yapacaklarını bilmiyorlardı. Kuralları yoktu, buna dair hiç kural yoktu. Bu yüzden, eğer makul olmayan bir arama ya da makul olmayan bir tutuklama olduğu zaman ne yapacakları konusuyla mücadele ediyorlardı. Bilmiyorlardı. 1913 senesinde Yargıtay, hariç bırakma kuralını geliştirdi. Kelimeyi doğru kullanıyor muyum? Hariç bırakma kuralı, yani eğer makul olmayan bir arama yapılmışsa, kanıt kabul edilmez mahkeme dışında tutulur. Haklı mıyım? Sanırım haklıyım. 1913 senesinde, 1913 senesinden 1961 senesine kadar, bunu geliştirmeye ve eyaletlere uygulamaya çalıştılar ve Yargıtay; "hayır. Hayır. Federal hükümetin ve eyalet hükümetlerinin ayrılması nedeniyle bu eyaletlere bağlıdır." demeye devam etti. Yani, yine ve yine 1961 senesine kadar bu kuralı eyaletlere uygulayamadılar. Hukuk fakültesine başlamamıştım, 1967 yılında mezun oldum. Bu nedenle derslerim hep bu değişikliğe neden olan 1961 yılında meydana gelen olaylarla ilgili oldu. Ve bu tamamen siyasiydi. Yargıtay'ımızın kuralı, beşte dört olarak karar verme idi. Bu çoğunluk değildi.

Ülkemizin orta kısmında yer alan Ohio eyaletine karşı, Mapp, M-a-p-p adlı bir dava vardı. Olay şuydu: polis, bir kadının evine gitti. Kadının adı, Doll Ray Mapp idi. Kapıyı

vurdular. Kadının evinde birini aradıklarını söylediler ve bu kişi için arama emrine sahip olduklarını söylediler. Ellerinde bir kağıt tutuyorlardı ve bu arama emriydi. Aslında öyle değildi. Yalan söylüyorlardı. Bayan Mapp, kağıdı kaptı ve kıyafetinin önüne sıkıştırdı. Polis memuru elini kadının giysinin içine soktu, hafifçe göğsüne, göğüslerine dokundu ve kağıdı aldı. Daha sonra içeri girdiler ve her nasılsa evi aradılar ve ele geçirmekle yükümlü oldukları bazı pornografik şeyler buldular. Arama emirleri yoktu. Aradıkları adam da orada değildi ve bazı pornografik şeyler bulmuşlardı, ve mahkeme il kez olarak şunu söyledi; çözümü uygulayacağız dedi. 1961 senesinde hariç tutma kuralını, ilk kez bu davaya ve eyaletlere uyguladılar. Ve şu anda, sonraki kırk yıl içinde, davalarda patlama oldu. Çünkü o zaman eyalet davaları yoktu, Yargıtay'a gidiliyordu. Ancak sonraki, kırk sene içinde, 1961 senesinde 2003-2004 senesine kadar olan sürede, davalarda patlama oldu. Nüfuslar arttı, polis departmanları büyüdü. Ve sonraki kırk sene içinde, hakkında konuştuğumuz, makul olmayan ne demekti, arama ne demekti, yakalama neydi onu belirlemeye çalışıyorlar. 1961 de, yargıçların çoğu, bekli de tamamı, bizler değiliz, biz daha genciz, 1915'ten 1918'e kadar süren birinci dünya savaşını, ve otuzlu yıllarda, 1932 den 1941 e kadar süren ülkemizdeki büyük buhranı yaşadılar. İkinci savaşı da yaşadılar ve polisin her yere uzanan davranışları sonunda ne olduğunu, Almanya'da ve diğer ülkelerde gördüler. Mahkemeler bağımsız olmadıkları zaman neler olduğunu gördüler. Ve yaptıkları, kendilerine ve dünyaya, sorunu çözen bir çareyle olanlara tepki göstermekti. Kanıt güvenilir olsa bile, gerçekten pornografik şeylere sahip idiyse bile, ya da uyuşturucu kişinin evinde bile olsa, bunları mahkeme dışında tutacağız, dediler. Polise, bunu doğru şekilde yapması gerektiğini göstermek için, kanıtı hariç tutun. Bu bizim için, polisin bunu doğru şekilde yapmasını sağlayacak bir çözüm olacak. Kanıt güvenilir olsa bile doğru şekilde ele geçirilmedi, doğru şekilde ele geçirilmedikçe makul değildir, makul değilse de, dördüncü maddeyi çiğnemektedir. Çünkü bu maddede,

insanların makul olmayan arama ve yakalamalara karşı korundukları söylenir. Ve eğer makul değilse, hariç tutulur. Şu an bizim ve sizin bu çözümümüz var. Diğer ülkelerde bu çözüm yok. Bunu yaptıkları için polisi disipline gönderiyorlar, polisi kovuyorlar. Ancak delil geçerli olarak kalıyor. Ne olarak adlandırıldığını bilmiyorum ama bizde terörizmle ilgilenen milliyetçi bir hareket var. Birdenbire, birilerini aramak iççin gerekli olan şartlarda istisnalarımız oldu. Bağımsız bir yargıca gitmeden elde edilemeyecek olan telefon kayıtları, bant kayıtlarımız var ve hepsi milli güvenlik adına. Ancak şu oluyor, polisler ve farklı eyaletler, milliyetçi hareketin toplumsal korumalarını kullanmıyorlar; bunu, banka soyan kişiler, ya da başkanlarının para çaldığı büyük şirketler için kullanıyorlar. Bu milliyetçi hareketi, dördüncü maddenin korunma gereksinimlerini dikkate almadan kanıt elde etmek için kullanıyorlar. Bunun çok korkutucu bir şey olduğunu düşünüyoruz. 1970'lerde, benzer bir hareketimiz vardı. Adı isyan hareketiydi. Eğer başkanla anlaşmazlığa düşerseniz Amerikalı değildiniz, vatansever değildiniz. Eğer vatansever değilseniz, isyancısınız, eğer hükümete karşı geliyorsanız hapse girersiniz. Ve de ülkemizin kurucularından bazıları, isyan hareketi yüzünden hükümete karşı oldukları gerekçesiyle tutuklandılar. İki yüz yıl sonra tam şu anda olan da bu. Başkanımız, "eğer benimle anlaşmazlık yaşıyorsanız, vatansever değilsiniz buraya ait değilsiniz." gibi şeyler söylüyor. Bu yüzden ona karşı protesto yapan insanlar, vatansever olmamakla suçlanıyor. Bu da devam eden ilginç bir tartışma. Öyleyse rama ve yakalama konusuna geri dönelim. Aramanın ne olduğunu belirlemeye çalıştık. Sizin kurallarınızda olduğu gibi korumalara, bu milliyetçi hareket olmaksızın bile sahip değiliz. Bizim ülkemizde bulunduğu sırada, Profesör Doktor Feridun Yenisey'i dinledim ve sizin kurallarınızın, kanıtın hariç tutulması konusunda çok daha sıkı olduğunu anlıyorum. Bizimkilerden çok daha geniş olduğunu söyleyebilirim. Bunun nasıl olduğundan ve nasıl belirlemeye çalıştığımızdan

bahsedeceğim, karşılaştırmalar hakkında konuşmak iyi bir tartışma olurdu. Bu gün burada konuştuğum şeylerden her hangi biri, bunlardan en iyi yol veya en doğru yol olarak bahsetmiyorum, nasıl göründüklerinden bahsediyorum ve umut ediyorum ki, birlikte konuşarak farklı sistemlerimizle ilgili olarak neyin iyi ya da neyin kötü olduğu hakkında bir tartışma yapabiliriz, bu diyaloglar bizim için çok önemli, avukat olarak hepimiz için çok önemli. Arama konusunda ilk sorumuz, eylemin devletle,eyaletle ilgili bir eylem olup olmadığı çünkü maddede, "hiçbir eyalet.." deniyor. İki gün önce bununla ilgili bir tartışma yaptık. Eğer ben, özel bir vatandaş olarak sizin evinize girersem o zaman hırsız olurum. Eğer evinize girersem ve evinizde çalıntı mal bulursam, bunu alıp polise götürdüğümde benim ülkemde bu size karşı kabul edilebilir olur. Çünkü yaptığım şey devletle, eyaletle ilgili değil. Kendi başıma hareket ediyorum. Evinize girmem yasal olmasa bile, bu devlet eylemi değil, eğer devlet eylemi değilse, daha ileri gidemeyiz. Çünkü on dördüncü maddemiz, "hiçbir özel vatandaş.." değil; "hiç bir eyalet..." demektedir. Öyleyse ilk önce her zaman, aramanın devlet tarafından yapılıp yapılmadığına bakmalıyız ve de devlet, hükümet tarafından ödeme yapılan siyasetçiler olarak, ya da yargıçlar olarak veya okul öğretmenleri olarak ya da sokakta çalışan insanlar olarak tanımlanmaz. Devlet, polis memurları olarak ya da polis için çalışan insanlar olarak tanımlanır. öyleyse "hiçbir eyalet.." eğer bu eşiği geçebilirsek, o zaman dördüncü maddenin uygulanıp uygulanmayacağına bakmamız gerekiyor. Burada geçerli mi? Size gerçekten ilginç olan karar örnekleri vereceğim, her bölge koruma altında değil. Eğer polis bu salona gelse ve şu sandalyenin üzerinde duran bir şey görse, arama emri olmasa ve bu bizden birine karşı bir delil olsa, bu bize karşı kabul edilebilir olurdu çünkü burası bizim ülkemize göre polisin gelip arama yapmasına karşı korunmuyor. Siz telefonda konuşurken polis gelip yanınızda durursa, ve yüksek sesle konuştuğunuz için sizi dinlerse, bu koruma altında değildir. Kurala göre, eğer kişinin makul bir mahremiyet

beklentisi varsa, makul bir mahremiyet beklentisi, o zaman koruma altındadır. Ancak hala makul olan ile olmayanı tanımlamaya çalışıyorlar. Yani, eğer hayvanları tarlalardan uzak tutan bir ahtiniz varsa, sahip olmanıza rağmen o bölge kapalı olarak kabul edilmez. İngilizce de bir mülkiyet terimi vardır, evinizin çevresindeki alanı anlatır, eğer o alanın içindeyse kapalıdır, değilse kapalı sayılmaz. Şu anda olaylar giderek tuhaflaşıyor. Size bir örnek vermeme izin verin. Son zamanlarda Minnesota Temyiz Mahkememizde olan bir olay, demokratik federal anayasa olmasına rağmen, Minnesota anayasasında aynı sorunlar var, ancak bu kez eyalet mahkemesinde. Şimdiden başlayarak, hava o kadar soğuk olur ki, sular buz tutar. İnsanlar buzun üzerinde araba kullanırlar, aynı zamanda şu büyüklükte küçük kulübeler inşa ederler. İçlerinde ısıtıcılar vardır, bazıları o kadar rüya gibidir ki, televizyon için jeneratörleri, gazlı küçük ocakları vardır ve orda öyle dururlar, bu evlerin tabanlarında buza açılan delikler vardır, buzda delik açarlar ve balık tutarlar. Buzda açılan bir delikten balık tutmuş olmak için, suyun ortasındaki bir yerde oturmaktan daha sıkıcı bir şey düşünemiyorum. Ancak konu buydu. Savunulan kişinin böyle buza açılan bir deliği olan bir evi vardı ve bu deliğe sarkıttıkları iple her biri yirmi beş libre, yirmi beş kilo, kilo değil, libre ağırlığında üç çanta, üç büyük çanta, şu büyüklükte, kokain vardı. Polis bu balık evine gitti, arama emri olmadan gitti ve kokaini çıkardılar. Ve de polis, balık evinin boş bir arazideki ahır gibi olduğunu söyledi. Kapalı değildi. Makul bir mahremiyet beklentisi yoktu, ve kokain açıkça umumi bir göldeydi, ve açık şekilde koruma altında değildi, çünkü dışarıdaydı. Mahkemenin ne yaptığını hayal edebiliyor musunuz? İlk kez olarak, "hayır, o balık evi koruma altındaydı çünkü, makul bir mahremiyet beklentileri vardı, çünkü kokaini buldukları yer balık evinin içindendi, delikten doğru bakarak kokaini çıkarmışlardı. Bulunan kanıt, zehirli bir ağacın meyvesiydi ve balık evi zehirliydi, polisin hareketi zehirliydi. Balık evi yasal olmayan yolla arandığı için, kanıtı hariç tuttular.

Birileri, "kanıtı geri vermemiz gerekiyor mu" diye sordular, "oh, hayır" dendi çünkü ülke malıydı, geri vermek zorunda değillerdi ama kişiye karşı dava açamadılar, mahkemede kabul edilebilir değildi. Şu anda ilk kez, suyun orta yerinde buzun üstünde duran balık evleriyle ilgili bir kuralımız var. Baharda buzlar eridiğinde, balık evleri buzun üstünde hareket edip yüzmeye başladıklarında, işte o zaman koruma altında değiller, yalnızca kamu olan buzun üzerinde durdukları zaman koruma altındalar. Öyleyse teorimize göre, eğer devlet eylemi varsa, dördüncü madde uygulanıyorsa sonraki eşiğe geçiyoruz, uygulanmıyorsa, eğer açık alanda ise, eğer polisler çıplak gözle doğrudan bir şey görürlerse, o zaman koruma altında değil. Yani sokakta yürürken polis sizin apartmanınıza, evinize bakarken kokain içtiğinizi görürse suç işlemekle suçlama hakkına sahip çünkü bunu doğrudan görüyor. Devlet eyleminin uygulanıp uygulanmayacağına bakmalıyız. Eğer uygulanıyorsa, polisin doğru yapıp yapmadığına bakmalıyız. Dördüncü maddenin analizi tamamen bir söze dayalı. Arama makul müydü? Eğer o zaman kaydedilmiş olsalardı, 1961 senesinde makul olmayan şeyler şimdi makul hale geldi. Bunun nedeni de mahkemelerdeki değişim ve yenilenme. Bill Clinton'ın seçim döneminde, sekiz yıl önce, Clinton, kişisel özgürlüklerin korunması konusunda daha ilgili olacak olan daha genç yargıçları Yargıtay'a atamaya çalışıyordu ancak Cumhuriyet ve Senato onun atamalarını engellediler. Yaptığı atamaların yarısından çoğu engellendi. Şu anda da Başkan Bush, daha muhafazakar olan yargıçları Yargıtay'a atamaya çalışıyor ve demokratlar bu atamaları engelliyor. Yargıtay'ımızda çok yaşlı olan ve emekli olmak isteyen üç yargıcımız var ancak George Bush'un daha muhafazakar bir yargıç atamasından korkuyorlar. Bu nedenle bir demokratın seçileceğini ve o demokratın daha liberal bir yargıç atayacağını ümit ederek yerlerinde duruyorlar. 1961 de yapılan aramalar, o zaman makul olmayan şeklinde kabul edilecek aramalar şu anda makul olarak ele alınıyor.

Bizim Minnesota'da Amerika Temyiz Mahkemesi'ne gidecek olan özel bir kuralımız var. İlginç bir kuralımız var. İstisnalarımız var. Eğer yetkiye sahip bir kimse benim evimin aranması için onay verirse, o zaman arama emrine ihtiyacınız yoktur. Karım evimin aranması için polise onay verebilir. Ancak ben ordaysam ve karım "girin, arayın" derse ve ben "hayır" dersem, burada durur. Ancak ben orada değilsem ve karım onay verirse, polisin arama emri var demektir. Eğer insan tutuklanmışsa aranabilir, eğer ülkemizde tutuklanmışsanız, polis sizi çıplak olarak arayabilir, sokakta değil, ancak; giysilerinizi çıkarabilir ve sizi arayabilir, ancak arama emri olmadan vücut boşluklarınıza giremezler ama çıplak olarak sizi arayabilirler. Önceki gün birisi şunu sordu; eğer birisinde kokain ya da elmas vs. varsa ve yutmuşsa ne olur? Mahkeme emrine kadar midesini yıkayamazlar.

1967 senesinden gelen kurala göre, savunulan kişi himaye altındayken ve sorgulanıyorken belirli haklara sahipti ve haklar şunlardı: birinci hak; sessiz kalma hakkına sahipsin. İkinci hak; bir şey söylememe hakkına sahipsin, söyleyeceğin her şey mahkemede aleyhine delil olarak kullanılabilir. Üçüncü hak ta, avukat tutma hakkıydı. Böylece avukat ilk iki hakkın ne demek olduğunu açıklayabilirdi. Her şey bununla ilgiliydi çünkü ilk iki hak çok basit görünüyor ancak aşırı derecede karmaşık. Bence her zaman değişikliklerle karşılaşacaksınız. Öğrencilerimiz çok endişeleniyor çünkü mahkemenin neden kendi kuralları içinde kalmadığını söylüyorlar, ve mahkemeler değiştikçe her zaman yeni şeylere sahip olacağımızı beklememiz gerektiğini anlıyoruz. Burada bırakacağım. alternatif uyuşmazlık çözüm yollarına dönmek istiyorum, alternatif uyuşmazlık çözüm yolları mükemmeldir ve gerçekten çok önemlidir. Etkili olabilmek için çapraz soru sorma tekniğini öğrenmelisiniz, bakış açılarımız arasında, bizim kurallarımız ve sizin kurallarınız arasında çok fazla benzerlik olduğunu anlıyorum. Ancak burada uygulamalar çok çok farklı, insanların hakları kurallarda çok daha fazla, ancak kurallarda, uygulamadan emin değilim.

Ülkemizde dört hukuk okulu için çalıştım. Bunlardan biri, San Diego'da Kaliforniya'da, biri Houston'da Teksas'ta, biri Boston'da, Massachusetts'te, biri de Minnesota'da bizim okulumuz. Gelecek güz dönemi, Eylül için, bir LLM, Amerika Birleşik Devletleri Hukuku'nda bir master programı başlattık, ancak karşılaştırmalı bir hukuk programı olacak ve ülkemizde hukuk eğitiminde şimdiye kadar yapılanlardan farklı bir şey olacak, ve avukatlar için Londra'da yapılacak. Dünyanın farklı yerlerinden insanların, Amerikan hukuku hakkında ancak daha sonra da sorunların farklı ülkelerde nasıl çözüldüğünü konuşmak için geldikleri karşılaştırmalı bir program olacak. Hafta sonlarında yapılacak. Herhangi bir sırada alınabilecek serbest bir ders olacak. İlk kez, avukatlar olarak iyi ve kötü şeyleri konuşabileceğimiz, farklı ülkelerimizin sorunları nasıl çözdüğü hakkında konuşabileceğimiz bir dünya hukuk okuluna sahip olmayı ümit ediyoruz, çünkü bu şu anda olmuyor. Bu tür tartışmalar yapıyoruz ama bu şu anda olmuyor. Bunun avantajı şu olacak; eğer birisi Amerika'da hukuk uygulamak isterse, eğer derecesini, bu LLM derecesini almışsa, yirmi altı eyaletteki Barolarda oturabilirler. Oturabilirler ve uygulamaya kabul edilebilirler. Aynı zamanda hayatınızın geri kalan kısmında beraber çalışabileceğiniz avukat dostlar edinebilirsiniz, ve bu derslere geldiğiniz zaman, hayatınız boyunca dört kütüphaneye giriş, dört amerikan hukuk kütüphanesine ve araştırmanıza yardımcı olacak bir kütüphane görevlisine serbest erişim hakkınız olacak. Bay Yenisey bizim buradaki bağlantımız olacak ve Bahçeşehir'in kurucusunun, dört ya da beş burs sağlamayı dün akşam kabul ettiğini söyledi. Böylece, hepimiz arasında bu tür alış verişleri gerçekleştirmeye yardımcı olacak yeni şeyler yapmaya çalışıyoruz.

Beni dinlediğiniz için çok teşekkür ederim, Teşekkürler.

SORU CEVAP

SUNUCU : Ülkenizdeki uyuşmazlıkların yaklaşık yüzde kaçı Alternatif Uyuşmazlık Yolları kullanılarak çözüme kavuşuyor?

Prof. John SONTENG : In our country under ADR we are able to solve almost all disputes .

We had a time of criminal cases and bring it to judges, who find out. All our civil cases in our country are, most of them are resolved through some sort of ADR, from negotiation. A large majority of the cases do not go to trial. I would say 95 % of the cases, in some states even higher, are settled before trial through some sort of alternative dispute resolution. A huge percent. Divorce cases, marriage dissolution cases are almost always solved and child protection cases, children who have been abused are almost always solved through some sort of ADR. It is the tool for dispute resolution in our country, trial is the alternative. We cannot afford to try the cases we have to settle them, We could never get them down and it is enormous.

***Prof. John SONTENG** : Ülkemizde, alternatif uyuşmazlık çözüm yolları altında neredeyse tüm uyuşmazlıkları çözebiliyoruz. Ülkemizdeki tüm sivil davalarımız, çoğunluğu, bir tür alternatif uyuşmazlık çözüm yolları ile, müzakere ile çözülüyor. Davaların büyük bir çoğunluğu duruşmaya gitmiyor. Davaların % 95'inin, hatta bazı eyaletlerde daha da fazlasının duruşmaya gitmeden bir tür alternatif uyuşmazlık çözüm yolu ile çözüldüğünü söyleyebilirim. Çok büyük bir yüzde. Boşanma davalarının neredeyse her zaman, çocuk koruma davaları, suiistimal edilen çocukların davaları neredeyse her zaman bir tür alternatif uyuşmazlık çözüm yolu ile çözülüyor. Bu, ülkemizde uyuşmazlık çözüm aracı, duruşma ise alternatif.*

SUNUCU : Ülkenizde Alternatif Çözüm Yolları kullanılarak yapılan çalışmalarda belirlenmiş davranış kuralları

var mı? Toplantı kuralları ve benzeri. Barolar, basılı form ve benzeri avukatların kullanmaları için hazırlıyor mu?

Prof. John SONTENG : Yes, we have in mediation, in negotiation, in that face to face there are no rules at all. We train the lawyers to be a better negotiator, we have classes on not lectures, but running back doing classes in which people experiment with being better negotiators. In mediation we train and license people to be mediators to help lawyers and people solve their problems. Arbitration rules are set by contract. In the contract the rules of arbitration are established by the contract or by the person who sits as an arbitrator can establish the rules of a particular arbitration. so there is two or three national penals of arbitrators that specialize in labor law, in contract law, in construction law. And there are huge numbers of penals of lawyers who have trained to become experts and the ready arbitration system works in contract is that if two of us had a dispute, and we had to go to arbitration, we would submit names of arbitrators and pick from those names, we would agree on it. If there is a penal of three, I would get the peak one arbitrator, the other side would get the peak one arbitrator and those two arbitrators would pick the third. So we have three penals. All these sorts of systems build into the contracts or build into their systems of the companies that run arbitrations. We have a lot of judges who have retired, could have been judges, and are making lots of money being professional arbitrators outside of the courts.

***Prof. John SONTENG** : Evet, arabuluculukta, müzakerede var, yüz yüze yapılanda kurallar yok. Avukatları daha iyi bir müzakereci olmaları için eğitiyoruz. Arabuluculukta, avukatların ve kişilerin sorunlarını çözmelerine yardımcı olmaları için insanları eğitiyoruz ve lisans veriyoruz. Hakem davasının kuralları sözleşmeyle belirlenir. Sözleşmede kurallar sözleşme tarafından belirlenir veya dava hakemi olarak oturan kişi, belirli bir hakem davasının kurallarını belirleyebilir.*

Emekli olmuş, yargıç olmaya devam edebilecek konumda olup ta, mahkemelerin dışında profesyonel dava hakemleri olarak çok fazla para kazanan, çok sayıda yargıcımız var.

SUNUCU : Barolar, basılı form ve benzeri avukatların kullanması için hazırlıyor mu? Örnek form ? Yani bu kuralların belirlendiği örnek formlar var mı, Barolar böyle bir form hazırlıyor mu?

Prof. John SONTENG *:* Different bar associations from each state have their own training programs. We happen to have one of the best training programs in Minnesota in which we do have forms and samples and rules for arbitration and mediation. We have working books, that actually we've just worked in agreement with our bar association, education with Feridun Yenisey and Bahçeşehir to get materials to him that he can use and because we think that he came to our state and saw the materials, we have one of the best continuing education programs in Minnesota. It is the only one, one of the few in our country that makes money. It pays for itself. So the answer to the question: "yes, there are variations and many wonderful forums and seminars in different parts of the country. We happen to be very lucky to have them. We have books on sample arbitration, sample forms, sample forms for interviewing clients. So that lawyer can come out of the school and have all the forms ready to go to practice, he does not have to start from the beginning.

***Prof. John SONTENG** : Farklı eyaletlerin farklı baro birliklerinin kendi eğitim programları var. Biz Minnesota'da, hakem davası ve arabuluculuk için formlara, örneklere ve kurallar sahip olduğumuz en iyi eğitim programlarından birine sahibiz. Çalışma kitaplarımız var ve Barolar Birliğimizle anlaşmalı olarak, Feridun Yenisey ve Bahçeşehir ile, kullanabilecekleri materyalleri ona verme konusunda bir anlaşmamız var, kendisi eyaletimize geldi ve materyalleri gördü.*

Minnesota'da devam etmekte olan en iyi eğitim programlarından birine sahibiz. Para kazanan tek, birkaç taneden biri. Kendi kendini idare edebiliyor. Yani sorunun yanıtı: evet var. Ülkemizin farklı bölgelerinde çok sayıda mükemmel forum ve seminerler yapılmakta. Bunlara sahip olduğumuz için çok şanslıyız. Örnek hakem davalarıyla ilgili kitaplarımız, müvekkillerle örnek görüşme formlarımız var. Böylece avukat, okulu bitirip uygulamaya gitmek için tüm formlara sahip olabiliyor. En baştan başlamasına gerek kalmıyor.

SUNUCU : Avukatların karşılıklı bir araya gelerek uzlaşma aradıkları konularda sınırlama var mı? Oluşan uzlaşma metninde sadece avukatların imzası mı var? Karar metnini kimler yazıyor? Bunun için, her iki avukatın üzerinde uzlaştıkları kişiler mi var? Yoksa kendi personelleri mi belirliyor?

Prof. John SONTENG *:* Wouldn't it be wonderful if people could negotiate their own settlements without the help of lawyers? But that never happens. They are in trouble because people have this dispute, there is no limit to what my colleagues that I work, there is no limit to things they get involved in to help settle, I have colleagues that settle construction disputes, labor disputes, any kind of contract disputes, but people do specialize, that people who specialize in family law or probably not we're doing commercial work or people do commercial work like you do. Or we are probably not be getting much involved in family law disputes or criminal law disputes. But there is no limit to it. When it is signed, the solution is signed, it is signed not only by the lawyers, but all the parties. Because they have to make sure that everyone agrees to within, you can see what would happen when one party didn't sign and say I didn't understand it. So everyone to the settlement agreement has to put a signature on it, and both the lawyer and the clients

have to sign. And verification, all the parties have to if it is a three way or four way negotiation, everyone has to sign.

Prof. John SONTENG : Şayet insanlar avukatların yardımı olmadan kendi uyuşmazlıklarının müzakeresini yapabilselerdi harika olmaz mıydı? Ancak bu asla olmaz. Meslektaşlarımın çözmek için dahil oldukları şeylerin bir sınırı yok. Yapım uyuşmazlıkları, işçi uyuşmazlıkları, her türlü sözleşme uyuşmazlıklarını çözümleyen meslektaşlarım var ancak insanlar belli bir alanda uzmanlaşıyor, bazıları aile hukukunda uzmanlaşıyor ya da belki de değil, ticari bir iş yapıyoruz. Ya da belki de aile hukuku uyuşmazlıklarına veya ceza yasası uyuşmazlıklarına çok fazla karışmıyoruz. Ancak bunun bir sınırlaması yok. İmzaya geldiği zaman, sadece avukatlar değil, tüm taraflar tarafından imzalanıyor. Çünkü herkesin bir anlaşmaya vardığını garanti altına almak zorundalar. Yani, uyuşmazlık anlaşmasını kabul eden herkes, hem avukatlar hem de müvekkiller imza atmak zorundalar.

SUNUCU : Arabuluculuk sırasında avukatlardan başka kişiler bulunuyor mu? Görüşmeleri kimler kaleme alıyor?.

Prof. John SONTENG *:* Non-lawyers in our country are now doing a great deal of mediation and non-lawyers are sitting as arbitrators. The lawyers have chosen not to get involved, and I think it is a terrible mistake. Because if they turn over this credible piece of business to non-lawyers and the lawyers are the best trained to do it but there are, we have major training programs in our state licensed by the sate, non-lawyer mediators, problem solvers, and we have many non-lawyer arbitrators who sit as arbitrators in cases. In major construction case, we have some men and women who are non-lawyers but have their education in construction and engineering. They sit as arbitrators in construction and engineering cases. So it does not have to be lawyers, but it is a wonderful place for a lawyer to have a practice. But lawyers are not taking that advantage at all.

As the answer of your question, anyone can act as an arbitrator. The mediators generally have to be licensed because they have to be trained to help resolve disputes between two people. We have lawyers who take mediation training. Our law students at our school, before they graduate many of them have been licensed to be mediators before they graduate, because they take courses in the summer.

***Prof. John SONTENG** : Şu anda ülkemizde avukat olmayan insanlar çok fazla arabuluculuk yapıyor ve avukat olmayanlar dava hakemleri olarak oturuyorlar. Avukatlar buna karışmamayı tercih ettiler, bence bu korkunç bir hata. Sorunuza cevap olarak; herkes dava hakemi olabilir. Arabulucuların genellikle lisanslı olmaları gerekiyor çünkü iki kişi arasındaki uyuşmazlıkları çözümleye yardımcı olmak için eğitilmiş olmaları gerekiyor. Arabuluculuk eğitimi alan avukatlarımız var. Okulumuzdaki hukuk öğrencilerinin mezun olmadan önce arabulucu olmak için lisanslı oluyor çünkü yaz döneminde kurs alıyorlar.*

Arabulucu ya da dava hakemi olarak görev yapanlar sadece avukatlar değil. Hakem davalarında anlaşma, taraflar arsında olur, biz "noter" ifadesini kullanmıyoruz ancak imzalayan biri var, imza olduğunu gösteren bir damga var bu "şartları kabul ettik" anlamına geliyor. Biz her zaman anlaşmanın taslağını yapacak bir avukat olmasını öneriyoruz çünkü avukat olmayanlar bunu çok dikkatli bir şekilde yapmıyorlar. Avukat olmayan biri bir anlaşma taslağı yaptığında bu genellikle net olmuyor ve ne demek istediğiyle ilgili başka bir tartışma ortaya çıkıyor. Bu yüzden avukat olmayanlara arabuluculuk yaptıkları zaman, anlaşmanın taslağını hazırlamalarına yardımcı olacak bir avukat bulundurmalarını öneriyoruz. Çünkü avukat olarak biz net bir anlaşma taslağı hazırlamanın ne kadar zor olduğunu biliyoruz, avukat olmayanlar genellikle bilmiyor. Bu yüzden her zaman

avukat olmayan arabuluculara, anlaşmanın taslağını yapmaya yardımcı olması için bir avukatla görüşmelerini öneririz.

SUNUCU :Soru yanlış anlaşıldı herhalde, arabuluculuk sırasında avukattan başka kişiler , avukatlar bulunabiliyor mu? Onların dışında başka kişilerde görüşmelere katılıyor mu? Teknik personel anlamında? Görüşmeleri kim not ediyor, kim kalame alıyor, noter gibi yani başka biri var mı arada? Yoksa sadece direk avukatlar mı yapıyor bu işi?

Prof. John SONTENG :It is not just lawyers who are acting as mediators, or arbitrators. In arbitrations, the agreement is between the parties and we don't use the expression "notary" but one someone signs, there is a stamp, that says there is signature, and it was signed, there is a statement says "we agreed to the terms," we had always suggested we have a lawyer draft the agreement because non-lawyers don't draft that carefully enough. If a non-lawyer drafts an agreement, usually it is not clear and there is another argument about what it means. So we suggest that non lawyers when they mediate, should get a lawyer to help them draft the agreement to make sure that it stands. Because people are not, we know, hard it is for us as lawyers to draft agreements that are clear, non-lawyers generally do not. So, we always suggest the non lawyer mediators to talk to a lawyer to get them help draft the agreement.

***Prof. John SONTENG** : Arabulucu ya da dava hakemi olarak görev yapanlar sadece avukatlar değil. Hakem davalarında anlaşma, taraflar arsında olur, biz "noter" ifadesini kullanmıyoruz ancak imzalayan biri var, imza olduğunu gösteren bir damga var bu "şartları kabul ettik" anlamına geliyor. Biz her zaman anlaşmanın taslağını yapacak bir avukat olmasını öneriyoruz çünkü avukat olmayanlar bunu çok dikkatli bir şekilde yapmıyorlar. Avukat olmayan biri bir anlaşma taslağı yaptığında bu genellikle net olmuyor ve ne demek istediğiyle ilgili başka bir tartışma ortaya çıkıyor. Bu*

yüzden avukat olmayanlara arabuluculuk yaptıkları zaman, anlaşmanın taslağını hazırlamalarına yardımcı olacak bir avukat bulundurmalarını öneriyoruz. Çünkü avukat olarak biz net bir anlaşma taslağı hazırlamanın ne kadar zor olduğunu biliyoruz, avukat olmayanlar genellikle bilmiyor. Bu yüzden her zaman avukat olmayan arabuluculara, anlaşmanın taslağını yapmaya yardımcı olması için bir avukatla görüşmelerini öneririz.

SUNUCU : Tanık güvenilirliği ne demektir? Birinci soru. İkinci olarak da, duruşmada sanıklar avukatların yanında mı oturmaktadırlar ? Kendi ülkenizde ….

Prof. John SONTENG : The question about what is witness credibility mean, I think we know that. If they are honest and believable, if they had the ability to see and hear what they say, and hear. In our country for a witness to be able to testify, they first have to swear and oath to tell the truth, but then they have to have perceived something that is relevant ; seen, hear, smelled, tasted something as relevant. They have to remember what they saw and they have to communicate what they saw. If they are in a position where they didn't see it, they are not credible. If they do things on the witness stand, that makes them look untruthful, they lose their credibility. Part of our job as lawyers is to ask questions in a way that makes the witness more believable and I can't remember then?

***Prof. John SONTENG** : Tanık güvenirliğinin ne olduğu hakkında bir soru. Bence bunu biliyoruz. Dürüst ve inanılır olup olmadıkları, gördükleri ve duydukları şeyleri görme ve duyma yetilerinin olup olmadığı. Bizim ülkemizde bir tanığın ifade verebilmesi için, önce yemin etmesi, doğruyu söyleyeceğine ant içmesi gerekir, ikinci olarak ta konuyla ilgili bir şey algılamış olması, görmüş, duymuş, koklamış, veya tatmış olması gerekir. Ne gördüklerini hatırlamaları ve bunu iletmeleri gerekir. Eğer onu görmedikleri bir konumda iseler güvenilir değildirler. Eğer*

sanık kürsüsünde kendilerini güvenilmez gösterecek bir şey yaparlarsa, güvenilirliklerini kaybederler. Avukat olarak mesleğimizin bir kısmı, tanığı daha inanılır hale getirecek şekilde sorular sormaktır

SUNUCU : Duruşmada sanıklar avukatların yanında mı oturmaktadırlar?

Prof. John SONTENG *:* Where lawyers stand or sit? It varies from state to state. In our federal courts people have to stand, they cannot wander around. In our state in Minnesota, the lawyers generally sit a table while questioning a witness, but they could stand if they want it too. We are not allowed to approach to witness unless we have an exhibit. But if you were travel to the south, to southern part of our country, the lawyers wander all over the room. But most of the behavior in the courtrooms is very very subdued, you do not see the behavior you see on television. When we are addressing a jury, in our opening statement and in our final argument, we are allowed to move around the room and talk to them. I don't think it is fairly restricted although there are some flamboyant lawyers and some weak judges, I have trialed cases in Chicago where the other side walked all over the room, so did I. We always back up by the back door talking in fact. At one point I walked out the whole way because I asked questions because I was trying to illustrate a point but that is unusual, that's very very unusual.

***Prof. John SONTENG** : Avukatlar nerede dikiliyor ya da oturuyorlar? Bu eyaletten eyalete farklılık gösterir. Federal mahkemelerimizde kişiler ayakta durmak zorundadır, etrafta gezinemezler. Bizim eyaletimizde, Minnesota'da, avukatlar bir tanığı sorgularken genellikle bir masada otururlar, ancak isterlerse ayakta da durabilirler. Eğer gösterecek bir şeyimiz yoksa, tanığa yaklaşmamıza izin verilmez. Ancak ülkemizin güneyine giderseniz, avukatlar tüm salon boyunca dolaşırlar. Ancak mahkeme salonlarındaki davranışların çoğu oldukça*

sakin ve donuktur, televizyonda gördüğünüz davranışları görmezsiniz. Jüriye hitap ederken bizler, açılış konuşmamızda ve final tartışmamızda, odanın içinde dolaşabilir ve onlarla konuşabiliriz. Bunun adil bir şeklide sınırlandırıldığını düşünmüyorum, bazı gösterişli avukatlar ve bazı zayıf yargıçlar var. Chicago'da karşı tarafın odanın her tarafında dolaştığı davalara girdim ve ben de öyle yaptım. Aslında biz her zaman arka kapıya dönük olarak dururuz. Bir keresinde bütün yolu yürüdüm çünkü sorular soruyordum ve bir noktayı göstermeye çalışıyordum, ancak bu çok nadirdir, çok çok nadirdir.

SUNUCU : Teşekkür ederiz.

Prof. John SONTENG : Thank you very much.